MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediție critică publicată sub îngrijirea lui
DAN SIMONESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

IV

ORATORIE II

1864—1878

PARTEA A II-A

1868—1870

Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii
de
GEORGETA PENELEA

Tur 8103

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R — 71021, București, Calea Victoriei nr. 125
1980

INTRODUCERE

„Recomandă concetăţenilor tăi nu lucrul cel mai plăcut, ci cel mai bun".

(SOLON)

Formarea statului naţional a marcat intrarea României într-o fază nouă de dezvoltare a regimului burghez. Atît în domeniul politicii interne, cît şi al celei externe caracteristic rămîne efortul societăţii noastre de a găsi prin propriile mijloace soluţiile optime de edificare instituţională, de afirmare viguroasă a capacităţii sale creatoare. Procesul complex de prefaceri, propriu deceniilor care au precedat războiul de independenţă, înregistrează în anii 1867—1868 unele momente acute. Regimul constituţional statornicit în 1866 trece printr-o criză primejdioasă; instabilitatea politică internă, lupta stearpă între partidele şi fracţiunile politice, conflictele permanente dintre Adunare şi guvern erau agravate de situaţia internaţională precară a României. Guvernele de nuanţă liberală C. Al. Creţulescu, Ştefan Golescu, Nicolae Golescu, dominate de personalitatea tumultuoasă a lui I. C. Brătianu (care a ocupat pe rînd portofoliul internelor şi al finanţelor), erau tot mai frecvent contestate în străinătate, în primul rînd de cabinetele puterilor garante.

România, a cărei evoluţie statală după Tratatul de la Paris din 1856 se desfăşura sub garanţia marilor puteri şi sub suzeranitatea mai mult retorică a Turciei, devine, în anii 1867—1868, obiectul atacurilor şi criticilor diplomaţiei şi presei europene. Ceea ce la Bucureşti se considera, pe bună dreptate, a fi o politică în limitele strictei neutralităţi, pentru consolidare internă şi progresul naţiunii române, la Viena sau Paris, Berlin sau Petersburg era taxat drept agresivitate, ignorarea tratatelor, sprijinirea făţişă a duşmanilor Turciei — nominal putere suzerană. În speţă se formulau acuzaţii împotriva unor măsuri ce vizau administraţia interioară; apoi atitudinea binevoitoare, de ajutorare a cetelor revoluţionare bulgăreşti, ca şi de încurajare a aspiraţiilor legitime ale românilor din Transilvania era privită cu suspiciune.

Reproşurile ce se făceau României trădau şi insatisfacţii ale unora dintre semnatarii Tratatului de la Paris, în primul rînd ale Franţei. Aceasta eşuase în încercarea de cucerire a Mexicului şi, pentru a contracara ascensiunea Prusiei în Europa, formulase, zadarnic, o serie de revendicări teritoriale (Palatinatul, Hessa, Belgia, Luxemburgul). În acelaşi timp tutela pe care credea că o poate exercita asupra românilor se dovedea iluzorie. Înclinarea spre Prusia, marcată de ocuparea tronului de către un principe din casa de Hohenzollern, de investiţiile de capital german, de instruirea armatei după sistemul *Landwehr*-ului şi renunţarea la oficiile misiunii militare franceze, contura deschis reorientarea lor politică.

Noile opțiuni nu puteau fi privite favorabil la Tuileries, unde se instaurase un absolutism rigid, în care apărarea principiului naționalităților ieșise din modă. Ca represalii față de politica guvernelor liberale, Napoleon al III-lea anunța Poarta Otomană că în viitor va refuza să trateze direct cu românii, care manifestaseră insubordonare, se dovediseră „ingouvernables" și făceau abstracție de Tratatul de la Paris. Ostilitatea împăratului francez devenea brutală în momentul cînd se arăta dispus să negustorească cu Austria tînărul stat format la Dunărea de Jos. Cu îndreptățită amărăciune scria Gheorghe Știrbei tatălui său în octombrie 1867 : „Les Napoléons sont les mauvais génies de la Roumanie. Napoléon Ier a été bien près de céder notre pays à l'empereur Alexandre. En 1853, Napoléon III, à la veille de la guerre de Crimée, offrait les Principautés à l'Autriche et cette année Napoléon III venait en personne les proposer à François Joseph. Et dire que c'est Napoléon III qui a aidé, il y a quelques mois à peine, à placer un prince allemand sur un trône établi aux portes de l'Autriche"[1].

Austria rămînea însă reticentă la avansurile Franței. Experiența războiului Crimeii dovedise că pentru invadator „il est plus facile de s'instaler à Bucarest et Jassy que d'y rester"[2]. Mai mult, apropierea de Rusia avea să determine răcirea raporturilor cu Franța; monarhia habsburgică prefera să se declare neutră, așteptînd soluționarea conflictului franco-prusac în plină evoluție, pentru a-și oferi bunele servicii la viitoarele negocieri de pace. În schimb, cabinetul de la Viena contesta României dreptul de a-i sprijini pe conaționalii săi din Transilvania.

Radicalismul profesat de guvernul român, învesmîntat și într-o retorică de amplu ecou, trezea, firesc, resentimentele mai tuturor statelor absolutiste. Țarina Rusiei găsea activitatea lui I. C. Brătianu „funeste... à la paix européenne". În același fel se exprima împărăteasa Franței [3].

Presa occidentală la rîndul ei, ca cea berlineză, acuza încontinuu guvernul român că nu îndeplinește programul de reforme la care se angajase, primejduind așa prosperitatea și progresul său. „Inimiciția" față de unguri, reproșată românilor, putea amenința pacea europeană, încît era necesară o intervenție energică pentru curmarea veleităților micului stat de la Dunărea de Jos.

Blamată pentru felul cum se administrează în interior, condamnată pe rînd că înclină pentru una sau alta din puteri, suspectată că strică echilibrul european, că refuză să se lase sfătuită mai ales în relațiile externe, România ajunsese, cum constata un observator german, pur și simplu țapul ispășitor al Europei [4], iar ministrul ei de interne, I. C. Brătianu, *persona non grata* în cercurile politice continentale.

Domnitorul Carol, al cărui autoritarism începe să se manifeste acum, nu s-a arătat însă imediat sensibil la sugestiile din exterior, nici la criticile virulente ale conservatorilor și moderaților din țară. Abia la sfîrșitul verii 1868, petrecînd o convalescență la Florica, moșia lui I.C. Brătianu, el s-a oprit la o formulă insolită, care, prin ea însăși, avea să facă obiectul

[1] G. Știrbei, *Feuilles d'automne et feuilles d'hiver*, I, Paris, 1916, p. 262.

[2] N. Iorga, *Correspondance diplomatique roumaine sous le roi Charles Ier, 1866—1880*, Paris, 1923, p. VI.

[3] D.A. Sturdza, *Charles Ier, roi de Roumanie. Chronique. Actes. Documents*, I, *1866—1875*, București, 1899, p. 476.

[4] *Ibidem.*

unor critici furibunde, al ironiei muşcătoare a presei, al interpelărilor aproape ireverenţioase. Este vorba de guvernul Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu, constituit la 16 noiembrie 1868.

Această opţiune se justifica, după N. Iorga, prin sentimentele filoaustriece ale conservatorului Dimitrie Ghica. Era de presupus prin urmare că relaţiile cu recentul stat dualist vor cunoaşte o ameliorare, recomandată pînă de curînd chiar de Franţa [5].

Celălalt membru proeminent al guvernului, titularul internelor, era Mihail Kogălniceanu. El avea să fie acuzat, pe toată durata participării la conducerea ţării, alternativ, că a fost muza inspiratoare, Egeria cabinetului precedent sau că este continuatorul său orb.

Opinia publică era unanimă în a accepta că el este figura centrală, dominantă a noului minister. „La personnalité la plus importante du cabinet est Kogalnitcheano, qui possède aussi la plus grande influence sur la Chambre, ce qui fait que ses collègues lui en veulent" [6]. În străinătate deopotrivă creditul său era solid şi un observator atent al evoluţiei vieţii politice româneşti constata entuziasmat că „une pareille personnalité est un trésor" [7].

Potrivnicii din Adunare sau Senat înţelegeau în egală măsură rolul precumpănitor pe care energicul ministru din vremea Statutului avea să-l joace în noua formaţiune guvernamentală. Prin glasul lui P. Carp, membru al „junei drepte", aceştia şi-au manifestat, de la început, „meficnţa" faţă de cel pe care îl considerau, de la sine, a fi „drapelul acestui minister". Instabilitatea politică ridica şi temerea că Kogălniceanu, odată guvernamental, ar fi tentat să repete pe 2 mai — eventualitate respinsă categoric de acesta. Replicînd cuiva, în ianuarie 1869, el schiţa următoarea profesiune de credinţă : „Lovirile de stat nu se fac în toate zilele şi ar fi cineva nebun, de trei ori nebun, cînd a făcut o lovire de stat în alte împrejurări să vină să mai facă o lovire de stat". Ceea ce se întîmplase la 2 mai 1864 era un fapt istoric prea recent spre a putea fi discutat în mod obiectiv, detaşat, de către contemporani; Kogălniceanu în primul rînd nu socotea potrivit a se pronunţa „nici spre a cînta pe 2 mai, nici spre a-l apăra şi nici, mai puţin, spre a-l înjura".

Unii cercetători au văzut în intrarea lui Kogălniceanu în guvern dorinţa de a-şi constitui un partid politic distinct [8]. Ideea poate fi luată în seamă pînă la un punct. Totuşi, temperamentul autoritar al lui Kogălniceanu, lungile perioade cînd practic s-a substituit domnitorului în ceea ce priveşte programul legislativ ne îndeamnă să vedem în el mai degrabă o copleşitoare personalitate politică, avînd devotaţi, aderenţi, prieteni, simpatizanţi — un cerc larg de indivizi gravitînd în jurul său —, decît pe şeful unui partid politic. Şi nu e vorba numai de declaraţiile sale ca atare, ce pot fi, neîndoios, amendate, că urăşte „nepotismul", „ciracladiseala", sau de cea explicită : „Niciodată nu am căutat să fiu şef de partidă". Disciplina pe care o presupune aderenţa la un partid politic constituit ca atare, previzibila împărţire a puterii cu alte figuri de seamă ale scenei

[5] N. Iorga, *op. cit.*, p. 96. Vezi mai pe larg *L'Empire austro-hongrois et la politique du comte de Beust. Esquisse politique des choses de 1866 à 1870*, par un anglais, Paris, 1870.

[6] D.A. Sturdza, *op. cit.*, p. 557—558.

[7] *Ibidem*, p. 520.

[8] Vezi articolul de frumoasă ţinută ştiinţifică datorat lui V. Russu şi D. Vitcu *Frămîntări politice interne în vremea guvernării Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu (1868—1870)*, în „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie « A. D. Xenopol »", VII, 1970, p. 139—171; VIII, 1971, p. 61—98.

politice l-au făcut pe Kogălniceanu, credem, să se arate rezervat la tentaţiile unui partid propriu. Desigur, această atitudine nu l-a împiedicat să-şi lărgească prin toate mijloacele posibile cercul simpatizanţilor. Şi, după unii observatori, aceştia erau chiar majoritari în Adunarea deputaţilor. Astfel Mellinet, consulul francez, reţinea cu oarecare pedanterie următoarea compoziţie numerică a partizanilor unui om sau ai unei grupări politice : M. Kogălniceanu — 84, D. Ghica — 19, V. Boerescu (ministru de justiţie în guvernul D. Ghica) — 11, conservatori independenţi — 9, fracţiunea independentă moldoveană — 8 [9].

Respingînd insinuările nefondate ale unuia sau altuia, Kogălniceanu mărturisea că intrînd în guvern alături de principele Dimitrie Ghica a fost animat de un singur gînd, acela de „a pune capăt unei situaţiuni grele". Rememorarea obsedantă a conflictelor de odinioară i se pare primejdioasă : „Nu este a ajunge acolo unde voim toţi, la împăcare, la stabilitatea şi la consolidarea instituţiilor noastre reînturnîndu-ne necontenit asupra trecutului şi incriminînd actele cutare şi cutare".

Noua formaţiune nedumeritoare [10] ce stîrnea suspiciuni avea să fie hărţuită istovitor atît de radicali, cît şi de conservatori. Primii deţineau majoritatea în Adunare, unde şeful lor, I.C. Brătianu, era preşedinte. Ceilalţi considerau tracasarea guvernului drept o metodă binevenită pentru ascensiunea spre putere.

Guvernul „de tranziţie", cum îl numeşte Kogălniceanu, ieşit din conivenţa diplomaţiei străine cu conservatorii autohtoni, a fost obligat a prelua de la trecutele ministere „situaţiunea fără inventariu" [11], aşa cum o oferea I.C. Brătianu. Din primele momente cabinetul D. Ghica — M. Kogălniceanu a trebuit de aceea să acţioneze energic pentru ameliorarea poziţiei internaţionale a ţării şi combaterea opoziţiei radical-conservatoare din Adunare. În străinătate neîncrederea persista din cauza compoziţiei Camerei (în majoritate radicală, prin urmare la dispoziţia nedoritului I.C. Brătianu). Iniţial acesta promisese sprijin guvernului, interpretat însă, cum avea să se dovedească ulterior, mai mult ca o tutelă. C. Bolliac deslușea astfel intenţiile preşedintelui Camerei : în ţară să existe un guvern „văzut" şi altul „ascuns", „care însă singur ţine de la întunerec firele şi prin prefecţi şi Cameră paralizează acţiunea guvernului legal" [12]. I. C. Brătianu pretindea chiar ca ministerul în fiinţă să justifice actele trecutelor guverne liberale.

Începută sub auspicii tulburi, guvernarea Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu apare frămîntată, contradictorie, mai puţin rodnică în ceea ce priveşte portofoliul legislativ. Kogălniceanu, interesat precumpă-

[9] N. Corivan, *Aspecte din politica externă a Principatelor Unite în timpul guvernării Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu (16 noiembrie 1868 — 2 februarie 1870)*, în „Cercetări istorice", serie nouă, VI, 1975, p. 147. Mai aproape de realitate, I. C. Brătianu descrie astfel nuanţele politice care se manifestau în forul legislativ: „Dreapta, juna dreaptă, centrul, centru drept, centru sting, fracţiunea, centrul fracţiunii, fracţiunea stîngă, stînga extremă, Kogălniceniști, Dumitru Ghicești, Brătienişti, Boereşti şi Dumnezeu mai ştie ce" (N. Iorga, *Istoria românilor. Întregitorii*, X, Bucureşti, 1939, p. 110).

[10] Presa se raliază bucuroasă corului denigratorilor. „Ghimpele", care arareori va reuşi să egaleze spiritul lui „Nikipercea", publică la 11 decembrie 1868 o caricatură în două registre: Dimitrie Ghica, furibund, se repede la Kogălniceanu, aflat la tribună, cu actul de dizolvare a Adunării din 2 mai 1864, însoţită de următoarea legendă: *Infame!... Asasine!...* După patru ani, acelaşi Dimitrie Ghica îl ţine gingaş pe Kogălniceanu de bărbie şi i se uită înduioşat în ochi spunîndu-i: *Să nu vorbim de trecut!*

[11] „Monitor oficial", 1869, nr. 35, p. 234, din 14/26 februarie.

[12] „Trompeta Carpaţilor", 1869, nr. 693, p. 2 775, din 1/13 ianuarie.

nitor de continuarea și consolidarea programului de reforme introdus în timpul domniei principelui Cuza, se vede silit în fond să facă „le pot au feu journalier" al administrației și să pareze atacurile neîntrerupte ale diplomației și presei străine privind conduita României. Căci, așa cum constată el pe bună dreptate în coloanele foii „Adunarea națională", „în poziținea țării noastre de am avea purtarea mielului, de am bea apă cît se poate mai în josul pîrîului, știm că tot lupi[i] ne vor zice că le tulburăm apa" [13].

Principial nici primul ministru, nici Kogălniceanu nu erau dispuși să dea atestate de bună purtare foștilor miniștri [14]. Cu toate acestea, ei se văd siliți a explica linia de conduită a României, trasată în anii precedenți, în probleme de politică externă: condiția evreilor, sprijinirea cetelor bulgărești și a mișcării naționale a românilor din Transilvania. Prioritar lui Kogălniceanu îi va reveni să justifice poziția guvernului român față de comunitatea evreiască existentă în țară. Izgoniți de pogromurile cărora le căzuseră victimă în Rusia și Austria, evreii își căutau refugiu pe teritoriul românesc. Problemele cotidiene ale noilor veniți, în covîrșitoare majoritate lipsiți de ocupații precise, ca și unele măsuri restrictive luate începînd din primăvara anului 1867 cu privire la așezarea lor în comunele rurale erau comentate zgomotos și agresiv în presa occidentală. În perspectivă istorică aceste intervenții străine ni se par exagerate, denaturînd în mod flagrant realitatea. Starea de tensiune, sesizabilă mai cu seamă în Moldova, își avea originea în interesele economice, care opuneau o parte a burgheziei naționale celei evreiești. Fără discuție problema era extrem de gingașă și cerea un desăvîrșit tact. Dacă Kogălniceanu înțelegea rezolvarea ei în conformitate cu interesele naționale, el nu putea face în același timp abstracție și de faptul că populația evreiască la rîndul ei trebuia „să știe unde se află, ce i se cuvine și ce i se refuză". Ambiguitatea regimului juridic ce li se aplica făcea ca majoritatea evreilor să păstreze suditența, „alternativă dureroasă" după credința lui Kogălniceanu, căreia trebuia să i se pună capăt. Soluția unică era garantarea de către statul român a unor drepturi elementare care să-i determine pe evrei să se îndrepte spre protecția românească. Rezolvată în spiritul omeniei, al echității și al adevărului, această chestiune rămînea de ordin intern; orice amestec din afară însemna o violare a statutului de independență administrativă interioară pe care țara îl dobîndise prin Tratatul de la Paris din 1856. Așa cum declarase și în alte rînduri și cum avea s-o impună și ca legislator care în 1864 a condiționat acordarea de drepturi politice evreilor de calificarea, instruirea și disciplinarea lor — „prin școală și armată" —, Kogălniceanu dorea să-i încadreze în viața socială și economică a întregii națiuni.

Starea de tensiune antisemită pretinsă de unele oficine occidentale nu putea fi înțeleasă din zvon public, ci trebuia cercetată la fața locului, prin confruntarea în primul rînd cu realitățile economice ale Moldovei, căci, definește Kogălniceanu, „problema evreiască e în România națională și economică". Măsurile guvernelor anterioare de a le interzice accesul la arenda cîrciumilor, hanurilor, dughenelor nu i se par, așa cum acuzau filosemiții din străinătate, o violare a Convenției de la Paris 1858, deoarece — așa cum argumentează în repetate rînduri Kogălniceanu de la

[13] Nr. 20, p. 1, din 17 iulie 1869.

[14] Vezi declarațiile lui Dimitrie Ghica apărute în „Monitorul oficial" din 30 noiembrie/12 decembrie 1868 (nr. 270, p. 2 318).

tribună — aceasta constituie o problemă determinată de condiţiile specifice interne ale ţării. „Pragul nostru este sfînt" declară Kogălniceanu categoric. Această intransigenţă pătimaş criticată în afară pentru rigorile ei, răstălmăcită în interior ca poziţie concesivă, o va dovedi Kogălniceanu în tot răstimpul noiembrie 1868 — ianuarie 1870, cît s-a aflat la conducerea Ministerului de Interne. „În cestiunea izraeliţilor — previne el înţelept — nu mijlocirile, nu notele, ci luceafărul dreptăţei, ci adevărul, ci geniul civilizaţiunei va tranşa cestiunea".

Nu este greu de văzut în această poziţie a omului politic, istoricului şi legislatorului, reflectarea spiritului justiţiar al poporului român, sentimentul demnităţii sale, al disponibilităţii sale integratoare a tuturor forţelor sociale angajate prin muncă pe calea progresului ţării.

Critici disproporţionate cu faptele veneau din străinătate şi în legătură cu înarmarea României. Transporturile de arme din Prusia, urmînd un traseu întortocheat prin Rusia, din cauza refuzului de pasaj al Austriei, renunţarea la misiunea militară franceză şi aducerea de specialişti prusieni în frunte cu locotenent-colonelul Krenski, organizarea eficientă a lagărului de la Furceni deveneau suspecte în ochii puterilor garante. Napoleon al III-lea nu ezita să lanseze zvonul fantezist că în conflictul eleno-turc, avînd drept obiect independenţa Cretei şi unirea acesteia cu Grecia, România intenţionează să intervină cu armele în Bulgaria.

Într-o *Carte roşie* asupra politicii sale externe, Austria consacra o treime din text pericolului pe care îl reprezintă modernizarea României, cît şi atitudinea binevoitoare observată de ea faţă de mişcarea naţională a românilor din Transilvania. Această optică deformată sub care era privită politica tradiţională de sprijinire a celor oprimaţi, ca şi efortul de propăşire al ţării caută Kogălniceanu s-o îndrepte. Rămînînd în cadrele strictei neutralităţi trasate de Tratatul de la Paris, România era datoare să-şi organizeze armata, „pentru că trebuie să ne păstrăm acest pămînt... să ne putem apăra contra oricărei puteri care ar vrea să ne cucerească". Ţările ce se constituiseră garante în 1856 se puteau oricînd dezbina şi tratatul ar fi devenit astfel nul.

Trasînd liniile directoare ale politicii externe a României, Kogălniceanu apără fără echivoc aspiraţiile legitime ale bulgarilor, în ciuda complicaţiilor diplomatice pe care le crea formarea cetelor lor revoluţionare la noi: „Nu poate administraţiunea română să impună bulgarilor aflaţi în ţara noastră tăcerea mormîntului, nu poate să înăbuşe strigătul animei, răspîndirea cuvîntului şi strîngerea mînei cu mîna" [15].

Pentru a respinge recriminările din *Cartea roşie* a Austriei, Kogălniceanu reia o metaforă datorată lui I.C. Brătianu şi devenită celebră: ca frate nu intervine în menajul sorei sale măritate, dar cînd cumnatul ridică cuţitul împotriva ei trebuie s-o apere. În cazul românilor din Transilvania, ţinînd seama de rezervele impuse tînărului stat român de puterile garante a nu dezvolta acţiuni fără acordul lor prealabil, guvernul dusese prudenţa pînă acolo încît, înăbuşind „în inimă acel strigăt" [16], refuzase să intervină.

La atacurile repetate ale guvernului austro-ungar, Kogălniceanu se vede silit să amintească împrejurările din 1860, cînd România protejase pe revoluţionarii unguri scăpîndu-i de spînzurătoare. Acum simpatii

[15] Şi I.C. Brătianu fusese la fel de categoric arătînd că românii nu-i pot prigoni pe bulgari, nu pot „să spînzure şi să măcelărească oamenii" (N. Iorga, *Istoria românilor...*, X, p. 63).
[16] *Ibidem.*

cel puţin egale era datoare ţara să arate faţă de „fraţii noştri de acelaşi sînge, pentru românii de peste Carpaţi" [17].

De remarcat că sarcina guvernului devenea cu deosebire anevoioasă cînd reproşurilor din afară li se asociau voci răuvoitoare din interior. Organizarea şi întărirea armatei au constituit o astfel de măsură aflată sub focuri încrucişate. De la condamnarea unui contract pentru furniturile armatei sau reprobarea atitudinii insolente a unui instructor german s-a ajuns la propuneri aberante, ca cea a lui Nicolae Ionescu de desfiinţare pur şi simplu a armatei, căci la hotare este linişte. Kogălniceanu i-a observat cu humor că nu mai trăim în „evul de aur, cînd pacea era universale" şi cînd lumea în loc să se militarizeze intens, cum o face în prezent, era preocupată „să lucreze cîmpul, să facă snopi, să cînte, să joace şi să se încunune cu flori".

Deşi discursurile lui Kogălniceanu în definirea politicii externe a României sînt piese de referinţă (vezi infra p. 29 şi urm., p. 137 şi urm.), cea mai mare parte a activităţii sale la tribună, ca ministru pînă în ianuarie 1870, apoi ca deputat, este consacrată politicii interne. Locul amplului program legislativ închegat în timpul domniei principelui Cuza este luat acum de apărarea plină de vervă, neobosită, a unor proiecte de legi, în cea mai mare parte forme remaniate ale legislaţiei din epoca Statutului. Puterea de muncă ieşită din comun, vastele cunoştinţe, plăcerea de a se produce la tribună permit lui Kogălniceanu ca din răspunsul la o searbădă interpelare sau din lămurirea unui deputat nedumerit să facă o replică scînteietoare, un memorabil discurs.

Este dificil, şi editorul nici nu-şi propune să stabilească o ierarhizare a problemelor dezbătute. Fiecare are întrucîtva o valoare intrinsecă, dar caracteristică discuţiilor din Parlamentul român în această perioadă este mai puţin suita de proiecte ca atare şi mai mult interpelarea, aluzia veninoasă, rememorarea unor fapte de mult consumate. „Dacă Camerele — constată Kogălniceanu — mai ales ale popoarelor latine păcătuiesc în ceva, apoi este desigur prin prea multă discuţiune". Era o atmosferă întreţinută de două curente : de majoritatea radicală a Camerei, orchestrată de I.C. Brătianu, „în plină opoziţie răscolitoare de patimi" [18], şi de cel fluctuant, lipsit de consistenţă, dar de o incisivitate ce depăşea adesea buna-cuviinţă al fracţiunii independente moldovene. Şeful ei necontestat era senatorul trimis de Universitatea din Iaşi, profesorul Nicolae Ionescu. Gruparea politică animată de acesta era în mare măsură demonetizată. Eşecul acţiunilor ei la faţa locului, în Moldova, privind incitarea la manifestaţii antisemite, contracararea şi boicotarea actelor guvernamentale, ca şi insuccesul interpelărilor fără miez ale partizanilor ei în Parlament erau sistematic ridiculizate în foile satirice. Aşa bunăoară „Ghimpele" din 11 februarie 1868 publica o caricatură reprezentînd un individ fără cap aşezat pe scaun, cu următoarea legendă : „Tot ce e fracţiune nu poate fi întreg şi fracţiunea liberă şi independentă nu poate fi reprezentată".

[17] La fel de realist privea lucrurile cel care se iniţia acum în politica românească. „Nu atîrnă de mine — scria principele Carol — să înlătur simpatiile fireşti care există între populaţiunile de acelaşi grai de o parte şi de alta a munţilor" *(ibidem,* p. 86). Sentimentul general de solicitudine faţă de lupta românilor din Transilvania este exprimat şi de producţia poetică de factură naivă ca această *Odă la Transilvania:* „...Transilvanie iubită. Tu mai mult decît oricare / Eşti ca cerbul însetat. / Ştii unde este izvorul? Dincoace peste otare: / Aci apa este dulce, izvorul este curat..." („Ghimpele", 1867, nr. 36, p. 1, din 19 iunie).

[18] N. Iorga, *op. cit.,* p. 92.

În afara interpelărilor privitoare la desfășurarea alegerilor, de care Kogălniceanu avea să fie răspunzător ca ministru de interne în mai multe rînduri și asupra cărora vom reveni, Nicolae Ionescu își concentrează verva acuzatoare la adresa acestuia în ceea ce privește redresarea Iașilor după Unire. Invectivele universitarului ieșean aveau să-l lovească dureros pe Kogălniceanu, care, enumerînd odată în fața Adunării cauzele pentru care luptase cu consecvență întreaga viață, pusese la loc de frunte susținerea și dotarea fostei capitale a Moldovei.

Iașii, campania electorală, ortodoxia alegerilor nu sînt în fond decît pretexte pentru înfruntarea a două concepții politice de guvernare : una profund dinamică, întemeiată pe ideea înzestrării țării cu instituții moderne, alta anarhică, negativistă, criticînd desființător toate inițiativele legislative, fără a recomanda ceva mai bun în loc.

Pornind așa de la pretinsa neglijare a Iașilor, Nicolae Ionescu imputa lui Kogălniceanu nerespectarea *Mandatului imperativ* cu care se prezentase în aprilie 1866, „cînd umbla prin țară căutîndu-și alegătorii", în fața ieșenilor. Profesiunea de credință formulată atunci privea reorganizarea Universității, construirea căilor ferate în Moldova, instituirea regimului de *porto franco* pentru orașul defavorizat din punct de vedere economic după Unire, acordarea unui credit de un milion de lei din partea statului, repararea palatului administrativ, a cazărmii, a catedralei etc.

Trebuia reaua-credință și veninul lui Nicolae Ionescu, învelite la început într-un retorism atrăgător doar pentru un auditoriu neavizat, ca să se impute lui Kogălniceanu neglijarea Iașilor și a Moldovei în genere. Dacă am restrînge argumentele doar la conținutul discursurilor, intervențiilor, moțiunilor și propunerilor din Parlament, cititorul ar vedea că nici un alt om politic contemporan n-a luptat cu mai multă ardoare și tenacitate, cu încăpățînare chiar, pentru înzestrarea Iașilor, a Moldovei, care prin Unire pierduse, chipurile, după părerea pătimașă a unor moldoveni, din prestigiu și capacitate economică.

Cît de sensibil era Kogălniceanu la cultivarea moldovenilor și egala lor reprezentare [19] se poate vedea și din împrejurarea că, în noiembrie 1868, a condiționat participarea la guvernul Dimitrie Ghica de intrarea și a altor moldoveni în minister. Așa avea să fie cooptat, pentru satisfacerea lui Kogălniceanu, Nicolae Callimachi Catargi [20].

De fapt, așa cum cititorul care urmărește în ansamblu polemica de ani de zile între M. Kogălniceanu și Nicolae Ionescu poate constata, și în acest caz este vorba de un pretext. N. Ionescu și emulii săi, ca D.

[19] *Ibidem*, p. 96.

[20] D.A. Sturdza, *op. cit.*, p. 558. Altă dată se declară solidar din punct de vedere material cu Dimitrie Ghica, care asigurase întrerimatul lucrărilor publice și aprobase un tronson de cale ferată de 6 km pe linia Brăila — Galați fără încuviințarea Camerei, fiindcă vedea în această lucrare „un mijloc de a da vitalitate Moldovei". Tot astfel, cu prilejul votării pensiei lui Vasile Sturdza, fostul luptător unionist, Kogălniceanu precizează atent: „Să nu se zică dincolo de Milcov că într-un Senat unde moldovenii sînt în minoritate s-a refuzat marelui cetățean al Moldovei recompensa ce merită".

Pentru a sublinia disparițiile apărute în Moldova după Unire, stagnarea economică din cauza pierderii unor debușee, a absenței mijloacelor suficiente de comunicații, a legislației ce o defavoriza, Kogălniceanu nu ezită să exagereze cu bună știință. Așa, cînd a venit în discuție proiectul de lege privind producția viticolă și desfacerea ei, el a declarat senin că la Ploiești vadra de vin se vinde cu 16 lei, în vreme ce în Moldova vinul abia dacă se vinde din cauza pierderii consumatorilor de peste Prut. La observația cuiva că prețul avansat pentru Ploiești este exorbitant, scade la 14 lei, luîndu-l de martor pe C. Bozianu, care făcea comerț cu vin. Cînd și acesta îi atrage atenția că exagerează, scade la 12 lei. În cele din urmă, calculînd, convine realist că în Muntenia vadra de vin se vinde cu 6 lei, iar în Moldova cu 2,20 lei...

Holban, doresc în primul rînd să-l sîciie, să-l discrediteze şi să-l provoace pe Kogălniceanu. Dar acesta are o măsură pentru toţi. El admite că poate avea adversari, dintre cei care l-au combătut în timpul Statutului, care „au titluri de esiluri, titluri de puşcărie, titluri de prigonire, titluri de sacrificie mari", însă nu poate primi disputa cu independenţii ieşeni. Kogălniceanu se confesează Adunării că între el şi fracţiunea condusă de Nicolae Ionescu e „o duşmănie grozavă" şi că atacurile lor fac „să i se suie indignaţiunea pe obraz". Aceasta pentru că se cunosc reciproc prea bine. Dacă pe predecesorul său la interne, munteanul I.C. Brătianu, îl puteau oarecum manevra determinîndu-l să trimită circulare cu promisiuni de sprijin, adesea fără acoperire, pe cel, moldovean, profund cunoscător al provinciei de peste Milcov, nu-l pot înşela. „Mă cunoaşteţi, dară vă cunosc şi eu destul ... vă cunosc, domnilor, din faşă, ştiu şi din ce ouă v-aţi făcut", declară el batjocoritor. În privinţa lui Holban este de-a dreptul drastic, ameninţînd a-l desfiinţa ca om politic fără a avea trebuinţă „nici de influenţă morale, nici materiale, nici de nimic ca domnia-sa să nu mai iasă deputat în oraşul Iaşi".

Concentrată asupra îmbunătăţirii sistemului administrativ, activitatea parlamentară a lui Kogălniceanu din anii asupra cărora ne-am oprit pivotează în primul rînd în jurul democratizării instituţionale, al reducerii efectelor nocive ale birocratismului [21], al chibzuirii îndelungi asupra noilor proiecte de lege. Deficienţa resimţită şi în timpul administraţiei Cuza, dar extinsă îngrijorător în anii 1866—1868, fusese tocmai graba legislativă. Şi Kogălniceanu constată nemulţumit: „Projectele de legi care se lucrează acum se lucrează atît de pripit, studiindu-se atît de puţin, încît ies ca de la fabrică şi de aceea vedem acum că nu apucă să se promulge o lege şi de a doua zi se simte nevoia de modificări, şi de a doua zi ea are trebuinţă de modificaţiuni". De fapt, după 1866 noutăţile în materie legislativă sînt rare. Mai totdeauna e vorba de anularea unor legi sancţionate de principele Cuza şi de readucerea lor în discuţie sub o haină prea puţin schimbată. Aşa s-a întîmplat, de pildă, cu proiectul de lege pentru convenţia de navigaţie a Prutului, votat în domnia lui Cuza, anulat la 11 februarie 1866, repus pe tapet de Ion Ghica şi discutat ca atare de Adunare în 1869. O convenţie nouă „care pot zice este mai ca şi aceasta", constată Kogălniceanu ironic.

După 1866 se constituie o adevărată campanie de denigrare a realizărilor din vremea domniei principelui Al. I. Cuza. Hiperbola nu lipseşte din descrierea trecutului apropiat. Deputaţi locvace amintesc de „cangrena uriaşă" lăsată de administraţia Cuza mai cu seamă în lumea satului, învrăjbită de o lege rurală nepotrivită şi năpădită de circulare şi regulamente explicative contradictorii. Atacul împotriva lui Kogălniceanu este direct, iar remediul aberant: să se revină la munca aservită. Această soluţie ar rezolva, susţin unii oratori pătimaşi, şi problema exploatării optime a moşiilor, a transportării cerealelor în porturi. Replica lui Kogălniceanu este nimicitoare: „Dacă unii speră ca să dobîndească de la administraţiune biciul pe spinarea ţăranului, eu biciul l-am desfiinţat la '64, fiind mai tînăr, şi nu acum la bătrîneţe îl voi reînfiinţa".

[21] Chiar familia sa era victima unei mostre de birocratism: o soră a lui Kogălniceanu nu-şi putea dobîndi dreptul la pensie din cauză că la casa pensiilor nu existau slujbaşi plătiţi, ci pensionarii înşişi făceau administraţia ei. Or, temători că fiecare nou venit le-ar diminua veniturile, aceştia ignorau pur şi simplu legile nominale purtînd sancţiunea domnească de includere în lista de pensionari a cutărei sau cutărei persoane.

Aceleași nesfîrșite reveniri asupra textului de lege suferă și dispozițiile privind organizarea comunală. Parcurgerea integrală a discuțiilor aferente purtate în Cameră sau în Senat mai mulți ani dovedește o „logomachie" reprobabilă, comună, după credința lui Kogălniceanu, tuturor parlamentelor latine. Centralizarea administrativă și opusul ei rămîn, am spune, o temă permanentă în Adunare. Deputații sînt nedecișI și verbul lor se înviorează doar cînd se oferă o soluție nouă spre a o combate. Așa, cînd Kogălniceanu, ca ministru de interne, încearcă să subordoneze consiliile județene, pe prefecți și pe primari, opoziția vociferează că se sugrumă autonomia comunală. În schimb, cînd fiecare comună, potrivit intereselor locale, încearcă să-și stabilească taxe anume pentru diferite produse vehiculate mai frecvent, Adunarea, prin glasul cîte unui deputat ca acel Câță Niculescu, protestează că e „dezbrăcată" de dreptul pe care îl are de la națiune de a legifera. În cazul particular al taxelor comunale ce urmau a fi statornicite în vara anului 1869, mulți deputați de orientare conservatoare și independent-fracționistă căutau să-i impună, abuziv, pe evrei. În această problemă Kogălniceanu este categoric. El admite autonomia comunală în fixarea cuantumului impozitelor atîta vreme cît aceasta nu afectează negoțul cu un produs, nu distruge o întreprindere oarecare. În ceea ce-i privește însă pe evrei, nu admite ca taxele pe carnea cușer să devină un beneficiu comunal, căci potrivit legilor țării evreii sînt datori să-și întrețină din contribuție proprie sinagogile și școlile comunitare.

Principial, Kogălniceanu admite descentralizarea. Realitățile de pe teren însă, unde prea adesea se manifestau spiritul anarhic, arbitrariul, coteria, îl fac să se opună energic libertății de acțiune la nivelul comunelor sau județelor. Răbdarea cu care stăruie asupra fiecărui mărunțiș administrativ dintr-un colț uitat de țară, cele peste 2 000 de circulare explicative, impresionanta activitate de legislator — toate trădează pe omul dornic să asaneze moravurile sociale, concentrînd în mîinile sale cît mai multe compartimente ale angrenajului administrativ. Independența județelor o vede în libertatea de a-și alege președintele consiliului permanent, fără intervenția autorității centrale. Cere apoi ca bugetele județene să fie cercetate de Curtea de conturi, nu de Adunare — măsură operativă și întemeiată, pentru că, alături de disecarea desfășurării alegerilor, deputații iroseau săptămîni întregi pentru discutarea cutărei sume la cumpărarea unui teren sau exproprierea cuiva. Tot el preconizează ca prefectul, principalul agent al puterii executive în județ, să rămînă simplu membru al comitetului permanent, cu drept de veto însă cînd dispozițiile luate de acesta ar contraveni intereselor statului.

Reducerea întrucîtva a atotputerniciei prefectului, cel puțin în vorbe, vădește o tactică subtilă de potolire a patimilor, de anihilare a adversarilor; era o satisfacție dată acelei opoziții endemice din Adunare sau Senat reprezentată de Nicolae Ionescu, Câță Niculescu, Alexandru Candiano Popescu ș.a., interesată să asiste la diminuarea rolului puterii executive.

Nu e mai puțin adevărat că, așa cum observam și pentru sesiunile precedente, multe din proiectele de lege supuse dezbaterii erau imitații după cele existente în Franța sau Belgia, și eficiența lor la noi era discutabilă. Așa s-a întîmplat cu înființarea judecătorilor de pace, nereceptați de societatea românească, sau cu atribuțiile conferite subprefectului, după model francez. Acesta din urmă făcea acum și oficiu de judecător de pace, încît devenise, după caracterizarea ironică a lui Kogălniceanu, „o ființă

amfibie, care nu dă nici administrațiune, nici justiție; merge cineva la subprefect și cere carte de judecată, i se dă un dorobanț cu ordin!".

Lipsa de precizie a atribuțiilor unui funcționar putea fi remediată printr-o modificare a legii existente, practică la care Kogălniceanu se va arăta totdeauna reticent. Mai complexă și fără soluții imediate rămînea calificarea personalului administrativ. Goana după posturi, ca mijloc de chiverniseală, favoritismul îi transformă peste noapte pe „cherestegii, băcani, cîrciumari [în] patrioți înfocați ... numai ca să capete un post", cum denunță Al. Orăscu. De aceea Kogălniceanu subscrie bucuros propunerii acestuia ca cei ce candidează la funcții administrative să fie în prealabil supuși examenelor.

E firesc ca administrația să ocupe un spațiu întins în interpelările deputaților, ca și în replicile lui Kogălniceanu, deoarece acesta este, în anii 1868—1870, ministru de interne.

În afara investigării la saț ietate a desfășurării alegerilor, asupra căreia vom reveni, Adunarea își face o adevărată plăcere din demascarea strîmbătăților comise de reprezentanții puterii executive, în speță de subordonații lui Kogălniceanu. Se creează o adevărată „specialitate" a deputaților tineri, dornici de afirmare, ca Petre Grădișteanu, sau a celor fără prea mult suflu oratoric, ca Gâlcă, amator de „pamflete certe de paraponisiți", cum îl înfierează Kogălniceanu.

Pe lîngă demascarea publică, întemeiată sau nu, a cutărui agent guvernamental, în epocă se dezvoltă o literatură subterană, suculentă, bogată, pitorească și prea puțin cercetată, o altă fațetă în fond a spiritului public. E vorba de denunțul anonim. Așa Petre Grădișteanu cel bătăios aduce în discuția Adunării reclamația a 60 de ialomițeni, instigați de un profesor pripășit în județul lor, împotriva prefectului Ritoridi, care se poartă „arnăuțește" cu administrații săi. Argutia delatorilor e remarcabilă. Fanarioții îl aveau în spate pe sultan, generalul țarist Duhamel — o armată care impunea Europei, dar el, Ritoridi, pe cine are, se întreabă, in corpore, cei 60 de anonimi, care au curajul a-și mărturisi doar numărul. Jigniți în mîndria lor, căci „ne fălim a ne numi români chiar în Camceatca", ei declară patetic că riscă „a aliena afecțiunile... de la guvernul de astăzi". Kogălniceanu, după ce se miră fals ignorant cum poate cineva asocia pe prefectul Ritoridi „cu acest nume de Camceatca", istorisește bine dispus Adunării că cei 60, brusc nominalizați, auzind de interpelarea făcută, i-au dezmințit lui, în calitate de ministru de interne, toate invectivele la adresa prefectului. Exemplele de genul acesta se pot înmulți. În afara conținutului lor, care profilează o mentalitate măruntă, îmbibată de lașitate și ranchiună, denunțurile și reclamațiile împotriva administrației reține atenția, deoarece ele ocupă un timp apreciabil al Camerei. Răbdarea cu care Kogălniceanu asculta nesfîrșitele plîngeri, agrementate cu comentariile deputaților interpelanți, fără îndoială deconcerta pe mulți. Probabil că dacă le-ar fi respins tăios ar fi stîrnit proteste violente; așa ajungeau să se dilueze, să se banalizeze prin repetare, prin șuvoiul de explicații încurcate ce le însoțeau.

Lumea satului, acum ca și în 1864, cînd a fost principalul promotor al reformei agrare, rămîne pentru Kogălniceanu o preocupare majoră. Va încerca, de aceea, cu stăruință să amelioreze în primul rînd condiția primarilor. Ar dori ca ei să fie oameni inteligenți, recrutați din „floarea satului", iar nu simpli comparși ai notarilor. De capacitatea și diligența lor depinde în fond trăinicia celulei imediat următoare familiei — satul.

„Prin ei răspund eu pentru liniştea publică, pentru avuţia ţării şi pentru executarea legilor", declară Kogălniceanu. Autoritatea discutabilă a primarilor, tristă realitate sesizabilă în anii de început ai regimului burghez, explică inoperativitatea legilor de organizare comunală, poliţie rurală, învăţămînt la sate, recrutare. Cîtă vreme primarii se deosebeau de consătenii lor numai prin „eşarpe şi bastoane", mulţumindu-se „a pune degetul pe semnul sîntei cruci", la îndemnul notarilor, lumea satului românesc nu putea progresa decît anevoie.

Kogălniceanu înţelege că mentalitatea săteanului nu se schimbă de la o zi la alta, că alegerea anuală a primarilor îl absolvă aproape automat de vreo răspundere, că în fine procesul complex de transformare şi modernizare în care se angajase România după Unire impunea menţinerea unei centralizări suple, a unei supravegheri constante din partea puterii executive a vieţii comunale. În acest context el pledează vehement pentru eficienţa poliţiei rurale. Ţăranului trebuie să i se insufle „ideia de drept şi demnitate".

La discutarea proiectului de lege privind poliţia rurală, glasuri răuvoitoare au încercat din nou ca, răstălmăcind textul, să dea o tentă xenofobă legii, acuzînd guvernul pe faţă pentru aceasta. Astfel articolul 10 interzicea şederea unor persoane declasate în mediul rural, ceea ce putea fi interpretat drept un atac contra evreilor. Kogălniceanu, inflexibil, pune lucrurile la punct: „Sînt şi unii indivizi fără căpătîi creştini ortodocşi ca şi noi. Sînt nişte mici ciocoiaşi cari merg prin sate şi le bîntuie ... cari sînt tot aşa de răi ca şi evreii".

De observat că multe din dezbaterile Adunării privitoare la organizarea internă a ţării sînt prilejuite de atacuri făţişe sau deghizate împotriva lui Kogălniceanu, pe care întregul Corp legiuitor continua să-l considere ca şeful spiritual al cabinetului, iar în domeniul legislativ autorul necontestat al mai tuturor proiectelor de lege propuse Adunării.

Printre cei care nu-i erau chiar amici se numără şi Chr. Tell. El cere ca Kogălniceanu să „nu ne înrîureze dezbaterile". Dar pasivitatea i se pare acestuia atitudinea cea mai condamnabilă, cea mai primejdioasă pentru un om politic, dator să sprijine ori să respingă un proiect potrivit principiilor „ce insuflă pe guvern", iar nu să se mulţumească „într-un mutism absolut".

Acest dinamism, această participare plenară la discuţii — căci Kogălniceanu trăieşte la tribună cu o intensitate neegalată — îl fac să intervină energic şi în problemele bugetare. Raportor al bugetului în sesiunea 1867—1868, adînc cunoscător al nevoilor şi disponibilităţilor băneşti din fiecare sector administrativ, el manifestă cumpătare în fixarea bugetelor. Căci, aşa cum se autodefineşte, „ca Mihail Kogălniceanu ar avea simpatii", ca ministru de interne însă e silit a rămîne imparţial. Or, bugetele, ca şi alegerile, făceau să participe la dezbateri deputaţi care altminteri dormitau în bănci. Tonul general era spre reduceri severe. Iată numai cîteva exemple din amputările cerute pe marginea bugetului anului 1870: 5 185 de lei, plata corespondenţilor de presă ai ţării la Paris; 6 000 de lei, tipărirea cronicilor româneşti; 6 000 de lei, înfiinţarea de şcoli noi; 10 756, fondul de susţinere al Şcolii de medicină din Iaşi; 6 600 de lei, leafa profesorului de filozofia dreptului şi dreptul ginţilor la Universitatea din Iaşi etc. Deputaţii ajungeau în starea de spirit a ucenicului vrăjitor, ca acel Sefendache care ceruse suprimarea postului de ministru de externe şi transferarea rămăşiţelor de servicii în

cadrul Departamentului Afacerilor Interne. Dezgustat, Kogălniceanu observă că mergînd în acest ritm în curînd nu vor mai exista nici guvern, nici ministere, ci „numai comune libere într-o țară liberă și independinte".

Sînt capitole pe care le apără cu tenacitate, ca remunerația prefectului, căci nu poate admite, pentru demnitatea țării, care pretinde a-și impune modul de viață european, ca acesta „să șadă într-o odaie la un han și să se aboneze pentru mîncare la un hotel", cu cheltuielile de reprezentare meschine pe care le admitea Adunarea. Mai dificilă îi va fi susținerea „cifrelor de discrețiune", a „sumelor extraordinare", din bugetul Ministerului de Externe și al celui de Interne. Primele priveau, la modul general vorbind, întreținerea propagandei românești în străinătate și urmărirea stării de spirit cu referire la noi în diferite capitale europene. Celelalte erau destinate menținerii ordinii publice. Modicitatea lor — 74 000 de lei — excludea, pentru orice om de bun-simț, posibilitatea coruperii în alegeri de pildă, cum încercau să insinueze oponenți de carieră ca George Brătianu. Acestuia îi replică Kogălniceanu atrabilar: „... Care e județul acel mizerabil, infam, ticălos, care să se compromită în alegeri cu 1 400 de franci?". Fondurile secrete, adaugă el, le folosise odinioară pentru susținerea revoluționarilor unguri și a celor polonezi refugiați pe teritoriul nostru.

Prevăzînd opoziția amarnică a numeroși deputați, izvorîtă cel mai adesea din ranchiune mărunte, din dorința unei popularități trecătoare prin etalarea spiritului lor de buni gospodari [22], Kogălniceanu, operativ, impusese în anii precedenți și dorea s-o facă și în sesiunea 1869—1870 ca bugetele diferitelor departamente să fie votate în bloc, ceea ce avea să-i atragă remarca otrăvită a lui Sefendache că are „idei electrice", ce trebuiesc combătute. În fond măsura se încadra programului mai vast administrativ avut în vedere de Kogălniceanu și mărturisit cu legitimă mîndrie: „Sînt dară autoritariu și sînt totdeodată și foarte expeditiv, fiindcă sînt fiu al veacului, om al veacului al XIX-lea, și în veacul al XIX-lea societățile voiesc să trăiască, voiesc să lucreze, voiesc să călătorească cu iuțeala drumului de fer".

O anume impetuozitate calculată îl face uneori pe Kogălniceanu să forțeze lucrurile. El nu mai așteaptă ca un proiect ce a trecut prin Adunare să aibă și votul Senatului, ci îl pune în aplicare cu riscul de a se așeza „în gura tunului parlamentar". Așa s-a întîmplat cu construirea unor tronsoane suplimentare de cale ferată în Moldova.

Cei doi ani cuprinși în volum, cum observam și mai sus, nu excelează prin inedit legislativ. Proiectele se reiau, se modifică, se îmbunătățesc. Printre cele mai disputate aveau să fie cele derivate din noul sistem de organizare a armatei, care presupunea participarea întregului popor la apărarea țării. Concepția revoluționară a înarmării gloatelor, formulată explicit la 1848, este pusă în aplicare de către promotorii ei de atunci: I.C. Brătianu și Mihail Kogălniceanu. Cît privește corpul ofițeresc, acesta trebuie să aibă o calificare deosebită, să fie perfect disciplinat, încît puterea executivă să se poată sprijini în mod desăvîrșit pe armată. Fără a o spune deschis, Kogălniceanu reprobă comportarea ofițerilor ce parti-

[22] În decembrie 1869 B. P. Hasdeu a cerut chiar amînarea discutării bugetelor pînă la votarea legii responsabilității ministeriale, aluzie străvezie la incompetența în materie financiară a echipei ministeriale și în același timp o măsură severă de prevedere față de cei care s-ar fi hazardat să propună bugete lipsite de realism. Cf. „Monitor oficial", 1869, nr. 277, p. 2 360. Al. G. Golescu ceruse, la rîndul său, o anchetă parlamentară pentru verificarea *a posteriori* a politicii financiare a guvernelor trecute, dominate de radicali.

Bibliotecа F.C. de Lb. și Lit. Română
SECȚIA

Fur. 9109

cipaseră la detronarea domnitorului Cuza. Spre a evita asemenea surprize, el insistă ca promovarea ofiţerilor superiori să se facă de către guvern în conlucrare cu Adunarea şi Senatul, iar nu de către corpul ofiţeresc însuşi. Lipsa de supraveghere a armatei, îşi exprimă temerea Kogălniceanu, poate produce „lachei sau pretorieni", dispuşi la „pronunciamente". Un alt element de întărire a armatei naţionale, pentru care avea iniţial să pledeze, deşi proiectul va fi retras din cauza obstrucţiei întîmpinate în Adunare, a fost încorporarea ofiţerilor români ce serviseră în armate străine.

Pentru Kogălniceanu, participarea la discuţii e şi un prilej de a-şi pune deopotrivă la punct adversarii, ca Nicolae Ionescu sau Mihail Radu. Acesta din urmă, constatînd că în polemica ce provocase cu ministrul de război asupra reîncadrării în armată a generalului Macedonski va avea de-a face în primul rînd cu Kogălniceanu, observă speriat: „Văd că acum poziţiunea este dificilă...cu domnul Duca sînt arme mai uşoare de întrebuinţat, pe cîtă vreme cu domnul Kogălniceanu trebuiesc arme tari".

Faţă de anii precedenţi, Camera şi Senatul consacră mai mult timp discutării modului în care s-au desfăşurat alegerile. O serie de factori au favorizat această preferinţă: guvernul Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu a fost obligat, într-un fel, să motiveze conduita cabinetului precedent, cu alte cuvinte a celui ce prezidase alegerile pentru sesiunea 1868—1869. Or, după expresiva caracterizare a lui Nicolae Iorga, sub guvernele de nuanţă liberal-radicală animate de I.C. Brătianu şi C.A. Rosetti alegerile se făceau „într-o atmosferă de război civil". Apoi, în ianuarie 1869, ruptura guvernului de radicalii dirijaţi de I.C. Brătianu, preşedintele Adunării, devenise inevitabilă. Dimitrie Ghica a depus demisia cabinetului la 24 ianuarie, dar principele Carol, satisfăcut de conlucrarea cu echipa ministerială, a preferat dizolvarea Camerei şi procedarea prin urmare la noi alegeri. Unii cercetători au văzut în incidentul integrării în armată a generalului Macedonski [23] pretextul incitării radicalilor la opoziţie, duşmani declaraţi deci ai ordinii publice. Cu alte cuvinte, se forţau puţin lucrurile spre a pune capăt alunecoasei colaborări dintre guvern şi majoritatea radicală a Camerei, obedientă preşedintelui ei, I.C. Brătianu [24]. Apoi, cum Senatul se împotmolise în discutarea desfăşurării alegerilor, pentru unele proiecte ce nu sufereau amînarea a fost necesară o sesiune extraordinară 1868—1869. În fine, sesiunea obişnuită 1869—1870 avea să aducă un plus de dispute pe marginea alegerilor.

Mai este de adăugat faptul că aproape în tot acest răstimp Kogălniceanu s-a aflat la conducerea Ministerului de Interne, prin urmare a organizat alegerile, cît şi discuţiile în jurul recentei legi electorale din 1866, care se dovedea perfectibilă şi care era criticată atît de conservatori, cît şi de radicali şi liberal moderaţi [25].

Kogălniceanu fusese chemat în guvern într-un moment anevoios; la patronarea alegerilor s-a călăuzit totdeauna de gîndul că remedierea „rănilor trecute" nu poate fi adusă de crizele ministeriale în lanţ, cum se

[23] Pe care cititorul îl găseşte în corpul volumului la discursul lui K. de la p. 173 şi urm., ca şi în notele subsidiare.

[24] Vezi mai mult la V. Russu şi D. Vitcu, *op. cit.*, p. 166.

[25] Radicalii cereau revizuirea articolelor referitoare la colegiul III în sensul ca în localităţile unde se aflau numai 25 de alegători să nu mai aibă loc alegeri pentru Senat. Propunerea viza de fapt slăbirea conservatorilor atotputernici în Senat. Guvernul, spre a nu învrăjbi şi mai mult spiritele, a retras proiectul de modificare a legii electorale.

întîmplase după 11 februarie 1866, sau de dizolvarea Camerei, ce ajunsese adevărată „boală periodică" în România. Aceste convulsii semănau numai „ura, pasiunea, discordia şi prin urmare slăbiciunea statului român".

Aşa cum fusese un excelent prim-ministru în timpul domniei principelui Cuza, punînd în aplicare o suită de reforme şi legi aflate la temelia României moderne, şi avea să fie nepreţuit ca şef al diplomaţiei noastre în încleştarea dramatică din 1877—1878, Kogălniceanu se dovedeşte un ministru de interne de excepţie.

Pus în situaţia de a organiza în mai multe rînduri alegeri în 1869, el avea să le regizeze cu o acurateţe care stîrneşte admiraţia şi chiar uimirea. Nicolae Iorga însuşi, atît de familiarizat a descifra taine dincolo de faţadă, rămîne stupefiat în faţa rezultatelor dobîndite de Kogălniceanu după dizolvarea Camerei în ianuarie 1869, cît de repede a putut sentimentul public să se schimbe de la radicali către conservatori (i.e. către primul ministru, prinţul Dimitrie Ghica). După ce pînă la 24 ianuarie Adunarea fusese precumpănitor radicală, subordonată lui I.C. Brătianu, la redeschidere proporţia deputaţilor era de 157 guvernamentali şi 10 oponenţi [26].

E adevărat că din actele oficiale lucrurile par să se fi desfăşurat în modul cel mai corect din lume. Chiar interpelările, unele atît de savuroase încît editorul nu rezistă tentaţiei de a stărui cîteva clipe asupra lor, nu reţin decît abuzuri mărunte, izolate, excese de zel ale funcţionarilor, relatări contradictorii, pe care Kogălniceanu le spulberă amuzat [27].

Şi totuşi...

Investigaţia minuţioasă a doi cercetători ieşeni [28] dezvăluie practicile întrebuinţate de Kogălniceanu pentru convingerea electoratului, pentru crearea unei stări de spirit favorabile guvernului. „Sînt otărît ca în administraţiune să nu fac politică" rămîne în faţa realităţii o afirmaţie ce trebuie luată sub beneficiu de inventar. Iată „dosarul" întocmit de V. Russu şi D. Vitcu: schimbă prefecţii, subprefecţii, judecătorii de instrucţie de nuanţă radicală, supraveghează atent colegiul IV, cel mai influenţabil, deoarece alegătorii lui erau ţărani, burghezi mărunţi, învăţători. Trimite peste 300 de telegrame confidenţiale prefecţilor, în care explică amănunţit cum să fie neutralizaţi adversarii guvernului, cum să respingă, sub aparenţa legalităţii, prin exploatarea unor vicii de formă, pe indezirabili. Ca prefecţii să nu tenteze vreo iniţiativă imprudentă, le trimite de-a dreptul liste de candidaţi agreaţi de guvern, căci — se justifică el cuiva — „deputaţii sînt destinaţi a lucra cu puterea executivă şi trebuie a ne sili a face ca armonia să existe încă de mai înainte între ministru şi persoanele ce reclamă concursul administraţiunii spre a deveni deputaţi". Kogălniceanu a încercat, zadarnic, să-i readucă în viaţa politică pe Costache Negri şi Vasile Alecsandri. În mod similar va proceda — şi cu acelaşi efect — în cazul lui Ion Ghica. Dacă primii vor declina poli-

[26] N. Iorga, *op. cit.*, p. 102. Din majoritate, 80 erau partizanii lui Kogălniceanu, încît „Terra" îl numea pătimaş „arbitrul suveran al destinelor României", „triumful corupţiunii şi al despotismului autoritar" (cf. V. Russu şi D. Vitcu, *op. cit.*, p. 79).

[27] La Bucureşti se produseseră încăierări zgomotoase înfăţişate contradictoriu de „duşmanii săi politici", fraţii Ştefan şi Nicolae Golescu. În vreme ce unul acuza lipsa forţei publice la supravegherea alegerilor, celălalt reproşa placiditatea sergenţilor de stradă, care nu interveniseră cînd un oarecare fusese maltratat. Şi Kogălniceanu, neluminat, întreabă dacă nu cumva agenţii forţei publice au ajuns asemeni lui Christos „ca să fie şi să nu fie". Ca o disculpare neconvingătoare pentru ceea ce se întîmplase la Bucureşti, el ameninţă că poate dezvălui fapte mai grave petrecute în timpul guvernării celor doi...

[28] V. Russu şi D. Vitcu. Vezi supra nota 8.

ticoși oferta păstrînd o discretă tăcere, fostul bei de Samos își va înmulți atacurile împotriva sa prin foaia „Opiniunea constituțională". Kogălniceanu, în fine, a dizolvat consiliul comunal și garda civică la Ploiești, Pitești și București, unde radicalii erau atotputernici; la fel, în ceea ce privește garda, avea să procedeze la Brăila și Craiova.

Considerată de C.A. Rosetti drept răzbunare politică [29], ironizată de „Ghimpele" [30], atitudinea aceasta în alegeri este justificată de el însuși cu inocență: „Fenomenal acel guvern din țara Utopia carele să nu ia cît de mică influință morale sau de retevei în asemenea operațiuni electorale" [31].

Potrivit statisticilor, alegerile conduse de Kogălniceanu dăduseră o majoritate guvernamentală categorică. Radicalii însă, turbulenți, „agitatori de meserie", partizani ai „revoluției permanente", cum îi definește Kogălniceanu, aveau să organizeze o obstrucție de asemenea anvergură, să facă manifestații de stradă, întruniri [32], să publice manifeste [33], încît viața Camerei (cea deschisă la 20 aprilie) e scurtă și anemică.

Activitatea legislativă e neglijabilă și deputații se delectează rememorînd la sațietate desfășurarea alegerilor. Kogălniceanu participă cu însuflețire, narînd el însuși istorii cu reteveiști, bătăuși și mardeiași. La un moment dat, cuprins de bună dispoziție, constată că luptele intestine dintre partide sînt o dovadă de „energia și vitalitatea națiunii noastre", că taberele adverse dintr-un județ sînt explicabile, căci „fiecare sfînt își are tămîia sa".

După ce un deputat povestise o întîmplare cu șișuri consumată în alegeri, Kogălniceanu replică amuzat: „Le blamez cu indignațiune, dară pînă acum n-am avut putința de a reglementa și n-am găsit reglemente administrative ca să împiedic aceste onorabile arme care de mult se întrebuințează aci. Eu, cît pentru mine, nu le-am întrebuințat".

Stăruind asupra alegerilor, deputații și senatorii blamau sistemul electoral ca atare, practicile locale, dar, în majoritate, vizau pe ministrul de interne. Pentru toți, Kogălniceanu are inepuizabile replici și justificări [34]. Oricît de atrăgător rămîne verbul său, oricît de pitorești sînt scenele descrise, în care cititorul descoperă cu încîntare arhetipuri ale teatrului caragialesc, discursurile consumate în jurul alegerilor rămîn minore. Strălucirea de o clipă, vorba de duh aruncată cu prodigalitate, reducerea la tăcere a adversarului nu pot ascunde modestia portofoliului sesiunilor

[29] În „Românul" din 2 aprilie 1869, p. 295.

[30] Cu legenda: *Una dintre cele 10 [sic!] minuni* era publicată o caricatură înfățișîndu-l pe Kogălniceanu gol, cu 2 mai în chip de frunză de viță, o torbă cu fonduri secrete și tot guvernul în circă; în fața sa „insulele" salvatoare: Craiova, Ploiești, Pitești, unde epurase municipalitățile de radicali (nr. 26 din 7 aprilie 1869).

[31] „Adunarea națională", I, 1869, nr. 7, p. 25.

[32] În sala Slătineanu de pildă, la 2 februarie 1869.

[33] *Către alegători. Darea de seamă a majorității deputaților Camerei dizolvate*, publicat în „Românul" din 16 februarie 1869, p. 141—142.

[34] Așa de pildă lui Dimitrie Tacu, deputat în Cameră ce-i apărase pe profesorii universității din Iași, Kogălniceanu îi atrage atenția neîndurător că odinioară, în calitate de primprocuror, ordonase procurorului de Vaslui să urmărească „o întrunire politică" la moșia Valea Rea. Relatarea îl amintește pe Pristanda: „Comandirul de jandarmi ... îmbrăcîndu-se țărănește și urcîndu-se pe gard se uita pe fereastră ca să vadă cine era în casa proprietarului Dimitrie Rosetti...". Apoi Gâlcă, deputat cu ton emfatic, dispus oricînd să deslușească auditoriului cauzele revoluției de la 1848 sau ale loviturii de stat din 1864, îl prefigurează pe Nae Cațavencu cînd declară, după un furibund dar vag atac contra prefectului de Tutova: „Tendințele mele, domnilor, sînt liberale, și liberale pînă acolo încît nu permit nimănui să fie mai liberal decît mine".

1868—1870. Kogălniceanu însuşi, dincolo de bonomia obişnuită cu care tratează istoriile cu alegeri, se simte iritat. Astfel, cînd oponentul său de totdeauna, Nicolae Ionescu, îi reproşează aranjarea alegerilor la Huşi, unde îşi avea „cuibul parlamentar", şi la Iaşi, unde îşi avea casa, el exclamă exasperat : „Aş dori foarte mult să fiu cu şatra într-o colibă suspendată în aer, de poalele cerului !".

Oricîtă abilitate politică vădise Kogălniceanu în organizarea alegerilor, nemulţumirea în ţară nu se ostoise. Legea electorală, produs al Constituantei, permisese o serie de derogări, ce se dovedeau acum pernicioase. Astfel, într-un tîrg mărunt ca Dorohoiul, unde în mod obişnuit se găseau 15 alegători, în ajunul alegerilor numărul acestora trecea de o sută, prin interpretarea legii care îngăduia posesorilor de patentă a se socoti ca atare. Aşa „maîtres de danse, samsari", observă Kogălniceanu răutăcios, cumpărîndu-şi patente se intitulau de circumstanţă „antreprenori industriali", devenind, pentru un timp, purtători ai spiritului civic în urbe. La Cahul sau Bolgrad Kogălniceanu suspectează deopotrivă, pe bună dreptate, că nu există în realitate „materie eligibilă".

Pentru cel ce urmăreşte răbdător discuţiile asupra alegerilor din Cameră şi Senat, acuzele şi justificările, adevărul rămîne învăluit în taină. Făcînd abstracţie de campania nemărturisită ce va fi asigurat succesul guvernului, e greu de răspuns la întrebarea : cît de mari au fost ingerinţele administraţiei în alegeri ? Căci Kogălniceanu este un bun psiholog, care înţelege că în unele locuri „fierbinţi" e mai prudent ca guvernul să piardă. Aşa procedează la Ploieşti, veche citadelă a radicalilor. Venit acolo să primească reclamaţii, este asaltat de mahalagiii întărîtaţi, care îi ponegresc conduita administrativă în alegeri. El le vorbeşte „într-un mod românesc, dulce şi cum se cuvenea", promiţînd opoziţiei radicale cinci, şase oraşe. „Am pactizat cu domniile-lor, cum făcea protestanţii în Francia, cărora li se lăsaseră cîteva oraşe", se confesează el Adunării. Iar pentru cine are urechi de auzit, Kogălniceanu adaugă suav că nu avea cu sine decît un dorobanţ...

Invitarea, în toamna anului 1868, în echipa guvernamentală, a lui Mihail Kogălniceanu — atotputernicul ministru al domnitorului Cuza, adversar făţiş al parlamentarismului, temperament vulcanic şi dominator — mărturiseşte prestigiul incontestabil de care se bucura acesta. În condiţiile unor epuizante şi sterile lupte politice, în care critica era adesea fără discernămînt, în care demagogia îi îndemna pe unii deputaţi să facă *tabula rasa* cu zestrea legislativă a domniei lui Al. I. Cuza, guvernul Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu nu reuşeşte să aplaneze în mare măsură starea conflictuală, să calmeze spiritele din Europa, nemulţumite de evoluţia vieţii politice româneşti. Puţini au fost oamenii politici în epoca modernă puşi în situaţii mai complicate decît Kogălniceanu. Alături de ipostaza ce îi este proprie : revoluţionar militant la 1848 şi 1859, apoi ministru liberal în timpul domniei principelui Cuza, Kogălniceanu e silit în anii de cumpănă 1868—1870 să preia o situaţie incendiară de la radicalii dominaţi de I.C. Brătianu, spre a o pregăti pentru conservatorii dirijaţi de Lascăr Catargiu. Unii analişti, aşa cum consemnam şi mai sus, au văzut în participarea lui Kogălniceanu la guvern un prilej pe care nu ar fi vrut să-l scape spre a-şi făuri o grupare politică proprie sau, even-

tual, o încercare de a forma un cabinet de mînă forte, amintind regimul Statutului. Noi sîntem înclinaţi să descifrăm în consimţămîntul lui Kogălniceanu mai curînd un perfect act de disciplină, de participare temerară la efortul de depăşire a crizei politice. Aşa cum odinioară se aflase în frunte, Kogălniceanu acceptă acum să fie „simplu soldat". Calitatea de ministru de interne, indiscutabil, nu echivala mărunta condiţie pe care şi-o atribuie. Ea reflectă mai curînd o apreciere faţă de rostul cabinetului Dimitrie Ghica : o formulă de „tranziţie" de la o stare de criză spre stabilitatea de expresie conservatoare realizată cu mijloace modeste, puţin potrivite unui program de largă desfăşurare legislativă şi creaţie instituţională. În această accepţie va trebui şi cititorul să considere piesele oratorice ce constituie substanţa volumului de faţă.

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

Sesiunea 1868—1869

*Respinge acuzele deputatului de Vaslui, P. Carp, că ar plănui o lovitură de stat. Amintește cu sarcasm că în fruntea ministerului e D. Ghica, „acela care a răsturnat opera lui Kogălniceanu"**

Onorabilul deputat de la Vaslui [1] mi-a făcut onoarea de a-mi da în noul cabinet [2] o importanță pe care nu o am și pe care știe domnia-sa foarte bine că în față cu colegii mei nici nu pot să o am. Nu credeam, domnilor, că domnia-sa avea să pună astăzi la ordinea zilei darea în judecată și osînda miniștrilor lui vodă Cuza [3]; credeam că domnia-sa va vedea astăzi pe aceste bance pe miniștrii lui Carol I: miniștri cari nu au venit să se suie pe ruinele unui alt minister, miniștri cari nu au conspirat să fie miniștri, în fine miniștri cari au susținut cu lealitate pre ministerul trecut. *(Aplauze.)*

Cînd va fi a se pune în judecată miniștrii de la 2 mai [4], aceia vor răspunde; aceia vor căuta a se apăra; astăzi însă nu e aceasta cestiunea la ordinea zilei: e venirea unui guvern nou format de domn în deplina sa prerogativă.

Lovire de stat? Ei, domnilor, lovire de stat nu se face de un singur ministru, ci se fac[e] prin împreună înțelegere a tutulor acelor autorități și puteri cari sînt chiar afară din Constituțiune.

Cum puteți crede dumneavoastră, domnilor deputați, cînd noua Constituțiune [5] se declară de către miniștri că e voința națiunii, cum puteți crede, zic, că Kogălniceanu ar gîndi la loviri de stat? Cum puteți crede aceasta, cînd în capul acestui minister se află acela care a răsturnat opera lui Kogălniceanu și cînd pe tronul României e Carol I? [6] *(Aplauze.)*

* Ședința din 19 noiembrie 1868.

„Monitor", 1868, nr. 262, p. 1286, col. 4—5.

NOTE

[1] Petre Carp, exprimîndu-și nedumerirea pentru componența echipei ministeriale, spusese: „Acum, dacă ne vom uita la omul care stă în capul acestui minister, n-am avea nevoie să atingem deloc trecutul lui; însă în acest minister se găsește un om prea eminent, care a ocupat poziții prea înalte în trecut și în această adunare, care este prea cunoscut în istoria noastră ca să nu fie el drapelul acestui minister; și a-l descrie precum l-am descris este a-l numi. Înțelegeți, domnilor, că este domnul Kogălniceanu".

[2] Format la 16 noiembrie 1868 și condus de principele Dimitrie Ghica.

[3] Asupra împrejurărilor detronării principelui Al. I. Cuza și persecutării miniștrilor săi, în primul rînd a lui K., vezi partea I a volumului, p. 100—101, nota 3.

[4] Vezi partea I a volumului, p. 50—51, notele 3 și 4.

[5] Vezi Al. Pencovici, *Dezbaterile Adunării Constituante în anul 1866 asupra Constituției și*

legei electorale din România, Bucureşti, 1883, 365 p. La fel comentariile asupra ei la Dionisie Ionescu, G. Ţuţui, Gh. Matei, *Dezvoltarea constituţională a statului român*, Bucureşti, 1957, 600 p.

[6] Lui P. Carp îi replicase şi Dimitrie Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri: „Poate că domnul Carp, fiind june, să nu cunoască încă trecutul domnului Boerescu [ministrul de justiţie — n.n.] şi al meu, dară poate domnia-sa să fie încredinţat că, cu toate meritele şi capacitatea ce noi recunoaştem onorabilului domn Kogălniceanu, împreună cu ţara întreagă, nu ne vom lăsa niciodată a fi conduşi de dumnealui orbeşte, după cum asemenea nici nouă nu ne va trece prin minte de a-l conduce pe domnia-sa orbeşte...".

P. Carp şi-a continuat atacul respingînd ideea că ar fi cerut darea în judecată a miniştrilor de la 2 mai. Dar, „faţă cu un minister în care se află domnul Mihail Kogălniceanu, ne punem pe un tărîm de mefienţă şi aşteptăm faptele. Dacă faptele vor fi de o natură a ne dovedi că ne-am înşelat în defienţa * noastră, dacă faptele vor fi de o natură a arăta că trecutul a rămas trecut şi nu se încearcă a deveni viitor, atunci, deşi nu vom fi niciodată alături cu ministerul actuale, vom primi acele fapte".

---

* Din fr. *défiance*, neîncredere.

*Explicaţii, în calitate de ministru de interne, asupra alegerilor organizate de cabinetul precendent. Replică lui D. Lupaşcu, care sesizase incidente electorale la Bacău**

Domnilor, d-abia am intrat în minister şi prin urmare veţi binevoi a-mi înţelege că a fost cu neputinţă să fi cercetat pînă acum toate cestiunile pendinte, aşa cum să pot da astăzi esplicaţiuni detaliate asupra incidentului care vi s-a arătat de domnul Lupaşcu [1], dară atît vă pot declara, că sînt încredinţat că ministeriul precedent nu a putut să dea un ordin de o asemenea violenţă cum a arătat domnul Lupaşcu. Dacă violenţa se va fi făcut, s-a făcut de autorităţi subalterne : şi dacă într-adevăr aceste violenţe s-ar fi comis, dacă prefectul va fi luat pe domnul Costandache şi-l va fi pus în căruţă de poştă ca să-l trimită la Herţa, eu făgăduiesc domniilor-voastre cum că acele autorităţi subalterne, mergînd pînă la prefect, vor primi o pedeapsă esemplară şi conformă cu legea.

Daţi-mi voie, domnilor, cu această ocaziune să generalizez cestiunea : cîţiva din domnii deputaţi mi-au făcut onoarea să-mi vorbească despre oarecare neînţelegeri, despre oarecare intervenţiuni care ar fi avut loc cu ocaziunea alegerilor comunale, şi permiteţi-mi să vă spui în public ceea ce am spus în particular acelor domni deputaţi : domnilor, le-am zis, nu îmi spuneţi mie la ureche acele lucruri, căci Constituţiunea actuală dă cetăţenilor tot dreptul să facă ca adevărul să ajungă la lumină pe calea mare, iară nu la ureche ; aveţi dreptul de petiţiune, aveţi presă, aveţi libertate, aveţi deputaţii dumneavoastră, aveţi în fine toate mijloacele pentru ca abuzul să ajungă la cunoştinţa guvernului şi a ţărei la lumina cea mare. Vă rog dară, cînd veţi dovedi asemene fapte, arătaţi-mi-le, pentru că eu atunci mă voi sili să pot lua măsură conform cu gravitatea abuzurilor şi cu necesitatea de a le reprima.

Un ministru, oricît de energic ar fi, oricît de atotştiitor, este cu neputinţă să oprească cu desăvîrşire abuzurile, mai ales că, precum vă pot mărturisi şi miniştrii precedenţi, împiegaţii inferiori fac adese ceea ce Talleyrand totdeauna dezaproba, adecă esces de zel.

* Şedinţa din 20 noiembrie 1868.

Astfel astăzi am văzut într-un ziar [2] din Iaşi publicat un procesverbale prin care primarul de Iaşi îşi însuşeşte dreptul de a închide sala primăriei întrunirei alegătorilor pentru alegerile comunale, în contra otărîrei consiliului comunale, şi, cînd consiliul comunale a interpelat pe primar, primarul a ridicat şedinţa, zicînd că aceasta e treaba domniei-sale. Eu am dezaprobat o asemenea urmare şi cea dintîi hîrtie ce am subscris a fost aceasta că primarul e subordonat hotărîrilor consiliului comunale, că casa comunale este a orăşenilor şi că alegătorii chemaţi de a se rosti asupra afacerilor comunale au tot dreptul de a se aduna acolo, mai ales că acest drept îl avea chiar şi în timpul Regulamentului [3].

Iată calea pe care voi să merg. Libertăţile publice, ca să prospereze, trebuie să fie întrebuinţate spre bine iară nu spre rău, căci numai astfel se pot bucura toţi cetăţenii deopotrivă de foloasele unei Constituţiuni liberali. Cînd aceste drepturi şi libertăţi se vor întrebuinţa prin presă sau prin orice alte mijloace în bine, iară nu în injurie, vor servi să aducă la cunoştinţa guvernului şi a publicului abuzurile care se fac, şi cînd ministerul îşi va face datoria să-l laude, iară cînd nu-şi va face datoria să-l stigmatizeze. *(Aplauze.)*

Vă rog şi pe dumneavoastră ca de la tribună să-mi arătaţi toate abuzurile, iară nu la ureche. Am intrat într-o eră nouă şi sînt otărît ca în administraţiune să nu fac politică.

> *Domnul I. Brătianu:* Îmi pare foarte rău că onorabilul domn ministru de interne a primit a răspunde la interpelarea domnului Lupaşcu mai înainte de a avea luminile cuvenite ca să poată răspunde; căci se poate ca domnu[l] Lupaşcu să aibă toată dreptatea, dară iară se poate ca domnia-sa să se înşele şi opiniunea publică să rămîie subt impresiunea cuvintelor domniei-sale, fără să ştie pînă unde domnia-sa a fost bine informat sau nu, deşi domnu[l] Lupaşcu zice că a fost faţă, însă fiecare om vede lucrurile din punctul său de vedere. Cu această ocaziune însă s-a dat un avertisment consiliilor judeţene şi comunale din ţară, şi precum onorabilul domn ministru de interne a făcut apel la toţi deputaţii şi la presă, şi eu la rîndul meu fac apel la toţi cetăţenii ca să fie cu mare priveghere de a răspunde la atacurile ce se vor face la tribună; ca să poată răspunde şi ei la rîndul lor şi să nu cadă ministrul în eroare, ca să ia măsuri de a dizolva toate consiliele generale şi astfel să facă o smăcinare * în toată ţara.

Domnilor, nu aş fi luat cuvîntul a răspunde astăzi la interpelarea aceasta, dacă onorabilul fost ministru de culte [4] nu mi-ar fi declarat că a dat ** un asemenea ordin, şi de aceea am zis că asemenea ordin nu s-a dat de ministerul precedent; şi am adaos că, dacă prefectul de la sine, sau poliţaiul, a luat pe un alegător, l-a pus în căruţă de postă şi l-a trămis din oraş, a făcut rău şi va priimi pedeapsa.

Cît pentru consiliele comunale şi judeţene, nu le voi dizolva, pe cîtă vreme nu vor fi lovite de viţie evidente. Eu declar că mă voi sili cît se va putea ca alegerile în viitor — nu zic nimic de trecut, căci în toate convorbirile nu am auzit că s-ar fi înrîurit în alegerile judeţene, şi mai ales că aceasta nici nu este treaba mea —, vă declar, zic, că în viitoarele alegeri nu mă voi amesteca. Consiliele judeţene şi comunale trebuie să facă afacerile comunale, iar nu politică. Dară, cum a spus onorabilul domn Brătianu, este şi altceva: mulţi cetăţeni nu vor să-şi esercite drepturile lor, aşa de esemplu, cu ocaziunea alegerei consiliul judeţean de Ilfov, nu s-a adunat nimeni afară de preşedinţi. Sînt încredinţat, domnilor,

* Agitaţie.
** Citeşte: *că nu a dat.*

că ministerul trecut nu a putut da asemenea ordin ; decît şi domnul Brătianu, şi că cunoaştem * pe prefectul de acolo că este cam iute şi trebuie să ne silim să-l facem mai puţin iute [5].

* Aşa în text!

„Monitor", 1868, nr. 264, p. 1 294, col. 2—3.

NOTE

[1] D. Lupaşcu îl interpelase în legătură cu profesorul Costandache din Bacău, maltratat de prefect în alegeri. Costandache se mutase la Herţa şi prefectul nu voia să-l lase să voteze la Bacău. Îl urcase într-o căruţă cu un poliţai şi îl trimisese la urmă. D.L. considera acest gest contrar Constituţiei şi dreptului fiecărui cetăţean de a-şi exercita drepturile politice.

[2] Poate „Dreptatea, foaia intereselor poporului ". Colecţia văzută de noi se opreşte în iunie 1868.

[3] Organizarea comunei sub Regulamentul organic presupunea adunarea locuitorilor dintr-un cartier, sub conducerea preotului, pentru desemnarea deputatului. Printr-o nouă adunare deputaţii desemnau consilierii municipali, care trebuiau confirmaţi de guvern. Preşedintele sfatului (primarul) era numit de domn la propunerea marelui vornic. Deputaţii de cartiere alegeau şi o comisie pentru stabilirea bugetului comunei (cf. I.C. Filitti, *Les Principautés Roumaines sous l'occupation russe, 1829—1834*, Bucureşti, 1904, p. 98—101).

[4] Dimitrie Gusti.

[5] Al. Candiano, care nu scăpa nici o ocazie să-l înţepe pe K., observase infect: „Domnilor deputaţi, cînd onorabilul domn ministru din întru s-a sculat a răspunde pentru întiia oară la interpelarea domnului Lupaşcu, între alte cuvinte care a adăugat la răspunsul domniei-sale a fost şi aceasta: « Domnilor, eu nu mă voi servi cu libertăţile publice numai în rău, mă voi servi şi în bine »". K. negase: „Nu am zis aşa". Şi Candiano a continuat : „După declarările de ieri ale domnului Kogălniceanu, că altul a fost ministrul domnului Cuza şi altul va fi ministrul domnului Carol I, interpelez sau rog pe ministrul domnului Carol I a-mi da explicarea ce-i reclam, căci pe mine m-au înspăimîntat". Incidentul s-a închis aici.

La 19 decembrie 1868 K. va înainta domnitorului un raport pentru dizolvarea consiliului judeţean Bacău şi efectuarea de noi alegeri („Monitor", 1868, nr. 289, p. 1 429).

*Precizări pe marginea proiectului de lege privind alimentarea comitetului de lichidare a datoriilor rurale provenite din aplicarea legii rurale din 1864. Sumele provenite din vînzarea meiului şi porumbului aflat în magaziile de rezervă urmau să fie vărsate acestui comitet**

Domnilor, care a fost scopul legislatorului? N-a fost decît să vie şi să liniştească fricile cari pe atunci erau că fondurile pentru despăgubirea proprietarilor n-ar fi de-ajuns ; de aceea a venit legislatorul cu mai multe resurse chiar decît erau trebuitoare, numai ca să împrăştie fricile.

Mulţumită lui Dumnezeu, fricile azi sînt înlăturate şi casa de licuidare [1] cu cele [1] alte fonduri este în poziţiune de a despăgubi pe proprietari, poate într-un termin mai scurt decît acela prevăzut de lege, de 15 ani. Negreşit că dintîi se înţelegea că toate resursele acestea cari ar fi ieşit din pătulele de rezervă să vie în ajutorul casei de licuidare. Însă de ne vom pune şi vom veni la aplicare, vom vedea că se înfăţişează multe

* Şedinţa din 25 noiembrie 1868.

greutăți, năpăstuiri și strimtoriri pentru județele mai cu seamă de munte și de peste Milcov și rezultatul nu va fi întru nimic folositor, căci am avut onoare a vă adăugi că casa de licuidare are resurse cu abundență. Sînt județe, cum este Muscelul, unde nu s-au găsit la punerea în lucrare a acestui articol un singur bob de porumb.

De ani întregi nu se făcea alt nimic decît a se preschimba zapise, țidule și obligațiuni din partea comunelor cum că vor depune la anul viitor. Nu s-a depus niciodată. S-a amînat din an în an și prefecții continuu arătau sute de mii de chile cari în natură nu existau deloc. Acum închipuiți-vă că am da interpretarea care voiește a da minoritatea. Unde vom merge și la ce perturbațiuni vom ajunge? De aceea guvernul prin glasul meu se unește cu opiniunea majorității [2].

„Monitor", 1868, nr. 268, p. 1312, col. 2—3.

NOTE

[1] Asupra comitetului de lichidare vezi partea I a volumului, p. 138, nota 13.

[2] Aceasta interpretase legea în sensul că sînt vandabile în vederea vărsării la fondul casei de lichidare numai cerealele aflate în magaziile de rezervă la data promulgării legii.

*Discurs asupra politicii externe a României. Cu ocazia răspunsului la mesaj**

Regretez că la cuvintele elocinte și instructive în multe ale onorabilului domn Brătianu [1] n-a fost prezinte și domnul președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de esterne [2], căci domnia-sa, dreptul domniei-sale era de a răspunde. Însă era la Senat, unde și acolo se discută adresa la tron. Pus în pozițiune de a vorbi eu, vă rog, domnilor, a primi vorbele mele mai mult ca espresiunea chipului meu de privire, decît acel al guvernului, neavînd ⟨eu⟩ putința de a mă consulta cu colegii mei.

Domnilor, dacă vreodată am regretat că sînt pe aceste bănci ministeriale, iar nu pe acelea ale domnilor deputați, este astăzi; dacă aș fi fost acolo între domnia-voastră, aș fi aplaudat pe domnul Brătianu și în multe poate aș fi asociat slabul meu glas pe lîngă al domniei-sale. Pozițiunea mea însă de ministru mă silește la o rezervă de care cred că d[omnia]-voastră veți binevoi a-mi ține seama. Așadar, nu mă pot întinde asupra cestiunilor esterioare decît într-un ⟨în⟩ chip foarte scurt, totuși aceasta nu mă va opri de a fi precis și categoric în declarările mele. Așadară, domnilor, vă declar sus și tare că este de interesul cel mai mare al României de a fi ș-a rămîne în strînsă legătură cu Înalta Poartă, de a trăi în cea mai mare intimitate și în cea mai intimă ⟨întinsă⟩ concordie cu guvernul maiestății-sale sultanul⟨ui⟩, pentru ca așa Înalta Poartă să fie advocatul nostru în fața acuzărilor ce ni se aruncă prin Cartea roșie a Austriei [3].

* Ședința din 29 noiembrie 1868.

În privința bulgarilor, ca creștini nu putem face altfel decît să compătimim oriunde vedem durere ; dar ca stat, căruia neutralitatea ne e impusă ca întîia lege, ca întîia condițiune a garanției autonomiei noastre, vă facem cunoscut și ne îndatorim că vom veghea și vom priveghea ca nu pămîntul nostru să fie ales ca loc⟨ul⟩ de întrunire și de formare de bande [4] menite de a ataca posesiunile otomane sau de a amenința integritatea Imperiului. Aceste zise o dată, sînt dator ca ministru de interne de a recunoaște că pe toată linia Dunărei am moștenit de la ministerul trecut o poliție de privegheare neîntreruptă zi și noapte și menită de a opri orice năvălire asupra teritoriului turcesc. Însă, domnilor, și Înalta Poartă se cuvine să ne țină seama de poziținea în care ne aflăm ; sîntem într-un stat constituțional cu întreaga libertate de întruniri, cu întreaga libertate de vorbă, cu întreaga libertate de tipar (*aplauze*) ; nu poate dar administrațiunea română să impună bulgarilor aflați în țara noastră tăcerea mormîntului, nu poate să înăbușe strigătul animei, răspîndirea cuvîntului și strîngerea mînei cu mîna *(Aplauze unanime îndelung repetite.)*

Așadar⟨ă⟩, pentru că sînt ziare [5] în țară care ar vorbi în favoarea bulgarilor, nu trebuie — și nu este drept — a se zice că aceasta se face cu complicitatea guvernului. Pentru că în România ar esista comitate * bulgărești [6], încă prin aceasta nu se poate sprijini că ele ar fi patronate și împinse la acțiune de guvernămîntul român. Domnilor, după cum a spus domnul Brătianu, chiar la Constantinopol sînt comitate * bulgare, ⟨și⟩ chiar acolo guvernul otoman nu le poate opri ; și în Turcia și în Austria și la noi sînt comitate* bulgărești, cari se ocupă de școli, de biserici, de științe și literatură. A ! dacă aceste comitate * ar face politică, și politică activă, atunci lucrul s-ar schimba ; cînd acele comitate * s-ar înarma ⟨arma⟩, ar ieși în uliță și cînd ele s-ar încerca a trece granița și guvernul nu ar lua măsuri energice pentru a le opri și pedepsi, ⟨o !⟩, atunci noi singuri o declarăm, guvernul ar fi răspunzătoriu, ar fi vinovat. Știți, domnilor, și știe și Înalta Poartă că România este locuită de poporațiuni ⟨populațiuni⟩ de diferite naționalități. Una din cele mai numeroase poporațiuni ⟨populațiuni⟩ sînt bulgarii ; așa avem un județ întreg, Bolgradul [7], în care jumătate poporațiunea ⟨populațiunea⟩ e bulgară, care are o autonomie relativă ; avem orașe cu o poporațiune ⟨populațiune⟩ bulgară foarte numeroasă : București, Ploiești, Huși, Galați, Alesandria, Zimnicea, etc. Ei bine, acestor poporațiuni ⟨populațiuni⟩ nu le putem interzice întrebuințarea drepturilor cari prin Constituțiune sînt garantate fiecărui locuitor fără deosebire. Dar avem dreptul și datoria de a le zice : v-am dat ospitalitatea în timpuri grele pentru voi. Nu rău întrebuințați această ospitalitate ! Nu ne compromiteți autonomia și neutralitatea noastră, căci atunci nu veți mai fi oaspeții noștri, veți fi dușmanii noștri ! (*Aplauze.*)

Vin acum la o altă cestiune, la acuzările ce ni se fac din afară că noi turburăm Ungaria prin propaganda ce facem printre românii de peste Carpați [8]. Aicea voi fi tot atît de categoric în esplicările mele ! Am avut onoare a vă declara prin programul nostru că sîntem datori, că interesul nostru național este să păstrăm plină și întreagă neutralitatea ce ne este garantată și impusă prin Tratatul de Paris, că trebuie să trăim în bune relațiuni cu toți vecinii noștri și că este mai bine pentru prezintele și viitorul nostru, este de a îndrepta activitatea noastră spre îmbunătățirile din năuntru ⟨întru⟩, este să căutăm a ne întări prin finanție regulate,

* Așa în text !

prin bună administrațiune, prin o justiție onestă, prin răspîndirea instrucțiunei în popor, ⟨prin întinderea lucrărilor publice⟩; într-un cuvînt, prin dezvoltarea morale și materiale a țărei! Însă, astfel ⟨aceasta⟩ fiind, nu trebuie ca vecinii noștri unguri să reclame de la noi ca, în vreme ce ⟨cînd⟩ ei-și formează o armată de peste 120 000 de soldați, noi românii să ne armăm oștirea cu ciomege, oștire — v-o declarăm — nu pentru a cuceri țări străine, ci chiar în coprinderea ⟨cuprinderea⟩ Tratatului de Paris cu speciala misiune de a apăra țara, autonomia și neutralitatea noastră. *(Aplauze prelungite.)*

Nu ne armăm pentru a ataca, dar vom avea o armată învoită nouă de Europa, o armată pentru a ne apăra. *(Aplauze zgomotoase.)*

Iată, domnilor, opiniunea mea în ceea ce privește politica noastră esterioară. Onorabilul domn Brătianu v-a citat oarecare nume dintre bărbații de stat ai Ungariei [9] cu cari altă dată am ⟨a⟩ fost în relațiuni, din care mulți au găsit în țara noastră o generoasă ospitalitate de la 1848 cam pînă la anul 1866. Mulți din aceștia am onoare și eu a-i cunoaște. Am făcut dovezile mele că eu nu sînt inimicul ungurilor. La 1860, în calitate de ministru președinte al Moldovei, am dat ospitalitate⟨a⟩ la mii de emigrați unguri, și pe mulți — cu toate pretențiunile Austriei — i-am salvat de spînzurătoare.

Ei bine, vecinii noștri unguri să nu ceară de la mine ca eu pentru frații noștri de același sînge, pentru românii de peste Carpați, să am mai puține simpatii decît ⟨a⟩cele ce în 1860 le-am avut pentru unguri [10]. *(Aplauze prelungite ⟨aplauze entuziaste îndelung repetite⟩.)*

Mai ating, ⟨domnilor⟩, o cestiune care se întrebuințează ca o armă în contra României: este cestiunea israeliților [11], este acuzarea de intoleranță ce ni se aruncă în față de unele guverne. O zic aceasta cu părere de rău. În privința acestei cestiuni, ca român declar că regret escesele comise, ca ministru iau îndatorire de a le stăvili. Prin întîia mea circulară am arătat linia de urmare ce sînt otărît a păzi în administrațiunea noastră. Am luat sarcina înaintea domnului, înaintea Camerilor, înaintea țărei de a menține buna ordine, de a apăra pe fiecare fără deosebire de condițiune, clase și religiune. Această însărcinare voi îndeplini-o cu credință și energie. Însă, domnilor, Constituțiunea noastră oprește colonizarea țărei noastre cu streini, chiar creștini. Ei bine, aceasta fiind, cred că nu ni se va cere de a consimți ca țara noastră să fie împopulată ⟨împoporată⟩ cu colonii evreiești. *(Bravo, aplauze prelungite.)*

Domnilor, regularea cestiunei israeliților este de competința dumneavoastră; pînă atunci guvernul va face a se respecta legile pozitive ale țărei, și oamenii cari sînt pe aceste bănci dau chezășuirea, prin o întreagă viață, că ei, precum nu vor călca în picioare legile omenești, asemenea nu vor sacrifica drepturile și interesele naționale. *(Vii aplauze.)* Voi zice acum două cuvinte în privința venirii noastre la putere. Domnilor, noi nu ne-am suit pe băncile acestea prin nici un ajutor străin. Sîntem miniștri prin propria și întreaga inițiativă a înălțimii-sale Carol I. Așadar⟨ă⟩, nu sîntem miniștri ai nici unui consul, ai nici unei puteri! Sîntem miniștrii constituționali ai domnului românilor. *(Aplauze prelungite.)* Nu vă îndoiți, dară, domnilor, nici de patriotismul, nici de energia noastră întru apărarea autonomiei și instituțiunilor noastre naționale, precum ele sînt coprinse ⟨cuprinse⟩ în vechile noastre capitulațiuni [12] cu Înalta Poartă, precum ele sînt garantate prin Tratatul de la Paris. *(Aplauze.)*

În cele din întru, ce să zicem, domnilor? Este de datoria și de interesul țărei noastre ca să nu intervenim în luptă, acuzînd pe unii și apărînd

pe alţii ; aceasta nu vom face-o ! Noi vom realţa cestiunea la înălţimea, la utilitatea ce i se cuvine. Spre a mă esplica mai bine, vă voi aduce aminte de cuvintele pe cari în sesiunea trecută vi le-a adresat onorabilul domn Brătianu, într-o şedinţă furtunoasă ; domnia-sa a zis că şi-ar sacrifica femeia şi copiii dacă ar putea să aducă înfrăţirea între partide. Aceste cuvinte au fost zise din adîncul animei. De atunci, de cînd am auzit aceste cuvinte, eu nu numai c-am ⟨am⟩ stimat, dar am şi iubit pe domnul Brătianu. Dacă d[omnia]-sa nu a putut ajunge la împăcare, este poate pentru * că n-a fost îndestul de secundat ! Ce nu s-a putut face, ne vom munci a o face. Zicîndu-vă astăzi pace şi înfrăţire, noi, domnilor, noi miniştrii actuali, vă repetăm cuvintele domnului Brătianu. Urmăm un⟨ui⟩ cuvînt mai puternic. Ne întemeiem pe cuvîntul m⟨ăriei⟩-sale domnitorului ⟨domnului⟩, pe scrisoarea sa autografă [13] prin care vă cheamă şi vă roagă la împăcare ! Urmaţi, dar, domnilor, acestui glas patriotic. Daţi aci în Cameră esemplu[l] împăcării, căci atunci — fiind pace aci — va fi pace şi în ţară ! Şi credeţi-mă, domnilor, că niciodată, în nici un moment al istoriei noastre n-a ⟨nu a⟩ fost ca acum mai multă necesitate de împăcare şi de înfrăţire ! Numai aşa Europa ne va stima, numai aşa vom face faţă pericolilor de tot soiul. Numai înfăţişînd lumei spectacolul unui popor unit în aceeaşi idee, în aceeaşi voinţă, în aceleaşi mijloace, strîns uniţi împrejurul tronului, vom putea ajunge la destinatele care providenţa ni le-a otărît la gurile Dunărei : de apărători ai gintei latine ! ** *(Aplauze unanime şi repetite.)*

„Monitor", 1868, nr. 274, p. 1 343. Se publică după broşura Discursurile dd. Ioan Brătianu şi Michail Kogălniceanu în discuţiunea proiectului de adresă spre răspuns la discursul tronului, *Bucureşti, 1868, p. 67—75; şi versiune franceză, p. 63—71.*

* Lipsă cuvîntul din „Monitor".

** Ca regulă, aşa cum anunţam şi în *Nota asupra ediţiei,* textele existente în broşură le-am reprodus ca atare. De data aceasta însă textul apărut în „Monitor" ni s-a părut mai aproape de stilul lui K. Am reprodus, de aceea, ca totdeauna, broşura, dar în paranteze unghiulare am reţinut diferenţele din „Monitor".

NOTE

[1] Se discuta pe marginea răspunsului la mesajul tronului. Acesta consemna progresul României, efortul ei de a ocupa un loc în societatea modernă, unde „naţiunile se clasific după garanţiile ce dau de moralitate, după titlurile de serviciuri ce aduc umanităţii[...]. Un incident numai a venit să tulbure această armonioasă stare de lucruri, acela de la Petroşani, unde un număr de străini, favorizaţi de situaţiunea localităţii, au putut dejuca supravegherea autorităţilor noastre, putîndu-se întruni şi trece Dunărea". Apoi: „În ceea ce priveşte politica noastră din afară, ea este determinată prin tractatele care regulează şi poziţiunea noastră către Înalta Poartă şi ne îndatorează a păstra o neutralitate absolută în privinţa tuturor puterilor străine". În continuare, mesajul elogia relaţiile de bună vecinătate cu imperiile învecinate. Iar proiectul de răspuns la mesajul tronului preciza: „Vorbind de România liberă, să ne fie permisă, preaînălţate doamne, să dechiarăm neştearsă a noastră recunoştinţă pentru puterile ce prin Tractatul de la Paris au recunoscut ca făcînd parte din dreptul public european vechile noastre tractate cu Înalta Poartă". Se exprima apoi speranţa în apropiata încheiere a convenţiilor care să pună capăt jurisdicţiei consulare (mesajul tronului în „Monitor", 1868, nr. 258, p. 1 169; răspunsul în „Monitor", 1868, nr. 280, p. 1 302).

I. C. Brătianu, cu referire la politica externă a României, discutase *Cartea roşie* austriacă. Din 110 pagini cît cuprindea, 30 erau consacrate ţării noastre, cu referire la intoleranţa religioasă, refuzul colonizărilor şi acuza înarmărilor excesive. El spusese ironic lui Karl Eder, consulul

Austro-Ungariei la București: „Pare că noi am fi un colos și Austria o putere mică și de cîte ori ne mișcăm vă e teamă să nu vă strivim". Mai adăugase că Austria elogiază înarmarea Serbiei, care are 1—2 puști de fiecare om, în vreme ce România are o pușcă la 50 de oameni. Andrassy, Klapka și Teleky — continuase el — „știu și pot spune că noi, chiar cînd eram pe tărîmul revoluționar, cînd luptam atît pentru noi cît și pentru dînșii în 1849, în mijlocul Parisului chiar, atunci n-au găsit nici un cuvînt, nici o idee din partea noastră că voim să cucerim Transilvania, și nu le-am cerut altceva decît să fie consecinți cu principiele cari le declarau lumei și cu drepturile cari le reclamau pentru dînșii, adică să dea și românilor aceleași drepturi cari le dau și celor [l] alte națiuni" (pentru atitudinea Austriei față de politica României, vezi și supra, p. 10) Despre bulgari, respinsese acuza că românii îi organizează împotriva turcilor: „... Cum puteți dumneavoastră să credeți că pentru a face un fapt așa de uriaș ne-am fi mulțămit să stringem 150 de brutari, pastramagii, bragagii, cîțiva indivizi cari au fost cu armata Serbiei și cu aceștia concentrați la Petroșani să-i pornim în Turcia ca să surpăm Imperiul otoman". Dacă era așa, continuase el argumentarea, românii au mai multe colonii în Bulgaria, mii de bulgari vin anual și lucrează pe moșiile din țara noastră, încît se putea lesne organiza o bandă de 10 000 de bulgari care împreună cu armata noastră să treacă Dunărea". Iar cu referire la comitetele bulgărești: „Chiar în Constantinopol este un comitet bulgar; cum guvernul turcesc, o putere autonomă care are un interes vital în aceasta, nu e în stare să stingă conspirațiunea, să surpe comitetul bulgar? Niciodată nu am putut și nu am putea să trădăm noi pe bulgarii din România și să-i dăm la spînzurătoare, fiindcă atunci Dumnezeu ne-ar fi blasfemat și România în adevăr ar fi perit".

[2] Dimitrie Ghica.

[3] Vezi nota 1.

[4] La 3/15 februarie 1868 „Monitorul" publica o energică dezmințire în legătură cu zvonurile răspîndite în străinătate asupra „bandelor" bulgărești și sîrbești care s-ar fi format și antrenat pe teritoriul României cu intenția de a invada Turcia și de a redeschide problema orientală. Comunicatul oficial preciza că aceste afirmații răuvoitoare erau menite să zdruncine creditul României — ale cărei efecte publice se aflaseră pînă de curînd la o cotă extrem de scăzută. Mișcările bulgărești erau subiect de neliniște permanentă și pentru Turcia, și Fuad pașa îi mărturisise la un moment dat trimisului român la Poartă, Alexandru Golescu, că ar fi fost mai folositor pentru ambele țări ca România să devină independentă, căci „necazurile ne vin totdeauna dinspre malul sting al Dunării" (D. A. Sturdza, *Charles Ier, roi de Roumanie. Chronique. Actes. Documentes*, vol. I, *1866—1875*, București, 1899, p. 418). În luna iulie 1868 cete bulgărești înarmate erau semnalate a fi trecut Dunărea la Giurgiu și Zimnicea. Turcia, profund nemulțumită, ceruse o comisie europeană de ancheta; în august însă același an avea să renunțe la această intenție. La 5/17 septembrie 1868 Ali pașa îi scria din nou principelui Carol despre activitatea comitetelor bulgărești din România *(ibidem*, p. 452—453). Existența lor nu poate fi pusă astăzi la îndoială. În 1939 N. Iorga în volumul al X-lea al *Istoriei românilor* (p. 57 și urm.) vorbea de comitetul bucureștean apărut la începutul anului 1866 și avîndu-i ca membri, între alții, pe C.A. Rosetti, Nicolae Jippa, E. Carada, Gr. Serurie. După el, acest comitet era „în raporturi care nu se pot lămuri îndestul" cu „cuceritoarea personalitate" a lui Gh. Rakovski. Astăzi, datorită cercetărilor întreprinse atît de istoricii noștri cît și de cei bulgari, activitatea revoluționară a cetelor bulgărești pe teritoriul României poate fi mai bine cunoscută. Vezi astfel C. Velichi, *Relațiile româno-turce în perioada februarie-iulie 1866. Înființarea Comitetului central secret bulgar de la București și legăturile acestuia cu guvernul român*, în „Studii", XVI, 1963, nr. 4, p. 843—867. Autorul discută acest aspect al luptei de eliberare a poporului bulgar prezentînd Asociația de binefacere, Comitetul central secret bulgar, Comunitatea bulgară, Comitetul central revoluționar bulgar. Tonul vădit favorabil al lui K. s-ar explica, după C. Velichi, prin prietenia ce i-o purta lui Gh. Rakovski — căruia îi promisese sprijin pentru editarea periodicului „Viitorul". Vezi și Al. Iordan, *Primul ziar bulgar „Bădușnosti — Viitorul"*, București, 1940, 11 p., și Vladimir Diculescu, *Rumänien und die Frage der bulgarischen Freischaren (1866—1868)*, în „Revue des études Sud Est Européennes", I, 1963, nr. 3—4, p. 463—483.

[5] În primul rînd „Românul" condus de C.A. Rosetti.

[6] Vezi nota 4.

[7] În primii ani ai secolului XIX un număr apreciabil de bulgari, în urma persecuțiilor la care erau supuși de către autoritățile turcești, au emigrat. Parte din ei au dat curs invitației autorităților rusești de a se așeza în sudul Basarabiei. În 1856, prin încheierea războiului Crimeii, Congresul de la Paris a decis ca județele părții de sud a provinciei să treacă la Principatele Române. La 1861 proporția etnică era următoarea: la 1 026 346 locuitori, 692 000 erau români, 25 684 bulgari, 33 501 germani, 91 590 evrei etc. Vezi mai mult partea I a volumului, p. 117, nota 3.

[8] Vezi Introducerea.

[9] Vezi nota 1.

[10] Vezi Dan Berindei, care apreciază că poziția lui K. vădește „bunăvoință și toleranță, dar și prudență" (*Mihail Kogălniceanu, prim-ministru al Moldovei, și emigrația maghiară (1860—1861)*, în „Studii și materiale de istorie modernă", II, 1960, p. 225).

[11] Vezi infra, p. 225 și urm.

[12] Vezi pentru capitulații partea a IV-a a volumului, p. 437, nota 9.

[13] Scrisoarea era adresată primului ministru, Dimitrie Ghica: „... C'est ce qui me fait croire qu'à l'avenir vous travaillerez aussi à écarter les difficultés qui rencontrerait la réalisation du plus vif désir de mon cœur, qui est l'établissement de la concorde entre tous les fils de la patrie..." (D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 471—472).

*Precizează, la o interpelare a lui C. Cantacuzino, spiritul legii de secularizare a averilor mănăstirești**

Domnilor, observațiunea ridicată de onorabilul domn Cantacuzino [1] nu este deloc la locul său. Noi astăzi nu legiferăm, nu hotărîm plus și minus, și nici nu putem să intrăm în cestiunea de fond dacă cu legea care s-a votat s-a respectat voința donatorilor sau nu. Legea este făcută, legea este un adevăr, primită de Adunare, primită de țara întreagă, și toate formele** cari au fost asupra țărei noastre au respectat acea legiuire.

Secularizarea nu vrea să zică cestiunea care o pune onorabilul domn Cantacuzino înainte, căci acela ar fi un drum foarte fatal, căci, dacă la unele monastiri a fost donațiuni condiționale, la altele s-ar putea zice că n-au fost asemenea donațiuni, și ne-am pune pe tărîmul acela de care națiunea a voit să scape. Aci, domnilor, nu este alt nimic decît o cestiune de ajutor, de subsidie bănoasă între locurile de jos și noi. Nu putem primi nici o altă cestiune, nu putem primi să se zică cum că cestiunea nu este definitiv regulată; și dacă această frasă este în projectul de adresă, este curat o scăpare din vedere pe care onorabilul domn raportore [2] se va grăbi de a o îndrepta; fiindcă, cînd ministerul a fost chemat a lua cunoștință de această adresă, ministerul a făcut această observațiune și comisiunea a aderat la această modificare a redacțiunii. Prin urmare, e numai o scăpare din vedere a copistului și nimic mai mult.

Cestiunea de drept este hotărîtă pentru vecii veciloг, secularizarea este un adevăr, pămîntul acela este al țărei. *(Aplauze.)*

Acum ceea ce avem să împlinim este o altă datorie, este datoria aceea pe care au lăsat-o strămoșii noștri, de a sprijini ortodoxia în Orient. Aci este biserica română care face parte din biserica din Orient, și trebuie sprijinită pentru manținerea religiunei ortodoxe. Vom da dară în tot anul, precum s-a hotărît și precum se va mai hotărî în viitor de Cameră, vom da subsidia — vom sprijini biserica din Orient cu bani, dară cu pămînt niciodată [3]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 275, p. 1245, col. 3.

* Ședința din 30 noiembrie 1868.

** Citește: *formele de guvernămînt.*

NOTE

[1] Se discuta proiectul de răspuns la mesajul tronului. C. Cantacuzino ceruse ca legea de secularizare să se modifice în cazul mănăstirilor ai căror donatori au precizat în mod expres că nu dau indemnizații locurilor sfinte, ca în cazul mănăstirii Cotroceni. C.C. se referise la urmă-

toarea frază din adresa la mesaj: „... Concursul nostru este asigurat guvernului măriei-tale pentru regularea subsidielor promise locurilor sînte".

[2] G. Ghica.

[3] Pentru secularizarea averilor mănăstirilor închinate, vezi mai mult în partea I a volumului, p. 52, nota 9.

*Replică unei interpelări a deputatului D. Lupaşcu, care semnala nişte abuzuri în sfera de acţiune a Ministerului de Interne**

Domnilor, regretez că onorabilul domn Lupaşcu s-a întins asupra tuturor acestor cestiuni [1] dinaintea dumneavoastră, fără a lăsa timp ministrului ca el singur să cerceteze la faţa locului şi să le îndrepteze, precum a luat îndatorirea în una din şedinţele trecute şi precum dumneavoastră ştiţi că vi s-a dat o dovadă strămutînd prefectul de acolo. Domnilor, în Bacău este o stare cu totul anormală: violinţa a putut să producă violinţe, pasiunea a putut să provoace pasiunea, autoritatea atacată a fost silită să se apere şi poate că a mers mai departe decît se cuvenea; însă un fapt este pozitiv, că în Bacău este o stare anormală şi această stare trebuie odată să contenească cu o bunăvoinţă din amîndouă părţile. *(Aplauze.)*

Guvernul va da satisfacţiunea legiuitelor cereri şi tînguiri ale cetăţenilor de acolo, însă totodată guvernul este dator să declare sus şi tare că el înţelege ca autoritatea şi agenţii ei să fie totdeauna respectaţi. *(Aplauze.)* Şi dacă autoritatea comite lucruri necuviincioase, ei bine, este presa, este Camera, este Senatul, sînt toate libertăţile coprinse în Constituţiune şi de cari domnul Lupaşcu se servă azi.

Domnul Radu este redactorele unui ziar [2] şi acel ziar s-a întins în multe cestiuni mai departe decît tărîmul care este iertat unui publicist cari se respectă; a intrat în viaţa familiei, a înjurat; a maltratat; prin urmare, a putut şi domnia-sa să găsească oameni cari nu putea să rabde într-un chip nepedepsit licenţa domniei-sale. Sînt departe, domnilor, de [a] încuviinţa faptul infam şi nosctur** esercitat asupra persoanei domnului Radu, însă a zice că nu a căpătat dreptul ar fi [a] merge prea departe, fiindcă tot pe acel procuror pe care domnul Lupaşcu [i]l învinovăţeşte că nu şi-a făcut datoria este învinovăţit şi de prefectul maltratat de domnul Radu că nu-şi face datoria. Eu, domnilor, dacă aş căta bine şi mi-aş pune încă o pereche de ochelari *(aplauze, ilaritate)*, aş putea zice că numai domnul Radu şi dumneavoastră nu vă puteţi plînge de procurore, căci domnul Scorţescu dîndu-şi dimisiunea, deşi am scris şi am telegrafiat la Bacău recomandîndu-le pacienţa pînă la venirea noului prefect, dară în momentul ce domnul Scorţescu a contenit de a fi prefect, noaptea procurorele şi judecătorul de instrucţiune s-au dus şi au călcat casa domnului Scorţescu, declarîndu-i că, prin denunţuri anonime, ar fi aflat că s-ar fi delapidat bani pentru subscripţiunea cumpărării de arme [3]. Ce avea a face domnul Scorţescu cu persoana pe care a citat-o domnul Lupaşcu, cari au fiecari o opiniune cunoscută acolo, fiindcă unul este redactore al jurnalului „Rusaliile" şi celălalt al jurnalului „Călăuza", şi ca oameni

* Şedinţa din 2 decembrie 1868.

** Citeşte: *nocturn.*

cu o poziţiune oarecare am onoare a răspunde domnului Lupaşcu că puteau fi puşi în capul unei subscripţiuni de arme.

Aşadară, cum ziceţi că procurorul nu şi-a făcut datoria cînd şi-a permis a călca casa unui om, cînd nu mai era prefect, şi făcînd mai mult acte de violenţă decît acte de atribuţiune? Pentru care m-am şi adresat la colegul meu, domnul ministru al justiţiei [4], ca să facă cercetare şi, dacă se va descoperi că procurorul a făcut asemenea fapte, să-şi primească pedeapsa potrivit cu legea.

Voi trata una după alta toate cestiunile din interpelarea [5] domnului Lupaşcu.

Domnul Lupaşcu a vorbit de abuzurile cari s-au făcut cu ocaziunea lucrării drumurilor judeţene şi comunali. De mai înainte declar că nu pot fi răspunzător de abuzurile făcute de autorităţile subalterne, însă un fapt este acesta!

Legea zice că aceste zile pot fi transformate şi în bucăţi. Ministerul a propus o bază consiliurilor judeţene, însă a lăsat ca ele să hotărască cuantum, şi judeţele cari au avut de reprezentanţi oameni cari cunoşteau împrejurările nu s-au supus a lua de normă baza trasă de minister, ci s-a ţinut de lege.

Prin urmare, dacă s-a lucrat cu bucata şi s-a făcut abuzuri, păcatul acesta priveşte pe consiliurile judeţene, şi se va numi o comisiune care să cerceteze.

În privinţa oamenilor cari pentru plata dărilor s-au purtat prin mărăcini, administraţiunea nu ştie, şi domnul Lupaşcu crede* că, precum ministerul trecut, asemenea şi ministerul actuale îşi va face datoria de a cerceta şi a pedepsi pe agenţii cari au făcut aceasta.

În privinţa distituirilor [6], fiecari ministru este responsabile pentru numirile şi distituirile făcute de dînsul. În această cestiune nu am să zic nimic, căci domnul Gusti [7], fostul ministru, a cerut cuvîntul şi sînt sigur că va răspunde. Cît pentru guvernul actuale, voi răspunde că ştie domnul Lupaşcu că domnul Scorţescu s-a distituit fiindcă a cerut distituirea colectivă a autorităţilor de acolo.

Aşadară, vedeţi, domnilor, că voim mai cu seamă la Bacău să aplicăm programa noastră, adică de a nu ne servi de numiri şi distituiri ca de o armă de partită. Însă, acestea zise, mă adresez mai cu seamă la dumneavoastră care aveţi influinţă în district, să uzaţi de influinţa dumneavoastră ca patima care sfîşie acel judeţ să contenească, să faceţi ca agenţii să fie respectaţi, să înceteze satisfacţiuni şi răzbunări ca aceea a domnului Radu, şi vă rog, nu o dată, ci de două ori. Guvernul nu va da ocaziuni şi motiv la asemenea plîngeri, totodată va face ca autoritatea să fie respectată, şi aceasta o declar cu totul categoric. *(Aplauze.)*

* Citeşte: *creadă.*

„Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 353, col. 5.

NOTE

[1] D. Lupaşcu afirmase că la stringerea banilor publici pentru casa statului s-au făcut „schingiuiri" (la Mărgineni, judeţul Bacău). În oraşul Bacău au fost oprite întrunirile electorale. Apoi „seara care a precedat alegerea consiliului comunal comisarii umbla din uşă in uşă... şi ameninţa pe neguţători... că le vor zvîrli afară pescăria, icrele, tot ce este supus la îndoială, dacă nu vor veni şi vor vota cum le zice domnul prefect".

[2] Costache Radu scotea la Bacău foaia umoristică săptămînală „Rusaliile" (între 6 mai 1868 şi 16 martie 1869), în care atacase atît administraţia locală cît şi guvernul. Prefectul judeţu-

lui, Scorțescu, „într-o noapte a pus cîțiva din pompieri și a lovit cu ciomegile pe domnul Radu, încît l-au lăsat mort la pămînt". A doua zi „mortul" a reclamat agresiunea procurorului, dar acesta l-a trimis să se înțeleagă cu prefectul.

[3] La Bacău, ca în toate județele, se constituise un comitet de subscripție pentru cumpărarea de arme. Prefectul Scorțescu a încredințat sarcina unui oarecare Brănișteanu, redactor al foii locale „Călăuza", care a delapidat banii.

[4] Vasile Boerescu.

[5] D. Lupașcu arătase că la Mănești au fost aduși locuitori din plasa Trotuș, din Faraoani și Valea Seacă, de la peste două poște distanță. În plasa Bistrița de Jos oamenii au fost ținuți două zile degeaba pentru că inginerii nu terminaseră trasarea drumului. În plasa Bistrița de Sus „s-a purtat oameni desculți prin holera *, spini sau mărăcini pentru perceperea dărilor fiscale".

[6] Despre profesorul Costandache (vezi și supra p. 26 și urm.), care fusese strămutat la Herța pentru că „făcea politică". La fel s-a întîmplat cu profesorul C. Săvulescu de la Botoșani.

[7] Dim. Gusti spusese că acest Costandache era profesor la clasa a IV-a, iar el, ca ministru, cedase insistențelor unor notabilități băcăuane și-l numise profesor și director la gimnaziul din Bacău. La protestul profesorilor că noul venit „nu merită", l-a mutat, cu același salariu, la Herța.

* Plantă spinoasă.

*Asupra modalităților de întocmire a listelor electorale. Pe marginea unei interpelări a lui G. Costaforu**

Voi răspunde îndată, domnilor. Dacă domnul Costa-Foru [1] ar fi știut, nu ar fi venit să spună mai înainte; dacă ar fi așteptat cu interpelațiunea domniei-sale încă două zile, ar fi văzut în „Monitor" reproduse multe din ideile domniei-sale.

Domnilor, chiar în momentul de față, pe biuroul meu se află o circulară către primari [2] în care administrațiunea arată chipul de privire din care se privesc listele electorali pentru anul 1869.

Acum dară, de vreme ce ne interpelați, îmi voi permite a reproduce, anticipînd-o înaintea dumneavoastră, ceea ce zic în circulara mea.

Domnilor, Constituțiunea noastră a redicat din mîna administrațiunei orice acțiune directă asupra confecționării listelor electorale și toate aceste operațiuni le-a încredințat primarilor.

Domnul Costa-Foru: Cer cuvîntul.

Opiniunea mea individuală este că periculele nu s-au înlăturat mult. Iacă în fapt: administrația nu mai are dreptul de a interveni direct. Listele electorale sînt încredințate primarilor; prin urmare, m-am socotit dator a chema luarea-aminte a primarilor asupra datoriilor ce le sînt impuse de Constituțiune. Constituțiunea, domnilor, a voit ca administrațiunea să nu intervină, negreșit însă că, daca Constituțiunea a voit aceasta, nu a voit însă ca primarii să intervină într-un chip altfel decît de a regula facerea listelor în chipul cel mai nepărtinitor. Prin urmare, am anunțat primarilor că nu au în mîna lor alt decît de a înscrie pe fiecare după dreptul său în listele electorale sau de a-l șterge, cînd nu ar avea dreptul, după lege, dară nicidecum ei nu sînt censorii opiniunei publice sau ai deosebitelor partide. Ei nu au dreptul de a anticipa asupra dreptului țărei întregi, de a trămite în Cameră reprezintanții deosebitelor opiniuni, diferitelor steaguri politice. Ei nu au dreptul, cu alte cuvinte, să falsifice

* Ședința din 9 decembrie 1868. Senatul României.

reprezintaţiunea naţională ! Căci, domnilor, o declar sus şi zic că cel dintîi mod de a face ca ţara să fie bine reprezintată este ca listele electorale să fie făcute într-un chip nepărtinitor. Aceasta am recomandat primarilor. Însă, domnilor, cum voi putea eu controla dacă invitaţiunea mea va fi ascultată ? Cum voi putea şti dacă primarii nu vor păcătui prin esces de zel sau prin spirit de partidă ? Cercetînd bine eu nu am găsit că pot avea alt mijloc decît acela care mi-l dă Constituţiunea prin însăşi legea electorală. Mijlocul acesta consistă, domnilor, întru a cerceta cum justiţia are să se rostească asupra lucrărilor primarilor.

Domnilor, ştiţi foarte bine că, listele electorale odată publicate, acei în drept pot reclama la tribunal şi tribunalul să se rostească. Prin urmare, eu nu am alt drept decît de a vedea reclamările acelea şi rezultatul ce au dobîndit de la justiţie. Acum, acolo unde voi vedea că justiţia a sfărîmat multe din hotărîrile primarilor, am să zic că acolo primarul a voit să precumpănească cutare sau cutare opiniune, cutare sau cutare partid. Prin urmare, domnilor, eu am declarat primarilor că, cercetînd acestea şi văzînd cum se va pronunţa justiţia asupra lucrărilor lor, acolo unde voi vedea că sînt multe îndreptări făcute de justiţie, acolo, zic, voi uza de dreptul care mi-l dă justiţia şi le-am declarat că din reaua lucrare a listelor electorale voi face un caz de dizolvare. Iată, domnilor, una din dispoziţiunile luate de mine.

Acum, în privinţa publicării listelor electorale, recunosc, ca şi domnul Costa-Foru, că a urmat o mare neregularitate în privinţa aceasta. Guvernul trecut a recunoscut asemenea această neregularitate, dară aceasta nu a provenit decît din cauză că legea era la începutul aplicării ei, în anul I-i, şi mecanismul ei este foarte complicat.

Eu, domnilor, recunosc că trebuie să fie o publicaţiune serioasă, recunosc ca toate primăriile să publice la timp listele electorale şi mai cu seamă ca primăriile de rezidenţă să publice nu numai listele oraşului de rezidenţă, dară ale întregului judeţ... *(Prea bine!)*...pentru că altfel este cu neputinţă ca cetăţenii să se bucure de dreptul care le este dat de a cere înscrierea sau de a contesta, fiindcă atunci ar trebui să meargă din sat în sat ca să vadă cum sînt listele, şi prin urmare dreptul de contestare şi dreptul de înscriere ar fi iluzoriu.

Vă spun dară, domnilor, că aceasta este partea principală a circulărei mele. Socot că domnul Costa-Foru, în privinţa aceasta, va fi mulţumit.

Vine acum a treia cestiune, ace[e]a ca să deşteptăm spiritul populaţiunei pentru esercitarea drepturilor constituţionale. Aceasta este o sarcină prea mare pe care o reclamă onorabilul domn Costa-Foru de la noi. Nu ne putem crede în putinţă de a face aceasta. Moravurile publice, moravurile politice se contractează de o naţiune numai după multă muncă şi după ani îndelungaţi de esercitiu. Moravurile politice nu se improvizează printr-un ministru, ci se improvizează prin naţiunea întreagă.

Am văzut deunăzi că, cu ocaziunea alegerilor consiliului judeţean al capitalei Bucureşti, sub ministerul actual, care nu începuse a zice măcar *cîrc*, nu s-au adunat, nu s-au trămis delegaţi, nu s-a făcut alegere ; prin urmare, membrii, în consiliul judeţean, reprezintînd capitala Bucureşti...

Domnul Tell: Aveau frică de influenţa morală!

Apoi bine, influenţa morală se poate esercita de un ministru care avusese mai întîi puterea, şi apoi să vină a influenţa ; dară un ministru care abia de două zile a venit pe aceste bănci n-a putut să influenţeze, fiindcă nu cunoştea măcar candidaturele. Aşadară, alegătorii nu s-au

adunat ca să aleagă delegaţii. Cauzele sînt diferite şi nu este timpul astăzi să le esplicăm. Atît pot declara că, după multe şi după multe, ne-am convins cu toţii că astăzi, cînd nu mai avem nici o cestiune naţională, nici o cestiune mare socială de rezolvat, cînd avem tot ce am cerut şi după ce am dobîndit tot ce am voit, cea mai bună din toate combinaţiunile, şi să nu credeţi, domnilor, că aci este o f[r]asă de retorică, ci de convincţiune, cea mai bună sistemă este de a guverna cu libertatea, este de a lăsa ţara să-şi facă trebuinţele ei în deplină libertate şi, de va greşi, ea va greşi, iară nu alţii pentru ţară! *(Prea bine!)*

Acesta este chipul cel mai bun ca ţara aceasta să aibă moravuri şi deprinderi politice, să aibă curagiul!...

Domnul Tell: Să ne scăpăm de influenţa morală.

Nu sîntem în cazul de a face altceva în anul acesta decît de a priveghea ca listele electorale să fie confecţionate în de afară cu totul de înrîurirea guvernului. Acesta numai este cazul de faţă.

Cîteva numiri cari s-au făcut în administraţiune vă sînt o garanţie că guvernul nu este deloc inspirat de spirit de partid. Prefecţii numiţi sînt luaţi dintre oamenii cei mai buni din judeţe, cu toate că sînt de diferite nuanţe politice. Ne-am silit a numi oameni fără a ne uita la care partid aparţineau mai înainte. Cred că dumneavoastră aţi văzut aceste numiri în „Monitor" şi nu le veţi dezaproba. Aceasta este o garanţie că nu vroim să înrîurim în alegeri. Vom lăsa ţara liberă să-şi trămită mandatarii cum va vroi, aici în Senat şi în Cameră. Acuma nu este nici un conflict între puteri; prin urmare, nu cred că vom avea trebuinţă să facem apel la alegători; dară, dacă din nenorocire, fiindcă cred că aceasta este o nenorocire, ar fi trebuinţă, atunci putem garanta că cetăţenii vor avea libertatea întreagă de a-şi esercita drepturile lor constituţionale, şi noi nu ne vom amesteca nicidecum în alegeri, dară vom opri pe acei ce vor voi să turbure alegerile. Aceasta o declar şi de aceea vă rog să ţineţi minte şi veţi vedea că vom îndeplini-o la caz de trebuinţă.

„Monitor", 1868, nr. 286, p. 1 411, col. 4—5; p. 1 412, col. 1.

NOTE

[1] G. Costaforu observase sceptic: „... Au ajuns poporu[l] nostru aşa încît nu mai crede în nimic; nu mai crede la circulările ministerului; nu mai crede cînd le zice ministerul: «sînteţi liberi», nu mai crede fiindcă toţi au zis aşa şi pe sub mînă au lovit şi dărîmat pe aceia cari au crezut în sinceritatea ministerului... Ministerul trebuie să zică şi să probeze în faptă că dacă este guvern nu are dreptul să împiedice libertatea". Criticase apoi procedura electorală potrivit căreia listele de alegători se publică cu mare întîrziere: „Publicarea listelor trebuie să se facă a fi o realitate, nu numai să [se] zică că s-a făcut publicaţiune, iară în realitate să nu se facă nimic şi primarul să scoată listă de porunceală din buzunar tocmai la momentul alegerilor". Reproşa, în fine, guvernului că n-a luat suficiente măsuri ca să „deştepte lumea", ca cetăţenii să-şi cunoască drepturile constituţionale. Ingerinţele în alegeri au dus la apatie politică, fiecare preferînd „să se ocupe de cuhnia lui" decît să combată în politică.

[2] Circulara era din 31 decembrie 1868 (publicată în „Monitor", 1869, nr. 1, p. 1) către primari asupra desfăşurării alegerilor. „Constituanta — scria el — a voit să puie *cel mai mare drept cetăţenesc* în de afară de orice amestec al puterii esecutive" cînd a trecut organizarea alegerilor de la agenţii direcţi ai administraţiei centrale la autorităţile locale alese. Primarii sînt „magistraţi municipali"; listele electorale, de întocmirea cărora „depinde însuşi destinatele României", trebuie lucrate corect, „cu nepărtinire şi cu respectarea dreptului cetăţenesc al fiecăruia". Ele se dresează „după *drepturi*, iară nu după *opiniuni*". Dacă va constata abuzuri, va uza de dreptul ce are de a dizolva consiliul comunal aflat în culpă. „Toate partidele, toate

opiniunile politice au dreptul pe cale constituțională și prin liberul exercițiu al sufragiului electoral de a ajunge în sînul reprezentațiunii naționale și acolo a se lupta de a veni la cîrmuirea afacerilor țării".

*La proiectul de lege privind poliția rurală**

Domnilor, de mai înainte declar că acest project de lege [1] nu este complect.

Domnul C. Vlădoianu: Bravo!

Vă place aceasta, dară să vedem mai la urmă.

Domnilor, de mai înainte vă declar că acest project lasă încă mult de dorit, însă adaog că aș privi ca o nenorocire dacă nu s-ar vota de dumneavoastră.

Domnul C. Vlădoianu: Dară să fie mai bun decît cel de acum.

Onorabilul domn Vlădoianu [2] îmi citează necontenit Regulamentul organic și zice că coprindea pedepse mai mari, și aceasta este cauza pentru cele ce domnia-sa nu o să voteze acest project.

Dară, domnilor, legiuirile din vremea Regulamentului erau aspre, erau nedrepte, și tocmai domnia-lui vine de ia Regulamentul de model, cînd este vorba de a se pune în armonie legiurile cu principiul de dreptate și de libertate care formează baza Constituțiunei actuale?

Ați auzit pe onorabilul raportatore cînd v-a spus că acest project în multe părți coprinde dispoziții care sînt contrarie dreptului comun. Așa este, domnilor? Și numai o necesitate mare face pe guvern a-l admite, căci ca deputat și eu l-am combătut [3], însă nu ca domnul Vlădoianu.

Eu l-am combătut pentru că coprindea dispozițiuni cari nu era destul de conforme cu dreptatea ce trebuie să respire astăzi toate legile; și mă mir de domnul Vlădoianu cum domnia-lui vine și pune interesul material personal mai presus de principiul de drept. Domnilor, de la promulgarea legii rurale, în toate este o anomalie care trebuie cît mai curînd să aibă un sfîrșit. Trebuie să introducem legea în locul arbitrariului primarilor, arbitrariul arendașilor și acela al proprietarilor. Prin urmare, iată pentru ce acest project este susținut, nu putem face nimic dacă nu-l veți vota. Dumneavoastră știți că trebuie să începem de la temelie spre a forma edificiul; ca să facem ceva, trebuie să începem de la țăran, trebuie să începem de la sapă, de la primar. Iată pentru ce guvernul totdeauna vă cere sprijinul dumneavoastră, și mai cu seamă pentru terminarea cu o oră mai înainte a acestei legi; însă aceasta, domnilor, nu va să zică că eu voi veni să reclam de la dumneavoastră dreptul ca să se ia două piei de unde se lua numai una. Solidaritatea unui om pentru altul, care este pusă aici, este pusă într-adevăr contra dreptului comun; nu se cuvine ca un om să fie responsabil pentru faptele altuia. Dară, domnilor, comuna de astăzi nu este tot așa cum era comuna din Regulament; comuna de astăzi este cu totul alta; cea din Regulament impunea numai plugarilor, dară acum impune o solidaritate egală pentru toți, și pentru domnia-ta ca și pentru mine, și cînd se va da un foc va plăti domnul Vlădoianu cu ce are și voi plăti și eu cu ce am. Cu toate acestea am primit această lege cu

* Ședința din 9 decembrie 1868. Senatul României.

multe lupte, ştiţi că a fost şaptezeci de deputaţi cari au votat-o şi patruzeci cari au votat contra, şi acei patruzeci erau din partidul liberal. Au votat contra, pentru că această lege jigneşte oarecari principii de dreptul comun. Dară, cînd domnul Vlădoianu va veni şi va cere prin amendamente o împovărare, guvernul îl va combate, pentru că astăzi nu avem destulă forţă, destui jandarmi, destule miliţii ca s-o aplicăm.

Vă rugăm dară, domnilor, votaţi această lege astfel cum este şi, dacă se va esecuta cu inteliginţă, nu mă îndoiesc că va da bune rezultate, mai cu seamă că avem a vă aduce, domnilor, şi legea comunală ca s-o reformaţi în privinţa primarilor. Votaţi dară această lege şi aplicîndu-se, prin practică, să se vază defectele ei şi atunci cred că, nimeni nu ne îndoim, sau ministerul sau din iniţiativa Camerei, ori din iniţiativa Senatului, după dreptul ce-l acordă Constituţia, vor cere îndreptarea ei; şi, afară de aceasta, aţi votat anul trecut legea tocmelelor agricole [4]; bine, acea lege rămîne literă moartă, dacă nu vom vota această lege. Dreptul ţăranului înainte de toate, să-i insuflăm acestuia ideea de drept şi demnitate, însă în marginea Constituţiei. *(Aplauze.)*

Să facem ca principiile şi liberalitatea constituţională să nu fie numai un privilegiu al oraşelor, ci să facem să fie şi un drept al satelor, şi în legislaţiunea lor să introducem spiritul modern de liberalitate constituţională, dară să nu ne temem de Regulament. Cît pentru mine, domnilor, niciodată nu voi introduce principiile regulamentare, cari sînt principii de scutire, şi nu voi fi eu acela care le voi apăra înaintea dumneavoastră, aci în Senat. *(Aplauze.)*

De aceea încă o dată vă rog să votaţi această lege şi, după ce o veţi vota, să se pună în aplicare; atunci dumneavoastră, şi mai cu seamă domnul Vlădoianu, care se ocupă cu cultura pămîntului, veţi veni în sesiunea viitoare şi veţi propune modificarea ei arătîndu-i lacunele. A veni însă astăzi cu amendamente, a o modifica, nu veţi face alt decît a pune în dubiu esistenţa chiar a legei, căci trebuie să ţineţi seama şi de spiritul care domneşte în Camera cea[l]altă; amendînd-o, ministerul va fi nevoit a o prezenta iară în Camera de jos; acolo se va modifica într-un mod cu totul altfel decît cum pretinde domnul Vlădoianu. *(Aplauze.)*

După un răspuns dat de G. Costaforu, *raportor la proiect, lui Al. Plagino.*

Domnilor, sînt recunoscător onorabilului domn Locusteanu[5] pentru retragerea amendamentului său; totuşi, însă, sînt dator să zic două cuvinte, ca să le aibă în vedere, la alte amendamente, onorabilul Senat.

Domnilor, Constituţia noastră proclamă autonomia comunei, şi dacă e să aşteptăm ceva în ţara noastră, dacă este să venim ca şi ţara noastră să se bucure, să trăiască o dată în fapt de acele libertăţi cari astăzi sînt numai scrise pe hîrtie, apoi trebuie să facem tot ce putem, să căutăm prin toate mijloacele ca să realizăm o descentralizare complectă! Să facem ca judeţul să fie autonom, să trăiască din viaţa ei * proprie! Ei bine, domnilor, legea actuală este făcută numai în faţa epocei de tranzacţiune** a comunelor compuse de clăcaşi şi prefăcute astăzi în comune de proprietari mici, dară cari nu au încă simţimîntele datoriii lor, căci nu au încă simţimîntul drepturilor lor! Iată de ce, domnilor, eu zic că este bine să votăm astăzi această lege; dară să sperăm că generaţiunea venitoare va vedea această lege căzută în nelucrare şi că comunele, prin viaţa lor

* Citeşte: *lui.*
** Citeşte: *tranziţiune.*

proprie, îşi vor face regulamentele necesarii şi pentru paza holdelor, şi pentru omizi, pentru pasări şi pentru boala vitelor etc. Astăzi însă, domnilor, vă rog să luaţi bine seama cîte sarcini sînt asupra comunelor : sînt aceşti guarzi, pe urmă sînt căprăriile, cari reclamă şi ele serviciu.

După aceea, cum a zis onorabilul domn Costa-Foru, sînt 15 zile de eserciţiu pentru miliţii, 3 zile pentru drumurile comunale, 3 zile pentru drumurile judeţene, toate aceste esecuţii impuse deodată, căci pînă acum în starea în care ne aflăm nu erau regulate prin legi, se făceau prin dări.

Ei bine, să nu mergem prea departe, să ne ţinem în prescripţiunele acestei legi şi socot că sîntem satisfăcuţi, cu atît mai mult că aceasta este minimum ; maximum îl poate determina orice comună, spre esemplu : esistă un sat de o mie locuitori care poate să aibă trebuinţă de mai mulţi g[u]arzi, de 20, de 60, de 100 chiar, noi nu fixăm decît minimum. De aceea să nu mergem decît cu maximum *, căci comunele noastre sînt fără mijloace, sînt sărace şi trebuie să ţineţi seamă bine cum că astăzi braţele formează averea principală a ţăranului şi să nu le aservim prin nişte dispoziţiuni foarte folositoare, dară pe care trebuie ca să le ceară sătenii, iară nu să le determinăm noi, căci a legifera asemenea cestiuni minuţioase este de a face din început legea impracticabilă.

După replicile lui C. Vlădoianu, Al. Plagino *şi* G. Costaforu.

Domnilor, voi adăogi foarte puţine cuvinte în urma celor zise de onorabilul domn Costa-Foru [6], fiindcă domnia-sa a esplicat cestiunea îndestul de bine.

Legea comunală, cînd a înfiinţat comunele din nou organizate, a lăsat satelor dreptul de a rămînea ca comune chiar avînd o populaţiune mai mică, şi aceasta în faţa situaţiunei localităţilor mai cu seamă în partea muntelui, unde sînt sate mici de cîte 50 sau 60 locuitori şi care sînt în depărtare unele de altele de poşte, şi prin urmare ar fi peste putinţă ca să poată constitui o comună. Pe lîngă acestea sînt alte sate a cărora număr de populaţiuni deşi este mic, dară ai cărora membri sînt bogaţi şi care au făcut şi declaraţiune că se obligă a îndeplini toate însărcinările ; prin urmare, legiuitorul n-a înţeles ca să vină şi să şteargă cu o trăsătură de condei deprinderile acelor sate, care de mai mult timp sînt privite ca nişte fiinţe morale. Cu toate acestea, silinţele administraţiunei n-a încetat ca necontenit şi mai totdeauna să îndemne pe acele comune mici pe cît situaţiunea lor topografică le permite să se contopească cu alte comune mai mari, şi aceasta o vedeţi foarte adeseori cu nenumăratele projecte de legi ce vi se prezintă atît domniilor-voastre, cît şi în Cameră pentru întrunirea comunelor ; însă în legea aceasta tot trebuie prevăzut în privinţa comunelor care deşi au o populaţiune mai mică, dară sînt situate la munte.

Motivează respingerea de către guvern a unui amendament depus de C. Deleanu [7].

Onorabilul domn Deleanu nu priveşte marile drepturi cari se dă proprietarilor, drepturi pe care pînă acum nu le-au avut, nici chiar în timpul Regulamentului.

Proprietarii au dreptul de a avea guarzi, cari vor avea atribuţiunile funcţionarilor publici, ca unii ce reprezintă autoritatea. Fiind dară agenţi ai comunei, şi declaraţiunile lor vor fi crezute pînă la probă contrarie. Ce drept au asemeni guarzi pînă astăzi ? Ei sînt consideraţi ca slugi.

* Citeşte: *minimum.*

Cum vedeţi dară, astăzi ei sînt slugi, dară în viitor au să fie crezuţi, şi declaraţiunea unui pîndar al dumneavoastră făcută chiar în contra prefectului, în contra celei mai însemnate persoane, are să fie crezută; cînd de exemplu el a prins pe cineva cu puşca în pădure, că a împuşcat un iepure, că a făcut în fine braconagiu, declaraţiunea acestui pîndar este privită ca adevărată pînă la probă contrarie. Apoi, domnilor, este ştiut că orice drept trage după sine şi datorii; aşadară, subprefectului i se dă dreptul, cînd vede că un guard care se poartă rău, îşi uită caracterul său, căci deşi numit de proprietar, dară fiind un aginte oficial, cînd va lipsi de la îndatoririle sale, să aibă dreptul să-l depărteze îndată, şi în urmă vine corporile colective, vin tribunalele, care se rostesc, deliberează asupra actului de destituire. Vedeţi dară, domnilor, că de aceea s-a lăsat toată latitudinea prin lege strîmbătăţitului de a dobîndi dreptatea, căci s-a zis: „va fi depărtat şi fără consimţămîntul proprietarului" etc. Iată, dară, că se da dreptul acelui nedreptăţit să-şi dobîndească dreptul, adică g[u]ardul văzîndu-se destituit pe nedrept de către subprefect poate să meargă la comitet şi să se plîngă de nedreptatea ce i s-a făcut, întocmai ca şi proprietarului, care se plînge la tribunal.

Nu poate societatea, guvernul să dea unui particolar numit de o persoană, de un particolar drepturi, pe cîtă vreme nu vrea să se supuie controlului neîntrerupt de zi şi de noapte al autorităţii, singura care are dreptul să privegheze.

De aceea, domnilor, subprefectul trebuie să aibă în mîna sa dreptul de a-i desfiinţa, rămîind pe urmă ca comitetul permaninte să cerceteze daca a făcut bine sau rău. Cum, domnilor, un prefect sau un subprefect vine într-o comună şi găseşte guarda făcînd un act arbitrariu şi pentu ca să-i desfiinţeze trebuie să aştepte ordinul comitetului permaninte? Dară atunci unde mai este liniştea? Ce garanţie mai putem avea pentru menţinerea liniştei publice? Aşadară, domnilor, subprefectul trebuie să aibă dreptul să facă ceea ce am dreptul să fac eu cu oricare funcţionar administrativ. Eu de aci, după această bancă, şi în momentul acesta chiar, pot prin firul telegrafic să suspend, să destitui prefecţii, subprefecţii, să dizolv consilii judeţene etc., rămîind apoi ca să dau socoteală Corpurilor legiuitoare, domnului şi Consiliului de Miniştri de actele mele. Dară eu trebuie să am această putere, de a ordona la moment, prin telegraf, orice destituire sau suspendare aş crede că este necesarie în interesul liniştei publice. Şi, domnilor, nici nu poate fi altfel în administraţiune.

Iată, domnilor, pentru ce guvernul respinge acest amendament.

Asupra articolului 10 [8].

Domnilor, eu nu voi veni să ascund cum că prin redacţiunea acestui articol se poate, în mare parte, rezolva această cestiune atît de gravă pentru o parte a României, adică cestiunea evreilor bagabonţi cari ne vin necontenit de peste hotare şi pe care noi românii nu putem să o rezolvăm prin întemeierea unui domnu chianazescu * la fruntariele noastre! Prin urmare, acest articol ne înfăţişează posibilitatea de a putea în parte ajunge la acest principiu. De aceea noi nu am voit să facem o dispoziţiune de ostracism în contra cutărei sau cutărei secte, ci voim să avem o dispoziţiune generală care să poată apoi să lovească îndeosebi şi un rău particular. Acuma, domnilor, să-mi permită onorabilele domn Vlădoianu a-i spune că nu sînt numai evreii lepra satelor...

* Probabil: *zid chinezesc.*

Sînt şi unii indivizi fără căpătîi, creştini ortodoxi ca şi noi, sînt nişte mici ciocoiaşi cari merg prin sate şi le bîntuie.

[*Domnul*] *Costa-Foru:* Ba se numesc şi advocaţi.

Aşa, sînt mulţi de aceştia, cari sînt tot aşa de răi ca şi evreii.

Prin urmare, să păstrăm comunelor noastre drepturile comunelor celor mai civilizate. În Germania, cel mai mare om, cel mai mare milionar cînd merge într-o comună este dator să se prezinte respectuos ca să ceară dreptul de domiciliu. Copiii mei cari sînt în Dresda, cînd i-am condus acolo a trebuit să cer pentru dînşii de la comună dreptul de domiciliu. Prin urmare, cînd cerem aceasta, cerem ceva european. Cu chipul acesta vom putea estermina şi acea lepră din Moldova.

Privitor la articolul 15 [9].

Domnilor, daca în această lege ar fi numai acest articul, încă ar fi un progres. Dumneavoastră ştiţi foarte bine cîţi proprietari mari şi arendaşi sufer din cauza vitelor, care după ce se adună recolta se lasă libere asupra semănăturilor de toamnă. Numai principiul acesta de ar fi, va face legea să fie binecuvîntată [10].

„Monitor", 1868, nr. 286, p. 1 412, col. 5; nr. 287, p. 1 417, col. 5; p. 1 418, col. 1—5.

NOTE

[1] Legea fusese prezentată în Senat în sesiunea trecută şi avea drept scop protejarea locuitorilor din mediul rural, a cîmpurilor, semănăturilor şi vitelor. Nu se poate pedepsi neglijenţa în a sări în ajutor la incendiu sau tîlhărie, căci „nimeni nu este dator să supravegheze interesele altuia" spusese G. Costaforu.

[2] C. Vlădoianu amintise că în timpul Regulamentului organic se plăteau 60 de parale/vită gloabă, iar acum se propun 50 de bani, deşi moneda s-a devalorizat în 40 de ani. Prin urmare, păgubaşilor nu li se oferă nici o garanţie.

[3] Vezi partea I a volumului, p. 524 şi urm. Tot acolo şi notele cuprinzînd discuţiile pro şi contra pe marginea proiectului.

[4] „Legea pentru tocmelile de lucrări agricole şi pentru executarea lor" din 15 martie 1866. Textul ms la Arhivele Statului Bucureşti, fond Consiliul de Stat, dosar 78/1865, f. 6—26; publicată în I. M. Bujoreanu, *Colecţiune de legiuirile României vechi şi noi cite s-au promulgat pînă la finele anului 1870*, Bucureşti, 1873, p. 912 şi urm. Comentarea ei la Gh. Cristea, *Contribuţii la istoria problemei agrare în România. Învoielile agricole (1866—1882). Legislaţie şi aplicare*, Bucureşti, 1977, p. 46—60.

[5] Locusteanu propusese sporul de „guarzi" după caz, iar nu doi la 200 de familii.

[6] G. Costaforu precizase că localităţile cu mai puţin de 100 de familii nu sînt obligate să ţină doi „guarzi".

[7] C. Deleanu amendase articolul 8, care prevedea facultatea pentru proprietari de a-şi pune paznici, recunoscuţi însă de subprefecţi, ce puteau în acelaşi timp să-i destituie fără asentimentul proprietarilor (cu dreptul acestora însă de a face apel la comitetul permanent). Deleanu vedea în această redactare o călcare a dreptului proprietarilor, căci ce putea şti subprefectul din „tahtul" * său ce se întîmplă în sat? Ceruse de aceea ca „guarzii" (pîndarii) numiţi de proprietari să fie destituiţi de subprefecţi numai cu avizul comitetului permanent judeţean.

[8] Articolul 10: „Orice individ fără căpătîi nu se poate aşeza în comunele rurale fără autorizaţiunea prealabile a consiliului comunal".

[9] Articolul 15 prevedea că păşunarea să se facă numai în locuri îngrădite şi sub supraveghere.

[10] Legea s-a promulgat la 23 decembrie 1868. Redacţia aparţine lui K. (vezi-o în „Monitor", 1868, nr. 290, p. 1 435—1 436 şi în broşură, Bucureşti, 1869, 26 p.). În ianuarie 1869 K. trimitea

* Reşedinţă.

o circulară către prefecți privind aplicarea ei: „dispozițiile acestei legi fiind cele mai bine făcătoare pentru siguranța și interesele fiecăruia locuitor și în special pentru proprietatea funciară mare și mică" e necesară grabnica îngrădire a vetrelor satelor, a holdelor, viilor, livezilor, „a sădirilor de orice fel". Condamna practica acelor proprietari care au închis vitele de pripas fără știrea autorităților comunale („Monitor", 1869, nr. 4, p. 19).

*Intervenții pe marginea proiectului de lege al poliției rurale. Asupra sistemului de alarmă și a măsurilor punitive în caz de epizootie**

Domnilor, unde va fi biserica trebuie să fie și locul de pază [1].

Biserica fiind în mijlocul satului, de ce nu voiți ca aceasta să fie centrul? În toate părțile lumei alarma se dă cu clopotul. Clopotul este semnul de alarmă al comunei în orice țară vă veți duce. Fie Switzera, Francia sau alte țări.

Și socot că, cînd se trage clopotul bisericei, se dă mai mare alarmă decît cînd s-ar suna trîmbița, care are să se audă foarte de aproape.

D. C. Vlădoianu: Dacă vor fi clopote.
Voci: Nu sînt clopote.

Permiteți-mi, domnilor, să cred că țara noastră nu este atît de săracă și comunele noastre atît de mizerabile încît să nu aibă clopote, și eu sînt din țara aceasta și nu cunosc ca să fie o biserică care să nu aibă clopot. Și că la 10 biserici unde ** are clopote este o enormitate, încît pentru mine nu o pot admite. Acum, domnilor, cestiunea aceasta are să se reguleze de consiliile comunale prin regulamente tot astfel precum are să se facă și pentru uniformele g[u]arzilor și armele lor. Nu se poate pune toate într-o lege, căci altmintrelea ați intra în amănunțime, încît legea nu ar mai fi deloc practică.

Chr. Tell *ceruse: „Aș ruga pe domnul ministru să ne lase toată libertatea discuțiunii și să nu ne înfrîneze dezbaterile sub cuvînt că, amendîndu-se, are să treacă iară prin Adunarea deputaților și aplicarea legii are să întîrzie".*

Domnilor, onorabilele domn general Tell face o esortațiune și totdeodată și o invitațiune, mă roagă ca să nu înrîurez asupra onorabilelui Senat. Îmi voi permite, însă, să întreb pe domnul Tell cum voiește să înrîurez? Afară din Senat prin șiopte ori aci în Senat la lumina zilei? Ei bine, domnilor, această înrîurire, eu, ca ministru, sînt dator să o fac. Eu, domnilor, reprezint aci puterea esecutivă și sînt dator să arăt părerile guvernului asupra cutărei sau cutărei cestiuni; rămîne la Senat pe urmă ca să primească sau să respingă teoriile mele. Eu nu am altă misiune pe aceste bănci, decît de a veni și a cere, în numele principiilor ce insuflă pe guvern, să se admită sau să se respingă cutare sau cutare lucru, și aceasta, domnilor, nu este înrîurire și este chiar datoria mea, căci almintrelea, dacă s-ar admite teoria domnului Ch. Tell, eu nu aș avea ce să mai fac aci, pe aceste bănci, sau ar trebui să mă mărginesc într-un mutism absolut. Iată, domnilor, ceea ce am avut să zic în teza generală.

Acum vin la partea actuală, la amendamentul domnului Tell; *(adresîndu-se către domnul Tell)* și eu, domnule general, sînt de opiniunea

* Ședința din 10 decembrie 1868. Senatul României.
** Citește: *una.*

dumneavoastră, şi eu crez că judeţele trebuie să plătească acelor cari mor sau se rănesc pentru a apăra proprietatea şi averea conjudeţenilor. După cum vedeţi, domnilor, eu sînt cu totul de acord cu onorabilele domn Ch. Tell. Însă nu trebuie să scăpăm din vedere ce este această legiuire. Toată legiuirea aceasta, domnilor, nu este decît o escepţiune; este o derogaţiune de la principiul de descentralizare. Este o lege reclamată de necesităţi momentane şi, după cum a zis onorabilele domn raportatore [2], vom saluta cu toţii cînd această lege va fi pusă de o parte şi cînd judeţele, comunele vor ajunge ele însile să reglementeze toate aceste cestiuni! Acum însă eu nu socotesc că se poate lăsa asupra judeţelor sarcina de a da recompensele despre cari se vorbeşte în acest articol [3], şi iată pentru ce: domnilor, atît judeţele cît şi comunele sînt cu desăvîrşire sărace! Sînt judeţe, domnilor, cari nu pot satisface nici cele mai neapărate trebuinţe, pentru că au un deficit continue, cum de esemplu sînt judeţele Dorohoi şi Cahul, şi aceasta provine din cauză că, după cum ştiţi, legea organizaţiunei consiliile * judeţene zice cum că judeţele între veniturile lor normale au şi subvenţiunea ce le-o dă statul în contra cheltuielelor, în contra aşezămintelor cari înainte se întreţinea de stat şi cari acum trec în sarcina judeţelor, de esemplu, chiria pentru cazarma dorobanţilor, chiria localului prefecturei, a tribunalului, a poliţiei şi cele[l]alte. Ei bine, domnilor, am avut onoare a vă spune cum că odată cu sarcinile trebuia a se trece şi subvenţiunea. Din nenorocire însă, consiliile judeţene numai un an au priimit subvenţiune de la stat, mai tîrziu Adunarea nu a mai voit să le acorde nimic. Adunarea a interpretat altmintrelea legea; a zis că această subvenţiune nu este obligatorie, ci facultativă, şi nu a mai numărat un singur ban de la 1866 pînă astăzi. A veni acum înainte de a hotărî ceea ce este drept, cum că din cauza statului trebuie să se dea subvenţiuni pentru cheltuielile cari au trecut din sarcina statului la judeţe, a veni şi a impune noi sarcini înainte de a regula întîiul punct, este a reduce aceste judeţe la neputinţă de a putea funcţiona, de a putea plăti asemenea pensiuni.

De aceea Camera a făcut o escepţiune, a zis că societatea întreagă este datoare să vină să ajute pe mortul sau rănitul, pe cel ce moare sau se răneşte întru apărarea societăţei, întocmai precum se răsplătesc soldatul; soldatul moare de multe ori în apărarea societăţei turburate poate numai într-un oraş. Asemenea şi în cazul de faţă.

Aceasta este ideea care a predominat la acest articol.

În principiu, mă declar, sînt de opiniunea onorabilelui general Tell, cînd judeţele vor fi în stare să aibă fonduri mai mari, cum sînt departamentele în Franţa, negreşit că pensiunile acestea trebuie să se plătească de către judeţ, fiindcă este o condiţiune de moralizare.

În adevăr, aşa este în princip, bine a zis onorabilele domn general Tell că nu se cuvine ca un judeţ unde este moralitate şi linişte să contribuie la reprimarea abuzurilor cari se fac în alte judeţe, din cauza nemoralităţii locuitorilor lor.

Însă aci să luăm seama, domnilor, cum că trebuie să ne punem şi pe un alt tărîm. Nu se osîndeşte cel moral, ci s-ar osîndi moral dacă am hotărî ca judeţele să plătească aceste pensiuni, şi ele nu ar avea de unde.

Eu aş ruga pe domnul general Tell [4] să binevoiască a-şi retrage amendamentul său, şi voi avea în curînd ocaziunea de a pune în aplicare teoria domniei-sale de descentralizare, care este teoria constituţională, teoria guvernului actual, care este teoria şi a tutulor oamenilor care voiesc

* Citeşte: *consiliilor.*

binele acestei țări, bine care nu se poate face decît prin descentralizarea județelor și a comunelor.

Legea comunală și legea județeană sînt înaintea Camerei, guvernul singur va veni în sesiunea actuală și va ruga pe onorabila Adunare și Senat ca să le ia în reviziune, căci în urma Constituțiunei, în urma principiilor mai democratice, nici legea comunală, nici legea județeană nu pot funcționa. Atunci de voi fi pe băncile acestea iau datoria, și dacă nu voi fi iau obligațiunea ca deputat și ca cetățean a apăra teoria domniei-sale. Vom pune atunci un paragraf că pensiunile care prin legi speciale se dau din casa statului, pîndarilor, gonașilor și alte multe, vor urma să se răspundă din casa județului. Sînt astăzi chiar funcționari cari se plătesc din casa statului. Ei bine, eu socotesc că nu este bine. Eu aș voi ca într-un județ societatea întreagă să nu aibă alt reprezentant decît un prefect, un procuror și mult un tribunal. Casierul și cei[l]alți să fie pe seama județului. Eu merg pe tărîmul acesta foarte departe, și vor * merge cu descentralizarea pînă unde unitatea statului va trebui să fie menținută. *(Prea bine!)*

Astăzi multe județe n-au mijloace, li s-au impus de curînd o mulțime de sarcini: legea miliției, unde se zice cum că cazarmele de la județe, magaziele pentru păstrarea de arme să se facă pe compta județelor. Ministrul de resbel îmi cere necontenit și județele zic: Nu. N-avem.

Eu, ca ministru de interne, trebuie să mă mărginesc numai în mijloacele județelor, mijloace foarte mărginite și care nu se pot spori, căci, cum știți, se ia douăzeci mii din contribuțiunile principale, nu se mai pot sui, în fața anilor de nenorocire, în fața agriculturei noastre care nu este destul de dezvoltată, în fața căilor de comunicațiune care sînt născînde.

A veni și a hotărî ca județele să perceapă trei zecimi în loc de două zecimi, cred că n-ar fi bine și de aceea eu vă rog ca să lăsați acest amendament de-o parte.

Eu nu am nimic alt de zis, Senatul este suveran de a-l primi sau a-l respinge, și, chiar dacă l-ar primi, eu nu voi avea decît să mă duc la Cameră, însă, cînd voi veni la aplicațiune, vă declar că nu voi putea, pentru că nu aveți decît să căutați prin „Monitoare" și să vedeți că bugetele a mai tutulor consilierilor ** județene se rezumă în deficit. Iată singura idee care mă face să cer nu respingerea, ci amînarea propunerei domnului general Tell, care este o lucrare foarte ortodoxă și constituțională.

Asupra măsurilor ce se impun spre pedepsirea celor care eludează carantinele și facilitează așa propagarea epizootiei.

Domnilor, și aci mi se pare că este tot confuziunea ideilor de mai înainte care face pe onorabilul domn Vlădoianu [5] a rădica această cestiune.

Ei bine, domnilor, spre a liniști pe domnul Vlădoianu, am onoare a spune că închisoarea unui om nu se hotărăște de primar, ci se hotărăște de tribunal. Binevoiți a citi articolul 106 din această lege și veți vedea aceasta.

D. C. Vlădoianu: Da, zic că să ne pună la închisoare primarul, așa înțeleg eu.

Domnilor, sînt încredințat că onorabilul domn Vlădoianu nu sufere închisoarea, cu toate că mai adineaori reclama pentru alții mai mult decît închisoarea!

* Citește: *vom.*
** Citește: *consilitilor.*

Acum însă domnia-sa vine şi apără Regulamentul organic. Ei bine, domnilor, să-mi dea voie domnia-sa să-i spun că în timpul Regulamentului organic domnitorul Mihai Sturdza, cel mai mare proprietar din Moldova, a întemeiat în privinţa epizootiei o lege draconiană. În vremea aceea, domnilor, nu era tribunale corecţionale, ci era un tribunal care se numea criminal, la care se judeca crimele, delictele şi chiar călcările poliţieneşti. Ei bine, domnilor, Mihai Sturdza, mare proprietar şi căruia nimenea nu putea să-i impute idei subversive, domnul acela zic, văzînd grozava boală care pe tot anul bîntuia a 3-a parte din vitele ţărei, a făcut o lege draconiană [6]. El, care a scăpat de judecata criminală pe foştii privilegiaţi în *o sută* de alte cazuri, în cestiunea epizootiei era fără de milă şi-l trimitea la închisoare. Şi, domnilor, închisoarea de atunci nu era ca cea de astăzi, nu era ca puşcăria de acum, ci cu mult mai rea ! Şi pe atunci nu era nici liberarea pe garanţie, ci şedea la închisoare pînă cînd tribunalul criminal sau Divanul domnesc hotăra ! Ei bine, domnilor, ştiţi ce rezultate a dat acea lege ? Este destul a spune că pînă la anul 1862, pînă cînd s-a aplicat acea lege, cînd se ivea epizootia, după trei săptămîni şi dispărea !

Şi, domnilor, atît de mult ţinea domnul Mihai Sturdza la aplicarea acestei legiuiri, încît trimetea chiar pe fiii săi prin judeţe ca să o aplice ! Domnilor, cu aceste măsuri folositoare, frica era aşa de mare încît era destul ca să se ivească molimă, pentru ca fiecare le caută* să o stîrpească, şi fac apel la onorabilul domn Costin Catargiu să spună dacă nu este aşa. Frica era aşa de mare, o mai repet, încît era destul să se ivească molima pentru ca îndată să se întemeieze cordoanele de carantină cele mai aspre, pentru ca nu prin trecerea vitelor bolnave să se contagieze şi altele ; şi nu se mulţumea numai cu atît, domnilor, ci trimetea carantină militară, şi santinela avea dreptul să tragă cu puşca la caz de trecere a carantinei. Şi ministrul de resbel nu avea altă obligaţiune mai mare decît aceea de a priveghea la esacta aplicare a acestei dispoziţiuni.

De la 1862 încoace însă, de cînd serviciul sanitar a trecut aci, şi persoanele cari au fost la acel serviciu nu aveau cunoştinţă de acea lege, măsurile ce se luau aici le-a întins şi în Moldova, însă acum Moldova întreagă reclamă legea cea mai draconiană, căci nu este ca Ţara Românească, este cutreierată de-a lungul ei de Prut, şi peste Prut în Rusia este o stare permanentă de epizootie ! Şi a veni acum ** face domnul Vlădoianu şi a cere măsuri de amendă este a nu cunoaşte ţara întreagă ; domnul Vlădoianu cugetă numai după judeţul său.

Domnilor, în Moldova vitele cele multe nu sînt ale ţăranilor, ci ale proprietarilor celor mari. Eu singur la moşia mea am avut trei mii vite cu tovarăşul meu ; tovarăşul a adus vreo două vite de peste Prut, şi au murit mai mult de jumătate, fiindcă aceste vite erau molipsite.

Aşa se întîmplă de mai multe ori cu molima, care este mai rea decît ciuma.

Să nu-mi ziceţi că-mi place închisoarea, tocmai acela cărui nu-i place închisoarea trebuie să primească această lege, căci proprietarii mai întîi ei trebuie să dea esemple.

În Moldova, marele proprietar Mihai Sturdza, pe care l-a binecuvîntat ţara întreagă, a dat esemplu de asemenea măsuri !

Vă conjur dară, domnilor, nu respingeţi acest articul, care singur va apăra una din ambele ţîţe ale avuţiei naţionale, vitele. Trebuiesc măsuri

* Citeşte: *să caute.*
** Citeşte: *cum.*

mai mult decît draconiane! Este o indiferinţă, este o nepăsare din cele mai criminale pînă acum!

Aşa, de esemplu, cineva are 2 000 vite, mor trei dintr-însele, tot se măgulește cu ideea că nu are să fie boală, ascunde faptul acesta. A doua zi îi moare şease, a treia zi 60 etc. şi tocmai atunci vine şi înştiinţează, cînd răul este pretutindeni. Iată, dară, ce se întîmplă prin această nepăsare.

Întrebaţi pe judeţele de peste Olt, vedeţi ce este prin judeţele din Moldova care sînt de-a lungul Prutului, şi atunci veţi vedea cît de salutară trebuie să fie această lege!

Nu cer această lege pentru proprietari, ci pentru fiecare individ care comite un delict, o crimă din cele mai mari în ochii naţiunei, în faţa bogăţiei naţionale.

Al. Plagino se arătase îngrijorat de puterea care se da primarilor. „Cînd ştim cu toţii că cu ocaziunea alegerilor sînt agenţi administrativi cari ameninţă pe cutare sau cutare proprietar ca să meargă să voteze pentru cutare sau cutare candidat, cum voiţi dumneavoastră să nu aşezăm bine lucrul acesta, dacă nu prin altceva, cel puţin prin discuţiune că primarul nu poate aplica o pedeapsă decît în urma unei hotărîri".

Onorabilul domn Plagino n-a binevoit a mă onora cu atenţiunea domniei-sale, căci este articol pozitiv, articolul 106, care iată ce zice: „*Articolul 106*. Cînd despăgubirea civilă nu va trece peste suma de lei 100, delictele din acest capitol se vor judeca de primarul local fără apel".

Aşadară, trimiterea la puşcărie nu se poate face decît prin tribunal, prin urmare legea aceasta a fost bine studiată.

Domnilor, cînd s-a discutat în Cameră acest articol, au fost opiniuni şi contra, şi discuţiunea a ţinut 4 zile; pentru că vă pot încredinţa că, deşi această măsură este draconiană, însă ar fi mult asupritoare de a face solidari pe toţi membrii unei comune. Eu atunci am fost contra solidarităţii, căci acum, domnilor, într-o comună dacă se arde paie, snopi şi altele, noi din cealaltă comună eram datori să dăm despăgubiri civile, şi dumneavoastră ştiţi că unde este despăgubire cu solidaritate nu plăteşte bogatul, ci tot săracul plăteşte. De aceea eu v-aş ruga să ţineţi seamă de toate aceste dificultăţi, fiindcă, domnilor, în România vitele nu numai că nu se îngroapă, dară chiar merg de le jupoaie de vii.

Domnul A. Plagino: Apoi v-am spus că se împuşcau...

Da, însă împuşcatul a fost numai în cazurile grave, dară astăzi nu e mai puţin adevărat că lucrul este după cum am avut onoare a vă spune.

În Moldova, domnilor, principele Mihail Sturdza a luat măsuri şi a trimis chiar pe fiul său în persoană, pe prinţul Grigore Sturdza, ca să cerceteze şi să ia măsuri în contra acestei boli grozave, şi, domnilor, se îngropau cu sutele, chiar pe moşia mea sînt movile unde s-au îngropat de aceste vite; pentru că, domnilor, dacă nu s-ar îngropa s-ar întîmpla ceea ce sigur ştiu din esperienţă, că li se vinde pielea pe la bîlciuri pentru opinci.

Aşadară, încă o dată vă rog fiţi aşa de buni de puneţi administraţia în poziţiunea să inspire în populaţiunea noastră o teroare salutarie, o teroare, ca cei de sus să facă educaţiunea celor de jos. Aceasta este opiniunea guvernului şi aceasta este şi a mea.

Intervine din nou pentru liniştirea lui *Al. Plagino* [7].

Domnilor, sînt aci procesele-verbale stenografiate, nu voi a pune mîna pe dînsele, se vor citi mîine de onorabilul birou şi se va vedea decla-

raţiunea care o cere domnul Plagino că am făcut-o de două ori în chipul cel mai categoric; prin urmare, mai fac o nouă declaraţiune tot în sensul acela, ceea ce socotesc de prisos, căci, dacă nu se va ţine cea dintîi şi cea de-a doua, nu voi ţine nici pe cea de acum, şi prin urmare declar că această lege a fost de doi ani prezintată, după cererea proprietarilor, după cererea mai cu seamă a părţii conservatoare. Legea aceasta a fost doi ani pe biuroul Camerii, discuţiunea acestei legi a ţinut 4 zile, a fost combătută cu înverşunare de 40 deputaţi, dacă nu mă înşel şi mai mulţi... cari nu erau nici conservatori, nici deputaţii guvernamentali, pentru că deputaţii conservatori şi guvernamentali au scos această lege din Cameră, cu o stăruinţă deosebită a guvernului trecut. Acum dumneavoastră sînteţi liberi, domnilor, să o modificaţi, însă eu sînt dator să vă spun cum că nu ştiu dacă Camera, pusă în poziţiune de a se rosti din nou asupra acestei legi, va menţine mai multe din principiile escepţionale, cari nu sînt în contra părţii conservatrice, ci în favorul ei.

Acum, domnilor, după cum am avut onoare a vă spune, boala vitelor bîntuie ţara; regulamentele făcute în această privinţă sînt insuficiente, fiindcă sînt numai nişte regulamente şi cari, după Constituţiune, niei nu se pot aplica, căci nu au de bază o lege. Prin urmare, vedeţi că avem necesitate de o asemenea lege, şi eu din parte-mi nu pot face alt decît a vă ruga să o votaţi, să nu mai întîrziaţi aplicarea ei. Dară, domnilor, dacă dumneavoastră veţi crede de trebuinţă a se face oarecari modificări, ei bine, aveţi dreptul de iniţiativă, nu aveţi decît să veniţi mai tîrziu cu o propunere şi guvernul se angajează să primească acele modificări. Acum însă, o mai repet, [a] amenda această lege este a pune în pericol votarea ei la cea[l]altă Cameră.

Însă repet, domnilor, faceţi ce veţi voi; aceasta era declaraţiunea ce am voit a face, cum că nici ministerul trecut, nici noi nu am înţeles că primarul poate să trămiţă la închisoare [8].

„Monitor", 1869, nr. 1, p. 1, col. 5 — p. 2, col. 1—2; nr. 2, p. 8, col. 3—4; nr. 3, p. 14, col. 1.

NOTE

[1] K. luase cuvîntul după N. Pîcleanu, care se pronunţase împotriva folosirii clopotelor pentru darea alarmei. Vezi şi intervenţia precedentă.

[2] G. Costaforu.

[3] Articolul 79 prevedea: „Acel ce se va răni în luptă va primi o răsplătire în bani de la guvern de la 40 pînă la 400 lei noi".

[4] Tell propusese ca recompensa să fie acordată de judeţ, ceea ce ar fi fost conform cu legea comunală şi „un îndemn... la moralitate ...fiindcă cu cît mai mult se fac tîlhării într-un judeţ, cu atît contribuabilii acelui judeţ sînt datori să plătească mai mult acelora cari s-au pricinuit spre a înfrîna tîlhăriile şi, ca să scape de această contribuţiune, negreşit vor face toate mijloacele [sic!] prin mijlocirea preoţilor şi a profesorilor şi prin orice alte mijloace spre moralizarea acelui judeţ".

[5] Articolul 90 prevedea pentru cei ce ar fi tăinuit vite bolnave amenda de 36—60 de lei noi sau detenţiune de la 15 zile la trei luni. C. Vlădoianu se arătase speriat: „... Pentru mine! De condiţiunea noastră! Cînd te vei vedea închis de primărie, mi se pare că este mult, mult mai mare decît toate cele[l]alte amende, fie cît de mari". Costaforu, raportorul la proiect, îi replicase bonom: „Nu este nimic, domnule Vlădoene, egalitate înaintea Constituţiunii!"

[6] K. repetă aici, de pe banca miniştrilor, cele spuse în primăvară ca deputat. M. Sturdza era în adevăr extrem de sever în această privinţă, vezi *Măsuri atingătoare de stîrpirea boalei vite-*

lor ce se numește ciuma vitelor, în *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, I, Iași, 1855, p. 455 și urm.

[7] Al. Plagino își exprimase din nou temerea că primarii vor deveni arbitrari, preschimbînd amenda pentru tăinuirea vitelor bolnave în zile de închisoare. C. Vlădoianu, cu aceeași stare de spirit, propusese ca „schimbarea amenzii în închisoare, în orice caz să nu se facă de primari, ci de tribunalele judiciare".

[8] Proiectul a fost votat în ședința din 11 decembrie 1868 cu 38 de voturi pentru și trei împotrivă. C. Vlădoianu s-a abținut.

*Discurs asupra organizării și administrării armatei. În replică cu generalul I. Em. Florescu**

Socot, domnilor, că e timpul să curmăm această cestiune care să-mi permiteți a spune că nici nu înțeleg cum se poate prezenta ca o interpelare [1]; căci, dacă veți bine căuta și bine cerceta, nici n-a fost o interpelare : a fost o critică făcută de [o] personalitate mare, care a jucat un rol însemnat în armata noastră, unei organizațiuni schimbate de succesorele său. Ați auzit pe domnul general Florescu vorbind și spunînd multe, foarte bune și foarte folositoare, la cari a venit un alt ministru de resbel și a răspuns dînd asemenea cuvintele sale [2]. Dară noi, miniștrii, vă întrebăm ce avem aci? Nici am fost noi interpelați, nici actele noastre au dat loc la această interpelare, care ține mai bine de două ore. Cîte s-au zis socot că se putea rosti mai bine cu ocaziunea budgetului, căci atunci fiecare vorbă era la locul său.

Cu toate acestea, în fața poziținii care se face ministerului arătîndu-se atîtea rele în armată, sîntem datori să zicem și noi două cuvinte, pentru a asigura pe aceia cari se îngrijesc despre starea armatei noastre.

Domnilor, președintele nostru de consiliu [3] a zis deunăzi un foarte mare adevăr : Europa întreagă ar putea dezarma, dară noi tot trebuie să ne armăm, pentru că Europa ne-a impus datoria a fi un bulevard **, a face să se respecte neutralitatea noastră și a avea o armată pentru apărarea ei. Prin urmare, veți binevoi a vă închipui că nu sînt cugetările noastre, ci sînt cugetările domniilor-voastre, ale țărei întregi, că noi trebuie să avem o armată și prin urmare trebuie să ne ocupăm zi și noapte cu acea armată ca să devină în adevăr o armată. Sînt multe elemente în armata noastră și rezultatul muncei noastre și a tutulor guvernelor e că avem materiale multe și prețioase ; însă din nenorocire pînă astăzi, și înainte și în urmă nu trebuie să facem răspunzători pe nimeni esclusiv de starea actuale a armatei, dară din nenorocire, zic, este un fapt pe care trebuie să-l constatăm, că solidul și utilul a fost sacrificat luxului și superficialului.

A zis domnul general Florescu că în Francia cel mai capabil ministru n-a schimbat un nasture fără o comisiune ; așa este în Francia, domnilor, și așa trebuie să fie și la noi ; dară din nenorocire n-a fost niciodată așa și trebuie să ținem la aceasta, trebuie să ne folosim de cuvintele domnului general Florescu și de ale domnului general Adrian, să facem în viitor așa : să facem ca solidul, maturul și utilul să fie baza Ministerului de Resbel în organizarea armatei. *(Aplauze.)*

* Ședința din 14 decembrie 1868.

** Din fr. *boulevard*, pavăză.

S-a aruncat oarecare îngrijire în privinţa noilor arme, la cari colegul meu de la resbel v-a spus că totdeauna aşa a fost; o ţară care nu are arsenal, care nu are manufactură, adică cari nu e pusă în poziţiune de a le avea, căci trebuie sute de milioane, şi cînd este totul de făcut, trebuie să aibă recurs aiurea. Este un ce cu desăvîrşire pretenţios de a reclama ca toate să se facă în ţară; aceasta nu se poate, domnilor, chiar statele cele mai mari au recurs la localităţile acelea cari produc mai ieftin şi bun, şi chiar Francia *face aceasta.*

S-a zis că armele cari s-a adus ar putea în momentul pericolului să fie o nenorocire pentru ţara aceasta. Domnilor, să ne rugăm lui Dumnezeu să nu vie momentul acela, dară socotesc că armele cari sînt în mînele soldaţilor noştri nu vor lipsi a corespunde curagiului lor. *(Vii aplauze.)* Armele într-adevăr sînt de două sisteme, şi pot zice, mai esact, de trei sisteme: armele după sistemul american, armele cu ac şi armele vechi transformate. Ei bine, domnilor, şi sistemul nostru militar este înfiinţat pe trei sisteme, pe trei serii de forţă de apărare: avem armata de linii, avem grănicerii şi dorobanţii, şi în fine miliţiele, şi avem apoi şi garda naţională. Ei bine, domnilor, armata noastră de linie va avea armele cele mai bune din acele trei sisteme. În adevăr este eu putinţă ca ştiinţa modernă să discopere şi alte sisteme de arme mai perfecte, căci dumneavoastră toţi v-aţi ocupat şi aţi văzut progresul ce se face în privinţa armelor militare, şi vedeţi că în tot momentul vin invenţiuni noi, cari reduc la nulitate invenţiunile de mai nainte. Aceasta se poate întîmpla, căci geniul omenirii merge înainte. Ei bine, acum avem trei sisteme de arme: dacă se va mai ivi vreun sistem, îl vom avea şi noi, şi atunci vom avea patru feluri de arme; şi pe cel dintîi sistem îl vom da armatei de linie, tot ca să aibă sistemul cel mai bun, şi pe cele[1]alte arme le vom da celorlalte feluri de miliţii după gradul forţei lor.

În privinţa regulamentului, domnilor, nu regulamentul face soldaţii, ci disciplina, inima, patriotismul şi esemplele date de şefi. *(Aplauze.)*

S-a vorbit atîta şi atîta de regulamentul francez şi de regulamentul prusian. Pasiuni politice, domnilor. *(Aplauze prelungite.)* Căci regulamentele franceze sînt regulamente baş prusiane, ca să zic aşa, sînt regulamentele lui Frideric cel Mare, şi nu este intenţiunea noastră de a le schimba, vom lua ce este bun din regulamentele franceze şi vom lua ce este bun din regulamentele prusiene, şi astfel vom face regulamentul nostru. Pentru aceea este o comisiune numită, în care, precum v-a spus colegul nostru de la resbel, sînt oficerii din misiunea franceză[4] şi alţii; dară nici un oficer, domnilor, fie francez, fie prusian, nu ne va impune nouă alte dispoziţiuni decît acelea ce vom socoti că se cuvine pentru miliţia noastră.

Negreşit, domnilor, că în ziua cînd dumneavoastră aţi socotit de cuviinţă, în urma atîtor studii, în urma chiar a precedentelor istorice, cînd aţi socotit de cuviinţă să introducem miliţiele, să luăm de esemplu legea prusiană, acea care se poate adopta la ţara noastră, negreşit că în ziua aceea dumneavoastră aţi hotărît că trebuie neapărat să se schimbe regulamentul; n-am adoptat regulamentul francez, fiindcă n-am adoptat nici sistemul armatei franceze; am adoptat în mare parte legea landwerelor prusiane, prin urmare trebuia neapărat să ne servim şi cu regulamentele, cari sînt corolariul acelei legi cari a servit de model Europei întregi şi are este astăzi temelia armatei noastre, legiuire care ştiţi bine că a fost votată în mai multe rînduri şi în 1863 şi în 1865 şi acum în urmă şi de

dumneavoastră cu oarecari mici modificări, şi legea aceea trebuie să o aplicăm.

A vorbit domnul general Florescu de şcoala militară. Dară, domnilor, eu vă declar cel dintîi că şcoala militară nu merge bine, ca orice instituţiune care se strămută; însă, domnilor, ştiţi bine că strămutarea ei a fost o necesitate. Ne vom sili însă ca cu înfiinţarea drumului de fer, care sperăm că cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu concursul dumneavoastră va deveni un adevăr, cel puţin între Iaşi şi Bucureşti, pînă într-un an, sperăm că cu drumul de fer să facem ca acea şcoală să corespunză cu misiunea ei. În adevăr, astăzi tinerii de dincoace de Milcov găsesc greutate de a se duce în Iaşi; ne pare rău de aceasta, dară trebuie să se deprinză şi domnialor nitel a se duce să vază şi acea parte a ţărei, care este tot a României, şi pot zice să fie siliţi să o cunoască; căci, cum vedeţi, de acolo vin mulţi aici, şi de aici puţini merg acolo, şi trebuie să meargă ca să o cunoască, să contracteze acolo afecţiuni, mai ales de acelea de camaraderie, suveniri ale tinereţei cari nu se uită niciodată. *(Aplauze.)* Prin urmare, domnilor, să ţineţi ca şcoala să rămînă acolo [5]. A ! dacă se va dovedi că nu poate să meargă, că e cu neputinţă de a-şi îndeplini ţinta, ei bine, atunci o vom aduce înapoi, căci înainte de toate voim ca şcoala aceea să fie o adevărată pepinieră de tineri, cari să figureze cu onoare în capul armatei noastre.

Ne-a mai vorbit onorabilul domn Florescu de numărul cel mare al oficerilor puşi în neactivitate. Nu noi vom fi aceia cari să nu deplîngem acea stare de lucruri; însă, domnilor, aci a fost aşa: a fost o revoluţiune [6] în care a luat parte şi armata, nu trebuie să ne facem iluziuni, prin urmare negreşit că atunci a trebuit să se ia măsuri, care poate că nu a fost prea drepte în privinţa indivizilor, dară poate că a fost cerute de împrejurări.

Nu este de tăgăduit însă că de atunci necontenit s-a împuţinat numărul acelor oficeri; şi dacă domnul Florescu vorbeşte de oficeri cari s-a pus la miliţii, fără să fie miliţiele, apoi domnia-lui trebuia să ştie că o mare parte dintre acei oficeri sînt dintre cei cari era în neactivitate, şi greşeşte domnia-sa cînd zice că acei oficeri nu a lucrat nimic pînă astăzi. *(Aplauze.)* Cu toate acestea ne vom sili, domnilor, cu toţii să facem să avem miliţiele şi atunci nu vor mai fi oficeri fără miliţii, ci vor fi miliţii cu oficeri.

Generalul Florescu a vorbit mult de legea de neactivitate; la acea lege îmi iau şi eu partea mea de solidaritate, pentru că acea lege s-a votat în timpul ministeriului meu [7]. Aşadară, cînd vă mărturisesc paternitatea pentru această lege, îmi veţi permite a vă spune ce gîndesc eu despre acea lege.

În adevăr, domnilor, că legea este imperfectă, şi, dacă se fac abuzuri prin punerea în neactivitate a oamenilor, nu este vina nimenui decît a legii, şi noi, domnilor, ne vom crede foarte fericiţi cînd vom putea să venim înaintea domniei-voastre pentru ca să vă cerem modificarea acelei legi.

Tot aşa vom veni să vă rugăm ca să vă ocupaţi cu revizuirea justiţiei militare, pentru că în mînile dumneavoastră stă ca oficerii, ca toţi militarii să găsească justiţia, pentru că codul de justiţie militară este foarte defectuos şi trebuie să ştiţi că tribunalele militare se influenţează de împregiurările politice şi trebuie ca odată să asigurăm prin legi bune poziţiunea oficerilor; atunci fiţi siguri că cu aceasta vom face mai mult pentru armata noastră decît cu milioanele cari le-am votat.

A mai zis onorabilele domn general Florescu cum că legea organizării miliţielor are să provoace multe cheltuieli. Aşa este, domnilor, domnia-sa a spus un mare adevăr, căci într-adevăr ne trebuie foarte mult. Cu toate

acestea ce poate fi vinovat un ministru cînd nu face toate deodată, dacă ţara nu poate să-i dea ce-i trebuie pentru ca să le facă? Trebuie dară să înceapă ceea ce este mai necesariu, trebuie să proceadă la lucru în cercul mijloacelor de cari dispune şi, în fine, trebuie mai întîi să se gîndească să facă cele mai folositoare şi cele mai necesarie şi apoi treptat, încet cu încet pe celelalte; şi, pentru că un ministru este silit să lucreze astfel, cred că nu este vinovat nici domnul general Florescu, nici ministru[l], nici dumneavoastră, nici chiar ţara întreagă.

Acum, în cît pentru mine, eu, cînd va veni budgetul Ministerului de Resbel în discuţiune, voi căuta să pui ţara în poziţiune de a vedea că armata noastră începe a se organiza într-un chip foarte solid şi foarte serios.

Pentru aceasta dară, vă rog să lăsăm încriminările din trecut, nu trebuie să lăudăm sau să criticăm sistema noastră militară, din cauza cutărui sau cutărui ministru, pentru că oricine a luat parte în armată, fără ca să vrea, este în parte vinovat daca astăzi armata noastră nu corespunde la sacrificiele cari le-a făcut ţara de la 1859 şi pînă astăzi. Nu trebuie dară zic să adresăm nici o imputare, nici o încriminare unui singur om care să zicem că a făcut toate acestea, fiindcă eu sînt convins că toţi am stăruit, toţi noi am căutat ca să facem cît am putut [mai] multe sacrificii pentru armata noastră, şi, daca vă veţi hotărî că cu ocaziunea votărei actualului budget să mai sacrificaţi ceva pentru ca să puneţi pe ministru[l] de resbel în posiţiune mai largă, vedeţi, domnilor, că pentru aceasta din partea ministerului nu veţi găsi nici o objecţiune.

Domnilor, o mai declar încă o dată, ca să se ştie, că noi avem tineri oficeri de toate capacităţile şi în toate armele, însă în armata noastră nu avem nici una din acele capacităţi cari să fi dobîndit un nume, prin practica cea mare a resbelului, şi de aceea, de cîte ori am fost la minister, necontenit am chemat cu insistenţă luarea-aminte a colegului meu de la resbel de a se folosi într-un chip semnificativ şi practic de măsurele ce ar trebui să dea pentru ca să aducă în armata noastră oameni cari prin numele lor să fie o adevărată autoritate în faţa junilor noştri oficeri. Aceasta a făcut Belgia, Italia, şi noi trebuie să facem aşa. Dacă ne vom mărgini numai în mijloacele noastre actuale, vom ajunge a avea o armată, dară atunci cînd tinerii noştri vor îmbătrîni. Astăzi avem militari foarte buni, capabili, trecuţi 20, 30 de ani prin strădaniile vieţei de garnizoană a eserciţiului soldatului; n-avem însă de acei generali, de acele capacităţi care şi-au făcut probele pe cîmpul de resbel, care au căpătat botezul prafului de puşcă. *(Aplauze.)*

Se cere închiderea discuţiunei.

Domnul I. Florescu: Vă rog să nu închideţi discuţiunea, pentru că dumneavoastră aţi auzit cum am declarat că aceasta este o cestiune foarte serioasă şi că nu trebuie să o eludem prin alte cestiuni şi prin personalităţi şi aţi auzit cum mi s-a răspuns. Domnilor, este o cestiune în care trebuie să ne înţelegem şi în care ministerul a zis tot ce a poftit, afară de lucrul în cestiune: fulminantul din cartuşuri se poate face sau nu în ţară?

Cînd mi se răspunde în modul în care mi-a răspuns onorabilul domn Kogălniceanu şi căruia nimeni n-a contestat dreptul de a răspunde în această cestiune, cînd domnia-sa vine şi elude cestiunea cu chipul acesta, vă rog să nu închideţi discuţiunea. Eu nu am avut de scop de a reproduce încriminări! Să nu ne cheme domnia-sa la concordie. Concordia se stabileşte prin comuna înţelegere. Dară modul cum a venit să-mi răspundă domnul fost ministru de resbel rămîne să-l judece ţara.

Vă rog, domnilor, nu închideţi discuţiunea, căci aci sînt cestiuni pozitive,

iară nu de politică. Voi să mi se răspundă la lucrurile acele pozitive despre care am întrebat, iară nu să mi se atribuie intenţiuni cari n-am avut.

Domnilor, de mai nainte [declar], şi sînt cuvintele mele în procesele-verbale, că n-am înţeles deloc a mă pune în luptă cu domnul general Florescu. Aţi văzut că la cele zise de domina-sa a răspuns domnul ministru, care a făcut multe din acele pe cari domnul Florescu a criticat. Datoria noastră de miniştri este să vorbim pentru viitor, să spunem ce avem să facem noi...

Domnul Florescu: Voi să ştiu despre cartuşe.

Nu răspund onorabilului domnului Florescu în cestiunea aceasta, pînă cînd vom veni să cerem bani pentru cartuşe şi fulminante curat româneşti. *(Aplauze.)* Domina-sa vrea să ne puie, pe noi miniştrii, pe o scîndură pe care nu voim să păşim. Domnia-sa vrea să ne declarăm contra sau pentru faptele ministerului trecut... *(Întrerupere.)* Voi răspunde domnului general Florescu şi să ştie domnia-sa că astăzi vom face cel puţin atîta cîte se făcea şi mai înainte.

„Monitor", 1868, nr. 292, p. 1 448, col. 2—5.

NOTE

[1] Generalul I. Em. Florescu făcuse, după cum bine observă K., o critică a sistemului de organizare a armatei noastre; el însuşi, în încheiere, precizase: „Printr-această interpelare n-am înţeles, nici nu puteam înţelege să atrag responsabilitatea ministrului actual de resbel asupra unor fapte ce nu sînt comise de domnia-sa... Eu am avut un singur scop, acela de a face ca dumneavoastră, care sînteţi ţara legală, să cunoaşteţi ce s-a făcut cu instituţiunea noastră militară, iară domnul ministru actual de resbel să ia serioase informări, să numească comisiuni într-adins, care să-l lumineze asupra deosebitelor ramuri de serviciuri, ca astfel să poată ajunge a găsi remediul la relele ce am crezut de a mea datorie de a vi le semnala cu ocaziunea acestei interpelări".

[2] Colonelul A. Duca şi generalul G. Adrian, ministrul în funcţie şi cel din guvernul precedent, arătaseră că deficienţele din sistemul de organizare al armatei române se regăsesc şi în ţări ca Franţa sau Austria, cu veche tradiţie militară. Adoptarea unui sistem de armă, cartuş, uniformă etc. necesită numeroase studii şi în general este extrem de dificil de ales din „multiplicitatea sistemelor de arme" (G. Adrian).

[3] Dimitrie Ghica.

[4] Misiunea militară franceză a fost trimisă de Napoleon al III-lea pentru organizarea armatei noului stat apărut la Dunărea de Jos, dar în acelaşi timp şi pentru a găsi noi debuşee pentru industria de război a Franţei. Figura cea mai proeminentă a misiunii a fost Eug. Lamy; datorită lui s-au organizat: şcoala militară de la Bucureşti şi Iaşi, fonderia de la Tîrgovişte, o şcoală de tir, scrimă şi gimnastică. Dar, în preajma venirii principelui Carol, armata română continua să aibă un grad necorespunzător de organizare, era prost echipată, iar corupţia se făcea simţită la tot pasul. Lamy se afla în permanent conflict cu alt membru al misiunii, Le Cler. Din vara anului 1866 activitatea misiunii s-a redus progresiv; noul domn a cerut Prusiei ofiţeri şi instructori pentru organizarea flotilei româneşti la Galaţi. Galofilia multor oameni politici români, între care şi K., a făcut ca în Cameră să se audă voci pledînd pentru menţinerea ofiţerilor francezi în ţară. Rezultatele ce dobîndiseră însă timp de doi ani erau anemice. Armata franceză însăşi făcuse dovada slăbiciunii ei la Sadova. Principele Carol, avîndu-l ca ministru de război pe generalul Tobias Gherghel, s-a orientat categoric spre Prusia. Contractul cu Alexis Godillot, furnizorul francez de arme şi echipament, este reziliat şi se încheie altele cu furnizori germani. În armată română se introduc regulamentele prusiene; de la Berlin sînt aduse 40 de tunuri de oţel. Misiunea franceză, în aceste împrejurări, îşi trăia ultimele zile. P. Lamy scria, în ianuarie 1868, că principele Carol o suportă „comme une nécéssité fâcheuse et dimunue son rôle de jour en jour" (Marcel Emerit, *Le dossier de la première mission militaire française en Roumanie*, în „Revue Roumaine d'Histoire", 1966, V, no. 4, p. 585). „Prusianizarea" armatei române, cum acuza C.A. Rosetti zgomotos, devenea evidentă. Garnizoanele dunărene sînt inspectate de colonelul prusian Krenski, adus de Carol; mai mulţi ofiţeri sînt trimişi la specializare

la Berlin. În luna noiembrie 1868 guvernul francez a decis retragerea misiunii sale militare din România. Rechemarea oficială s-a produs la 15 ianuarie 1869.

[5] Vezi intervenţia lui K. din 6 iunie 1868 în partea I a volumului, p. 624 şi urm.

[6] Aluzie la detronarea domnitorului Al. I. Cuza.

[7] Legea privind neactivitatea ofiţerilor era din 3 decembrie 1864 (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 589). Asupra organizării armatei în epocă, mai vezi şi C. Căzănişteanu, *Organizarea armatei române în concepţia de apărare a ţării în perioada 1830—1877*, în „Revista arhivelor", LV, 1966, vol. XL, nr. 2, p. 136—149.

*Răspunde unei interpelări a lui I. Manu în legătură cu scoaterea la licitaţie a pădurii Morunglavu (Romanaţi) a Eforiei spitalelor**

Domnilor, permiteţi-mi să vă arăt mirarea mea despre o asemenea interpelare [1], pentru că onorabilul domn Manu, în loc să fi venit să spună de sus pînă jos „se zice", nu avea decît să ia „Monitorul" şi să citească fapte pozitive, cari nu sînt numai nişte „se zice".

În adevăr, domnilor, am auzit şi noi că s-ar fi urmat oarecare abuzuri cu arendarea în esploatare a unei păduri a Eforiei spitalelor civile [2].

Îndată dară ce acele abuzuri au ajuns la cunoştinţa guvernului, guvernul a numit o comisiune de anchetă, formată de senatori şi de deputaţi, între cari dacă nu mă înşel a fost şi onorabilul domn Costache Cantacuzin şi alţi onoraţi membri din Parlament.

Acea comisiune îndată s-a pus la lucru şi a descoperit sau a crezut că descoperă nişte abuzuri comise de directorele Eforiei spitalelor.

Comisiunea şi-a făcut raportul său, raport care nu cum pretinde onorabilul domn Manu că nu s-a publicat, căci acel raport foarte larg şi lung nu s-a ţinut nici trei zile, ci îndată s-a publicat prin „Monitor", şi voi ruga pe domnia-sa a răsfoi „Monitorul" din februariu 1868 şi va vedea toată această afacere descrisă acolo mult mai lămurit decît o spune domnia-sa, şi dezbrăcată de cuvîntul „se zice".

Îndată dară ce „Monitorul" a publicat acel raport pentru ştiinţa publicului, ministerul şi-a făcut datoria, căci a trimis dosarul acestei afaceri înaintea tribunalului. Şi pe de altă parte, Eforia spitalelor a intentat proces arendaşului, proces care s-a şi cîştigat la tribunal şi care va veni în curînd şi înaintea Curţei, fiindcă Eforia nu s-a mulţumit numai cu aceste, ci a cerut şi danispese **.

Cît despre funcţionarul de care vorbeşte domnul Ion Manu, este şi acesta chemat înaintea tribunalului. Dară se zice că nu l-a găsit portărelul în Bucureşti, însă socot că Iaşul este tot în România, şi dacă nu l-a găsit în Bucureşti putea şi poate foarte bine să-l găsească în Iaşi. Şi vă pot încredinţa că l-a şi găsit şi va fi judecat. Dară se mai zice că acel funcţionar al Eforiei acum ar fi funcţionar al Ministerului Financelor.

Nu este aşa, domnilor.

Ministerul de Finance a avut trebuinţă de ingineri, cari să meargă să împartă deosebitele moşii ce, în conformitate cu legea vînzărei a unei părţi din domeniele statului, sînt a se da pe la suburbani. Între alţi asemenea ingineri s-a arătat şi acest fost directore al Eforiei spitalelor,

* Şedinţa din 20 decembrie 1868. Senatul României.
** Despăgubiri.

şi a făcut concurenţă cu alţii. Ministerul de Finance de atunci a socotit de cuviinţă ca să însărcineze şi pe acesta cu o parte din acele lucrări, care nu este deloc o cestiune de confienţă, ci numai că acela care îşi dă munca trebuie să fie răsplătit. Dacă am primi noi principiul cum că, odată cu darea în judecată a unui om, toate drepturile sale, chiar şi dreptul de a munci spre a se susţine să fie suspendat, nu ştiu unde am merge!

De aceea, domnilor, rog pe onorabilul domn Manu ca să fie încredinţat, în ceea ce se atinge de fond, că guvernul va da satisfacţiune intereselor care-i sînt încredinţate, adică procesul cu arendaşul pentru pădurea Morunglavu se va trata înaintea Curţei, şi justiţia se va pronunţa.

Cît pentru fostul directore al Eforiei spitalelor, mai repet că este trimis înaintea tribunalului, şi colegul meu de la justiţie va priveghea că, dacă nu-l va găsi portărelul în Bucureşti, să-l găsească în Iaşi.

Domnul I. Manu: Să mă ierte onorabilul domn ministru de interne a-i spune că nu sînt deloc satisfăcut cu explicaţiunile date de domnia-sa, căci însuşi domnul ministru zice că prin „Monitorul" de la februariu este publicat raportul prin care se dovedeşte culpabil directorul Eforiei.

Acum daca acel directore este vinovat şi dacă el s-a dat judecăţii încă de la februariu 1868, atunci cum se face că pînă astăzi, fiind în Moldova, judecătorul de instrucţiune nu l-a adus înaintea sa? Şi cum ocupă el o funcţiune de confienţă, căci este chemat să măsoare moşiile monastireşti, unde se cere o lucrare esactă, şi dacă el a făcut o frustrare în pădurea Eforiei, apoi nu ştiu ce va face la măsurătoarea moşielor statului! Vedeţi dară că prevenitul nu este dus înaintea justiţiei, că încă pînă astăzi se află esecutînd o lucrare specială de confienţă ce ministrul de finance, şi nu ştiu cum Ministerul de Finance a putut confia unui prevenit un interes atît de serios al statului.

Iată pentru ce nu sînt satisfăcut. Sper însă că de vreme ce astăzi ni se încredinţează că domnul ministru al justiţiei va lua măsuri ca cel prevenit să meargă înaintea justiţiei, că se va lua de asemenea măsuri ca el să nu mai esecuteze această lucrare de confienţă.

Preşedintele Adunării[3], *în conformitate cu regulamentul, pusese la vot închiderea discuţiei. S-au opus* Chr. Tell, N. Ionescu, G. Costaforu.

Domnilor, regulamentul este clar, zice că, după ce un senator îşi desfăşură interpelarea, ministrul răspunde; şi atunci interpelantul sau un alt senator...

Voci: Oricare altul.

Sau oricare altul vine şi mai vorbeşte; preşedintele pune atunci la vot închiderea incidentului şi Senatul este liber totdeauna să închiză sau nu. Prin urmare, iată situaţiunea.

Onorabilul domn Ion Manu a zis că nu este satisfăcut cu esplicările mele; m-aş pune în patru şi tot n-aş putea să-i dau altele. Cestiunea pădurei Morunglavu este înaintea tribunalului. Tribunalul de instanţa întîi s-a şi rostit şi a declarat că contractul trebuie desfiinţat; Eforia spitalelor nu s-a mulţumit cu atîta, fiindcă cere — cu drept cuvînt — despăgubire pentru pagubile cauzate, şi prin urmare a şi făcut apel la Curte. Totodată, însă, în urma raportului comisiunei ce s-a numit, s-a trimis şi fostul director înaintea justiţiei. Dară ne zice că portărelul nu l-a putut găsi, eu declar domnului Manu că-l va găsi.

Domnia-sa mai zice că de ce s-a dat acestei persoane să rădice planul unor moşii ale statului; poziţiunea noastră, domnilor, în această cestiune

este foarte uşoară, această cestiune s-a petrecut sub ministerul trecut, şi ca ministru actual nu pot să răspund decît ceea ce am avut onoare a răspunde, n-am zapcii, n-am zabet * ca să fac mai mult [4].

„Monitor" 1869, nr. 13, p. 80, col. 1—2.

* *Zabet,* administrator, guvernator turc. Aici în înţelesul de personal administrativ.

NOTE

[1] I. Manu interpelase în legătură cu exploatarea abuzivă dispusă de antreprenor. În înţelegere cu un funcţionar al Eforiei, acesta a modificat condiţiile de arendă şi a tăiat o suprafaţă de parchete de şapte ori mai mare decît cea prevăzută în contract. I.M. întreba ce măsuri s-au luat împotriva funcţionarului Eforiei, pentru că din zvon public („on dit") s-a aflat că e în Moldova, trimis în misiune specială de ministerul de finanţe, avînd o retribuţie de 2 000 de galbeni.

[2] Eforia spitalelor civile s-a constituit la 2 aprilie 1832 printr-o decizie a generalului P.D. Kiselev şi era formată din fondaţiunile Colţea, Pantelimon, Filantropia. A funcţionat pînă după al doilea război mondial.

[3] I. C. Brătianu.

[4] Incidentul a fost închis.

*Replică la interpelarea lui N. Rosetti privind contractul dintre municipalitatea Bucureştilor şi un oarecare Amărăscu pentru închirierea unor prăvălii**

Domnilor, încep şi cu această interpelare prin a face o mică rectificare la cele zise de onorabilul domn interpelator [1] : ministrul de interne nu a avut nici un motiv de a face o asemenea tranzacţiune, mai cu seamă că Ministerul de Interne nici cunoştea, nici a văzut vreodată pe acest domn şi nici are asemenea dosare în cancelaria sa. Ministerul din Întru nu a făcut alta decît a supus la întărirea domnitorului o încheiere a consiliului comunal. Nu pot ca să iau asupră-mi răspunderea de a sfărîma o încheiere a consiliului comunal. Consiliul comunal s-a văzut în faţă cu obligarea de a da o despăgubire bănească, căci esistă o sentinţă pe care consiliul mi-a supus-o, şi în conformitate cu legea am supus-o la înlăturirea ** domnitorului.

Aşadară, în cît se atinge de observările domnului Rosetti, ca ministru de interne nu pot face alt decît aceea ce legea comunală îmi prescrie, adică ca mijlocitor să comunic observările domnului Rosetti consiliului comunal ; poate că consiliul îşi însuşeşte prea multă putere, eu nu am ce-i face, trebuie să urmez conform legei ; cît pentru învoirea la care au alergat consiliul comunal, aceasta nu poate fi un rău, căci de multe ori asemenea învoiri sînt mai avantagioase decît dacă s-ar continua procesul, şi apoi, domnilor, chiar statul de multe ori intre *** asemenea tranzacţiuni şi de

* Şedinţa din 20 decembrie 1868. Senatul României.
** Citeşte: *întărirea.*
*** Citeşte: *încheie.*

multe ori pentru cestiuni foarte serioase, negreşit cu încuviinţarea Corpurilor legiuitoare.

Apoi ştiţi că şi în budgetul statului figurează sumă de milioane încă de la anul 1832, adică de 36 de ani, care vor rămînea pururea figurînd ca cifre şi care nu se vor preschimba în bani sunători; aceste sume decurg din asemenea judecăţi.

În budgetul comunei Bucureşti am văzut asemenea mai multe sume de încasat, bine determinate, consînţite prin sentinţe, dară care în fapt nu se pot realiza şi pentru care poate, dacă s-ar face învoieli, ar fi mai avantagios; şi aceasta nu este numai la comuna Bucureşti, dară şi în alte comune. De aceea, eu cred că ar fi mai bine de a face o învoială bună decît a continua un proces care nu ar avea de rezultat nici un folos real. În cestiunea relevată de domnul Rosetti, nu ştiu, domnilor, dacă omul acesta despre care ne-a vorbit domnia-sa este solvabil sau nu, nici nu voi să ştiu; eu, ca ministru din întru, îndată ce mă conving, pe cît se poate convinge cineva de departe, că este mai bine pentru comună de a se face acea învoială, o şi prezentez sancţiunei domneşti, aşa precum am făcut şi în cestiunea de faţă; iară în cît se atinge de alte împregiurări, eu vă declar că nu cunosc nimic, precum nu cunosc nici pe acel domn Amărescu; toate aceste pentru mine sînt indiferinte, dară cred că, dacă comuna ar găsi de cuviinţă să se întoarcă către această persoană şi să ceară despăgubire, ar putea să o facă, eu ca ministru din întru însă am un rol mărginit prin legea comunală; ştiţi foarte bine că comunele sînt autonome şi independinte, au atribuţiile şi răspunderea lor către alegători, cari negreşit nu-i vor mai alege dacă vor urma rău [2].

„Monitor", 1869, nr. 13, p. 80, col. 3.

NOTE

[1] N. Rosetti arătase că Amărăscu a închiriat de la comuna Bucureşti nişte prăvălii rămînînd dator 6 505 lei pentru chirie şi 4 600 pentru reparaţii. Dat în judecată, pierduse, dar era insolvabil. N.R. îi învinovăţea pe perceptorii care nu-şi făcuseră datoria la vreme pentru punerea sechestrului pe averea lui Amărăscu; nu vedea de ce ar fi acum datori contribuabilii capitalei să suporte asemenea pagube.

[2] Incidentul a fost închis.

*Sprijină călduros proiectul de lege pentru acordarea unei recompense naţionale de 2 000 de lei pe lună lui Vasile Sturdza**

Domnilor, permiteţi-mi să încep a vă vorbi de un ce de care am obicei a vorbi foarte rar, a vă vorbi puţin de mine, ca să intru în materie.

Sînt bolnav, domnilor. M-am sculat însă din pat ca să vin să văd cu ochii mei un ce care mi s-a spus, pe care nu l-am crezut nici atunci şi nu-l cred nici în momentul de faţă. Mi s-a spus cum că în Senatul României, în această Adunare compusă de bărbaţi maturi, cari trebuie să fie apăraţi de orice pasiuni meschine, mi s-a spus, zic, că s-au găsit unii cari au refuzat

* Şedinţa din 20 decembrie 1868. Senatul României.

lui Vasilică Sturdza [1] un mijloc de a trăi cîţiva ani încă, într-o bună stare măcar relativă; că s-a refuzat ceea ce încă la anul cincizeci şi nouă i-a dat Adunarea Moldovei, i-a dat sentimentul general al naţiunei întregi. Mi s-a spus, în fine, că unii din onorabilii domni senatori au fost în contra acestei recompense naţionale [2]. Ei bine, domnilor, m-am sculat din pat ca să vin să spun dumneavoastră că nu cred. *(Aplauze.)* Nu cred, domnilor, cum că o singură bilă neagră va veni ca să refuze lui Vasilică Sturdza recompensa naţionale, fiindcă acea bilă neagră va fi un jăratic care va arde inima fiecărui român. *(Aplauze prelungite.)*

Domnilor, poate, un *poate* pot să zic, poate, zic, că sînt între dumneavoastră bărbaţi cari o parte din viaţa lor nu s-au ocupat de interesele naţionale şi astfel numai în necunoştinţă de marele rol ce acest bărbat de bine a jucat în evenimentele transformărilor soartei noastre naţionale, numai în necunoştinţă, zic, de acest mare rol, să vină, ceea ce nu cred, să voteze contra. Ei bine, domnilor, să-mi fie permis, mie care din juneţea mea m-am deprins a respecta pe domnul Vasilică Sturdza ca înainte mergător în rolul cel mare al intereselor naţionale *(afirmări, aplauze)*, să-mi fie permis a vă spune că pe la anii 1827 şi 1828, atunci cînd guvernul provizoriu rusesc lua locul guvernămîntului domnitorului Sturdza, pe atunci cînd era foarte rar lucru de a se auzi cuvîntul de naţionalitate şi libertate, pe atunci s-au găsit trei feciori de boieri, şi anume: Nicu Ghica Comănişteanu, Costache Negri [3] şi Vasilică Sturdza, cari cei întîi în Moldova, în juneţea lor, au susţinut drepturile naţiunei, şi aceşti trei bărbaţi lucrînd astfel nu aveau nimic de cîştigat, aveau de perdut. Ei bine, domnilor, capacitatea lor, drepturile lor, averea lor, au întrebuinţat tot spre a face să triumfe ideile acelea cari astăzi sînt de domeniul public, care astăzi este baza noastră constituţionale. De la 1828 pînă la 1858, 30 de ani şi mai bine, aceşti bărbaţi au fost în capul mişcărei naţionale, şi astfel toţi ne-am deprins să-i onorăm şi să-i iubim.

A venit mişcarea de la 1858, în care Moldova a fost pusă în poziţiune să se pronunţe dacă voieşte să fie o provincie sau vrea să facă parte din România. Erau, după cum se ştie, intrigi şi tot felul de interveniri, atît din întru cît şi din afară, cari împingeau pe Moldova să-şi dea sentinţa de moarte. Ei bine, domnilor, alternativa de a se rosti Moldova în favoarea unei sentinţe de moarte sau de viaţă a fost dată în mîna lui Vasilică Sturdza, şi el, omul modest, fără mult zgomot a făcut să plece cumpăna în favorul Unirei. *(Senzaţiuni.)* I s-a pus înainte domnia Moldovei, a refuzat, domnilor, şi putea s-o dobîndească, căci cu pasiunile rele din ţară şi cu influenţa din afară putea foarte bine să primească domnia ca răsplătire a unui act de trădare contra naţiunei. Ei bine, domnilor, el, din contra, s-a pus în serviciul naţiunei şi s-a purtat bine, s-a purtat frumos. *(Aplauze, bravo.)*

Apoi, domnilor, cînd Adunarea din '59 s-a întrunit, îndată după procedarea la alegerea domnitorului, cel dintîi vot al Adunărei a fost pentru o medalie de aur, întîi-întîi, domnilor, lui Vasile Sturdza şi al doilea lui Anastasie Panu [4]. Ei bine, domnilor, trebuie oare ca astăzi Vasile Sturdza să aibă soarta nenorocită a lui Anastasie Panu?

Voci: Nu, nu. Prea bine! *(Aplauze.)*

Nu cred, domnilor, să fie aceasta chiar în inima acelor cari ar refuza să-i dea ceea ce i se cuvine.

Se poate domnilor, acum, ca fostul preşedinte al Curţei de casaţiune să fi greşit vreunui justiţiabil, este iară prea ca putinţă ca purtarea sa

să nu fi plăcut cutărei sau cutărei combinaţiuni politice. Ei bine, singur domnul Basile Sturdza nu va refuza a se supune acestei critici; însă aci nu este în joc preşedintele Curţei de casaţiune, ci este Vasile Sturdza, fostul locotenent princiar în Moldova, care are titluri neşterse la recunoştinţa României, şi România este datoare să-i dea recompensa, este datoare să-i dea mîngîierea zilelor sale la bătrîneţe. *(Aplauze prelungite.)*

Am auzit zicîndu-se să se dea domnului Vasile Sturdza o recompensă viageră; aceasta, domnilor, n-ar fi pentru dînsul o mîngîiere, ci, din contra, ar fi o deznădejde, ar fi o otravă, căci el ştie că este cu un picior în mormînt, că nu are multe zile de trăit, şi dumneavoastră vreţi să-i aduceţi aminte că după moartea sa văduva şi copiii lui vor rămînea cerşetori pe drumuri? *(Aplauze.)*

Voci: Nu, nu.

Vă conjur, dară, vă conjur mai ales pe dumneavoastră domnilor senatori de dincoace de Milcov, ca dumneavoastră să luaţi iniţiativa şi să susţineţi sus şi tare, ca să nu se zică dincolo preste Milcov că într-un Senat unde moldovenii sînt în minoritate s-a refuzat marelui cetăţean al Moldovei recompensa ce merită [5]. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1869, nr. 13, p. 81, col. 1.

NOTE

[1] Vasile Sturdza (1810—1870). Studii în străinătate; în 1849 este judecător la Divanul domnesc din Iaşi. Ministru al lucrărilor publice în 1850, iar în 1856 judecător la curtea domnească. Comisar al guvernului pe lîngă Banca naţională a Moldovei (1857). În 1858 este, alături de An. Panu şi Ştefan Golescu, caimacam al Moldovei. Ministru de interne în primul guvern al principelui Cuza, format la 5 ianuarie 1859, apoi preşedinte al consiliului. La 20 ianuarie 1859 K. a propus Adunării: „Adunarea Electivă, preţuind patriotismul şi curagiul cu care dumnealor Vasile Sturdza şi Anastasie Panu, foşti caimacami, au apărat autonomia şi demnitatea naţiei în contra lovirilor şi înrîuririlor din lăuntru şi din afară, declară că au binemeritat de la patrie. O medalie va fi făcută pe compta statului, pe care va fi înscrisă încheierea Adunării, precum şi data cît au ocîrmuit dumnealor Vasile Sturdza şi Anastasie Panu ca caimacami". Vezi medalia la N. A. Bogdan, *Oraşul Iaşi. Monografie istorică şi socială ilustrată*, ediţia a II-a, Iaşi, 1914, p. 476. Un articol laudativ al lui K. la adresa foştilor caimacami, cerînd răsplată naţională pentru ei, în „Steaua Dunării", IV, 1859, nr. 4 din 8 ianuarie. Asupra listei civile pentru cei doi, un raport al lui K. din 8 iulie 1860 la B.A.R., Arhiva Cuza, XLIX, f. 182. Între 1862—1868 Vasile Sturdza a fost prim-preşedinte al Curţii de casaţie. Pentru această perioadă vezi George Filitti, *Discursul de deschidere a Înaltei curţi de casaţiune şi justiţie pe noul an judecătoresc 1892—1893...*, Bucureşti, 1892, 25 p.

[2] C. Sibiceanu şi Gr. Moscu din comisia senatorială se împotriviseră ca această pensie să fie transmisibilă familiei.

[3] Pentru Costache Negri şi referiri la K., vezi: G. G. Mironescu, *Contribuţiune la biografia lui Constantin Negri. Din corespondenţa lui Constantin Negri şi Mihail Kogălniceanu*, în „Analele Academiei Române. Memoriile secţiei istorice", s. III, tom. XXII, 1939—1940, p. 35—42; acelaşi, *O scrisoare a lui Constantin Negri* [din 8 februarie 1869 către K., prin care refuză să intre în echipa guvernamentală. Şi răspunsul lui K.], în „Arhiva românească", VI, 1941, p. 73—76; G. T. Kirileanu, *O scrisoare a lui Mihail Kogălniceanu către Vasile Alecsandri (1881)* [Precizări privind biografia lui Costache Negri pe marginea discursului rostit de Andrei Vizanti şi publicat în „Monitor", 1881, 21 februarie], în „Arhiva românească", VI, 1941, p. 83 — 84; *C. Negri. Scrieri*, ediţie Emil Boldan, Bucureşti, 1966 (patru scrisori către K, p. 193—202); Pericle Marinescu, *Costache Negri*, Bucureşti, 1966, 292 p.

[4] Anastasie Panu (1810—1867). Studii la Iaşi. Membru, apoi preşedinte al Tribunalului de Iaşi. În 1847 îl susţine, împotriva voinţei lui Mihail Sturdza, pe Lascăr Rosetti. Este destituit şi închis trei luni la Galaţi. Arestat în 1848. În 1852 este director al Ministerului de Justiţie al Moldovei. Deputat în Divanul ad-hoc. Membru în comitetul celor 11 al Unirii şi caimacam.

Președinte al Camerei. Pentru viața și activitatea sa vezi: Th. Ghiga, *Biografia lui Anăstasie Panu*, în *Prima aniversare a patronului Gimnaziului clasic „Anastasie Panu" din Huși la 22 ianuarie 1895*, Huși, 1895, p. 12—28; O. Boitoș, *Contribuții la istoria mișiunii lui A. Panu în Apus (1864)*, Cluj, 1935, 52 p.; D. Berindei, *L'Union des Principautés Roumaines*, București, [f.a.], p. 111 și urm.

[5] Proiectul s-a votat cu 45 de voturi pentru și două contra. Voci au strigat că cele două sînt „ca din greșeală". V. Sturdza primea o recompensă națională de 24 000 de lei noi pe an, transmisibilă familiei.

*Scurtă intervenție la proiectul de lege pentru acordarea indigenatului doctorului Teofil Glück**

Domnilor, dacă nu ne-ar fi citit onorabilul domnul președinte [1] regulamentul care face greutatea împămîntenirei în genere — și eu găsesc că bine face, fiindcă nici o faptă nu poate fi mai gravă decît aceea care se face pentru primirea unui străin în mijlocul nostru [2] —, n-aș fi mai vorbit, însă permiteți-mi, domnilor, pe lîngă cele zise de onorabilul domn raportatore [3], să vă spun și eu meritele domnului doctor Glück [4]. Domnia-lui a fost medic primar la Spitalul epitropiei din Iași mai mulți ani, și secțiunea sa a fost pururea modelul între toate celelalte secțiuni. Deosebit de aceasta, oricine voiește să afle cine este domnu[l] doctor Glück n-are decît să vază Spitalul Brîncovenesc de aci, și atunci se va convinge de capacitatea și meritele domniei-lui pentru buna administrație. Ca membru al eforiei spitalului de aici și ca director al serviciului sanitar, pe lîngă altele, a luat măsuri pentru a publica regulamente sanitare, pe cari chiar rivalii săi le-a recunoscut de bune și le-a adoptat chiar în mijlocul transformărilor; și nu mai tîrziu decît în lunele trecute chiar, domnul ministru al justiției a venit și a recomandat tutulor procurorilor din țară regulamentul făcut de doctorul Glück în privința *visum repertum* și a medicinei legale. Vă rog dară, domnilor, fiți așa de buni de a acorda acestui bărbat împămîntenirea și crediți-mă că vom avea a ne mîndri de noul nostru concetățean, și cu atît mai mult că acest domn are doi fii crescuți în țară și cari deja se formează în străinătate; aceștia prin talentele lor vă asigur că nu vor rămînea cei din urmă în generațiunea viitoare [5].

„Monitor", 1869, nr. 13, p. 81, col. 4.

* Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României.

NOTE

[1] Generalul Nicolae Golescu.

[2] Pentru asemenea naturalizări erau necesare 2/3 din voturile Adunării.

[3] Al. Plagino.

[4] Teofil Glück (1824—1884). Polonez de origine; doctor în medicină al Universității din Cracovia (1851). Stabilit la Iași ca medic militar, comunal, apoi ca medic primar al Spitalului Sf. Spiridon. În 1863 se transferă la Spitalul Colentina din București. Concomitent lucrează la spitalele Colțea și Brîncovenesc. În 1864 devine membru al consiliului medical, director al serviciului sanitar civil și inspector general al spitalelor civile. Medic primar al Spitalului Brîncovenesc, epitrop al Așezămintelor Brîncovenești.

[5] Indigenatul lui T.G. a fost primit în unanimitate (42 de voturi).

*Răspunde unei interpelări a lui G. Brătianu în legătură cu o circulară ce a trimis prefecților și în care recomandă ca aceștia „să se arate cît se va putea mai dezinteresați la luptele de partide"**

Domnilor, prin acea circulară [1] către prefecți și subprefecți am făcut numai administrațiune și n-am făcut politică. Dacă m-aș fi pus pe tărîmul domnului G. Brătianu[2], făceam politică, adică dacă aș fi vorbit de alegeri de deputați. Dară Camera funcționează, domnilor, și nu este nicidecum a ne ocupa de alegeri de deputați, fiindcă nu este deloc vorba de a ne preocupa de o disoluțiune.

Cu prefecții n-am a vorbi de alegerile de deputați sau de senatori, fiindcă prin Constituțiune operațiunile acestor alegeri nu sînt încredințate prefecților. Am vorbit cu prefecții ca agenții mei de administrațiune, pentru materie de administrațiune; am zis prefecților să nu se amestice în alegerile județene, să nu se amestice în alegerile consilielor comunale urbane; în comunele rurale însă este altă cestiune; acolo nu numai că am dreptul, dară sînt dator să stăruiesc ca să am primari inteligenți: pentru că legea a făcut din acei primari nu numai reprezentanți ai comunei, ci agenți ai guvernului, însărcinați să esecute toate legile; și eu nu pot garanta nici ordine, nici spor agriculturei, nici esecutarea legilor cînd voi avea în comunele rurale niște oameni proști, care se iau cu sila și se pun în capul comunei, fiindcă oamenii cei mai de treabă nu vor să fie primari. Cînd onorabilul domn G. Brătianu îmi va da la budgetul Ministerului de Interne agenți direcți în toate comunele rurale ca să aplic legile tocmelilor agricole, legea poliției rurale și altele ca acestea, ca să fie aplicate cum trebuie, atunci voi lăsa și eu libertatea absolută pentru toți primarii ca să se aleagă cum vor vrea și pe cine vor vrea. Astăzi însă nu pot să fiu indiferent, căci astăzi primarii aceștia sînt agenții mei direcți și prin urmare îmi trebuie ca ei să fie oamenii cei mai inteligenți pe cît se va putea, pentru că prin ei răspund eu pentru liniștea publică, pentru avuția țărei și pentru esecutarea legilor. Mai bine iaca subprefecții să meargă să zică locuitorilor: voi sînteți răspunzători pentru acești primari, căutați să alegeți niște oameni buni; nu vă lăsați după vorbe, nu alegeți oameni de rînd, care să nu poată să îndeplinească datoria lor.

Gîndiți-vă, domnilor, că acești oameni mai toți sînt fără cunoștință de carte, că se esploatează de notari; prin urmare, cînd eu zic prefecților că prin sate să caute a se alege oameni inteligenți, n-am zis că să scoată pe Stan și să puie pe Bran, ci am zis să se silească a face pe oameni să înțeleagă că trebuie să puie în capul acelor autorități floarea satului. Iată ce am zis și iată ce voi zice cît voi fi ministru, și voi priveghea ca așa să fie, altmintrelea n-am ce căuta pe această bancă.

Teoriele domnului G. Brătianu sînt foarte frumoase, dară nu sînt frumoase cînd legile nu se vor aplica conform spiritului lor, cînd tocmelile agricole nu se vor esecuta, cînd se va da foc bucatelor, cînd se vor ucide oamenii unii pe alții cum s-a făcut pînă acum; atunci teoriele domnului G. Brătianu, oricît ar fi de frumoase, dar nu vor fi frumoase pentru țara noastră, și toți mă vor învinovăți că m-am luat după domnia-lui. Dară înțeleg să zic locuitorilor, care din nenorocire sînt în treapta cea mai de jos: siliți-vă ca să puneți oamenii cei mai buni cărora le-aș putea încredința

* **Ședința din 24 decembrie 1868.**

averea şi familia voastră; limbagiul acesta nu vrea să zică influenţă morală; este influenţa aceea pe care trebuie şi sînt dator să o întrebuinţez.

De aceea declar, cu toată teoria cea frumoasă a domnului G. Brătianu, că eu voi stărui ca prefecţii să se silească ca să fie primari inteligenţi prin sate, căci numai atunci vom avea administraţiune bună; nu va fi administraţiune bună în sate, nu va fi nici în plăşi, nu va fi nici în districte şi nu va fi în ţară. Şi de aceea rog pe domnul G. Brătianu, care şeade la ţară, să binevoiască a vedea în ce stare se află primarii noştri din comunele rurale; cu atît mai mult că în acele comune nu s-a dat dreptul guvernului de a alege dintre trei candidaţi cari au întrunit voturi mai multe pe unul care-i va plăcea pentru inteligenţa sa, pentru capacitatea sa, precum este în comunele urbane.

În comunele urbane, guvernul are dreptul să aleagă pe unul din trei; la sate nu este aşa, ci acolo guvernul este dator să recunoască pe acela pe care l-a ales comuna.

Apoi în oraşe alegerile comunale se face pentru trei ani, şi la sate se fac numai pe un an. Şi eu, cît voi fi ministru, voi veni să cer de la dumneavoastră, printr-un project de lege, ca şi la comunele rurale să se facă alegerea pe trei ani; căci acum primarul, ştiind că-i vine timpul alegerei foarte curînd, cînd i se trămite ordine de aplicarea legei sau esecutare asupra comunalilor săi, el nu se îngrijeşte de a esecuta acele ordine, căci îşi zice: peste trei luni îmi vine rîndul iară la alegere şi trebuie să mă port bine cu locuitorii mei ca să mă realeagă. *(Aplauze.)*

Pentru aceea voi cere ca ei să fie aleşi pentru trei ani, tot ca în comunele urbane, ca să fie feriţi de pasiunile alegerilor.

După ce I. Negură[3] *insistase ca prefecţii să nu se amestece în alegerea primarilor.*

Domnilor, precum am mai declarat categoric, mai declar încă o dată că administraţiunea nu înţelege a se amesteca în alegerile comunelor rurale altfel decît zicînd comunelor: daţi-ne primari buni, primari inteligenţi şi probi, fiindcă soarta noastră depinde de alegerea voastră; daţi-ne glasurile noastre * acelora cari au mai multe merite între voi, acelora cari sînt cei mai cinstiţi, acelora în fine cărora voi le-aţi putea încredinţa averea, nevasta şi copiii voştri. Iată, domnilor, influinţa ce administraţiunea voieşte să eserciteze prin comunele rurale, şi după cum vedeţi administraţiunea nu voieşte nimic mai mult decît ceea ce reclamă ţara întreagă, adică ca în comunele rurale să fie primari oamenii cei mai inteligenţi şi cei mai cinstiţi. De la această idee nu voi reveni niciodată, cu toate exortaţiunile domnului Negură[4].

„Monitor", 1869, nr. 13, p. 83, col. 1—3.

* Citeşte: *voastre.*

NOTE

[1] Circularele cu asemenea conţinut găsite de noi sînt posterioare intervenţiei: cea din 31 decembrie 1868 („Monitor", 1869, nr. 1, p. 1) şi cea din 3 ianuarie 1869 („L'Etoile d'Orient", II, 1869, no. 2, p. 5—6).

[2] George Brătianu era sceptic, arătînd că în ciuda circularei „cultura morală e înapoi", iar prefecţii vor interveni în alegerile comunale. Justificarea că influenţa morală e necesară pentru a face să fie aleşi oameni inteligenţi nu i se pare suficientă. Preferă „oameni incapabili, ignoranţi", dar aleşi liber. Şi încheiase reclamînd energic ca prefecţii să nu influenţeze alegerile şi numirile de primari: „Prefectul nu trebuie să influenţeze nici într-un fel, el trebuie să se mărginească la ocupaţiunea sa administrativă".

[3] Negură trecuse peste argumentul ignoranței celor aleși cerînd ca „în această cestiune să prevaleze dreptul, dreptul ce au satele de a-și alege singure de primari pe oamenii pe care voiesc".

[4] Discuția a fost închisă.

*Se pronunță pentru întreținerea grădinilor publice din București și Iași din fondurile statului**

Domnilor, numai eu nu voi zice că municipalitatea din București[1] nu trebuie să facă onoare frumosului titlu ce are de municipalitatea capitalei României. Astfel pururea și ca ministru voi ține același limbagiu ce am ținut și ca deputat, adică, că, acolo unde este onoare și drepturi, trebuie să fie și datorii și prin urmare municipalitatea de București trebuie să facă ca orașul București să fie de model, să aibă stradele cele mai bune, stabilimentele cele mai frumoase, poliția cea mai inteligintă, și prin urmare avînd atîtea foloase trebuie ca și serviciile ei să fie cel puțin acelea cari sînt în alte orașe.

Așadară, pe tărîmul acesta sînt cu totul de acord cu onorabilul domn Agarici [2], ca cestiune de principiu, și cînd va veni budgetul Ministerului de Interne veți vedea cum mă voi esprima în privința municipalității din București, și asupra ceea ce guvernul și țara trebuie să aștepte de la dînsa.

Asemenea iarăși, cînd voi fi în pozițiune de-a cerceta budgetul municipalității din București, fiți siguri că voi uza de toate drepturile ce-mi dă legea ca să fac ca acele venituri să fie bine întrebuințate, cum și cred că sînt. Însă grădinile publice nu au a face nimic cu municipalitatea din București, ele sînt făcute de guvern în puterea legii, ca și cele din Iași.

În capitaliile tutulor statelor, statul totdeauna voiește să meargă mai iute decît inițiativa și chiar inspirațiunea poporului, și voiește ca acele orașe să fie frumoase, să recomande în ochii străinilor țara, și de aceea guvernele trecute a făcut grădinile publice pe seama țărei, atît în Iași, cît și în București.

Acum, onorabilul domn Agarici vine și zice să dăm aceste grădini în sarcina comunei. Apoi, domnilor, să vedem dacă comuna primește, să vedem dacă comuna, în puterea legii, poate fi silită să întreție niște stabilimente pe cari nu le-a făcut ea. Cînd comuna găsește că-i trebuie o grădină, o face, și văd că chiar astăzi lărgește grădina Sf. George Nou.

Așadară, domnilor, aceste grădini sînt făcute de stat, și mult ce se poate face de Adunarea țării este să se refuze întreținerea lor, dară atunci vom face în mijlocul Bucureștilor niște păduri, nimic mai mult, căci vor crește copacii mari, nu se vor mai curăți, și vom avea plăcerea poate să împușcăm și iepuri în acele păduri. *(Ilaritate.)*

Dară ca să punem în sarcina comunii întreținerea acestor grădini, nu cred că se poate face.

Aceasta în privința Bucureștilor.

* Ședința din 30 decembrie 1868.

În privința Iașilor, nu socotesc că, după ce am rădicat orașului Iași atîtea și atîtea, să-i rădicăm și chiar aceea mică mîngîiere de-a vedea o grădină publică întreținută de stat.

Vă rog dară să fiți așa de buni să lăsați întreținerea grădinilor în sarcina aceluia care le-a făcut, în sarcina statului. Unde va fi de cuviință ca municipalitatea să ia parte la cheltuieli sau să le facă numai ea singură, fiți siguri că voi stărui în aceasta, dară aci nu putem face nimic, fiindcă lovim cel dintîi principiu, principiul descentralizării, principiul autonomiei comunei, nu putem noi impune comunii să întrețină grădini pe cari ea nu le-a făcut.

N. Voinov *depune următorul amendament: „Noi cerem suprimarea cifrei afectată grădinilor din București"*[3].

Domnilor, regret tonul violent și, să-mi permită a o spune, puțin parlamentar care l-a întrebuințat domnul Voinov. Domnia-sa s-a coborît prea jos, cînd vine și zice că Bucureștii, capitala României, întinde talerul.

Nu întinde talerul Bucureștii, capitala României voiește să aibă o capitală frumoasă [sic !]. Domnilor, în toate capitalele unde ne vom duce, grădinile mari sînt întreținute de stat; mergeți în Madrid, Londra, Viena, Berlin și chiar în Paris, și veți vedea că întreținerea grădinelor mari sînt plătite de stat, și sînt plătite nu în favoarea bogatului, ci în favoarea săracilor; căci bogații au parcurile și grădinile lor, poporul are grădina sa, grădina publică. Aceasta onorabilul domn Voinov s-o știe, că grădinile publice sînt instituțiuni nu aristocratice, ci democratice.

De aceea, domnilor, vă rog să nu vă puneți pe tărîmul pe care se pune domnul Voinov, care e un tărîm greșit. Tot România e interesată ca orașele sale principale sau fostele capitale să înfățișeze nu numai locuitorilor, dară chiar și străinilor cari vin la noi, toate comoditățile marelor capitale...

Domnul Voinov: Și cînd ies afară?

Veți binevoi, domnilor, a lua seama că aceste grădini sînt înființate prin legi, ori dispozițiuni cari, în urma anilor, au primit consacrațiunea legale și că Adunarea nu poate prin un budget să desființeze servicii create în putere de legi. Pentru aceea vă rog încă o dată să binevoiți a respinge acest amendament [4].

„Monitor", 1869, Supliment, p. IX, col. 2—3.

NOTE

[1] Se discuta bugetul, capitolul V: Lucrări publice prin orașe și subvențiuni municipale.

[2] I. Agarici ceruse ca grădinile publice să fie în seama comunei, „pentru că comuna Bucureștilor trage foloase din cheltuielile ce se fac prin frecuentarea orașului",

[3] În dezvoltarea amendamentului N. Voinov fusese foarte categoric. El ceruse suprimarea subvenției și amintise că Adunarea a respins fonduri pentru școlile „de machine" din județele Roman și Teleorman și pentru judecătoriile de pace. Dacă grădinile erau neîngrijite și, așa cum observase K., or să se umple de iepuri, „cu atît mai rău pentru bucureșteni dacă voiesc să-i mănînce lupii în capitală". Adăugase apoi sentențios: „Dacă Bucureștii au avut onoarea de a fi capitala țării, să-și țină demnitatea; dară nu să voiască a fi mîndru și apoi să întindă talerul la țăranul locuitor de afară pentru ca să-l înfrumusețeze".

[4] Comisia bugetară, prin glasul lui Pană Buescu, a respins amendamentul, precizînd că Bucureștii au datorii tocmai pentru că sînt capitala țării.

*Sprijină propunerea făcută de mai mulţi deputaţi de a se aloca din bugetul anului 1869 suma de 1 milion lei vechi pentru înfiinţarea unei case de credit la Iaşi**

Onorabilul nostru preşedinte v-a arătat partea politică a propunerii[1]; v-a arătat că domnia-sa ca preşedinte al consiliului este angajat prin onoare a face să se respecte votul la care a luat parte în Constituantă [2]. Daţi-mi voie acum să vorbesc şi eu, ca să vă arăt că şi eu, nu mai puţin ca şi preşedintele consiliului şi întregul cabinet, sînt angajat prin onoare ca să dobîndesc de la domniile-voastre milionul votat de Constituantă.

O voce: Şi de Senat.

Nu aş fi protestat contra cuvintelor domnului Lahovari [3], dacă domnia-sa din iuţeală de cuvînt nu ar fi zis că vorbeşte în numele ţării refuzînd acest vot, şi arătînd că Iaşilor s-a făcut un sacrificiu de 5 milioane, atunci am protestat; altminterea, opiniunea domniei-sale individuale o respect foarte mult, ca a fiecărui deputat, dară, cînd un deputat vine să vorbească în numele ţării, eu, ministru şi cetăţean al acestei ţări, sînt dator să protestez.

Domnilor, oraşul Iaşi a reclamat de la Constituantă necontenit, ca compensaţiune, transferarea Curţii de casaţiune [4]. Asemenea ** a votat transferarea, Senatul a refuzat-o, însă guvernul precedent a înfăţişat din nou acel project Senatului, guvernul era dator a crede că astă dată va dobîndi majoritate în favoarea acelui project.

Eu, domnilor, ca deputat, am sprijinit acel project; ca ministru însă în sînul cabinetului, am fost cel dintîi care am consimţit ca să se retragă, şi l-am retras, pentru ce? Pentru că nu mai eram deputat, nu mai eram deputat de dincolo de Milcov, eram ministru al României şi trebuia să ţin seamă şi de acea parte a României, de Oltenia, care era să sufere, şi cabinetul întreg a ţinut seamă de această consideraţiune. Ei bine, domnilor, cînd am făcut aceasta, cînd am căutat să satisfac trebuinţele unei părţi a României depărtate, ne veţi permite şi nouă, şi mie îndeosebi, să pledez cauza celei[l]alte părţi.

Domnilor, de la 1862, prin desele schimbări ale ministerelor, Unirea nu a dat Iaşilor decît ruina; pînă şi palatul vechilor domni, cu toate angajamentele, cu toate voturile Camerilor, cînd au venit la esecutare, schimbîndu-se miniştrii, au rămas neesecutate; acel palat a ajuns într-o stare de complectă ruină, zidurile lui se sprijinesc cu pari şi proptele: iată starea Iaşului.

Şcoalele, Academia, spitalurile, cazarmele ruină şi numai ruină...

O voce: Dară profesori sînt?

Profesori sînt [5]. *(Ilaritate.)*

Iată, domnilor, starea în care se afla oraşul Iaşi; o cărămidă nu s-a pus; s-a votat prin budget, Adunarea a dat, însă, cînd a venit timpul să se esecute, ministrul care propuse[se] nu mai era, era altul, şi acesta nu a făcut nimic; s-a votat pentru cazarme, s-a votat pentru mitropolie, s-a votat pentru mai multe edificie publice, nimic nu s-au făcut; ruină şi nimic mai mult.

* Şedinţa din 30 decembrie 1868.
** Citeşte: *Adunarea.*

Prin urmare, ministerul actual este dator, în interesul Unirei, în interesul sentimentelor de dreptate, cum a zis președintele nostru, să vină să vă roage, să reclame de la dumneavoastră să faceți onoare politei care a tras-o Constituanta. S-a votat un milion, nimeni din noi nu se opune ca din acel milion, cum a zis domnul președinte al consiliului, să se scoată acele cifre cari sînt aci, adică 124 000 lei, și să se complecteze restul. În ceea ce privește suma de 60 000 franci pentru palatul administrativ, să mă ierte domnul Lahovari a-i răspunde că nu este al Iașului, ci al României întregi. Orașul Iași este declarat de a doua reședință, acolo s-a proclamat Unirea și este de onoarea României ca Unirea să nu fie reprezentată prin ruine, ci prin cel mai frumos edificiu din România. Va să zică acei 60 000 franci nu se cuvine a intra în rîndul banilor cari se cer astăzi, căci atunci repartițiunile cari se fac și în cele[l]alte județe pentru curțile de apel, curțile de juraţi, pentru școale, pentru cazarme etc. ar trebui să se puie și dînsele în socoteala aceasta. Orașul Iași are curți, tribunale, autorități superioare, comandamente militare etc., cărora statul trebuie să le dea încăperi. Afară de acestea, s-a mai votat a se face încăperi pentru primirea domnitorului, care a declarat orașul Iași a doua reședință; căci, cînd a mers acum în urmă la Iași, a fost nevoit să tragă la o casă particulară, și nu crez să voiți a se mai întîmpla și de aci înainte tot așa.

Italia, domnilor, cînd s-a unit, n-a procedat tot așa? Ea ține palaturile și din Palermo, și din Turin, și din Modena, și pretutindeni unde a fost o rezidență, și le ține într-o stare mult mai bună decît a fost atunci cînd micii suverani locuiau acele palate.

A mai zis domnul Lahovari că se dă orașului Iași 2 sau 3 milioane.

O voce: Cinci.

Ei bine, acele milioane nu se dau orașului Iași, ci se dau unei părți a României, se dau Moldovei. Precum asemenea și drumul de fer de la București la Giurgiu, pe care-l plătește țara întreagă, nu se dă orașului București sau Giurgiu, ci se dă țărei întregi. Drumul de fer de la București, Ploiești, Buzău și Brăila nu se dă acestor orașe, ci se dă României.

Așadară, nu se poate pune nici în sarcina, nici în scăderea orașului Iași acele milioane, precum nu se poate pune nici în sarcina Bucureștilor suma ce dăm pentru drumul de fer de la Giurgiu pînă la București. Este o cifră cam elastică aceea care a făcut-o domnul Lahovari, și domnia-sa singur a revenit pe urmă asupra ei și a cerut să se complecteze pînă la un milion. Aceasta a cerut și guvernul, nimic mai mult.

În cît se atinge pentru întrebuințarea banilor, vă declar că nu sîntem deloc pentru acel institut de credit, sîntem să se dea orașului Iași pentru îmbunătățiri...

O voce: Împreună cu navigațiunea Prutului.

Întocmai cum a votat Constituanta. Însă eu cred că Prutul va reclama foarte puțin, fiindcă guvernul v-a și înfățișat o convențiune încheiată cu Rusia și Austria în privința navigațiunei Prutului [6] asupra căria aveți a vă pronunța, și cheltuielile navigațiunei acesteia au să se acopere prin însuși productul taxelor de navigațiune pe acel rîu. De aceea cred că nu vom avea a plăti decît lefile impiegaților.

Vă rog dară, domnilor, să nu întîrziem cestiunea pînă la căile ferate; să dăm Iașului ceea ce s-a votat de Constituantă, să înscriem în budgetul Ministerului Lucrărilor Publice suma ce mai trebuie pînă la complec-

tarea unui milion de lei, şi atunci guvernul, în înţelegere cu municipalitatea, va aviza ca banii să fie întrebuinţaţi în chipul cel mai folositor pentru Iaşi. Guvernul va fi fericit ca să prezinte dumneavoastră statutele unei societăţi de credit ce s-ar arăta folositoare oraşului Iaşi şi comerţului român, şi dacă acea societate, ca să funcţioneze bine, va avea trebuinţă de subvenţiune, guvernul se va grăbi a-i veni în ajutor după ce statutele vor fi supuse aprobării dumneavoastră.

Astăzi însă nu se cuvine să determinăm întrebuinţarea acelor bani; tot ce trebuie să facem e să punem în lucrare votul Constituantei.

Aceasta o reclam de la sentimentul de dreptate al Camerei României, şi mă adresez mai ales la deputaţii de dincoa de Milcov, la deputaţii Olteniei, ca ei să vină a sprijini propunerea unui ministru care, ţiind seamă de durerile lor, a retras acel project şi aceasta îl face nepopular în locul naşterii sale. *(Aplauze.)*[7]

„Monitor", 1869, Supliment, p. X, col. 3—4.

NOTE

[1] Propunerea era subscrisă de An. Fătu, G. Adrian, S. Miclescu, I. Codrescu, A.D. Holban, A. Zeuceanu, I. Agarici, N. Voinov, D. Gusti, R. Campiniu etc. şi amintea de dărăpănarea oraşului, „care contrastează cu înflorirea altor oraşe ale ţării". Constituanta în 1866 şi Senatul în 1868 votaseră cîte un milion pe an, vreme de 12 ani, pentru municipiul Iaşi ca să înfiinţeze o casă de credit spre ajutorarea în primul rînd a industriaşilor şi comercianţilor români. Dim. Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri, spusese că votul Constituantei trebuie respectat, altfel înseamnă o poliţă protestată şi un vot de blam guvernului actual, moştenitor al ei în ceea ce priveşte respectarea angajamentelor faţă de Iaşi.

[2] Asupra Constituantei vezi partea I a volumului, p. 100, nota 3.

[3] Al. Lahovari spusese că Iaşii au făcut, indiscutabil, mult pentru ţară, dar şi ţara pentru acest oraş; de aceea recomanda amînarea discuţiei. Mai spusese că şi proiectul privind navigaţia Prutului, care avea să coste sume importante, era tot în favoarea Iaşilor. La care K. a replicat: „Vă înşelaţi, nici o para!" Cum Lahovari rămînea intransigent, K. a exclamat enervat: „Ca ministru şi român de peste Milcov protestez şi nu aş putea sta un moment aci dacă Adunarea va împărtăşi cuvintele domnului Lahovari".

[4] Vezi partea I a volumului, p. 217 şi urm.

[5] Asupra Universităţii din Iaşi şi a felului cum îşi îndeplinesc profesorii ei obligaţiile didactice, K. va rosti un discurs celebru în 1877 (vezi partea a IV-a a volumului, p. 270—334).

[6] Vezi partea a IV-a a volumului, p. 182, nota 8. De asemeni un articol al său din „Adunarea naţională", I, 1869, nr. 4, 22 mai, p. 13.

[7] Camera a votat un credit de 508 808 lei. Pentru situaţia Iaşilor şi rolul lui K. în dezvoltarea lor, vezi şi infra, p. 122 şi urm.

*Explicaţii la o interpelare a deputatului G. Caruzi. Acesta semnalase malversaţiunile unui subprefect în plasa Milet (Botoşani) şi nereguli în administraţia consiliului judeţean**

Voi începe cu cele din urmă cuvinte ale interpelării domnului Caruzi [1]. Voi vorbi întîi despre acel subprefect. Sînt foarte recunoscător domnului Caruzi de toate cîte au spus, dară socotesc că dacă domnia-sa, în aceste

* Şedinţa din 31 decembrie 1868.

trei săptămîni, o singură dată mi-ar fi adus numai o notiță, dacă mi-ar fi spus : iată ce se întîmplă ! Un subprefect destituit prin decret princiar în luna iunie funcționează și astăzi ; în acele trei săptămîni eu aș fi telegrafiat, aș fi avut răspuns, și dacă s-ar fi petrecut acel fapt declaram că prefectul e vinovat și ar fi fost și destituit. Prin urmare, neștiind nimic despre împrejurarea din urmă, nu pot lua alt angajament decît acela de a mă informa, a cere socoteală prefectului, și, dacă va rezulta că acest subprefect destituit prin decret princiar tot funcționează, în asemenea caz voi cere imediat de la domnitor destituirea prefectului.

În privința alegerii consiliului județean, în adevăr am auzit multe tînguiri contra prefectului de Botoșani că se amestică în alegeri. Dară de cîte ori am voit să văd dacă în dosarul acelor alegeri esistă vreun protest...

Domnul Caruzi: În acesta esistă unul.

Niciodată n-am găsit nimica.

Iată însă ce se întîmplă. Se face alegere comunală sau județeană ; onorabilii cetățeni de Botoșani au foarte mare curagiu în București, curagiu pe care nu-l are nimeni în Botoșani. Dacă întrebi pe cineva în Botoșani de ce nu protestează ? îți răspunde : Eu ! Ferească Dumnezeu să protestez ! Căci atunci mă șicanează prefectul la moșie, la căratul de fîn etc. etc.

Ei bine, domnilor, aveți dreptul în Constituțiune de a reclama, de a petiționa, serviți-vă de acest drept, aveți o dată curagiul a arăta abuzurile ce se fac.

Am văzut ceva mai mult, am văzut reprezentanți — nu pot să le spun numele — care au fost aleși prin înrîurirea prefectului și pe urmă au zis : Nu e libertate pentru noi, e terorismul cel mai mare ! *(Aplauze.)*

Eu, domnilor, dacă voi găsi într-adevăr că la alegerile ce a avut loc în acea plasă s-a întîmplat asemenea neorînduieli, că alegătorii a fost respinși și șterși din liste, vă declar că, îndată ce voi găsi un protest, mă voi întemeia pe lege și voi face ceea ce am spus, adică voi destitui pe prefect.

Domnilor, vin acum la al treilea punct din interpelațiunea domnului Caruzi, adică la ceea ce se atinge de municipalitatea din Botoșani.

Aci, domnilor, vă declar de mai înainte că purtarea domnului prefect a fost cam incorectă. Nu cunosc pentru ce s-a făcut acel înscris, dară atîta numai vă pot spune pozitiv că, dacă ia cineva bani pentru niște asemenea afaceri, nu dă chitanțe.

Acum iată ce știu eu : dizolvatul consiliu comunal a dat în întreprindere veniturile municipale. La întîia licitațiune, precum v-a spus și domnul Caruzi, nu s-a înfățișat nimeni, fiindcă s-a făcut o împărechere între evrei, și această împărechere a evreilor stăruia să meargă înainte și să zădărnicească și a doua licitațiune. Văzînd toate acestea, prefectul, ca președintele comitetului permanent, se apucă și cheamă pe un alt evreu, prin care să facă ca să strice gașca formată de evrei. În adevăr, acel evreu chemat a venit și a dat un preț pe care coaliținea nu l-a dat. S-a făcut un contract, acel contract s-a cercetat de comitetul permanent și apoi s-a aprobat și s-a pus în lucrare.

După o bucată de vreme m-am pomenit cu o depeșă telegrafică din partea consiliului comunal prin care-mi spunea : domnule ministru, strică contractul, căci avem dreptul după legea comunală, articolul cutare,

de a cere desființarea acelui contract. A veni eu și a strica un contract care era perfect mi s-a părut o cerere cam ciudată ; știu că legea comunală are o dispoziție prin care se acordă ministerului un termen, în cursul căruia are dreptul să cerceteze toate contractele încheiate de către consiliele comunale și a se rosti, a zice dacă este bun sau nu, și apoi a mijloci la domnitor pentru stricarea acelei hotărîri ; dară pentru toate acestea era deja prea tîrziu. Am răspuns dară acelui consiliu că, contractul fiind perfect și pus în lucrare, eu nu mai pot face nimic.

Peste cîteva zile mă trezesc iarăși cu o depeșă telegrafică, subscrisă de 150 evrei, în capul cărora am văzut figurînd pe acest onorabile domn Weisenberg, care se duce la prefect și-i zice : iată că dau 2 000 de galbeni mai mult în folosul comunei, și prefectul în adevăr se adresează către mine și-mi cere sfărîmarea acelui contract, fiindcă comuna perde mult. Vedeți că prin procedura domnului prefect se constată că acei 2 000 galbeni nu sînt pentru domnia-sa, ci sînt în avantagiul municipalității, dacă se va sfărîma contractul. Eu am răspuns că nu mă socot în adevăr în poziție ca să desființez un contract în regulă, pentru că puterea administrativă este chemată să esecute, iară nu să sfărîme contracte. În acel timp pe cînd urma această corespondință, se numește un nou consilier, care de-abia așezat vine din nou la mine cu o hotărîre prin care cere ca să intervin la domnitor și să cer sfărîmarea acelui contract ; și, pentru ca să-și dea o importanță și mai mare, a venit în persoană aci în București un membru din acel consiliu și mi-a arătat toate cîte se ating de această afacere. Eu și acum i-am răspuns că nu pot face nimic.

Acum însă vă întreb și vă rog să-mi spuneți cum a venit această scrisoare, despre care și prefectul mi-a depeșat și mi-a spus că ar fi bine să se sfărîme acel contract, fiindcă comuna ar cîștiga 2 000 galbeni? Cum dară, vă întreb, cum a venit această scrisoare în mîna domnului Caruzi și cum domnia-sa voiește ca să sfărîm eu un contract corectat și aprobat de consiliul permanent? Cum voiește acel evreu ca să stric eu acel contract? Oare acel evreu nu voiește să mă amenințe cu proces, ori pe mine, ori pe consiliul comunal? Eu, domnilor, vă mărturisesc că mă tem foarte mult de procese pentru abuz de putere și, pentru ca să scap de aceasta, iată ce am răspuns acelui consilier : domnule, sînt gata a sfărîma contractul, dară dumneavoastră să binevoiți a-mi trămite un act ipotecar, legalizat, în regulă, prin care să-mi dați o garanță mie, la caz dacă mi se va intenta vreun proces din partea acelui evreu, pentru că eu, partea administrativă, socotesc că acel contract este în toată regula, și este și pus în esecutare.

Asemenea voi spune și domnului Caruzi : dați-mi dumneavoastră un act ipotecar în moșia dumneavoastră, prin care să-mi garantați, cînd acel evreu îmi va face proces, pentru ca să mă pot lega și eu de dumneavoastră și să cer despăgubirea, dară pînă atunci nu pot face nimic. Consiliul comunal însă, dacă voiește să scape de acel contract, nu are decît să intente proces și comitetului permanent și foștilor membri ai consiliului comunal, pentru că nu au cerut de la evrei un termen mai mare ; eu însă ca ministru de interne nu am dreptul de a-l sfărîma.

Mai declar încă o dată că nu găsesc purtarea prefectului în regulă, găsesc asemenea că banii despre cari este vorba sînt propuși pentru comună, iară nu pentru altcineva, și doveadă că este așa nu este alt decît [scrisoarea] despre domnul prefect prin cari mă roagă să sfărîm contractul, fiind în avantagiul comunei. Cu toate acestea însă, cu toate intențiunile cele mai bune ce are domnul prefect, eu regretez foarte mult că domnul prefect

a dat loc la asemenea nemulțumiri, fie ele cît de mici, și să vază domnul Caruzi că eu dacă aș căuta să satisfac numai simpatiele mele, nu ca ministru de interne, dară ca Mihai Kogălniceanu, atunci aș putea lesne să găsesc alți oameni pentru cari poate aș avea mai mult simpatie decît ce crede domnul Caruzi că am pentru domnul prefect, însă eu ca ministru de interne nu pot să am nici o simpatie, fiindcă sînt silit să mă conform legilor și nimic mai mult. Și vă declar că, dacă voi găsi niscaiva abuzuri, le voi pedepsi conform legilor, dară pentru simpatiele mele nu pot să fac nimic.

„Monitor", 1869, Supliment, p. XII, col. 4—5.

NOTE

[1] K., amuzat, rugase Adunarea să-i dea cuvîntul lui Caruzi, care se arătase impacient; anunțase de trei săptămîni interpelarea, dar nu și-o putuse dezvolta, căci K. fusese bolnav: „Rog pe Adunare să binevoiască a satisface nerăbdarea domnului Caruzi, pentru că nerăbdarea domniei-sale este atît de mare încît nu a ținut seamă nici că trăgeam de moarte. Vă rog dară să binevoiți a ține seamă de nerăbdarea domniei-sale fiindcă atunci ar fi pus în poziție ca să trag de moarte dumnealui în locul meu".

G. Caruzi spusese că la Milet 12 proprietari mari fuseseră scoși din listele electorale pentru consiliul general județean. La Botoșani prefectul a înlăturat pe toți concurenții pentru ca Lupu Zarafu să poată lua contractul debitării băuturilor spirtoase și a făcut ca în două ore contractul să fie legalizat de comitetul permanent.

*Invită Adunarea să fie moderată în ceea ce privește suplimentarea cheltuielilor Ministerului Lucrărilor Publice**

Domnilor, sînt două feluri de îmbunătățiri cari se reclamă de orice țară și cari se primește de orice guvern de a se face în timpul administrațiunii sale[1].

Sînt îmbunătățiri morale, adică îmbunătățirile în administrațiune și în justiție, și apoi îmbunătățirile materiale, adecă lucrările publice îndeosebi.

Dacă un guvern dorește ceva, este negreșit ca să se facă de acele îmbunătățiri ale cărora rezultate sînt pipăite, vederate : lucrări publice. Prin urmare, înțelegeți cît de mult guvernul nostru ar dori ca să-i dați mijloace de a putea face ca țara întreagă să fie prefăcută în privința îmbunătățirilor materiale, ca oriunde ați merge să vedeți județele și orașele acoperite cu căi, cu edificie, cu îmbunătățiri materiale, și să zică că toate acestea s-au făcut în timpul ministerului nostru.

Se înțelege că nu putem dori nimic mai mult decît aceasta și am primi cu toată bucuria ca să înscriți în budgetul Ministerului Lucrărilor Publice cîte sume veți voi, toate milioanele. Însă, domnilor, permiteți-mi să fac acum o întrebare.

După ce se vor înscrie toate aceste milioane, voiți dumneavoastră ca ele să figureze numai pe hîrtie sau voiți să le dați ?

Ați votat veniturile și voiți acum să le sporiți ?...

O voce: S-a sporit un milion și jumătate.

* Ședința din 2 ianuarie 1869.

Apoi, dacă s-a sporit ieri cu un milion şi jumătate, voiţi şi mîne şi poimîne să mai sporiţi cîte un milion şi jumătate?

Dară nu vedeţi un lucru curios, că guvernul, care cunoaşte trebuinţele, vine cu un budget, se reduce în comisiune şi acum necontenit se sporeşte prin amendamentele ce se propune în Cameră? Nu vă uitaţi la fenomenul acesta care este îngrozitor pentru viitor, că se sporesc cheltuielile, şi la venit ziceţi: am luat angajament către alegătorii noştri ca să nu votăm noi contribuţiuni? Votaţi cele[l]alte budgete? Ştiţi dumneavoastră că nu o să fiţi singuri nevoiţi să votaţi adaose la cele[l]alte budgete?

Domnul Chiţu: Să vedem.

Cel dintîi domnul Chiţu are să voteze; mă îndatoresc a-l face să voteze milioane, judec anima domniei-sale...

Domnul Chiţu: Poate la resbel.

Singur aţi zis. Prin urmare, dacă mergeţi astfel, atunci bine. *(Ilaritate.)*

Am să viu în calitatea mea de ministru de interne să vă cer în multe locuri şi în altele poate că voi tăcea cînd veţi şterge cîte ceva.

Aşadară, vă rog să fiţi cu luare-aminte, gîndiţi-vă că aţi votat pînă acum numai două budgete, are să vină al Ministerului de Culte, al Ministerului de Interne, al Ministerului de Resbel, unde aveţi să adăugiţi.

Ţara aceasta, domnilor, are nevoie de îmbunătăţiri, ţara aceasta strigă să trăiască, şi cei ce au numai o sută galbeni în pungă se duc peste hotar şi se întorc în ţară cu aspiraţiuni din afară, fără să vază că ţara noastră nu poate da statului aceleaşi mijloace cari se dă în alte ţări, pentru că viaţa şi averea la noi nu e dizvoltată în conformitate cu dorinţele noastre, ca să poată da statului mijloace spre a satisface tot ce reclamă educaţiunea noastră naţională.

De aceea fiţi bine încredinţaţi că vom fi oamenii cei mai fericiţi ca să avem mijloace şi să ne daţi cu ce să facem podurile cele mai frumoase, zidirile cele mai magnifice, cari să fie modul * de arhitectură, iară nu să ziceţi că sînt ruine. Astăzi, casele cari le veţi vedea mai mizerabile în oraşe, aceste sînt proprietăţi ale statului. Am dori ca toate să le facem; am dori ca zidirile religioase, monumentele istorice, precum este Curtea de Argeş şi monastirea Neamţu să fie adevărate monumente de pietate, iară nu ruină, cum, din nenorocire, sînt astăzi. Mitropolia de aici şi mitropolia de Iaşi sînt în ruină, dară nu avem mijloace ca să le putem face pe toate. Tot astfel se întîmplă şi cu lucrările publice. Anul trecut aţi votat legea pentru şoselele comunale şi aţi dat atîtea mijloace ca să se facă o dezvoltare foarte mare, şi cînd vom avea drumuri ferate, cu zilele de lucru ce avem, vom putea face atîtea drumuri încît Adunarea aceasta va cîştiga destule titluri la recunoştinţa ţărei, şi prin urmare trebuie să fim mai rezervaţi în pretenţiunile noastre de a face tot într-un an, fiindcă altmintrelea trebuie să ne daţi şi bani.

De aceea vă rog să nu daţi ministerului mai mult decît vă cere, deşi noi am primi cu recunoştinţă.

După ce A. Lahovari *ceruse a se vota pentru lucrări publice credite în valoare de 1,5 milioane, care aveau să fie* „autant de pris sur l'ennemi".

* Citeşte: *model.*

Îmi pare foarte rău să aud pe domnul Lahovari că vine să vă zică de două ori : daţi lucrărilor publice că atît luaţi de la vrăjmaş. Apoi cari oare sînt vrăjmaşii? Să-mi permită domnia-sa a-i spune că nu daţi mai mult vrăjmaşilor decît atunci cînd daţi lucrărilor publice, căci, domnilor, nicăieri nu se pot controla mai cu greu lucrările, nicăieri nu se poate controla mai cu greu întrebuinţarea banilor decît la Ministerul Lucrărilor Publice. Aşadară, dacă teoria domnului Lahovari este aceasta, să dăm la lucrările publice ca să scăpăm banii de abuz, noi nu ne împotrivim să ne daţi 1 500 000, îi vom primi. Dară, onorabilul domn Lahovari face aci un anacronism, la 1864, '65 şi '66 putea domnia-sa să zică : daţi pentru căile de comunicaţiune, daţi pentru şosele ; însă aceste şosele astăzi nu mai ocupă în lucrările publice numărul prim, acest număr îl ocupă căile ferate ; aceasta e comunicaţiunea cea mare. Va să zică, cînd dumneavoastră daţi, daţi calei ferate din Bucureşti la Giurgiu, daţi calei ferate de la Iaşi la Suceava şi Roman, daţi în fine calei ferate de la Roman la Galaţi şi poate şi de la Bucureşti la Ploieşti. Dumneavoastră cu sumele acestea aţi făcut sacrificiul pe care ţara trebuia să-l facă pentru căile sale de comunicaţiune. Aţi mai votat cea[l]altă lege, pentru căile judeţene, dumneavoastră dară v-aţi preocupat într-un chip serios de transformarea feţei ţărei în privinţa stării materiale. Ei bine, într-aceste două serii de căi de comunicaţiune, şoselele au perdut importanţa cea mare ; mai bine e a se face căi judeţene transversale cari hrănesc activitatea drumului de fer decît şosele, ca să nu plătim din pungă venitul de 7 şi jumătate la sută. Noi, domnilor, nu putem face în privinţa căilor de comunicaţiune judeţene cum fac americanii, fiindcă nu sîntem în aceeaşi poziţiune, că oriunde ne va trebui o bucăţică de drum, de la un orăşel la altul, de la un sat la altul să le facem numaidecît de fer, de aceea dară toate aceste drumuri să ne silim să le facem, iară nu căile menţionate, căci nu acestea vor alimenta drumul de fer, ale cărui anuităţi va trebui să le plătim din punga noastră dacă nu vom avea căi judeţene.

Dacă însă socotiţi că aveţi mijloace, daţi-ne un milion şi jumătate pentru şosele, decît n-aş primi teoria domnului Lahovari ca să ne ocupăm la sfîrşitul budgetelor de echilibrarea lor, adică că la sfîrşit vom vedea resursele ce avem, cu alte cuvinte vom fi siliţi atunci să punem dări nouă, şi vă mărturisesc curat că noi ca guvern nu vom primi aceasta ; nu putem noi în starea actuală a lucrurilor să sporim dările. Aşadară, ce are să fie? Ce vom reduce? Să dezorganizăm serviciele? Ei bine, dumneavoastră n-aţi votat judecătorii de pace şi ştiţi ce aţi făcut? Aţi făcut că nu mai aveţi în ţară nici justiţie, nici administraţiune, aţi făcut că subprefectul este astăzi o fiinţă amfibie care nu dă nici administraţiune, nici justiţie : merge cineva la subprefect şi cere carte de judecată, i se dă un dorobanţ cu ordin. *(Aplauze.)* Iată situaţiunea : nu puteţi face nici o economie decît reducînd la jumătate din subprefecturi, tribunale etc. Noi trebuie să ţinem seamă de cultura noastră intelectuală, nu putem introduce deodată reforme aşa de mari, ci încetul cu încetul, într-un an o reducţiune, în celălalt altă reducţiune, pînă cînd vom ajunge şi noi să avem prefecţi ; căci astăzi am calificat pe ispravnici prefecţi, cari sînt mai puţin decît subprefecţii din Francia. Am văzut că unii prefecţi nu se mulţumesc cu titlul de prefect, dară voiesc să li se zică prefecţi generali.

Aşadară, încă o dată, dacă voiţi daţi-ne un milion şi jumătate ; noi dorim ca la anul viitor oriunde veţi întoarce ochii şi vedeţi un lucru minunat, cine l-a făcut? Ministerul Dimitrie Ghica ; nimic mai frumos !

Nu uitați însă, domnilor, că nu se mai cuvine să facem împrumutul. Și guvernul și țara a zis : era împrumuturilor a trecut. Lăsați, domnilor, să introducem îmbunătățiri reali în țară și atunci să ne gîndim la împrumut, astăzi însă, cu durere o spun, țara nu crede în posibilitatea de a se face îmbunătățiri, și în o asemenea situațiune nu putem să-i zicem : dă-ne bani. De aceea vă rog să ne ținem în ceea ce e cu putință.

Trebuie să facem tot pentru ca să avem o armată serioasă. Da, domnilor, aceasta este de întîia necesitate, este o dorință a națiunii întregi că, fără să declarăm cuiva resbel, fără a ne gîndi la conchistă, trebuie să avem o armată, așa cum să devenim ceea ce a înțeles-o Tractatul de la Paris.

De aceea, domnilor, o mai repet, sîntem gata să primim acel milion și jumătate, numai vă rog să vă gîndiți dacă aveți mijloace, și pentru ca să putem ajunge acolo, unde dumneavoastră credeți că am putea ajunge, vă promit că chiar noi vom fi cei întîi cari vom face tot ce ne va fi prin putință, și eu vă declar de acum că, ca ministru de interne, voi lăsa budgetul meu cu totul la discrețiunea domniilor-voastre ; puteți șterge tot ce veți voi și ce veți crede că ar fi de prisos, fiindcă și eu unul cred că noi, astăzi, nu ne putem gîndi la nimic mai mult decît la cele trei elemente cari sînt cele mai necesarii, adică la instrucțiunea publică, la lucrările publice și la armată ; iară cît pentru administrațiune, nu mă voi opune decît la acele reducțiuni cari ar face orice administrațiune imposibilă, fiindcă, domnilor, administrațiunea nu este decît manivela care face a se mantine și funcționa toate cele[l]alte. *(Aplauze.)*

I. Codrescu *depusese un amendament ca toate propunerile făcute în Adunare asupra lucrărilor publice să fie înaintate ministrului de resort „spre a se avea în vedere la studiele ce va face". Amendamentul fusese primit, discuția închisă și totuși* P. Donici, *titularul lucrărilor publice, ceruse cuvîntul.*

Domnilor, eu socotesc că, fără a împedica discuțiunea, trebuie să spui că, dacă în cursul unei discuțiuni vin domnii deputați și propun niște amendamente și după o dezbatere lungă și mare, precum a fost aceea ridicată prin discursul domnului Lahovari și Fleva[2], și apoi, după ce a venit domnul Codrescu și a cerut prin propunerea sa ca să se trămită toate acele amendamente la guvern, prin acest fapt, primirea acelei propuneri, discuțiunea urmează să se considere ca închisă, și doveadă că este așa nu aveți decît să vă aduceți aminte că tot așa s-a făcut an anțîrț.

Acum dară nu avem nimic de făcut decît să se pună la vot capitolul ce s-a discutat, căci ce am vorbit noi pînă acum dacă nu am vorbit în cestiunea care este în discuțiune și votul dat de onorabila Adunare este categoric ; dacă noi am redeschide acum discuțiunea asupra acestui capitol, atunci amendamentul domnului Codrescu, primit de noi, nu ne-ar putea servi la nimic, fiindcă îndată ce am intra din nou în discuțiune o să vie alți domni deputați cu alte amendamente noi [3].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XV, col. 3—4; p. XVI, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului Lucrărilor Publice.

[2] N. Fleva făcuse un amendament pentru suprimarea bugetului de 400 000 de lei acordat Ministerului Lucrărilor Publice pentru lucrări noi căci era „o glumă": cu ei nu se putea construi nici o poștă de șosea în țară, costul unui km fiind de 25 000 de lei, iar o poștă avînd 30 km!

[3] Adunarea a primit propunerea lui I. Codrescu „ca toate amendamentele privitoare la contracte de lucrări publice din nou prezintate în această şedinţă să se recomande domnului ministru al lucrărilor publice spre a se avea în vedere la studiele ce va face".

*Pledează pentru acordarea unui credit suplimentar de 358 878 de franci spre a se achita concesionarilor drumului de fier din Moldova anuităţile pe trei luni la cei 174 km de linii aflate în construcţie**

Ministerul stăruieşte cu tot dinadinsul ca să înscriţi această sumă care să pună pe guvern în poziţiune a da Moldovei în luna octombre linia de fer de la Suceava şi Iaşi [1]. Cînd dumneavoastră veţi refuza această sumă, ziceţi indirect că Moldova să mai aştepte încă un an de zile drumul de fer. În luna iuliu acest an, drumul de fer de la Bucureşti la Giurgiu va funcţiona. Ştiţi că Adunarea totdeauna a zis că cea dintîi parte de loc unde vaporul trebuie să şuiere va fi Moldova. Ei bine, sînt sigur că şi astăzi zice tot asemenea şi această Adunare ca şi cealaltă.

Voci: Da, da.

Legea care se află în comisiune o veţi vota în toată independenţa dumneavoastră. E o deosebire între comisiune şi noi; comisiunea zice cum că prin acest project ramura de la Suceava la Botoşani nu se va face; ei bine, la aceasta răspund că sîntem de acord cu Adunarea a lua toate garanţiile ca linia de la Suceava [la] Botoşani să fie realizată; însă, cînd cerem întocmai cum cerea şi Adunarea şi România întreagă ca cu o oră mai înainte drumul de fer de la Iaşi şi Suceava să fie deschis, în acel moment trebuie să plătim concesionarilor dreptul lor. Iară daca veţi refuza, atunci, în loc de a avea drumul de fer în Moldova în un an, îl vom da în doi ani conform cu concesiunea.

Vă aduceţi aminte, domnilor, că în această privinţă eu m-am pus, cum se zice, în gura tunului parlamentar, viind anul trecut şi făcînd propunerea ca guvernul să fie autorizat a contracta cu concesionarii, ca cu o oră mai înainte să înceapă căile ferate, lăsînd cestiunea constituţionale înaintea Senatului rezervată. Este adevărat că Senatul mai pe urmă a venit şi a aprobat projectul; dară nu e mai puţin adevărat că eu m-am pus în gura tunului parlamentar, făcînd acea propunere; şi pentru ce am făcut aceasta? Pentru că ştiam că sînt espresiunea Moldovei întregi.

Ei bine, domnilor, acum domnul D. Ghica [2], preşedintele consiliului, nu putea face altmintrelea decît să zică că este o datorie de onoare, de interes şi de demnitate naţionale ca să punem pe concesionari în poziţiune de a conta pe noi că-şi vor primi dobînda din ziua de cînd va începe a funcţiona acea cale ferată.

Avem toată siguranţia, domnilor, şi pentru aceasta stăruim, că, garantînd acestor oameni dobînda, ei atunci vor găsi destule forţe ca în octombre viitor să dea această cale ferată, pe care Moldova întreagă o aşteaptă ca ancora de mîntuire a sa.

Principele D. Ghica v-a spus drept, domnilor, şi aşa este, că noi vindem aci bucatele cu şeapte şi opt galbeni, cînd în părţile acelea ale

* Şedinţa din 2 ianuarie 1869.

Moldovei se vînd cu doi, trei galbeni, pentru că 150 la sută se absoarbe cu cheltuielile de transport. Sînt județe întregi unde nu s-au transportat deloc bucate, fiindcă au lipsit mijloacele de transport, căci epizootia a secerat mai toate vitele de pe acolo.

Vă conjur dară, domnilor, să votați această cifră ; și cestiunea garanțiilor, cestiunea scrupulelor, cestiunea măsurelor de asigurare, cari sînt dinaintea comisiunii financiare, este cu totul rezervate. Noi venim aci și vă facem o declarațiune fără project de lege ; nu avem nevoie de project de lege, este o cifră budgetară. Drumul de fer are să fie deschis la octombre ; dați-ne bani să plătim concesionarilor dobînda. Atît vă cerem ; nimic mai mult, nimic mai puțin ; și vă declar de mai înainte că acest vot este o cestiune ministeriale. Nu veți vota dumneavoastră această sumă, veți lua Moldovei mijlocul de a avea drumul de fer cu un an mai înainte.

P. Buescu *observase că prin votarea acestui credit se modifică convenția primitivă asupra construirii căilor ferate din Moldova.*

Nu voiu să vă surprind, domnilor, principele D. Ghica v-a spus că projectul de lege rămîne întreg la libera dumneavoastră discuțiune. Onorabilul domn Buescu a zis că prin acest vot se rupe convențiunea.

Da, domnilor, așa este. Dară știți cum se rupe convențiunea? Se rupe astfel : că, în loc să se dea Moldovei drumul de fer în doi ani, se dă într-un an.

Aceasta v-o spun francamente [3]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1869, Supliment, p. XVI, col. 3—4.

NOTE

[1] Discuția se purta în jurul concesiunii Offenheim, după numele industriașului austriac Victor von~, director general al căii ferate Lemberg—Cernăuți și care, într-un consorțiu, a angajat construirea unei rețele feroviare în Moldova. Prin decretul din 21 septembrie 1868 s-a încheiat un „Act de concesiune pentru construirea și exploatarea căei ferate de la Suceava la Iași, Botoșani pînă la Roman". Costul lucrărilor, însumînd 224 km, se ridica la 60 480 000 de lei. Linia Suceava (Itcani) Roman a fost dată în folosință la 3/15 decembrie 1869 (vezi C. Botez, D. Urmă, I. Saizu, *Epopeea feroviară românească*, București, 1977, p. 74 și urm.).

2 Dimitrie Ghica insistase pentru votarea sumei ca în felul acesta linia ferată Iași—Suceava să fie dată în folosință în 1869. Lucrul era cu atît mai necesar cu cît decadența economică a Moldovei era evidentă. În vreme ce acolo producătorii vindeau în pagubă chila de cereale cu trei galbeni, în Muntenia ea se comercializa cu opt-nouă galbeni. Orice întîrziere în achitarea anuităților îl face să se considere „culpabile în fața Moldovei, dacă nu i-aș da această înlesnire mare".

[3] Adunarea a votat creditul.

*Se pronunță pentru desființarea celor „două umbre de județe" care sînt Bolgrad și Cahul. În replică cu A. Zeuceanu, L. Eraclide, G. Brătianu și N. Voinov**

Domnilor, onorabilul domn Eraclide, care a fost absent cîteva zile de aci, se vede că nu cunoaște cestiunea [1].

* Ședința din 3 ianuarie 1869.

Comisiunea budgetară cercetînd budgetul încredinţat ei, în acord cu guvernul a făcut un project de lege care urmează a se discuta odată cu budgetul Ministerului de Interne, precum sînt şi alte multe projecte de lege; de exemplu, cînd veţi veni la serviciul statistic, dumneavoastră veţi binevoi a studia projectul de lege în privinţa reformei serviciului statistic, şi asemenea mai sînt şi altele.

Domnilor, nu este momentul acum ca să vă fac o espunere în privinţa necesităţii ce este de a se desfiinţa aceste două umbre de judeţe care poartă numele de Bolgrad şi Cahul, aceasta vă voi arăta la timp, dară acum nu pot primi principiul cum că un project de lege aşternut de comisiunea budgetară, care este o comisiune a Camerii, să se trimită la cele[l]alte secţiuni. Comisiunea budgetară, ca orice altă secţiune, are dreptul de a face project de lege în competinţa sa...

Domnul A. Zeuceanu: Financiare.

Domnule Zeucene, acceptez ca domnia-ta să discuţi trei zile toate teoriile domniei-tale financiare, administrative, judiciare şi cele[l]alte, însă cînd domnia-ta vei binevoi a veni cu cahulenii dumitale să plăteşti miile de galbeni care ţara le plăteşte în tot anul, pentru ca să te bucuri domnia-ta şi cu cahulenii domniei-tale că sînteţi în judeţ, în ziua aceea guvernul va primi ca să esiste judeţul Cahul, şi cînd va veni ziua aceea veţi face dumneavoastră actul cel mai mare de patriotism. Acum însă un asemenea act veţi face desfiinţînd aceste două umbre de judeţe, care menţin o situaţiune aşa de nepotrivită cu interesele naţiunii.

Replică lui N. *Voinov* [2].

Onorabilul domn Voinov în cele zise de domnia-sa a pus în contradicţiune sfîrşitul cu începutul răspunsului său.

Mai întîi domnia-sa a zis că acest project de lege a trecut prin toate secţiunile şi, fiindcă a trecut prin toate secţiunile, trebuie ca acolo la secţiuni să se trimită şi această petiţiune. Ei bine, domnul Voinov comite o eroare, projectul de lege în cestiune nu a trecut prin toate secţiunile, dar a fost făcut, cercetat şi admis de comisiunea budgetară şi prin urmare acolo trebuie să se trimită şi petiţiunea aceasta, fiindcă acolo unde este principalul trebuie să meargă şi accesorul, acolo unde este projectul de lege trebuie să se trămită şi petiţiunile relative la acel project.

Cît pentru teorie justă de domnia-sa [sic !], că comisiunea budgetară nu era competintă de a propune acest project de lege, la aceasta eu răspunz că toate precedentele sînt în contra acestei teorii, că comisiunea budgetară poate să propună orice relativ la budgete şi să zică Camerei: ştergeţi cutare lucru, adăogaţi cutare personal, înlesniţi ruajul* administraţiunii, ştergînd cutare lucru sau adăogînd un altul. Comisiunea budgetară dară a fost în dreptul său cînd a propus acel project; dreptul Camerei este iară ca să primească sau să respingă acel project. Camera este suverană, poate să judece lucrul cum voieşte şi să facă ce va crede mai bine; comisiunea budgetară însă a fost şi ea în dreptul ca, în unire cu guvernul, să propună oarecari reduceri, şi mai ales nişte reduceri eficace, ca acele cari ne vor pune în poziţiune şi pe** cari să avem în ţară adevărate departamente, adevărate prefecturi şi adevărate tribunale, iară nu să fim ca astăzi, cînd sînt unele judeţe, unele consilie judeţene cari se ţin cu talerul. Unul

* Din fr. *rouage*, funcţionarea, mersul administraţiei.
** Citeşte: *cu*.

din aceste județe, domnilor, pentru ca să îmi aduc un esemplu, județul Cahul, nu este în stare ca să dea o listă de juraţi, nu poate să plătească sarcinile ce cad asupră-i, astfel că acest județ trăia din an în an cu deficitul.

Aveţi aci un project de lege prin care vi se cere 40 000 de franci pentru ca să se plătească cu ei deficitele din anii trecuţi ale acestui județ. Toţi locuitorii județului Cahul, tot județul Cahul, afară de locuitorii din satul Cahul, reclamă cu stăruinţă desfiinţarea acelui județ [3]. Nu sînt cinci proprietari în tot județul cari să nu reclame aceasta ca o facere de bine, şi cu drept cuvînt, fiindcă acest județ formează ca un bîrneţ, fiind de-a lungul a patru județe; începe de la Iaşi, trece Fălciu şi Bîrlad şi vine alături cu Galaţii, astfel încît este o fîşie lungă de nouă poşte şi lată de o poştă. Acest județ, domnilor, nu dă şi nu poate să dea dorobanţi. Statul plăteşte dorobanţii şi jandarmii ce-i ţine poliţia acolo; nu poate da juraţi, nu poate da nimic, nu se poate susţine pe sine. Afară de aceasta, mai puţin decît toate județele din ţară, acest județ nu-şi are tradiţiunile sale de județ, cum au toate cele[l]alte județe din ţară, fiindcă el este compus din fragmente, din bucăţi din diferite județe ale Basarabiei, fragmente din Acherman, din Lăpuşnea, din Orhei şi din județul Iaşi. Pe lîngă aceasta, e peste putinţă ca să se poată avea acolo funcţionarii trebuincioşi, şi orice funcţionar este trămis acolo nu primeşte a se duce, căci consideră aceasta ca un esil, şi preferă să nu aibă pînea de toate zilele decît să se ducă să funcţioneze acolo. Şi într-adevăr că nici nu poate cineva funcţiona acolo, fiindcă în acel județ este un spirit cu totul altul de ce este în cele[l]alte județe, este un spirit cu totul contrariu intereselor noastre.

Permiteţi-mi pe lîngă acestea a vă mai adăogi încă ceva de o importanţă foarte mare. Desfiinţînd aceste județe, veţi asigura şi locuitorilor de astăzi liberul esercitiu al drepturilor constituţionale de care se bucură toată ţara. Iată, domnilor, ce aţi face. Nu vă luaţi, dară, vă rog, după cuvintele ce are să vă zică domnul Zeuceanu. Domnul Zeuceanu negreşit îşi face datoria, voieşte să cîştige titluri la recunoştinţa şi amorul cahulenilor, cari l-au ales de reprezintante al lor. Eu nu mă ocup de un asemenea lucru, nu aspir la nepopularitate * în acele părţi, cu toate că am pe acolo şi eu mulţi amici şi am chiar proprietăţi.

Replică lui G. Brătianu [4].

Domnilor, văd că onorabilul domn G. Brătianu cere ca projectul de lege în cestiune să se trămită la toate secţiunile, pe cît timp el nu provine decît din iniţiativa uneia din comisiunile Adunărei, din aceea a comisiunii budgetare. Am declarat însă, domnilor, şi o mai declar că guvernul şi-a însuşit acest project şi reclamă pentru dînsul urgenţa, ca el să fie rezolvat mai înainte de a intra Camera în cercetarea budgetului Ministerului de Interne.

Petiţiunea aceasta prin urmare nu se poate trămite la toate secţiunile, ci numai la comisiunea budgetară, care a lucrat projectul de lege. Aşa s-a făcut, domnilor, întotdeauna, aşa trebuie să se facă şi acum; căci altmintrelea, daca ar fi să se urmeze după teoria domnului Brătianu, va trebui să aşteptăm cu budgetele pînă va veni raporturile de la toate secţiunile în privinţa tuturor petiţiunilor cari s-au adresat Camerei asupra

* Citeşte: *popularitate.*

budgetelor, şi vă asigur că sînt sute de asemenea petiţiuni, atît asupra budgetului Ministerului de Interne, cît şi asupra celor[l]alte ministere.

Replică lui A. Zeuceanu.

Sînt dator să protestez în contra calificării ce onorabilul domn Zeuceanu a dat projectului de lege, declarînd că acel project este neconstituţional, călcător de Constituţiune. Sînt cu atît mai mult în poziţiune de a zice aceasta, fiindcă acel project s-a făcut în acord cu comisiunea bugetară numită de domnia-voastră şi cu guvernul precedent şi pe cînd eu nici nu mă aflam în ţară, cînd s-a hotărît desfiinţarea acestor două tribunale şi unui judeţ, căci Cahulul este judeţ, iară Bolgradul nu este, fiindcă Bolgradul atît în privinţa administraţiunii cît şi a celor[l]alte interese face parte din judeţul Ismail.

Domnilor, am avut onoare a vă spune că această măsură e adoptată în timpul absenţei mele, este adoptată de ministerul trecut şi de comisiunea bugetară, şi eu cînd am venit m-am unit cu lucrarea aceasta, dară nu e a mea şi prin urmare-mi este foarte lesne a protesta contra calificărei de interes personale. Eu nu am interes deloc ca să se calce regulamentul şi, precum nu înţeleg să fiu ministru cu călcarea Constituţiunii, asemenea nu voi şedea ca deputat pe acele bănci prin tragerea de păr a regulamentului.

G. Brătianu *cere din nou să se respecte regulamentul şi petiţia să fie trimisă în secţiuni.*

Nu voi să fac opoziţiune Camerii, aş ruga numai pe Cameră să suspende şedinţa dacă voieşte să trateze cestiunea ori prin secţiuni, ori prin comisiunea budgetară; să facă cum va voi: poate Camera să însărcineze pe domnul Zeuceanu [5]. Eu, cît pentru mine, vă declar că nu pot sprijini budgetul Ministerului de Interne pînă ce nu se va decide această cestiune, pentru că în urma cuvintelor zise de domnul Zeuceanu, care a încălicat pe Constituţiune şi a zis că acest project este inconstituţional, nu pot figura mai mult ca ministru pe aceste bănci.

Domnul Zeuceanu: Domnilor, mie îmi pare destul de rău că de cîte ori se propune ceva, de cîte un membru din această parte, dacă acea propunere nu place ministrului, îndată răspunde cu o cestiune ministeriale. Eu, domnilor, cînd am zis că acest project de lege nu este constituţional, nu am voit nicidecum să fac o cestiune ministeriale, mai ales cînd domnul ministru a recunoscut singur şi ne-a spus că opoziţiunea ce facem în acest project de lege nu-l priveşte pe domnia-sa, ci pe comisiunea budgetară.
Vedeţi dară, domnilor, că din cele zise de mine nu poate fi o cestiune de viaţă sau de moarte pentru cabinet.

Cestiunea personale făcută de domnia-ta şi mai ales pentru cuvintele nepotrivite zise de un deputat funcţionar.

Domnul Zeuceanu: Domnul Kogălniceanu este destul de însemnat şi talia domniei-sale este destul de mare ca să nu poată fi împedicat de mine şi prin urmare în poziţiune de a-mi arunca insulte.
Mai întîi, că nu sînt funcţionar, şi dacă sînt funcţionar, vede domnia-sa ceea ce-i fac ca funcţionar. Să dea Dumnezeu să aibă funcţionari ca mine, cari se supun aşa de lesne la ordinele domniei-sale. Nu înţeleg ca pentru o cestiune ca aceasta, adică cu ocaziunea unei petiţiuni de la Cahul, să-i fac opoziţiune; sînt multe zile în cari aţi avea ocaziune a ne imputa aceasta, astăzi însă, şi în cestiunea de faţă, nu înţeleg cum puteţi găsi cestiunea ministeriale.
Am zis, domnilor, că acest project este inconstituţional; ei bine, cînd se va discuta cestiunea în fond, vă voi demonstra aceasta, şi chiar dacă ar fi, aceasta nu loveşte întru nimic pe domnul ministru.

Insistă ca problema celor două județe să fie tranșată prealabil discutării bugetului Ministerului de Interne.

Sînt cestiuni, domnilor, unde un ministru trebuie să țină la convicțiunile sale. Un ministru care n-are convicțiuni, acela nu e ministru, acela rămîne la putere pentru putere, iară nu ca să facă ceva. Domnilor, cestiunea județelor de peste Milcov o cunosc și o tratez de la 1860, de opt ani. Am convicțiuni pline și întrege, și acei ani s-au însărcinat să-mi dovedească că convicțiunile mele sînt drepte și întrege; cînd va veni cestiunea de fond, le voi desfășura pe toate.

Domnul Voinov: Prea bine, și eu voi fi cu dumneavoastră.

Budgetul ce aveți să votați dumneavoastră nu se va pune în lucrare îndată, căci nu se pune în lucrare budgetul Ministerului de Interne decît după ce se vor vota toate, după ce Camera va da un vot definitiv asupra tutulor budgetelor, după ce ele se vor sancționa de domn; atunci Ministerul de Interne are să meargă după budgetul cel nou, dară pînă atunci are să treacă o lună de zile. În acea lună de zile, de zece ori projectul de lege care e înaintea dumneavoastră poate să fie votat la Senat, refuzat sau primit, sancționat sau nesancționat. Eu, domnilor, țin la un lucru, țin ca odată cu budgetul să fie tranșată cestiunea acestor două județe. Înțeleg pe domnul Zeuceanu, domnia-lui nu cunoaște împregiurările de acolo, domnia-sa e deputat, a primit plîngeri de acolo, este de datoria domniei-sale să apere interesele ce socotește că sînt ale județului; dară pe domnii deputați cari cunosc foarte bine starea materială și morală a acestor două județe nu-i înțeleg să vină a face opozițiune. Eu credeam că tocmai pe domniile-lor îi voi avea cari să mă sprijine. Ei bine, o repet, eu am convicțiunile mele și, fiindcă ministru[l] e liber să-și aștearnă cum va crede mai bine, eu îmi aștern cum îmi vine. La 1864 am fost ministru: din împregiurări s-a trecut asupra inconvenientului care înfățișa acele două județe; astăzi însă, cînd n-am să fac alt decît cum zice francezul *le pot-au-feu journalier* al administrațiunii, eu mă socot în neputință de a face administrațiune în acel județ; și, de mi se va refuza propunerea, n-am să zic nimic, însă din momentul acela nu voi mai avea onoarea de a sta pe această bancă; voi fi deputat, și voi binecuvînta ziua aceea; căci puterea în această zi de astăzi nu mai are nici o plăcere. Aș fi fericit, domnilor, să fiu acolo între dumneavoastră, să fac și eu opozițiune.

Iată situațiunea! Vă vorbește din animă un om cu anima ferbinte și leale; nu pot să fiu ministru decît atunci cînd voi vedea realizate convicțiunile mele! Nu joc comedie. Cînd Camera va fi de altă opiniune, mă voi [e]stima fericit de ocaziunea care mi se va prezinta să mă retrag într-un mod demn de pe acele bance.

Acum, voiți dumneavoastră să vă retrageți în secțiuni, prea bine, îmi făgăduiți dumneavoastră că în săptămîna aceasta vă veți ocupa de acest project *(Voci*: Da, da.) ca eu să-l pot trămite în Senat? Nu sînt eu care să vă fac greutate întru aceasta; dară, vă spun franc, eu, cît pentru mine, nu pot ține în acel județ nimic, căci n-am putere. Acum rămîne ca dumneavoastră să hotărîți [6].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XVII, col. 5; p. XVIII, col. 1—5.

NOTE

[1] Discuția pornise de la o telegramă a cahulenilor adresată Adunării prin care protestau împotriva proiectului de desființare a județului lor. A. Zeuceanu arătase că, de vreme ce există un proiect de lege depus spre discutare în secțiuni, telegrama trebuia atașată proiectului și discutate împreună, iar nu trimisă comisiei bugetare, așa cum se procedase. L. Eraclide sprijinise acest punct de vedere.

[2] N. Voinov vorbise în același spirit, arătînd că n-are rost ca proiectul de lege cu privire la desființarea județelor Cahul și Bolgrad să fie luat în dezbatere de comisia financiară.

[3] La 1859 Cahul era în adevăr un județ minuscul cu o populație de 33 027 de persoane (vezi N.A. Alessandrini, *Statistica României de la Unirea Principatelor pînă în prezent*, I, Iași, 1895, p. 57). Vezi și partea I, p. 117, nota 3.

[4] G. Brătianu zisese, pe bună dreptate, că „în mare parte" discursul lui K. i s-a părut „fără loc", deoarece petiția trebuia trimisă secțiilor, nu dezbătută de comisia bugetară.

[5] A. Zeuceanu spusese că K. a pledat „cu foc" riscînd să-și piardă popularitatea la Cahul. Demonstrase apoi că potrivit regulamentului Camerei petiția trebuia trim isă în secțiuni.

[6] S-a adoptat propunerea deputatului Văcărescu: ..A se trata de urgență proiectul de lege pentru desființarea județelor Cahul și Bolgrad".

*Răspuns la interpelarea lui D. Lupașcu privind exceptarea evreilor de la serviciul militar**

Domnilor, nu socotesc că predecesorul meu a dat o dezlegare contrarie legilor noastre[1], dară recunosc că și legea și dezlegarea a dat loc la multe abuzuri, și recunosc că aceasta va ține încă mult, întru cîtă vreme în țara noastră nu vom avea o administrațiune inteligente, energică și totodată care să se știe susține, să se știe că e o forță care să o sprijine.

Sînt omul cel mai nenorocit, și dumneavoastră asemenea vă veți simți nenorociți cînd veți afla situațiunea care este astăzi creată, mai ales peste Milcov, în această afacere grea care se numește cestiunea sudițească în genere, și în special cestiunea jidovească [2]. Domnilor, în adevăr sînt trei, patru sute mii locuitori cari șed în țară și se folosesc de toate drepturile și de toate bunurile ei, și cînd vine la momentul recrutațiunii, la momentul de a plăti o dare, darea aceea care pune pe țară în poziținea de a le asigura foloasele lor și ale noastre, atunci se fac nevăzuți.

În anul acesta nu sînt nici zece evrei cari au intrat în șirurile armatei noastre, și cu toate acestea ei vin și cer drepturi... *(Aplauze.)*

Domnilor, în București am recomandat prefectului de județ și prefectului capitalei ca să pună toată stăruința, să cerceteze, să vază care este cauza cum că de mai mulți ani acum de cînd evreii nu mai iau parte la sarcina aceasta de a da oameni la oaste, de a intra în armată.

Ei bine, ce s-a întîmplat? Mi se spune cum că mai toți evreii din București se înfățișează cu pașapoarte grecești. *(Rîsete.)*

O voce: S-au făcut greci.

Peste Milcov se înfățișează cu pașapoarte ale autorităților galițiane.

Acum am scris la toți prefecții să-mi trămiță liste anume de cîți tineri de religiune israelită figurează pe listele de recrutațiune, și cîți au ieșit? Rezultatul nu-l am încă.

* Ședința din 3 ianuarie 1869.

Vedeţi dară domnilor că este o cestiune foarte grea, căci ţine şi la nenorocita noastră situaţinne internaţionale, la acea jurisdicţiune consulară care în multe încă ne strînge ca într-un cerc de fer.

Pe de altă parte, domnilor, sînt şi alte împregiurări. Iată ce zic evreii cei luminaţi: apoi bine, să dăm copiii noştri la oaste, să intre în armată, dară ce stea le înfăţişaţi înainte? Ar fi soldatul cel mai bun, în caz de pericol, ar face actele cele mai de bravură...

O voce: Nu-mi vine a crede.

Dară el este, zic ei, osîndit prin religiunea sa să rămînă soldat.

Vedeţi dară, domnilor, cum că aceasta nu atrage pe acea populaţiune să-şi trămită copiii sub steag.

Venim acum la o greutate practică şi la care va trebui mai tîrziu, cînd ne vom ocupa cu regularea afacerilor noastre zilnice, să revenim.

Evreii, domnilor, nu au nume statornice, aşa era şi în Francia pînă la Napoleon, cînd Napoleon i-a îndatorat să aibă nume statornice. Evreul se numeşte Isaac Olivenberg la Iaşi, şi la Botoşani se numeşte Herşcu sin Strutz; în alte părţi se numeşte după numele satului unde locuieşte, de esemplu Mircescu, Dobrescu. Astfel, domnilor, cum vedeţi, un evreu are trei şi patru nume; şi de aceea, cînd se fac liste de recrutaţiune şi cînd administraţiunea caută după listă pe Isaac Olivenberg, acesta fuge în alt judeţ; dacă scri a-l aduce la urma sa, acolo nu-l mai poate găsi sub acest nume, căci el acolo trece de Herşcu sin Strutz. Asta face că trebuie un şir de dispoziţiuni administrative cari să reguleze cestiunea şi să facă pe aceşti oameni să ia parte şi ei la sarcinile publice.

În cît se atinge acum de circulara predecesorului meu, aceasta e conformă cu legea, căci ea zice i [sic!] să nu îndatoreze de a se lua la recrutaţiune acei tineri cari nu plătesc dare statului. Această dispoziţiune este dreaptă, este logică, este conformă legilor internaţionale chiar, pentru că fiul pînă la vîrsta de 21 ani urmează condiţiunii părintelui său. Dacă însă s-au găsit administratori, prefecţi şi subprefecţi cari cînd a venit un tînăr şi a înfăţişat un pasport din care rezulta că el este supus străin şi care cu toate astea a ştiut prea bine că tatăl său nu este supus străin, şi acel prefect sau subprefect a primit de bun acel pasport, un asemenea funcţionar a comis un abuz, abuz care circulara predecesorului meu nu-l tolerează. Căci legea recrutaţiunii şi Codicele civile statuează foarte bine principiul că fiul urmează condiţiunei părintelui pînă la etatea de 21 de ani, cînd, dacă la această etate va veni să zică: vreau să mă fac român, rămîne român.

Astfel dară, pînă la această etate, fiul suditului neamţ rămîne neamţ, sau fiul grecului este tot grec. Decît totul ce este pentru noi e ca să avem o strictă priveghere ca nu unii din evreii pămînteni, la ocaziuni de recrutări, să vie să-şi facă pe fiii lor sudiţi străini, greci sau nemţi; şi aceasta ar trebui să o fi observat şi onorabilul domn Lupaşcu, care, dacă cunoaşte astfel de fapte, nu are decît să mi le arăte, căci poate să fie. Şi în adevăr ştiu şi eu, după cît am auzit, că sînt părinţi cari s-au dus şi au cumpărat pasporturi de sudiţie străină pentru fiii lor şi că subprefecţii, în loc să arunce acele terfeloage, le-au privit ca nişte paspoarte regulate.

Domnilor, în adevăr peste Milcov este un rău netolerabil, acela al israeliţilor cari ne vin de peste hotar. Aceşti israeliţi vin în ţară fugînd de acolo şi pe urmă reclamă iară protecţiunea acelor state de unde au

fugit. Recunosc că administrațiunea, avînd alte cestiuni mari, a uitat a pune în lucrare o dispoziţiune ce era destul de salutară şi care era făcută încă din timpul lui Grigorie Ghica vodă, după care Austria avea obligaţiunea de a nu libera paspoarte la nici un evreu din Galiţia care nu ar fi justificat posesiunea unui capital sau vreun interesul [sic !] neapărat ce avea de a veni în ţară la noi, şi tot acea autoritate din Galiţia indrituia pe administraţiunea moldovenească de a controla dacă acele paspoarte erau date în conformitate cu convenţiunea internaţionale sau nu. Acea convenţiune a rămas în nelucrare şi eu socotesc că trebuie să ne ocupăm de a o repune în lucrare. Şi aceasta se va face cînd administraţiunea va avea momente de odihnire, cînd se va simţi mai bine stabilită în relaţiuni, cari va da Dumnezeu să fie mai bune cu guvernul austriac. Socotesc că vom dobîndi de la dreptatea guvernului austriac ca să regulleze afacerea aceasta a paspoartelor date celor de religiune israelită din Moldova sau să ne dea putinţa de a cunoaşte măcar numele lor, căci din nenorocire astăzi nu-l cunoaştem, pentru că în toate părţile unde ne întoarcem găsim israeliţi născuţi în ţară şi prefăcuţi în sudiţi austriaci.

Aceste fapte triste şi nenorocite cred că vor dispărea printr-o mai bună relaţiune care sperăm că se va statornici cu guvernul austriac, şi mai ales aceasta o sper prin agintele nostru de la Viena [3], care este un om cu mult tact în afaceri. Dară nu va fi destul atît, trebuie ca şi noi să ne ocupăm serios de a rezolva odată această cestiune a israiliţilor, care a devenit o adevărată spadă a lui Damoclis, atît pentru dînşii cît şi pentru noi, trebuie să o rezolvăm în conformitate cu interesul nostru naţional şi economic; căci trebuie, domnilor, odată, ca şi populaţiunea aceasta să ştie unde se află, ce i se cuvine şi ce i se refuză; în cîtă vreme aceasta nu va fi, să fiţi siguri, domnilor, că *statu quo* care nu este întemeiat pe nimic va da loc la nenumărate conflicte şi mai ales la nenumărate abuzuri, şi în privinţa dărilor, şi în privinţa recrutaţiunii, şi în privinţa tutulor ramurilor administraţiunei publice. Rămîne dară la înţelepciunea Adunărei ca, în acord cu guvernul, să cercetăm şi să terminăm această cestiune de nu altmintrelea, într-un chip care măcar să facă să se liniştească lucrurile. Să ştie administraţiunea ce are să facă şi să ştie şi acele populaţiuni ce trebuie să facă. Eu socotesc, domnilor, că aceasta s-ar putea face în chipul următor : am venit a ridica aci un colţ al vălului, arătîndu-vă opiniunea mea personală într-aceasta. Socotesc că această cestiune vom putea-o rezolva cu chipul acesta : va trebui să facem o mare deosibire între evreii născuţi în ţară şi între aceia cari vin de afară, ca astfel cei născuţi în ţară, avînd oarecari drepturi mai mari, să împedice pe cei străini de a mai veni; şi, pe de altă parte, acei născuţi în ţară să nu poată în alternative dureroase de a alerga la protecţiuni streine, să se poată găsi în protecţiunea română mai bine decît în protecţiunea străină. Aceasta socotesc, eu unul cît pentru mine, cu micele mele lumini, că este o soluţiune pe care o găsesc cea mai nemerită, că adică să facem o deosebire între condiţiunea evreilor născuţi din tată în fiu în ţară şi între condiţiunile acelora cari au venit de peste hotar, căci mai ales cei ce vin de peste hotar sînt cauza nenorocitei situaţiuni, cauza nenorocitului jug de fer sub care geme Moldova [4].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XIX, col. 1—3

NOTE

[1] D. Lupaşcu pornise de la o circulară a lui Anton I. Arion, predecesorul lui K., din septembrie 1868 prin care preciza că persoanele care posedă paşapoarte sînt scutite de serviciul militar.

[2] Vezi infra, p. 225 şi urm.

[3] Ludovic Steege.

[4] Incidentul a fost închis. După K., N. Voinov a propus ca cei ce vin cu paşapoarte pentru scutire să beneficieze de ea doar dacă au părinţi străini. Şi apoi cînd vor pretinde la majorat că sînt români să aştepte stagiul de zece ani pentru obţinerea naturalizării. K. a spus că ia în seamă aceste observaţii, căci sînt „conforme cu legile şi cu interesele noastre naţionale".

*Intervenţii la discutarea bugetului Ministerului de Interne, al cărui titular era**

În privinţa cheltuielilor de reprezentare, voi avea onoare a răspunde onorabilului domn Tacu [1] cînd vom ajunge la acel paragraf. În privinţa cheltuielilor de ordine publică, voi avea onoare a răspunde iară domniei-sale cînd vom ajunge la acel paragraf. În privinţa îmbunătăţirilor ce sînt de introdus în sistemul nostru penitenciar, iară voi răspunde la timp şi mă voi uni cu domnia-sa îndată ce se vor pune la dispoziţiunea guvernului acele fonduri cari să poată pune pe guvern în poziţiune a putea face acele îmbunătăţiri, ca astfel să avem şi noi un sistem de închisori conform cu legile noastre civilizatrice şi umanitare, conform cu dezvoltarea ştiinţei, conform cu esemplul din alte ţări, din America, din Englitera, din Belgia şi de pretutindeni unde esistă închisori; ele nu sînt o şcoală de demoralizare, ci, din contra, o şcoală de moralizare, fie chiar închisorile cele mai criminale.

În cît se atinge de subprefecţi, iarăşi voi răspunde cînd va veni la ordinea zilei legea comunală, care stă în cartoanele acestei Adunări, moştenită încă nu de la desfiinţata, dară de la cea de mai înainte desfiinţată Adunare. Şi eu recunosc că subprefecţii nu sînt ceea ce trebuie să fie; şi eu recunosc că prefecturele actuale nu sînt aceea ce trebuie să fie prefecturele, căci, cum v-am spus ieri, prefectul actual nu este nici, măcar subprefect, *cat'auto* **, cum zice grecul. Aşadară, trebuie să îmbunătăţim administraţiunea, adică să împuţinăm întîi prefecturele, să facem prefecture adevărate, şi atunci prefecţii actuali vor deveni subprefecţi, vom ajunge să avem 12 sau 14 prefecture şi 60 sau 70 de subprefecturi. Atunci în adevăr şi comunele vor fi comune.

Însă, înainte de a fi puşi în poziţiune de a ne ocupa cu organizarea comunelor, trebuie să avem adevăraţi primari, nu deosebindu-se numai prin eşarpe şi bastoane, ci deosebindu-se prin ştiinţă, prin cunoştinţa dreptului şi datoriei lor, prin ştiinţa măcar de a putea citi legile ce sînt chemaţi să aplice. Atunci negreşit vom ridica mai sus pe subprefecţi, şi comunele va trăi o altă viaţă. Dar astăzi să desfiinţăm subprefecţii şi să lăsăm primarii în starea actuală, adică să n-aibă alt a face decît a pune cu degitul pe semnul sîntei cruci, să facă tot ceea ce zice notarul, socotesc că onorabilul domn Tacu nu vede în aceasta independinţa comunei; nu va mai fi comuna în mîna subprefectului, ci în mîna notarului, ca astăzi,

* Şedinţa din 4 ianuarie 1869.

** Nu e potrivit pentru aceasta.

şi domnia-sa, ca arendaş, ştie foarte bine ce e notarul din comună, ştie ce cumaşuri * frumoase de notari are la moşiile domniei-sale.

După ce G. Brătianu *afirmase că spusele lui Kogălniceanu au fost doar „un persiflagiu" la adresa lui D. Tacu.*

Rog pe domnul preşedinte şi pe onorabila Adunare să constate şi să mărturisească dacă eu am persiflat pe onorabilul domn Tacu.

Domnilor, eu cred că un ministru este în drept să zică: voi răspunde la cestiunea cutare şi cutare atunci cînd acea cestiune va veni la ordinea zilei, şi pentru aceasta onorabilul domn Brătianu, care strigă necontenit libertatea discuţiunii şi libertatea absolută în toate şi pentru toţi, nu recunoaşte domnia-sa unui ministru dreptul ca el să poată hotărî timpul cînd are să răspundă, ci zice că este un persiflagiu.

Ei, domnilor, eu unul, înainte de toate, mă respectez pe mine însumi şi-mi respectez şi vîrsta în care sînt, şi cred că ar trebui ca şi domnul Brătianu să-şi respecteze vîrsta domniei-sale şi să nu califice declaraţiunea mea de persiflagiu. Apoi, domnilor, fiecare om este medicul onoarii sale şi, dacă domnul Tacu ar fi crezut că l-am persiflat, domnia-lui nu avea decît să vină şi să ceară singur reparaţiune.

Rog dară pe onorabilul domn Brătianu să creadă că, precum eu totdeauna am obiceiul să respectez pe domnia-sa, ca deputat, şi eu să cer ca să mă respecteze şi domnia-sa pe mine, căci altfel îl rog să afle că eu sînt în stare să fac ca să fiu respectat.

Îl ironizează pe G. Brătianu *pentru „constituţionalismul" său în materie de discuţii parlamentare.*

Vă rog, domnilor, să judecaţi cum domnul G. Brătianu suindu-se la tribună a apărat adineauri libertatea discuţiunei. Domnia-sa suindu-se la tribună a întrebuinţat persiflagia, mi-a dat sfaturi de constituţionalism, ca un profesore, mi-a dat sfaturi de om bătrîn, mi-a zis că nu trebuie să fac din cutare şi cutare articole cestiuni ministeriale, eu, care n-am zis un singur cuvînt asupra bugetului; dumneavoastră l-aţi văzut pe domnul G. Brătianu că a vorbit cum i-a plăcut şi că n-am zis nimic, şi adineauri, cînd am zis două cuvinte, domnia-sa a zis că să fiu chemat la ordine de domnul preşedinte. Iată, domnilor, teoriile de constituţionalism ale domnului G. Brătianu.

Pe marginea unei propuneri a lui C. Brăescu [2] *şi a unui amendament prezentat de* N. Fleva [3].

Domnilor, amendamentul domnului Fleva mă face acum să rog şi pe domnul Brăescu ca să-şi retragă amendamentul. Vă aduceţi aminte că Adunarea anul trecut a hotărît să se facă un project de lege spre a se statornici toate lefurile. Acum cînd văd pe domnul Fleva că vine cu această propunere, vă mărturisesc că nu va avea alt rezultat decît a pune toată cancelaria ministerului ca să lucreze zile şi nopţi întregi numai spre a drămălui cîţiva franci mai mult de la unii şi a-i da celorlalţi.

Domnilor, vă rog să lăsăm deocamdată lucrul cum este...

Domnul Fleva: Eu retrag amendamentul dacă este să vie project de lege.

Înţelegeam ca dumneata să fi combătut sporul ce se face. Dară ştiţi că Adunarea a dat un vot de dreptate pentru Ministerul de Interne, căci a recunoscut că acest minister se prezintă cu lefurile cele mai mici, şi

* Om de valoare (în sens ironic).

pentru aceasta a hotărît ca şi lefurile corespondinte ale diferiţilor funcţionari din cele[l]alte ministere să fie ca ale Ministerului de Interne.

Acum, dacă veţi observa mai de aproape, veţi vedea că, cu toată greutatea serviciului, în acest minister s-a făcut necontenit desfiinţări de funcţiuni. Aşa, în anul 1864 s-a desfiinţat o diviziune, în 1866 s-a desfiinţat alta şi acum se mai desfiinţează încă una. Ei bine, nu cred că veţi pretinde să se dezorganizeze serviciul întreg. Onorabilul domn Fleva a venit şi a luat în apărare cauza copiştilor; dară să-mi permită şi mie a apăra cauza administraţiunii şi să vă spun că eu cred că ministerul care ar merge bine ar fi acela care nu ar avea copişti buni, căci copiştii sînt acei tineri cari încep cariera şi nu ar trebui ca tinerii să se arunce atît de mult pe la subprefecturi, fiindcă copistul nu e o carieră. A trecut timpul acela cînd boierii cei mari făceau pe fiii lor prefecţi şi se vedeau tineri în etate de 20 de ani prefecţi şi coconaşi. În statele celelalte copiştii sînt surnumerari, servesc fără leafă. Eu dară, dacă ar fi ca să propun vreo reformă radicală, aş da şefilor de servicii cîte o subvenţiune, ca ei să-şi facă cancelaria lor şi să espedieze lucrările precum este [cu] portăreii şi cu notarii în Francia.

La noi avem cheltuieli mari cu copiştii; nicăieri o hîrtie nu costă mai mult decît în ţara noastră. Numai din acest punct de privire nu trebuie să fie copişti[i] salariaţi de stat, şi mai ales că au drept şi la pensiuni.

Sînt sigur că cu aceasta nu voi plăcea domnilor funcţionari. De aceea zic că nu înţeleg amendamentul domnului Fleva ca să punem în loc de 111 lei 120, în loc de atîta atîta etc.

Apoi socoteşte domnul Fleva că copiştii espediază hîrtiele? Nicidecum: prin subprefecturi sînt alţi 3, 4 copişti plătiţi din punga subprefectului sau din mila lui Dumnezeu.

Acum, domnilor, eu singur vă rog să faceţi o mică modificare în diviziunea aceasta, şi cu aceasta nu vă propui un mare spor, ci mai mult pentru un sentiment de dreptate.

Ştiţi că anul trecut erau trei diviziuni. Ei bine, s-a întîmplat că tocmai diviziunea care s-a desfiinţat, adică diviziunea rurale, era compusă mai cu deosebire de funcţionari cari veniseră de peste Milcov. Şefului diviziunii i s-a găsit un loc cam nepotrivit cu gustul său, dară în fine a binevoit a-l primi. Mai sînt însă doi şefi de biurou cari servă în minister de 20 de ani şi pe cari, dacă veţi primi această organizaţiune, mă voi vedea silit a-i lăsa pe pave. Iată ce s-a făcut cînd s-a desfiinţat una din cele trei secţiuni şi a rămas numai două: s-a adăogat numai la fiecare diviziune cîte două ajutoare de corespondenţă, adică, în loc de doi şefi de biurou, s-a pus patru ajutoare de corespondenţă, adică a împărţit fiecare diviziune în cîte două subdiviziuni.

Ei bine, eu vă cer ca în loc de doi subşefi de diviziuni să-mi daţi doi şefi de biurou, şi pentru aceasta nu vă cer un spor mai mare decît de 1 500 franci, adică în loc de 5 400 vă propui 6 900 franci. Cu chipul acesta mă veţi pune în poziţiune de a nu lăsa pe aceşti funcţionari cari au 20 de ani de serviciu să rămînă pe pave, mai ales cînd nicăieri ca în Ministerul de Interne nu se fac mai cu greu înaintările. Astfel, vă propui ca în loc de două ajutoare de corespondenţă să se puie trei şefi de biurou [4].

Asupra bugetului oficiului statistic.

Domnilor, nu pot face alt decît a mă ţine acum în cifrele acestea; însă, domnilor, aveţi în arhiva dumneavoastră un project pentru reformarea statisticei, prezentat încă din timpul ministerului domnului Ion

Ghica; vă rog dară, dacă este cu putinţă, ca în sesiunea aceasta să se voteze acel project. Fără acel project de lege, domnilor, nu facem alt decît a manţine în posturi nişte funcţionari cari n-au demeritat şi pe cari nu putem să-i lăsăm pe pave, dară de la cari cu toate acestea nu putem să ne aşteptăm a avea o statistică care să ne producă ceva folositor cu organizarea ei actuală [5].

În cîtă vreme, domnilor, nu vom avea prin judeţe raportori statistici, în cîtă vreme toate ministerele nu vor avea şi ele cîte un serviciu special de statistică pentru partea lor şi apoi toate concentrate la Ministerul de Interne, credeţi-mă, domnilor, că nu avem statistică; şi, pe de altă parte, credeţi-mă că trebuie să avem o statistică, dacă voim ca Adunarea, ministerul şi ţara să poată avea înaintea sa o oglindă despre starea sa şi administrativă şi judiciară şi morală. Numai prin o statistică putem să ne facem o idee esactă dacă ţara progresează sau dă înapoi, şi în ce parte progresează şi unde nu.

De aceea vă rog serios să votaţi acel project la care negreşit şi guvernul va veni cu opiniunile sale.

La paragraful „materialului de cancelarie pentru biroul administraţiunii centrale".

Aceasta nu se poate face aci, alta este funcţionarul şi alta este materialul [6].

Funcţionarilor puteţi să le tăiaţi din lefe, dară din materiale nu puteţi; de exemplu, contractez lemne: ei bine, contractul acela are să-mi înfăţişeze fracţiuni cari nu se pot tăia.

Pe marginea amendamentului lui G. Brătianu [7] *de a se suprima suma de 7 000 de galbeni de la paragraful Diverse „pentru menţinerea ordinei publice".*

Ar trebui ca eu să aştept să vorbească toţi oratorii cari combat acest articol, pentru ca apoi să vin să răspund la toate argumentele lor, şi ar trebui s-o fac dacă ar fi să urmez un plan de strategie. Eu însă, din contra, vin din început să vă dau flancul meu, cum se zice, la dispoziţiunea dumneavoastră şi de mai înainte vă declar că această sumă e o cestiune de încredere. Oricît mi-ar da sfat domnul G. Brătianu să nu fac cestiune ministerială, această cifră declar că e o cestiune de încredere, tocmai puindu-mă pe tărîmul constituţional.

În toate ţările din lume, cînd vine ministrul şi cere cifre de discreţiune de cari nu poate să dea seamă Curţii de compturi, aceasta e o cestiune politică ministerială; şi nici eu n-aş putea face altminteri. Dumneavoastră aţi votat deunăzi la Ministerul de Esterne 200 000 franci pentru misiuni şi cheltuieli de presă; s-au găsit ziare cari au zis că aceasta e foarte imoral; ar fi trebuit însă ca acele ziare, cari în multe sînt în relaţiune cu ziarele austriace, să fi aflat că guvernul din Viena are în budgetul Ministerului din Afară un milion de fiorini pentru presă. Nu mai vorbesc acum nimic de alte sute de mii fiorini cari figurează în budgetul ministerului de la Pesta.

Apoi, dacă s-au votat 200 000 franci Ministerului din Afară pentru apărarea ţării şi a onoarii ei, oare 74 000 franci care se dau pentru neprevăzutele trebuinţe din întru ale ţării e mult, domnilor?

Am auzit pe onorabilul domn G. Brătianu zicînd că aceşti bani se întrebuinţează în alegeri. Eu, domnilor, fără să vin să vă pun în poziţiune ca să cunoaşteţi ce sînt acei bani, vă declar franc că din aceşti 74 000 franci 26 000 se dă poliţiii capitalei; şi vă declar de mai înainte că aceşti bani nu se întrebuinţează pentru poliţia politică, pentru a se urmări prin spioni plătiţi cetăţenii; nu mă veţi crede pe mine, majoritatea

va crede pe actualele prefect al poliţiii capitalei [8], pe care mulţi din dumneavoastră îl cunoaşteţi foarte bine şi care n-a dat drept nimănui să se îndoiască de lealitatea sa.

Iată dară că rămîn numai 48 000 franci. Ei bine, am 33 judeţe; dacă voi împărţi această sumă, îmi vine cîte 1 400 franci pentru fiecare; care e judeţul acel mizerabil, infam, ticălos, care să se conrupă în alegeri cu 1 400 franci? *(Aplauze.)*

Dacă domnul G. Brătianu are o opiniune atît de tristă despre simţul moral al naţiunii sale, să nu se mai suie la tribună să spună asemenea cuvinte, şi eu, dacă aş avea credinţa aceasta, n-aş mai vrea să fiu mandatarul acelei naţiuni. Nu, domnilor, nu se dau aceşti 48 000 franci pentru conrupţiune în alegeri, căci nu ajung 1 400 franci pentru conruperea unui judeţ, cum a unei ţări întregi, chiar cînd ar fi primitoare de conrupere.

Domnilor, sînt trei judeţe cari se bîntuie de un bandit grozav [9], nu voi să-i spun numele, pentru că atunci se ştie judeţul, şi are mulţi tovarăşi. Banditul acela nu pradă în plasa în care şade, nici în judeţul lui, dară pradă în al doilea, în al treilea judeţ.

M-am adresat la toţi prefecţii şi i-am rugat să-l prindă şi prefecţii mi-au spus: ce? Nu putem să prindem pe acest om pînă nu-i vom cunoaşte mai întîi gazda, şi cu mijloacele cari avem; scoatem potera, îl urmăreşte, se luptă cu dînsul, nu-l poate însă prinde, fiindcă nu cunoaşte urmele lui; ne trebuie altfel de mijloace. Prefecţii aceia, cari sînt oameni foarte onorabili, au fost deputaţi în Constituantă, îmi cer să le trămit fonduri. Ei bine, cînd am intrat în minister, am văzut că s-au întrebuinţat fondul destinat pentru poliţia secretă şi pot depune sub jurămînt că nu s-a cheltuit nici o para în alegeri. Am scris atunci prefecţilor acestea: aşteptaţi pînă la trei ianuariu, pentru ca să pot dispune de acea cifră din budget.

Iată dară, domnilor, destinaţiunea ce se dă la o parte din aceşti 43 000 lei, cari sînt în dispoziţiunea mea.

Mai rămîne acum o sumă, domnilor; oare un ministru de interne nu este chemat şi el, nu este pus în necesitate de a ajuta nişte întreprinderi, de multe ori pot zice chiar naţionale, de a ajuta nişte nenorociri personale, şi acum fac apel la onorabilul domn C. Rosetti ca să spună dacă în anul 1864 nu ştie că era o companie dramatică română[10] pe care făţiş nu puteam eu să o sprijin, dară căreia, în particular, din fondurile ce onorabilul domn G. Brătianu le stigmatizează, i-am dat un ajutor cu care a putut să trăiască o stagiune întreagă? Voi mai face altceva: voi face apel la mulţi din domnii deputaţi de peste Milcov să spună dacă nu ştiu că din fondurile secrete am întreţinut în 1860 peste o mie de emigraţi ungureşti [11], cari se reclamau ca să-i dau peste hotare, şi la 1864 peste două batalioane de polonezi? [12] Şi astăzi unii din domnii deputaţi, fac apel la domnul Chiţu, ştiu că din aceşti bani am să fac o bună şi modestă întrebuinţare. *(Aplauze.)*

Iată dară domnilor că v-am spus de mai înainte ce am să fac cu banii ce veţi vota dumneavoastră a se înscri în budget şi din care nu am în dispoziţiunea mea decît 44 000 lei. Dacă socotiţi dumneavoastră că cu aceşti 44 000 lei am să întemeiez poliţia politică sau că am să conrup alegerile, apoi atunci vai! nu numai de ministerul actual, dară şi de ţara întreagă.

Privitor la tipografia statului [13].

Domnilor, înainte de a vă vorbi despre acea adresă, mă cred dator a vă espune starea neregulată în care se află aparîţiunea „Monitorului", precum şi starea în care se află tipografia statului.

Această tipografie se organizase destul de bine, după votul dat de onorabila Adunare din 1863, şi cred că a şi funcţionat destul de bine şi foarte esact, şi doveadă sînt „Monitoarele" de atunci, cari dovedesc cum erau redactate. Nu ştim prin ce împrejurare a trecut „Monitorul" la particulari; dară după 11 februariu s-a luat iarăşi acel serviciu de la particulari şi s-a dat statului; cu toate acestea, nici tipografia, nici administraţiunea de mai nainte n-a mai esistat; trebuia ca din nou să se organizeze. Prin urmare, urmează şi noi să ne gîndim la treptata ei îmbunătăţire. Organizarea „Monitorului" însă depinde de două îmbunătăţiri, căci „Monitorul" are întîi redacţiunea şi administraţiunea sa, şi pe urmă are şi starea bună sau rea a tipografiei.

Tipografia, precum v-am spus, prin diferitele schimbări de localităţi, a ajuns într-o stare foarte rea şi predecesorul meu [14], ocupîndu-se de această stare de lucruri, a şi numit o comisiune care, după mai multe dezbateri, a venit la convicţiune că între altele este de neapărată trebuinţă ca tipografia să ia o organizare radicale, şi mai cu deosebire că trebuie să se pună într-un local al statului aflat în mijlocul oraşului, astfel încît lucrătorii să poată veni mai lesne la datoria lor. Al doilea, ca presele să se miste prin puterea vaporului şi pentru aceasta s-a şi luat dispoziţiuni ca pe de-o parte imprimeria statului să se mute la Şerban Vodă şi, pe de alta, s-a contractat aducerea unei machine cu vapoare şi a celor[l]alte machine pentru mişcarea preselor.

Strămutarea s-a început a se face tocmai în zilele intrării noastre la minister, şi din nenorocire lucrările restaurării localului nu s-au înaintat aşa de repede şi, machinele necesarie nefiind încă sosite, tipografia nu s-a putut organiza, şi nu cred că cu cea mai bună-voinţă s-ar fi putut organiza pînă astăzi, dară sper că peste o lună sau o lună şi jumătate să putem organiza acea imprimerie încît „Monitorul" să poată ieşi mai bine.

Acum însă trebuie să ştiţi că o parte din tipografie se află la Ministerul de Interne, o parte la Mavrogheni, în localul şcoalei de meserii, şi o parte în noul său stabiliment. Acestea sînt motivele, domnilor, pentru ce nu merge bine nici tipografia statului, nici „Monitorul oficial".

Apoi mai este şi altceva: „Monitorul oficial" cu numărul cel mare de esemplare în care se publică, fiind organul cel mai mare al ţărei, fiind organul unic al guvernului, şi pe lîngă ştiinţele cele oficiale avînd a mai publica şi afaceri particulare, negreşit că lîngă redacţiune şi administraţiune mai trebuie să aibă şi un control foarte serios, şi „Monitorul", care dă un venit foarte însemnat, care i-a fost pînă acum personalul? Acest personal a fost pînă acum cu totul nesuficient şi de aceea foarte lesne puteţi înţelege că controlul mai că nu a esistat.

Acestea dară, domnilor, sînt motivele cari m-a făcut ca să vă cer acest mic adaos şi rog pe onorabilele domn raportatore [15] ca să binevoiască a vă citi adresa mea, pentru ca să vedeţi şi cele[l]alte motive care le-am arătat în acea adresă şi pe cari nu vi le-am putut înşira toate.

Replică lui A. Gheorghiu [16] *referitor tot la tipografia statului.*

Domnilor, aş voi să pun pe onorabilul domn Gheorghiu în condiţiuni să se convingă că şi eu aş vrea să fac mai mult în această privinţă, dară că mă aflu în faţa unei greutăţi pe care eu nu o pot birui, şi-l rog pe domnia-sa ca, la orice oră va voi, să-l pun în poziţiune ca, împreună cu directorul „Monitorului", care vine în toate zilele la mine de se plînge desperat că nu poate face mai bine, să se ducă, zic, cu domnul Vulturescu şi să cerceteze cauzele pentru ce tipăririle „Monitorului" merg aşa de greu,

şi eu iau angajamentul formal ca să pun îndată în aplicaţiune tot ce va propune domnia-sa ca măsuri mai nemerite, spre a face ca răul să dispară de îndată.

Am fost, domnilor, şi eu într-o vreme proprietar de tipografie [17], m-am ocupat foarte mult altădată cu această arte şi-mi păstrez încă vechile mele suvenire, cari, deşi vechi, însă le am proaspete în memorie, de organizarea unei tipografii; mă pricep destul de bine de cum trebuie organizată o tipografie pentru ca să meargă mai bine. Ei bine, domnilor, în starea actuală eu găsesc că nu se poate face ceva pentru tipărirea „Monitorului" mai nainte de a avea pentru imprimerie un local apropriat şi un personal de oameni mai speciali. Recunosc că directorele de astăzi, care este un om inteligînte şi are multe alte talente, nu are însă talentul de administrare, de privegherea cea mare ce i se cere, şi cred, după cum el singur a arătat dorinţă, că voi putea să fac ceva în această privinţă prin o altă persoană. Opiniunea mea, domnilor, este că acest serviciu al „Monitorului" nu ar putea să funcţioneze bine decît atunci cînd direcţiunea tipografiii şi aceea a „Monitorului" vor fi întrunite în mîna aceluiaşi bărbat. Aceasta cred eu că este mijlocul care ar face să meargă mai bine tipărirea „Monitorului", fiindcă, cum stă astăzi acest serviciu cu doi directori, cînd directorele „Monitorului" vrea să meargă bine, acela al tipografiii, dintr-o cauză sau alta, nu voieşte, şi astfel aceşti doi directori, paralizîndu-se unul pe altul, fac ca lucrarea să sufere.

Acum, în ceea ce priveşte a doua objecţiune făcută de onorabilul domn Gheorghiu, guvernul o apreţiază şi primeşte cu bucurie să o îndeplinească. Într-adevăr, a sta cineva să caute, să foileteze discuţiunile Camerii în „Monitorul oficial" e foarte greu, pe cînd publicîndu-se aceste discuţiuni într-o colecţiune aparte, poate cineva să le cerceteze mai uşor, şi apoi şi publicul este pus în poziţiune de a le citi mai bine avîndu-le strînse la un loc. Domnul Gheorghiu să fie încredinţat că aceasta se va face, cu atît mai mult că eu sînt oarecum angajat prin precedentele mele, de vreme ce la '60 şi la '64 astfel au fost publicate procesele-verbale ale acestei Adunări.

Răspunde lui N. Fleva, *care se împotrivise acordării de diurne directorului „Monitorului".*

Domnilor, dacă voiţi, sporiţi leafa, dară nu uitaţi că sporind leafa aveţi să daţi acestor funcţionari dreptul la o pensiune mai mare.

O voce: Puţin ne pasă.

Unuia nu-i pasă, dară altora le pasă, şi mai ales pensionarilor. Şi, cînd domnul Fleva va fi şi domnia-lui pensionar, îl asigur că are să-i pese şi domniei-lui.

Iată, domnilor, ce însemnează această diurnă: un şef de serviciu oarecare, un directore al statisticei sau al serviciului sanitar etc., merge la orele sale de cancelarie, şede pînă la 4 ore, se duce acasă, şi foarte rar este chemat de ministru. Directorele „Monitorului" nu este aşa, el este dator să alerge, cum s-ar zice, după ştiri, după noutăţi. Trebuie să vie de mai multe ori la mine ca să primească ori o depeşă, ori un decret, sau să-i spui ce să scrie, ori să-i dictez. Aşa şi la preşedintele consiliului, precum şi la cei[l]alţi miniştri. Asemenea trebuie să alerge de mai multe ori pe la tipografie ca să privegheze dacă „Monitorul" iese în ordinea şi cu materiele cari a otărît. Ei, domnilor, în alte ţări, acei de acolo ar rîde cînd ar afla că un ministru este totodată şi redactor al ministerului său, că el scrie ordinile şi circulările, şi de mai multe ori într-un chip

autograf; la noi este un progres, pentru că ministrul de interne este şi ultimul şi gratuitul corector al „Monitorului". Dacă onorabilul domn Fleva voieşte să-mi facă onoare să vie la mine, mîne la 9 ore, va vedea jandarmul venind cu ultima corectură la mine şi va vedea că petrec jumătate de oră pînă cînd scriu deasupra, de imprimat. Aşa este ţara, aşa sînt moravurile ei; a mers cu aspiraţiunile mai mult decît cu capacităţile.

Replică lui A. D. Holban, *care se pronunţase contra sporirii lefii redactorului „Monitorului".*

Domnilor, îmi pare trist chiar să văd pe onorabilul domn Holban că vine să vorbească de dincolo din odaie, fără să fi ascultat ceea ce s-a petrecut aci.

Domnul Holban: Am vorbit în cestiunea redactorelui.

Domnia-sa vorbeşte de redactor şi apoi se întinde asupra „Monitorului". Nu sînt două minute de cînd am avut onoare a răspunde domnului Gheorghiu că tipografia este în strămutare şi am luat îndatorirea să fac ceea ce va zice domnul Gheorghiu că este practic a face; cred că mai multă abnegaţiune nu pot arăta decît să renunţ la convicţiunea mea şi să primesc ceea ce va otărî domnul Gheorghiu.

Am auzit pe domnul Holban că este spor; se înşală domnia-sa, nu e nici un spor la cifra ce era în budgetul anului trecut, şi, cînd l-am auzit pe domnia-sa că vine să ia cuvîntul, am crezut că are să mă apere pe mine, mai cu seamă domnia-sa, fost redactore al „Monitorului" în 1862, care primea 2 500 lei pe lună. *(Ilaritate.)* Şi vine domnia-sa să zică că redactorele actual este bine plătit că are 1500 franci. Domnia-sa ne-a făcut imputare şi a luat în ridicul cuvintele mele, zicînd că alţi miniştri nu revedea „Monitorul" şi ieşea regulat, şi eu îl revăd şi nu iese regulat. Domnia-sa ca fost redactore trebuie să ştie că nu ieşea „Monitorul" niciodată din teasc pînă ce ministrul nu-i pune cuvîntul aprobat...

Domnul Holban: Nu e esact.

Este esact. Voi aduce din arhiva „Monitorului" din 1864, contrasemnat de mine pe cînd domnia-sa era al doilea redactor. Vă voi aduce „Monitorul" sub-semnat de domnul N. Creţulescu şi de alţi miniştri.

Este cu neputinţă ca „Monitorul", din care fiecare literă are o importanţă politică, să nu ştie ministrul ce coprinde. Acum, pentru ce domnia-sa vine să facă un discurs fără ca să se bazeze pe ceva, nu cerem nici un adaos pentru directore. Nu vă cer decît ceea ce era anul trecut; e peste putinţă să aveţi un directore la „Monitor" dacă-l veţi plăti cu nimica, căci atunci s-ar duce la un ziar particular ca redactore şi nu s-ar mulţumi cu mai puţin de 2 000 lei. Domnul Holban a fost redactore particular şi ştie aceasta.

Este un sistem, domnilor, am auzit ce s-a zis adineaori ca să se şteargă de la prefecţi şi subprefecţi şi să le dea pe an ceva ca un fel de bacşiş; atunci fiţi consecinţi, mergeţi mai sus, ziceţi că nu e trebuinţă să fie nici miniştri, ci să fie numai comune libere în o ţară liberă şi independinte. *(Aplauze, ilaritate.)*

La paragraful cheltuielilor de materiale pentru „Monitor"[18].

Domnilor, iată ce este. Cred că şi dumneavoastră voiţi ca „Monitorul oficial" să nu fie numai o foaie de acte publice, ci să fie un ziar totodată politic, nefăcînd însă polemică, precum este „Monitorul" francez,

„Monitorul" prusian şi alte asemenea ziare. Aţi văzut că în „Monitorul" francez se publică nu numai articole literare, dară de multe ori şi articole ştiinţifice şi de arte. Aşa, domnilor, redactorile întîi şi al doilea publică cum vedeţi chiar acum în timpul sesiunelor, cînd coloanelor trebuie să dea preferinţă mai ales pentru lucrurile oficiale, publică o rubrică politică şi literarie; însă aş voi, mai ales în intervalul sesiunelor Camerei, ca „Monitorul" să publice şi articoli de un adevărat interes, de exemplu articoli cari să rezume statistica noastră, mişcările agricole, mişcările ştiinţifice, precum şi articoli de drept, articoli de arte, de ştiinţă etc., cari nu se pot face numai de redactori. Toate ziarele, chiar cele particolare, plătesc într-un chip escepţional articolii care au un merit escepţional. De aceea, v-aş ruga să daţi 1 500 lei pe an cu care, din vreme în vreme, să se poată plăti cîte un articol artistic, ştiinţific, muzical, arhiologic etc., care să dea un adevărat interes „Monitorului oficial".

Cît pentru corectori, n-am trebuinţă să vă spui că în timpul sesiunii este de neapărată trebuinţă şi de un spor de corectori, şi nimic nu este mai greu decît a găsi corectori. Deunăzi am făcut un concurs, s-au înfăţişat 21 de tineri cu cursuri făcute gimnaziale. Ei bine, din 21 a trebuit să prefer pe unul care a bătut pe toţi şi care n-a făcut cursuri gimnaziale, ceilalţi 20 s-au retras cum i-am pus la probă.

O voce: Recomandaţiune pentru şcoale.

Domnul Donici: Aş ruga să mi se dea o escepţiune asupra articolului ce văd înscris aici sub numirea de plată a depeşelor pentru „Monitor" în sumă de o sută galbeni. Mi se pare că, dacă „Monitorul" urmează a dobîndi acea importanţă care ne-o spune domnul ministru şi care o ştim şi noi, suma de 100 galbeni pentru nuvelele ce dobîndeşte din toate părţile lumei este o sumă infinamente mică. Eu crez că e aci o eroare.

Depeşele se plătesc mult mai mult, este foarte adevărat că cu o sută galbeni am avea un serviciu foarte restrîns, şi ziarul „Românul" cheltuieşte mult mai mult pentru depeşele sale, dară o pungă îngustă plăteşte sutele de galbeni peste acea sută care se reclamă astăzi. *(Aplauze.)*

Replică lui A. D. Holban [19], *care se considerase „atacat gratuitamente" de Kogălniceanu.*

Sînt totdeauna gata a-mi recunoaşte greşeala mea. Ieri, în adevăr, într-un moment de aprindere am zis un cuvînt pe care l-am regretat şi pentru care, nemijlocit şi de îndată, din propria mea iniţiativă, am făcut scuzele mele onorabilului domn Zeuceanu.

Domnul Zeuceanu: Asemenea am făcut şi eu scuzele mele onorabilului domn ministru pentru combaterea animată ce i-am făcut. *(Ilaritate.)*

Aşadară, sînt cel dintîi a-mi recunoaşte greşelele şi nu mă socot deloc dezonorat a le recunoaşte.

Astăzi însă nu mă recunosc întru nimic greşit şi vă am de martori pe toţi dumneavoastră şi notele stenografice că n-am atacat nicicum pe onorabilul domn Holban.

Nu socot că l-am atacat zicînd: eu socot că domnul Holban va veni în ajutorul meu, ca unul ce a fost funcţionar la „Monitor" cu leafă de 1 000 lei pe lună, ca redactore al 2-lea, şi şeful redactore cu 2 500; prin urmare, nu mă aşteptam ca tocmai domnia-sa să vină a zice că leafa de 1 500 lei pentru directorele şef este de ajuns, cînd ştia tare bine că mai înainte acest post era retribuit cu 2 500 lei. Atît am zis şi nimic mai mult. Toate cele[1]alte cuvinte cari le-am zis a fost relative la fapt, iară nu la persoana domniei-sale.

În cît se atinge de persoana domnului Holban, dumneavoastră, domnilor, cunoaşteţi foarte bine opiniunile domniei-sale despre mine, precum şi domnia-sa cunoaşte opiniunile mele despre domnia-lui; şi, ori voi fi ministru, ori nu, opiniunile noastre reciproce sînt foarte bine determinate. N-a[m] zis alt nimic decît că onorabilul domn Holban ca om practic îmi va da dreptate.

În cît pentru ceea ce a mai adăogit domnia-sa, că a fost o lună, două funcţionar şi că şi-a îndeplinit funcţiunea în conştiinţă, înţelegeţi bine, domnilor, că noi aci nu sîntem chemaţi pentru a da onorabilului domn Holban certificat de buna domniei-sale purtare din 1864.

Asupra cheltuielilor cu personalul comisiilor poliţieneşti.

Domnilor, nu ştiu dacă onorabilul domn raportator a căutat în arhivă ca să văd o mijlocire a Ministerului de Interne făcută în urma unui raport al prefectului poliţiei în privinţa unui adaos de copişti la comisiuni.

Domnilor, v-aş ruga, mai ales pe acei cari din dumneavoastră sînteţi în capitală, să vă faceţi o idee despre ceea ce este o comisiune poliţienească.

Oraşul Iaşi pînă mai deunăzi era împărţit în şease comisiuni, oraşul Iaşi are o întindere şi o populaţiune pe jumătate mai mică decît Bucureştii.

Oraşul Bucureşti este însă împărţit în cinci comisiuni, şi la o comisiune nu se află decît doi copişti. Cu sarcinele ce noile legiuiri a pus asupra comisiilor, este cu neputinţă ca ele să funcţioneze cu micul acesta număr de copişti; prin urmare, vă rog să binevoiţi a primi mijlocirea ce mi-a făcut domnul prefect şi care este de a se adăoga încă cîte un copist la fiecare comisiune, pe lîngă cei doi cari se află, adică peste tot să se mai adaoge cinci copişti [20].

La paragraful de materiale pentru reparaţii.

Onorabilul domn G. Brătianu, cînd a vorbit în discuţiunea generale, s-a rostit în contra cifrei de 12 000 de franci pentru reparaţiuni. Domnia-sa însă a făcut o eroare, pe care cred că, după esplicaţiunile cari i le voi da, o va înţelege.

Nu este vorba de a se face construcţiuni noi, ci este pe de-o parte edificiul poliţiei şi, pe de altă parte, comisiunea de Negru, care asemenea este edificiu al statului. Amîndouă aceste edificie sînt două ruine cu desăvîrşire, şi cifra aceasta de 12 000 de franci este cu totul insuficientă, nu pentru a restaura edificiul poliţiei, dară nici măcar pentru a restaura comisiunea de Negru, căci, după devizul care s-a făcut acum în urmă, sumele sînt mult mai mari.

Văz pe domnul Gheorghiu că arată oarecare îndoială, poate că domnia-sa a citit mai bine şi-l rog să-mi arăte.

Domnul A. Gheorghiu: Am crezut că vorbiţi de cifra de 75 000 lei.

Într-adevăr, recunosc că sînt eu cel greşit, fiindcă am făcut aluziune şi la aceea. Cînd vom veni însă la cifra aceea pentru construcţiuni, voi vorbi; aci mă mărginesc a vă spune că cifra de 12 000 lei pentru reparaţiuni nu este îndestulătoare. A da atît sau a nu da nimic e totuna; căci cu 12 000 de franci nu se poate repara nici măcar edificiul poliţiei, care are atîta necesitate de reparaţiuni, ceea ce se poate vedea de dumneavoastră toţi cîţi pot trece pe acolo.

De aceea vă rog să binevoiţi a-mi da o cifră mult mai mare, ca să se poată repara măcar edificiul poliţiei.

Mai degrabă aș primi să se amîne construcțiunea localului comisiunei și acum să se facă numai un început, dară pentru reparațiunea poliției să-mi dați cifra necesarie; și, ca să combinăm aceste două lucrări la un loc, vă rog să întruniți amîndouă aceste cifre, ca din suma întreagă să întrebuințez cît îmi va trebui pentru reparațiunea edificiului poliției și cu ce va rămînea să fac începutul comisiunii, căci locul este gata și începînd acum, chiar dacă nu se va ajunge anul acesta, la anul se va termina.

Din nou asupra comisiilor polițienești.

Domnilor, voi vorbi de cestiunea de princip pe care a ridicat-o onorabilul domn Donici [21], și în adevăr recunosc că așa trebuie să fie, comisiunile trebuie să se facă de către orașe, și avem de exemplu orașul Iași, unde orașul în fiecare comisiune, la fiecare despărțire a orașului, are un edificiu al său, cu cazarmă deosebită, cu așezămînt de pompieri și cu toate accesoriele trebuitoare, toate acestea făcute cu cheltuiala orașului. Așa este. Din nenorocire însă, domnilor, în București cheltuielile sînt așa de mari, greutățile acestui oraș provenite din situațiunea chiar a orașului, din întinderea sa nemăsurată, din așezarea sa pe un loc șes, reclamă niște cheltuieli mult mai mari decît în Iași. Pe lîngă aceasta, onorabilii locuitori din București au fost tratați pînă astăzi, cum se zice, cam în *enfants gâtés*, nu au înțeles încă, pînă astăzi, că onoarea ce au de a fi locuitorii capitalei României trebuie să le impună și datorii mai mari. Într-adevăr, eu cît pentru mine, nu ca ministru, ci ca cetățean din partea de dincolo de Milcov, și mai ales ca ieșean, mă revolt cînd văd că accizurile din Iași sînt de două ori mai mari decît acele cari se plătesc în București. Aceasta este cu toate acestea astfel, și în toate conversațiunile ce am din cînd în cînd cu onorabilul domn primar al capitalei nu continesc de a-i zice : dară, pentru numele lui Dumnezeu, faceți odată ca cîrciumarii dumneavoastră [22] cari vînd vinuri și rachiuri să plătească ceva mai mult ca acciz. Sper că cu timpul, și foarte peste curînd chiar, vom ajunge la aceasta; dară iarăși eu țin seamă și de spiritul de prudență al consiliului comunal, care-i face ca nu o dată să sporească dările cu 200 la sută, căci aceasta ar aduce poate oarecari încurcături. Cînd Bucureștiul însă va ajunge să pună în aplicare accizurile și dările pe cari le are Iașul și pe cari trebuie ca odată să le perceapă în conformitate cu legea votată de dumneavoastră și de Senat, atunci orașul București va trebui să dea încăperile trebuitoare pentru poliția sa, precum le-a dat și Iașul.

De aceea, domnilor, vă zic, dați-mi actualmente mijloace numai ca să conserv ceea ce este, să îmbunătățesc încăperile poliției și acelea ale comisiunii de Negru. Nu știu pînă acum cifra esactă, devizul nefiind încă făcut, dară socotesc să-mi dați 50 000 de lei peste tot, și cu acest chip va rămînea o economie de 36 000 lei. Dacă și cifra de 50 000 de lei va fi prea mare, ceea ce va prisosi va rămîne iară ca economie.

„Monitor", 1869, Supliment, p. XX, col. 1, 2—3, 5; p. XXI, col. 2—5; p. XXII, col. 1—5; p. XXIII, col. 1—3.

NOTE

[1] D. Tacu protestase „că i se oprește cuvîntul". K. insistase să fie lăsat a vorbi, deși a început „cu cestiunea cea mai puțin importantă din acest budget", și anume cheltuielile de reprezentare. Tacu își începuse intervenția contestînd afectarea sumei de 68 000 de lei drept

„cheltuieli de reprezentare pentru transportul prefecților". Protestase apoi contra introducerii cheltuielilor de menținere a ordinii publice la Ministerul de Interne susținînd că există pentru aceasta prefecți, polițai ș.a. „Aceste cheltuieli nu cred să fie necesarii cînd avem un guvern constituțional unde este libertatea presei, unde este dreptul de întrunire, unde guvernul lucrează nu sub ascuns, ci lucrează în public". El arătase că sistemul penitenciar în România „demoralizează" în loc să aibă efect educativ. Apoi închisorile cu caracter represiv sînt comune cu cele preventive; nu vedea, în fine, rostul unui arest pentru vagabonzi. Tacu ceruse apoi suprimarea posturilor de subprefecți și îmbunătățirea justiției la nivelul comunelor.

[2] C. Brăescu propusese ca fracțiunile — „adică banii care se văd în proiectul de buget însemnați pe lîngă cifrele de lei" — la lefurile funcționarilor Ministerului de Interne să se suprime. Rezulta așa o economie de 10 000 de lei anual.

[3] N. Fleva ceruse ca suprimarea să se opereze diferențiat: la lefurile ministrului, directorilor, șefilor de divizii; lefurile copiștilor să rămînă intacte.

[4] Propunerea lui Brăescu a fost acceptată.

[5] Primul oficiu de statistică în Țara Românească s-a constituit la 15 noiembrie 1857. La 24 aprilie 1859 s-a organizat biroul de statistică, avînd și buget, condus de D.P. Marțian. Un birou similar a început a funcționa în Moldova de la 30 iulie 1859. Ele au fost unificate în luna iulie 1862. Vezi amănunte la Manea Mănescu, *Centum decem anni statisticae Romaniae*, în *Din istoria statisticii românești*, București, 1969, p. 7—35; apoi K., *Instrucțiuni pentru îndatoririle raportorului statistic în privința actelor civile*, în „Monitor", 1864, nr. 242, p. 1 150, supliment; Ion Ionescu [de la Brad], *Rapport du délegué officiel du gouvernement roumain au Septième congrès international de statistique accomplis sur les progrès statistiques en Roumanie depuis le congrès de Florence jusqu'à celui de La Haye*, 1869, 11 p. În 1872 s-a dat *Legea pentru reorganizarea serviciului statistic general al României*, București, 12 p. Se crea un oficiu pe lîngă Ministerul de Interne, cu o comisie centrală aferentă (în care au intrat: Gr. Bengescu, Al. Lahovari, P.S. Aurelian, G. Brătianu, Al. Pencovici). Pe lîngă celelalte ministere se crea un post de referent statistic. În județe comitetele permanente aveau îndatorirea de a aduna datele statistice.

[6] A. Fătu propusese, ca și Brăescu mai înainte, să se suprime fracțiunile.

[7] G. Brătianu spusese că cei 7 000 de galbeni se dau pentru coruperi în alegeri. Suma nu e necesară căci „poporul român, nu trebuie să exagerăm nici în bine nici în rău, este foarte liniștit"

[8] G. Cantacuzino.

[9] Poate Petre Trincă, prins în plasa Amaradia, județul Dolj; Ministerul de Interne exprima mulțumiri autorităților locale prin „Monitor" (nr. 25 din 1869, p. 171).

[10] K. a fost un sprijinitor constant al teatrului. Aici ar putea fi vorba de o companie care funcționa paralel cu Teatrul național condus de Matei Millo, și anume „Teatrul societății dramatice" condus de M. Pascaly. Acesta a jucat în stagiunea 1863/1864, deși formal trebuia să aibă aprobarea comitetului teatrelor în sensul controlării repertoriului. Pascaly a declarat că neprimind subvenții de la stat nu se simte obligat să-și prezinte repertoriul spre control. K., care inițial dăduse un ordin de suprimare a activității companiei, a cedat (vezi I. Massoff, *Teatrul românesc. Privire istorică*, București, 1966, p. 101—102).

[11] Vezi supra, p. 31.

[12] Vezi partea I a volumului, p. 145, nota 2.

[13] Bugetul tipografiei statului fusese fixat în comisie la 30 666 de lei și K., printr-o adresă, ceruse majorarea la 32 532 pentru suplimentarea personalului. În această problemă mai vezi intervenția lui K. în partea I a volumului, p. 158—159; *Regulament pentru administrarea Imprimeriei statului din 14 iunie 1869*, în „Monitor", 1869, nr. 137, p. 673—674; Dim. Ionescu, *Un mic istoric asupra tipografiilor din România*, partea I—II, *1533—1927*, Craiova, 1927, 1928, vol. I — 47 p., vol. II — 106 p.; N. Th. Ioannițiu, *Istoria editurii românești*, București, 1943, 254 p.

[14] Anton I. Arion.

[15] L. Eraclide.

[16] I. A. Gheorghiu spusese că „publicitatea dezbaterilor noastre este baza instituțiunilor noastre... Noi care sîntem în București, cari putem să avem în mînă «Monitorul» de îndată ce iese de sub presă și nu putem citi mai întotdeauna lucrările Camerii decît după 18 zile; ei bine, cînd sînt ele dară citite în celelalte orașe ale țării? Cînd sînt citite la sate? Vă asigur că un locuitor de la sat nu poate citi acele dezbateri în «Monitor» decît după două luni". Era de aceea împotriva adaosului pentru că procesele-verbale se tipăreau prost și cu mare întîrziere.

[17] Vezi O. Lugoșianu, *Tipografia lui Mihail Kogălniceanu de la Iași*, în „Convorbiri literare", XLII, 1908, p. 442—444; Dan Simonescu, *Kogălniceanu ca tipograf și editor la Iași*, în „Studii și cercetări de bibliologie", II, 1957, p. 178—183.

[18] La cheltuielile pentru materiale comisia fixase 1 111 lei și K. ceruse 2 000 de lei. La același capitol exista un adaos de 3 000 de lei.

[19] D. Holban spusese că a fost două-trei luni redactor la „Monitor", retribuit cu 1 000 de lei pe lună: „Este oare acum o insultă a se aduce unui om, unui cetăţean, pentru că a fost funcţionar al statului?"

[20] Propunerea lui K. a fost acceptată.

[21] P. Donici ceruse ca sumele pentru reparaţii şi cele pentru construcţii noi să fie adunate într-un singur fond.

[22] Vezi atacurile lui K. împotriva modicităţii accizelor la Bucureşti şi în partea I a volumului, p. 317 şi urm.

*Scurtă intervenţie în favoarea soluţionării unei petiţii prezentate de I. Heliade Rădulescu prin care cerea acordarea unei despăgubiri pentru pagubele suferite la 1848**

Domnilor, pe lîngă cele zise de onorabilul meu coleg de la Ministerul de Finance [1], să-mi permiteţi să vă arăt şi eu, ca ministru de interne — căci se raportă şi la mine această cestiune —, poziţiunea neplăcută şi puţin practică ce ni se face. Domnilor, toate petiţiunile domnului Heliade, pe cît s-a putut cerceta pe calea administrativă, sînt cercetate şi lămurite. Sînt lucrări la Ministerul de Interne cari ar putea pune pe Cameră în poziţiune de a cunoaşte şi a se rosti. Dară pretenţiunile domnului Heliade sînt mari, căci durează de la 1848.

Petiţiunea domniei-sale aţi trămis-o la noi, dară cum aţi trămis-o? Daca aţi fi trămis-o cu hotărîre ca să precurmăm cu desăvîrşire această cestiune, nu am fi putut şi nu primeam aceasta, fiindcă este o cestiune de bani. Însă aţi trămis-o ca să facem o împăciuire şi apoi să venim iară la Cameră.

Ei bine, ni s-a dat un rol de curieri, şi cu preţul acesta eu puteam [sic !]. Aceasta, domnilor, este o datorie naţională, o obligaţiune naţională a despăgubi pe un om care a fost victima evenimentelor politice. Ei bine, nicăieri Camera nu se poate servi mai bine de dreptul ei de anchetă parlamentară ca în cazul de faţă. Vom avea onoare a vă aduce toate dosarele; vă vom da lămuriri, dară binevoiţi a numi o comisiune care să hotărască cestiunea, căci altfel noi avem să stăm în tocmeală cu domnul Heliade, avem să-i zicem poate că cere unele, şi astfel iară are să vină la dumneavoastră şi în cele din urmă tot aveţi să numiţi o comisiune.

De aceea să nu mai străgănim pe acest om care de 20 de ani aşteaptă să fie despăgubit de paguba ce a suferit. Casa lui s-a luat pentru oştire, sub nume de chirie. S-a dărîmat, s-a luat tot mobilierul din întru; s-a stricat tipografia, cărţi, tot; de 20 de ani reclamă despăgubirea şi, după atîta insistenţă, dumneavoastră nu-i daţi decît ceea ce zice francezul — permiteţi-mi espresiunea —, *une fiche de consolation*; dumneavoastră trămiteţi la noi şi noi la dumneavoastră. În minister aveţi toată materia, numiţi dară o comisiune şi aceea va cerceta şi va veni ca reprezentanţi ai naţiunei să propună Adunărei Naţionale despăgubirea ce se cuvine acelui domn, care vă repet, are toată dreptatea.

C. Codrescu *ceruse ca guvernul să vină cu un proiect de lege pentru numirea unei comisii parlamentare care să discute petiţia.*

* Şedinţa din 8 ianuarie 1869.

Văd pe domnul Codrescu că conversațiunii noastre i-a dat o importanță foarte mare, punînd înainte chiar și urgența.

Nu este așa, domnilor; dacă vom lua înainte analele noastre parlamentare, vom vedea că, totdeauna cînd Camera a dat un vot care a emanat din inițiativa ei, guvernul s-a socotit în drept să întreție Camera despre acel vot.

În cestiunea aceasta ni s-a comunicat un vot al Adunării, ni s-a dat o misiune ca să intrăm în înțelegere cu domnul Heliade...

Domnul Gheorghiu: Ce a făcut ministerul?

Am luat votul acela, l-am cercetat în Consiliul de Miniștri și am zis că mai ales în cestiuni de bani publici, cînd se atinge de bani, mai bine este să ne înțelegem cu Camera, să fie părtașe și Camera la lucrările noastre.

Noi n-avem nevoie să venim cu mesagiu domnesc, pentru că nu s-a făcut nimic din inițiativa noastră; Camera ne-a comunicat un vot; dacă am fi socotit că acel vot n-are motiv de a fi pentru noi, l-am fi lăsat la o parte, cum sînt multe voturi cari n-au luat nici o urmare, dară noi n-am făcut așa, am venit să conversăm, să ne înțelegem cu dumneavoastră; precum a făcut ministerul trecut, care, în cestiuni mult mai importante, a ținut asemenea conversațiuni cu Camera, tot astfel facem și noi astăzi, pentru că credem că mai nemerit ar fi ca orice s-ar da ca despăgubire domnului Heliade să se facă în înțelegere cu Camera; să se numească o comisiune care să studieze actele din minister și să ajungem la un rezultat.

Acum Camera nu voiește să facă astfel, nu găsește că este bine așa; noi pentru noi vă declarăm că de cîte ori se atinge de banii publici, de despăgubiri, socotim să facem bine să fim cît mai scrupuloși. Sînt mai multe voturi de asemenea natură, de exemplu este un vot pentru a ne înțelege cu concesionarii „Monitorului"; de atunci sînt doi ani, și predecesorii noștri nu i-au dat nici o urmare, au tăcut. Voiți dară să facem și noi tot așa, să tăcem și noi în privința acestui vot?

Răspunde lui G. Vernescu, *care îl acuzase că a vorbit „cu multă răceală în această cestiune".*

Cred că domnul Vernescu a făcut un *lapsus linguae* cînd a vorbit despre răceala mea în privința domnului Heliade [2]. Cînd s-a făcut propunerea pentru recompensa naționale a domnului Heliade, părintele literaturii române, am avut onoare să fiu al doilea după domnul C. Grădișteanu, din inițiativa căruia s-a făcut propunerea. În cestiunea de față n-am pus răceală, și dovadă e că eu mai întîi am zis ceea ce a zis domnul Vernescu în urmă; s-a luat unui om casa lui, s-a prefăcut în ruină, națiunea e datoare, de onoare, să despăgubească pe acest om.

Socotesc că aceste cuvinte reci sînt mai calde decît cuvintele cele mai patetice. Onorabilul domn Vernescu va binevoi a întreba pe onorabilul domn Heliade, și sînt sigur că onorabilul domn Heliade va fi cel dintîi care să mărturisească în favoarea mea, că eu am interes ca român și ca ministru ca cestiunea să se sfîrșească într-un mod demn de tot ce privește onoarea unei națiuni. Însă tocmai pentru aceasta am voit ca la tranșarea acestei cestiuni să fie și reprezintațiunea naționale angajate; aceasta am zis, nici mai mult, nici mai puțin; am zis că a lăsa această cestiune numai în sarcina noastră e a ne face o situațiune grea; nu sînt încă într-o situațiune atît de armonioasă, în o situațiune de perfectă concordie ca să credem că toți vor fi inspirați în privința noastră numai de sentimentul de dreptate; ne-am temut ca nu cumva, dînd domnului

Heliade despăgubirea ce i se cuvine, să ni se zică de unii şi alţii că am ţinut seamă de cutare sau cutare consideraţiune politică. De aceea am voit să ne sustragem de la această poziţiune, rugînd pe onorabila Cameră să numească o comisiune care, împreună cu guvernul, să ajungă a face tocmai ceea ce zice domnul Vernescu [3].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXIV, col. 3—5.

NOTE

[1] A. G. Golescu a spus că a primit cererea lui Heliade cu recomandarea ca să cadă la învoială cu acesta. Solicitase constituirea unei comisii în acest sens.

[2] G. Vernescu, în ciuda cuvintelor rostite de K., se întemeia pe fapte care erau de domeniul public. În 1856 K. publicase *Suite ou supplément à l'Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes de Monsieur Elias Regnault par N. Russo [Eliade], Bruxelles, 1855,* în „Steaua Dunării", nr. 13, p. 52, în care critica violent pe cel ce căuta să-şi aroge întregul merit al faptelor revoluţionare, aruncînd totodată „injurii murdare" la adresa celorlalţi. K. era indignat mai ales că nu scăpase de calomniile „acestui individ absolut ridicol" nici personalitatea cea mai de seamă a acelui moment — Nicolae Bălcescu.

În 1869 Heliade demisionează zgomotos de la Academie deoarece înaltul for îl alesese în sînul său pe K. Iată cum îl caracterizează exaltatul poet pe K.: „Răul incurabil al mai rău alesului nou membru Mihail Cogălniceanul, ce din dizgraţie este posedat de duhul necurat al togofobiei sau a turbării despre cele candide şi nemaculate" (Ion Heliade Rădulescu, *Scrisori şi acte*, ediţie de G. Potra, N. Simache şi G. G. Potra, Bucureşti, 1972, p. 173; şi „Românul" din 25 decembrie 1869, p. 1 030—1 031, 28 decembrie 1869, p. 1 034, 31 decembrie 1869, p. 1 041—1 042). „Togofobia" era ironia neîndurătoare cu care K. în adevăr îl urmărea pe bietul Heliade, aluzie la mantaua albă cu care acesta se înfăşurase în timpul zilelor revoluţionare de la 1848. În decembrie 1869, cînd în Adunare se discuta pătimaş problema evreiască (vezi infra, p. 225 şi urm.), Heliade va declara doctoral că „Alianţa izraelită" care agita spiritele e doar „o himeră". K. nu scapă ocazia să-l înţepe amintindu-i iar de manta. Exasperat, Heliade îşi dă pentru a doua oară demisia de la Academie explicînd în acelaşi timp ministrului instrucţiunii publice provenienţa nefericitei haine: „A fost mantaua unui ofiţer de cavalerie ce mi s-a pus pe spate după nişte sudori tropicale în răceala dimineţii" *(Scrisori...,* p. 181).

[3] Despăgubirea, care face obiectul intervenţiei îngăduitoare de faţă, fusese neîncetat cerută după revoluţie prin scrisori şi jalbe adresate autorităţilor româneşti. Aşa i-o cere în 1856 lui Barbu Ştirbei, iar lui Al. Dim. Ghica în 1857 (măcar 50 de galbeni) *(ibidem,* p. 156, 162). În şedinţa de faţă Adunarea a decis trimiterea cazului la comisia financiară; în înţelegere cu ministrul de resort aceasta urma să-şi formeze o opinie pe care s-o supună Adunării.

*Cuvînt în apărarea prefecţilor, pentru o descentralizare administrativă eficientă**

Domnilor, în urma respingerii făcute de comisiune, ar fi de prisos ca guvernul să mai vină să combată pe onorabilul domn G. Brătianu [1] în privinţa amendamentului său; însă, pe lîngă amendament, domnia-sa a venit şi cu o teorie de principiu, pe care eu ca guvern nu pot să o primesc. Domnia-sa a venit şi a zis clar: voi să fac să moară de foame administraţiunea, pentru ca forţată de foame să ceară singură să ştergeţi prefecţii de judeţe, fiindcă nu găsim prefecţi cu mica leafă ce i se dă.

Domnilor, aceasta este o teorie ca toate teoriile, dară eu unul nu o împărtăşesc, şi cu atît mai mult cu cît cred că descentralizarea ce doreşte

* Şedinţa din 8 ianuarie 1869.

domnia-sa se poate dobîndi şi cu esistenţa prefecţilor, şi cu atît mai mult socotesc că cu esistenţa prefecţilor se poate face această descentralizare la care aspiră şi Constituţiunea şi ţara.

Domnilor, fie judeţele oricît de autonome, în acele judeţe trebuie să fie un agent al guvernului centrale, pentru că, în ziua cînd veţi şterge în faţa judeţelor autonome pe agentul guvernului centrale, în acea zi trebuie să ştergeţi şi pe miniştri în faţa dumneavoastră şi să mergeţi la toate consecinţele la care tinde teoria domnului G. Brătianu. Nu cred, domnilor, că aceasta este dorinţa dumneavoastră; eu cred că dumneavoastră voiţi să păstraţi unitatea statului, şi unitatea energică a statului român. De aceea guvernul are trebuinţă în judeţe de comisari, numiţi-i prefecţi, numiţi-i agenţi ai guvernului central, numiţi-i comisari domneşti sau naţionali, cum veţi voi; însă trebuie să fie în judeţe un agent al statului, şi acel agent trebuie să fie pus în poziţiune ca să poată reprezenta bine guvernul; şi pentru datoriile şi sarcinile lor, să fie bine retribuiţi.

Domnilor, binevoiţi a lua un preşedinte de curte, un preşedinte de tribunal şi un prefect; vedeţi care sînt salariile funcţionarilor părţii judecătoreşti şi comparaţi cu acele ale părţii administrative şi veţi găsi că partea administrativă este cea mai rău retribuită.

Un prefect, domnilor, este un agent al tutulor miniştrilor, n-are sărbătoare, n-are duminică; şi prefectul acela este silit să facă cheltuieli la care preşedintele curţii şi acela al tribunalului nu sînt îndatoraţi, căci preşedintele de curte sau de tribunal are orele sale fixate, apoi fiecare se duce acasă şi casa lui este sanctuarul familiei. Nu este aşa cu prefectul.

Dacă ţara noastră s-ar şterge din rîndul statelor europene, dacă n-ar fi să trăim cu viaţa europeană, poate că atunci vom face ca prefecţii noştri să fie nişte individualităţi neînsemnate, să şeadă într-o odaie la un han şi să se aboneze pentru mîncare la un hotel.

Nu este aşa însă, prefecţii noştri au cheltuieli de reprezentaţiune ca şi miniştrii; ar vrea sau nu, trebuie să cheltuiască. Vedeţi, domnilor, ce poziţiune s-a făcut miniştrilor, deşi s-a votat pentru noi, însă vorbesc pentru succesorii mei. Domnilor, miniştrii Moldaviei şi aceia ai Valahiei erau mai bine retribuiţi decît miniştrii României. Dacă acei miniştri ai Moldaviei aveau cîte 5 sau 7 mii lei, nu aveau însă cheltuielile cari le au miniştrii României în Bucureşti pentru ţara întreagă.

Domnilor, cel din urmă agent al administraţiunii, al unei puteri cît de mici, este pus în poziţiune să dea o masă şi să răspundă la o masă. Ministrul dumneavoastră al României dacă n-ar avea de acasă, dacă n-ar fi boier, şi se vede că acolo voieşte să ne aducă partitul democratic *(ilaritate)*, nu poate să dea o masă, nu poate să întoarcă o masă. Întrebaţi pe fiecare consul de aci: agentul Serbiei, domnilor, are salarii mai mari decît are preşedintele Consiliului de Miniştri.

Dară să lăsăm pe miniştri şi să venim la prefecţi.

Se zice că viaţa în judeţe este foarte ieftină. Domnilor, oricum ne vom întoarce, oricîte vom zice, nu este atît de ieftin, mai ales cu nestabilitatea situaţiunii la noi.

Cînd nu este stabilitate, domnilor, nu poate să fie casă, mai ales că prefectul este un agent politic; oricîte am zice, el urmează situaţiunea ministerului, şi aceasta nu la noi, dară în El Dorado al partitelor ultra-democratice, în America, cînd se schimbă preşedintele Statelor Unite, se schimbă pînă la cel din urmă şerif, nu de cantoane, nu de comune, dară chiar de *town*, chiar de cele mai mici orăşele. La noi, domnilor, ministrul se schimbă de mai multe ori pe an, şi atunci se schimbă şi prefecţii; sînt

unii miniştri în adevăr cari schimbă mai puţin, dară unii schimbă foarte mult. La noi, se ia un om de aici şi se trămite la Peatra, la Severin, se duce acolo, se aşează, şede şease luni de zile şi se întoarce iară înapoi. Iată o greutate foarte mare. Dacă ar fi numai să-şi ia geamantanul la spinare şi să [se] aşeze într-o odaie la un hotel, şi eu aş zice că 600 lei le este prea mult; dară agenţii guvernului centrale nu pot face astfel. Eu, domnilor, sînt cel dîntîi a zice că nici un funcţionar nu trebuie să ducă o viaţă de lux, nu trebuie să ţină mese întinse, să joace cărţi, să facă ziafeturi; dară, oricum, trebuie să fie puşi în poziţiune de a nu fi îngrijiţi în toată ziua pentru esistenţa lor, trebuie să aibă capul liber, trebuie să ştie că pentru munca sa statul îi dă mijloace să trăiască, nu în abundinţă, dară cum se cuvine să trăiască un agent al puterii esecutive.

Prin budgetul actual, domnilor, nu s-a făcut nici o sporire a retribuţiunii; anul trecut s-a sporit la 5 prefecţi, căci, cînd dumneavoastră aţi votat cele 14 milioane, domnul ministru Brătianu [2] a declarat că are să sporească cîte 500 lei la prefecţii de port, şi ştiţi că viaţa în port este mai scumpă decît în Paris. Întrebaţi ce cheltuiesc prefecţii de Galaţi, de Ismail, de Brăila, pe urmă cei din centrurile mari, Craiova, Iaşi?

Moştenim, domnilor, o situaţiune cu totul alta, şi dară ar trebui să ţinem seamă şi de ceea ce era mai înainte un prefect. În oraşul Iaşi, prefectul are nevoie de cheltuieli de reprezentare; nu puteţi scoate oraşului Iaşi ideia de a fi un oraş mare, de a se socoti a doua capitală, de a fi şi acum centrul unor consuli străini, care şi aceia reclamă măcar o masă pe an, o vizită măcar.

Aşadară, domnilor, nu trebuie să luăm numai de la ramul administrativ şi să dăm ramului judecătoresc, ci să facem o analogie. În toate statele partea administrativă este mai bine plătită decît cea judecătorească. Aţi făcut o poziţiune mai bună judecătorilor şi cu drept cuvînt, pentru că, dacă un judecător nu-şi are mintea liniştită, nu poate procede cu sînge rece la darea justiţiei, cînd ştie că o costă* femeia şi copiii şed fără să aibă ce mînca. Dacă aţi făcut dară o poziţiune mai bună pentru judecători, faceţi-o şi pentru prefecţi; pentru ce vă uitaţi aşa de rău la prefecţi? Dacă sînt prefecţi cari au greşit, aceia să se schimbe, dară nu trebuie ca numai pentru abuzurile unora să pedepsiţi instituţiunea. Domnul G. Brătianu [a zis că] dacă nu ne trebuie prefecţi [să] dăm puţin pentru ca să fim cu neputinţă de a se găsi prefecţi. Iată ce a zis domnia-sa: nu dau bani părţii administrative, pentru ca să peară prin ea însăşi, să peară prin inaniţiune.

Dacă majoritatea Camerei primeşte să voteze această teorie, eu ca ministru sînt dator să protestez în contra ei, precum voi protesta contra oricărei teorii cari va ieşi din sta[tu]tul legal de astăzi. Convicţiunea mea este că singura scîndură sănătoasă pe care trebuie să călcăm este să ne ţinem de Constituţiunea actuală şi să facem a se dezvolta în chip paşnic, iară nu violînd instituţiunile noastre.

Vă rog dară, domnilor, să nu primiţi teoria domnului G. Brătianu. Lefile care sînt astăzi n-au să facă pe prefecţii noştri să se îmbogăţească, au să-i facă să trăiască o viaţă modestă, dară demnă, precum se reclamă de la nişte agenţi direcţi ai puterei centrale care în judeţul lor reprezintă pe domnitor, pe guvern şi chiar pe naţiune.

Replică lui G. Gâlcă *şi* N. Voinov.

* Citeşte: *acasă*.

Voi să zic întîi două cuvinte domnului Gâlcă [3] la ceea ce a zis într-o cestiune locală şi pe urmă să răspund şi domnului Voinov [4] în cestiunea de principiu.

Domnilor, am auzit poate multe dureri spuse de onorabilul domn Gâlcă, dureri de acelea că în judeţul Bîrladului a fost contractate 15 000 de chile de transport la Galaţi şi că nu s-a transportat o singură chilă, şi că din cauza aceasta voieşte domnia-lui să dea prefectului numai 400 de lei leafă.

Domnilor, eu pre cît ştiu, de la votarea unei legi, care poartă titlul de legea tocmelelor agricole, eu ştiu că de atunci prefecţii nu mai au nimic de făcut în asemenea cestiuni de tocmeli agricole, şi însuşi onorabilul domn Voinov a spus ceva foarte drept, cum că într-adevăr de la votarea nouei legi oamenii aleargă foarte mult la preşedinţii tribunalelor şi la tribunale, cînd, din contra, prefecţii nu au altceva decît să aibă o pereche de mănuşi curate.

Aşa fiind, şi cam aşa fiind şi poziţiunea miniştrilor în privinţa intereselor particulare, şi aşa şi trebuie să fie; aşa fiind, zic, nu ştiu cum impută domnul Gâlcă acelui n[en]orocit prefect că nu s-au transportat acele 15 000 chile de bucate. Într-adevăr era o vreme, pe care o cunoaşte onorabilul domn Gâlcă, fiindcă nu este aşa departe acea vreme cînd în adevăr prefectul era cel mai ager esecutoriu; acela cari purta biciul pe spinarea ţăranului cu mai multă energie, acela era cel mai bun ispravnic şi acelui i s-ar fi dat nu 400 de lei, ci trei şi patru mii. Dară astăzi nu mai este aşa, astăzi lucrurile nu mai merg astfel; cu marea durere a unora, a trecut timpul acela de aur în care prefecţii şi subprefecţii nu aveau altă misiune decît să vie astfel în ajutorul agriculturei, şi cine zicea agricultură zicea că ţăranul să fie un instrument de muncă din primăvară pînă în toamnă în mîna proprietarului sau arendaşului, şi atît eu cît şi domnul Gâlcă cunoaştem asemeni proprietari şi arendaşi.

Vin acum, domnilor, a vorbi de prefectul pe care domnul Gâlcă l-a stigmatizat ca prefectul cel mai rău, care nu-şi cunoaşte şi nu-şi împlineşte datoriele sale, care în fine este funcţionarul cel mai incapabil. Ei bine, eu vă declar, domnilor, că acest funcţionar este unul din prefecţii cei mai capabili din ţară, este omul cel mai prob şi mai integru şi unul din caracterele cele mai independinte. Acest om a fost preşedinte de tribunal în timpurile trecute, şi cînd i s-a ordonat pe atunci să facă o lucrare abătută de la lege el a răspuns, a avut curagiul a zice în faţa acelui care dedea un asemenea ordin: nu pot primi ordinul nimenui, ordinul meu este ceea ce îmi dictează legea. Sînt dator dară, domnilor, să spun, deşi personal poate nu aş avea simpatie de persoana în cestiune, deşi această persoană nu este un amic politic al meu, dară sînt dator să spun că prefectul în cestiune este un bun prefect...

Voci: Cine e?

Este domnul Dimitrie Miler, un om foarte onorabil şi pe care eu aş dori să-l numesc prefect la Bacău. Iată, domnilor, cele ce aveam să zic în cît se atinge de cuvintele domnului Gâlcă. O repet, prefectul de la Bîrlad este un bun şi demn prefect şi un om onorabil, şi, dacă nu s-a transportat cele 15 000 de chile la Galaţi, cauza este poate că nu s-a voit a se aplica acea tocmeală de transport, precum nu s-a aplicat multe alte tocmeli agricole în Moldova, tocmeli ruşinoase, prin care braţile şi esistenţa ţăranului erau angajate pentru cîte 15 ani.

Domnilor, să se ştie că pe cît timp voi avea onoarea de a fi ministru de interne agricultura va avea din parte-mi tot sprijinul ce trebuie să aibă, ca o mare sorginte a avuţiei naţionale; dară iarăşi, dacă unii speră ca să dobîndească de la administraţiune biciul pe spinarea ţăranului, eu biciul l-am desfiinţat la '60, fiind mai tînăr, şi nu acum la bătrîneţe îl voi reînfiinţa. *(Aplauze.)*

Vin acum la domnul Voinov.

Domnul Voinov a venit şi a pus pe tapet cestiunea descentralizării. Dară, domnilor, şi eu sînt pentru descentralizare, şi eu doresc cea mai mare descentralizare în ceea ce priveşte administraţiunea, şi eu doresc ca prefecţii să nu mai se amestece în afacerile materiale ale individului, ci numai în afacerile generale ale judeţului; şi eu voi saluta cu fericire ziua aceea în care se va face această îmbunătăţire, ziua în care descentralizarea nu va mai fi un simplu cuvînt la noi. Dară se zice necontenit ca miniştrii să vie cu legea de descentralizare; apoi, domnilor, miniştrii sînt şi ei oameni, oameni cari sînt ţinuţi şease luni de zile din an de a veni înaintea dumneavoastră, de a fi gata şi datori să răspundă la tot ce li se zice şi a răbda şi a asculta foarte multe şi verzi şi uscate, şi apoi pretindeţi să se ducă şi pe la minister, unde-i aşteaptă sute de afaceri, şi încă să mai facă şi legi organice. Ei bine, domnilor, dumneavoastră cari ne vorbiţi necontenit de descentralizare, cari păreţi că o doriţi atîta, de ce în timp de doi ani de cînd vă bucuraţi de Constituţiunea de astăzi, de ce în atîta timp de cînd în puterea acelei Constituţiuni puteţi propune şi vota orice lege, nu aţi propus şi nu aţi votat chiar deja un project prin care să stabiliţi descentralizarea? Veniţi, prin urmare, dumneavoastră cu un asemenea project şi vă asigur, domnilor, că ministerul îl va discuta cu dumneavoastră, va susţine ceea ce va fi bun într-însul, şi, cînd veţi vedea că ministerul voieşte să dea afară dintr-însul ceea ce ar fi folositor, veţi zice că ministerul nu e bun şi-i veţi da afară...

Domnul Gheorghiu: Da, să facem un project de lege care să aibă aceeaşi soartă ca acelea relativ la interpretarea legii electorale.

Se vede că l-aţi îndrăgit acum pe acela! *(Ilaritate.)*

Dară dumneavoastră, cari aţi făcut projectul de lege relativ la evrei, compus din atîtea articole, cu atîtea considerante, cu atîtea detaliuri, faceţi şi un project de lege pentru descentralizare...

O voce: Vom face, fiţi siguri că vom face, dacă nu-l faceţi dumneavoastră.

Noi, după cum v-am arătat, nu avem timpul necesar pentru aceasta şi nu mai avem nici mijloace.

Domnul Voinov: Ba tocmai dumneavoastră aveţi mijloace mai mult decît avem noi.

Nu mai avem mijloace noi, fiindcă s-a desfiinţat Consiliul de Stat[5] care lucra legile; acest consiliu, bine sau rău, s-a desfiinţat prin Constituţiunea esistente astăzi, astfel că acuma lipseşte machina trebuitoare care să facă legi organice într-un chip sistematic şi logic.

Projectele de legi cari se lucrează acum se lucrează atît de pripit, studiindu-se atît de puţin, încît ies ca de la fabrică, şi de aceea vedem acum că nu apucă să se promulge o lege şi de a doua zi se simte nevoia de modificări, şi de a doua zi ea are trebuinţă de interpretaţiuni. Guvernul

dară, o repet, nu mai dispune de mijloacele necesarii pentru ca să facă în curînd un project de descentralizare serios.

Domnul N. Voinov: Prea bine, îl vom face noi dacă este așa, și-l vom face chiar în sesiunea aceasta.

Faceți-l și eu vă voi fi recunoscător; faceți-l cu atît mai mult că cu aceasta vă veți împlini și datoria.

Ați luat îndatorirea înaintea alegătorilor domniilor-voastre că aveți să realizați toate principiile mari, între cari și acela al descentralizării. Nu am decît să iau profesiunea de credință pe care dumneavoastră ați făcut-o înaintea alegătorilor din Iași, pentru că, citindu-vă linie cu linie, să vă probez că nu ați realizat-o încă în nimic, ca să vă probez că nu ați prezintat încă nici unul din projectele de lege trebuitoare pentru ca să realizați ceea ce ați promis.

Ce tot imputați guvernului dară că nu a prezintat acel project de lege, pe cît timp dumneavoastră care aveți luat un angajament în această privință înaintea alegătorilor dumneavoastră nu ați făcut-o!

Domunul N. Voinov: Cer cuvîntul.

Declar, domnilor, că eu nu am imputat și nici am voit să imput un [sic!] absolut nimic domnului Voinov și că, din contra, îmi place oricînd să discut cu domnia-sa cestiunile de principiu, fiindcă-l știu că este un om de convicțiuni, și eu sînt gata să mă unesc cu domnia-sa în partea cea sănătoasă a principielor ce ar susține; cîteodată cade și domnia-sa în păcatul multora, ocupîndu-se de personalități, aceasta însă nu mă va opri pe mine niciodată de a zice domniei-sale: faceți projectul de lege pe care ziceți că-l doriți, atît, și voi fi cu dumneavoastră pentru partea sa cea sănătoasă.

Îmi imputați, domnilor, pentru ce am zis eu că Constituțiunea este singura scîndură de mîntuire a noastră, fiindcă, cu aceasta pare că aș voi să vă atac pe dumneavoastră că voiți să surpați Constituțiunea. Apoi, domnilor, un ministru de interne, oricum ar fi, tot trebuie să știe și el ceva, să știe ceea ce se petrece în țară.

Voci: Spuneți ce se petrece, spuneți ce știți, spuneți acum îndată. *(Zgomot.)*

Voiți să o știți? Voiți să o spun?

Iată ce se petrece, domnule Gheorghiu: se petrece aceea că în mijlocul Camerei s-a găsit un deputat dintre ai domniilor-voastre, și cel mai energic din dumneavoastră, care a declarat că este pentru sistemul electiv de la bază pînă la vîrf. Iată ce s-a zis, și unde? Chiar în sînul acestei Adunări.

Domnul Gheorghiu: Nu l-ați înțeles.

Iată, domnilor, ceea ce știu eu și ceea ce știe țara întreagă.

O voce: O știm cu toții.

Îmi pare bine că o știți. Și, dacă dumneavoastră o știți aceasta, apoi și eu știu că, ca ministru de interne, am de cea mai sîntă datorie a mea ca să nu las nici un singur minut măcar ca asemenea idei răsturnătoare să se întindă cîtuși de puțin în țară, spre nenorocirea ei. *(Aplauze, zgomot.)*

Domnul Voinov: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Domnilor, nu știu ca eu să fi zis ceva în contra persoanei domnului Voinov; din contră, am arătat, prin cele ce avusei onoare de a zice adineaori, cea mai mare stimă pentru persoana domniei-sale și i-am făcut partea

cea mai frumoasă zicîndu-i că-mi place să discut cestiunile de principiu cu domnia-sa, şi se primeşte [sic !] multe din convicţiunile domniei-sale. Nu am zis dară nimic în contra domnului Voinov, şi am zis numai ca să ştie bine, sus şi tare, că eu ca ministru de interne nu voi permite niciodată să se lăţească în ţară cea mai mică idee de răsturnare; şi declar categoric că eu, tot ca ministru, nu voi permite să se mai facă ceea ce s-a făcut la Bacău, cînd un ministru al ţării a fost atacat noaptea şi insultat şi unde s-au rupt sigiliile statului şi s-au rănit dorobanţii. Nu, vă asigur, eu nu voi permite niciodată asemenea lucruri. Vedeţi, domnilor, că vă spun franc şi categoric, că vă spun în faţă ceea ce voiesc eu. Atîta am voit să spun şi cred că domniile-voastre nu veţi fi voind să mă faceţi să vă mai spun tot aşa de franc şi alte lucruri pe cari nu aş voi să le spun aci; nu mă poate sili oamenii să spun decît ceea ce voi, şi, cînd va veni timpul să mai spun şi altele, iau angajamentul să spun onorabilului domn Gheorghiu ce mai ştiu. Îi mai spun de acuma că la budgetul Ministerului de Culte voi spune ce mai ştiu... *(Ilaritate.)*

Domnul Gheorghiu: Te angajezi să spui.

Mă angajez că voi spune francamente ce fel progresează instrucţiunea publică în Moldova.

O voce: Iară 2 mai [6].

Şi atunci am vorbit francamente, şi am obicei să ţin angajamentul meu. La mine, încurcături şi jezuitism nu este. Un ceas voi fi, şi voi vorbi francamente. Încă o dată, cînd va veni budgetul Ministerului Instrucţiunii, voi vorbi ce ştiu despre progresul instrucţiunei publice în Moldova.

Acum, domnilor, vin la amendamentul de cifre al domnului Voinov. Domnul Voinov vine şi vă zice ca să ştergeţi diurnele de la prefecţi. Dară diurnele sînt date numai prefecţilor din oraşele mari şi porturi, şi oricine a fost acolo ştie că un prefect nu poate să trăiască cu salariul pe care l-a avut înaintea anului 1861. N-avem decît să întrebăm pe însuşi un amic al dumneavoastră, care a fost prefect la Galaţi, şi vă va spune, dacă el trăind modest, foarte modest, nu s-a întors cu vreo 400 galbeni datorie în cîteva luni. Acesta este onorabilul domn Alecu Lupaşcu. Întrebaţi dacă nu preferă domnia-lui să fie cu 20, 30 la sută mai puţin membru la curte decît prefect la Galaţi, cu această leafă.

De aceea vă rog, şi cu atît mai mult că nu este un spor, ci şi anul trecut s-a votat de Cameră această leafă, vă rog să hotărîţi ce veţi voi dumneavoastră, din aceasta nu fac cestiune ministerială, ci vă spun trebuinţele administraţiunei într-un chip laconic.

S-a vorbit că prefecţii s-au amesticat în alegeri, că fac ceea şi cea-[l]altă.

Atunci să venim cu o lege de descentralizare şi să nu se mai amestece în alegeri. Dară pînă atunci, dacă credeţi că un prefect cu 3 000 de lei se va amesteca în alegeri, vă pot încredinţa că, cînd va avea mai puţin, se va amesteca mai mult...

O voce: După ordine.

Se va amesteca despre ordinul care va avea de acasă, de la nevoile familiei.

Domnul P. Carp: Din contra, cînd va avea leafă mai mare va ţine la postul lui.

El ţine la un lucru de un ordin mai superior, iară nu la salariu. Sînt oameni cari sînt foarte bine plătiţi şi nu-şi fac datoria, şi alţii cari sînt rău plătiţi să-şi facă * datoria. Prin urmare, cestiunea este că prefectul trebuie să fie pus în poziţiune de a putea funcţiona fără a avea grijă de nevoile de toată ziua.

Acum se zice: priviţi în ramul judecătoresc cum merg treptat, şi prefecţi ajung deodată.

Se înşală domnul Voinov, căci în ramul judecătoresc se face mult mai uşor, şi trebuie chiar să se facă, fiindcă noua legiuire a cerut ca să fie oameni cu ştiinţă, cu grade academice, şi negreşit aceia să preferă, şi bine se face, înaintea rutinierilor. În ramul administrativ nu se găsesc uşor, căci toţi aceia cari au o capacitate, un talent preferă să intre în ramul judecătoresc sau să fie simpli advocaţi. Un advocat cu un talent mediocru cîştigă într-un an de zile două, trei mii de galbeni. Apoi care este nebunul acela care, în faţa unei carieri aşa de frumoase şi de independinte, să primească să fie prefect şi să fie aşa de bine reprezintat cum domnul Gâlcă v-a reprezintat pe prefectul de Bîrlad? Înţelegeţi că numai această reprezintare l-au făcut să-şi merite bine salariul său pe şease luni de zile.

Aşadară, nu vă mai ţineţi de aceste. Dacă găsiţi că e mult, ştergeţi, puţin îmi pasă, eu am ţinut numai să vă arăt trebuinţele prefecţilor.

La observaţia lui I. Florescu [7], *privind delimitarea clară a cuantumului lefii de cel al diurnei.*

În adevăr, observaţiunea făcută de onorabilul domn I. Florescu merita toată luarea-aminte a noastră şi trebuie să venim cu o oră mai înainte ca prin o lege organică să statornicim soarta funcţionarilor statului, mai ales ale acelor de ordin superior, căci altmintrelea soarta lor în toţi anii depinde de fluctuaţiunele politice şi de starea partidelor din Cameră. Eu cu bucurie aş vota acea lege şi, dacă ministerul actual va sta pînă la anul pe această bancă, vă promit că va veni cu acea lege, iară de nu, sînt atîţi domni deputaţi cari cunosc spiritul ţărei, să facă uz de dreptul de iniţiativă ce le dă Constituţiunea şi să înfăţişeze acest project de lege foarte folositor. Pînă atunci însă cred ceea ce e mai bine este să ne ţinem de legea reglementară care dă prefecţilor de întîia clasă 2 000 lei şi celorlalţi 1 500, cum s-a şi votat de Cameră.

Replică lui A. Zeuceanu, *care, în calitate de membru al comisiei bugetare, susţinuse luarea în discuţie a bugetelor judeţelor Bolgrad şi Cahul, chiar dacă acestea ulterior urmau să se desfiinţeze.*

Domnilor, era de prisos toată poliloghia domnului Zeuceanu, căci eu de mai înainte am luat cuvîntul şi am zis ca să se pună prefectura de Bolgrad şi de Cahul. Acum, fiindcă domnia-sa a luat sarcina să vină să captiveze bunavoinţă a dumneavoastră spunînd că comitetul a respins acel project de lege, să-mi fie permis a ruga pe domnii membri din comitet a spune ce a făcut comitetul în această privinţă, căci mi se pare că comitetul nu s-a rostit în fond, ci numai în cestiunea prealabilă [8].

Răspunde acuzelor lui G. Gâlcă:

Domnilor, a fost departe de mine ca să tind la ideea aceea regretabilă care de la '48 neîncetat în sfera mea am luptat, spre a ajunge în acele zile în cari să mă bucur de libertatea siguranţei individuale. Departe de mine de a cugeta să ating această libertate.

Onorabilul domn ministru de interne a făcut aluziune la mine zicînd că poate am vorbit din acel simţ că nu voiesc să admiţ şi eu salariile în budget, fiindcă poate acel prefect cu alte cuvinte nu mi-a făcut satisfacere în atribuţiunile

* Citeşte: *şi-şi fac.*

sale. Domnilor, n-am voit a atinge personalitatea fostului prefect de Tutova. Domnul ministru de interne m-a silit să spun în cîteva cuvinte că domnul ministru se înşală; poate acest domn prefect a fost în alţi timpi capabile în administraţiune şi apărător al libertăţilor; astăzi este contrariul; poate un om să fie o dată în viaţa sa bun, dară pe mine mă ocupă actualitatea; poate că în alţi timpi a fost recomandabile, iară la Tutova ca prefect n-a stat în asemenea condiţiuni favorabile.

O voce: S-a permutat la Bacău.

Domnul Gâlcă: Dară s-a permutat acum în Bacău, să dea Dumnezeu ca acolo să facă mai bine, căci în Bîrlad administraţiunea domniei-sale a avut nenorocire să se puie sub ochii noştri cu alte culori, în condiţiuni puţin măgulitoare; să dea Dumnezeu ca la Bacău să facă mai bine, dară la Tutova libertatea sub domnia-lui a fost biciuită. *(Zgomot.)*

Cestiune personală este aceasta? E biografia unui prefect care nu este de faţă.

Domnul vicepreşedinte: Domnule Gâlcă, acum nu mai vorbiţi în cestiune personală, aceasta este cestiune prefectorale.

Domnul Gâlcă: Onorabilul domn Kogălniceanu a spus că, în loc ca eu să cunosc pe acest prefect cum a fost, l-a cunoscut din contra.

Domnilor, aceasta m-a atins pe mine personal, pentru că niciodată n-am venit să ating pe cineva fără cunoştinţă de cauză. Aş fi dorit să-l văz bine pe domnul Miler, dară nu mi-a dat nici o ocaziune. Poate să fie capabile, însă cred că domnul Kogălniceanu se înşală. Susţiu că domnia-sa în viitor îl va cunoaşte cum este. *(Zgomot.)*

Eu zic numai atîta că funcţionarii cari nu îşi îndeplinesc bine datoria lor nu trebuie să fie răsplătiţi mai mult chiar decît li se cuvine. Şi declar că n-am înţeles ca un administratore trebuie să satisfacă cererile reclama[n]ţilor prin impilare.

Domnilor, domnul Kogălniceanu mă cunoaşte pe mine pentru că am avut multe lecţiuni de la domnia-lui.

Doamne fereşte!

Domnul Gâlcă: Atunci, domnule Kogălnicene, cînd ţi-a dat puterea unul ca mine şi altul făcea rău?

Nu înţeleg nimic.

Domnul Gâlcă: Domnilor, vă rog să fie bine înţeles că n-a trecut prin gîndurile mele aceea ce onorabilul ministru de interne mi-a atribuit ca tendinţe ale mele. Tendinţele mele, domnilor, sînt liberale, şi liberale pînă acolo încît nu permit nimănui să fie mai liberal decît mine.

Domnilor, mă credeţi că eu nu ştiu ce să zic, fiindcă nu ştiu ca în ceva să fi făcut o cestiune personală pentru domnul Gâlcă. Eu nu am făcut alt nimic decît am apărat pe un prefect pe care atît eu ca şeful său, cît şi predecesorii mei îl ştiu de un om capabil şi de un om de onoare. Tot ceea ce am făcut nu a fost decît că m-am adresat la Adunare şi am întrebat dacă se cuvine, dacă este bine ca în mijlocul Camerei un deputat să se scoale şi să înjure pe un aginte al administraţiunei publice, fără ca să arate motivele pentru cari îl înjură.

Constituţiunea noastră, domnilor, prevede cazurile cînd un funcţionar administrativ poate fi tras la răspundere pentru actele sale, poate fi dat în judecată, şi, dacă domnul Gâlcă s-a văzut lovit în drepturile sale de prefectul în cestiune, nu avea decît să-l tragă în judecată, pentru ca el, fiind vinovat, să-şi capete pedeapsa ce ar fi meritat. Aceasta putea să o facă domnia-sa, iară nu să vie şi în mijlocul Camerei, fără să arate fapte, să înjure pe un prerfect, cu atît mai mult cînd acel prefect nu este de faţă pentru ca să se apere de insultele ce i se aduc. Ei bine, acel prefect nefiind aci ca să se apere, era de datoria mea, ca şeful său, ca să viu să-l apăr, mai cu seamă că atacurile ce i s-a adus nu i s-a adus lui, ci mi s-a adus mie, ministru de interne, care sînt responsabil de prefecţii pe cari îi reco-

mand tronului. A trebuit, domnilor, să apăr pe acel prefect de injuriile ce i s-a aruncat, pentru cuvîntul că eu nu cred că mai poate fi administrațiune cînd oricine ar voi s-ar scula și fără să se bazeze pe nimic ar înjura pe agenții administrativi din cei mai onești. Dacă ar fi între noi prefectul despre care este vorba, vă asigur că ar putea să dovedească că s-a purtat ca administratore așa încît nu i se poate face imputări și că domnul Gâlcă nu are nicidecum dreptul să-l înjure, cu atît mai mult că, după cum mi se pare, știu că, mai înainte ca domnul Müller să fie prefect, domnul Gâlcă era în foarte bune relațiuni cu domnul Müller. *(Ilaritate, aplauze.)*

Prin urmare, eu îmi permit să rog pe onorabilul biurou să facă să se menție regulamentul, să facă ca cestiunile personale să fie într-adevăr personale, să fie ridicate pentru personalități, iară nu *aproposito* de orice. N-am zis nimic de persoana domnului Gâlcă, nici nu mi-a trecut prin minte măcar să pomenesc ceva de tendințele domniei-sale. Aceasta pentru cuvîntul foarte natural că nu am onoare de a le cunoaște : domnia-sa zice că sînt foarte liberale, se poate, nu o contest, dară eu n-am știut-o pînă astăzi, fiindcă domnia-sa astăzi pentru prima oară figurează aci în Cameră și în țară ca om politic.

Am auzit pe domnul Gâlcă vorbind de '48. Ei bine, eu știu că la '48 a fost într-adevăr o mișcare în Moldova, dară că acea mișcare nu prea era liberală, ci era mai mult o mișcare de răsturnare a unei administrațiuni rele ; fiindcă, pe cînd aci în România se ardea Regulamentul și se proclamau principiele democratice, în partea de dincolo de Milcov se striga pe toate tonurile sînta păzire a Regulamentului ! În Moldova, dară, era o revoluțiune în contra unei rele administrațiuni, și nu știu pentru ce domnul Gâlcă a vorbit cu atîta fală de 1848. Căci dacă poate avea cineva din Moldova dreptul ca să vorbească de '48, apoi aceia nu pot fi decît foarte puțini, între cari este și domnul Iorgu Radu. Eu iarăși aș putea vorbi nițel, ca unul ce am avut capul meu pus la preț pentru 300 de galbeni, care am scăpat ca prin minune de a nu fi omorît de glonțul ce mi se trămitea [9]. Cu toate acestea, domnilor, de la '48 și pînă la '68 s-a petrecut multe și s-au prefăcut atîtea, încît lucrurile de pe atunci sînt astăzi prea vechi pentru ca să ne mai ocupăm de dînsele ; să le lăsăm dară ca istoria să vorbească de dînsele și să le judece !

Domnul Gâlcă însă, după cum ați văzut, s-a folosit de cestiunea personală pentru ca să vie și să facă biografia unui prefect. Eu, ca ministru de interne, eu ca apreciatore al faptelor acelui prefect, am zis că, pînă ce nu se vor arăta fapte cari să justifice acuzările ce se aduc acelui prefect și pînă ce acele fapte nu vor fi judecate de dumneavoastră, nu este drept ca să se lovească într-un mod atît de nedemn, cum s-a făcut, nu numai către un prefect dintre cei mai onorabili, dară și către ministrul, șeful său, fiindcă, după cum am zis, ministrul este responsabil de faptele prefecților săi, cari sînt numiți după recomandațiunile sale. Prin urmare, dacă domnul Gâlcă are ceva de arătat în contra prefectului în cestiune, să binevoiască a face o interpelațiune în regulă, asupra căreia dumneavoastră să hotărîți ; pînă atunci însă, nu pot primi ca să se atace, atît de rău cum s-a atacat, un aginte al puterei publice.

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXV, col. 2—3; p. XXVI, col. 1—3, 4; p. XXVII, col. 1, 2—3.

NOTE

[1] G. Brătianu propusese următorul amendament: „Cerem ca pentru toți prefecții să se reducă lefile stabilite în buget cu 20%".

[2] Ministru de finanțe în guvernul generalului N. Golescu.

[3] G. Gâlcă depusese un amendament privind reducerea lefii prefecților la 400 de lei (cu excepția celor de Ilfov, Iași, Ismail, Galați, Brăila, care pot ajunge pînă la 740 de lei). În sală se făcuse rumoare și K. a cerut batjocoritor: „Lăsați, vă rog, pe domnul oratore să facă reclame electorale".

[4] N. Voinov spusese că descentralizarea nu se poate face numai prin modificări bugetare, ea trebuie să cuprindă o modificare structurală a administrației; pînă atunci aceasta „merge prin țară și spune oamenilor că dacă nu vei vota pentru candidatul cutare nu vei aduna nici un snop de grîu". N. V. fusese foarte vehement în ceea ce privea acordarea fondurilor de reprezentare pentru prefecți. Aceștia „nu au alta de făcut decît politica", restul problemelor administrative, în special cele de contencios, sînt în sarcina tribunalelor. Și dacă un președinte de tribunal poate trăi cu 1 300 de lei pe lună, fără „a muri de foame", va rezista și un prefect cu 2 000 de lei pe lună.

[5] Consiliul de Stat este în parte o creație a lui K. Vezi *Lege pentru înființarea unui consiliu de stat*, în „Monitor", 1864, nr. 22, p. 95, 97 (și în broșură, București, 1865, 16 p.). În Arhiva K. de la B.A.R., XXII, acte 1886, *Proiect de lege pentru înființarea unui consiliu privat al domnului*. Vezi și partea I a volumului, p. 44, nota 5.

[6] Vezi partea I a volumului, p. 50—51.

[7] I. Florescu arătase că amestecarea lefurilor cu diurnele creează inconveniențe la calcularea pensiilor. Din cauza cuantumului diferit și fluctuant al diurnelor, care se ia în seamă la calcularea pensiei, aceasta va fi diferită de la prefect la prefect, creînd o „anomalie dintre cele mai regretabile".

[8] A. Zeuceanu ceruse ca pînă la votarea proiectului de lege care preconiza desființarea celor două județe să se voteze bugetele lor. În cazul cînd Adunarea ar fi opinat pentru desființare, fondurile bugetare rămase așa disponibile intrau la capitolul economii. Intervenția lui A.Z. era superfluă, căci K. însuși propusese includerea în buget a celor două județe. În sensul acesta a votat și Adunarea.

[9] Rolul lui K. în revoluția de la 1848 este astăzi restituit la adevărata sa valoare. Din cuprinzătoarea bibliografie care-l privește reținem: *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, București, 1902, I, p. 53, 81, 110; II, p. 386—387, 388, 416—417, 440—441, 504, 520—521, 623; III, p. 249, 309, 337, 386—388; IV, 1903, p. 549; V, 1904, p. 406, 649—650; [Scrisoare despre pribegia lui K. în Bucovina] publicată fragmentar de Grigore Nandriș în „Boabe de grîu", II, 1931, nr. 4, p. 192; Iraclie Porumbescu, *Amintiri*, ediție de I. Ștefan, București, 1943, p. 209—210 (același episod); Gh. Ghibănescu, *1848 în Moldova. Din însemnările paharnicului Sion pe file de ceaslov*, în „Teodor Codrescu", 1944, nr. 5, p. 74—75; *1848 la români, Oameni, fapte, idei*, ediție de Cornelia Bodea, București, 1978, p. 709—753. Concluziile istoriografiei actuale asupra dimensiunii evenimentelor de la 1848 din Moldova cititorul le găsește în lucrările lui Gh. Platon, *Revoluția de la 1848 din Moldova, parte integrantă a revoluției românești*, în „Analele științifice ale Universității « Al. I. Cuza » Iași", seria istorie, 1973, XIX, fasc. 2, p. 199—206; același, *Masele în revoluția română de la 1848*, în volumul *Revoluția de la 1848 în țările române*, București, 1974, p. 97—130.

*Replică mușcătoare lui A.I. Gheorghiu, care îi reproșase că se erijează în „acuzatore de comploturi"**

Onorabilele domn Gheorghiu [1], pre cît știu eu, nu a vorbit nimic pînă acum, încît să fi putut eu veni ca să-i fac vreo reprobațiune objectivă și încă și mai puțin să fi putut să-i dau un răspuns subjectiv. Ei bine, nu știu cum domnia-sa cere cuvîntul, cum și-l cere cu scopul de a se lega de mine, de a-și atribui cuvintele mele și a-mi imputa ceea ce eu nici că am visat, începînd deodată a mă soma ca să-i spun eu tot ceea ce

* Ședința din 8 ianuarie 1869.

ştiu eu. Nu ştiu, domnilor, şi nu cred că toţi dumneavoastră puteţi şti motivul care a făcut pe domnul Gheorghiu ca să urmeze astfel; negreşit că numai domnia-sa singur trebuie să fi înţeles, trebuie să ştie ce am zis eu aşa de monstruos pentru ca să-i ia dreptul şi să zică că i-aş fi atins individualitatea domniei-lui, şi, daca nu este aşa, apoi atunci eu cred că domnia-lui trebuie să se fi ştiind cu ceva, de vreme ce s-a înţepat aşa de iute.

Cu această ocaziune aş ruga pe onorabilul biurou şi pe această onorabilă Adunare ca să hotărască o dată pentru totdeauna ce este şi pînă unde se poate mărgini o cestiune personală, şi cînd este locul şi timpul cînd cineva s-ar putea simţi atunci, încît să fie silit să ceară cuvîntul în cestiune personală; căci eu, domnilor, vă mărturisesc că nu ştiu cînd şi cu ce ocaziune astăzi am putut apostrofa pe domnul Gheorghiu, precum domnia-sa a crezut că urmează să mă apostrofeze pe mine, amintind faptul de la 2 mai.

Ei, domnule Gheorghiu, faptul de la 2 mai este un act pe care eu îl voi supune la apreţiarea onorabilei Adunări cînd va veni momentul, acum însă nu a venit acel moment şi de aceea eu, 2 mai, vin şi vă spun că singura noastră scîndură de mîntuire este Constituţiunea noastră, prin urmare ţineţi-vă strict de dînsa.

În ceea ce priveşte înălţimea dispreţului de care a vorbit domnul Gheorghiu, eu mă stimez foarte mult ca să mă pot înjosi de a răspunde domnului Gheorghiu.

„Monitor", 1869 Supliment, p. XXVII, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne al cărui titular era K. Vezi şi intervenţia precedentă în care K. face aluzie la A. Gheorghiu. Tot acolo şi despre lovitura de stat de la 2 mai.

*Răspunde lui G. Brătianu asupra cauzelor întîrzierii răspunsului la unele interpelări**

În adevăr, domnilor, ministerul este dator să răspunză în trei zile la o interpelare, însă fiecare ministru are dreptul să răspunză pentru sine. Dacă ar fi numai Camera înzestrată cu dreptul de interpelaţiune şi n-ar fi şi Senatul, atunci negreşit că colegul meu de la lucrările publice ar fi aci şi ar răspunde, însă din nenorocire are şi Senatul dreptul de interpelaţiune, şi colegul meu de la lucrările publice se află acum acolo ca să răspunză la interpelaţiuni, şi, îndată ce acele interpelaţiuni se vor sfîrşi acolo şi îndată ce budgetul de la interne se va sfîrşi aci, eu voi trece la Senat, care şi el mi-a adresat interpelaţiuni, şi sînt în neplăcuta poziţiune de a nu-i putea răspunde îndată, şi atunci voi răspunde eu la Senat şi colegul meu de la lucrările publice va veni aici şi va răspunde domnului G. Brătianu [1].

* Şedinţa din 9 ianuarie 1869.

Cît pentru „Monitor" [2], domnilor, v-am spus că, cu toată bunavoinţă ce am, nu pot încă cîteva zile să fac nimic, fiindcă tezaurile * sînt în strămutare şi prin această strămutare şi altele chiar mai dinainte s-au stricat şi sînt în reparaţiune.

Eu am mers mai departe pentru satisfacerea acestor reclamări, am rugat pe domnul Gheorghiu să se ducă acolo şi să se convingă însuşi că nu e cu putinţă d-a se publica deocamdată nici suplimente măcar.

Prin urmare, fiindcă văz că această întrebare mi se face în toate zilele, pe cînd eu am răspuns odată, declar că de astăzi înainte nu mai răspund deloc pentru aceasta, Camera va face ceea ce va socoti, dară eu socotesc că nu este de demnitatea nici a Camerii, nici a unui ministru să fie necontenit întrebat de acelaşi lucru şi el să răspundă tot aceea ce a răspuns altădată şi de mai multe ori.

Domnul G. Brătianu să crează că eu mai mult decît domnia-lui am interes ca să fie cît mai curînd publicate cuvintele domniei-sale ca să le vază publicul[3]. *(Ilaritate.)*

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXVIII, col. 1—2.

* Citeşte: *teascurile.*

NOTE

[1] G. Brătianu făcuse o interpelare ministrului lucrărilor publice cu privire la „drumurile de halagiu"*.

[2] G. B. caracterizase tipărirea proceselor-verbale ale şedinţelor Adunării în „Monitor" drept o deriziune: „ Dacă nu avem o foaie oficială care să facă cunoscut pe fiecare zi dezbaterile Adunării, discursurile care le ţinem noi aici sînt ridicole, aşa cum le place a le reproduce jurnalele care au opiniuni altfel decît ale noastre... De aceea rog pe domnul ministru de interne să ia dispoziţiuni a grăbi publicarea proceselor-verbale în « Monitor » ca să nu se mai facă draconadele acelea care ni se fac şi să se cunoască şi răspunsurile noastre, care nu sînt mai puţin demne decît acele draconade".

[3] Discuţia a continuat.

* Din fr. *chemin de halage*, drum pe care se trage la edec.

*Asupra alegerii consiliilor judeţene. Răspuns la interpelarea lui P. Carp**

Domnilor, iată starea legală a cestiunei. Legea consilielor judeţene zice că legea electorală pentru Cameră este lege electorală şi pentru consiliele judeţene [1]. Această lege este făcută înaintea Constituţiunei ** şi înaintea legei electorale actuale. Guvernul onorabilului domn Ioan Ghica, conform cu Constituţiunea, care zice că legiuirile organice trebuie să fie schimbate după principiele cari sînt în Constituţiune, a înfăţişat în cea dintîi legislativă un project de lege pentru modificarea legei consilielor judeţene şi legii comunale [2]. Aceste două projecte stau în cartoanele Adunărei.

Dară o lege nu se poate suspende pînă cînd nu vine altă lege; legea consilielor judeţene trebuie să funcţioneze pînă cînd se va modifica

* Şedinţa din 9 ianuarie 1869.

** Citeşte: *Constituantei.*

printr-o altă lege. Guvernul are dreptul ca să dizolve consiliele județene, dară are datoria ca să le convoace, ca să facă ca în fiecare județ să fie cîte un consiliu județean.

În puterea cărei legi se cuvine dară ca să se aleagă consiliile județene? În puterea căzutei legi electorale a Camerei de la 2 mai, a Camerei Statu[tu]lui? Negreșit, că sînt unii din dumneavoastră cari nu pot să voiască aceasta. Cum dară trebuie să se aleagă? Negreșit conform cu legea electorală astăzi în putere.

Acum, onorabilul domn Carp vine la o interpelare și zice : da, fiindcă legea electorală nouă este după interese, înfățișează deosebite colegiuri, trebuie ca și membrii consilielor județene să fie aleși special de deosebitele acele colegiuri.

Așa ar fi dacă n-ar fi legea consilielor județene, care zice cum că membrii consilielor județene se aleg pe plăși, că fiecare plasă trămite cîte doi și că orașele de reședință se lipesc către plasa cea mai apropiată. Așadară, să luăm un județ care are patru plăși, după teoria onorabilului domn Carp, pe care un ministru nu poate să o adopte, căci ar fi nu a interpreta, ci a preface radical legea, ar trebui să se urmeze așa : în fiecare plasă să se convoace colegiuri speciale...

Domnul Carp: N-am zis așa.

Ei, să luăm o plasă : vrea să zică într-o plasă ar trebui să se convoace colegiul întîi, pe urmă al 2-lea, al 3-lea și al 4-lea. Ei bine, sînt plăși unde nu sînt orașe, ce se face cu colegiul al 3-lea, care n-ar putea să funcționeze decît într-o plasă unde este oraș? Vedeți unde ar merge interpretarea domnului Carp? Ar fi ca ministrul să calce legea cu desăvîrșire.

Eu declar că legea consiliilor județene trebuie după Constituțiune să fie modificată ca toate legile organice cari sînt făcute de mai nainte. Apoi așa este codicele Napoleone, care asemenea trebuie modificat ; dară pînă nu se va modifica să nu se aplice? Asemenea legea consilielor județene, dacă nu s-a modificat, trebuie să stea neaplicată? Asemenea cu legea comunale, cu legea recrutațiunii și cu toate cele[l]alte legi cari trebuie modificate în conformitate cu principiele Constituțiunii.

Negreșit că acolo unde Constituțiunea introduce un principiu clar și pozitiv, unde un articol de Constituțiune vine și abrogă o dispoziție dintr-o lege într-un mod special, nu se poate face decît ceea ce zice Constituțiunea. Dară aci este o modificare radicală a legii ; prin urmare, ministrul nu poate să o facă de la sine și trebuie să se ție conform cu textul legei. Legea zice că alegerile la consiliele județene pe plăși [să] se facă întocmai după legea electorale a Camerei. Așa s-au făcut. Aceasta poate că înăbușește oarecari interese, eu singur sînt a recunoaște că în adevăr colegiul al 4-lea esercitează o mare înrîurire, o presiune prin mulțimea sa asupra celor[l]alte colegiuri.

Ei bine, mijlocul de vindecare stă înaintea dumneavoastră : ocupați-vă cu projectul de lege pentru modificarea legii consilielor județene cari se află înaintea dumneavoastră și cari nu s-a tras de ministru ; atunci veți dezlega această cestiune și veți asigura reprezentarea tutulor intereselor ale unui județ. Ministrul o voiește, el n-are nici un interes, nici o dorință ca trebuințele și interesele marei proprietăți, ale comerțului și ale proprietății de mijloc să fie înăbușite printr-un interes tot atît de respectabil, prin interesul agriculturei mici. Însă totodată vă spui că nu pot face altmintrelea, ca să viu la rezultatul dorit de onorabilul domn

Carp, decît prin reforma legei consilielor judeţene prin dumneavoastră. Pînă atunci, guvernul nu poate să suspende consiliele judeţene. El are dreptul de a dizolva, şi sînt consiliile judeţene cari ajung la termen şi trebuie reînnoite, şi e dator să dea judeţelor acel reprezentant, e dator ca să-l dea conform cu litera legei, chiar cînd ar fi poate în contrazicere cu cutare sau cutare interes moral jignit.

În cît se atinge de declaraţiune, guvernul mai mult decît oricare doreşte ca judeţele să dobîndească o mai mare independinţă în cîrmuirea afacerilor lor locale, căci atunci administraţiunea locală ar fi mai degajată de răspundere pentru nişte acte cari se fac departe de dînsa şi adesea chiar în contra voinţei sale. Voim, domnilor, să asigurăm judeţelor toată independinţa, toată autonomia, întru cît însă se poate face fără a se jigni unitatea statului. Nu voim ca prefecţii să intervie în interesele particulare, ci voim ca prefectul în judeţ să fie stimulator şi dator a da impulsiune la progresul şi dezvoltarea intereselor generale ale judeţului. Cît pentru mine, dacă este ceva descentralizare în ţară, şi cît este, emanează din projectele de lege propuse de mine, legea comunale şi judeţeană, şi înţelege domnul Carp că sînt angajat chiar de onoare să merg cu un pas înainte pe calea descentralizării, şi recunosc că judeţelor actualmente li se cuvine o mai mare descentralizare.

Domnul P. Carp: Mă aşteptam la esenţa răspunsului onorabilului domn ministru, pentru că nu putea face altmintrelea, starea e ilegală şi trebuie să punem un capăt; mărturisesc însă că nu mă aşteptam la modul de argumentare a onorabilului domn ministru. Domnul ministru zice că avea să aleagă între o călcare a Constituţiunei şi călcarea legei judeţene.

Nu am zis aşa.

Domnul P. Carp: Mă voi esplica. Domnul ministru a zis: m-am decis a nu călca legea judeţeană. Ei bine, legea electorale face parte din Constituţiune şi această lege prevede că alegerile trebuie să se facă pe colegii despărţite, şi domnul ministru a zis că aveam trebuinţă să contopesc aceste 4 colegii şi calc această dispoziţiune a Constituţiunei, pentru că legea consilielor judeţene zice că alegerile se fac pe plăşi. Eu înţeleg predilecţiunea domnului Kogălniceanu pentru această lege, fiindcă e făcută de domnia-sa şi fiindcă domnia-sa singur a zis, într-o ocaziune parlamentară, că fiecare părinte îşi iubeşte copiii oricît de mucoşi ar fi.

Motivează de ce nu cere urgenţă pentru discutarea proiectului de lege a consiliilor judeţene.

Domnilor, eu socotesc că însăşi cuvintele mele au arătat onorabilei Camere că eu doresc ca acest project să se ia în dezbatere de onorabila Adunare cît se va putea mai curînd, şi dovadă despre aceasta este că chiar eu am arătat domnului Carp că esistă un asemenea project în Adunare, cînd domnia-sa nu ştia de aceasta. Va [să] zică că doresc aceasta, însă urgenţa nu o pot cere astăzi, cînd văd că budgetul se tratează cu atîta puţină urgenţă. Îndată însă ce budgetele se vor vota, eu iau îndatorire către domnul I. Ghica[3] că voi cere urgenţa şi pentru legea consilielor judeţene şi pentru legea comunale, cu atît mai mult că sînt cîteva zile de cînd am zis că am să cer modificări în legea comunale, în privinţa primarilor din comunele rurale şi alte cestiuni cari sînt tratate în projectul de lege înfăţişat de domnul I. Ghica.

Prin urmare, sîntem cu toţii de acord cu domnul I. Ghica.

În cît se atinge însă de preferinţa urgenţei projectului pentru alipirea celor două judeţe de peste Prut, socotesc că această urgenţă are cuvîntul ei de a fi, cînd este reclamată de 11 ani de zile. La 1857 s-au înapoiat acele două judeţe Moldovei[4], şi la 1869 ele sînt tot în starea în care le-a

dat guvernul rusesc. Prin urmare, după 11 ani sînt în drept a cere urgența pentru dînsele. Cele[l]alte județe tot vor mai putea funcționa șease luni cu consiliele județene cum sînt organizate astăzi, iară cît pentru acele două județe din Basarabia am raporturi mulțime de la toți predecesorii mei, din care veți putea vedea că situațiunea a devenit imposibile de a se mantine în acea parte înapoiată României [5].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXVIII, col. 3—4, 5.

NOTE

[1] P. Carp declarase că la alegerea consiliilor județene se procedează ilegal întrucît se urmează legea electorală anterioară Constituantei. I.C. Brătianu, predecesorul la Ministerul de Interne al lui K., continuă el, acționase „arbitrar" căci, pentru a-și asigura consilii județene obediente, urmase noua lege electorală în teorie, dar în practică dispusese să se întrunească un colegiu unic pentru alegerea consiliului județean. K., insinuează Carp, se pare că dorește continuarea acestui sistem, care împiedică descentralizarea atît de necesară în administrația României. Aplicarea alegerilor pe patru colegii ar „nimici puțin cercul înrîurirei prefectului".

[2] Legea consiliilor județene, datorată lui K., era din 31 martie 1864 (cf. „Monitor", 1864, nr. 76, p. 349—355. Publicată de I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, I, p. 866—867). La 23 mai 1869 K. publica în „Românul" *Proiect de lege pentru modificațiunile necesare a se introduce în legea consiliilor județene.*

Legea comunală, din 31 martie 1864, era lucrată de K. în colaborare cu C.A. Rosetti și L. Steege (București, 1864, 50 p.). Vezi și expunere de motive privind modificarea legii comunale în sensul unei mai largi descentralizări („Românul" din 20 mai 1869, p. 335).

[3] I. Ghica intervenise în discuție reproșîndu-i că nu a cerut urgența pentru discutarea proiectului.

[4] Proiectul fusese depus, cu cererea de urgentare a lui K., dar comitetul delegaților prin vocea lui N. Voinov declarase că e anticonstituțional și contrar regulamentului Camerei, întrucît nu venise din inițiativa guvernului, însoțit de un mesaj domnesc și o expunere de motive, sau din inițiativa a șapte membri ai Adunării, ci era o propunere a lui K. Comitetul delegaților, fără a intra în discuția de fond, considerînd că nu s-a respectat procedura, în mod dilatoriu, după chiar expresia raportorului, a cerut amînarea discutării pînă la întocmirea formelor legale de trimitere în dezbaterea Camerei.

Autor al mai multor regulamente de funcționare a corpurilor legiuitoare, observator scrupulos al textului de lege, Kogălniceanu nu poate, în acest caz, să nu treacă necesitatea înaintea îndeplinirii unor forme birocratice. Datorită poziției periferice, dificultăților materiale repetate și noii administrații adesea lipsite de energie, cele trei județe se aflau într-o stare de înapoiere economică ce impunea luarea de măsuri grabnice de redresare. Pentru ridicarea la nivelul celorlalte județe și încadrarea lor în ritmul general de dezvoltare al României, Kogălniceanu pledează urgența în dauna formalităților parlamentare.

Asupra situației celor două județe vezi și supra p. 77 și urm.

[5] Incidentul s-a închis.

*Discurs în apărarea salarizării personalului telegrafo-poștal la nivelul anului 1866**

Domnilor, patru onorabili deputați au sprijinit cauza telegrafiștilor [1]. Aceasta este de bun augur pentru dînșii.

Vin acum ca guvern a vă da oarecari idei de un ordin superior și totodată să vă liniștesc pe dumneavoastră cum că, făcînd act de dreptate

* Ședința din 9 ianuarie 1869.

corpului telegrafic, dumneavoastră aveţi să sporiţi sarcinile statului peste ceea ce au fost anul trecut.

Eu, domnilor, nu voi reclama pentru anul acesta, cu toate că au să se facă două îmbunătăţiri, decît cifrele cari Camera le-au acordat pentru anul trecut. În anul trecut, precum ştiţi, din deosebite împrejurări şi mai ales din esperienţa administraţiunei, a ajuns că jumătate din ţară a rămas fără poste. Neesperienţa a fost aceasta, că, voindu-se mai bine, s-a perdut binele, s-a voit a se face un esperiment care de opt ani s-a făcut şi pururea într-un chip sterp, s-au voit a se da postele cu brevet. Aceasta era o utopie pe care şi eu am împărtăşit-o, şi alţi mulţi miniştri. Rezultatul şi practica ne-au dovedit că va trece încă mult timp înainte de a putea da postele cu brevet, pentru că proprietatea nu este încă dizvoltată, pentru că clasa de mijloc nu este destul de bogată. Dacă proprietarii cei mici din cari avem unul pe drumul Bacăului, la Roman, domnul Resmeriţă, care are o mică moşioară, care şi-a făcut o gospodărie foarte comodă şi chiar producătoare, dacă asemenea proprietari s-ar găsi mai mulţi, negreşit atunci am putea spera să avem poste cu brevet, dară din nenorocire n-avem [2].

Ispita s-a făcut anul trecut, şi s-a greşit. În ce s-a greşit? În aceasta că, odată cu publicarea dărei postelor cu brevet, nu s-a publicat că, la caz cînd nu se vor găsi asemenea concesionari, se vor da postele tot după obiceiul patriarhal şi după care pînă acuma am avut poste.

Aceasta a făcut ca administraţiunea în anul trecut s-a găsit fără poste şi silită să ţină postele pe conta sa, să cumpere cal, să ucidă pe cei bolnavi de răpciugă, să cumpere fîn şi orz, să tocmească potcovari etc. etc., ceea ce făcea ca numai Dumnezeu să poată înţelege starea postelor noastre.

Ei bine, anul trecut s-a dat ca cheltuieli ordinare 3 200 000 franci şi ca cheltuieli extraordinare 68 000 franci. Aceste cifre vă reclam şi eu astăzi, şi vi le cer cu îndatorirea cum că voi întemeia rezouri * de poste pretutindeni; chiar astăzi, mîne şi poimîne adjudec şi sper că de la 1 mai, conform votului Camerei, administraţiunea va scăpa de acest sistem rău de a ţine postele în regie. Va să zică iată o îmbunătăţire peste ceea ce a fost anul trecut.

Mai este încă alta: după multe şi multe refuzuri şi împotriviri, la 18 martie posta străină nu va mai fi în ţară[3]. *(Aplauze.)*

Era să fie la 1 ianuarie, noi din partea noastră eram gata, însă guvernul austriac, care şi el este constituţional, şi încă pe două picioare, pe dualism, n-a putut să dobîndească de la Camera austriacă şi maghiară încuviinţarea convenţiunilor întărite de noi. Pe urmă, convenţiunea aceasta cere foarte multe regulamente, cari trebuie să fie dezbătute şi adoptate de guvernul român, de guvernul austriac, de guvernul maghiar şi de guvernul Confederaţiunei Germaniei de Nord. Aceste regulamente s-au discutat, s-au adoptat şi s-au promulgat. Am avut delegaţi din partea noastră pe onorabilul domn Radu Ionescu şi doi funcţionari de postă, cari sînt foarte capabili şi au să fie de o mare înlesnire pentru aplicarea regulamentelor postale în ţara noastră.

Am avut onoare să vă spun cum că convenţiunile sînt ratificate din partea noastră, regulamentele sînt primite de guvernele austriac, maghiar şi al Confederaţiunii Germaniei de Nord. Mai era o greutate ,aceea a ratificării; ei bine, sînt fericit a vă citi nota însuşi a domnului agent baron

* Din fr. *réseau*, reţea.

Eder, care acum vine şi pune pe ţară în poziţiune de a crede că în adevăr la 18 martie, sau la 1 aprilie, convenţiunea va fi aplicată, căci guvernul austriac ia îndatorirea că, chiar dacă pînă atunci Camerile nu se vor rosti, el o va aplica pe calea administrativă. Daţi-mi voie să vă citesc însuşi textul notei, pe care sînt sigur că veţi primi-o cu o bucurie adevărat românească. *(Citeşte.)*

Aşadară, domnilor, vedeţi că aci este un angajament solemn al guvernului imperial şi regal şi după care angajament sînt în drept a zice că la 18 mai vom avea postele noastre române internaţionale.

Sînt dator, domnilor, să esprim înaintea dumneavoastră recunoştinţa către domnul baron Eder, care în această afacere a apărat cu multă căldură interesele noastre în faţă cu guvernul său.

Asemenea sînt dator să declar că reprezintantele nostru, domnul Radu Ionescu, în Pesta a găsit cel mai binevoitor concurs şi a dobîndit în şease zile şi şease nopţi regulamente foarte voluminoase, cari nu se puteau dobîndi în aşa scurt timp.

Vedeţi, dară, că activitatea telegrafului şi postelor noastre are să sporească mult în anul acesta şi prin urmare şi sarcinile personalului acestor servicii. De aceea vă rog, domnilor, să consimţiţi la restatornicirea salarielor corpului telegrafic, precum l-a avut în anul 1866, şi pentru aceasta nu vă cer alt nimic decît să-mi daţi cifra care a fost în dispoziţiunea administraţiei centrale anul trecut; însă vă rog un lucru: să binevoiţi a-mi da voie ca această cifră şi în privinţa personalului, şi în privinţa materialului să o pot modifica după nouele regulamente. Ştiţi că nouele regulamente de-abia ne-au sosit, pe cînd budgetele şi mai ales budgetele telegrafelor şi postelor erau prelucrate încă din primăvara trecută, şi prin urmare nu mai poate funcţiona azi în urma nouelor regulamente, cari cer o prefacere mare în personal, ca şi în material. Aş putea să vă dau esemplu. Vedeţi, domnilor, ca agenţi se dă administraţiunei centrale un directore, doi controlori, un arhivar, un registratore şi doi verificatori. Vă las să judecaţi dacă această administraţiune, fără şefi de secţiune, fără şefi de biurou, partea tehnică, partea contenţioasă etc., poate funcţiona şi corespunde la trebuinţele postei şi telegrafelor astfel cum au să funcţioneze de aci înainte.

Asemenea este şi în privinţa telegrafului; nu am să sporesc tratamentele funcţionarilor, însă am neapărată nevoie să subîmpart ţara şi în privinţa telegrafică precum este împărţită în privinţa militară şi judecătorească, adică voiesc a împărţi ţara în patru diviziuni şi în capul fiecărei diviziuni am trebuinţă de cîte un aginte telegrafic din cei superiori, cari sînt astăzi spre a supraveghea situaţiunea telegrafică şi postală din circumscripţiunea lor. Mai am trebuinţă de cariole *, de diligenţe; îmi trebuie iară un număr de formulare şi de peceţi, cum se numeşte una regiu şi alta cu culoare; în fine, îmi trebuie o sumă de lucruri cari nu sînt prevăzute prin budgetul de faţă. Ei bine, pentru toate acestea socotesc şi aş putea garanta că cu suma anului trecut voi putea pe de-o parte restatornici salariele acestor funcţionari telegrafici ca în anul 1866, şi voi putea pe de altă parte îmbunătăţi în conformitate cu noile sarcini ce se impune şi cari vă pot încredinţa că vor aduce un mare folos.

Replică lui A. Holban, *care crezuse că prin restatornicia cuantumului lefurilor din 1866 a cerut viramente.*

* Din fr. *carriole*, şaretă acoperită.

Domnilor, eu am fost foarte modest în cererile mele. Am venit şi am spus situaţiunea oficianţilor : am spus că anul trecut s-a dat cifră într-un chip cu totul discreţionat, în bloc ; ei bine, anul acesta eu cer tot aceea, însă cu o îndatorire mai mult decît anul trecut, căci vin şi zic : n-am să dispui de nimic, am să aplic numai regulamentul făcut într-o adunare internaţională şi trebuinţele acele am să le aplic.

Iată ce am spus, n-am cerut virimente, am zis numai daţi-mi cifrele din anul trecut ca să organizez serviciul internaţional şi să restatornicesc lefile ca în anul 1866.

Acum, este întrebarea dacă eu pot veni în 10 sau 20 zile să dezvoltez nişte trebuinţe reclamate de un regulament care abia acum a început a se aplica? Ca să liniştesc însă pe onorabilul domn Holban, declar că nu am să fac virimente ; daţi-mi cifrele coprinse în budgetul anului trecut şi mă oblig ca înainte de închiderea Camerii să vin să propui aplicarea şi dezvoltarea acelor sume. Iată, domnilor, că nu mă pun pe tărîmul acela de-a cere încrederea oarbă a Camerei şi mai ales a deosebitelor partide.

Situaţiunea v-am arătat-o în toată sinceritatea ; am zis : de o parte dau toate poştele în antrepriză cu licitaţiune, nu voi să mai ţiu o singură poştă în regie ; iară pe de alta, am să restatornicesc salariele funcţionarilor telegrafului şi postelor cum au fost în anul 1866 şi totodată am să îndestulez şi serviciele care se cer prin aplicarea convenţiunei postelor şi telegrafului ; am să aplic regulamentul organizînd altminterea direcţiunea centrală, precum şi inspectoratele din ţară ; şi lucrările acelea mă îndatorez să o [sic !] supun la aprecierea dumneavoastră [4].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXIX, col. 3—5.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne. L. Eraclide, raportorul, prezentase o petiţie a impiegaţilor telegrafişti prin care arătau că la înfiinţarea serviciului, în 1855, aveau următoarele remuneraţii: clasa I: 1 250 de lei, clasa a II-a: 1 000 de lei, oficianţii: 700 de lei, oficianţii clasa a II-a: 400 de lei. Din 1859 pînă în 1866 au beneficiat de un adaos; în 1867 l-au pierdut. Mai mult, în faţa „situaţiei excepţionale" în care se afla ţara li s-au aplicat reduceri de 30%. Acum cereau revenirea la retribuţia din 1866. N. Voinov sprijinise doleanţele telegrafiştilor. Al. Candiano Popescu înfăţişase un memorandum explicativ arătînd că de la reducerea operată în 1867 demisionaseră 30 de persoane din acest corp. În fine, P. Donici arătase că bugetul acestui serviciu era de 991 000 de lei şi cu adaosul reclamat s-ar fi ridicat la 1 291 000 de lei. Prin aplicarea convenţiilor telegrafo-postale (vezi mai jos) se preconiza ca poştele să aducă un venit sporit. În încheiere P.D. atrăsese atenţia că impiegaţii reprezentau o specialitate foarte strictă, nu putea fi oricine în pripă recalificat pentru aceasta, încît sporul solicitat trebuia acordat.

[2] Din martie 1867 pînă în septembrie 1868 director al poştelor fusese profesorul de matematică de la Universitatea din Bucureşti Ion Fălcoianu. Acesta stabilise condiţii de exploatare a poştelor care prevedeau licitarea pe 21 de ani, cu brevete fără subvenţii din partea statului. Brevetele se acordau pentru exploatarea unei distanţe de 1—3 poşte. Staţiile fixe erau interzise. Formula n-a găsit amatori şi s-au prelungit, pînă în iulie 1869, contractele vechilor concesionari pentru traficul pe drumurile principale.

[3] În 1861 România încercase, fără succes, să încheie convenţii cu puterile străine. În 1865 Austria a încuviinţat ca ţara noastră să-şi trimită reprezentanţi la Viena, dar totul s-a oprit acolo. Poşta străină funcţiona fiind ajutată de cea română, care transporta toată corespondenţa internaţională gratis. Taxele pentru transporturile interne erau exorbitante, căci în absenţa convenţiilor bilaterale românii erau supuşi la aceleaşi taxe cu ţările extraeuropene. Ion Fălcoianu,

directorul poştelor, amintind aceste fapte într-un referat către Ministerul de Interne, sugera ca puterile vecine să trimită delegaţi la Bucureşti şi să se interzică circulaţia curierilor străini la noi. Atribuţiile poştei străine trebuiau preluate în întregime de poşta naţională. Măsura trebuia luată de urgenţă, căci Austria călca cu bună ştiinţă prevederea ca serviciile ei să transporte doar corespondenţa oficială. În 1867 România a ameninţat cu interzicerea funcţionării pe teritoriul român a birourilor străine de poştă. Rusia a cedat prima. La 25 noiembrie 1867 ea admitea ca serviciul să fie preluat de statul român. Cu Austria, în urma misiunii lui Dimitrie Brătianu la Viena, s-au început tratative, care s-au încheiat cu perfectarea convenţiei din 24 iulie 1868. A fost semnată din partea română de Ion Fălcoianu, iar din cea austriacă de Philippsborn (textul ei în „Monitor", 5/17 august 1869, nr. 181; F.C. Nanu, *Condica tratatelor şi a altor legăminte ale României, 1354—1937*, Bucureşti, 1938, I, p. 180). Concomitent Ion Fălcoianu a reprezentat România la Conferinţa telegrafică internaţională din iulie 1868 de la Viena. Teoretic convenţiile poştale cu Austria şi Confederaţia Germaniei de Nord se aplicau de la 1 ianuarie 1869; în fapt ele s-au aplicat numai de la 1 aprilie, după trecerea lor prealabilă prin parlamentele austriac şi german (cf. „Telegraf şi poştă", 1869, p. 99). K. saluta entuziasmat evenimentul: „S-a îndeplinit într-un mod atît de satisfăcător, încît să nu regrete nici chiar acei străini cărora nu le venea să creadă că românii ar fi în stare să facă serviciul poştei internaţionale" (C. Minescu, *Istoria poştelor române. Originea, dezvoltarea şi legislaţiunea lor*, Bucureşti, 1916, p. 282). Transferul serviciului asupra poştei naţionale a avut ca efect sporirea veniturilor de la 1 067 721 de lei (în 1868) la 1 769 480 de lei (în 1869). După transfer s-a pus problema sporirii lefurilor personalului telegrafic. Camera însă a fost dizolvată şi K. a făcut un buget provizoriu prin care a sporit lefurile, punînd în aplicare un credit extraordinar cu începere de la 1 ianuarie 1869, sub rezerva aprobării Camerei. Paralel s-a dispus reducerea taxelor poştale cu începere din februarie 1870 *(op. cit.*, p. 287). Un rol deosebit în organizarea serviciului poştal interior l-a avut misiunea elveţiană, formată din Edmond Hölm, Paul Jeanrenaud şi Iosif Karl Schneider. În octombrie 1869 K. a dispus extinderea serviciului poştal la sate printr-o circulară către prefecţi: „Este timpul ca serviciul poştal să se pună în aplicaţiune în toată puterea cuvîntului; interesele reclam imperios ca tot românul, din orice unghi al ţării, să poată corespunde, de-a dreptul, din comună, peste tot globul" *(op. cit.*, p. 291—292).

[4] P. Donici făcuse un amendament în sensul spuselor sale de la început (vezi nota 1), care a fost primit de Adunare.

*Cuvînt pe marginea bugetului Ministerului Instrucţiunii Publice. Subvenţia de 6 000 de lei pentru şcolile catolice şi luterane**

Domnilor, într-o asemenea cestiune [1], înainte de a se închide discuţiunea, socotesc că şi guvernul are dreptul de a zice cuvîntul său.

Onorabilul domn Eraclide [2] a citat numele meu în această cauză, a zis că şi eu anul trecut am sprijinit teoria cum că în orice şcoală învăţămîntul religios este obligatoriu.

Onorabilul domn Eraclide socotea că va pune în contradicţiune pe deputatul cu ministrul...

Domnul Eraclide: Protestez, niciodată n-am socotit.

Se înşală. Teoria care am enunciat-o ca deputat, o sprijin şi ca ministru, şi declar de mai înainte cum că orice şcoală este datoare să dea şcolarilor săi instrucţiunea religioasă. Vedeţi că sînt foarte categoric, şi atît sînt de categoric că, rădicîndu-se mai în trecutele zile o plîngere din partea reprezentantului naţiunii la care aparţine una din aceste şcoli catolice, cu marele principii moderne pe care chiar se întemeiază biserica catolică, am convins pe acel reprezentant că aveam dreptate să cerem reciprocitate, să cerem ca românii ortodoxi în şcoalele eterodoxe să găsească învăţămîntul religios, precum şi românii eterodoxi să găsească învăţă-

* Şedinţa din 13 ianuarie 1869.

mîntul religios în şcoalele ortodoxe. Socotesc că această declaraţiune este îndestulătoare pentru Cameră. Nu putem noi, cum a zis-o foarte bine onorabilul domn I. Ghica, să impunem unor comunităţi principiul acela de toleranţa cea mai mare, fiindcă din nenorocire toleranţa se vorbeşte de mulţi, dară se practică de foarte puţini. Dară socotesc că vom ajunge foarte curînd cum ca să primească superiorii acelor şcoale aplicarea acelorași principii pe care le sprijină ei în Polonia şi alte state.

Acum viu la cestiunea de faţă, la cifra de 6 000 lei. Socotesc că, după esplicările ce am avut onoare a vă da, nu veţi refuza această cifră.

Domnilor, avem peste Milcov peste 100 000 de români de religiune catolică[3], şi nu într-un număr aşa de mare, însă şi aci, în Ţara Românească, şi chiar în apropierea Bucureştilor. Asemenea vedem acum, mulţămită situaţiunei politice, mai marei independinţi, mai marei demnităţi de care se bucură numele de român, streinii ori de religiune catolică, ori protestantă, ori de alte religiuni, care viu şi dobîndesc împămîntenirea română şi devin cetăţeni români.

Ei bine, domnilor, negreşit că sînt şcoale, cum a zis foarte bine domnul Codrescu [4], sînt şcoalele noastre publice care îşi deschid uşile la toţi fără osebire de religiune. Însă iarăşi nu socotim că aceasta ne opreşte, cînd noi sprijinim şcoale peste hotarele noastre, să nu putem sprijini şi şcoale în ţară, care, deşi sînt şcoale private, dară sînt bune.

Ei bine, aceste şcoale, eu vă declar, sînt foarte bune, au învăţămînt teoretic şi practic, un învăţămînt moralizator, şi n-are cineva decît să vadă şcoala protestantă [5] din Bucureşti şi să se bucure de o asemenea şcoală.

Asemenea am onoare a spune domnului Codrescu că domnia-sa se înşală cînd a venit şi a citat un fapt pe care nu-l cunoaşte îndestul, a fost numai *ad captandam benevolentiam* a domniilor-voastre, zicînd că limba românească este exclusă din acele şcoale. Am onoare a vă spune cum că limba română esistă în toate şcoalele, şi protestante şi catolice, şi desfid pe oricine să-mi dovedească contrariul.

Prin urmare, vă rugăm cu tot dinadinsul ca dumneavoastră să nu respingeţi aceste 6 000 lei, care în momentul de faţă nu mai au nici o importanţă politică sau religioasă, în urma declaraţiunei care am avut onoare a vă face. Socotesc că nici unul, şi nici chiar acei cari au făcut propunerea, nu s-au uitat la modicitatea cifrei, ci au voit să dea un vot politic. Ei bine, ţinta politică a votului este căzută în urma declaraţiunii ce am avut onoare a face.

Despre subvenţionarea şcolilor armeneşti [6] şi a celor din coloniile bulgare din Basarabia.

Domnilor, şcoalele armene în Moldova sînt foarte sprijinite, şi sînt sprijinite de secoli, avînd chiar eforii speciale, şi, de cîte ori aceste eforii s-a adresat la guvern şi au cerut ajutoare, le-au dobîndit, şi, dacă se va adresa şi de acum înainte eforia, guvernul va veni la dumneavoastră şi le va sprijini, fiindcă armenii din Moldova sînt cetăţenii cei mai industrioşi şi cei mai paşnici dintre toţi locuitorii României.

În privinţa şcoalei din Bolgrad [7], care nu este şcoală bulgărească, ci este şcoala coloniilor şi în care colonii majoritatea populaţiunei este română...

Domnul Brăescu: Este şi o şcoală bulgară.

Vă înşelaţi, domnule Brăescu. Şcoalele din colonii se împart în două : sînt şcoale bulgare în coloniile bulgare şi şcoale române în comunile române, dară în Bolgrad este o singură şcoală, un liceu pentru amîndouă populaţiunile.

În adevăr, domnilor, de un cîrd de vreme minoritatea bulgarilor tinde a bulgariza majoritatea naţionalităţii române din acel judeţ.

Voi veni cu această cestiune înaintea domniei-voastre şi cu hrisoave. În adevăr acestei şcoale nu-i dă statul numai trei mii de lei, acestei şcoale i s-a dat proprietăţi ale statului, crîşmele şi lacurile care era domenii ale statului, cu toate că cestiunea e pendentă, şi pînă astăzi şcoala din Bolgrad trage cîte 14 mii galbeni pe fiecare an [8].

„Monitor", 1869, Suplіment, p. XXXIX, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discutau § din bugetul Ministerului Instrucţiunii publice. Asupra celor 6 000 de lei preconizaţi pentru subvenţionarea şcolii armeneşti şi a celei luterane, antevorbitorii lui K. se pronunţaseră negativ.

[2] L. Eraclide ceruse suprimarea subvenţiilor căci în aceste şcoli nu se îngăduia predarea religiei ortodoxe. În sesiunea precedentă făcuse o interpelare ministrului de resort: „În acea interpelaţiune, domnilor, am avut onoare de a fi susţinut şi de domnul Mihail Cogălniceanu, astăzi ministru de interne, care v-a arătat inconvenientul sau mai bine zicînd ruşinea ce este pentru ţara noastră ca în nişte institute subvenţionate de noi să nu se tolereze predarea de o oră sau două măcar a religiunii ortodoxe... În toate pensionatele străine unde sînt fii de români le este îngăduit a li se preda religiunea ortodoxă, aceasta poate să o afirme şi domnul Kogălniceanu, care-şi are în unul din aceste pensionate pe fiica domniei-sale... Astfel fiind, eu cer suprimarea subvenţiunii şi rog pre domnul ministru de culte şi pre domnul Kogălniceanu ca să facă să înceteze asemenea anomalii". K. se pronunţase asupra regimului şcolilor confesionale în sesiunea precedentă (vezi partea I a volumului, p. 398).

[3] În 1889 erau 108 279 de catolici în ţară, din care 41 587 în oraşe şi 66 692 la sate (N.A. Alessandrini, *op. cit.*, I, p. 77). Mai vezi şi articolul lui K. *Catolicii în Moldova*, în „Calendar pentru poporul românesc pe anul 1845, 1846", p. 126—128.

[4] I. Codrescu mai propusese ca în şcolile naţionale unde se aflau copii de altă religie să se creeze posturi de preoţi sau catiheţi pentru uzul acestora. În faţa intoleranţei manifeste a conducerii şcolilor aflate în discuţie, el ceruse suprimarea subvenţiei.

[5] Asupra protestanţilor din ţările române vezi R.F. Kaindl, *Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern*, vol. III, *Geschichte des Deutschen in Galizien, Ungarn, der Bukowina und Rumänien seit etwa 1770 bis zur Gegenwart*, 1911, XIX + 497 p.

[6] Şcolile armeneşti existente în diferite oraşe moldoveneşti (la Botoşani din secolul al XIV-lea) au fost trecute în 1841 în grija Epitropiei învăţăturilor publice, care, în 1842, face „Regulamentul Academiei cu instrucţiile atingătoare de şcoala publică armenească din Iaşi". Cursurile se predau în limba română, franceză, germană. Şcoala din Iaşi a fost în mod special animată de Cristea Caracaş (vezi *Pagini din trecut. Şcoala lui Caracaş*, în „Ararat", XII, 1936, nr. 133, p. 7). La Botoşani a funcţionat de asemeni o şcoală comunitară pînă în 1890 (la 1847 avea 117 elevi), iar între 1866—1894 a existat o şcoală de fete condusă de Grigore Goilav cu 40—50 de eleve (cf. V. Ciomac, *Şcoalele armene din Botoşani*, în „Ararat", XII, 1937, nr. 147, p. 2—3, nr. 148, p. 3—4). În 1930, în România, mai erau cinci şcoli armeneşti, cu 650 de elevi (227 de băieţi şi 323 de fete). Vezi „Ararat", VI, 1930, nr. 7, p. 7.

[7] La Bolgrad funcţiona o şcoală centrală „colonială", accesibilă tuturor copiilor ortodocşi indiferent de condiţia materială. Durata şcolarizării, în două cicluri, era de şapte ani. Veniturile ei proveneau din arenda circiumilor, podurilor plutitoare şi a pescăriilor. În şcolile primare cursurile se ţineau în limbile română şi bulgară (cf. *Hrisovul Căimăcămiei pentru şcoalele din Bolgrad*, Iaşi, 1858, 35 p.).

[8] Adunarea a votat cu 48 de voturi pentru şi 40 împotrivă un amendament depus de N. Voinov în şedinţa precedentă prin care se cerea suprimarea subvenţiilor.

*Ridică obiecții în legătură cu propunerea pentru acordarea unor stipendii de cîte 5 000 de lei anual școlilor române din Făgăraș și Hațeg**

Nu vom fi noi, domnilor, cari să punem o pedică sentimentului românesc, să venim și să vă zicem : nu votați localităților acelora ajutor pentru școale[1] ; decît vă fac o întrebare ? Am votat întreținerea școalelor din Macedonia [2], Tuslia ** și Silistra[3] ; am votat cursul de istoria românilor la Turin ; am votat fonduri Societății de cultură din Bucovina [4], Societății de cultură din Transilvania [5] ; am votat pentru școalele române din Brașov[6], și cu acestea am arătat îndestul că românii nu sînt indiferinți la dezvoltarea școalelor românești din cele[l]alte părți. Dară acuma întreb : oare e destul argumentul ca, pentru că cutare parte și cutare parte nu au mijloace de întreținere a unei școli, noi să votăm îndată mii de galbeni, cînd în însăși țara noastră, Românie liberă, trei din patru părți din sate nu au școale ?

Afară de acestea, domnilor, zic și eu ca dumneavoastră : să avem sentimente românești ; dară, atunci vă rog să aveți aceleași sentimente și la echilibrarea budgetului, care îmi e teamă să nu se prefacă în sentimente echilibriste și în sentimente financiare ! Daca dumneavoastră credeți că nu vor preface acele sentimente, ministerul sprijină cu bucurie acest amendament [7].

„Monitor", 1869, Supliment, p. XXXIX, col. 4.

* Ședința din 13 ianuarie 1869.
** Citește: *Tesalia.*

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului Instrucțiunii Publice. Pentru școlile din Macedonia, Tesalia și Silistra s-au propus și votat 7 000 de lei; catedrei de limba și literatura română de la Universitatea din Torino 4 444 de lei; pentru Societatea „Transilvania" din București 6 000 de lei; „Ateneului român" — 1 500 de lei; Societății pentru învățătura poporului român aceeași sumă; Societății „Bucovina" 2 500 de lei. În sfîrșit, Societății de cultură din Transilvania 2 500 de lei. G. Petrescu propusese să se acorde o subvenție de 5 000 de lei școlii române din Făgăraș și aceeași sumă pentru cea din Hațeg. P. Suciu îl sprijinise amintind că din Făgăraș a pornit Radu Negru spre Țara Românească și că votarea acestei sume ar fi o expresie elocventă a sentimentului național al Adunării, sentiment clamat și de ministrul de interne, „cum că elementul de lumină națională ministerul actual e determinat a-l întinde în toate părțile". Despre Hațeg spusese că acolo a fost capitala Sarmizegetusa și trecuse împăratul Traian. Din incuria capilor bisericii în timpul Reformei majoritatea locuitorilor își schimbaseră confesiunea.

[2] Prima școală înființată de guvernul român în Macedonia datează din 1864, la Tîrnova. Primul ei director a fost D. Atanasescu. Inițiativa a aparținut lui K., membru în comitetul macedo-român, care în 1863 a publicat un manifest către „frații români din Epir, Macedonia, Tesalia și Albania" (cf. „Buciumul", 1863, nr. 3, p. 10), în care aceștia erau îndemnați să înlocuiască limba greacă din școală și biserică. Primul fond bugetar pentru școlile din Macedonia s-a constituit în 1863, sub guvernul M.K., în valoare de 14 000 de lei. În 1864 K. îi scria lui D. Atanasescu: „Înainte, prietene, deșteptarea elementului român în Macedonia va asigura un factor mai mult întăritor României" (S. Țovaru, *Problema școalei românești din Balcani*, București, 1934, p. 21). Vezi și D. Atanasescu, *Cum s-a deschis prima școală românească*, în „Lumina", III, 1905, p. 319 (Bitolia); C. C. Giurescu, *Țările românești sprijinitoare ale învățămîntului din Peninsula Balcanică și Orientul Apropiat*, București, 1970, 12 p. + h.

[3] La Silistra funcționa o Eforie a școlilor românești. Școala de băieți primea, la 16 martie 1868, o subvenție de 500 de lei (Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 775/1868, f. 20). Se pare că subvențiile se trimiteau neregulat, căci la 10 decembrie 1869 un schimb de adrese între serviciile ministerului cerea ordonanțarea sumelor restante pe trimestrele II și III ale anului *(ibidem,* dosar 454/1869, f. 31).

[4] Societatea pentru literatură și cultură română în Bucovina s-a inaugurat în 1862 sub președinția lui Alexandru Hurmuzaki ca „Reuniunea română de leptură din Cernăuți". Din 1865 a scos și o publicație: „Foaia Societății...". Vezi Constantin Loghin, *Societatea pentru literatura și cultura română din Bucovina la 80 de ani (1862—1942)*, Cernăuți, 1942; I. Negură, *Societatea pentru literatura și cultura română din Bucovina*, în „Anuarul muzeului județean Suceava", 1977, p. 181—190.

[5] Vezi I. Clinciu, *Din trecutul Societății „Transilvania" (1867—1934)*, București, [f.a.], 216 p.

[6] Ajutorul constant oferit de guvernul român se întemeia pe donații anterioare, ca cele ale lui Aron vodă (1594), care dăduse școlilor române din Brașov 1 200 de aspri anual, și Mihai Racoviță (1731), care scutise de vinărici viile bisericii Sf. Nicolae din Schei. În 1860 Ion Maiorescu ceruse Camerei din Iași o subsidie pentru Școala centrală și biserica Sf. Nicolae. S-au votat 18 500 de lei. În Țara Românească, în același timp, Sc. Turnavitu cere și dobîndește 500 de galbeni (cf. „Națională", 1860, 4 august). K. era unul din ctitorii gimnaziului din Brașov, căruia îi va testa biblioteca sa (N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928, p. 337). Mai vezi și partea a IV-a a volumului, p. 48, nota 3. De asemeni o circulară a lui K. către prefecți, din 1864, pentru a aduna bani spre susținerea școlilor din Transilvania, în „Țara Bîrsei", 1936, nr. 5. p. 416—417.

Școala română normală din Făgăraș s-a înființat în 1791; din 1785 funcționa o școală unită trivială * (N. Albu, *Istoria școlilor române din Transilvania între 1800—1867*, București, 1971, p. 159—161).

La Hațeg existau o școală trivială greco-catolică înființată în 1777, una unită, alta ortodoxă și școala normală a călugărilor franciscani (cu limba de predare latina și germana). Școala românească s-a înființat abia în 1854 din inițiativa lui Beniamin Densușianu, fratele lui Aron și Nicolae Densușianu. În 1857 a fost desființată. A rămas doar școala trivială ca școală grănicerească *(op. cit.*, p. 129—131).

[7] Ambele sume au fost votate de Adunare.

* Cu trei cicluri: gramatică, retorică, dialectică.

*Dialog cu Nicolae Ionescu, care îl interpelase asupra contribuției sale la ameliorarea situației Iașilor**

N. Ionescu: ...Precum vedeți, obiectul interpelațiunei mele [1] coprinde în sine atîtea elemente diverse, încît mă tem că domnul ministru al lucrărilor publice să nu zică cum că fac ca copilul din fabulă cînd zic că s-a călcat legile, și să nu strig atît de tare și atît de des, căci va veni o vreme ca să nu mai fiu crezut de nimeni. Cred că domnul ministru de astă dată nu va întrebuința acest mod de argumentare, fiindcă acestea sînt nu numai de notoritate publică, dară trecute în analele Parlamentului sesiunei actuale, deși poate nu s-a publicat prin „Monitor", fiindcă „Monitorul" merge încet, dară avem informațiuni sigure cum că s-a pretins prin înscrierea în buget a unei sume mai puțin de un milion, s-a pretins a se îndeplini votul Constituantei, rezoluțiunile Senatului și promisiunea ministerului, și de către cine s-a sprijinit teoria aceasta? De onorabilul ministru de interne, vechi ieșan...

Și astăzi.

Domnul Ionescu: Astăzi ești bucureștean.

Vă înșelați.

Domnul Ionescu: Astăzi ești român.

Și iașan, acolo am casă, moșie și forul locuinței.

Domnul Ionescu: Forul locuinței! Sînteți înscris în listele electorale, dară nu veniți niciodată...

* Ședința din 14 ianuarie 1869. Senatul României.

Altă cestiune.

Domnul N. Ionescu: Daţi-mi voie să vă spun că onorabilul ministru al lucrărilor publice, punînd temei pe cuvintele domnului ministru de interne, singurul şi unicul care trebuie să se intereseze de Iaşi...

Foarte mult.

Domnul Ionescu: Singurul şi unicul care trebuie să se intereseze de Iaşi, pentru că se angajase formal.
Domnilor, cînd în cestiunea de faţă pun în joc şi pe onorabilul domn ministru de interne, cred că mă ţin strict de regulament, care vrea ca interpelaţiunile să fie adresate cabinetului, fiindcă în regimul constituţional toţi miniştrii sînt solidari; pentru aceea am adresat interpelaţiunea domnului ministru de lucrări publice [2]; dară acum, fiindcă avem fericirea rară să avem aci pe ministrul de interne pe acele bănci, să-mi permită domnul ministru de lucrări publice a adăuga cîteva cuvinte special la adresa domnului ministru de interne personal.
Domnilor, la aprilie 14 — 1866, în mijlocul agitaţiunilor electorale pentru Constituantă, ilustrul ministru al Statu[tu]lui şi actualul ministru constituţional sub Constituţiunea din 1866 umbla prin ţară căutîndu-şi alegători [3].

Ce să fac? Ca şi domniile-voastre.

Domnul Ionescu: Negreşit, egalitate perfectă. Dumneavoastră sînteţi omul egalităţii! Vom vedea cum sînteţi omul egalităţii.
Şi fiindcă vorbesc despre influenţa dumneavoastră asupra acestei cifre din buget, pentru aceea îmi veţi permite, se înţelege şi cu încuviinţarea domnului prim-ministru, ca să mă adresez cu restul interpelaţiunei către dumneavoastră.
Ei bine, în 14 aprilie 1866, domnul Michail Kogălniceanu vine şi acceptă un mandat imperativ.

Ca toţi amicii dumitale de la primărie.

Domnul N. Ionescu: Îmi pare bine de întrerupţiune. Ei, domnul meu, nu sînt solidar cu nici unul din amicii mei cînd acei amici ar face erori politice, după cum nu poţi fi nici dumneata solidar cu nici unul din amicii dumitale cari ar comite incongruităţi în privinţa constituţionalismului şi a egalităţei, şi, cînd domnia-voastră îmi veţi dovedi că am acceptat mandat imperativ, atunci veţi avea dreptate, însă nu veţi putea proba, pentru că nu mai departe, dară chiar din alegerile din urmă, cînd luptarăm în contra ingerinţei administrative, au venit alegătorii la mine spre a-mi face oarecari declaraţiuni, şi eu am zis că nu este constituţional şi nici englezesc să se angajeze cineva înainte de alegerea sa; alegeţi-mă, domnilor, am adaos, după opiniunile mele de mai înainte şi pe urmă voi putea veni să vă spui ceea ce voi susţinea, pentru că în timpul, alegerei multe promite limba, dară foarte puţine din aceste promisiuni se ţine. Şi, fiindcă nu am voit să fiu din categoria acelora care înainte de a ajunge la scop promit foarte multe, dară care după ce şi-a împlinit scopul nu-şi ţin decît foarte puţin cuvîntul, de aceea să fie bine constatat că eu nu sînt din clasa acelora care admit mandatul imperativ.
Aşadară, ce zicea domnul actual ministru de interne în acel mandat imperativ?

Şi astăzi îl susţin.

Domnul Ionescu: Iată, domnilor, ce zice: Mă oblig a apăra Unirea din toate puterile, ca singurul mijloc de a putea fi o naţiune.

Şi toată viaţa mea!

Domnul Ionescu: Mă oblig a ţine seamă de trebuinţele morale şi materiale ale Moldovei, voi stărui dară din toate puterile mele a apăra de cheltuielele cerute de administraţiunea centrală, de serviciile publice comune ambelor principate veniturile Moldovei, ca să se întrebuinţeze numai în Moldova.

Faceţi-mi procesul cît veţi pofti.

Domnul Ionescu: Şi domnia-voastră aţi făcut procesul Constituantei şi procesul Senatului, de ce dară să nu permiteţi şi unui membru liber din acest corp a vă face, ca un ministru, respectuoasele sale observaţiuni asupra conduitei domniei-voastre.

Întru cît vor fi respectuoase, voi respecta şi eu şi mă voi supune.

Domnul Ionescu: Mă oblig după o lungă aşteptare a face a se da Iaşilor o răsplătire pentru marile sacrificii ce acest nobil oraş a făcut cauzei Unirei. — După cum vedeţi aci este vorba despre o compensaţiune.

Foarte mare ! Şi pe care am sprijinit-o două sesiuni.

Domnul Ionescu: Voi stărui dară ca după esemplul ce au dat Italia în privinţa Turinului să se înscrie municipalitatea de Iaşi ca creditoare a statului român cu o rentă anuală de cel puţin două milioane, şi cari bani anual să se întrebuinţeze în lucrări publice şi aşezăminte de binefaceri în Iaşi, astfel încît dările comunale să se poată scădea într-un chip simţitor!

Aşa este, şi nu am putut dobîndi decît un milion.

Domnul N. Ionescu: Acesta este mandatul imperativ înainte de alegere.

Da !

Domnul N. Ionescu: Mă oblig a stărui din toate puterile ca navigaţia Prutului [4] întreprinsă serios sub ministerul meu, şi părăsită apoi de succesorii mei, să devină un adevăr.

Da !

Domnul Ionescu: Mă oblig a stărui a se face din Iaşi un oraş liber de dările vamale [5], adică porto-franco.
Mă oblig a stărui ca Universitatea din Iaşi[6] să se complecteze în tuspatru ale ei facultăţi şi că tot în Iaşi să se întemeieze toate şcoalele speciale ale României, adică: şcoala militară [7]...

Şi care s-a şi făcut după cererea mea.

Domnul Ionescu: Şcoala de agricultură [8] cu fabrica de instrumente agricole, şi toate cele[l]alte şcoli speciale.
Mă oblig a stărui ca pentru plata bonurilor rurale [9] şi a dobînzilor lor să se facă o sucursală în Iaşi, şi aceasta să funcţioneze pentru toate proprietăţile rurale de dincoace de Milcov.

Nu s-a putut face.

Domnul Ionescu: Mă oblig a stărui ca catedrala Moldovei [10] şi cazarma de la Copou să înceteze a fi ruine, şi că orice lucrări publice vor fi a se face în Bucureşti pe conta statului să se facă asemenea şi în Iaşi.

Da !

Domnul Ionescu: Mă oblig a stărui ca Curtea de casaţiune să se strămute în Iaşi [11]. Aceasta este o dorinţă a Iaşului unanimă, în împrejurările actuale, şi trebuie ţinut seamă de această cerinţă generală. *(Adresindu-se către domnul ministru de interne.)* Aci întrerupeţi?

Da !

Domnul N. Ionescu: Aci v-aţi retras promisiunea.

Pentru că este drum de fer.

Domnul Ionescu: Mă oblig în fine a stărui ca, chiar cu condiţii şi mai favorabile decît acele concedate, drumul de fer între Iaşi şi Bucureşti să ajungă a se realiza [12].
Aceasta este profesiunea mea de credinţă, mandatul imperativ de la care nu mă voi abate. *(Terminînd citirea:)* Domnilor, precum vedeţi, domnul ministru actual a cerut sufragiul iaşanilor ca şi a mai multor altor colegi şi promite între altele...

Cer cuvîntul în cestiune de regulament. Domnilor, eu am venit aci ca să răspund la interpelarea anunţată mie. Nu mi s-a făcut nici o interpelare prin care viaţa mea politică se pune în joc. Cînd mi s-ar anunţa o asemenea interpelare, sînt în drept după regulament să reclam trei zile.

Rog dară pe domnul Ionescu, dacă are interpelări către mine, să se conformeze cu regulamentul, dumnealui, marele păzitor al regulamentului. Am venit aci ca să răspund domnului Ionescu pentru niște agenți de administrație cari turbură Hușii și pentru banii cari se strîng de un comitet de armament, și n-am venit să dau seama, nici domniei-sale, nici domniei-voastre, de mandatele mele imperative; nu am venit să răspund dumisale de convincțiunile mele. Domnul Ionescu binevoiască a-mi comunica prin cale legală aceasta și atunci voi vedea dacă trebuie a răspunde sau ba. Pentru că domnia-sa au zis că are să vorbească, patru ore, de aceea am cerut cuvîntul în cestiune de regulament, ca să binevoiască a-mi spune ce are cu mine în cestiunea votului de un milion? În privința mandatului meu? Ce are cu mine în privința vieții mele politice? Și voi răspunde în termenul fixat de regulament.

Se apără de acuzele lui Nicolae Ionescu.

Domnilor, fac apel la buna-credință a domniilor-voastre că onorabilul domn Ionescu a vorbit de milion, m-ați văzut că am tăcut, numai i-am răspuns că sînt iașan și că mă voi bucura de orice se va face pentru orașul Iași. Cînd însă domnu[l] Ionescu a venit cu profesiunea mea de credință și a zis că am îmblat cerșind voturile alegătorilor, și a mai adăugat că are să esplice toate contradicțiunele mele, am fost în drept de a crede că un asemenea proces are să țină patru ore, mai ales că profesiunea mea de credință are 10 articole, și acest proces nu ar putea ține mai puțin de patru ore.

Domnu[l] Ionescu asemenea nu a luat seamă la cuvintele mele; eu nu am zis că voi răspunde cînd voi voi, ci am zis: voi răspunde în termenul prescris de regulament.

Voci: Așa, așa.

Prin urmare, domnilor, imputarea domnului Ionescu nu o primesc, asemenea și lecțiunea ce voiește domnia-sa a-mi da nu pot a o primi, fiindcă sînt prea bătrîn pentru a lua lecțiuni; și chiar dacă aș voi să le urmez poate nu le-aș găsi acolo unde trebuie și de unde aș recunoaște că pot să profit de lecțiunele domniei-sale; aci însă, în Parlament, nu pot profita. Asemenea declar că voi respecta poziținea domniei-sale de senator, întru cît domnia-sa va respecta poziținea mea de ministru: am obicei de a respecta pe fiecare, dară voi să fiu și eu respectat de toți.

Eu, ministru al Statu[tu]lui, m-am făcut respectat; astăzi, ministru constituțional al lui Carol I, mă voi face să fiu iară respectat. Eu, domnilor, voi respecta corpul în care mă aflu și de două luni de cînd funcționez ca ministru n-am arătat vreodată decît respect pentru acest corp; aș ruga dară pe onorabilul domn Ionescu a nu-mi face nici o cestiune personală, pentru că eu nu înțeleg a face cu domnia-sa asemenea cestiuni. Domnia-sa s-a pus pe un tărîm personal cu mine, pentru care am reclamat și, în cît privește milionul dat Iașului, sînt gata și dator a răspunde domnului Ionescu, cu toate că interpelarea nu s-a adresat mie; însă, cînd va fi vorba de Iași, eu tot aci voi fi și voi răspunde; afară de aceasta reclam de la dumneavoastră beneficiul regulamentului, cum reclamă domnia-sa de la mine că sînt dator a răspunde în termen de trei zile.

Despre eforturile sale pentru redresarea Iașilor.

Domnilor, nu voi răspunde la tot ceea ce se atinge de trecutul meu, fiindcă nu este momentul oportun; trecutul meu este scris cu litere mari în „Monitor" și în bine și în rău, și cînd voi fi mort, cred că țăranii

tot vor zice măcar atît : „Dumnezeu să-l ierte". Mă mulţumesc cu atîta. Voi zice numai două cuvinte. Sîngele în oraşul Iaşi cursese şi Unirea era în pericol. Era o nouă Constituţiune să se facă şi toate ideile cătau a-şi face loc în ea. Am făcut şi eu o profesiune de credinţă atunci, prin care profesiune de credinţă am conştiinţa că, în limitele putinţei şi întru cît era conform cu Constituţiunea votată de Adunare, cred că le-am urmat. Atît am avut de zis în privinţa acelei profesiuni.

Vin acum la milion şi la imputările cari mi se face cum că eu ca ministru de peste Milcov n-am luat parte activă. Onorabilul domn Ionescu este pus în poziţiune de a nu cunoaşte bine cele petrecute în Cameră şi într-adevăr recunosc că era pus în neputinţă materială de a cunoaşte, pentru că din nenorocire starea tipografiei noastre face ca „Monitorul" să iasă foarte tîrziu, şi astfel domnia-sa n-a putut vedea şi ceti discuţiunile cari s-au urmat în Cameră, căci, dacă le-ar fi cetit, ar fi mai drept pentru mine; am convincţiunea aceasta.

Iată, domnilor, ce s-a petrecut. Nici într-un budget n-am găsit milionul promis de Constituantă. Cu două zile înaintea acestei discuţiuni, primarul s-a adresat la mine rugîndu-mă să stărui a se înscrie în budgetul statului milionul promis de Constituantă. Cînd era să vină capitolul acela la care era să se facă acea propunere de mine ca ministru de interne, s-a înfăţoşat o propunere a onorabilului domn Fătu, prin care cerea ca să se dea un milion pentru crearea unei instituţiuni de credit, conform votului Senatului, nu conform votului Constituantei, vot al Senatului pe care eu nici nu-l cunosc, căci nu am fost pe atunci nici ministru, nici senator, şi prin urmare îmi era foarte permis a nu cunoaşte cele petrecute în Senat, precum îi este permis şi onorabilului domn Ionescu a nu cunoaşte amănuntele ce s-a propus în această privinţă în Cameră. În momentul dară ce a venit această propunere, s-a rădicat o furtună. Onorabilul domn Lahovari s-a sculat şi a făcut procesul Iaşului şi al Moldovei, zicînd cum că socoate că este interpretul nu al domniei-sale, nu al Camerei, ci al ţărei întrege, cînd afirmă că s-a dat totul pentru Iaşi, căci s-a dat drumul de fer, şi prin urmare oraşul Iaşi nu mai poate pretinde nimic, de vreme ce în loc de un milion s-a dat 20 de milioane. Atunci eu sculîndu-mă am protestat şi am declarat cum că, dacă Camera primeşte teoria onorabilului domn Lahovari, eu ca ministru din partea de peste Milcov personal nu pot un moment a mai sta pe acele bănci.

Era vorba de un profit mare care nu vrea a se da oraşului Iaşi şi, numai după stăruinţele domnului ministru al lucrărilor publice, care a zis că este angajat pe onoare ca membru al Constituantei, şi după apelul călduros ce am făcut la deputaţii olteni, zicîndu-le că eu am ţinut seama de dorinţa domniilor-lor, cu riscul de a-mi perde popularitatea, şi am stăruit să se retragă projectul pentru Curtea de casaţiune ca să nu fie aşa departe, le-am zis să binevoiască acum să-mi dea milionul. Propuitorii pentru milion au tăcut, mărginindu-se într-o cestiune personală între domnul Tacu şi domnul Lahovari, şi sînt dator ca ministru a recunoaşte că milionul îl datoresc mai cu seamă deputaţilor de peste Olt.

Dacă onorabilul domn Ionescu ar fi cunoscut împrejurările acestea, ar fi fost nevoit să mulţumească domnului preşedinte al consiliului şi să-mi zică măcar şi mie un *merci*, pentru că eu am declarat că, dacă nu mi se va da milionul, un minut nu mai voi sta pe băncile ministeriale. Aşadară, am dobîndit milionul.

Să vedem acum dacă acest milion s-a hotărît ca să se întrebuinţeze la cazarme, la mitropolie şi la altele, cum a zis domnul Ionescu.

Ei bine, nu este aşa.

S-a înşelat domnia-sa, nu aţi cetit budgetul. Afară de un milion, sînt cifre anume votate de stat pentru cazarmă, sînt cifre anume votate pentru catedrală, sînt cifre anume votate pentru restauraţia palatului administrativ; pentru că am zis că statul este dator să aibă cazarme, statul este dator să aibă catedrală. Voieşte să aibă palatul administrativ, statul să plătească. Şi pentru aceasta s-au înscris sume în budgetul statului. Ce am făcut însă în faţa luptei? Am zis mai bine decît nimic, mai bine să dobîndim un milion întreg, şi nu s-a pus din acel milion pentru lucrurile de care vorbeşte domnul Ionescu decît suma de 106 000 franci. Apoi hala care are să se facă şi care costă un milion. Asemenea s-a garantat anuitatea lui Offenheim[13], pentru ca Iaşii să aibă cu un an mai înainte drumul de fer.

Domnilor, drumul de fer are să fie o dezvoltare puternică a Iaşilor, şi pentru aceea am stăruit ca conform votului Camerei, ca cea întîi locomobilă să fie în Iaşi.

Acum vin la cele dorite de domnul Ionescu.

Ei bine, nici aci nu sîntem greşiţi, căci, dacă ar fi cetit „Monitorul", ar fi văzut că am zis:

„Nu prejudecăm cestiunea, cerem să se înscrie în budget milionul".

Şi mai pe urmă, prezintindu-se o societate care să dea oarecari garanţii, negreşit că nu vom fi noi cari să nu punem toate silinţele noastre pentru a se realiza acele institute de credit.

Aşadară, toate cîte s-au zis şi scris asupra acelui milion nu sînt esacte, fiindcă milionul acela este înscris în budget. Şi onorabilul domn Ionescu, mai bine decît să ne impute nouă că am fost neconsecuenţi, noi cari am făcut tot ce am putut, fiindcă nu ar trebui domnia-sa să uite că nu sîntem la guvern decît abia de două luni. Şi dacă nu am putut să facem mai mult, dacă nu am putut să facem acel project despre care ne-a imputat domnul Ionescu, cauza este că sîntem osîndiţi să răspundem la numeroasele interpelări ce ni se adresează de Cameră şi la injuriele cari ni se azvîrlă. Oare, domnilor, socotiţi că aceasta o facem pentru patru mii de lei cari îi luăm? Nu, domnilor, o facem numai ca să scăpăm ţara de împrejurări grele. Şi domnul Ionescu ca senator şi ca român nu ar trebui ca să ne îngreuneze poziţia, să ne facă o opoziţiune aşa de crîncenă, să ne arunce şi injurii! *(Aplauze.)* Onorabilul domn Ionescu să provoace un vot de blam, trămiţă-ne de aici, îi vom fi recunoscători şi-l vom binecuvînta.

Domnul Ionescu cunoaşte prea bine poziţia ţărei, ştie prea bine ce împrejurări ne-a adus la guvern, împrejurări pe cari nu le-am creat noi.

Domnul Ionescu: Amicii domniei-tale politici pe care i-aţi servit.

Ca ministru am fost pentru stabilitate şi mă glorific că după doi ani de zile, după ce am fost şef am fost şi soldat, mă glorific că pentru mine puterea nu este decît mijlocul de-a pune capăt unei situaţii grele... *(Aplauze prelungite.)* Am sprijinit guvernul trecut pentru că am împărtăşit opiniunea lui în acele cestiuni pentru care-l sprijineam; şi opiniunea mea este că ţara aceasta nu va merge înainte decît cînd va fi stabilitate şi în guvern, şi în totul. Da, domnilor, am sprijinit toate projectele pe cari le-am socotit că sînt folositoare pentru ţara mea, le-am sprijinit din convinciune. Am venit la minister nu pe ruinele puterii trecute făcute de noi, ci chemaţi de încrederea măriei-sale domnitorului, în simţul său

plac * și drept, și am venit nu ca să facem ca atîți alții, să găsim că tot ce a făcut predecesorii noștri este rău. Nu, domnilor, unde a făcut ei rău își vor da ei seama, nu este datoria noastră a-i judeca. Multe din lucrările acelui minister [14] erau bune și au fost sprijinite de onorabilul președinte al consiliului și de mine. *(Aplauze.)*

Mîne, cînd mă voi retrage după băncile acestea tot astfel vom face.

Mîne, cînd se va aduce un project din partea ministerului care ne va succede, de-l vom găsi bun și folositor, îl vom sprijini. La vîrsta noastră ministerul, puterea nu mai are farmece; puterea este o sarcină, și atît eu cît și colegii mei am primi cu bucurie un blam, ca să arătăm că nu sîntem oameni cari venim să facem vînătoare în apă turbure. *(Aplauze.)*

Acum, domnilor, în ceea ce se atinge de Iași, am să vă mai spun ceva. Domnilor, eu în Iași sînt proprietar, am interese, pot zice în împrejurarea de față, mai mari decît domnul Ionescu, și tot ce se va face pentru Iași, eu voi trage mai multe foloase decît onorabilul domn Ionescu, dacă este să vorbesc acum personal despre domnia-sa. Afară de aceasta, domnilor, am convingțiunea că nu mi-am călcat datoria niciodată; voi face apel la Iași, la toți funcționarii de peste Milcov să arate dacă eu, oricînd a fost vorba despre vreun interes al părței de peste Milcov, nu l-am apărat. Îl am apărat, domnilor, și-l voi apăra totdeauna, pentru că aceasta este în interesul Unirei. *(Aplauze.)* Domnul Ionescu mă va găsi totdeauna neclintit cum am fost și cum sînt. *(Aplauze.)*

În ceea ce privește industria și comerciul, și aci am interese mai mare decît onorabilul domn Ionescu, căci sînt și industrial, domnilor, și am onoarea a fi cel mai mare industriaș al părții de peste Milcov.

Capitalul meu și al copiilor mei l-am depus în cea mai mare fabrică industrială. Astfel cred că domnul Ionescu se va încredința că, orice va fi cu putință să se facă pentru prosperitatea comerciului, ministerul actual o va face. S-a înscris un milion în budget, ei bine, vom vedea ce se poate face cu acel milion în chipul cel mai bun pentru orașul Iași și pentru populațiunea română de acolo. *(Aplauze prelungite.)*

Continuă dialogul cu N. Ionescu.

N. Ionescu:... Acum, domnul ministru a început, precum ați văzut, discursul domniei-sale cu cestiune personală și l-a terminat tot asemenea prin o cestiune personală; altfel, domnilor, să fie bine înțeles că domnia-sa ne-a deschis cîmpul acesta. Domnia-sa a zis că este proprietar ieșan și că este primul industrial de dincolo de Milcov, și că eu nu am atîta stare ca domnia-sa: „Eu sînt mai interesat decît domnul Ionescu, fiindcă sînt mai bogat", a zis domnul ministru. Să-mi permită domnul ministru de interne să-i spun că cei săraci sînt totdeauna mai interesați la lucruri bune.

Aceasta, domnilor, este numai o argumentațiune! Și eu pot vărsa lacrime...

Eu am vărsat lacrimi? Mai pune-ți o pereche de ochelari!

Domnul N. Ionescu (continuînd): Apoi, domnilor, domnul ministru de interne se supără și mă insultă: tocmai domnia-sa care zicea adineaori că eu voi să insult! Și acum îmi zice, ca un[ui] copil fără minte: „Mai pune-ți o pereche de ochelari". Acest cuvînt este de puțină tactică parlamentară. Adineaorea cînd vorbea, vocea îi era plîngătoare și ochii înecați în lacrime; și, cînd eu constat în domnia-lui un sentiment nobil, îmi răspunde printr-o insultă banală, adică „să-mi pun ochelari". *(Adresîndu-se către domnul ministru de interne.)* Îi voi pune, dacă este vorba să te văd mai bine decît nu te-am văzut; voi pune sticle tari, pentru ca să văd în adevăr ce suflet patriotic și om de stat ascunde domnul ministru de interne!...

* Franc, politic (?).

Domnule președinte, dacă este vorba să ascult insulte, atunci mă voi duce, căci nu am nimic cu domnul Ionescu. Am răspuns la interpelare, altfel nu-i recunosc dreptul domnului Ionescu să întrebuințeze asemenea cuvinte pentru mine. Mă adresez către Senat și fac apel dacă am făcut cea mai mică insultă domnului Ionescu.

Respinge acuzele lui N. Ionescu [15].

Domnilor, să-mi dați voie să ridic numai două mici părți din cuvintele domnului Ionescu. Domnilor, fără să vreau m-am văzut pus de onorabilul domn Ionescu în poziținea neplăcută ca să vin să-mi apăr viața mea politică, să iau lecții de la domnia-lui cînd trebuie să fac apel la posteritate etc. Eu nu mă duc mai departe, domnilor, căci nu cunosc ministru care să fi găsit grație înaintea domniei-sale de cînd este deputat sau senator. Cum dară eu, care n-am găsit grația aceasta înaintea domniei-lui, nici ca deputat, nici chiar ca om, s-o găsesc acum ca ministru? Singur domnia-sa a zis că mă cunoaște și-și permite cu mine totul. Nu mă mir că mă combate ca ministru, cînd totdeauna mi-a făcut resbel. Văd totdeodată că ne face niște imputări pe cari nu le cunoaștem. Domnilor, n-am fost și nici sîntem copia, nici mostra ministerului trecut; ca deputat, eu, cînd s-a prezentat un project înaintea Camerei, de l-am găsit bun, l-am primit; de l-am găsit rău, l-am combătut; mai multe am sprijinit decît am combătut și cu aceasta vă rog să credeți că am făcut act de bun cetățean. În cît se atinge de politica ministerului trecut, din întru și din afară, nu am luat parte la dînsa, nu o cunosc, fiindcă în Cameră nu s-a înfățișat documente sau acte ca să o pot cunoaște. Nu primesc dară solidaritatea nici în bine, nici în rău; nici încriminările ce mi s-au făcut că eu am fost Egeria sau magistrul ministerului trecut; am fost un simplu deputat, am sprijinit cu bună-credință actele bune ale ministerului trecut, precum sprijin astăzi ca ministru toate actele predecesorilor mei cari le cred bune. Liber este domnu[l] Ionescu, dacă socotește că este mai bine, să combată orice minister: aceasta este o teorie a domniei-sale; cît pentru mine, eu socot că este mai bine să primesc niște acte bune decît să le combat. În cît se atinge aci de milion, cred că Iașul are altă opinie decît domnul Ionescu; eu am făcut ce am putut; poate că domnia-sa, dacă ar fi fost ministru, ar fi făcut mai mult decît mine; cît se atinge de întrebuințarea milionului, eu declar că s-a înscris în budgetul Ministerului Lucrărilor Publice, dară nu s-a votat pentru bancă, ci pentru îmbunătățiri.

Domnilor, angajamentele predecesorilor mei nu mă privesc pe mine și mai declar încă o dată că nu sînt continuatorul orb al ministerului trecut; eu am răspundere numai pentru actele mele și, așa fiind, nu voi renunța singur la independința mea.

Dară ce e mai curios, domnilor, domnul Ionescu aci ne face o crimă că sîntem continuatorii ministerului trecut, aci ne acuză că de ce nu urmăm toate projectele sale! Nu sînt legat de acele projecte de legi; cari din ele va conveni ministerului actual, le va susține, cari nu, le va respinge. Așadară, domnilor, în cestiunea de față s-a votat un milion pentru lucrări publice, cu titlu pentru îmbunătățirea orașului Iași.

Domnul N. Ionescu: Pentru compensațiuni.

Compensațiuni pot fi fel de fel. Așadară, domnilor, eu declar încă o dată că sînt contra propunerii [16] domnului Ionescu; cînd va veni o societate, cînd se vor înfățișa oameni cari să ne arate posibilitatea de a face o

instituţiune de credit în Iaşi, instituţiune care să atîrne de stat, precum trebuie să atîrne toate instituţiunile, prea bine voi fi şi eu pentru aceasta; cît pentru mine declar că, cît voi fi ministru, nu voi da dreptul municipalităţii de Iaşi să facă aşezăminte de credit; municipalitatea de Iaşi să dea cetăţenilor pavaje bune, siguranţă bună, apă bună, în fine să dea cetăţenilor o bună stare morală şi materială şi să se ocupe de îmbunătăţiri locale. Comunei de Iaşi nu-i voi da dreptul de a face aşezăminte de credit, precum nu-i voi da dreptul de a legifera, căci acesta este dreptul Camerei şi al Senatului; vedeţi că aci sînt foarte categoric, onorabilul domn Ionescu m-a înţeles.

Domnul N. Ionescu: Nu vă înţeleg.
Voci: Noi înţelegem.

Dacă onorabilul domn Ionescu nu mă înţelege, Senatul mă înţelege, declar dară încă o dată că municipalităţei de Iaşi nu-i voi da dreptul de a legifera, nici în materie de aşezăminte de credit, nici în alte cestiuni de interes public, unde are dreptul de a legifera numai Camera şi Senatul. Iată cestiunea, domnilor. Eu, ca ministru de interne, sînt în contra drepturilor de a se face aşezăminte de credite de către municipalităţi [17].

„Monitor", 1869, nr. 27, p. 182, col. 4—5; p. 183, col. 1; nr. 28, p. 185, col. 3—4; p. 186, col. 1—2, 3; nr. 29, p. 190, col. 2.

NOTE

[1] N. Ionescu interpelase guvernul de ce s-a ignorat votul Constituantei, întărit de Senat, de a se da Iaşilor un milion de lei compensaţii pentru mutarea unor instituţii centrale la Bucureşti, ca şi pentru renunţarea transferării Curţii de casaţie acolo, cum ceruseră cu deosebită insistenţă locuitorii săi. Rechizitoriul lui N.I. este însă absolut nefondat. Imputările pe care le face sînt gratuite. Şi cititorul poate constata reaua sa credinţă din parcurgerea discursurilor şi intervenţiilor lui K. din partea I a volumului. Toate instituţiile ieşene pe care N.I. îl acuză a le fi folosit drept trambulină electorală, pentru ca apoi ajuns ministru sau deputat să le neglijeze, sînt susţinute şi apărate cu fervoare de K. Şicanele pe care i le face permanent N.I. în Senat oglindesc poziţiile politice divergente pe care se aflau cei doi. Vezi mai mult în partea a IV-a a acestui volum, p. 270—329, cu notele respective. În cazul de faţă divagaţia lui N.I. este respinsă, căci, rezumată sub forma unei propuneri, a căzut (vezi nota 16).

[2] Dimitrie Ghica.

[3] Pentru ostracizarea lui K. după detronarea lui Cuza şi în acelaşi timp succesul său electoral concomitent în trei judeţe — Covurului, Fălciu, Cahul —, vezi partea I a volumului, p. 97—103. *Mandat imperativ* este titlul unei foi volante apărute la Iaşi la 14/25 aprilie 1866 în care K. îşi făcea profesiunea de credinţă către alegătorii ieşeni. S-a publicat în „Buciumul român", Iaşi, III, 1881, p. 550—551, cu un comentariu aparţinînd lui Th. Codrescu asupra împrejurărilor întocmirii mandatului. Republicat în *Scrieri literare, istorice, politice*, Bucureşti, 1967, p. 236—238.

[4] Vezi partea a IV-a a volumului, p. 182, nota 8.

[5] Vezi Raport pentru declararea Iaşilor port franc şi antrepozit comercial, în „Monitor", 1864, nr. 164, p. 735. De asemenea, telegrama către G. Mîrzescu, prefectul Iaşilor, să discute cu consiliul comunal măsurile ce se impun pentru declararea oraşului „antrepozit liber al mărfurilor străine" — 24 martie 1869, în *Scrisori. Note de călătorie*, ediţie de A.Z. N. Pop şi Dan Simonescu, Bucureşti, 1967, p. 136.

[6] Interesul lui K. pentru Universitatea din Iaşi era de notorietate. Cofondator al ei, a luptat din răsputeri pentru propăşirea acestei instituţii. Atent la evoluţia ei, a urmărit în acelaşi timp şi tribulaţiile politice ale profesorului de istorie universală N. Ionescu. Vezi discursul rostit în Senat în zilele de 1, 2 şi 4 februarie 1877 (partea a IV-a a volumului, p. 270—334). Cît de afectat putea fi K. cînd cineva blama universitatea se poate vedea şi din replica tăioasă ce dă lui Nicolae Roznovanu (vezi partea I, p. 117—119).

[7] Şcoala militară din Iaşi, cu durata studiilor de cinci ani, a funcţionat între 1862—1864; în 1866 s-a mutat la Bucureşti. La conducerea ei s-au aflat maiorul C. Barozzi, apoi colonelul Eustaţiu Pencovici.

[8] Primul „Institut de arte şi meşteşuguri" s-a înfiinţat la Iaşi în 1840 (cf. N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 260). Vezi şi partea I, p. 75, nota 6 şi p. 265, nota 1.

[9] Vezi partea I a volumului, p. 206, nota 4.

[10] *Ibidem*, p. 138, nota 13.

[11] Vezi partea I a volumului, p. 217—223 şi 245—248.

[12] Şi în acest caz N.I. mistifica adevărul. K. fusese cel mai fierbinte apărător al liniilor ferate moldovene. La 22 iunie 1862 el spunea în Cameră: „Sînt pentru drumul de fier, căci el aduce nu numai îmbunătăţirea materială, dar şi pe cea morală... nu numai capitaluri, dară şi idei. Iată pentru ce eu, un deputat de stînga, votez pentru un concesionar conservator, pentru că vreau să-l biruiesc. Pentru că drumul de fer are să aducă în ţară mulţime de ingineri, lucrători, maşinişti, cari toţi aceştia sînt de ideile mele" („Monitor", nr. 142, p. 2). Pentru consorţiul care a construit liniile moldovene, vezi supra, p. 76 şi urm.

[13] Vezi supra, p. 76 şi urm.

[14] Guvernul generalului Nicolae Golescu, avîndu-l drept titular al ministerului de interne pe I.C. Brătianu.

[15] N.I. revenise la tema interpelării sale: milionul restant ce urma să fie dat Iaşilor în conformitate cu votul Constituantei şi apoi îl acuzase pe K.: „[...] Dacă ministerul trecut nu avea sprijinul nerezervat al domnului Kogălniceanu, nu s-ar fi aventurat în politica sa primejdioasă, şi dacă s-a aventurat apoi ne dă să credem despre sincera cooperare a domnului Kogălniceanu cînd domnia-sa a apărat acel cabinet". K. a replicat: „Protestez !". N. Ionescu însă a urmat: „Ştiu că organul cabinetului trecut, domnul Brătianu, se făIea că este discipolul domnului Kogălniceanu". K. s-a apărat din nou: „Protestez, nu este aşa !". Şi din nou N. Ionescu a insinuat: „Ştiu că domnul Kogălniceanu era sprijinit [sic !] oficios al cabinetului trecut. Ei bine, apoi cum vine onorabilul domn Kogălniceanu astăzi să se lepede de politica acelui minister?". K. i-a răspuns: „O susţin, nu m-am lepădat !".

[16] N. Ionescu a propus următoarea moţiune: „Să binevoiască ministerul actual a ţine angajamentul luat de ministerul trecut pentru afectarea milionului votat în favoarea Iaşilor la instituirea acelei case de credit dorită de ieşeni".

[17] În legătură cu solicitudinea lui K. pentru oraşul Iaşi, amintim cîteva documente: Ordin de suspendare a consiliului municipal din Iaşi pentru deficitul de un milion de lei constatat în buget, „Monitor", 1863, nr. 204, p. 850 (14 octombrie 1863); Ordin de anulare a listei de alegători în oraşul Iaşi întrucît au fost luaţi după arhondologie, „Monitor", 1863, nr. 205, p. 853 (15 octombrie 1863); Raport despre necesitatea înfiinţării unei comisii consultative formate din ieşeni pentru realizarea unor îmbunătăţiri edilitare în oraş, „acest leagăn al Unirii", „Monitor", 1863, nr. 211, p. 877 (22 octombrie 1863). Vezi şi articolul lui A.Z.N. Pop, *Kogălniceanu şi Iaşii*, în „ Iaşul literar", VII, 1956, nr. 6.

Ieşenii înşişi — cu excepţia desigur a lui Nicolae Ionescu ! — preţuiau străduinţile lui K. Astfel în iunie 1869 tineretul din oraş luase iniţiativa unei colecte pentru a-i ridica un bust, căci „era singurul dintre miniştrii de peste Milcov care au întrebat şi au ascultat şi Iaşii în suferinţele lor" („Adunarea naţională", I, 1869, nr. 4, p. 32).

Datoria statului către oraşul Iaşi, votată la 29 iunie 1866, de 10 000 000 de lei vechi a fost amînată pînă în 1880, cînd, la stăruinţa lui Vasile Pogor, primar al Iaşilor, administraţia municipală primeşte pentru aceşti bani nouă moşii: Aroneanu, Copou (Rediu), Cîrligu, Moara Dancului, Şapte Oameni, Cetăţuia, Tomeşti, Hlincea, Tomeşti (altă bucată), 13 vii, 85 de imobile în oraş şi judeţ (N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 377).

*Răspuns la interpelările lui Nicolae Ionescu privind subscripţiile pentru procurarea de arme şi incidentele electorale de la Huşi**

Domnilor, cînd am intrat la minister, am primit o telegramă de la un prefect, prin care mă întreba ce opiniune am eu şi ce purtare să

* Şedinţa din 14 ianuarie 1869. Senatul României.

păzească administrația în fața subscripțiunilor voluntare cari se fac pentru arme [1]. Am căutat, domnilor, în Ministerul de Interne să văd dacă sînt ceva lucrări în privința aceasta și n-am găsit cea mai mică lucrare, nu am găsit ca administrația centrală să fi dat vreun ordin indirect sau direct să ia parte, nu am găsit în nici un dosar oficial sau oficios ceva în privința aceasta.

Cît din partea mea, domnilor, am răspuns prefectului că administrația nu poate interveni, dară cetățenii sînt liberi a subscri pentru a da guvernului arme spre a aplica noua lege.

Domnul Costa-Foru: Cer cuvîntul!
Domnul Ionescu: Cer cuvîntul!

Iată doi domni oratori cari deodată cer cuvîntul asupra cuvintelor ce zic că nu am făcut cea mai mică abatere, că administrațiunea nu trebuie să intervină, dară cetățenii sînt liberi.

Domnilor, am văzut un articol pentru care sînt dator să arăt recunoștința mea onorabilului domn Ionescu că nu mi l-a citit în întregul său, căci a scutit pe unii de o neplăcere și pe alții de plăcerea de a vedea un articol prin care se aduce injurii contra unui minister, un articol care mă înjură pe mine; zice: domnule Kogălnicene, se face cutare precum s-a făcut în anul cutare pentru inundație; decît atunci cînd a fost inundația cea mare aci în capitală [2], și cînd însuși sultanul a trămis patru mii lire, am autorizat a le da...

Domnul Ionescu: Aci nu este vorba despre inundațiunea aceea.

Știu că în timpul ministerului meu s-a strîns o sumă de bani și că, banii aceia împărțindu-se de comitet, ministerul nu a dat un singur ban cu mîna sa, afară de banii cari s-a dat arendașului ca să vină în ajutorul unor țărani ca să le plătească holdele luate de apă, și distribuțiunea acelor bani s-a publicat în „Monitor" nu de ministerul acela de care s-a perceput, ci de ministerul următor, de domnu[l] Bosianu. S-a publicat pînă la o para întrebuințarea acelor bani de onorabilul domn Bosianu, care nu avea nici un interes să mă susțină.

Acum, domnilor, în ceea ce privește interpelarea de față, am făcut toate cercetările și m-am încredințat că în Ministerul de Interne nu esistă nici o reclamare. Nimeni nu mi-a arătat, afară de acest articol pe care l-a citit onorabilul domn Ionescu, cum s-a făcut asemenea impuneri, cum s-a făcut asemenea prelevări silite de bani deodată cu impozitul personal; declar onorabilului domnului Ionescu că, dacă perceptorii vor fi urmat astfel, apoi nu numai că au comis o călcare de Constituțiune, dară au călcat și legea financiară, care zice că „agenții fiscali cari vor împlini mai mult, vor fi pedepsiți". Prin urmare, conform legei financiare, acei cetățeni cari au fost siliți la aceasta nu au decît să se adreseze la tribunal și să ceară urmărirea acelor agenți, după cum zice legea.

Să venim acum, domnilor, la acest comitet și la imputarea ce se face comitetelor permaninte și consilielor comunale că au subscris pentru arme!

Domnilor, iată ce știu eu despre această subscriere și despre acest comitet central.

S-a văzut deodată o propunere din partea evreilor din București cerînd ca să se unească între dînșii spre a rădica un monument în favoarea Unirii. Comercianții români din București, cu drept cuvînt, cu nedrept cuvînt...

Domnul Ionescu: Cu drept cuvînt. *(Protest.)*

Domnilor, nu este treaba mea să văd daca a fost cu drept sau cu nedrept cuvînt. Acei comercianţi, zic, au protestat în contra acestei pretenţiuni a ebreilor. Şi aci voi zice că comercianţii români din Bucureşti aveau dreptate, căci, deşi recunosc cum că sînt mulţi ebrei cari simt româneşte, mai cu seamă în Bucureşti, unde ebreii spanioli nu se pot deosebi de români, cu toate acestea trebuie să constatăm un fapt dureros că ebreii din Moldova în timpul luptei pentru Unire nu prea a luat parte în favoarea acestei Uniri.

Domnul Ionescu: Din contra, a combătut-o.

V-am mai spus, domnilor, că eu ca ministru sînt dator să cumpănesc cuvintele mele.

S-a mai făcut, domnilor, o dată, o subscripţiune; ştiţi că atunci cînd s-a secularizat monastirile erau oarecari puteri cari voiau să intervină în această cestiune, voiau să ne impună o comisiune ca să ne ia chiar dreptul din mînă. Ei bine, ţara atunci a voit să protesteze cu tunuri şi atît particularii, cît şi municipalităţile s-au grăbit ca să voteze tunuri.

Atunci, domnilor, s-a făcut apel şi la ebreii bogaţi din Iaşi, cerîndu-li-se ca şi ei, cari de multe ori protestează că sînt români, să dea o baterie; ei însă a răspuns cum că vor da patru baterii, nu una, dacă li se vor da drepturi politice. Şi eu le-am răspuns cum că drepturile politice se merită, iară nu se cumpără. *(Aplauze.)*

De atunci, vă mărturisesc că şi eu am început de a fi de ideea comercianţilor români din Bucureşti, de a mă mira adică de această atitudine naţională şi unionistă a ebreilor comercianţi din Bucureşti.

Aşadară, cîţiva comercianţi din Bucureşti, cei mai bogaţi şi inteligenţi, s-au unit şi a făcut un comitet care a zis: modul cel mai bun de a manţine Unirea este de a veni în ajutorul guvernului, mai cu seamă acum cu organizarea armatei, care are necesitate de arme.

Comitetul acesta pentru cumpărarea de arme, pus sub preşedinţa mitropolitului primat al României, s-a adresat atît la particulari, cît şi la consiliurile judeţene şi comunali. Acum, domnilor, este prea cu putinţă că unii funcţionari subalterni de prin districte să fie făcut ceea ce, din nenorocire, se face şi în alte părţi, să fi făcut, zic, esces de zel, abuz de devotament; să fi mers prin unele sate şi în loc să tălmăcească sătenilor scopul acei subscripţiuni şi să-i facă să înţeleagă că aceasta nu este o impunere, ci fiecare să dea cît îl lasă inima, sînt sigur că oricine ar fi dat, fiindcă românul are în inima lui scînteia patriotismului şi simte valoarea unei puşti. *(Aplauze.)*

Vedeţi, domnilor, că însuşi am declarat că nu este de mirare ca unii agenţi să fi comis esces de zel, şi onorabilul domn Ionescu a avut dreptate să aducă acest fapt la cunoştinţa guvernului, care va cerceta, căci nimănui nu-i este iertat a cere de la cetăţeni alte dări decît acelea ce sînt votate de Corpurile legiuitoare. Dară, domnilor, recunoscînd acest rău care s-a făcut, nu pot să mă unesc cu domnu[l] Ionescu întru de a contesta consilielor comunale şi judeţene dreptul ca să vină şi ele în ajutorul armării ţărei.

Domnilor, am văzut consilii comunale, consilii judeţene votînd stipendii, votînd sume pentru ajutorul tinerilor studenţi, şi nu li s-a zis nimic; în cît pentru mine vă mărturisesc că n-aş putea să iau asupra mea ca să zic unui consiliu comunale, cînd el în libertatea sa vine în ajutorul ţărei si voteză o sumă pentru cumpărare de arme; vă mărturisesc

că nu pot face o crimă acelui județ cînd votează asemenea ajutoare, aș face o crimă acelui care, strîngînd acești bani, i-ar da la o altă destinație.

Voci: Așa, așa.

Domnilor, ca ministru de interne, m-am pus în relațiune cu comitetul și am vrut să știu ce s-a făcut cu acei bani și cîți bani s-au strîns; am însărcinat totdeauna pe prefecți ca să-mi dea lămurire de cîți bani sînt subscriși, cîți sînt încasați și unde s-au trimis. N-am primit pînă acum răspuns, pentru că și prefecții, neavînd nimic în cancelarie, a trebuit să meargă după informațiuni, să se pună în relație cu comitetele și apoi să-mi scrie. Am primit de la vreo 16 prefecturi raporturi foarte detailate și, confruntîndu-se cu lămuririle cari mi le-a dat comitetul central din București, le-am găsit foarte esacte.

Acum ce se fac[e] cu banii? Banii se trămit la bancherul comitetului, care este un bancher român; îndată ce se adună suma de 5 mii lei noi, acei bani se trămit la Casa de depuneri și consemnațiuni. După informările care mi le-a dat onorabilul ministru de finance, cifrele care le-a dat bancherul și casierul comitetului sînt la Casa de consemnațiuni.

Atît am avut de zis. Dezaprob întocmai ca onorabilul domn Ionescu faptele ce s-au citat de domnia-sa din acel ziar și mă îndatorez a cerceta și a opri orice contribuțiune silită. Însă declar totodată că nu voi împedica, ba nici nu voi răci elanul sau bunavoință a cetățenilor cari ar voi să dea: bogatul o sută de franci și săracul obolul său, spre a pune pe guvern în poziținne de a avea arme...arme... *(prea bine, aplauze)* nu ca să facă resbel, ca să facă conchiste, ci și pentru ca și țara noastră să aibă armata aceea care, precum a zis într-o ședință a Camerei onorabilul președinte al consiliului, trebuie ca România s-o aibă, chiar cînd Europa n-ar avea armată, fiindcă armata pe teren defensiv ne este impusă prin însuși Tractatul de Paris [3], și cred că și domnului Ionescu și tutulor dumneavoastră vi se va umplea inima de bucurie cînd veți vedea că prin inițiativa particularilor și a comercianților din București statul va fi pus în poziținnea de a înarma două, trei regimente cu puști perfecționate.

Guvernămîntul va lua seama ca banii să ia destinațiunea lor, guvernămîntul va avea ochii deschiși asupra acestei cestiuni și nu va lăsa ca să se facă cu acești bani alta decît ceea ce voiește onorabilul comitet al comercianților și ceea ce subscriitorii au voit.

După ce N. Ionescu *insinuase că prefecții, din exces de zel față de Kogălniceanu, fac subscripții pentru arme* [4].

Domnilor, în privința armelor am răspuns tot ceea ce puteam să răspund.

Onorabilul domn Ionescu a voit să aducă înaintea dumneavoastră o lungă discuțiune, care s-a făcut și în Adunare, asupra unei interpelațiuni făcută de un onorabil domn deputat din fracțiune, și atunci am spus opiniunea guvernului de zece ori; și cu toate acestea s-a zis în toate părțile cum că eu am zis că am să influențez asupra comunelor rurale.

Vă declar, domnilor, că n-am zis aceasta. N-am zis, nici a fost în cugetul meu a înrîuri alegerea consiliilor comunale: am zis că consiliile comunale să fie compuse de oamenii cei mai capabili și mai onești, cari să protege onoarea și averea țăranului fără a avea dreptul a zice să se aleagă cutare sau cutare.

Privitor la incidentul de la Huși [5].

Domnilor, daţi-mi voie să vă spun că, în cestiunea de faţă, ministru de interne nu sînt eu, ci domnul Ionescu, căci domnia-sa a primit informaţiuni despre nişte lucruri de care eu nu am nici o idee, nu ştiu nimic, dară nimic, şi prin urmare nu sînt în stare să răspund ceva.

Însă cum domnul Ionescu a citat şi alte fapte, a vorbit de reşedinţa ministrului de interne, să-mi permită domnia-sa să-mi am şi eu un loc unde să am şederea; să-mi permită să am şi eu prieteni.

Domnul Mârzea, domnilor, actualul prefect, este unul din cei mai buni amici ai mei, pe care-l iubesc şi-l stimez fiindcă mi-a fost amic nu numai cînd am avut puterea.

Domnul Ionescu: Amic de suferinţă, amic de adversităţi.

Dară pentru aceasta nu va să zică că-l voi răsplăti cu lucrul public, ci îl răsplătesc apărînd onoarea domniei-sale înaintea domniilor-voastre.

Iată cum îmi arăt recunoştinţa mea. Domnul Mârzea a fost membru şi în Constituantă, şi toţi cîţi îl cunosc îl iubesc şi îl stimă pentru purtarea domniei-sale, căci în asemenea calitate a fost unul din deputaţii cei mai unionişti şi naţionali. Ca prefect a fost chemat înainte de a fi eu ministru, l-am găsit dară prefect şi pînă astăzi nu am auzit pe cineva plîngîndu-se că-şi calcă datoriele. Prin urmare, acum nu ştiu pentru ce aş veni astăzi să primesc ca bună acuzarea ce-i face domnul Ionescu, întemeiat pe o depeşă, care nu ştiu de unde e...

Domnul Ionescu: De la Vaslui.

Dară nu ştiu de la cine a venit.

Domnul Ionescu: De la domnul Cocri.

Atunci, domnilor, vă declar că domnul Cocri e un om nevinovat, îl cunosc foarte bine, decît are slăbiciunea ca să subscrie tot ce i se pune înainte *(ilaritate)*; altfel e un om foarte onorabil.

Domnul Ionescu: E un constituţional.

Vedeţi, domnilor, domnul Ionescu a aflat aceste fapte petrecute la Huşi într-un chip indirect.

Mai înainte vă declar că nu ştiu hotărîrea domnului Bozianu, dacă o să primească sau nu mandatul de senator, dar ştiu atît că colegiul de Huşi este un colegiu independente, nu este o fabrică; căci acest colegiu a dovedit în timpul Constituantei, cînd eram combătut crîncen — şi voi face apel la onorabilul domn preşedinte al Senatului [6], care la acea epocă era locoteninte princiar şi ştie cît de mult a fost combătută candidatura mea la Huşi. Ei bine, prefectul de atunci, la întrebarea ce i s-a făcut, a spus că numai armele rămîne ca să le întrebuinţeze şi domnul Kogălniceanu tot va ieşi deputat. Eu dară, domnilor, sînt dator ca să stimez acel colegiu, căci nu este o fabrică de deputaţi. Precum acel colegiu a ales în toată independinţa pe onorabilul domn Ştefan Golescu, tot asemenea a ales în toată independinţa şi pe onorabilul domn Bozianu; pentru că, domnilor, acel colegiu voieşte să aleagă oameni cari să fie floarea României, şi eu pun pe onorabilul domn Bozianu între oamenii distinşi ai ţărei noastre, prin meritele şi capacitatea domniei-sale. Numai meritele şi capacitatea domnului Bozianu a făcut pe acel colegiu să-l aleagă de senator.

Cît pentru mine, vă declar că n-am luat nici o parte la această alegere. Acum, domnilor, tot ce ştiu eu este că de o bucată de vreme încoace s-a iscat o neînţelegere în Huşi: pamflete certe de paraponisiţi, intrînd unii pînă şi în viaţa privată a cetăţenilor, şi cît pentru mine,

domnilor, şi fostul rector Inocente, şi actualul rector Arhipescu sînt deopotrivă nu numai oameni onorabili, dară şi amicii mei. Onorabilul domn Arhipescu este amicul meu şi mi-ar părea foarte rău ca în contra sa să se fi făcut intrigi nedemne, dară nu ştiu nimic în această privinţă, ştiu numai atîta că fostul rector a fost acuzat pentru nişte vini comise în viaţa privată, ceea ce vă mărturisesc că eu n-am crezut; cu toate acestea fostul rector a fost strămutat şi dînsul, văzînd în aceasta o dizgraţie, a crezut că şi-ar aduce o afirmare acuzaţiunilor ce i s-a făcut şi a preferat să-şi dea demisiunea. Ştiu apoi că acest demn bărbat a venit în Bucureşti; a fost la mine şi vă declar că i-am refuzat orice concurs, zicîndu-i că după opiniunea mea trebuie să se ducă la Ismail.

Eu, domnilor, nu puteam să lucrez în contra actualului rector, care pentru mine este un amic, căci, cînd doi amici sînt în ceartă, al treilea trebuie sau să se silească ca să-i împace, sau să se abţie. Ştiu apoi că părintele Arhipescu s-a dus la ministrul cultelor, pentru care şi unul şi altul erau persoane străine, şi ştiu asemenea cum că ministrul cultelor a trimis acolo o comisiune. Atît ştiu, domnilor. Nu am cunoştinţă de nici o agitaţiune; nu ştiu dacă agenţii administrativi au luat vreo parte. Revizorul îşi va face raportul său; amîndouă părţile vor arăta ce parte a luat administraţiunea; şi cît pentru mine, dacă administraţiunea a luat vreo parte în această afacere, dacă a făcut agitaţiuni, dacă s-a pus în capul partidelor, dacă s-a servit de puterea lor administrativă pentru ca să facă să cumpănească rezultatul în favoarea cutăruia sau cutăruia, oricît de dureroasă ar fi măsura care o voi lua, voi face ceea ce legea îmi impune în faţă cu un prefect care nu-şi împlineşte datoria. Pentru că, domnilor, poate să am toate defectele din lume, nu-mi place însă nepotismul, nu-mi place ciracladiseala.

Niciodată nu am căutat să fiu şef de partidă, şi domnul Ionescu care e din Iaşi îmi va da dreptate, căci ştie că am un văr primar care trăieşte scriind jelbi, şi cu toate acestea nu l-am pus în funcţiune. Aşadară, dacă nu fac pentru rudele mele, nu voi face pentru amicii mei lucruri cari să mă compromită, şi regret din suflet dacă domnul Mârza s-ar fi abătut de la datoria sa; cu mare părere de rău, ca ministru, îmi voi şti a-mi face datoria [7].

„Monitor", 1869, nr. 30, p. 197, col. 5 — p. 198, col. 1—5.

NOTE

[1] N. Ionescu îl întrebase pe K. dacă are vreo preferinţă asupra uneia din interpelări, la care acesta a replicat: „Luaţi pe care voiţi, ministerul trebuie să înghită şi pe una şi pe alta".

În ziarul „Dreptatea", care apărea la Iaşi, din 5 ianuarie 1869, s-a publicat un articol prin care opinia publică era informată că perceptorul dărilor publice, odată cu încasarea acestora, încasa silit cîte un „sorocovăţ de fiecare locuitor tot pentru arme... cum se strînsese odată sorocovăţ pentru inundaţii". Ionescu, relatînd aserţiunile „Dreptăţei", adăugase că poate furniza şi date concrete. O asemenea contribuţie silită se operase pe moşia lui Vasile Adamachi la Ruşi (Suceava), în ciuda „faimoasei circulare" a lui K., care recomanda „a nu se cere de la oameni contribuţiuni involuntare". Mai amintise apoi de subscripţiile făcute la Bucureşti, unde exista un comitet patronat de mitropolit, şi la Iaşi. Şi N.I. încheiase nimicitor: „Iată, domnilor, respectuoasa mea interpelaţiune, care o adresez onorabilului domn ministru. Nu-l fac pe domnia-sa responsabil de faptele acestea, ci-l rog să ne spună dacă a deschis ochiul său cel neadormit asupra acestei dări suprafiscali, care nu este alt decît estorsiune pentru populaţiune de a da peste măsura puterei sale şi afară din dictaţiunea conştiinţei sale".

Campania pentru donaţii voluntare de bani în vederea înzestrării armatei începuse în 1864. Vezi circulara lui K. din 2 ianuarie 1864 către prefecţi, cerîndu-le să iniţieze subscripţii pentru

oferirea cîte unui tun armatei (în valoare de 1 000 de galbeni) la B.A.R., Arhiva Cuza, XXIV, f. 7; repetarea ordinului la 3 martie 1864, în *Scrisori, Note de călătorie . . .*, p. 125.

[2] În timpul inundaţiilor catastrofale din vara anului 1864 K. a luat o serie de măsuri de ajutorare a sinistraţilor. Vezi circularele sale privind constituirea unor comitete de asistenţă din 12 iunie 1864 („Monitor", 1864, nr. 130, p. 591) şi din 18 iunie 1864 („Monitor", 1864, nr. 165, p. 611). Mai vezi o adresă către mitropolitul Nifon şi episcopi prin care recomandă ca ţăranii să lucreze o duminică în folosul sinistraţilor (din 7 iulie 1864, în „Monitor", nr. 156, p. 697—698).

[3] Tratatul de la Paris din 1856 preconiza consolidarea forţei armate a Principatelor, ca şi interzicerea oricărei intervenţii străine pe teritoriul lor fără acordul prealabil al puterilor garante (cf. Ghenadie Petrescu, D.A. Sturdza şi D.C. Sturdza, *Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie*, II, Bucureşti, 1889, p. 1 081—1 082).

[4] N. Ionescu spusese că toate consiliile comunale se află sub tutela prefecţilor; prin urmare egalitatea este ignorată, iar alegerile pertinamente influenţate.

[5] N. Ionescu îl interpelase pe K. asupra alegerilor de la Huşi, insinuînd că se află „pe un tărîm foarte delicat", căci vorbeşte de „reşedinţa electorală a domnului ministru de interne... judeţul care specialmente este, de aş putea să zic, şi cuibul său politic şi parlamentar". La Huşi prefectul I Mârza, prieten cu K., a forţat alegerile ca să iasă C. Bosianu. Numai că acesta, spre a nu fi acuzat că a profitat de ingerinţele administraţiei în alegerea sa, a refuzat mandatul pentru Senat. N. Ionescu mai spusese apoi că la seminarul din Huşi directorul Inochentie fusese schimbat, tot la sugestia lui K., cu părintele Arhipescu, ceea ce a dus la vajnice reclamaţii din partea celui schimbat. „Tumultul" care s-a produs în oraş era patronat de prefectul Mârza, care îl favoriza pe Inochentie. Ionescu, perfid, observă că el, teoretic, admite libertatea completă a funcţionarilor statului, mergînd chiar pînă la a vota împotriva şefului lor ierarhic. La care K. a replicat tăios: „Ba, eu nu admit, să ferească Dumnezeu !". În încheierea interpelării N. Ionescu ceruse lămuriri lui K. asupra agitaţiilor de la Huşi, patronate de prietenul acestuia, prefectul Mârza. El ar fi dorit ca „această provincie de clientelă a domnului ministru de interne ... să fie un model de administraţiune pentru toate districtele din ţară".

[6] Nicolae Golescu.

[7] Incidentul ridicat de N. Ionescu referitor la subscripţiile pentru arme a fost închis la cererea Adunării, iar cel privind situaţia politică din Huşi la cererea chiar a autorului său.

*Cuvînt asupra programului ministerului din care face parte. Ţelul final este ca „România să fie cît se poate o ţară de un interes european"**

Domnilor, în afacerile din afară [1] nu am nici un drept şi nici un cuvînt de a vorbi, fiindcă domnul ministru de esterne conduce trebile esterioare şi domnia-sa v-a spus politica ce urmează, şi în calitatea sa de preşedinte al consiliului [2] v-a spus şi politica guvernului în întru.

Eu însă, ca ministru de interne, sînt chemat să afirm principiele programului ministerului întreg în privinţa manţinerii bunei ordine în ţară şi în privinţa necesităţei care este ca nu prin turburările din întru să turburăm bunurile noastre esterioare ! Să nu facem ca din ţara noastră să iasă agitaţiuni în afară, ca să fim apoi acuzaţi, cum am fost, că avem altă politică în cuvinte şi alta în fapte.

Prin urmare, domnilor, daţi-mi voie să vă comunic un document care vă dovedeşte ce linie de purtare avem să păzim.

Domnul ministru dă citire următoarei circulări:

CIRCULARĂ CĂTRE PREFECTURILE JUDEŢELOR DUNĂRENE:

„Domnule prefect,

Odată cu formarea noului minister aţi primit şi programa noastră. Ea se rezumă în două principii : în întru, legalitate şi, cît se poate, mai

* Şedinţa din 18 ianuarie 1869. Senatul României.

bună administrațiune ; în afară, menținerea sinceră a legămintelor seculare ale României cu Înalta Poartă, recunoștință către toate puterile garante și, în fața evenimentelor externe, neutralitatea cea mai deplină și mai leală.

Odată cu comunicarea acestei programe, subscrisul, în calitate de ministru de interne, am chemat toată luarea-aminte a prefecturelor județelor dunărene asupra datoriei și marelui interes ce avem de a dovedi că înțelegem, prin fapte, a observa și a face a se observa poziținea noastră de stat neutru pus sub garanția colectivă a marilor puteri europene. Am invitat dară pe sus-zisele prefecturi de a fi cu o neîntreruptă priveghere asupra atitudinei populațiunilor noastre de origină bulgară, de a le face a se bucura de toate drepturile și libertățile pe cari Constituțiunea noastră le garantează tuturor locuitorilor țărei, fără osebire ; dară, totodată, de a prevedea și opri orice propagandă, orice uneltiri ar fi de natură a turbura de pe teritoriul român liniștea posesiunilor otomane din stînga Dunării [3].

Cînd, din nenorocire, un conflict s-a ivit între Imperiul otoman și între Grecia [4], guvernul român, gelos de a păstra, în toată întregimea sa, secularа ospitalitate a pămîntului nostru, s-a grăbit a primi în întrul țării pe familiile grece emigrate din stînga * Dunării. Neutralitatea noastră, însă, ne-a impus datoria de a lipi către această ospitalitate condițiunea *sine qua non* ca noii noștri oaspeți să se abție pe teritoriul român de orice propagandă și uneltiri contra guvernului otoman și a posesiunilor sale.

Sînt fericit de a constata că pînă acum nimic nu a venit să ne facă a ne căi de ospitalitatea largă și generoasă ce acordăm bulgarilor și grecilor ; am o deosebită mulțumire a recunoaște că atît bulgarii, cît și grecii apreciuiesc cu deplină recunoștință beneficiile măsurei umanitare ce am luat în privința lor și împlinesc cu scrupulozitate datoriile ce le impune poziținea noastră de stat neutru.

Totuși, însă, în necunoștința viitoarelor evenimente esterne și, mai ales, în fața apropierii primăverii, în timpul căria unele ziare străine pretind că ar fi a izbucni agitațiuni în Bulgaria, sînt dator, domnule prefect, a vă reînnoi recomandațiunile mele anterioare și a vă invita ca să aveți cea mai energică priveghere pentru ca bulgarii și elenii aflați în județul domniei-voastre să urmeze, și în viitor, a se ține în linia de pace și de bună conduită care au păzit-o pînă astăzi. Declarați, în chipul cel mai categoric, că guvernul este hotărît a se ține în marginile celei mai stricte neutralități, cum am mai zis-o, și că, prin urmare, nu va tolera pe nimeni în România să se depărteze din această cale, singura mîntuitoare pentru noi.

Dumneavoastră, fiind agentul superior al administrațiunei centrale în județul domniei-voastre și avînd în atîrnarea domniei-voastre toate autoritățile locale, prin însăși aceasta sînteți pus în poziținea de a lua toate măsurile pentru aplicarea energică a acestui ordin ; și dară vă și fac direct răspunzător, către guvern și către țară, de tot ce în județul dumneavoastră ar fi de natură a compromite ordinea publică și bunele și folositoarele noastre relațiuni cu Înalta Poartă.

Totodată cu aceasta, eu m-am adresat la domnul ministru de resbel cu rugăminte ca, din parte-i, să dea ordine analoage către comandanții batalioanelor de grăniceri, și aceasta spre a se îndoi privigherea de-a lungul întregei granițe dunărene. Dumneavoastră, asemenea, vă veți

* Citește: *dreapta.*

pune şi ţine în neîntreruptă comunicaţiune cu comandanţii de puncturi, ca, aşa împreună, să faceţi ca la fruntariele noastre să se întemeieze o pază energică, priveghind zi şi noapte.

Primiţi, domnule prefect, încredinţarea osebitei mele consideraţii.

Ministru de interne, M. KOGĂLNICEANU".

No. 891, ianuariu 17.

Domnilor, cînd se dă asemenea ordine în public la toate prefecturile, cînd se iau toate măsurile ce o ţară poate lua, socotesc că guvernămîntul acela, pînă la proba contrarie, are dreptul să fie crezut cum că programul său a fost leal şi că va fi leal aplicat. Ca ministru de interne sînt însărcinat să aplic programul întregului cabinet, care este întemeiat pe neutralitate şi pe simţita de toată ţara trebuinţă, şi prin urmare şi de guvern, de a fi în bune relaţiuni cu Înalta Poartă. Ministerul actual prin vechi fapte a dovedit că pentru dînsul bunele relaţiuni cu Înalta Poartă este o dogmă; i-am dat şi-i dăm dovezi despre aceasta, pentru ca Înalta Poartă să creează în sinceritatea şi lealitatea noastră.

Prin urmare, dară, domnilor, încă o dată vă zicem că, pe cît timp vom sta pe aceste bănci, puteţi fi siguri că vom avea întotdeauna de dogmă de a menţine bunele relaţiuni cu Înalta Poartă şi de a le face cît se poate mai intime, căci tocmai acesta este şi interesul european, şi noi voim ca România să fie cît se poate o ţară de un interes european. *(Aplauze.)*

Respinge o aserţiune a lui N. Ionescu [5].

Protestăm şi protestăm de asemenea cuvinte zise de un senator în Senatul românesc.

Domnul Ionescu (continuînd): Protestaţi, că protestul dumneavoastră zboară ca frunza în vînt, căci cuvintele domnului ministru de esterne sînt scrise, ele vor putea fi citite mîne de ţara întreagă — dacă nu veţi publica procesele-verbale peste o lună; aţi zis că aveţi aprobarea consulilor, a străinului. Aceasta aţi zis şi nu veţi putea s-o negaţi. Nu protestaţi; denegaţi, dezminţiţi, faceţi-mă mincinos dacă nu s-a zis aceste cuvinte, dară aţi zis că aveţi aprobarea străinului...

Sîntem prea bine crescuţi ca să dăm dezminţire unui senator.

Domnul N. Ionescu: Dumneavoastră care ne aruncaţi insulte, care faceţi personalităţi, care scormoniţi trecutul oamenilor ca să-i denigraţi...

Noi? Noi?

Domnul Ionescu (continuînd): Dumneavoastră, şi mai staţi astăzi la îndoială de a da o dezminţire de ceea ce s-a zis cu trei minute înainte? Dară, domnilor, într-o asemenea dezbatere cred că şi domnii miniştri ar trebui să ne dea esemplu de un calm mai mare.

Slavă Domnului că de 7 zile vă ascultăm cu calm.

Din nou refutează spusele lui N. Ionescu [6].

Vă înşelaţi, nu faceţi personalităţi că eu nu vă răspund, şi vă rog, domnule preşedinte, opriţi pe domnul orator de a face cestiuni personale; noi sîntem aici ca să răspundem la interpelarea pentru documente, iară cînd domnia-sa va voi să pună în proces pe ministru[l] statului, sînt gata a-i răspunde. Vă rog încă o dată, domnule preşedinte, faceţi pe domnul Ionescu să nu ţină în loc o ţară întreagă şi sub pretestul unei interpelaţiuni să facă procesul ministrului statului, cu atît mai mult că acuma

trei ani ministru[l] Kogălniceanu nu era în minister, şi domnia-lui este acela care necontenit se plînge de personalităţi.

Pentru numele lui Dumnezeu, domnilor senatori, faceţi să se sfîrşească odată cu atîtea personalităţi; avem răbdare, dară sîntem oameni şi avem şi noi nerăbdarea noastră; de aceea vă rog să se sfîrşească odată cu atîtea personalităţi, cari ne ţin de 10 zile în loc.

O voce: Lăsaţi-l să sfîrşească.
Altă voce: Apoi nu vezi că nu mai sfîrşeşte. *(Zgomot.)*
Domnul N. Ionescu: Asta este a doua oară cînd onorabilul domn ministru de interne s-a sculat de la locul său şi mi-a întrerupt cuvîntul, aceasta este o sistemă puţin parlamentară, şi voi spune domnului ministru că această purtare a domniei-sale este de alte timpuri, pe cînd regulamentul Camerilor nu îngăduia să se critice purtarea miniştrilor, pe cînd domnia-sa îşi dă[dea] silinţele să se înăbuşească vocea oratorilor; ei bine, aceasta nu o veţi face aici astăzi.
O voce: De zece zile de cînd vorbiţi.
Domnul Ionescu: Domnilor, sîntem în anul mîntuirei 1869, dacă nu mă amăgesc; la 1865 domnul Kogălniceanu era la minister...

Vă înşelaţi.

Domnul Ionescu: În 1864 s-a făcut lovirea de stat şi a ţinut pînă în o zi oarecare a anului 1865...
O voce: Aşa este.
Domnul N Ionescu: Vedeţi că nu am venit cu intenţiunea să travestesc datele unui om cu atîta talent, dară care are un trecut inconstituţional.
Ei bine, sînt acum patru ani...

Bine că aţi pus patru, şi nu cinci.

Domnul Ionescu: Daţi-mi voie, domnilor, eu am auzit pe domnul ministru de esterne adineaori zicînd un cuvînt greşit, şi nu i-am făcut o crimă din aceasta, fiindcă ştiu că în căldura improvizaţiunii poate să ne scape cuvinte. Apoi, dumneavoastră v-aţi ridicat ca un leu asupra mea. Atunci m-am întrebat ce am zis şi [s]crutînd în inima mea nu am găsit o cugetare rea; cugetarea mea a fost însufleţită de datoria de a cere ca reprezentaţiunea ţărei să aibă comptrol asupra actelor dumneavoastră politice. Iată ce am zis: acum patru ani, 1865, cînd în Europa s-a făcut zgomot mare că în România are să se facă tronul ereditar...

Vă înşelaţi, aceasta era în 1866, şi fac apel la domnul C. Bosianu care m-a succedat.

Domnul Ionescu: Ei bine, domnilor, las pe domnul Kogălniceanu să restabilească data, destul că, fiind domnia-sa ministru, s-a agitat această cestiune, care continuînd, Europa chiar era îngrijorată.

Nu [7].

„Monitor", 1869, nr. 34, p. 223, col. 3—5; p. 224, col. 1—2.

NOTE

[1] Luarea la cuvînt a lui K. a fost determinată de interpelarea lui N. Ionescu „asupra corespondenţei diplomatice". Acesta comentase mesajul tronului şi răspunsul Adunării la el, în care se dădeau asigurări că România înţelege să respecte tratatele internaţionale sub a căror garanţie se afla. N. Ionescu susţinea că reprezentanţii puterilor garante au insistat să se schimbe guvernul în care figura I.C. Brătianu şi se arăta îngrijorat faţă de opinia Franţei asupra noului cabinet român. El citase, ceea ce s-a reprodus în mai multe foi româneşti dealtfel, partea din mesajul lui Napoleon al III-lea adresat Corpurilor legiuitoare cu referire la România: „În Principatele Române, din contra, tendinţele ministerului care se afla atunci la putere au fost pînă în momentul din urmă pentru Turcia, ca şi pentru toate puterile interesate la menţinerea liniştii generale, subjectul unor serioase îngrijorări. Organizate pe teritoriul român, sub ochii autorităţilor române, bande armate au trecut Dunărea şi s-au cercat să răscoale Bulgaria. Deşi

aceste tentațiuni n-au reușit în fața indiferenței populațiunilor și a atitudinii energice a Imperiului otoman, totuși au creiat, în părțile Dunării, o agitațiune periculoasă, care putea dintr-un moment într-altul s-ajungă la o nouă luare de arme. În unire cu cele mai multe puteri a trebuit să facem pe guvernul moldo-român s-audă cele mai energice reprezentațiuni. Luminat de aceste consilie repetite, principele Carol a înțeles că-i era cu neputință de a-și conserva încrederea mai mult timp unui cabinet a cărui politică compromitea așa de greu interesele României. Miniștrii cei noi au esprimat intențiunea de a se inspira de principie deosebite și de a reveni la singura linie de purtare care va putea garanta Principatelor foloasele ce vor rezulta din poziținea lor excepționale. Guvernul împăratului, care de 12 ani n-a încetat de a da, în consiliele Europei, un reazem binevoitor și simpatic regenerării României, ar vedea cu o profundă părere de rău această țară a se rătăci în căi periculoase, în care chiar existența ei s-ar putea afla compromisă".

N. Ionescu reproșa guvernului că ține Corpurile legiuitoare în ignoranță asupra politicii externe. El îl acuza pe K. că se află într-o formație guvernamentală care continua politica aventuroasă a celei precedente, ce stîrnise reproșurile lui Napoleon al III-lea. Îl suspecta pe K. a nu fi sincer cînd declara: „Eu nu am dat consilii, nu am fost nimfă inspiratrice, Egeria; am susținut pentru a edifica". Era, în fond, după credința lui N. Ionescu, o modalitate de a-și justifica propriul comportament în fruntea Ministerului de Interne, de a nu primi sfaturi de la nimeni și „că nu vrea controlul reprezentațiunii naționale".

[2] Dimitrie Ghica.

[3] Circulara s-a publicat la 17 ianuarie 1869 în „Monitor", nr. 13, p. 79. În numărul următor s-a publicat o erată: „. . . . otomane din dreapta Dunării". După cum se vede greșeala pare a fi fost a lui K., de vreme ce repetă această precizare geografică și aici.

[4] Conflictul izbucnit între cretani și autoritățile turcești în mai 1866 își are originea în luptele duse de poporul grec pentru independență în anii 1821—1830. Insula, deși participase plenar la ele, nu a dobîndit independența. Doar hati-humaiumul din 1856 și un firman din 1858 acordau privilegii reduse în sistemul religios și juridic. Redeschiderea problemei cretane este pusă de unii autori pe seama instabilității politice din România, apărută după detronarea principelui Cuza, care ar fi făcut posibilă o mișcare antiotomană în Balcani; după alții, ea a fost favorizată, pe plan extern, de războiul dintre Prusia și Austria. Mișcarea a debutat printr-o petiție adresată în mai 1866 sultanului și s-a transformat rapid în insurecție în august același an, cînd Creta s-a unit cu Grecia. Cu toate că incorporarea insulei era unul din țelurile politice ale Greciei, aceasta nu i-a încurajat pe insurgenții cretani, nefiind pregătită suficient din punct de vedere militar. Rusia a sprijinit răscoala în nădejdea că va grăbi astfel dezintegrarea Imperiului otoman, în vreme ce Anglia, fidelă politicii sale de apărare a Porții, invoca *statu-quo*-ul. Franța, urmîndu-și propriile planuri anexioniste în ceea ce privește Luxemburgul, a încurajat Creta sperînd astfel în ajutorul diplomatic al Rusiei. Pe cîmpul de luptă, trupele turcești (conduse pe rînd de Mustafa pașa, Omer pașa și apoi de Ali pașa) se loveau de rezistența eroică a cretanilor. Opinia publică europeană, trecînd peste considerentele diplomatice care îndemnau marile puteri să încuviințeze sau să condamne aspirațiile cretanilor, s-a pronunțat cu căldură în favoarea răscoalei. În fața dezinteresului marilor puteri, ca și a curentului procretan dezvoltat în Europa, Poarta Otomană a acceptat introducerea unui șir de reforme (cuprinse în Statutul organic din 1868), care s-au aplicat pînă în 1878. Problema unirii cu Grecia nu a fost luată în seamă de Poartă, ceea ce i-a determinat pe cretani să continue lupta pînă în decembrie 1868, cînd relațiile greco-turce au fost rupte. Abia mediația marilor puteri, întrunite în conferință internațională la Paris, avea să încheie conflictul. Vezi Nicholas B. Tomadakis, *The Cretan Revolt 1866—1869*, Chania, 1966, 21 p.; în ceea ce privește atitudinea opiniei publice românești, vezi N. Camariano, Συγγράμματα δημοσιευθέντα στὴ Ρουμανία σχετικὰ μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τῆς Κρήτης, Atena, 1975, 14 p. (extras).

[5] N. Ionescu protestase din nou că Adunarea și Senatul nu sînt informate asupra politicii externe a guvernului și răstălmăcise, cum se va vedea mai departe, cuvintele primului ministru, Dimitrie Ghica, care precizase că intenția guvernului său este de a pune accentul pe administrația interioară: „Ne vom abține dară de orice politică străină. Dovadă că acesta este cel mai bun drum este că cabinetul actual este aprobat, este susținut de toate puterile". N. Ionescu și-a continuat însă enervat perorația: „Ei bine, mi se pare că niciodată nu ați văzut România așa de jos căzută ca în momentul acesta. Cum, domnilor miniștri, dumneavoastră veniți și la justele noastre temeri, la justele noastre reclamări veniți a ne răspunde că avem aprobarea consulilor". Această replică provoacă protestarea lui K.

[6] N. Ionescu a continuat să-i hărțuiască pe Dimitrie Ghica și K. că fac politică cu asentimentul consulilor și potrivit celor anunțate cu trei ani în urmă (sic! mai tîrziu chiar în replica reprodusă de noi N.I. arată că e vorba de patru ani) de guvernul K. că „la 24 ianuarie are să se proclame ereditatea în România, după esemplul Serbiei".

[7] N.I. depusese următoarea moțiune: „Propun ca ministerul să binevoiască a aduce expunerea situațiunei relațiunelor noastre internaționale și cu documentele relative la ea". Senatul a respins-o cu 25 de voturi împotrivă și 18 pentru.

*Intervenții la proiectul de lege care modifica articolul 24 din legea pentru înaintarea în rangurile militare din 28 martie 1862**

Guvernul protestează împotriva espresiunilor neparlamentare [1]. Un guvernămînt care se respectă nu poate să angajeze și să facă un fapt pe care nu îl face un stăpîn de casă leal, de a îndemna la dezertațiuni, de a momi !

Replică lui N. Ionescu [2].

Onorabili domni senatori, domnul Ionescu, care v-a zis cum că niciodată limba nu-l ia înainte, să-mi permită să-i spun astăzi cum că nu-l cred ! Nu cred că inima și mintea i-au dictat cuvintele cari le-au zis. Îi fac scuze dacă mă înșel, căci dacă inima domniei-sale i-ar fi dictat cuvintele cari le-au zis, ei bine, atuncea să-mi permită să-i spun, și vă rog să vă încredințați că nu fac o cestiune personală, să-mi permită, zic, să-i spun, că aș tremura dinaintea răutății domniei-sale !

Onorabilul domn Ionescu, vrînd să combată acest project, a făcut un act nu de neomenire, căci a citat un nume nevinovat [3] *(aplauze)*, un nume care nu este în joc.

Domnul N. Ionescu: Cer cuvîntul pentru esplicarea cuvintelor mele.

Domnul Ionescu, zicînd că noi am chemat pe colonelul Ursu, nu s-a gîndit la prigonirile la cari poate a espus pe colonelul Ursu.

Ei bine, nu, domnilor, o declar că colonelul Ursu n-a fost chemat în București ! Colonelul Ursu a venit pentru interese private, să-și vadă amicii cari îi avea încă de la '48, cînd a venit cu regimentul lui în România. Oficerii români din Transilvania n-au comis atrocități, pentru că disciplina austriacă, oricît de rea va fi, niciodată nu va îngădui a se comite atrocități.

Domnul N. Ionescu: S-a făcut la Craiova.

Trebuie să spun pentru onoarea armatei că acei cari au comis atrocități au fost împușcați. Și onorabilul domn Ionescu știe, a fost alăturea cu mine cînd s-a împușcat la Iași, pe șesul Bahluiului, o duzină de soldați cari comisese atrocități, cu toată stăruința domnitorului Grigorie Ghica, căruia vărsarea de sînge îi era antipatică. Apoi trebuie să mai știe domnul Ionescu că majorul Costinescu în casa căruia a prînzit, și domnia-lui a fost în Moldova, și cînd a ieșit din Moldova a fost plîns.

Atîta voi zice în privința cuvintelor foarte elocuente ale onorabilului domn Ionescu, căci eu unul nu-l voi urma pe tărîmul arzător care vrea să ne pună. Declar, domnilor, în chipul cel mai categoric, că această lege nu este politică, că nu înțelegem să momim un singur oficer dintr-o armată oarecare. Noi ne facem datoria să vă spunem că, în virtutea acestei legi pe care o puteți primi sau să o respingeți, niciodată nu se va chema

* Ședința din 18 ianuarie 1869. Senatul României.

în armata română un oficier care nu va fi dezlegat într-un chip militar, într-un chip onorabil de credinţele date drapelului sub care a servit, pentru că nouă nu ne trebuiesc nevrednici ai drapelului.

Domnilor, din toate cîte s-au zis, un cuvînt ne-a durut foarte mult, nu ca miniştri, mai cu seamă pe mine, ci ca om, pentru că aţi văzut că projectul acesta nu este prezentat de noi, dară ca român, cuvîntul că acest project atacă demnitatea armatei române.

Ei bine, domnilor, dacă va fi aşa, socotiţi dumneavoastră, şi acum mă adresez într-un chip cu totul general, căci pe drumul onoarei şi al demnităţii militare sîntem cu toţii uniţi; mă adresez dară şi zic că, dacă acest project ar ataca demnitatea armatei române, ar fi fost el prezentat de un minister preşezut de un general, onoarea armatei române? Ar fi fost el prezentat de un membru al locotenenţii domneşti după 11 februariu, de preşedintele Senatului [4] domniei-voastre?

Dară, domnilor, vă mai fac o întrebare: oare în Adunarea Deputaţilor unde opoziţiunea este mai vie, unde sînt atîţi oficeri tineri cari au învăţat în armatele străine şi nu sînt deprinşi a fi lachei, căci în junimea actuală nu esistă lachei, credeţi că acei juni oficeri ar fi votat un asemenea project?

Socotiţi că acest project care a atacat demnitatea armatei noastre ar fi dobîndit 79 de voturi?!

Domnul Ionescu: Nu, 69!

Ei bine, domnilor, grozavă este limba, ea este mai primejdioasă decît tunul, căci tunul nu ar fi cutezat să atace un asemenea project, şi o limbă îl atacă, şi apoi în ce mod? Cu ce argumentaţiuni slabe pentru project, şi alarmatoare, primejduitoare! M-am spăimîntat!

Domnilor, vin acum la projectul de lege, şi aci voi fi scurt.

Onorabilul domn Tell a zis că atacăm drepturile oficerilor noştri; nu cred, domnilor, cum că, introducînd în armata noastră un număr de oficeri foarte mărginit, oficerii noştri ar face din aceasta o cestiune de pîne; eu am mai bună idee de sentimentele armatei noastre; fie bătrîni, fie tineri, nu cred că ne-ar zice: ne luaţi pînea din gură ca să o daţi străinilor, aducînd cîţiva oameni care să le insufle încredere în armată; precum şi miliţiile din anii '33 şi '34 se simţeau mîndre cînd erau conduse de nişte oameni cari îşi făcuse probele, precum repausatul colonel Odobescu [5].

Domnul general Tell: Şi care ne-a trădat la 1848.

Domnul general Tell a zis un cuvînt cu multă greutate şi foarte drept, că oştirea disciplinată este fala ţărei şi că ferice de ţara aceea care are oştirea disciplinată; dară, domnilor, şi ministerul actual o zice aceasta şi proclamă acest mare adevăr, singurul adevăr mîntuitor pentru ţară.

Dară să vedem, după aceste frumoase premise, unde merge cuvintele domniei-sale; domnia-sa vine şi ne zice a lăsa în apreciarea oştirei ca să judece ce este drept şi ce este nedrept; dară nu vede domnia-sa că, lăsînd această facultate de apreciare oştirei, tocmai atunci ar putea deveni ori lachei, ori pretorieni. Şi eu sînt sigur, domnilor, că nici dumneavoastră, nici ţara întreagă, nici armata nu voieşte a se face oştirea nici lachei, nici pretorieni; şi o mai repet că nu cred că ţara şi onorabilul domn general Tell să voiască a adopta o sistemă din o ţară străină, unde în adevăr apreciarea armatei la legile şi actele guvernului a făcut din acea armată cînd lachei, cînd pretorieni, îndreptăţind armata să facă necontenite

pronunciamente; şi vă citez că această ţară străină este Spania. Eu cred că nimeni din dumneavoastră nu voieşte aceasta, şi protestez în numele meu, al ţării şi al armatei. Afirm că armata română nu visează la aceasta.

Onorabilului domn Tell îi este foarte uşor în poziţiunea domniei-sale a se întinde cu vorba acolo unde îl duce imaginaţiunea convicţiunilor şi a pasiunelor sale. Noi, domnilor, nu putem să facem aceasta, declarăm numai atît, că legea aceasta este făcută numai ca să îndeplinească o lipsă de oficeri ce are cadrele noastre. Aţi văzut că s-a făcut mai deunăzi vreo 160 înaintări şi cadrele noastre tot nu sînt complecte.

Domnul general Tell: Dară oficierii în neactivitate?

Astăzi oficerii în neactivitate sînt numai vreo sută; anul trecut paragraful acestor oficeri se suia la 250 000 de franci, astăzi este redus la 100 000 de franci şi sîntem încredinţaţi că şi la acest paragraf vom avea prisoase; prin urmare, noi nu voim zdruncinarea poziţiunei cîştigată şi stabilită a oficerilor noştri, căci, dacă prin această lege s-ar fi zdruncinat poziţiunea lor, reprezentanţii, amicii lor din Cameră nu ar fi votat-o. Socotim dară că se îndeplineşte numai o lipsă.

După ce am zis acestea, vă rog, domnilor, fac apel la patriotismul domniilor-voastre, fiindcă aţi ascultat doi oratori, pe domnul Tell care a vorbit ca militar şi pe domnul Ionescu care a combătut acest project de lege cu arme foarte dibace, foarte estreme, noi acum vă cerem să faceţi un act...

Domnul N. Ionescu: Negreşit închiderea discuţiunei.
Domnul Costa-Foru: Eu sînt raportor şi încă nu am luat cuvîntul.

Eu sînt dator de astă dată, domnilor, să vă rog să faceţi un act de patriotism, să închideţi discuţiunea, pentru că nimic nu este mai delicat decît a se vorbi de un corp care are baionete, decît a se lua de pretext demnitatea armatei şi a merge aiurea. Acest project, domnilor, nu se discută.

Domnul N. Ionescu: Tot ce se aduce aci se discută.

Acum sînt 4 ore şi jumătate, s-a început discuţiunea la 2 ore; 2 ore şi jumătate s-a vorbit contra luării în consideraţiune, socotesc dară că a urmat în destul discuţiunea, şi cu atît mai mult că aţi văzut că onorabilul domn Ionescu ne-a şi cîntat veşnica pomenire a acestui project, zicînd că va cădea cu 24 voturi contra 18, s-a cîntat dară veşnica lui pomenire, lucru de care nu * mă îndoiesc.

Eu, domnilor, vă conjur să judecaţi că acest project se discută numai cu inima şi se votează în plină conştiinţă. Zicîndu-vă acestea socotesc că fac un fapt bun, că-mi îndeplinesc o datorie către dumneavoastră şi către acele principii proclamate de domnul general Tell, că o armată disciplinată trebuie să fie fala ţării. Nu împărtăşesc teoria domnului Tell că prin această lege s-ar face strîmbătate armatei şi că ar punea-o în drept de a deveni pretoriană. De aceea mai repet, fac apel la patriotismul dumneavoastră, că, mai bine decît a se ţine discuţiunea deschisă, votaţi contra acestui project, căci, după noi, o discuţiune mai întinsă este periculoasă în cestiunea de faţă [6].

„Monitor", 1869, nr. 35, p. 232, col. 4—5; p. 233, col. 1.

* Citeşte: *eu(?)*.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru modificarea articolului 24 din legea înaintării în rangurile militare. Acest articol prevedea că românii care au activat cu bune purtări în cadrele armatelor puterilor garante pot intra în armata română cu gradul dobîndit acolo, avînd toate drepturile, inclusiv cel al pensiei, cu condiția să fi servit minimum cinci ani.

N. Ionescu, după ce făcuse elogiul ofițerilor români aflați sub alte steaguri, deplînsese situația ofițerilor din armata română, care, prin concurența celor din afară, cu greu puteau avansa în viitor. El încheiase cu următoarele cuvinte, care aveau să și provoace replica lui K.: „Iată, domnilor, ce politică fac miniștrii actuali, iată unde ne duc, să încurajăm dezertațiunile din oștirile puterilor garante".

[2] N. Ionescu combătuse violent legea și arătase că „oștirea noastră nu are nici perspectivă de a cîștiga laure pe cîmpul de bătaie; este numai școală". Se apărase apoi: „Nu am obiceiul de a lăsa limba mea să meargă mai departe decît pînă unde trebuie".

[3] N. Ionescu mersese pînă acolo încît afirmase că proiectul de lege a fost propus spre a permite ofițerului transilvănean Ioan Urs de Marginea să intre în rîndurile armatei române.

[4] Nicolae Golescu.

[5] Generalul Ioan Odobescu (1793—1857). Pandur în armata rusă, a participat la războiul din 1828—1829. Aghiotant al lui Al. Ghica. Spătar în 1844. În 1848 arestează guvernul revoluționar; ministru de război. Arestat pentru fapta sa, este judecat, condamnat și apoi eliberat. Pleacă, după ce fusese degradat, la Paris. Revine în țară, unde, în septembrie 1848, grație turcilor, devine ministru al cultelor. Vezi și *Biografia vieții polcovnicului... istorisită de sine însuși și scrisă de P. Georgescu*, Craiova, 1862, 47 p.

[6] Senatul a luat în considerație proiectul cu 22 de voturi pentru și 21 împotrivă.

*Pledoarie pentru incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcția de profesor universitar**

Domnilor deputați, înainte de toate îmi permit a vă face o întrebare : intră în atributele puterii legiuitoare de a se ocupa de una din ramurile cele mai importante ale progresului național, inteligint și moral? Intră în atributele acestei Adunări de a voi a ști dacă instrucțiunea noastră [1] progresează sau este în decadență? Avem noi dreptul de a intra cu scalpelul în corpul profesoral, precum intrăm în puterea esecutivă, în instituțiunile comunale, județene și cele[l]alte, sau corpul profesorale este infailibile și sustras de la cercetarea domniilor-voastre? Ei, iată ce pretinde onorabilele domn Codrescu [2] cînd a început cuvîntul său prin a zice că s-a insultat profesorii prin domnu[l] Donici. Ei bine, domnilor, eu, cît pentru mine, recunosc că domnul Donici n-a insultat pe profesori, ci, din contra, a voit să-i rîdice și să-i menție la înălțimea prestigiului lor, cum trebuie să fie, cum țara așteaptă, cum interesele generațiunei viitoare așteaptă *(aplauze)*, profesorilor sacra, iubita ocupațiune să le fie catedra.

Domnilor, eu nu vin aicea și departe de mine ca să arunc blam, insultă asupra școalelor noastre din Iași. Mi se va nega și acest merit, și nu este merit, era datorie, însă cînd se vor lua actele în mînă se va vedea că nu este o școală înființată în Iași care de la 1860 încoace să nu poarte contrasemnarea mea. Universitatea, școala de farmacie, școala de belle-arte, școala de comerciu și toate cele[l]alte instituțiuni poartă contrasemnarea mea [3]. Se dovedește dară că și eu am o inimă aprinsă pentru școalele din Iași, și acea inimă care o aveam, o am și astăzi mai mult decît oricînd. Și iată pentru ce : pentru că convicțiunea mea este că

* Ședințele din 22, 23 și 24 ianuarie 1869.

Iașii nu poate să aibă importanță decît cînd școalele lui vor fi cele dintîi ale României, cînd în acele școale va alerga tinerimea din toate părțile, și chiar dacă ar fi cu putință din București. Ei bine, trebuie să constat cu durere că școalele din Iași sînt în decadență. Și nu poate să fie altmintrelea. De am aduce cel dintîi profesore din lume, profesorii cei mai strălucițI din Țara Românească, și dacă acei profesori în 12 luni vor fi 8 luni departe de catedrele lor, nu poate instrucțiunea să fie în progres. *(Aplauze.)* Nu este, domnilor, o insultă care se face instrucțiunei publice, ci este a dori progresul instrucțiunei, progresul pentru sineși și pentru copiii săi.

Domnilor, cine contestează profesorilor dreptul de a fi deputați? Ar fi oameni cari ar putea crede că nu e bine să fie așa, dară sînt siliți să se plece înaintea Constituțiunei, care dă profesorilor [acest drept!]. Dar oare acest drept nu există și în alte țări? Dară oare în Germania cea învățată, unde talentele, capacitățile, ilustrațiunile în științe alerg ulițele, spre a mă exprima așa, nu există acest drept? Și acolo este. Ia căutați acele universități bogate ca stupii, cîți profesori trămit deputați în Parlamentul din Berlin! Luați universitatea Heidelberg, Bonn, Iena, Thuringen *; veți găsi unul sau doi. Altceva este cu universitatea din Berlin, care fiind acolo negreșit că poate să trămită mai mulți deputați, și profesorii își calculează forțele lor dacă pot să-și facă datoria de profesor și de deputat.

Dară, domnilor, oricît veți voi, nu poate un profesore din Iași să fie cu un picior în catedra din Iași și cu alt picior în Adunarea din București. *(Aplauze.)* Domnilor, știți foarte bine, sesiunile noastre se prelungesc de la 5 pînă la 7 luni. Din nenorocire, adunările noastre se dizolvă des; este o boală periodică. Mai puneți dară două luni pentru întrunirile electorale, unde profesorii cari vor să se facă deputați au mai mult a face cu alegătorii, mult mai mult decît cu școlarii lor. *(Aplauze.)* Mai puneți două luni vacanțe. Mai puneți încă ceva: că obișnuit reparațiunile școalelor se prelungește o lună după deschiderea cursurilor. Iată cele zece luni! Ei bine, iată pentru ce în Iași nu există învățămîntul superior și pentru ce se face că numărul școlarilor scade, și școlarii aceia nu sînt în stare de a ține concurință cu școlarii facultății din București.

Domnilor, este școala militară[4] care ați dus-o acolo. A fost un act naționale, un act de dreptate pentru acel oraș, căci domnia-voastră și toate adunările de mai înainte voiau ca din Iași să se facă Atena României, să trămită toate școalele speciale acolo. Ei bine, pentru ce școala militară nu merge bine? Pentru că numărul profesorilor este foarte restrîns. Se înțelege că tinerii cari simt că au un talent mai mare, un viitor mai strălucit, negreșit că nu co[n]simt a se îngropa într-un oraș de provincie, și Iașii astăzi este un asemenea oraș. Așadară, rămîn puțini. Ei bine, domnilor, cînd majoritatea din acei puțini vin și petrec regulat jumătate de an în București, cum voiți domnia-voastră ca instrucțiunea să meargă bine? Nu merge.

Școala militară este în decadență, nu poate să producă numărul de oficieri trebuitori pentru armată.

Să vedem acum școlarii. Ei bine, mă fac forte a vă dovedi că școlarii de astăzi sînt mult mai slabi decît atunci cînd ocupațiunile politice nu sustrăgeau toată activitatea profesorilor. *(Aplauze.)* Onorabilele domn Suciu[5] ca profesore mai înainte producea alți școlari decît astăzi, cu toată rîvna și bunavoință a domniei-sale. Socotesc că prin aceasta

* Citește: *Tübingen.*

plătesc un tribut meritului domniei-sale, sprijinind că într-un an ar produce mult mai buni şcolari decît suplinintele domniei-sale. Aceasta o sprijin şi niciodată domnu[l] Suciu nu mă va face să retractez ceea ce sprijin, pentru că acesta este un adevăr care se proclamă atît de elevi, cît şi din partea părinţilor lor. Domnilor, eu nu cer ca aceşti profesori să demisioneze, din contra mă adresez la patriotismul dumnealor şi-i rog ca mai bine să rămînă la catedrele dumnialor, unde au să aducă mai mari foloase ţărei, unde au să lumineze o generaţiune întreagă, iară nu să vină ca domnu[l] Ionescu în Senat să ne dea nouă bătrînilor lecţiuni ca de pe catedră [6]...

Voci: A! Asta este!

Da, domnilor, asta este; eu sînt încredinţat că domnu[l] Ionescu, fiind la Iaşi în universitate, ar produce elevi mult mai iluştri, prin ştiinţa şi talentul domniei-sale, decît în Senat, dînd lecţiuni la oameni bătrîni ca noi şi vorbindu-ne întocmai ca de pe catedră. *(Aplauze.)* Dacă este să se obiecteze că, conform Constituţiunii, universităţile trebuie să trămită de drept un reprezentante în Senat, nimeni nu tăgăduieşte că domnu[l] Ionescu merită mai mult decît alţii; dară oare de ce să sustragă universităţei pe cel mai bun profesore, pentru ce să nu trămită un altul ca reprezentante aici în Senat şi să nu pună pe domnu[l] Ionescu în poziţiune de a lăsa catedră vacantă opt, nouă luni, şi să ajungă ca să dea instrucţiune elevilor numai trei luni pe an, în care timp, cu toate talentele ilustre ale domnului Ionescu, nu s-ar putea ca elevii să mistuiască acea doză mare de materie cu care ar voi să-i îmbuibeze. *(Aplauze.)*

Domnilor, nimeni nu insultă cu aceasta pe profesori, dară socotesc că misiunea principale a profesorilor este a fi la catedră, iară nu aici, căci acolo pot mai bine să proclame principiile de naţionalitate, de justiţie, de moralitate etc., fiindcă vor găsi inimile june ale tinerilor cari vor priimi mai voios acele principii, decît noi, nişte elevi bătrîni, cari ne-am format ideile şi sîntem mai neascultători, mai anevoie de convertit. Domnilor, vă declar că nu înţeleg, că nu înţeleg cîtuşi de puţin a insulta pe profesor; din contra, cînd cer ca profesorii să fie mai bine la catedrele lor, nu fac decît a plăti un tribut meritului lor.

Este un fapt pozitiv, domnilor, că, de la 1862, instrucţiunea publică superioară în Iaşi nu mai esistă, vă o declar în chipul cel mai categoric; binevoiţi a studia şi vă veţi convinge; veţi vedea că instrucţiunea publică superioară nu mai esistă, căci nu poate esista acolo unde cei mai iluştri învăţători sînt nouă luni pe an absenţi de la catedrele lor.

Răspunde lui G. Brătianu, *care îi reproşase că evidenţiază viciile învăţămîntului superior fără a le pomeni pe cele ale administraţiei, de care s-a ocupat cu predilecţie şi care sînt mult mai grave. Susţine că pledoaria lui Kogălniceanu e de fapt un atac împotriva Constituantei, din care acesta n-a făcut parte; ea exprimă regretul lui Kogălniceanu de a nu-i fi putut scoate din Cameră pe profesorii care îi erau ostili.*

Nu voi răspunde nimica la tot ce e personal adresat mie de domnul G. Brătianu. Domnia-sa e un orator patentat de mine; îi dau patenta să vorbească ce va voi de mine, fără ca eu să-i răspund.

Voi să protest numai contra unei cestiuni de fapt. Eu, domnilor, n-am tratat cestiunea din punctul de vedere al dreptului, m-am ocupat numai de cestiunea de fapt; am constatat un fapt pe care-l simte fiecare, şi chiar profesorii de drept, că domnia-lor şezînd trei luni în Adunare, ocupîndu-se cu operaţiunile electorale alte două luni, mai avînd şi vacanţe,

nu pot să producă ceea ce ar produce cînd n-ar părăsi deloc catedra. Mă adresez la proprietari şi-i rog să spună dacă un proprietar trăind la Paris merge bine proprietatea lui; mă adresez la un arendaş şi-l întreb dacă el plimbîndu-se pe drum va merge bine interesele sale; asemenea mă adresez la un comerciant să-mi spuie dacă vizitînd cafenelele şi cazinurile vor merge bine afacerile sale? E evident, domnilor, că în toate aceste cazuri paguba e a acelora care nu se află la postul lor. Ei bine, la profesori nu e aşa; profesorul cîştigă şi şcolarii şi şcoala perde. *(Aplauze.)*

Prin urmare, cînd noi ne ocupăm de starea şcoalei, ne ocupăm de adevăratele interese ale naţiunei. Şcoalele sînt ale naţiunei, iar nu ale profesorilor. Prin urmare, dorinţa nobile şi demnă de toată lauda care o au profesorii de a veni şi a face trebile naţiunei, aci îi pune în poziţiune[a] neplăcută de a nu face trebile şcolarilor care au dorinţă de a-i auzi. Eu, domnilor, susţin fără nici o patimă că şcoalele din Iaşi nu merg bine. Sînt departe de a arunca profesorilor de acolo noroiul în faţă, cum mi-a atribuit domnul G. Brătianu, fiindcă sînt acolo onorabilele persoane pe care le iubesc, precum domnul Suciu, Maiorescu [7], însă ar fi o laşitate a nu constata un fapt trist, dureros, că activitatea inteligenţei pentru generaţiunea viitoare în Iaşi e precurmată.

În şedinţa din 23 ianuarie.

Domnilor deputaţi, domnia-voastră ieri, în mare majoritate, aţi voit să închideţi discuţiunea şi aţi voit să păşiţi la vot. Eu mi-am luat libertatea mare, deşi eram sigur de propunerea [8] onorabilului domn Donici, pe care am sprijinit-o că era să fie adoptată, deşi eram sigur de un triumf parlamentar, am luat libertatea a vă ruga să consimţiţi la amînarea discuţiunii pentru astăzi, spre a asculta pe domnii profesori. Ieri am văzut pe onorabilul domn Gheorghiu trecîndu-şi dreptul de a vorbi onorabilul[ui] domn Codrescu; astăzi am văzut pe onorabilul domn Holban că, în loc să-l treacă unui profesor, l-a trecut onorabilului domn Tacu. Onorabilul domn Tacu cu onorabilul domn Codrescu sînt doi elevi din cei mai însemnaţi ai facultăţii din Iaşi.

Aceşti onorabili domni sînt însă elevi ai unei perioade care astăzi nu mai esistă. Astăzi susţin cu durere că facultăţile din Iaşi nu mai pot produce elevi ca onorabilul domn Tacu şi onorabilul domn Codrescu, pentru că Universitatea din Iaşi este în decadenţă. Este în decadenţă nu numai pentru că profesorii esercită drepturile lor constituţionale pe cari nimeni nu le contestă, însă, esercitîndu-le, contenesc de a mai fi profesori în timp de zece luni; dară şi pentru alte multe cauze, şi aceasta m-a făcut pe mine să susţin ancheta parlamentară care să meargă la Iaşi să cerceteze cauzele pentru care instrucţiunea publică superioară merge în decadenţă. Sînt ministru de interne, sînt locuitor şi proprietar din Iaşi, nu mi-am dat casa cu chirie, ci ţin domiciliul să-l am în Iaşi, sînt acolo alegător, mă doare inima pentru Iaşi, pentru şcoalele de acolo, şi am nevoie de a mă îngriji de ele, pentru că şi copiii mei au să înveţe. Ei bine, zic că instrucţiunea publică nu merge bine în Iaşi, oricîte vă spune domnul Tacu [9]. Onorabilul domn Codrescu [10] a citat nişte nume ilustre. Dară, domnilor, Universitatea din Iaşi se mîndrea cu numele domnului Papiu [11], cu numele lui Bărnuţ [12], ale cărui opinii deşi nu le împărtăşesc, dară era un bun şi demn profesor; cu numele domnului Laurian [13]. Astăzi nu mai sînt asemenea bărbaţi. Astăzi Universitatea din Iaşi se mîndreşte cu un singur nume, domnul Ionescu. Însă de la 1857 încoa, să-mi permită onorabilul domn Codrescu să-i spun că profesorii de acolo nu erau toţi pentru Unire;

domnu[l] Mavrogheni [14] şi eu eram membri ai comitetului Unirii şi dintre profesori numai domnu[l] N. Ionescu, care deşi îmi este adversar politic, dară trebuie să-mi plătesc un tribut patriotic, a fost singur[ul] care a lucrat pentru Unire; afară de domnu[l] Ionescu, care s-a rostit pentru Unire cum a cerut-o ţara, unirea deplină cu principe străin [15], ceilalţi profesori superiori nu au dat nici un ajutor la espresiunea dorinţei Unirii, fiindcă pe vremea aceia erau tot profesori din Transilvania cari nu se lepădaseră de protecţiunea austriacă, şi cînd li se cerea ajutor ei se lepădau răspunzînd că-şi găsesc beleaua. Acesta este un fapt pozitiv; toţi cîţi au luat parte la lupta naţională din 1857 nu au avut sprijinul decît al profesorilor din ţară, iară nu al profesorilor superiori supuşi străini, cari însă, ca profesori, erau demni şi buni profesori.

Ei bine, domnilor, astăzi oricît se va zice, facultatea din Iaşi nu mai poate produce asemeni oameni, şi, dacă dumneavoastră nu veţi lua măsuri serioase, să ştiţi că, cu deschiderea drumurilor de fer, nu vor mai fi studenţi decît puţini, din cei localnici în Iaşi fără mijloace, căci toţi ceilalţi vor zbura în Europa civilizată. Iată pe sîntul adevăr situaţiunea învăţămîntului superior din oraşul Iaşi. *(Aplauze.)*

Domnilor, eu nu contest profesorilor dreptul de a fi deputaţi; nu voiesc ca acest drept să li se ridice; declar de mai înainte că profesorii au dreptul de a fi deputaţi; însă, domnilor, oare esercitarea unui drept nu aduce o pagubă? Dîndu-li-se dreptul de a veni aci, oare şcoalele merg ele bine? Negreşit că nu pot merge bine, căci nici o operă nu s-a văzut să meargă bine cu dublete, şi cînd acestea sînt de trei, patru ori pe an.

S-a citat domnul Alexandrescu Urechiă [16]. Însă domnu[l] Alexandrescu Urechiă de-abia a contenit de a fi elev, şi dumneavoastră ştiţi că junii cari lasă universitatea, în toate părţile lumii, sînt mai întîi docenţi [sic!], apoi devin supleanţi, apoi profesori provizorii şi în fine profesori definitivi, adică mai întîi se silesc cu mijloacele lor, fără a fi plătiţi de stat, să adune un auditoriu cu care să-şi facă o reputaţiune şi numai după ce acea reputaţiune este întemeiată devin profesori. La noi, domnilor, un tînăr, îndată ce lasă bancele universităţii, devine deodată profesor de universitate. Iată cum sînt profesorii de azi cari fac lecţiuni la facultatea din Iaşi; nu au nici esperienţa, nici vîrsta, nici reputaţiunea, nici titlurile şi nici chiar chipul de a impune, pentru că sînt studenţi în etate de 25 de ani, pe cînd profesorii nu au decît 21 de ani. Puteţi judeca ce învăţămînt are să dea acei profesori elevilor. Aşadară, cum voiţi ca universitatea să meargă bine? Negreşit că nu poate să meargă.

Afară de aceasta, mai sînt şi alte împrejurări: profesorii nu au mijloace mari, căci oraşul Iaşi nu mai este acel centru mare de populaţiune şi de viaţă, ci a devenit un oraş de provincie. Ei bine, pe cît timp era capitală şi avea profesori din Transilvania, tot mai era profesori; astăzi însă toţi oamenii politici s-au retras prin centrul cel mare şi acest deşert politic s-a îndeplinit de profesori. Da, domnilor, onorabilii profesori de acolo pot fi politici, naţionali, liberali, constituţionali, oricum voiţi, numai profesori nu sînt. Nu poate Kogălniceanu să conteste profesorilor dreptul în vremea luptelor electorale de a esercita dreptul de cetăţean, cine zice *ba* la aceasta? Dară ce devine ocupaţiunea principală cînd tribuna de la primărie răsună şi catedra de la casa lui Moruzi, devenită universitate, este goală? *(Aplauze.)*

Iată faptul încă o dată.

Domnilor, nu am să fiu totdeauna ministru şi voi fi foarte fericit cînd mă voi afla acolo între dumneavoastră ...

Domnul D. Lupaşcu: Să dea Dumnezeu!

Cuvintele domnului Lupaşcu sînt cea mai mare laudă pentru mine. Să vină domnia-lor cu luminele de regenerare a societăţii de azi, aducă domnia-lor idei noi de libertate, de naţionalitate, de religiune, dară pînă atunci să vină mai întîi să dea învăţămînt copiilor. Iată ceea ce cer, nimic mai mult, nimic mai puţin.

Spre a mă rezuma dară, zic că, odată ce ministerul v-a arătat răul, rămîne acum ca Adunarea să ia deciziunea ce va voi, să trămită propunerea la secţiuni sau să rămînă pînă la anul viitor chiar, ministerul nu ţine deloc la una sau la alta. El a fost dator să constate un rău şi să arate că el singur nu-l poate vindeca şi că crede că descoperirea acestui rău prin o anchetă parlamentară va fi mai bine crezută decît cînd s-ar face de minister prin revizorii săi.

Am auzit pe domnul Tacu zicînd că a trecut timpul cel vechi şi că libertăţi mari s-au dat prin Constituţiune. Aşa este. Domnilor, dară oare libertăţile din Constituţiune sînt făcute spre a perpetua răul sau a-l împuţina? Pe cîtă vreme Constituţiunea vă dă dreptul de iniţiativă, oare aceasta trebuie să rămîe o literă moartă? Şi, cînd este să facem după tipicul unei ţări constituţionale, vă întreb unde este locul mai mult decît aci de a se face anchetă parlamentară spre a constata starea de cultură a locuitorilor ţărei, starea instrucţiunii publice? A mai zis domnul Tacu că de ce ministerul nu a venit să arate probe despre acea lipsă a instrucţiunii? Ei, domnilor, cînd ancheta se va duce în Iaşi, fiţi siguri că ministerul va veni cu toţi părinţii de familie din Iaşi ca să dovedească că instrucţiunea publică în Moldova este moartă şi că dumneavoastră plătiţi profesori fără să fie la datoria lor. Acesta este sacrul adevăr. Nu voi fi eu care să contest meritele acelor onorabili profesori; din contra, zic că între acei profesori sînt oameni de toată lauda pe cari îi stimez şi îi iubesc, însă aceasta nu mă împedică a spune că corpul întreg suferă.

Aşadară, ce vă supără de a se numi o anchetă parlamentară? Nu socotesc că se calcă regulamentul dacă Camera, cu ocaziunea de faţă, va face ceea ce a făcut acum doi ani, a numit o comisiune care să cerceteze precum a cercetat şi atunci cînd a numit-o pentru Curtea de compturi ca să vadă de ce merge rău acea Curte. Doresc dară să se numească şi azi anchetă parlamentară, care să constate răul în sine şi să vadă care este cauza că Universitatea din Iaşi merge rău şi cea din Bucureşti bine, şi să dovedească că numărul şcolarilor din Bucureşti creşte, pe cînd cel din Iaşi scade ...

O voce: Nu este esact.

Domnilor, profesorii de astăzi nu se pot asemăna cu profesorii de altădată. Mai înainte erau profesori cari erau adevărate ilustraţiuni. Astăzi este numai domnul N. Ionescu. Constituţiunea, domnilor, a dat dreptul universităţilor a fi reprezentate prin profesori speciali în Adunarea ţărei. Ei bine, declar că domnul Ionescu este omul care ilustrează şi catedra şi tribuna, şi n-am ce zice, deşi îmi este adversar politic.

Asemenea, nu combat, domnilor, nici pe unul din profesorii cari vin aci, însă zic că dumneavoastră, domnii profesori, oricît de mari talente aţi avea, cînd staţi şeapte luni în Bucureşti şi vă ocupaţi numai două, trei luni cu profesoratul, nu puteţi susţine că timpul material rămîne ca să vă îndepliniţi misiunea de profesori şi să produceţi buni şcolari.

Apoi, cînd ştiţi din cataloage că nouă luni de zile catedrele au fost ocupate de dublete în tot oraşul Iaşi, unde este lipsă de profesori, studenţii ar face un sacrificiu să mai stea acolo şi vor fi siliţi să vină să studieze în Bucureşti, unde scena este mai mare, unde poate să-şi facă un nume şi un viitor.

Iată, domnilor, adevărul fără patimă. În cît pentru mine, cît sînt ministru, şi ca particular, nu mă tem, o declar încă odată, nu mă îngrijesc de prezenţa onorabililor profesori de la facultatea din Iaşi; între aceia sînt şi amici ai mei, iară ceilalţi, cînd mă combat, sînt şi eu în stare a le răspunde şi a mă lupta cu domnia-lor.

Cît pentru dezvoltarea Camerelor de care domniile-lor vorbesc, atunci devin mult mai blînzi. *(Ilaritate.)*

Domnul Tacu era prim-procuror şi acţiunea domniei-sale nu se mărginea numai de-a controla colegiul al 4-lea, mergea prin fir electric, prin telegraf, la procurorul de Vaslui.

Domnul Tacu: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Ordonînd să controleze şi să împedice o mică întîlnire de proprietari la moşia Valea Rea, întrunire de patru proprietari; şi comandirul de jandarmi, după cererea procurorului, îmbrăcîndu-se ţărăneşte şi urcîndu-se pe gard, se uita pe fereastră ca să vadă cine era în casa proprietarului Dimitrie Roseti, prefectul judeţului Iaşi şi după 11 februariu membru în Curtea de casaţiune.

Iată, domnilor, că domnul Tacu[17] care tot aruncă ministerului imputări, pînă a nu deveni ministru, ci numai ca simplu procuror, aţi văzut cum a aplicat legea ... *(Aplauze, ilaritate.)*

Altercaţie cu A. Holban.

A. Holban: ...Domnilor, dacă eu, în aprecierele mele, mai cu seamă în privinţa onor abilului domnului ministru de interne, am putut să fiu un apreciator sever, aceasta mi se va justifica cînd îmi amintesc timpul acela cînd, după o revoluţiune, naţiunea întreagă prin reprezentanţii săi a dat o sentinţă mai gravă omului pe care-l apreciez eu astăzi; şi, daca dintre dumneavoastră sînt din acei ce erau atunci în Constituantă[18] şi au dat acea sentinţă prin vot, trebuie să-mi permită şi mie ca să apreciez conduita politică a acestui personagiu ministerial.

Da, domnilor! Să facem anchetă la Iaşi, dară să nu uităm un lucru: că în luptele zilnice şi în aceste lupte în cari pasiunea poate avea un mare rol de jucat, dacă noi vom lua măsuri precipitate sub impulsiunea înferbîntătoarelor noastre ciocniri şi vom căta să remediem răul ce ar putea să existe, apoi fiţi siguri că veţi face mai mult rău decît credeţi; căci, de îndată ce pasiunea se va amesteca şi omnipotenţa unei partide oarecare va putea să tragă deducţiuni espeditive, atunci să fiţi siguri că mîna* dumneavoastră nu va avea acea delicată solicitudine care se cuvine pentru o nepărtinitoare şi bine intenţionată cercetare.

Ne-a mai spus domnul Kogălniceanu că, daca va merge ancheta la Iaşi, domnia-sa va veni cu iscăliturile părinţilor de familie. Ei! Ştim mijloacele prin cari se culeg subsemnăturile, prin prefecţi şi subprefecţi şi acei cari trăiesc din acele fonduri secrete ...

Cum să nu le cunoşti dumneata? Tocmai dumneata le cunoşti mai bine; le cunoşti de la 1857 ...

Domnul Holban: Eu, domnule Kogălniceanu?

Dumneavoastră, redactorul „Nepărtinitorului“[19] al lui Istrate, care combătea Unirea şi prinţul strein, fiindcă caimacamul Balş stăpînea pe toată averea ţării.

* Citeşte: *mintea.*

Domnul Holban: Domnilor, vă declar pe onoarea mea, şi dacă domnul Kogălniceanu este om de onoare va declara însuşi aceasta : şi rog chiar pe toţi amicii mei să spuie dacă eu de la 1850 pînă la 1860 eram în ţară. Şi, daca nu o va declara, atunci eu nu voi califica cuvintele domniei-sale, ci le las să se califice singure ...

Holban, redactorul „Nepărtinitorului" sau Holban inginerul [20].

Domnul Holban: Domnilor, de la '850 pînă la '860 nu am părăsit banca studiului din Francia, nu am lipsit un moment măcar din Paris şi am venit în ţară tocmai pe la cele dintîi zile ale ministeriului domnului Kogălniceanu...

Ai scris contra Unirei.

Domnul Holban: Nu am scris; protestez contra acestei ziceri.

Voi aduce de la biblioteca din Iaşi acel ziar unde se vede : „Holban inginerul, contra Unirei".

Domnul Adrian: Este de Holban, inginer agricol.

Ei, iacă că şi domnul Adrian cari nu este ministru, dară cari a fost pe atunci acolo, o spune aceasta.

Domnul Holban: Apoi, domnilor, cînd dumneavoastră aruncaţi după banca ministerială nişte asemenea acuzaţiuni unui membru al Parlamentului, fără ca să aveţi informaţiuni pozitive, să credeţi dumneavoastră că seriozitatea dumneavoastră nu poate să fie de bună-credinţă...

Da lasă de ! Că ştiu eu !

Domnul Holban: Ei bine, nu sînt serioase aceste acuzaţiuni, cînd toată lumea ştie că nu am fost în ţară cînd se trata Unirea, ci am venit în timpul acela cînd nu mai era de discutat decît mersul regulat al lucrurilor. Este adevărat că atunci am scris, dară am scris contra jidanilor, şi am scris încă mult, şi am mai făcut şi opoziţiune domnului Kogălniceanu şi poate că acea reminiscenţă îl înflăcărează azi contra mea. Declar însă pe onoare că nici o linie nu a fost scrisă de mine contra Unirii. Aşadară, dacă nu voiesc a califica aceste aserţiuni ale domnului Kogălniceanu altfel, le calific de neesacte.

Veţi vedea că sînt esacte.

Domnul Holban: Sînt mai mulţi Holbăneşti în Moldova şi poate că domnul Kogălniceanu îi confundă sau îi vine la îndemînă să-i confunde cu cei ce voiesc să-l strivească. Dară mijloacele şi manoperile domniei-sale sînt uzate azi, şi nu mai au nici o putere decît de a ridica surisul dispreţului.
Cred că nu mă puteţi strivi, fiindcă nu mă las...

Eu îmi aleg adversarii.

Domnul Holban: Domnilor, să mă credeţi că sînt foarte întristat cînd văd persistenţa aceea de a arunca în mijlocul discuţiunei noastre acest spirit de ură şi înverşunare cari îl văd pururea ridicat după banca aceea pe cari şede ministrul; a făcut aserţiuni pe cari nu-mi este permis să le calific de la tribuna reprezentaţiunei naţionale din respect către Adunare cu termenii proprii cu cari ar trebui să le stigmatizez.
Acum, domnilor, puteţi judeca: profesorii se acuză că nu-şi fac datoria de profesori; pe deputatul neprofesor îl face antiunionist şi aceasta numai ca să poată face din toţi o apă, să îmbrînceasca pe toţi în noroi, spre a nu se mai distinge noroiul cari acoperă pe domnul Kogălniceanu. Aceasta este o manoperă a domnului Kogălniceanu, ministru de interne, o manoperă specială şi mai cu seamă îndrăzneţ întrebuinţată de cite ori se află la putere.
Domnilor, sînt de părere să primim moţiunea [21] cari s-a făcut, tocmai în interesul şcoalelor şi demnităţii profesorilor, ca să nu vedem şi pe profesori căzînd jos în tină şi întrebuinţînd şi acele mijloace serviabile către cei puternici şi de cari ni s-a dat esemple de domnul Donici ieri, către guvernul de astăzi; ca să nu-i vedem, zic, şi pe dînşii căzuţi în acea prăpastie a linguşirilor servile.
Tocmai pentru demnitatea acelor profesori, pentru ca să statornicim mai bine poziţiunea lor clară într-un mod onorabile, să primim ancheta generală, însă dară cu liniştea cari trebuie să predomnească asupra tutulor lucrărilor serioase, bine intenţionate şi care ţintesc un bine comun.

Domnilor, necontenit văd pe onorabilul domn Holban, de cîte ori vorbesc, totdeauna ia trecutul meu...

Domnul Holban: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Nici nu eram aci şi mereu pronunţă numele : domnul Kogălniceanu şi iar domnul Kogălniceanu. Domnia-lui nu voieşte să crează că nu este numai domnul Kogălniceanu care face parte din acest minister.

Domnilor, toate crimele din lume mi se pot imputa, însă numai una n-am făcut-o : eu totdeauna am fost pentru Unire, totdeauna am fost pentru principe străin şi totdeauna pentru emanciparea Iaşilor împilate [sic !]. De la 1838 şi pînă astăzi sînt 31 de ani ; în acestea am fost şi sînt consecinte ; în celelalte îi dau voie să zică ce va voi, să mă critice că am întrebuinţat mijloace care poate nu erau tocmai cele mai ortodoxe, dar aci am fost consecinte şi sînt şi astăzi consecinte ; şi prin urmare cînd auz rostindu-se cuvinte contra Unirii sau contra principelui străin şi a dinastiei care s-a fundat...

Voci: Nu, nu, nimeni.

Îmi pare bine că auz această declaraţiune care protestează contra unor afirmaţiuni ce s-au auzit în această Adunare pentru sistemul electiv.

Domnul Lupaşcu: De la comună pînă la Senat.

Am auzit aceste cuvinte zise sus şi tare şi am de martur pe toţi domnii deputaţi şi îmi pare bine că domnul Lupaşcu vine să rectifice acele cuvinte, zicînd : de la comună pînă la Senat ; şi, dacă n-ar fi avut alt merit discuţiunea noastră de ieri şi astăzi, sînt foarte fericit că auz această rectificare, şi ca ministru, şi ca unionist, şi ca membru la Divanul ad-hoc din 1857.

Domnilor, înţeleg acest limbagiu pe care mi-l ţine domnul Holban astăzi, îl înţeleg din gura acelor oameni cari m-au atacat francamente după 2 mai, cari au zis că nu le place 2 mai [22], şi cari au mers pînă a-şi lepăda chiar poziţiunea lor de magistraţi, cum a fost domnul Lapati şi alţii, cari au zis că nu vor să slujească sub un om care a spart Constituţiunea ţărei ; dară nu înţeleg de la un om care a venit atunci şi mi-a cerut slujbă şi a primit a fi al doilea redactor [23] al „Monitorului" după 2 mai. Domnia-sa s-a tras, pentru că a voit să propage prin „Monitor" acel faimos project care a revoltat Europa şi care s-a produs şi aici...

Domnul A. Holban: Neesact.

Poţi zice cît vei voi neesact, însă eu voi veni cu „Monitorul" şi cu declaraţiunea telegrafică a întîiului redactore, domnul N. Aslan, pe care l-am chemat şi i-am cerut demisiunea domnului Holban. Negreşit că de atunci domnia-lui trebuia să mă combată, negreşit că de atunci ţinea să se facă mai catolic decît papa, ţinea să arate că a combătut pe 2 mai şi pe ministrul de la 2 mai ; domnia-sa totdeauna face aceasta la primăria de I şi la tribuna Adunărei şi în ziarul „Dreptatea" [24], toate şedinţele domniilor-voastre le reproduce în „Dreptatea" într-un chip cu totul neesact, astfel că acele reproducţiuni nu sînt decît injurii. Eu nu voiesc rău domnului Holban şi m-aş socoti omul cel mai nenorocit din lume cînd domnul Holban ar discontinua să mă atace, căci pot încredinţa pe onorabilul domn Holban că întru nimic atacurile domniei-sale nu împuţinează orele somnului meu. *(Ilaritate.)* Dară atîta pot să asigur pe domnu[l] Holban, nu ca ministru ci ca simplu cetăţean Kogălniceanu, că nu voi

avea trebuință nici de influență morale, nici materiale, nici de nimic ca domnia-sa să nu mai iasă deputat în orașul Iași.

În ședința din 24 ianuarie.

Am auzit pe onorabilul domn Gheorghiu rostindu-se într-un chip și cu un ton de mare indignațiune [25] contra cuvintelor onorabilului domn I. Brătianu zise în privința domnului Maiorescu.

În adevăr, ieri era un vuiet așa de mare încît eu n-am auzit pe domnul I. Brătianu zicînd nimic contra domnului Maiorescu, nici tîrîndu-i numele în tină sau în noroi, cum se zice aci. Am mai auzit pe onorabilul domn Gheorghiu protestînd și alta contra acelora care insultă tinerii; domnilor, niminea nu trebuie să fie insultat, însă acei care susțin teoria că tinerii nu trebuie să fie insultați pentru ce priimesc teorii că bătrînii pot fi insultați?

Domnul A. Gheorghiu: N-am insultat pe nimeni.

Este lesne a zice n-am insultat pe nimeni, însă voi zice domnului Gheorghiu că dacă nu domnia-sa a insultat, dar amicii dumisale, fratele dumisale, rudele dumisale a insultat.

Domnul Lupașcu: Fabula lupului cu mielul.
Domnul președinte: Rog pe domnu[l] Lupașcu să lăsăm dobitoacele la o parte *(ilaritate)* și să nu întrerupă.

Rog pe domnu[l] Lupașcu să nu mă întrerupă; îl văz astăzi foarte vesel.

Domnul D. Lupașcu: Am auzit de retragere... *(Ilaritate.)*

Incă o dată mă mir de bucuria dumisale, căci cred că ar trebui să fie astăzi ceva mai trist.

Dar să venim la domnu[l] Maiorescu. Pe cît am auzit, domnu[l] Ion Brătianu s-a rostit contra administrării domnului Maiorescu la o școală; așa am auzit eu că s-a zis.

Apoi, dacă domnia-sa a zis aceasta, e în dreptul dumisale, căci domnia-lui a fost ministru și a avut ocaziune să vază școalele. Aceasta nu tîrăște pe domnu[l] Maiorescu în tină sau în noroi. Domnu[l] Maiorescu, în privința opiniunelor sale politice, a declarat domnu[l] Gheorghiu că nu le împărtășește; domnu[l] Maiorescu e un om care întotdeauna și în toate ocaziunile, și chiar în ziua de 3 aprilie [26], cînd o parte din populațiune afișa alte opiniuni, domnia-sa s-a rostit categoric că e pentru Unire și principe străin.

Domnul Gheorghiu: Și eu sînt pentru Unire.

Nu știu cum a fost administrațiunea școalei domnului Maiorescu, dar știu că domnia-lui e un bun profesore, e un tînăr onest. Domnul Maiorescu, pentru independința opiniunilor sale, a fost de multe ori mușcat de dintele calomniei, domnu[l] Maiorescu își face datoria sa de cetățean, e om care mărturisește credință pentru regimul politic actuale, și domnu[l] Maiorescu în Iași, în toate cauzele naționale va fi totdeauna alăturea cu acei cari vor apăra principiele Adunării mume din 1857.

„Monitor". 1869, nr. 21, p. 146 col. 3—5; p. 147, col. 1—2; nr. 22 p. 151, col. 2—4; p. 153, col. 3—4; p. 154, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului Instrucțiunii Publice. P. Donici ridicase problema Universității din Iași: „Eu unul am binecuvîntat ziua cînd onorabilul domn Kogălniceanu, atunci ministru *ad interim* la instrucțiune publică și azi ministru de interne, a luat acea frumoasă inițiativă de a înființa Universitatea de Iași". Deplînsese apoi absența unui corp profesoral de calitate, a acelor *gros bonnet*, după expresia lui, care ar fi trebuit să ocupe acolo catedrele. Chiar cînd era un profesor bun, acesta se ducea în Senat sau în Adunare și lăsa în loc un suplinitor oarecare. P.D. încheiase cu un apel către profesorii deputați: „Dacă sînt convinși că e mai mare misiunea pe catedră decît aci în reprezentațiunea națională, să rămînă la catedră, unde să pregătească junimea a fi mai demnă decît noi în afacerile patriei".

[2] I. Codrescu începuse patetic prin a declara că P. Donici a insultat corpul profesoral și că este „o expediție în regulă și organizată ce văd că se face aicea contra acestor profesori". Substratul politic era, după convingerea sa, popularitatea de care aceștia se bucurau în rîndul ieșenilor și care totdeauna provocase temeri autorităților. „Amorul poporului pentru oamenii independenți nu totdeauna este plăcut puterei și acelor ce caută de a nu se prea face multă lumină în jurul lor".

[3] Iată cîteva acte în sprijinul celor susținute de K.: Decret domnesc de înființare a Universității din Iași din 26 octombrie 1860, în „Monitor oficial. Moldova", 1860, III, nr. 24, p. 93 (redactat și contrasemnat de K.); Lege asupra instrucțiunii a Principatelor Române, București, 1865, 66 p.; Adresă pentru organizarea secției a doua a „Facultății filosofice de științi" pentru formarea de ingineri civili, mecanici și arhitecți din 12 august 1860, în „Ateneul român", I, 1860, nr. 1, p. 12—13; Decizie pentru deschiderea Școlii de meserii — secția adulți la 1 septembrie 1860, din 12 august 1860, în „Monitor oficial. Moldova", 1860 II, nr. 255, p. 921; Raport pentru transformarea Școlii de arte din Iași în Școală de meserii pentru fabricarea utilajului agricol, din 8 august 1864, în „Monitor", 1864, nr. 179, p. 803; Raport pentru construirea sau cumpărarea unor clădiri pentru instalarea facultăților, a Bibliotecii naționale și a Muzeului de pictură din Iași, din 29 august 1860, „Monitor oficial. Moldova", 1860, II, nr. 2, p. 5; Raport pentru înființarea Școlii de muzică și declamațiune din Iași, 4 septembrie 1860, în „Monitor oficial. Moldova", 1860, II, nr. 3, p. 34—35. Cît privește Școala de medicină și farmacie, aceasta s-a organizat în 1858. Vezi actele ei la I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 068—1 071.

[4] Vezi supra, p. 131, nota 7.

[5] Vezi partea a IV-a a volumului, p. 330 și 334, notele 10 și 80.

[6] Pentru relațiile dintre cei doi vezi partea a IV-a a volumului, discursul din 1, 2 și 4 februarie 1877 (p. 270—334).

[7] Titu Maiorescu a fost numit la 3 decembrie 1862 director al Colegiului național din Iași și însărcinat cu un curs de istorie universală la universitate. Între 8 octombrie 1863 și jumătatea anului 1869 a fost director al Institutului vasilian (școală normală de învățători). Din noiembrie 1864 pînă în mai 1865 a fost suspendat din cauza unui proces. La universitate a funcționat pînă în octombrie 1871, cînd Ch. Tell, ministrul instrucțiunii publice, l-a „demisionat" sub pretextul că a fost ales deputat. Vezi amănunte la Eugen Lovinescu, *Titu Maiorescu, I (1840—1876)*, București, 1940, 450 p.

[8] S-a propus votarea moțiunii lui P. Donici. Acesta a precizat că nu e necesar un vot fiind doar o propunere „de ordinea zilei motivată".

[9] D. Tacu îl combătuse pe P. Donici lăudînd rezultatele obținute mai ales la facultatea juridică a Universității din Iași. Își exprimase apoi mirarea că K., totdeauna receptiv la propășirea instrucțiunii publice, așa cum singur relevase în ședința de față amintind instituțiile de învățămînt care îl numărau printre fondatori, e azi potrivnic Universității din Iași: „Văd, domnilor, că lucrurile în lumina aceasta se schimbă, altele erau atunci împrejurările și altele sînt astăzi. Omul se schimbă".

[10] I. Codrescu pomenise de profesorii pe care i-a avut la Facultatea de științe juridice din Iași în 1856 și al căror nume îl pronunță „cu respect întotdeauna... bărbați demni și însemnați, a căror cuvinte au produs roade multe și mari în animele june ale generațiunei care au avut norocirea de a-i asculta". Și I.C. îi numise pe Simion Bărnuțiu, Al. Papiu Ilarian, A. T. Laurian.

[11] Al. Papiu Ilarian (1827—1877), profesor de drept roman și istorie universală la Iași între 1855 și 1858.

[12] S. Bărnuțiu (1808—1864), profesor de logică la Iași (1855), apoi de filozofie, dreptul ginților, drept public și drept constituțional.

[13] A. T. Laurian (1810—1881), efor al școlilor românești (1859), primul decan al Facultății de litere și filozofie din București (1864—1882). Vezi și „*Ab uno disce omnes*". Critică a activi-

tății lui August Treboniu Laurian în organizarea și conducerea școlilor din Moldova (perioada 1851—1857), text apărut în 1857, autor: N.N., [f. l.], 12 p. lito.

[14] Petre Mavrogheni (1819—1887). Studii la Paris. Vornic de aprozi (1844), postelnic (1845), pîrcălab de Galați (1846), prefect de Iași (1849), conduce Epitropia Sf. Spiridon (1852), ministru al lucrărilor publice (1853), secretar de stat al Moldovei, ministru al instrucțiunii, apoi al finanțelor. Împreună cu K. redactează, în 1855, proiectul de dezrobire a țiganilor din Moldova. Deputat de Fălciu în Adunarea ad-hoc. Secretar al Adunării alături de D. Rallet, C. Rolla, An. Panu și C. Hurmuzaki. Ședințele Adunării se țineau în casele lui din Iași. La 7 octombrie 1857 semnează, alături de K., declarația prin care se cerea Unirea Principatelor. Membru în comitetul unionist. Relațiile cu principele Cuza au fost reci (a condus pentru scurtă vreme, în 1861, departamentul finanțelor din Moldova). Reintră în viața politică în 1866, sub locotenența domnească, tot ca ministru de finanțe. Senator de Iași (1866), deputat pentru colegiul al II-lea de Cahul (în locul lui K., în 1867), ministru de finanțe (1871—1875). În 1876 a fost dat în judecată alături de ceilalți membri ai cabinetului Lascăr Catargiu (vezi partea a IV-a a volumului, p. 208, nota 2). Între 1876—1881 a fost senator de Iași, apoi ambasador la Roma, Constantinopol și Viena. K. îl socotea „cel mai capabil bărbat de finanțe al României" (Victor Slăvescu, *Viața și opera lui Petre Mavrogheni*, București, 1939, p. 13).

[15] Vezi moțiunea în acest sens depusă de K. în ședința din 4/16 ianuarie 1859 în *Acte și documente...*, VIII, p. 306—324.

[16] Vasile Alexandrescu Urechia (1834—1901), profesor de istorie și literatură română la Iași (1862—1864).

[17] D. Tacu, în chestiune personală, replicase lui K. la sfîrșitul discuției că în adevăr în calitate de procuror general la Iași, fiind informat că la Valea Rea „ar fi oarecari întruniri care ar amenința ordinea publică", a dispus o cercetare. K., neobosit, avea să-i observe acestuia: „Domnilor, sînt dator a recunoaște că domnul Tacu întotdeauna, atît în espresiunile sale cît și în conduita sa într-această Cameră, a fost foarte moderat și întotdeauna a evitat cestiunile personale și ar fi de dorit ca toți să imiteze limbagiul și purtarea domniei-sale. Într-această cestiune, dacă am vorbit de un fapt rezultat din timp[ul] cînd domnia-sa era procuror general, nu am vorbit pentru ca să-l ating pe domnia-sa, însă singur a probat că puterea alunecă citeodată și că ar fi trebuit să fie mai indulgent în acuzațiunile ce face unor oameni, mai ales care s-au aflat în timpuri foarte critice, nu normale cum sînt astăzi. În cît se atinge de faptul pe care vi l-am citat, eu fac apel la domnul Carp, vedeți că mă adresez la un adversar politic al meu declarat și ale cărui declarări, ca astfel, nu pot fi puse în suspiciune, nu pot fi suspecte de parțialitate pentru mine, fac apel la domnul Carp să declare dacă nu a fost așa. Domnilor, s-a întîmplat să fim legați prin amicie, atît eu cît și domnul Carp, cu un bărbat demn de stima tuturor partidelor de la noi din țară și s-a întîmplat să trec pe la moșia amicului meu domnul Dimitrie Rosetti, ca să-l văd și astfel m-am pus în pozițiune de a vedea depeșa despre care am vorbit, trămisă de domnul Tacu în calitate de procurore general către procurorul de Vaslui. Am văzut acea depeșă, acum nu mai zic nimic, las de acum pe domnul Carp să spuie ce era într-acea depeșă, să fac apel la domnia-sa direct și fac acest apel în numele domnului Dimitrie Rosetti, să spuie ce știe domnia-sa în această cestiune". P. Carp l-a confirmat.

[18] Vezi partea I a volumului, p. 100, nota 3.

[19] „Nepărtinitorul", jurnal politic, literar și comercial (Iași, 21 iunie — 30 august 1856), de factură antiunionistă, face obiectul unor acide polemici cu K. (vezi „Steaua Dunării", II, 1856, nr. 38, p. 152; nr. 40, p. 157; nr. 42, p. 168; nr. 43, p. 169; nr. 44, p. 172). La 17 iulie (nr. 46, p. 182) K. protesta însă împotriva suspendării acestei foi, în care vedea o încălcare a legii presei.

[20] Al. D. Holban (n. 1836). Studii în Franța (la Școala de agricultură de la Grignon), de unde revine în 1861. A combătut emanciparea evreilor. Membru în fracțiunea independentă moldoveană (cu P. Suciu, An. Fătu ș.a.). Redactor la mai multe publicații.

[21] Moțiunea de deschidere a unei anchete asupra felului în care își îndeplinesc obligațiile profesorii universitari din Iași.

[22] Vezi partea I a volumului, p. 51, nota 4.

[23] Al. Holban negase că ar fi solicitat postul de redactor la „Monitor" în timpul Statutului. Și dacă ar fi fost așa, „un om care cere o foncțiune nu cere să îmbrace o livrea; și, dacă crede domnul Kogălniceanu că fiindcă am servit în timpul lui 2 mai am îmbrăcat livreaua servilismului, atunci se înșală foarte mult, căci este în pozițiune să știe că tocmai atunci, ca funcționar, dădeam exemple că funcționarul este supus ministrului său numai în cît privește datoria funcțiunei sale și de aci înainte este liber și independent d-a fi cetățean. Eu îmi îndeplineam datoriile mele de redactor al « Monitorului » făcînd revista politicei esterioare; nu făceam polemică, cum a zis domnul Kogălniceanu. Dară trebuie să amintesc că at[o]tputintele ministru de atunci credea că trebuie să-și întindă acțiunea ceva mai departe, pînă și la relațiunile mele amicale, și-mi dete avertisment pentru oarecare relațiuni care aveam atunci cu o persoană care displăcea domnului

Kogălniceanu; voi cita însuşi numele domnului Lascăr Catargiu, pe care-l prigonea domnul Kogălniceanu şi voia să-l izoleze ca pe un escomunicat de orice relaţiuni. Să nu creadă dară dumnealui că am sacrificat independenţa ideilor mele, am devenit o slugă năimită, sau că prin factul ocupării unei funcţiuni sub domnul Kogălniceanu mi-am însuşit toate greşelile, toate abuzurile guvernămîntului său".

[24] „Dreptatea, foaia intereselor poporului", a apărut la Iaşi între 14 mai 1867 şi 31 octombrie 1870.

[25] A.I. Gheorghiu se aprinsese absolut nejustificat. Lui G. Brătianu, enumerînd profesorii care odinioară ilustraseră universitatea românească (Lazăr, Laurian, Maiorescu), fără a avea titluri dobîndite la universităţi străine, i s-a replicat că Maiorescu este doctor al unei universităţii din Germania. El a precizat atunci că se referă la Maiorescu senior, pe celălalt lăsîndu-l ...în grija Adunării. Titu Maiorescu fusese director la Şcoala normală de învăţători din Iaşi (cf. G. Teodorescu Kirileanu, *Cîteva ştiri despre Titu Maiorescu director la Şcoala normală de învăţători din Iaşi*, în „Anuarul Şcolii normale de învăţători « Vasile Lupu » din Iaşi", VIII, 1941/1942, p. 141—144).

[26] Vezi partea I a volumului, p. 109, nota 1.

*Asupra împrejurărilor alegerii lui Petre Grădişteanu la colegiul IV Suceava şi a lui C. Bosianu la colegiul I Huşi. Răspuns lui A. I. Gheorghiu**

Domnilor, am auzit, eu nu eram în Cameră, eram în Moldova, că s-a imputat onorabilului domnului Manolache C. Epureanu cuvîntul puţin constituţional cum că colegiul al 4-lea ar fi o minciună. În gura onorabilului domn Manolache C. Epureanu acel cuvînt mai putea să se înţeleagă; nu-l înţeleg însă în gura onorabilului domnului Gheorghiu.

Domnul Gheorghiu: N-am zis aceasta.

Onorabilul domn Gheorghiu a venit şi a acuzat ministerul zicînd: ce relaţiuni are [1] domnul Petre Grădişteanu în acel judeţ ca să iasă din colegiul al 4-lea de la Fălticeni? Domnul Jora a spus oarecare împrejurări; eu voi avea onoare a spune cum că domnul Grădişteanu avea multe şanse să iasă şi în colegiul al 3-lea de la Galaţi, dacă n-ar fi ieşit la Fălticeni. Fac apel la onorabilii deputaţi de la Galaţi, la domnul Mante Rufu, la domnul Panaitescu.

O voce: Aşa este.

Domnilor, înţeleg cuvîntul acela, mai declar o dată, în gura onorabilului domnului Manolache C. Epureanu, nu-l înţeleg în gura onorabilului domnului Gheorghiu, mai ales către ministerul actual, sub care nu s-a ales deputaţi decît într-un colegiu. Cînd domnia-lui vine şi zice asemenea cuvinte, atunci voieşte, cum se zice, să lovească cu o piatră doi iepuri, voieşte să arunce osînda şi în privinţa alegerilor trecute, unde s-au făcut 33 de alegeri la acest colegiu. Ei, domnilor, atunci n-am fost ministru, eram particular, trecea[m] prin Vaslui şi am văzut cum amicii onorabilului domnului Gheorghiu, atunci la putere prin delegaţiune, aplicau principiul libertăţii alegerilor. Am văzut, şi regret că onorabilul domnul Carp nu este aici ca să citească chiar depeşele acelor onorabili cari astăzi trîmbiţă libertatea alegerilor.

* Şedinţa din 23 ianuarie 1869.

Domnul A. I. Gheorghiu: Domnilor, n-am voit şi nici n-a fost în intenţiunea mea ca să mă fac ecou al calificării date de onorabilul domnul Epureanu colegiului al 4-lea. Am manifestat numai surprinderea mea, şi vă mărturisesc că am fost surprins cum un cetăţean pentru care am toată stima, fiind din Bucureşti, poate să aibă acele relaţiuni la Fălticeni. Onorabilul domn Jora mi-a răspuns cum că a pledat multe procese...

Domnul Jora: Şi ale locuitorilor din Pădureni.

Domnul A. I. Gheorghiu: Pădurenii nu sînt în ţinutul Fălticenilor. Poate să fi pledat, nu ştiu, dară ceea ce am zis este că n-am cunoştinţă despre relaţiunile alesului în colegiul în care s-a ales. De aici este foarte mult pînă a recunoaşte cum că onorabilul ministru de interne n-au voit să influenţeze aceste alegeri. Nu contest, încă o dată, meritele domnului Grădişteanu, din contră, îmi pare foarte rău că un bărbat atît de eminent priimeşte, după cele ce s-a zis, să fie ales într-un asemenea mod. Nu voi să azvîrl nici o acuzaţiune, este un lucru constatat că n-a* făcut influenţă morală sub ministerul trecut. Ei bine, ministerul actual a promis că n-are să mai fie această influenţă şi eu am voit să constat că este şi astăzi. Oricît mi se va spune cum că domnul Grădişteanu are relaţiuni cu acel colegiu, nu pot să mă conving cum că este ales liber fără nici o înrîurire, şi, pentru că ştim pe domnul Grădişteanu, de aceea aş dori să nu intre într-un asemenea mod în această Cameră. Să urmeze exemplul domnului Bosianu, care tot în asemenea împregiurări a preferit mai bine a refuza...

Vă înşelaţi, domnul Bosianu este senator.

Domnul Lupaşcu: Te înşeli dumneata.

Ce spune domnul Lupaşcu?

Domnul Lupaşcu: Zic că te înşeli dumneata.

Domnule preşedinte, este permis cuiva să fie escentric la Bacău, nu însă în Adunarea României.

Domnul Lupaşcu: Şi mai puţin dumitale îţi este permis a fi escentric pe acea bancă...

Domnul preşedinte: Vă rog, domnule Lupaşcu...

Domnul Lupaşcu: Să nu-mi spuie cuvîntul de escentric.

Domnul preşedinte: Dumneata ai provocat.

Domnul A. Gheorghiu: Domnilor, am zis cum că onorabilul domnul Bosianu n-a voit să primească de a fi senator în urmarea unei alegeri în care domnia-sa ar fi fost ales subt o influenţă oarecare. Aceasta nu s-a constatat de onorabilul domn Kogălniceanu. Cînd s-a anunţat în Senat că domnul Bosianu refuză, îmi aduc aminte că domnul Costa-Foru a voit să provoace din partea Senatului o propunere ca să-l roage să primească. Iată ce ştiu, ce este adevărat; sînt procesele-verbale ale Senatului. De aceea mă rezum şi zic: aş fi dorit ca aceşti oameni cari au combătut nişte abuzuri să nu caute chiar prin acele abuzuri să se rădice la un loc pentru care a făcut o opoziţiune de cauză că nu-l ocupau.

Acum, în ceea ce priveşte influenţa ce s-ar fi petrecut în alegeri, eu n-am avut nici o autoritate şi provoc pe domnul Kogălniceanu să arate un singur rînd scris de mine pentru ca să influenţez. N-am avut această autoritate, şi fie bine încredinţat domnul Kogălniceanu că, dacă astăzi viu, precum am venit de la început, să combat un lucru, nu este pentru că nu este făcut de mine, ci pentru că mi se pare că este rău şi nu trebuie să persistăm într-o cale care poate să ne ducă la consecinţele cele mai triste.

Apoi de ce onorabilul domn Gheorghiu, cînd am zis de două ori categoric aceleaşi cuvinte, şi cuvintele mele sînt scrise acolo la domnii stenografi, nu le reproduce esact? Am zis de amicii dumisale cari erau la putere, care aveau funcţiuni publice, n-am zis de onorabilul domn Gheorghiu, care nu le avea; şi am zis că regret că domnul Carp nu este aici ca să citească poate chiar din acele depeşe.

Viu acuma la domnul Bosianu. Mai întîi vă declar că colegiul I din Huşi nu este fabrică, are patentă de independinţă, şi a căutat totdeauna

* Citeşte: *s-a.*

să aleagă oameni care să nu se presupuie că sînt recomandaţi. Colegiul I din Huşi a ales pe domnul Ştefan Golescu [2], un nume care străbate pînă la Huşi, şi, onorabilul domn Golescu optînd pentru Vlaşca, colegiul acela independinte a ales pe domnul Bosianu spre a se făli de onorabilul domn Bosianu. Aş fi fost ministru, n-aş fi fost ministru, colegiul acela alegea o ilustraţie, şi domnul Bosianu nu a priimit după invitarea Senatului, pentru că Senatul nu alege pe senatori, ci a priimit după declaraţiunea ce am făcut în Senat nu ca ministru de interne, ci ca membru al acelui colegiu.

Domnul Bosianu este expresiunea liberului vot al colegiului de Huşi şi ar fi de dorit ca şi alţii să fi fost tot aşa de liberă expresiune a colegi-[i]lor în care sînt aleşi [3].

„Monitor", 1869, nr. 21,
p. 147, col. 5 — p. 148, col. 1.

NOTE

[1] Pe marginea alegerii lui Petre Grădişteanu, Al. I. Gheorghiu îşi exprimase surprinderea că acesta, originar din Ţara Românească, a putut fi ales de un colegiu sucevean „de săteni", că el, care a luptat „într-un mod astfel cum a căpătat aprobarea ţărei întregi că a lucrat în contra violentărei conştiinţei alegătorilor", a putut admite a fi ales „prin impunerea prefectului".

[2] Vezi partea a IV-a a volumului, p. 644—645 şi notele respective.

[3] P. Grădişteanu a fost confirmat la colegiul IV Suceava.

*Discurs privitor la misiunea guvernului din care face parte — guvern care se străduieşte „a stinge discordia din întru". Despre şicanarea la care este supus**

Domnilor, să binevoiţi a-mi permite să ridic mai sus decît persoana mea cestiunea pendinte între onorabilul domn Holban şi mine [1].

Domnilor, cînd am intrat în minister, ne-am hotărît să ne uităm înainte, iară nu înapoi. Ministerul s-a format de oameni cari erau în trecut despărţiţi prin convicţiuni şi acte politice. Întrunirea aceasta pentru ce s-a făcut? S-a făcut în faţa unei situaţiuni adusă prin retragerea voluntarie a ministerului Golescu şi prin necesitatea care se simţea de o bucată de timp să vie un minister [2], dacă voiţi numiţi-l chiar de tranziţiune, dară un minister care să se silească a stinge discordia din întru, ca cu atîta mai mult să fie tare naţiunea în afară.

Ca ministru de interne, acolo unde mi s-a părut că unii din prefecţi prin esces de zel merseseră mai departe decît se cuvenea, am căutat a precurma persecuţiunile.

La Bacău era prefect un amic al meu; ei bine, ministrul de interne sacrificînd pe prefect a perdut lui Kogălniceanu un amic, şi am făcut-o fiindcă era datoria mea. Domnul Scorţescu, în lupta ce susţinea cu partidul politic care în ţara noastră reclamă singur monopolul independinţei, mersese prea departe şi făcuse traiul greu acelor domni din această frac-

* Şedinţa din 24 ianuarie 1869.

ţiune. Domnia-sa, chiar în ziua cînd am intrat eu, sau a doua zi, a fost mişeleşte lovit în mijlocul uliţei...

Domnul A. Gheorghiu: Fiindcă lovise.

Afirm că nu lovise, ci ca să eserseze o mai mare presiune a cerut distituirea mai multor funcţionari, şi i-am răspuns că nu adoptăm drumul pe care intrase, şi ca ministru de-abia venit trebuie să împac şi să asigur pe adversarii politici, şi prin urmare nu pot acorda distituirea în loc [bloc?] a acestor funcţionari. Atunci prefectul s-a retras. Pe cine am numit? Am numit un bărbat care în Bacău, în calitate de preşedinte al tribunalului, în timpul lui vodă Cuza, îşi cîştigase titluri incontestabile despre independinţa şi capacitatea sa. Afară de aceasta, toate simpatiile sale era pentru oamenii din fracţiune, cu care se afla legat prin înrudiri foarte de aproape, era văr primar cu domnul Leca şi mi se pare chiar cu domnul Negură. Socotesc, domnilor, că am dat o dovadă de moderaţiune. Aceasta pentru Bacău [3].

Să viu la Iaşi. La Iaşi primăria prin esces de zel mersese pînă a refuza sala...

Domnul A. Gheorghiu: Şi astăzi o refuză.

Fără ştirea şi aprobarea mea.

Domnul A. Gheorghiu: Denunţ faptul.

A refuzat sala luptelor electorali domnilor din fracţiunea liberă, cari îşi făcuse acolo teatrul profesiunilor dumnealor de credinţă, şi am ordonat primăriei într-un chip categoric ca sala să fie pusă la dispoziţiunea alegerilor în timpul alegerilor.

Onorabilul nostru preşedinte al consiliului [4], în calitatea sa de ministru al lucrărilor publice, văzînd că se zice ceva despre unul [din] membrii fracţiunii, în privinţa cutării şosele, domnia-sa a consultat caracterul său cavaleresc necontestat de nimeni şi a zis: domnilor, nu sînt lucrurile astfel, e multă patimă, cestiunea nu e aşa!

Iată, domnilor, dovezi ce ministerul actual a dat de spiritul de împăcare şi de moderaţiune cu care s-a servit către fracţiunea liberă şi indipendinte...

Domnul A. Gheorghiu: Faceţi procesul partidului. Cer cuvîntul, domnule preşedinte, să spunem şi noi ce ştim.
Domnul preşedinte: Aţi venit şi aţi spus ministerului că nu a adus el balsamul care l-a promis, şi este dator să răspunză.

Ce voieşte domnul Gheorghiu? Să intru în ceartă şi să mă înjur surugieşte cu domnul Holban? Nu voi aceasta...

Domnul Holban: Am dat dovadă că nu sînt capabil de aceasta.

Rugaţi pe domnul Gheorghiu să mă lase, că nu-l atacă nimeni. Domnia-sa e june, nevinovat, ce poftеşte să-i dau? Pentru Dumnezeu, nu am nici o cestiune personală cu domnia-sa! Domnia-sa a acuzat pe domnul I. Brătianu că înjură pe un tînăr, şi astfel dă domnia-sa acum exemplu de moderaţiune şi de bună-cuviinţă? Nu am nimic cu domnia-sa, ce vrea? Vrea să-i dau statuie de aur? Monopol de patriotism? Să i le dau bucuros!

Domnilor, am făcut tot ce am putut ca să nu fiu înjurat; ei bine, care a fost acum purtarea a doi membri din fracţiune către mine şi către ministeriul trecut?

Ei, domnilor, în Senat zile întregi am fost insultat într-un chip nedemn de talentul cel mare ce au adversarii noştri, că sînt nimfa Egeria [5] a ministeriului trecut, că sîntem continuarea ministeriului trecut, că sîntem dublete, injurie peste injurie. Procesele-verbale ale Senatului vor dovedi aceasta. Şi am zis că în minister se află preşedintele ministerului, om de la 11 februariu, şi Kogălniceanu, om de la 2 mai, şi a da[haida?] să insultăm pe Kogălniceanu pentru ca omul de la 2 mai [6] să vie să apere pe 2 mai şi atunci să se aplice principiul: *divide et impera*, pentru că preşedintele consiliului nu m-ar tolera să mă apuc să fac espunerea de motive a lui 2 mai. Iată poziţiunea ce ne-a făcut domnul Holban două luni şi jumătate, necontenit; că ministru[l] de interne la 2 mai a făcut cutare şi cutare, să intre în trecutul meu, să zică că am combătut fracţiunea. Ei bine, ce am făcut eu la toate aceste? Totdeauna am eludat cestiunea, nu am răspuns nici o singură dată, nu am venit să zic nici un cuvînt pentru 2 mai. Am zis numai că, atunci cînd voi fi deputat şi voi fi singur eu pus în cestiune, voi vorbi de 2 mai, voi arăta pentru ce 2 mai a căzut, însă altă dată, cînd vom face istoria. Astăzi am declarat că sînt om constituţionale, avînd în cap un bărbat care a răsturnat pe 2 mai, şi apoi ideele de atunci nu mai pot domni astăzi. Iată ce am făcut totdeauna. Domnul Holban necontenit strigă: trecutul! Domnilor, înţeleg să vie unul din acei care înainte de 2 mai a luptat pentru a-l preveni şi după 2 mai a luptat pentru a-l răsturna, unul din aceia care au titluri de esiliuri, titluri de puşcărie, titluri de prigonire, titluri de sacrificie mari; să vie acela să-mi impute trecutul; atunci aş înţelege; nu numai că aş înţelege, dară o înţeleg. Sînt nişte oameni cari au urmat alt tărîm; eu am socotit că voi ajunge la un scop mai curînd, călcînd o Constituţiune; sînt alţii cari au ars Regulamentul organic. Cine vine să mă atace? Vine domnul Holban [7], care mărturiseşte că pînă la 1860 a fost pe bancele universităţii din Paris, scriind de acolo cu titlul de inginer agronom; fac apel la domnul Adrian...

Domnul A. Holban: Nu e esact, aduceţi dovezi.
Nu mă forţaţi ca să întrebuinţez un termin mai energic, care pentru respectul ce am pentru locul şi bancile pe care şed nu-mi permit a-l întrebuinţa. *(Zgomot.)*
Domnul preşedinte: Respectaţi numai din gură, dară în faptă nu; aţi acuzat pe ministru, permiteţi să vă răspunză.

Lăsaţi-l să zică, lăsaţi-l să facă ce va voi; întru nimic, nici ca ministru de interne, nici ca Kogălniceanu nu mă simţ insultat de domnul Holban. Domnul Holban nu mă poate insulta...

Domnul A. Holban: Aş fi insultat cînd aş fi lăudat de domnia-ta.

Şi nici nu mă va atrage din drumul meu, cîte vorbe va zice.

După 30 de ani de luptă, unii aci şi alţii dincolo, în lupta aceasta mare, ne-am despărţit într-un fel şi într-altul, dară am luptat; şi pînă la 1860, am luptat pentru libertate, libertatea individuale, abolirea censurei, a surghiunurilor şi cîte şi cîte! Care noi, cei bătrîni, le-am răbdat. Aş înţelege pe unii din acei domni cari în adevăr au luptat, cum este domnul Rosetti [8], domnul I. Brătianu [9], domnul D. Ghica [10]; dară cine vine cu aceste vorbe? Domnul Holban, care singur a mărturisit că pînă la 1860 nu au făcut nimic; care nu a avut nici frica esiliului, nici o frică, domnilor; libertatea dumisale individuale nu au fost jignită; domnia-sa vine astăzi şi atacă necontenit, şi apoi se mînie că într-un moment de nerăbdare, după o aşa lungă răbdare, i-am răspuns că nu a fost consecinte. Pentru ce eşti fără milă pentru nişte oameni cari au lucrat în nişte timpuri şi în nişte poziţiuni mult mai grele?

Acum, domnilor, nu vă spui nimic mai mult, e cestiune de poştă, de patru zile; peste patru zile vor veni dovezile şi se va vedea că onorabilul domn Holban era un amic bun al răposatului domn N. Istrate; domnul Holban nu va tăgădui. Figurau scrieri semnate de Holban inginer agronom; dacă nu este domnia-sa, atunci îi fac respectuoasele mele scuze. Domnia-lui a mai scris în jurnalul „Viitorul" [11], acel jurnal, domnilor, nu prea era liberal, nu reprezenta ideele fracţiunei libere şi independente.

Atît am spus şi nimic mai mult. Pe urmă, domnia-sa, după invitarea ce i-a făcut un amic pe care-l onora foarte mult, a priimit să slujească; însă domnia-sa zice că slujba nu [era] a ministeriului, ci [a] ţărei; ei bine, toţi cari trăiesc după urma budgetului tot aşa zic: nu slujesc ministeriului, ci ţărei; cunosc, domnilor, oameni cari au servit sub zece miniştri şi zic că slujesc ţărei. Cu toate acestea, ministeriul reprezintă o idee politică; chiar în America se reclamă de la funcţionari comunitate de idei. Ei bine, nu trebuie să presupuneţi că era o comunitate de idei între acel redactore, între [acela] care cînta faptele mele şi ministru[l] care le făcea?

Acum domnul Holban mai zice că eu i-am făcut imputări că avea legături cu onorabilul domn Lascar Catargiu. Aceasta este o legătură foarte preţioasă, domnul Lascar Catargiu este o persoană foarte onorabilă, însă domnul Lascar Catargiu [12] nu reprezintă deloc ideile fracţiunei libere şi indipendente. *(Aplauze.)*

Asemenea alt amic, domnul Nicu Aslan [13], nu reprezintă deloc ideile fracţiunei libere şi independinte care le scria domnia-lui la „Monitorul oficial"; mai mult încă, domnia-sa neagă cu desăvîrşire pentru că s-au servit de „Monitorul oficial" spre a scrie articole contra evreilor, articole care făcea poziţiunea mea foarte grea. Regretez că domnul Aslan nu este deputat, dară dincolo în Cameră, cu dreptul său de fost deputat de a veni aci, va spune acelora cari sînt în relaţiune cu domnia-sa dacă, cînd am văzut asemeni articole, nu i-am zis: domnul Holban se depărtează de la programa care v-am dat.

Mai mult, domnilor, s-a dat „Monitorul" în concesiune la particulari, şi domnul Holban a trecut la acea antrepriză particulară a „Monitorului", fiind concesiunea aceea încredinţată amicului meu Nicu Catargiu şi domnul[ui] Nicu Aslan, care negreşit nici unul, nici altul, nici în „Monitor", nici în alt jurnal, n-a reprezintat ideile fracţiunei libere şi independente.

Iată, domnilor, ce am zis şi aceasta nu este o cestiune personală, nu voi să atac pe domnul Holban, decît zic că domnia-sa, care are un trecut aşa de mic, şi încă în regimul liberal, cînd toate achiziţiunile dorite erau cîştigate: şi unirea şi libertatea, domnia-lui care a venit într-un regim odată creat, şi creat de alţii, nu de domnia-lui, să fie mai indulgent pentru cei bătrîni; ierte-le greşalele, şi, dacă nu le iartă, cel puţin critice-le cu lealitate, iară nu să se servească de dînsele numai ca să aducă zîzanie în consiliu şi în Adunare.

Iată ce am zis şi nimic mai mult.

Acum văd că între unii din domnii din fabricaţiune*, mai ales domnul Holban şi domnul Ionescu, şi mine este o duşmănie grozavă; necontenit, la fiecare discurs al dumnealor, mă atacă şi în urmă se miră de ce mi se suie indignaţiunea pe obraz. Eu, domnilor, deşi sînt ministru de interne, dară mai înainte de-a fi ministru sînt om şi pot perde şi eu răbdarea.

Să vedem însă care este cauza acestei duşmănii?

* Citeşte: *fracţiune.*

Este că eu sînt ministru de interne, ministru de peste Milcov, care cunoaşte Moldova, şi o cunoaşte bine, domnilor; cunosc partea tare şi partea slabă a fiecăruia. Ei ! Cu acesta nu avem să ne jucăm, zic, domnilor, pe acesta nu avem să-l înşelăm ca pe domnu[l] Brătianu, să facă circulări cu promisiuni de sprijin; şi să-l facem să crează că este lege acolo unde nu era lege, să-l facem ca, necunoscînd împregiurările, să facă greşeli pe care sînt sigur că domnu[l] Brătianu le recunoaşte astăzi. Cu mine nu este însă tot aşa; eu cunosc acestea; mă cunoaşteţi, dară vă cunosc şi eu destul... *(Aplauze.)*

Vă cunosc, domnilor, din faşe, şi ştiu din ce ouă v-aţi făcut. *(Aplauze, ilaritate.)*

Mai vine onorabilul domn Holban şi zice: cum ! ministrul de la 2 mai cutează să-mi zică mie: n-ai să te mai alegi deputat ! Ei, domnilor, în curînd se vor esplica cuvintele mele şi veţi vedea că n-a vorbit ministrul, ci deputatul Kogălniceanu; vă veţi convinge cînd vor fi să se facă acele alegeri, şi sînt mai mult decît probabilităţi că alegerile nu se vor face de Kogălniceanu; însă Kogălniceanu, nu ca ministru, ci ca ieşan, ştie hotărît cum v-aţi ales deputaţii...

Domnul A. Gheorghiu: Paragraful estraordinar, aveţi dreptate.

Nu s-a întrebuinţat paragraful estraordinar, şi daca s-a întrebuinţat, s-a întrebuinţat în favoarea, nu în contra dumneavoastră.

Domnul Holban: Protestez, domnule preşedinte; aceste sînt insinuaţiuni nedemne. *(Zgomot.)*

Domnul A. Gheorghiu: E neadevărat.

Domnul A. Holban: E o margine şi pentru insinuaţiunile acestea nedemne. *(Zgomot.)*

Să vie domnii miniştri Brătianu şi Arion[14] să spuie, şi fac apel la domnu[l] Arion daca eu am făcut procesul ministerului trecut sau daca voiesc să-l fac... *(Zgomot.)*

Domnul Gr. Eliade: L-aţi făcut.

Daca am zis ceva care ar da să se înţeleagă aceasta, o rectific; dară n-am zis-o şi n-am făcut nicidecum procesul ministerului trecut, decît am zis că domnia-lor s-au ales în Iaşi prin toleranţa şi magnanimitatea ministerului trecut...

Domnul Holban: Nu este adevărat, m-am ales la 1866 cînd nu era ministru domnu[l] Brătianu.

Domnul Gheorghiu: M-am ales pentru întîia oară cînd era ministru domnu[l] I. Ghica.

În tot anul opiniunile alegătorilor se schimbă, mai cu seamă cînd aleşii nu-şi ţin făgăduielile date alegătorilor. Domnia-lor, în întrunirile din Iaşi, au făgăduit munţi de aur alegătorilor.

Domnul A. Gheorghiu: Dumneata ne-ai combătut totdeauna.

Niciodată n-am combătut pe domnul Gheorghiu, pentru că domnialui a fost un X în Moldova *(zgomot)*... faceţi, domnule preşedinte, pe domnu[l] Gheorghiu să dovedească prin o atitudine mai demnă că este profesore şi că nu merită pentru domnia-sa ancheta ce aţi orînduit.

Am sprijinit şi sprijin, fiindcă am bună opiniune despre concetăţenii mei ieşeni, am sprijinit şi cred că dumnealor nu vor mai alege oameni cari n-au făcut decît foarte mult rău oraşului Iaşi, făcînd să creadă că eu sînt în ţară inimicul civilizaţiunei şi a tot ce e mare şi sînt în această ţară; au ieşit pe strade, au întărîtat populaţiunea, au întărîtat toate pasiunile şi astfel numai au izbutit.

Eu voi fi sau nu voi fi ministru, dară am convicţiunea plină şi întreagă că mai cu osebire domnul Holban nu va mai fi ales. Iată ce am zis eu, iară nu că voi înrîuri alegerile. Cînd aş voi să combat, aş combate pe alţii, iară nu pe domnul Holban, pe care-l pot încredinţa că cuvintele domnieisale niciodată nu-mi vor putea strica nici pofta de mîncare, nici somnul. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1869, nr. 23, p. 159, col. 1—3.

NOTE

[1] Vezi supra, p. 151 şi urm.

[2] Vezi Introducerea.

[3] Vezi supra, p. 26 şi urm.

[4] Dimitrie Ghica.

[5] Vezi supra polemica cu N. Ionescu, p. 39.

[6] Vezi partea I a volumului, p. 51, nota 4.

[7] Vezi supra, p. 151 şi urm.

[8] Pentru C. A. Rosetti vezi *Lui C. A. Rosetti (1816—1916). La o sută de ani de la naşterea sa*, ediţia a treia, 1916, VII + 484 p.; R. Pantazi, *C.A. Rosetti. Gînditorul, Omul*, Bucureşti, 1969, 397 p. + il.; V. Netea, *C. A Rosetti*, Bucureşti, 1970, 447 p.; mai vezi şi *O scrisoare din 1858. C. A. Rosetti către Mihail Kogălniceanu*, în vol. *Unirea, 24 ianuarie 1859...*, Bucureşti, 1909, p. 78 — 80; I. L. Caragiale, *Din viaţa lui C. A. Rosetti, prezident al Camerei. Bietul prizonier şi cognacul fratelui Raşca*, în „Adevărul literar şi artistic", III, 1922, nr. 81, p. 2.

[9] Pentru I. C. Brătianu vezi Fr. Damé, *I. C. Bratiano. L'ère nouvelle. La dictature*, ediţia a doua, Bucureşti, 1885, VI + 312 p.; *Biografia marelui om de stat al României, Ion C. Brătianu*, Bucureşti, 1902, 20 p.; *Din scrierile şi cuvîntările lui Ion C. Brătianu. Lupta pentru redeşteptarea naţională. Pagini de istorie contemporană*, Bucureşti, 1921, 591 p.; Paul Bataillard, *Jean Bratiano et la politique extérieure de la Roumanie (1891)*, Bucureşti, 1940, XXVI + 49 p. + 3 pl.; C. Răutu, *Ion C. Brătianu. Omul. Timpurile. Opere (1821—1891)*, Turnu Severin, 1940, 251 p. + 4 il. Mai vezi şi N. D. Popescu, *Ioan C. Brătianu şi Mihail Kogălniceanu*, în „Calendarul pentru toţi românii", 1892, XVII, p. 150—152.

[10] Pentru Dimitrie Ghica, preşedinte al Consiliului de Miniştri în momentul discursului, vezi: Ghika, prince Démetrius, *Quelques pages de ma vie*, Bucureşti, 1856, 44 p.; idem, *Réponse au „Morning Herald" et à „L'Étoile du Danube"*, 1856, 7 p.; Mariu Theodorian Carada, *Prinţul Dimitrie Ghika*, în „Noua revistă română pentru politică, literatură, ştiinţă şi artă", 1913, XIII, p. 194—195.

[11] „Viitorul — ziar politic, comercial şi literar", Iaşi. A apărut bisăptămînal între 18 ianuarie şi 19 iulie 1861 sub redacţia lui G. Balş şi N. Aslan.

[12] Pentru Lascăr Catargiu şi relaţiile lui cu K., mai mult în partea a IV-a a volumului. Apoi *Lascăr Catargiu*, Bucureşti, 1907, 48 p.; N. Iorga, *Oameni care au fost*, Bucureşti, I, 1934, p. 275—277.

[13] N. Ceaur Aslan a fost redactor-şef al „Monitorului" între 5 octombrie 1864 şi 14 martie 1866.

[14] Ministru de finanţe şi război şi respectiv de interne.

*Răspunde interpelărilor lui Pană Buescu şi ale altora în legătură cu reprimirea în armată a generalului Macedonski, deşi demisionase**

Domnilor, mulţumesc onorabilului domn Buescu [1] pentru interpelarea care ne-a făcut-o în un chip cu totul moderat şi demn şi-i arătăm

* Şedinţa din 27 ianuarie 1869.

recunoştinţa noastră; şi totodată declar că nu dorim mai bine decît să ni se dovedească greşeala, dacă este greşeală. Însă în convingerile noastre şi, după ce am consultat oameni de drept competinţi, afirmăm că nu ne socotim greşiţi, din contra, credem că am îndreptat o strîmbătate făcută unui oficer care nu o merită; şi în aceasta sîntem, o declar încă o dată, foarte fermi şi primim toate consecinţele călcării de lege, dacă este o călcare de lege, cum a zis onorabilul domn Buescu.

Iată faptele cum sînt, domnilor, faptele, datele, care sînt mai elocuente decît toate vorbele:

La anul 1862, apriliu 4, s-a promulgat legea votată de Cameră în 28 martiu 1862.

Legea aceea, după ce arată că funcţiunea este deosebită de grad, apoi zice: nici unui oficer nu i se poate lua gradul decît în cazurile şi după formele determinate de lege.

Aceasta e legea de la 4 apriliu 1862.

La 4 apriliu 1862, domnul general Macedonschi[2] era întîiul adjutant a fostului domn. Puţin după aceea s-a numit şef al garnizoanei de Bucureşti, după această lege; au servit în calitate de şef garnizoanei de Bucureşti pînă la 21 august 1862; atunci numitul şi-a dat demisiunea din postul de comandant al garnizoanei de Bucureşti şi atunci Ministerul de Resbel, în loc să-l pună în poziţiune de neactivitate, căci nu putea să-l şteargă din controalele armatei, fiindcă legea zice că nici unui oficer nu i se poate lua gradul din armată afară din cazurile şi prin formele prevăzute de lege, în loc, zic, să-l pună în neactivitate, l-a trecut ca sur-numerariu, ca să nu i se dea ca fiecărui oficer solda neactivităţii.

Iată poziţiunea generalului Macedonschi în ziua cînd s-a promulgat această lege. Să mi se arate demisiunea generalului Macedonschi din armată, să mi se arate măcar degradarea şi izgonirea lui din armată prin o sentinţă judecătorească, şi atunci vom pleca capul şi vom zice cum că am greşit; însă generalul Macedonschi, din momentul acela, necontenit a protestat în contra poziţiunii teribile care i s-a făcut, a protestat încă mai mult după 11 februariu, fiindcă generalul Macedonschi, de la august 1862 pînă la 1865, era în drept să se îndoiască de justiţia guvernămîntului trecut, căci a fost prigonit fără să o merite; şi aceste cuvinte în gura mea, domnilor, nu puteţi să le priviţi decît ca un adevăr, căci eu n-am onoare să cunosc pe generalul Macedonschi decît prin simple două vizite.

După 11 februariu, domnul general Macedonschi a crezut, era în drept să creadă că i se va face dreptate, căci a văzut că s-au îndreptat şi alte strîmbătăţi făcute altor oficeri; şi nu s-a îndoit că va găsi şi el dreptate; de aceea s-a adresat la domnul general Adrian, cerînd dreptate...

Domnul general Adrian: Cer cuvîntul.

Nu fac nici o învinovăţire, căci n-aţi făcut nimic.

Iată ce găsesc, domnilor, găsesc o petiţiune dată către ministru[l] de resbel, din 12 februariu 1868, ultima sa reclamaţiune, pe care găsesc o rezoluţiune nesubscrisă: „La dosar din ordin". Atît găsesc, şi să vă citesc acum protestul domnului general Macedonschi, însă mai întîi vă adaog că acest domn a stăruit pentru aducerea misiunii franceze în ţară. *(Citeşte protestul.)*

Domnilor, am avut onoare a vă spune poziţiunea în care s-a aflat generalul Macedonschi în ziua de 4 apriliu 1862. În ziua de 4 apriliu 1862 s-a zis că nici un oficer nu poate să fie şters din cadrele armatei, că nici unui oficer nu i se poate lua gradul decît prin demisiune sau sentinţă;

am avut onoare a vă arăta cum că numitul înainte de ziua de 4 apriliu a fost primul adjutant al fostului domnitor, pe urmă a fost comandant al garnizoanei, apoi şi-a dat demisiunea din postul de adjutant şi de comandant, conform legii, căci art. 63 zice : „funcţiunea este deosebită de grad", însă el n-a fost şters din gradele armatei cu consentimentul lui. Iată poziţiunea. Acum se vorbeşte că este o lege din '64, după care, cine cere retragerea capătă pensiune şi cele[l]alte. El n-a cerut retragerea, el a demisionat numai din funcţiunea care ocupa şi şi-a regulat pensiunea cum am avut onoare a vă arăta, înainte de legea din 4 apriliu 1862.

La 2 martiu 1862, numitul general se adresează cu petiţiunea la ministerul * de resbel, principele Iancu Ghica. Iată ce zice. *(Citeşte.)* Aceasta este înaintea legii din 4 apriliu 1862; la 4 apriliu, numitul se găsea adjutantul înălţimei-sale, însă cu pensiunea regulată, după aceea s-a numit comandant al garnizoanei şi pe urmă şi-a dat demisiunea din această funcţiune. Gradul însă i-a rămas. Cine a putut, cu legea în mînă, să-l scoată din gradul său?...

Domnul general Adrian binevoieşte a-mi aduce aminte că aceasta s-a făcut sub ministerul meu. O recunosc, însă onorabilul domn general Adrian trebuia să-şi aducă aminte că atunci Ministerul de Resbel era altminterea constituit decît astăzi. Ministrul de Resbel atunci tracta mai mult cu domnitorul, şi, dacă este să trag o răspundere morală, recunosc că am greşit şi nu mă căiesc de a recunoaşte, dară declar că eu n-am ştiut nimic. Cred că onorabila Cameră va ţine socoteală de declaraţiunea ce vine din partea mea : declar că sub ministerul meu un coleg al meu a comis o injustiţie pentru generalul Macedonschi, căci în adevăr domnul general Iacovachi era în aceeaşi poziţiune ca domnul Macedonschi şi a murit ca comandantul diviziunii teritoriale din Iaşi.

Iată situaţiunea : domnul general Macedonschi n-a demisionat; a fost pus, cum se zicea pe vremea aceea, pe armată, sur-numerariu; prin urmare, conform cu legea din 4 martiu**, poate zice : sînt militar şi reclam de la dreptatea ţării cum că aceasta să mi se ţină în seamă. Mie îmi place a crede că dacă după 11 februariu domnul general Macedonschi venea înaintea Adunării cu aceste titluri şi zicea că cere de la Adunare nu gradul, căci îl avea, pentru că nu era şters din armată, dară să i se plătească leafa de punerea în disponibilitate ca general, eu sînt încredinţat că Adunarea i-ar fi dat, pentru că i s-a făcut o strîmbătate cînd s-a pus pe armată, şi trebuia să fie pus în poziţiune de disponibilitate şi prin urmare să primească şi un salariu.

Pe acest tărîm, cred că sîntem foarte tari, că n-am făcut abuz de putere. Dară se zice că e călcare de lege. Ei bine, călcarea de lege trage după sine răspunderea. Voiţi dumneavoastră să supuneţi Curţii de casaţiune să vadă dacă noi am călcat legea pozitivă din 4 apriliu 1862? Noi primim cu bucurie trămiterea noastră înaintea Curţii de casaţiune. Cu legea în mînă declar că nu am greşit, că nu socotim că am făcut un rău. Domnul general Macedonschi, puteţi a o mărturisi, a slujit ţării pe vremea aceea şi în condiţiunile de atunci şi nu a greşit; este om onorabil şi sărac, şi atît de sărac, încît, cînd i s-a retras funcţiunea de comandant şi de adjutant, şi-a congediat şi învăţătorul copiilor şi s-a retras la o moşioară, la un petic de moşie, unde se ocupa singur de educaţiunea copiilor săi, suferind lipsa şi sărăcia de toată ziua. Domnul general Macedonschi este

* Citeşte: *ministrul.*
** Citeşte: *aprilie.*

onorabil și sărac și nu cred că am făcut un rău țării consiliînd pe domnitorul să îndrepte o greșeală făcută unui vechi militar care nu a greșit nimica. *(Aplauze.)* Și aceasta am făcut-o cu convingțiune că am făcut bine.

Vă rog dară să fiți buni și drepți și să nu ne imputați, pentru că socotim că nu am călcat legea, ci, din contra, vă dovedim că am îndreptat o călcare de lege făcută către un om care nu a meritat-o ; și această mărturisire e mai prețioasă în gura mea, căci, cum a zis domnul Adrian, greșeala este făcută în ministerul meu, de un coleg al meu.

> *Domnul major M. Radu:* Domnilor, suindu-mă la această tribună, credeam că voi avea onoarea a răspunde domnului ministru de resbel, fiindcă domnia-sa este mai competinte în această materie, dară văd că acum poziținea este dificilă, pentru că am a răspunde domnului Kogălniceanu, unul din bărbații cei mai iluștri ai țării. Cu domnul Duca sînt arme mai ușoare de întrebuințat, pe cîtă vreme cu domnul Kogălniceanu trebuiesc arme tari.
> Domnilor, orice om care a fost odată în oștire trebuie să aibă una din aceste patru poziținni pe care le-a creat legea din 1864, adică: activitatea sau disponibilitatea, neactivitatea, reforma și retragerea [...].
> Vedeți, domnilor, că domnul general Macedonschi a fost pus în poziținnea din urmă, adică în retragere, căci este fapt constatat că domnia-sa s-a bucurat în timp de 5 ani de o pensiune de 2 000 lei pe lună, ba încă a mai venit anul trecut și a reclamat încă 500 peste pensiunea ce i-a fost acordată de Cameră, pentru marile servicii făcute de domnia-sa. *(Aplauze.)*
> Nu am trebuință, domnilor, să vă mai citesc articolile, pentru că domnul Buescu v-a spus care sînt, ci voi zice numai atît, că domnul ministru de interne nu a voit sau a fugit, căci domnia-sa e dibaci în legi *(ilaritate)*, a fugit de pe adevăratul tărîm de a ne spune că prin raportul domnului general Ghica din 28 august 1862 domnul Macedonschi a fost pus în poziținne de neactivitate. Vedeți că domnul Macedonschi, după promulgarea legii, la 28 august 1862, a fost pus în poziținne de neactivitate, și neactivitatea, cînd durează trei ani, pune pe oficier în poziținne de reformă și nu mai poate intra în oaste. Ei bine, domnia-sa a șezut cinci sau șase ani în această poziținne...

Rog pe domnul major Mihail Radu să-mi ierte un mic cuvînt.

Domnia-lui mi-a adresat un cuvînt de dibaci în legi ; eibine, să-mi dea voie să-i răspund și eu dumnealui, fără a-l ataca cu aceasta în nimic, că, dacă eu sînt dibaci în legi, domnia-sa este neștiutor cel puțin într-un principiu de lege, în acela că legile nu au putere retroactivă.

Domnia-sa v-a spus poziținnile oficierilor create prin legea din 1864, dară domnia-sa n-are drept în privința domnului general Macedonschi să vorbească decît cu legea din 1862.

În acea lege nu se zice că oficierii pensionari nu mai sînt în armată, căci legea din 1862 nu zice alt nimic decît că nici un[ui] oficier nu i se poate lua gradul din armată fără o hotărîre judecătorească sau fără demisiune.

Iată tot raționamentul domnului Radu Mihail : este că se slujește de o lege care nu are valoare în privința domnului Macedonschi, fiindcă domnia-sa a fost numit comandante al garnizoanei după legea din 1862, fiindcă generalului Macedonschi i s-a votat acea pensiune înaintea legii din 1864, și nu numai că tocmai la 1864 s-a zis aceste cuvinte, că retragerea este poziținnea unui oficier care intra în viața privată, dară din contra, domnul general Macedonschi, cu legea din 1862 în mînă, necontenit a strigat : nu mi-am dat demisiunea ! Cum dară domnul Radu Mihail vine și zice că a luat pensiune în cuprinderea legii din 1862, care nu zice că, luînd cineva pensiune, nu mai este în armată ? Și cînd, din contra, a protestat necontenit ? Ei domnilor, pentru ce osîndiți pe acest om azvîrlit și silit să se ducă la moșie cu femeia și copiii și a lua pensiunea, și cînd ?

După 18 luni de aşteptare. Ei bine, domnilor, ce este aici? Este o cestiune de comptabilitate, o cestiune de a vedea dacă poziţiunea lui de disponibilitate îi da mai puţin decît i-ar fi dat pensiunea, o cestiune de compensaţiune.

În cît se atinge de cuvintele aspre zise aci din partea unui june oficier în contra unui vechi şi bătrîn general, care a slujit 28 de ani, şi în contra altui general, domnul Iacovache, care a slujit 32 de ani în Moldova, care acolo a fost cel dintîi care a încins sabia în miliţie şi care înainte încă de 1832 a purtat 15 ani iataganul şi pistolul, căci înainte aşa era garda românească, domnul general Iacovache a fost acela care a comandat întîiul buluc de români, pentru că pînă atunci erau numai greci şi sîrbi care păzeau persoana domnitorului, eu nu voi zice nimic, fiindcă cunosc inima domnului Radu, fiindcă cred că domnia-sa regretă acele cuvinte, căci, dacă nu le va regreta, cînd va fi bătrîn va auzi şi domnia-sa acele cuvinte de neştiinţă, fiindcă ştiinţa este progresistă, şi daca domnul Radu Mihail, în faţă cu generalul Macedonschi, se socoteşte mai învăţat, ei bine, crează domnia-sa că junii noştri oficieri de atunci vor fi de trei ori mai învăţaţi decît domnia-sa, şi nu cred că-i va părea bine să auză pentru domnia-sa cuvinte ca acelea pe cari le-a repetat domnia sa astăzi la adresa bătrînului general Macedonschi. De ce nu s-a asociat domnia sa cu cuvintele domnului Ioan Brătianu, care fiind insultat de nişte tineri a apărat bătrîneţele, şi bine a făcut, pentru ce domnia-sa nu a luat lecţiuni de acele cuvinte drepte şi sfinte, şi vine de aruncă injurii unui om bătrîn care a servit ţărei în nişte timpi mult mai grele decît cele de acum.

În cît priveşte arderea lagărului de la Floreşti [3], nu este domnul general Macedonschi care a fost cauza, pentru că ştiţi foarte bine că lagărul acela, cum a fost organizat, bine sau rău, a fost cel dintîi act de regenerare care l-a făcut România întrunită.

Răspunde din nou lui P. Buescu [4].

Domnilor, onorabilele domn Buescu, oricît ar susţine, totuşi, prin această cestiune repune pe tapet cestiunea de alaltăieri, căci ce poate să se zică mai aspru contra unui ministeriu decît de a pretinde cum că colegii primului ministru conspiră contra ideelor şi principiilor reprezentate de primul ministru, şi aceasta mai cu seamă cînd domnul Buescu a arătat cu degetul la mine. Domnilor, precum întîi am dat tributul meu domnului Buescu recunoscînd modestia şi moderaţiunea ce a pus în această cestiune, cu atît acuma îmi permiteţi a vă spune că, orice protestaţiune veţi face, cuvintele le-aţi zis şi pe noi ne-aţi pus în suspecţiune de rea-credinţă contra ordinii de lucruri actuale, arătînd că altele sînt opiniunile noastre şi altele sînt opiniunile primului ministru.

Domnul Buescu: Faptele.

Faptele! Iată faptele: sînt ministru de interne de două luni şi jumătate. Fac apel la dumneavoastră să-mi dovediţi daca eu am făcut politică, daca am prejudecat opiniunile politice ale celui mai mare număr de funcţionari cu care am onoare a servi şi cari au fost în trecut adversarii mei politici şi au mers pînă a vota escluderea mea din Constituantă [5], ştiţi pe ce cuvinte; fac apel la acei funcţionari să spună daca din partea mea au găsit şicane sau daca, din contra, n-au găsit francheţă şi lealitate. Mai fac apel la Adunare şi la ţara întreagă daca în două luni şi jumătate am ameninţat, cel puţin de departe, vreuna din libertăţile Constituţiunei: libertatea de întruniri, de care s-a uzat sub ministerul meu în toată puterea

cuvîntului; libertatea de presă, în care nu am făcut nici un proiect, nici un avertisment, ci din contra, intrînd în minister, am găsit oarecari procese de calomnii, cari s-au închis.

Acum se vorbeşte de armată, şi de ce să nu punem pe tapet şi noi şioptele, de vreme ce domnul Buescu a pus aceasta pe tapet? Şi, cît pentru mine, sînt fericit că a pus-o domnul Buescu pe tapet, căci am ocaziune şi eu ca în faţa ţărei să stigmatizez aceste şiopte, fiindcă am nenorocirea, căci e o nenorocire domnilor, că sînt pe aceste bănci şi sînt de peste Milcov. *(Protestări energice.)* Se pretinde cum că eu fiind ministru de peste Milcov mă aflu cu domnul ministru de resbel [6] în aceeaşi calitate şi mă ingerez în afacerile domniei-sale, înrîrurez asupra numirilor făcute de domnia sa.

Domnilor, pentru aceasta protestez în chipul cel mai solemnel, că o singură numire, că o singură schimbare, afară de aceea a onorabilului domn Radu Mihail, nu s-a făcut nici în consultaţiune cu mine, nici cu ştirea mea, pentru că ministrul de resbel este stăpîn în ministerul său, cum sînt şi eu stăpîn în ministerul meu.

Protestez dară în chipul cel mai solemnel în contra acestor şi opte. Asemenea mai protestez în chipul cel mai solemnel în contra acestor insinuaţiuni, pentru că eu, ca ministru de interne, cred că nu-mi e permis a mă uita înapoi, ci numai înainte; n-am a face deloc cu opiniunile cutărui sau cutărui oficer din armată; eu n-am dreptul să cer de la domnul ministru de resbel decît numai ca armata să fie ce trebuie să fie, şi ce-mi place să cred că este.

Se zice cum că eu prigonesc pe oficierii de la 11 februarie; dară, dacă ar fi aşa, aş fi consimţit eu, ca membru al consiliului, cum că oraşul Iaşi, pot zice Moldova, să fie încredinţată unora din cei mai patriotici, capabili şi demni ofiţeri care au luat parte activă la evenimentul de la 11 februariu?...

Domnul Gr. Eliade: Colonelul Leca?!

O voce: S-a regulat...

Colonelul Leca [7]! Dacă ar fi aici colonelul Leca, ar veni şi ar protesta alături cu mine în contra cuvintelor domnului Eliade.

Domnilor, ce este astăzi? Ce voiţi dumneavoastră? Ce voieşte domnul Buescu? Să se facă aceea ce nu se permite în nici o armată, cum că oficerii să-şi aclame pe generalul lor? Aceasta nu este admisibil. Acestea nu sînt cuvintele mele; acestea sînt cuvintele dumnealui * şi bravului colonel Haralambie [8], care niciodată în viaţa lui nu a priimit teoria cum că oficerii să-şi aclame generalii. *(Protestări.)*

O voce: Nimeni n-a zis aşa.

Aţi zis că generalul Macedonschi nu este priimit de opiniunea publică din armată.

Voci: Legea, nu oficierii.

Domnilor, eu văd că cestiunea de alaltăieri se pune pe tapet; faceţi ce veţi găsi de cuviinţă, sînteţi suverani; eu sînt dator să protestez şi să zic că nici în inima, nici în cugetul vreunuia din noi nu este ca să ne uităm înapoi, ci numai înainte. Noi însă nu priimim, căci nu socotim că vom contribui la întărirea armatei noastre, la formarea spiritului ei, nu priimim cum că oficerii să fie calificaţi şi să se califice unii cu titlul de februarişti, alţii cu titlul de cuzişti, alţii cu titlurile de maişti, alţii cu

* Citeşte: *demnului.*

titlu de rusolatri sau cu titlul de prusolatri. Nu priimim această teorie; noi ne uităm la oficerii capabili ca să-şi facă datoria lor.

Şi, dacă s-a numit generalul Macedonschi, este tocmai că voim să ţinem seamă de oarecari frice, cum că s-ar voi să se depărteze oficerii februarişti şi să se pună alţii cuzişti.

Ei, domnilor, apoi toţi am fost cuzişti, unii la '59, alţii la '62, alţii la '64 şi mai înainte; şi pentru că eu sînt ceva de mai tîrziu socotiţi că pentru aceasta sînt mai puţin carlist decît dumneavoastră? Dară vă pot încredinţa că sînt de sus şi pînă jos carlist, şi nu sînt cel după urmă care să apăr tronul şi dinastia lui vodă Carol, prin urmare niciodată nu voi lucra la slăbirea acelui tron. Dară generalul Macedonschi nu poate fi lovit, domnilor, nici măcar de suspecţiune. Generalul Macedonschi este un general care a fost prigonit de vodă de la 1862, şi pînă a căzut acel domn a suferit mizeria şi nu s-a adresat la vodă Cuza. Prin urmare, acest general nu începe în şioptele acelea cum că voieşte să puie la o parte pe oficerii februarişti.

Se mai zice că s-ar fi cerut de la comandaţie listă de calităţile şi meritele generalilor şi coloneilor cari sînt în retragere; mai întîi, eu cît pentru mine, nu ştiu dacă este o asemenea cerere şi nici nu o cunosc, dară zic: pentru ce dumneavoastră junii veniţi necontenit şi voiţi să îngropaţi de vii nişte oameni cari au încă vigoarea de a sluji? Este adevărat că astăzi sîntem în pace şi nu avem trebuinţa de concursul oficerilor în retragere, ci ne mulţumim cu concursul celor în activitate, însă tot întreb: pentru ce voiţi dumneavoastră să ridicaţi un drapel, tot ce este bătrîn nu mai trebuie să fie, ci noi şi numai noi?

Deunăzi, domnilor, am găsit înaintea noastră un colonel[9] adus cu scopul de a organiza miliţiile noastre după sistemul *Landwehr*-ului prusian, sistem pe care l-a cerut toată partida liberale şi toată Camera şi despre care s-a strigat că nu s-a făcut o iotă pentru organizarea armatei. S-a înfăţişat apoi în Senat un project pentru aducerea a doi, trei oficieri români din alte părţi, cari şi-au făcut o reputaţiune de bravură pe cîmpul bătăliei, şi îndată colonelii din Senat au sărit şi au strigat[10]: cum! să se aducă colonelul cutare sau cutare ca să ne mănînce pînea!

Acum e vorba de generalul Macedonschi, nu-l voiţi nici pe acela. Apoi pe acela nu-l voiţi, pe celălalt nu-l voiţi, dară ce voiţi dumneavoastră? Dumneavoastră cereţi de la noi, şi ne faceţi răspunzători, să manţinem ardoarea publică şi apoi nu voiţi să ne daţi mijloacele, nu ne lăsaţi să onorăm cu încrederea noastră pe acei cari o merită? Ziceţi că va cere numaidecît trei nasturi în loc de doi, gulerul în jos va fi brux?... [sic!]. Dară nu este ministrul de resbel, Consiliul de Miniştri? Dară nu va lua de seamă că oficerii de astăzi nu mai sînt ca aceia de la 1830 şi că trebuie să fie alminterea trataţi? Şi de unde vedeţi rabla, rugina aceea bătrînă, cînd omul acela a fost în armată pînă la '63? Vă pot spune chiar locul unde şedea cînd a tradus cu alţi oficeri regulamentele franceze; şedea într-un colţ al stradii Podu[l] Mogoşoaiei şi Cosma.

Prin urmare, de la '59, cînd s-a reformat straja, a urmat şi el mişcarea; şi iarăşi nu cred că un om care este în maturitatea vîrstei să nu fi făcut şi el ceea ce face bătrînul cal de resbel, care cînd aude trîmbiţa încă tresare, să nu fi urmat de a studia şi a vedea ceea ce este astăzi.

Noi avem dreptul de a numi. Am numit un om în care avem încredere. Credem că nu va face răzbunări; este un om fără opiniuni politice, ca militar. Nu credem că va urmări un program politic în armată, şi, dacă ar avea acel spirit, noi nu-l vom lăsa, căci nici unul din noi n-are

ure personale; nici unul din noi care a trecut prin apă şi prin foc n-a intrat în minister pentru ca să arunce unt-de-lemn asupra focului; din contra, dacă vom putea, ne vom sili, ne-am silit şi ne silim ca să-l stingem.

Aşadară să lăsăm cestiunea politică sau ziceţi francamente că este continuarea cestiunii de alaltăieri. Dacă este cestiune de lege, vă declar că legea din '64 n-are efect retroactiv, vă declar că sîntem convinşi că, după legea din '62, generalul Macedonschi n-a putut să fie şters din armată, precum n-a putut să fie şters din armată domnul Iacovachi, colonelul Boteanu, care pînă mai deunăzi a fost în armată, deşi era de 8 ani pensionar; asemenea, precum s-a chemat în activitate oficerii cari îşi regulaseră pensiunile, cum este colonelul Lupaşcu... *(Întreruperi.)* Dacă voiţi să faceţi o subtilitate, puteţi s-o faceţi cu legea din '64, dară cu legea din '62 nu puteţi.

Ei bine, voiţi continuarea cestiunii de alaltăieri cum a pus-o domnul Buescu? Atunci n-aţi voit s-o discutaţi; puneţi iară cestiunea francamente, căci domnul Buescu ne-a pus iarăşi curat în poziţiunea aceea. Domnul Buescu a zis că domnul preşedinte al consiliului are alte idei, şi colegii săi sînt suspecţi, că sînt nişte oameni cari vor să aducă elementul maist, să gonească pe oficerii februarişti, să facă loviri de stat. Domnilor, nu se va face nimica de acestea. Lovirile de stat nu se fac în toate zilele, şi ar fi cineva nebun, de trei ori nebun, cînd a făcut o lovire de stat în alte împrejurări, să vină să mai facă o lovire de stat, cu toate că nu este nici o împrejurare. Mă bănuiţi pe mine? Ei bine, daţi-mă pe mine afară, daţi-mi un vot personal, ziceţi n-avem încredere în Kogălniceanu, autorul lui 2 mai, primesc! Eu, pînă acum de două luni şi jumătate de cînd sînt ministru, am fost credincios Constituţiunii, n-am anunţat * nici o singură libertate; vă rog daţi-mă afară pe mine şi vă voi binecuvînta. Vedeţi, acum nu mai este o cestiune ministerială, este o cestiune care priveşte numai pe un ministru. Colegul meu,principele D. Ghica, un bărbat care a fost unul din autorii lui 11 februariu, v-au priimit garanţia pentru mine, daţi-mi afară, dară îndată ziceţi: pe Kogălniceanu nu-l voim ministru.

Vă rog, domnilor, eu sînt suspect, eu meditez loviri de stat, eu voi să atac libertăţile dumneavoastră, eu sînt un om de dezordine; faceţi o lege de suspecţi şi înscriţi-mă pe mine la început litera A şi vă voi binecuvînta.

Replică lui I. Brătianu [11].

Domnule preşedinte, fără a se consulta Adunarea, la orele cinci s-a amînat discuţiunea pînă acum la şease fără un cuart.

Cestiunea aceasta merită toată serioasa luare-aminte a Adunării şi găsesc că chiar ministerul s-a** putut să se esprime îndestul, cel puţin în colectivitatea sa.

Onorabilul domn Brătianu, cu articolul care s-a citit, a ţinut tribuna două ore, negreşit în dreptul domniei-sale; la şease ore se propune prelungirea şedinţei. Ei bine, vă rog să nu prelungiţi şedinţa, să o lăsaţi pe mîne, şi iată pentru ce: pentru că însuşi onorabilii deputaţi cari stau în picioare sînt nerăbdători de a se duce. Dacă ar fi răbdare în această Cameră, ar şedea fiecare la locul său şi ar asculta pe minister; o Cameră răbdătoare nu şade cu publicul amestecat împreună.

Voci: Să se amîne.

Poate să rămînă în parte din Adunare, dară vedem că o altă parte se duce, şi noi voim să fim ascultaţi de toţi, cu atît mai mult că onorabilul

* Citeşte: *anulat.*
**Citeşte: *n-a*

domn Brătianu a făcut apel la mine în timpul compunerii ministerului. Domnia-sa a criticat de sus pînă jos o scrisoare [12] care pe onoare declar că n-am văzut-o. Am avut conversațiuni pe urmă cu generalul Macedonschi, am cerut seamă despre spiritul și litera scrisoarei sale, și colegul meu, președintele consiliului, nu v-a zis nimic întru aceasta. Acum eu, dară, am să vă vorbesc o oră și am să vă arăt că n-a vorbit în acea scrisoare decît un om amărît și că n-a insultat națiunea. Iată pentru ce vă rog să rămînă ședința pe mîne.

Cît pentru mine, numai atîta vă rog să binevoiți a privi cum că acum nu mai este interpelarea domnului Buescu în joc, nu mai este cestiunea daca am primit un oficer în contra legii, ci dacă am făcut o numire nemerită în privința unui articol scris acum o lună; nu mai este cestiunea de adineaori, ci, cum s-a zis, este o cestiune eminamente politică. Iată cum o primim, și nu o primim altmintrelea.

Este călcare de lege? S-a zis îndestul că nu, și însuși onorabilul domn Brătianu a zis: dacă generalul Macedonschi este în armată, nu este un simplu particular, atunci pentru acel articol dați-l în judecată. Să vedem acum dacă sîntem în drept să-l dăm în judecată pentru acel articol. Ei, domnilor, cînd ne vom pune pe acest tărîm, pe mulți, foarte mulți i-am duce înaintea judecății! *(Aplauze, întreruperi.)*

O voce: Să se ducă toți.

Tocmai pentru aceea să rămînă cestiunea pe mîne, căci ministerul nu mai poate la 6 ore să răspunză [13]... *(Întreruperi, zgomot.)*

„Monitor", 1869, nr. 30, p. 199, col. 3—4, 5; p. 200, col. 1, 3—5; nr. 34, p. 226, col. 1.

NOTE

[1] P. Buescu adresase o interpelare ministrului de război în ședința din 24 ianuarie în care îl întrebase dacă se confirmă faptul că, ignorîndu-se legea, un ofițer aflat la pensie a fost rechemat în activitate.

[2] Pentru generalul A. D. Macedonski vezi Constantin Iordăchescu, *Familia poetului Alexandru Macedonski*, în „Adevărul literar și artistic", 1923, IV, nr. 150, p. 6.

[3] Lagărul de la Florești s-a constituit în aprilie 1859 prin concentrarea armatei muntene și a celei moldovene pentru a preîntîmpina un atac al Turciei, ostilă Unirii și acordării învestiturii principelui Cuza. S-a închis la 30 august/11 septembrie 1859, după ce, la a treia ședință a Conferinței de la Paris, Turcia și Austria au recunoscut dubla alegere a principelui Cuza. În lagăr au fost concentrate cca 12 000 de persoane (vezi C. C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza vodă*, București, 1966, p. 92).

[4] P. Buescu spusese că nu înțelege utilitatea rechemării lui Macedonski, mai ales că acesta „îndată ce a intrat în oștire a început prin amenințări că va mătura pe mulți". Procedînd astfel, continuă P. B., guvernul e bănuit de rea-credință.

[5] Vezi partea I a volumului, ședințele din 25 și 26 noiembrie 1866, p. 97—99, 101—102, cu notele însoțitoare.

[6] A. Duca.

[7] Dimitrie Lecca (1832—1888). Studii militare în Franța. Comandant al batalionului de vînători care asigurau garda palatului principelui Cuza. A fost atras în conjurația împotriva acestuia, participînd la detronare. Ministru de război sub locotenența domnească. Colonel în timpul războiului din 1877—1878; după participarea la luptele de la Lom Palanca și Smîrdan este promovat general.

[8] Nicolae Haralambie (1835—1908). Prefect al poliției capitalei (1861). Contribuie la detronarea principelui Cuza. Membru în locotenența domnească, alături de Nicolae Golescu și Lascăr Catargiu, constituită după acest eveniment. Ministru de război (6 august 1866 — 8 februarie 1867). Demisionează. Rechemat în timpul războiului din 1877—1878, cînd devine general de brigadă și conduce atacul împotriva Smîrdanului.

[9] Referire la colonelul prusian Krenski, care fusese chemat de principele Carol pentru organizarea armatei române și elaborarea unei noi legi militare. Gestul se încadra în politica de apropiere pe toate planurile (organizare militară, împrumuturi, contracte economice — ca cel ce avea să devină ruinător pentru noi cu aventurierul Strousberg (vezi mai mult în partea a III-a a volumului) și diplomatice) de Germania. Șederea lui Krenski în țară a fost privită cu ostilitate. În general, înlocuirea misiunii franceze (vezi supra, p. 55, nota 4) cu instructori prusieni nu era agreată de opinia publică românească. Nu au lipsit și fabulațiile. Așa s-a spus că 6 000 de prusieni, deghizați în muncitori feroviari, au fost înrolați în armata română. Krenski nu era nici el prea încîntat de colaborarea cu ofițerii români. Și relatînd în culori sumbre zilele petrecute în România cuiva la Berlin, acesta a observat bonom: „C'est une vraie calamité que les Prussiens, malgré leurs connaissances et leurs grandes qualités personnelles d'ésprit et de caractère, soient si souvent dépourvu d'une façon objective de voir et de juger" (D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 501). Asupra organizării armatei după sistemul prusian, vezi și un articol din „Monitor", 1869, nr. 3, p. 17, 23, 35: *Landwehr-a în Prusia.*

[10] Vezi supra, p. 142.

[11] I. C. Brătianu combătuse reîncadrarea și citise o scrisoare a generalului Macedonski. În Adunare domnea o mare agitație. Al. Candiano Popescu depusese următoarea moțiune: „Camera considerînd ca ilegale rechemarea în armată a domnului general Macedonski, care era în retragere, bucurîndu-se de pensiune în timp de cinci ani, trece la ordinea zilei".

[12] Așa cum avea s-o caracterizeze și K. după lectura ei publică, scrisoarea generalului Macedonski arată un om „amărît", acrit de indexul la care fusese pus. El vestejise practicarea drepturilor constituționale la București, arătînd că din 5 841 de alegători la colegiul IV au votat doar 1 690, restul rămînînd indiferenți. Caracterizase apoi revolta grănicerilor și dorobanților din 1866 (vezi V. Mihordea, *Răscoala grănicerilor de la 1866*, București, 1958, 307 p.) drept „o probă evidentă de ceea ce trebuie să așteptați de la gloatele armate în masă". Generalul se lansase în invective împotriva lui I.C. Brătianu, sub guvernarea căruia s-a preconizat reorganizarea armatei pe principiul descentralizării, parodie amară a diviziunilor teritoriale franceze. El amintise că Theodor Mehedințeanu a fost trimis de acesta după arme în străinătate — „unde a întărcat naiba copiii" (în Statele Unite ale Americii—n.n.)—, de unde se întorsese cu unelte „de cositor". Insistase apoi asupra deficiențelor de organizare a conducerii superioare a armatei, unde generalii „nu se pot improviza ca zapcii[i] dumnealor cei constituționali". Generalul Macedonski fusese extrem de violent în legătură cu participarea armatei la detronarea principelui Cuza. El spusese că ofițerii trebuie să fie oameni demni, care să inspire respect. „Adevărat că prăsindu-se niște asemenea lighioane este cam anevoie de judecat mendrele, ca bunăoară la 11 februarie 1866".

K. face aici dovada, ca și în alte rînduri, a excepționalului său talent oratoric. De dragul argumentației e dispus să apere o cauză în care, evident, nu credea. Dacă acum, în 1869, generalul Macedonski putea fi caracterizat drept un om acrit, conduita sa anterioară, care justificase în fond tratamentul ce-i aplicase principele Cuza, dovedea un retrograd funciar, animat de spirit distructiv neobișnuit. Pamfletul *Sistema în armată*, care îi fusese găzduit de „Trompeta Carpaților" (din 23 decembrie 1868, nr. 692, p. 2 774), era o critică ucigătoare împotriva radicalilor. În 1869 domnitorul Carol i-a încredințat conducerea garnizoanei Bucureștilor. Această numire, viu contestată în Adunare, după cum se vede și din discursul lui K., e considerată de unii istorici drept o subtilitate politică: l-a reîncadrat în armată pe general spre a-i provoca pe radicali să protesteze, ca astfel să se dezvăluie ca dușmani ai ordinii publice (cf. V. Russu și D. Vitcu, *Frămîntări politice interne în vremea guvernării Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu, 1868—1870*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»", VIII, 1970, p. 166). Desigur această opinie își are temeiul în faptul că Al. Candiano Popescu, în aceeași zi în care K. răspundea la interpelări, a depus o moțiune (vezi nota precedentă) care a căpătat valoarea unui vot de blam. Adunarea primind-o, guvernul trebuia să demisioneze; cum domnitorul Carol a refuzat demisia, Adunarea a fost dizolvată.

[13] Vezi discursul următor.

*Discurs despre opoziția dintre „maiști" și „februariști". Prilejuit de reintegrarea generalului Macedonschi în armată**

Domnilor, regretez foarte mult că cu ocaziunea interpelațiunii [1] în privința numirii domnului general Macedonschi s-a pus pe tapet ziua

* Ședința din 28 ianuarie 1869.

de 2 mai. Această imputare o adresez mai mult amicilor lui 2 mai decît adversarilor lui 2 mai, şi iată pentru ce : pentru că toată lumea poate să vorbească de 2 mai, numai eu, cît voi fi pe băncele ministeriale, precum am mai declarat-o de mai multe ori, sînt dator să tac. Prin urmare, vedeţi poziţiunea nedreaptă ce mi se face şi puţin meritată. Nu voi răspunde dară nimic, nici spre a cînta pe 2 mai, nici spre a-l apăra, şi prin urmare negreşit şi încă mai puţin spre a-l înjura. Cînd voi fi deputat, voi vorbi cu onorabilul domn Carp [2] despre 2 mai.

Prin urmare, cestiunea lui 2 mai pentru astăzi este amînată şi din partea mea va fi amînată cît voi avea onoare de a fi pe aceste bănci.

Regretez foarte mult că cu această discuţiune s-a pus în cestiune un act săvîrşit înainte de 2 mai, darea în judecată a onorabilului general Adrian. Domnilor, onorabilul domn general Adrian [3] comisese, după ideile de atunci, ca militar, un act de insubordinaţiune ; osînda se rostise înaintea sosirii mele la minister ; domnul general Adrian a apelat la Curtea de casaţiune, hotărîrea de respingere a recursului s-a dat în timpul ministerului meu ; însă protestez şi declar în faţa Adunării şi a ţării că n-am luat parte nici directă, nici indirectă la acea hotărîre. O ştie onorabilul domn general Adrian, o ştie şi fratele principelui D. Ghica, atunci membru la Curtea de casaţiune.

Ministerul * acelei hotărîri l-ar putea esplica un singur om, ministru[l] de justiţie de atunci şi apoi procurorul înalt, cari a cerut în urmă sfărîmarea acelei sentinţe.

Eu, cît pentru mine, sînt dator să declar că nu împărtăşesc opiniunea onorabilului domn Grădişteanu ; sentinţa fiind odată sfărîmată, nu mai putea să mai fie cineva osîndit, şi eu văd în domnul general Adrian pe vechiul colonel înaintat apoi la rangul de general. O zic aceasta dintr-un sentiment de dreptate, dintr-un sentiment de dreptate politică. Nu este a ajunge acolo unde voim toţi, la împăcare, la stabilitatea şi la consolidarea instituţiunilor noastre, reînturnîndu-ne necontenit asupra trecutului şi încriminînd actele cutare şi cutare.

Regimul trecut a avut bunele sale şi relele sale, precum, din nenorocire, au toate regimele omeneşti.

Vin acum, domnilor deputaţi, la cestiunea onorabilului domn general Macedonschi şi cred, tot cred, cum că dumneavoastră, precum aţi văzut drept în privinţa domnului general Adrian, veţi fi drepţi şi în privinţa generalului Macedonschi, lăsînd la o parte politica, lăsînd la o parte tot ce poate purta caracterul pasiunii şi analizînd lucrurile drept şi cu sînge rece, cum se cuvine unei Adunări care este reprezentaţiunea ţărei.

Nu voi mai atinge, domnilor, cestiunea de drept ; sînt alte voci elocuente, sînt alţi deputaţi mai ştiutori de legile ţărei, cari v-au arătat că domnul general Macedonschi nu este şters, conform legii, din rîndurile armatei noastre.

Am regretat numai un lucru, domnilor, să văd între subscriitorii propunerii [4] pe onorabilul domn colonel Dimitrie Miclescu, care se află în aceeaşi poziţiune în care se află şi domnul general Macedonschi.

Domnul D. Miclescu: Fără ca să fiu pensionar. Cer cuvîntul.

Legea din 1862 nu zice nimic în privinţa pensionarilor.

* Citeşte: *misterul.*

Domnilor, însuşi onorabilul domn I. Brătianu a zis: las cestiunea de drept; vin şi zic că numirea nu este nemerită. Şi apoi domnia-lui, de la numirea nenimerită, a mers la numirea nepolitică.

Acesta este adevăratul tărîm, domnilor, pe care trebuie să ne ţinem.

Nu e numirea nemerită, şi ca dovezi la aceasta onorabilul domn Brătianu a pus să se citească dumneavoastră în lung şi în larg scrisoarea [5] domnului general Macedonschi, citită mai întîi în fragmente repede de onorabilul domn deputat de Cahul, domnul Candiano Popescu.

Permiteţi-mi acum să vă fac şi eu o mică revelaţiune, care să vă poată pune în poziţiune a crede că poliţia mea secretă merge foarte departe: ştiu mai mult ce se face în biuroul comitelui Andrassy [6] decît ceea ce se face în biurourile mele.

Comitele Andrassy are un biurou de presă, în cari se traduc toate articolile de prin cele mai mici ziare româneşti cari se referă la Ungaria; cel mai mic articol se traduce şi i se aduce la cunoştinţă.

Eu, domnilor, am în Ministerul de Interne un sistem foarte liberal, dară care cîteodată are şi dizavantagiele sale: n-am cel mai mic biurou care să vie să-mi spuie ce se tipăreşte şi se publică în ţară. Cu libertatea presei, organile publice au sporit foarte mult, căci numai în Iaşi avem vreo şeapte ziare, şi este cu neputinţă ca un ministru să ştie tot ce se publică în România. Daca ar fi ca el să citească tot ce se scrie şi se zice, mărturisesc că atunci ar trebui pe băncile acestea să strălucească absenţa ministerială.

V-a declarat colegul meu, preşedintele consiliului, vin şi eu francamente să vă declar cum că n-am citit scrisoarea generalului Macedonschi; şi merg şi mai departe şi vă declar că, dacă aş fi citit înainte de a stărui pentru numirea domniei-lui, aş fi cerut de la generalul Macedonschi esplicaţiuni şi poate şi rectificări. Vedeţi, domnilor, că vă fac poziţiunea foarte uşoară. Însă, domnilor, am citit acum şi eu acea scrisoare şi de mai înainte declar cum că, afară de partea aceea ce se numeşte politică, eu n-am văzut nimic unde armata şi naţiunea se insultă.

Recunosc, domnilor, că domnul Macedonschi a atacat un partid în şefii săi, a atacat modul de administraţiune a domnului Brătianu şi a repetit nişte imputări ce se făceau partitului, imputări cari sînt pe cît pasionate, pe atîta adesea nu sînt nici întemeiate.

Domnilor, eu voi lăsa partea aceea de-o parte, spre a interveni mai tîrziu, şi voi veni numai la partea aceea sănătoasă pe care trebuie să o cercetăm. Ce este domnul Macedonschi? Un om politic, un om cu manifest? Domnul general Macedonschi la anul 1862 şi-a dat demisiunea din posturile active ale armatei, rămîind surnumerariu. De la 1862 pînă la 1868, 23 decembre, cîte evenimente politice s-au petrecut în această ţară? S-au făcut loviri de stat, s-au schimbat atîtea ministere, s-a făcut revoluţiunea de la 11 februariu, s-a mai schimbat de atunci vreo trei ministere; ei bine, în toată această vreme, vă rog să-mi arătaţi dacă domnul general Macedonschi a făcut măcar o dată un act de cetăţean, un manifest, un articol; a şezut departe, ocupîndu-se de greaua sa familie. Aşadară, domnul Macedonschi n-a fost un om politic, n-a făcut acte politice, nu poate un singur partid pînă la 23 decembre să pretinză că numără pe generalul Macedonschi în şirurile sale...

Domnul M. Radu: Partidul „Trompetei"[7].

Sînt foarte fericit că onorabilul domn Radu Mihail este un cititor al „Trompetei" mai gelos * decît mine. *(Ilaritate.)*

* Citeşte: *zelos.*

Eu, cît pentru mine, pînă astăzi declar că n-am văzut din pana generalului Macedonschi decît acest articol pe care l-am văzut alaltăieri.

Domnilor, acum am citit acest articol. Ce se vede în acest articol? Un vechi militar vede că se face o nouă organizaţiune, un vechi militar retras la moşia sa primeşte răsunetul, ecoul celor ce se fac şi se zic în public, sus şi tare, şi cu manifestaţiuni în Bucureşti. Îl voi lua rînd pe rînd. *(Citeşte.)*

Aci domnia-sa arată o opiniune de militar, arată că înainte de a se aduna soldaţii trebuia dintîi să fie cadrele şi oficerii cadrelor. Nu găsesc întru aceasta că comite o erezie, căci, dacă este erezie, a făcut-o şi onorabilul domn I. Brătianu, care a numit oficeri şi căpitani de miliţie.

Domnul I. Brătianu: Nu eu.

Domnul general Adrian a numit de un an de zile căpitani şi oficeri de miliţie, fără ca miliţiile să esiste. Şi eu zic tot aşa. Prin urmare, dumneavoastră sînteţi de acord cu mine şi cu domnul general Macedonschi că trebuie întîi să se numească şefi.

Vedeţi că mai jos vine şi zice că trebuie să fie generali de brigadă. Ce face budgetul actual? Face ceea ce zice generalul Macedonschi, ceea ce zice legea; nu vom avea o armată, o organizaţiune bună dacă arma nu va fi împărţită pe brigăzi şi pe diviziuni. Iată cum zice aceasta generalul Macedonschi. *(Citeşte.)*

Ei bine, domnilor, ce zice legea, ce zice budgetul actual, n-aveţi să votaţi generali de brigadă şi de diviziuni? Mai zice ceva. *(Citeşte.)*

Domnilor, nu înţeleg deloc să fac personalităţi, însă transportaţi-vă fiecare în memoria dumneavoastră şi veţi vedea că s-a văzut asemenea comandanţi care în momentul cînd trebuia să-şi facă datoria nu puteau să şi-o facă...

Domnul M. Radu: Spuneţi cine.

Nu sînt chemat, onorabile major Radu Mihail, să spun nume, să fac personalităţi aici. *(Întreruperi.)* Nu voi să spun numele, şi dumneata, domnule Radu, care te uiţi la mine aşa precum am şi eu onoare a mă uita la domnia-ta, înţelegeţi foarte bine că generalul Macedonschi ar putea punea mîna, chiar degetul pe nişte asemenea comandanţi...

Domnul M. Radu: Nu.

Puteţi nega dumneavoastră; cînd veţi avea memoria, vă veţi aduce aminte.

Ce mai zice? Domnul general Macedonschi atacă unii oficeri din armată? Domnul general vine şi, din contra, îi laudă şi zice că speranţa armatei este în junii oficeri. *(Citeşte.)*

Aci e o frasă necuviincioasă, dară să vedem frasa aceasta şi-a luat inspiraţiune la moşia generalului Macedonschi sau a ajuns de aci? S-a întîmplat un pretins conflict între un colonel prusian, între o ilustraţiune a armatei celei mai brave de la care partidul naţional a adoptat instituţiunea *Landwehr*-ului. De la 1859 necontenit partitul naţional a cerut să se adopteze sistemul *Landwehr*-ului prusian şi prin urmare ministerul trecut a adus pe colonelul Krenski [8] pentru a organiza miliţiile, şi bine a făcut * s-a ridicat aci în Bucureşti o mare mişcare în contra domnului colonel Krenski, zicînd că s-a servit de un cuvînt nemţesc zis de domnul Krenski înaintea unui oficer român la Giurgiu, care nu ştie un cuvînt

* Text deteriorat.

nemţeşte. S-a răstălmăcit acest cuvînt şi s-a zis că domnul Krenski a făcut ceea ce se impută astăzi domnului general Macedonschi, că a insultat naţiunea, că a zis că România este ţara proştilor. Ca ministru de interne, m-am pus în relaţiune cu acest oficer şi l-am întrebat * ce-a zis domnia-sa colonelul Krenski? S-a uitat la mine şi mi-a răspuns că a zis *Donnerwetter*! Ei bine, domnilor, *Donnerwetter* va să zică cum se zice franţuzeşte, iertaţi-mi espresiunea, *sacré-bleu*, ori *sacré-tonnerre*!

— Ce ai mai auzit, căpitane?

— A mai zis *dumen Stadt*, ţara proştilor.

Ei bine, domnilor, mai întîi *dumen Stadt* nu este nemţeşte, nu însemnează nimic; dacă va fi zis *dume Stadt*, aceasta nu însemna decît: oraş prost, dară nu ţara proştilor, căci *dumes Land* ar însemna ţara proştilor. Apoi, oficerii români trămişi la Zimnicea, la Călăraşi, la Dorohoi şi în alte asemenea oraşe ale României nu ziceau: ce păcate am avut eu să mă trimeată în acest oraş păcătos? Domnul Krenski a zis: în acest oraş aveţi un stabiliment de băi pentru garnizoană? Iată cuvintele cele mari prin care armata română s-a insultat. Articole peste articole contra domnului Krenski, şi din dreapta şi din stînga şi din toate părţile, că domnul colonel Krenski a insultat armata, că domnul colonel Krenski dictează, scrie, ordonă, numeşte etc., pe cînd domnul Krenski n-a scris şi nu a ieşit un singur rînd de-al dumnealui nici în „Monitorul oficial", nici în „Monitorul oastei" [9].

Istoria aceea reprodusă prin ziarele de aici a ajuns iute şi la moşia generalului Macedonschi, şi domnia-sa, ca un vechi militar, văzînd înimile june cari striga contra domnului colonel Krenski, a zis că ţara, armata aceasta nu va permite să fie condusă de oameni străini şi că ţara să se numească ţara proştilor. Este insultată oare România că domnul Macedonschi a zis cuvintele acestea?

A mai spus că gloatele nu sînt o condiţiune de forţă dacă nu vor fi bine organizate. Aci a vorbit omul de specialitate, nu a insultat naţiunea, a zis ceea ce va face oricare ministru de resbel, că pînă nu se va înfiinţa *Landwehr*-ul să nu se dea puşte la toată lumea, căci nici nu sînt puşte de ajuns, ci să se înceapă cadrele cu soldaţii cari au ieşit din slujbă, cu dorobanţii şi grănicerii. Aceştia vor forma întîiele cadre; 10 sau 20 de batalioane, aceştia vor fi milițiele, şi după aceasta, treptat treptat se vor spori. Ei bine, în ce domnul Macedonschi a venit aci să insulte armata şi naţiunea?

Ei, domnilor, vedeţi că tonul face muzica. Ieri s-a zis într-un fel şi astăzi textul vine şi se arată în alt fel.

A mai zis domnul Brătianu un cuvînt, că dacă era domnul general Macedonschi în rîndurile armatei nu scria acest cuvînt, acest manifest, şi, dacă scria, dumneavoastră, miniştrii, trebuia să-l daţi în judecată. Ei bine, luat-am noi pe domnul Macedonschi pentru ideele sale politice mai mult sau mai puţin greşite? Nu, noi am luat omul de specialitate care va trebuie să esecute ceea ce-i va zice guvernul, datoria şi legea. Dară să zicem că este vinovat şi că trebuie să-l judecăm, dară atunci ce trebuie să zicem de alţii cari aci în Bucureşti, fiind în activitate, nu au scris, ci au aplicat într-un chip neostăşesc teoriele cele mai contrare elementului străin? Domnia-voastră mă înţelegeţi; şi nu i-am pedepsit.

Aşadară, declar că ne-am adresat la domnul Macedonschi pentru că am văzut că domnia-sa era în condiţiunile legii, şi, dacă este cestiune

* Text deteriorat.

de merit sau de nemerit, este în apreciarea noastră; dacă domnul Macedonschi va urmări în armată ideele politice ale manifestului său, astăzi divorţiul este permis între bărbat şi femeia sa, şi cu atîta mai mult va fi uşor de aplicat între minister şi generalul Macedonschi. Dacă domnul Macedonschi va voi să aplice teoriele domniei-sale politice, atunci vom zice domnului Macedonschi: nu eşti omul nostru. Însă sînt încredinţat că domnul Macedonschi, care m-a însărcinat să declar înaintea domniei-voastre că a fost ecou al răsunetului venit din Bucureşti, acum recunoaşte că multe a scris fiind rău informat şi prin urmare regretează ceea ce a scris.

În cît se atinge de cuvintele pe cari le zice domnul general Macedonschi la adresa cutăruia sau cutărui onorabil domn, nu socotesc, domnilor, că este bine, nu socotesc că tocmai acele onorabile persoane să ne facă nouă din aceasta o imputare. Ei, domnilor, noi am sprijinit ministerul trecut, principele Dimitrie Ghica şi eu, ca deputaţi, doi ani, şi aţi văzut pe onorabilul domnul Carp şi un întreg partit imputîndu-ne ca o crimă că sîntem continuaţiunea acelui minister. Ei, domnilor, ce făceam noi atunci, şi mai cu seamă eu personalmente, criticat-am, nemulţumitu-m-am, ridicatu-am la înălţimea unui principiu numirea cutărui sau cutărui din bărbaţii în cari ministerul trecut a socotit că se poate încrede?

Domnul P. Grădişteanu [10] a spus cum a venit la putere ministerul Golescu, a venit printr-o întrunire de la „Concordia" [11] între maişti şi februariştii liberali.

Acel minister, cum a venit la putere, a dat funcţiuni foarte înalte la oamenii cari pe mine mă insultaseră, îmi aruncaseră noroi în stradă, la ieşirea de la Senat, atunci cînd eram căzut, nu mai eram nici ministru[l] lui Cuza, nici senatore, nimic.

Ei bine, făcut-am eu imputări acelui minister pentru că a pus pe cutare sau cutare în funcţiune? Nu, că i-am zis: un minister are drept să numească pe vericine, trebuie să aibă libertatea sa de acţiune, şi bine a făcut de a numi[t] oameni în care are încredere. N-am făcut cea mai mică imputare la nici un particular, n-am zis că aceasta este o lipsă de delicateţă, fiindcă un minister trebuie să se uite la interesele ţărei, iară nu la cutare sau cutare persoană.

Iată, domnilor, de ce zic că n-a fost generos, n-a fost bine să ni se zică că am primit pe acest om şi că acest om este o provocare făcută domnului Brătianu şi amicilor săi.

Vin acum la cestiunea ce se tratează astăzi, cestiunea domnului general Macedonschi.

Apoi, domnilor, această cestiune s-a tratat alaltăieri.

Domnul Achil Teoharie: Aţi despărţit-o.

Onorabilul domn Achil Teoharie binevoieşte a mă întrerupe. Să-mi permită ca astăzi să răspund oratorilor cari au vorbit, iară nu acelora cari tac şi întrerup numai. *(Ilaritate.)*

Domnilor, cestiunea generalului Macedonschi este otărîtă şi aceasta a spus-o cu francheţă şi domnul Hîjdeu [12]: avem asupra acestei cestiuni votul Adunării, votul de încredere şi promisiune de concurs.

O voce: În eternitate?

Nu în eternitate, dară special în cestiunea domnului general Macedonschi; veniţi mîne cu altă ocaziune şi, dacă voiţi, vă vom da noi ocaziunea ori cu numirea altor funcţionari, ori la votarea budgetului, ori

cu un fapt de administrațiune, cum veți voi. Cestiunea aceasta este otărîtă. Cum este otărîtă?

Onorabilul domn Buescu ne face o interpelare în privința generalului Macedonschi, ne-o anunță, și voi repeți aci ce s-a zis în ședință cînd noi am cerut un vot de încredere sau de neîncredere, pentru ca să vedeți că cestiunea este otărîtă, este epuizată. După interpelațiunea domnului Buescu, președintele Camerei, numit președinte al Camerei după retragerea sa din minister ca o răsplată care i s-a făcut de Adunare; rari miniștri au avut această fericire! Sînt miniștri cari, cînd au căzut, au fost acoperiți cu noroi; dară domnia-sa a avut altă onoare, de a fi numit președinte al Adunării cu mare majoritate, și președintele Adunării, zic, onorabilul domnul I. Brătianu, chemîndu-ne din mijlocul Adunării în altă cameră, pe principele Dimitrie Ghica și pe mine, ne-a întrebat: este adevărat că s-a numit generalul Macedonschi? Și noi am zis: da. Domnia-sa ne-a mai adresat și aceste cuvinte: și nu-l revocați? Am zis: nu putem. Domnia-sa atunci ne-a răspuns: cu părere de rău, vă declar că sînt în contra dumneavoastră. Ei bine, domnilor, trebuie să fim niște proști, niște mișei cari să nu merite nu numai pe aceste bănci, dară a fi nici chiar în această cameră, că atunci cînd un domn I. Brătianu, ministru de alaltăieri, președintele Camerei, vine și ne zice: sînt în contra dumneavoastră; noi să nu vedem că această majoritate care l-a numit pe domnia-sa președinte are să ne lipsească, trebuie să ne lipsească. Noi dară ce am făcut? Am spus domnitorului: am făgăduit că vom merge cu Camera, de vom putea trece această sesiune cu concursul Camerii și vom putea pe urmă aplica acele legi votate de Cameră, îndestulînd acele trebuințe cari le reclamă interesul și viitorul țărei. Onorabilul domn I. Brătianu, căruia i-am succedat de acum două luni, cunoaște poziținea atît din întru cît și din afară și știe cît de mult avem trebuință ca în fața străinilor să prezintăm spectacolul unui popor strîns unit împregiurul trecutului*.

Am venit a doua zi aci și am spus că domnitorul nu ne primește demisiunea, ci ne-a însărcinat să venim înaintea domniilor-voastre și să vă cerem un vot categoric al domniilor-voastre; astfel dară, noi am voit să știm dacă avem încrederea dumneavoastră, au ba?

Iată ce ni s-a zis, iată cestiunea, iată cazul ce ne-a silit pe noi să mergem înaintea tronului și să ne dăm demisiunea: interpelațiunea domnului Buescu în privința domnului general Macedonschi, pe care și-a însușit-o președintele Camerei, declarînd că domnia-sa este în contra noastră. Și dovadă că noi am văzut bine, că am văzut lămurit, rezultă din propunerea ce vedeți subscrisă de 24 de deputați, între cari figurează președintele și vicepreședintele Adunării, onorabilul domn I. Brătianu și onorabilul domn Costache Rosetti.

Ei bine, domnilor, cum voiți domnia-voastră să mai ziceți că ce e astăzi nu e tot ce a fost alaltăieri; și oricît veți interpreta cestiunea e aceeași care a fost alaltăieri, nimic mai mult, nimic mai puțin: și alaltăieri ni s-a dat un vot de încredere pe tărîmul tot al acestei cestiuni a generalului Macedonschi. *(Protestări.)* Puteți domnia-voastră, onorabili domni, să protestați acum: cauza conflictului care ne-a făcut să dăm demisiunea a fost interpelarea pentru generalul Macedonschi. Așa este și vă rog să fiți așa de buni să nu mă mai întrerupeți, căci vedeți că vă spun cu mare sînge rece cele ce s-a petrecut; dacă le relatez rău, le veți rectifica la rîndul dumneavoastră; noi, ca miniștri, privim în propunerea de

* Citește *tronului*.

față o revenire asupra votului de încredere, privim o sfărîmare a votului de alaltăieri. Sînteți în tot dreptul să o faceți. Însă vă fac întrebare cu sînge rece, și tot cu sînge rece vă rog să răspundeți: e drept, e bine, e conform cu demnitatea Camerei, cu majestatea voturilor Camerei ca aceeași Adunare care alaltăieri ne-a zis pe acest tărîm: avem încredere în ministerul actual, îi făgăduim concursul nostru; și apoi tot aceeași majoritate să vină astăzi a ne zice că am comis acte ilegale, că am călcat Constituțiunea?...

Voci: Nu, nu! Nu s-a zis așa.

N-ați zis-o domnia-voastră, domnule Brătiene, însă domnia-voastră, cînd ați citit scrisoarea generalului Macedonschi, cînd ați calificat-o de manifest politic, cînd ați zis că vodă Cuza la 1861 a șters pe generalul Macedonschi din rîndurile armatei, ați adaos că a știut prea bine ce face... A! De ce nu sînt deputat, căci aș avea să vă spun mai multe decît vă pot spune acum ca ministru. Dară oare vodă Cuza numai pe generalul Macedonschi l-a dat afară?... Ei, domnilor, suspecți la '61, suspecți la '62, suspecți la '64, suspecți la '68; unde avem să mergem cu suspiciunile acestea? Cari sînt nesuspectații, cari sînt Fenicii aceia cari să domineze situațiunea, cînd toți ne îndoim unii de alții și cînd mergem cu suspecțiunea pînă la 1861 pentru un om care de atunci și pînă astăzi a șezut de-o parte, căruia nu i s-a dat astăzi altă misiune decît să vadă dacă soldatul știe eserciții său, dacă oficierii își face datoriele lor, nici mai mult, nici mai puțin? Căci ordinele, instrucțiunile vin totdeauna de la guvern.

Așadară, oricît veți zice, votul de astăzi e vot eminamente politic; e retragerea votului dat alaltăieri. Sînteți liberi s-o faceți și, chiar protestînd că alta e astăzi și alta a fost alaltăieri, ministerul vede nimic mai mult decît un reviriment; alaltăieri ni se dă un vot pentru, astăzi ni se dă un vot contra; las țara să vază dacă acesta e chipul de a ridica prestigiul guvernului constituțional în Țara Românească.

Și acum, domnilor, mai înainte de toate, rog pe domnii miniștri, colegii mei, și-o fac pentru că însuși domnu[l] Buescu și alții au vrut să facă deosebire între miniștri, rog pe domnii miniștri să permită deputatului Kogălniceanu să vorbească numai din partea sa; și de mai înainte declar că ceea ce voi zice o zic pentru mine și fără a implica cît de puțin solidaritatea colegilor mei, și pentru aceea mă și ridic de la banca ministerială și voi să vorbesc de la tribună. *(Aplauze. Trece la tribună.)*

Domnilor deputați, România pînă la anul 1862 [13] a fost despărțită în două părți, a fost Moldova și Țara Românească. Era două grupe, două centruri cari lucrau de a se întruni, însă cari lucrau îndeosebi și se deosebeau nu în scop, dară în mijloace. În Moldova era un partid liberal. În Țara Românească era alt partid liberal. Principiele cele mari erau aceleași, dară temperamentul Moldovei se deosibea de temperamentul Țărei Românești. În Moldova nu erau orașe, erau sate; în Țara Românească erau orașe românești, și aceasta a făcut că toate stăruințele partidului liberal din Țara Românească tindea să se ocupe cu luminarea orașelor, ca lumina să se întinză mai apoi la sate. Prin urmare, în Moldova unde orașele era cotropite de elementul străin și de ebrei, partitul liberale totdeauna s-a ocupat de sate, și mai presus de sate s-a ocupat de cestiunile naționale. De aceea partitul liberal din Moldova făcea mai multe fapte naționale și partitul liberal din Țara Românească mai multe fapte liberale: libertatea era mai puternică în Țara Românească, ideile de naționalitate erau mai puternice în Moldova.

Îmi aduc aminte că la 1866, într-o conversaţiune ce am avut cu domnu[l] C. A. Rosetti, domnia-sa zicea că Moldova e reprezentată prin Cantemir, Ţara Românească prin Tudor Vladimirescu şi Transilvania prin Lazăr. Aşa este, şi, fiindcă e vorba de Lazăr, voi zice că, pe cîtă vreme urmaşii lui Cantemir nu vor fi strîns uniţi cu urmaşii lui Vladimirescu, Lazăr va rămînea... tot Lazăr.

La 1862 s-a făcut Unirea, partidul liberal din Moldova s-a întrunit cu partidul liberal din Ţara Românească, au lucrat împreună un an şi jumătate, şi după un an şi jumătate diversitatea caracterilor, temperamentul au adus o rupere în sesiunea anului 1862 spre 1863, cu ocaziunea adresei [14]. Partitul liberal din Moldova s-a rupt din partitul liberal din Ţara Românească şi a votat contra adresei, pe cînd partitul liberal din Ţara Românească a fost pentru adresa redijată de opoziţiune. A venit ministerul meu; a venit 2 mai; aci nu pot vorbi, fiindcă din nenorocire nu pot să nu fiu în acest moment şi ministru.

După căderea regimului creat de 2 mai, după 11 februariu, s-a simţit nevoie de a se întruni ambele trunchiuri ale partitului liberale. S-au făcut mai multe adunări la „Concordia" şi din aceste adunări a ieşit aceea ce se numeşte tratatul de la „Concordia", redijat de onorabilul domn Vernescu şi I. Brătianu şi scris de mine, pe urmă adoptat în şedinţă plenară, cu oarecări corecţiuni ale onorabilului domn C. A. Rosetti, pe cari le păstrez şi astăzi şi cari s-a şi publicat în „Românul".

Acest contract a avut de rezultat formarea ministerului Golescu—Brătianu.

Mă adresez la onorabilul domn I. Brătianu să spuie daca eu şi daca amicii mei de atunci, cari am subscris, nu am fost de bună-credinţă către ministerul domniei-sale, pînă în ziua cînd s-a dizolvat Camera, în care Cameră eu nici nu mă aflam, ci eram absinte, şi cari s-a dizolvat după o simplă interpelare a domnului Manolache Costache Iepureanu, neprimită de Cameră.

Atît de mult ministerul de atunci privea ca necesitate de a fi puternic, încît o simplă interpelare, nesusţinută, a adus dizolvarea acelei Camere. Pentru ce? Pentru că majoritatea aceea cari a adus pe domnul Golescu şi Brătianu la putere nu se părea îndestul de compactă. Erau două grupe: grupa liberalilor din Moldova şi grupa liberalilor din Ţara Românească.

Ei bine, s-a dizolvat Adunarea. Ce s-a făcut cu nouele alegeri? Eu nu am să vorbesc aci, nu am să critic, nu am să osîndesc, nici să afirm aceea ce se zice de influenţă morală; însă este un fapt pozitiv cum că, din acei de dincolo de Milcov cari sprijiniseră ministerul trecut, puţini au mai revenit. În adevăr, sînt dator să recunosc că în judeţul meu nu am avut nici o influenţă nici morală, nici nemorală, şi că alegătorii au fost lăsaţi în toată libertatea lor; însă, o repet, un fact pozitiv, fără să-l critic, este că eu cînd am intrat în noua Cameră nu am mai găsit mulţi din amicii mei, aceia cari au ajutat la formarea noului minister.

După aceasta s-au făcut numiri, s-au luat măsuri guvernamentale cari erau în multe contra temperamentului nostru de liberal de peste Milcov. Ei bine, ce am făcut noi? Nu am atacat ministerul. Am văzut mai toată magistratura Moldovei lovită; am văzut colegiele judeţelor întregi, unde a fost cu putinţă, nemaiavînd deputaţi de localităţi, deputaţi de peste Milcov, elementul moldovean, elementul liberal de peste Milcov era în minoritate.

Ei bine, domnilor, ce am făcut noi? Făcut-am noi o crimă ministerului? Venit-am noi îndată cu blamuri după două luni?

Nu, domnilor, deloc! Ne-am zis: minist[e]rul acesta este dator înainte de toate să se consolideze, căci consolidîndu-se un minister se consolidează instituţiunile şi se întemeiază în ţară principiul de stabilitate, destul de struncinată în ţara aceasta prin desele revoluţiuni şi disoluţiuni, şi am sprijinit de atunci, şi principele Ghica şi eu, acest minister; l-am sprijinit, domnilor, ca nişte soldaţi şi puteţi să ne faceţi dumneavoastră din dreapta din aceasta o crimă, precum ni s-a făcut şi în Senat de către mai mulţi domni senatori.

A venit minist[e]ru[l] Golescu—Brătianu în hotărîrea de a se retrage. S-a retras. Şi onorabilul domn Brătianu v-a spus că a tratat cu noi ca să primim situaţiunea fără inventariu, dară domnia-sa a uitat una, a uitat să vă spună că şi noi i-am cerut ceva: i-am cerut sprijinul majorităţii, fiindcă majoritatea nu era a noastră, ci a domniei-sale.

Iată ce am cerut. Ei bine, sîntem miniştri de două luni şi zece zile şi în acest timp ce am făcut noi din iniţiativa noastră? Budgetele? Nu sînt făcute de noi; alte projecte de legi care le discutaţi dumneavoastră pe toate zilele? Nu sînt ale noastre; toate sînt ale ministerului Golescu—Brătianu. Un singur fapt, admoniţiunea a cîtorva studenţi,cari s-au sculat şi s-au dat la Academie şi, daca nu li s-ar fi închis * , cine ştie ce s-ar fi putut întîmpla, s-au dus acolo să arză un jurnal umoristic [15] care a ridiculizat o idee; da, s-a ridiculizat prin acea caricatură o idee pe care nu ar fi trebuit să o ridiculizeze, căci cu toate că sînt alţii cari poate să fie în contra, dară cu toate acestea este o idee cari poate să devină cu timpul o idee naţională. Ei bine, pentru aceasta iată-ne în faţa unei interpelaţiuni cu ocaziunea căria s-a aruncat, s-a zis nişte cuvinte foarte grave şi umilitoare colegului nostru, ministrului cultelor [16], şi prin aceasta am fost noi toţi umiliţi, şi apoi s-a trecut la ordinea zilei, după ce mai întîi toţi oratorii cei mai eminenţi ne-au lovit.

Vine acum o altă interpelaţiune relativă la rechemarea în serviciu a generalului Macedonschi.

Domnilor, v-am spus partea politică şi cele[l]alte consideraţiuni în această privinţă; trebuie să vă mai spun că această propunere este subscrisă de onorabilul domn Brătianu, fostul ministru de resbel şi actualmente preşedintele Camerei, care la retragerea sa a declarat că ia întreaga şi deplina solidaritate a situaţiunii ce ne transmite. Ei bine, domnilor, drept este că după două luni de zile de îndată noi să ne vedem atacaţi, şi oricît s-ar zice, după cum zice turcul că duşmanul se ucide cu săgeţi învelite cu bumbac, ei bine, iată ce se face astăzi, o săgeată învelită cu bumbac, adică o moţiune învelită cu trecerea la ordinea zilei este săgeata aceea care ni se lansează nouă, noului minister, de către ministerul trecut, care ne promisese concursul său drept compensaţiune pentru sprijinul ce şi noi îi dădusem ca deputaţi.

Ei bine, domnilor, nu ştiu ce veţi otărî, dară socotesc că votul cari îl veţi da astăzi are să fie foarte trist, dară nu pentru noi, ci pentru ţară, şi pentru care inimicii ţărei din afară se vor bucura foarte mult, căci, oricum veţi face, votul dumnneavoastră are să aducă o criză pe dată ce ne vom retrage noi, căci noi ne vom retrage şi nu ştiu dacă onorabilele domn Brătianu va putea da îndată un ministru**; dară eu, în cît pentru mine, declar, şi cred că şi toţi colegii mei, un minut nu mai vom şedea pe această bancă; însă socotesc cum că nu va putea partidul domnului

* Text deteriorat.
** Citeşte: *minister*.

Brătianu să dea un ministru *, căci cel puțin așa a declarat domnia-sa.

Apoi, domnilor, așa fiind, pentru ce ne loviți abia după două luni de zile de administrare, în care nu ați putut vedea din partea noastră nici un act, nimic care să vă dea dreptul nici chiar de a ne bănui.

Domnilor, budgetul Ministerului de Resbel a fost dat cu condițiunea de a se pune în lucrare legea miliției. Ei bine, în a doua sesiune, în loc de a se înființa șeapte, opt batalioane de miliție, s-a adus o nouă lege care nu era decît tot legea veche. Aceasta mă durea pe mine, căci eu cerusem organizarea miliției împreună cu Adunarea întreagă, și negreșit trebuia să mă doară pe mine, căci vedeam că nu era decît o cestiune de amor propriu de a se schimba legea, de a se copia dacapo, de a se prezinta din nou la Cameră etc. etc. Cu toate acestea am martur pe onorabilul domn Obedeanu care era față, și chiar pe onorabilul domn Rosetti, care pot spune că eu am zis: lăsați, nu este nimic; lăsați să se voteze legea și eu voi fi satisfăcut numai prin aplicațiunea ei. Ei bine, de atunci a trecut doi ani, un ministru de resbel s-a schimbat, altul a venit în locul lui și a numit oficieri, și cu toate astea legea organizării armatei este încă neaplicată [17].

Toate legile celelalte cîte s-au votat stau încă neaplicate. Cît pentru administrațiune, iarăși știți bine că în atîtea lupte, cu atîtea disoluțiuni de Camere, nu puteți pretinde ameliorațiuni. În fine, și în privința justiției, care se resimte de această stare de lucruri, nu voi veni să mai dezvălesc goliciunea; dumneavoastră singuri le știți, toate le cunoașteți și le puteți aprecia.

Așadară, domnilor, dacă dumneavoastră vedeți bine că luptele, că desele disoluțiuni au înrîurit într-un mod așa de puternic asupra administrațiunii, asupra justiției, asupra tutulor intereselor morale și materiale ale țărei, voiți încă continuațiunea acestei sisteme, voiți o criză neapărată? Ei bine, ce se va face atunci? Cît pentru mine, faceți ce voiți! Ați văzut pe domnul Carp cerînd disoluțiunea; aceasta o înțeleg din partea domnieisale, dară din partea dumneavoastră, domnilor, permiteți-mi a vă spune că n-o înțeleg, căci nu cred eu cum că dumneavoastră voiți să zădărniciți și să împedicați lucrările cari sînt opera dumneavoastră, căci legile cari sînt a se pune în lucrare sînt votate de dumneavoastră.

Așa fiind, domnilor, mă adresez francamente către onorabilul domn Brătianu și-i zic să fie cetățean mare și-l rog încă să evite tare o criză ministerială. Domnia-sa, deși retras de la putere, știe bine însă poziținea noastră din afară și poziținea noastră din întru, și iarăși știe foarte bine cum că crizele ministeriale și disoluțiunile dese de Cameră nu aduce în țară nici concordia, nici remediare rănilor trecute, nici în fine acea împăcare dorită; aduc ceva, aduc ura, discordia, pasiunea și prin urmare slăbiciunea statului român. *(Aplauze.)*

Iată, domnilor, cari sînt credințele mele. Acum voiți dumneavoastră să scăpați de acești miniștri? Ei bine, arătați-ne putința, cum că se poate urma mai bine de alții, arătați-ne combinațiunea dumneavoastră, și noi, domnilor, mai cu seamă pentru mine, o declar că în momentul cînd voi vedea această combinațiune mă voi retrage. Dară se vorbește: a! acești oameni, după 15 februariu, au să se apuce să lovească, să înjunghie, să facă crime.

Domnul A. C. Golescu: Așa este.

* Citește: *minister.*

Aşa e. *(Ilaritate.)* Ei bine, gura nevinovatului adevăr vorbeşte. *(Aplauze, ilaritate).* Prin urmare cuvintele onorabilului domn Alecsandru Golescu, care n-are pasiune, ci numai convicţiune, sînt adevărul; dară, domnilor, tocmai pentru ca să nu ajungă ministerul actual la 15 februariu ca să comită acele infamii, acele atrocităţi, toate crimile în fine de care-l credeţi capabil, tocmai de aceea eu nu mai am nimic de zis, căci, făcînd apel la dumneavoastră, onorabilul domn Golescu, într-un mod franc şi leal, a dat acel răspuns din convicţiunea domniei-sale intimă.

Eu, dară, mă scobor de la această tribună, foarte vesel şi bucuros, aşteptînd votul dumneavoastră în sensul esprimat de onorabilul domn Golescu, ca să scăpaţi de acele atrocităţi de cari sînteţi ameninţaţi şi de cari vă temeţi atît de mult. *(Aplauze.)*

Întăreşte spusele primului ministru [18], Dimitrie Ghica, *în legătură cu cazul generalului Macedonschi.*

Domnilor, cuvintele zise de domnul preşedinte al consiliului sînt espresiunea întregului cabinet şi ale mele; însă numai atît trebuie să zic, că în asemenea materii iluziunile sînt pentru mine încă credinţă. Cred că apelul care l-a făcut domnul preşedinte al consiliului şi eu va găsi ascultare în inimile patriotice ale domniilor-voastre, pentru că ne credem tari în dreptul nostru, de aceea nu am crezut că mă înjosesc făcînd acel apel. Să dea Dumnezeu ca eu să am a mă căi în urmă de apelul care l-am făcut acum [19].

„Monitor", 1869, nr. 35, p. 233, col. 5 — p. 234, col. 1—5; nr. 36, p. 239, col. 5 — p. 240, col. 1—2.

NOTE

[1] Vezi discursul precedent.

[2] P. Carp luase cuvîntul ca să replice lui Dimitrie Ghica şi observase sarcastic: „Într-un stat constituţionale se face un minister compus din toate partidele, cînd vedem pe 2 mai alăturea cu 11 februariu tot pe acea bancă, cînd vedem pe stînga cu dreapta într-o învălmăşeală cumplită...". Despre 2 mai remarcase: „La 2 mai a fost o singură ţintă: vi s-a dat libertatea, egalitatea aceea de a vă închina cu toţii deopotrivă înaintea unei singure voinţe, unui singur stăpîn...". Vezi şi nota 10.

[3] Darea în judecată a generalului G. Adrian, după propria-i relatare în faţa Adunării, s-a petrecut în împrejurările următoare: el era ofiţer şi deputat cînd Camera a autorizat guvernul a percepe împozitele pe două luni. Ca contribuabil s-a împotrivit acestui vot şi i s-a intentat un proces la consiliul de revizie al armatei, pe care l-a pierdut; a făcut recurs la Curtea de casaţie, dar potrivit legilor atunci în vigoare militarii nu aveau voie să se adreseze acestui for. La schimbarea guvernului, ministrul de justiţie însuşi a cerut revizuirea procesului la casaţie, a dat cîştig de cauză lui G. A., care a şi fost reintegrat în armată.

[4] Vezi supra, p. 173, nota 11.

[5] Vezi discursul precedent.

[6] Primul ministru al Austro-Ungariei.

[7] Foaia condusă de Cezar Bolliac, apărută între 1 martie 1865 — 18 ianuarie 1877 şi care l-a atacat deseori pe K.

[8] Vezi discursul precedent şi nota 9.

[9] Foaia scoasă de E. Pencovici începînd de la 6 decembrie 1860.

[10] P. Grădişteanu spusese: ..Toţi, domnilor, sînteţi maişti pentru că principiele de la 2 mai sînt unirea definitivă, legea rurală, secularizarea monastirilor, egalitatea dinaintea legii, unitatea de legislaţiune cu principiele nemuritoare de la 1789, sînt acel program pe care dumneavoastră... într-o adunare aţi recunoscut că erau triumful democraţiei şi că acele două fracţiuni ale aceluiaşi partid liberal bazat pe naţionalitate, pe libertate, care se despărţise un moment

spre a tinde la același scop pe căi deosebite, cată naturalmente să se întrunească, și dumneavoastră astăzi cu toții sînteți rezultatul acelei întruniri. Nu mai vorbiți, dară, de principiele lui 2 mai, 2 mai este încarnat în țara întreagă, principiele lui 2 mai au trecut în Constituțiune și acela care atacă pe 2 mai atacă Constituțiunea. 2 mai n-a fost decît constituțiunea [citește: continuațiunea!] și încoronarea lui '48".

[11] Vezi partea I a volumului, p. 373, nota 4.

[12] B.P. Hasdeu arătase că în fond din problema rechemării generalului Macedonski guvernul a făcut o chestiune de încredere. În acest sens a și primit votul Adunării, „încredere atît de completă și atît de generală, precum n-a avut nici un alt minister precedent". Astfel ncidentul de la care s-a pornit — interpelarea lui Pană Buescu — trebuia închis.

[13] K. se referă la unirea administrativă de la 11/23 decembrie 1862.

[14] Vezi amănunte în volumul I de *Oratorie*, partea a II-a.

[15] În ianuarie 1869 foaia umoristică „Scrînciobul" a ridiculizat ideea radicalilor de unire a Transilvaniei cu România, ceea ce a stîrnit reacția vie a studenților bucureșteni. Pe strada Academiei s-a organizat o manifestație, în timpul căreia revista a fost arsă. Ministrul instrucțiunii, Al. Crețulescu, a destituit doi profesori, iar cîțiva studenți au fost deferiți justiției, ceea ce I. C. Brătianu a considerat „o mare greșală politică" (vezi „Monitor", 1869, nr. 18, p. 123—124).

[16] Al. Crețulescu.

[17] Vezi supra, p. 142.

[18] D. Ghica arătase și el că rechemarea generalului Macedonski e doar un pretext pentru confruntarea violentă dintre Cameră și guvern. El cerea ca moțiunea privind îndepărtarea lui Macedonski să fie pusă la vot. Acceptarea ei echivala cu un vot de blam dat guvernului, care așa dovedea că „nu merită încrederea țării".

[19] P. Cernătescu făcuse următoarea propunere: „Adunarea invitînd pe onorabilul guvern să binevoiască a revoca numirea domnului general Macedonski trece la ordinea zilei". Propunerea a fost primită cu 66 de voturi pentru și 42 împotrivă.

După vot luase cuvîntul I. C. Brătianu, președintele Camerei, și relatase o discuție pe care a avut-o cu Dimitrie Ghica și K., în care le ceruse să revoce numirea lui Macedonski și aceștia refuzaseră. I. C. Brătianu considera că România se afla în pragul unei catastrofe și reproducea acum dialogul cu K.: „Puteți fi bănuiți că veți face asemenea lucruri cu precugetare, ca să preparați înșivă tărîmul acelei catastrofe, să o aduceți chiar dumneavoastră. Atunci domnul Kogălniceanu a zis: « Cum? Eu?! » Da, domnule, am zis între șase ochi, sînt oameni care vă inculpă deja... și căutați să nu devină o credință mai întinsă că mergeți pe acest tărîm. Dară știți dumneavoastră de ce am vorbit în acest sens? De ce a fost înspăimîntat? Pentru că domnul Dimitrie Ghica... mi-a vorbit de situațiune, mi-a vorbit de agitațiuni mi-a vorbit de conspirațiuni și mi-a zis că a primit o epistolă de la Paris în care i se zice: vă ocupați de toate, afară de cutare, care o să vă fie impus mai tîrziu sau mai devreme domn al României".

Cînd I. C. Brătianu rostea aceste cuvinte, în Adunare nu se mai aflau din partea guvernului decît K. și ministrul cultelor. K. s-a considerat dator să replice lui I. C. Brătianu : „Domnilor, regretăm foarte mult, atît eu cît și domnul ministru de culte, cari ne aflăm pe aceste bance și ocupăm portofoliuri secundare și nu putem fi puși în pozițiune de a răspunde într-o cestiune personală ridicată între primul ministru și președintele Camerei.

Atît am de zis și cred că veți înțelege poziținea noastră.

În ceea ce privește cestiunea constituțională, voi spune că cabinetul întreg este reprezentat prin domnul prim-ministru și numai domnia-sa poate să vorbească în această cestiune și, domnilor, aceasta cu atît mai mult cu cît eu cred că colegul meu, ca și mine, nu știe nimic despre conversațiunea ce a urmat între președintele consiliului și între domnul Brătianu, președintele Camerii".

*Intervenție asupra desfășurării alegerilor la București. Pe marginea unui protest depus de A. C. Golescu**

Domnule președinte, am ascultat pe domnul Golescu [1] cu tot respectul ce merită poziținea domniei-sale interesantă; îl rog dară și pe

* Ședința din 5 mai 1869.

domnia-sa să mă asculte, mai ales că a zis că de sus, foarte de sus s-au escamotat alegerile.

Regretez că, după cum a spus-o singur, domnia-sa nu este legist, nu este orator, nu este advocat, căci aș fi avut să dezbat atunci cu un adversar cu care lupta ar fi fost mai egale. Nu voi abuza dară de poziţiunea domniei-sale, nici voi căuta a vă lumina pe domniile-voastre, fiindcă mulţi aţi fost aci marturi oculari, aţi văzut cum s-au petrecut lucrurile; dară voi a-l lumina pe domnia-sa şi-i voi spune un lucru, că, dacă la Piteşti au fost dorobanţi, în Bucureşti nu a fost nici trupă regulată, nici poliţie, nici pompieri, ci numai guarda naţionale.

Domnul A. Golescu: Au fost bande organizate.

Guarda naţionale va mulţumi domnului Golescu pentru acest epitet.

Domnul A. Golescu: Protestez, nu am zis aşa, n-am zis că guarda naţionale a fost bandă organizată!

Domnule preşedinte, invitaţi pe domnul Golescu să nu abuzeze de poziţiunea domniei-sale interesantă, căci sînt în drept de a crede că şi aci este iarăşi un sistem de a pune pe domnia-sa să vorbească, care are drept să vorbească tot ce voieşte. Domnilor, iată cum s-au petrecut lucrurile...

Domnul Simion Mihălescu: Cer cuvîntul.

Îmi pare bine că domnul Mihălescu va vorbi.

Domnilor, iată cum s-au petrecut lucrurile. S-a vorbit necontenit că au să fie trupe, pompieri, dorobanţi. Ei bine, toţi s-au dat deoparte şi a fost numai guarda naţională, şi domnia-sa zice bande organizate.

Domnul A. Golescu: N-am zis aşa, protestez.

Aşa ai zis, aşa ai zis ! Domnilor, sînt ordine pozitive scrise [2], numerotate, către inspectorul guardei naţionale, şi va veni vremea cînd eu însumi le voi cere ca să se aducă, fiindcă e în interesul ţărei de a se vedea.

Guarda naţională a fost chemată ca să apere ordinea şi libertatea; şi sînt dator, eu care nu am votat pentru dînsa [3], să recunosc că guarda naţională în Bucureşti a fost la înălţimea misiunei sale, apărînd ordinea. Aci nu sînt vorbe, ci sînt ordine scrise, numerotate, către şefii de legiuni; ordine scrise, numerotate către şefii de companii, şi se cunoaşte şi se poate dovedi, cu acte formale, cari au fost comandanţii de companii de serviciu puşi la dispoziţiunea biurourilor, nu în întrul localurilor, nu aproape, ci la 500 de paşi departe. Nu a fost nici o armată, nu a fost nici o presiune; din contra, sînt dator a recunoaşte că garda cetăţeană şi-a făcut pe deplin datoria.

A mai zis domnul Golescu că sînt protesturi de vreo două sute alegători către biuroul centrale. Aşa să fie, domnilor. Dară oare cine a îndrituit pe biuroul central, care nu este decît tot un biurou ca şi cele[l]alte, să se erige în Adunarea deputaţilor şi să primească protesturi de la toţi nemulţumiţii, cari s-au adunat ca să strige contra numărului celui enorm de alegători cari au votat în liniște contra candidaţilor lor?

Să mai vedem ce s-a făcut la biuroul centrale. Se zice că numai acolo erau oameni cari au apărat libertăţile. Dară să vă spui eu, domnilor, care am fost aci, cum au mers lucrurile: la 9 jumătate ore de dimineaţă, la acea secţiune din localul comunal, s-a spart un geam şi îndată s-a

strigat : foc ! În acelaşi moment 20 de birji pornind în goană pe uliţile Bucureştilor au început a striga : „Închideţi prăvăliele, revoluţiune ! etc.".

Voci: A! A!

Da, domnilor, justiţia va constata faptele şi onorabilul preşedinte al consiliului [4], care a avut curagiul de a merge chiar prin tîrg atunci, a văzut însuşi ceea ce s-a petrecut. Ce s-a întîmplat? În acelaşi timp s-a escamotat biuroul, căci toţi alegătorii s-au răspîndit în toate părţile, şi numai cei ce erau iniţiaţi au pus mîna pe biuroul centrale.

Şi apoi acei una sută cari au protestat la biuroul central, cine ştie dacă nu votaseră aiurea şi în urmă s-au dus acolo zicînd că au fost goniţi de la biurourile lor şi cerînd să li se dea dreptul să voteze la biuroul central? Dară tocmai acolo era terorism, şi atît de mare încît nu s-a găsit unul ca să îndrăznească să zică : ce cauţi domnia-ta, care nu eşti alegător aci, să protestezi la biuroul central?

Apoi, domnilor, tocmai domnia-lor cari zic că aveau teamă şi că aveau prevestiri, cum se face că în ziua întîi au votat pînă la 9 jumătate ore seara, cînd legea zice pozitiv că operaţiunea durează numai pînă la 4 ore, cînd urna cată să se sigileze? Cum, zic, în întîia zi au stat de a votat pînă la 9 jumătate ore seara şi numai după ce a venit procurorul şi le-a spus că fac o călcare de lege, abia atunci au contenit? Şi, acolo unde legea zice că operaţiunea electorală nu poate ţine decît două zile, domnia-lor au găsit că poate să termine operaţiunea în ziua a treia? Ei, cum tocmai a doua zi, cînd trebuia să stea în permanenţă, domniile-lor la 5 ore au luat urna, au pecetluit-o şi au făcut o adresă către şeful postului de guardă de acolo, în care-i zice : noi am terminat operaţiunea noastră, am pecetluit-o în urnă şi o lăsăm în păstrare, şi cînd vor veni şi cele[l]alte secţiuni, să facă ce vor voi? ! Care a fost scopul ca să ţie alegerea trei zile? ! Nu-l vedeţi dumneavoastră? Ca apoi tot domniile-lor să vie să zică în urmă că o alegere care ţine trei zile este nulă, mai ales că în ziua a treia era să vină în aceeaşi sală delegaţii colegiului [al] IV-lea, şi nu era posibil să se întrunească colegiul [al] III-lea cu delegaţii colegiului al IV-lea, în localul de azi al comunei. Dacă voiţi să vă asiguraţi dumneavoastră cari nu sînteţi din Bucureşti, n-aveţi decît să vă duceţi la ospelul comunal şi să vedeţi daca acolo se pot aduna deodată nu din două colegie, dară cel puţin cei 700 de delegaţi ai colegiului IV. Eu mai nainte, cînd s-a anunţat localul întrunirei delegaţilor, m-am adresat la primărie şi i-am zis : otărăşte altă sală mai mare pentru delegaţi, fiindcă nu încape numărul de 700 în întrul acelei săli, mai ales că legea zice că, la caz cînd sînt mai mult de 500 delegaţi, colegiul se împarte în două secţiuni. Dară ştiţi ce mi-a răspuns primarul? — Nu vă temeţi că n-au să încapă, căci deşi sînt 700 de delegaţi dară n-au să vie mai mulţi de 500.

Ce mai este, domnilor? A treia zi, nu doară că s-au adunat domnii membri ai biuroului central de la colegiul [al] III-lea, ci a treia zi, fiind adunaţi acolo delegaţii colegiului IV, fostul deputat al acestui colegiu, domnul Carada, s-a dus acolo, şi nu ca să facă epuraţiunea voturilor colegiului III, ci ca să fie şi el pe la colegiul IV. Iată pentru ce atunci delegaţii au zis poate că ce caută acolo. Nu era trebuinţă să facă epuraţiunea în ziua a treia, căci fiecare biurou face epurarea voturilor sale şi vine la biuroul central unde face adiţiunea tutulor voturilor din secţiuni şi se proclamă deputaţii. Ei bine, la 9 ore seara, cele[l]alte secţiuni au mers la biuroul central şi nu au găsit pe nimeni din biurou, ci numai urna pecetluită şi a respectat-o ; nu s-a atins nimeni de dînsa, nu s-a deschis

nici de biurou, nici de minister, nici de poliție, a rămas nedeschisă pînă acum.

Iată ce a mai fost : la un singur colegiu s-a găsit un membru comunal care pretindea că a primit o lovitură. Dară tot acest membru a insultat biuroul și biuroul l-a dat afară și apoi guarda orășenească l-a dus la justiție.

Cestiunea este încă înaintea justiției, pentru că, deși acea persoană s-a osîndit la prima și a doua instanță, dară a făcut recurs în casațiune. Acum, dacă mai sînt vreunii în drept a crede că tribunalul a judecat rău, că Curtea de apel a judecat rău, ei bine, Curtea de casațiune nu s-a rostit încă și, prin urmare, Curtea de casațiune care astăzi este inamovibilă *(aplauze)* va judeca cu ședință deschisă, și se va vedea unde a fost terorism, escamotare etc. *(Aplauze.)*

Cunoașteți cu toții, domnilor, că sub nici un minister nu a fost mai multă libertate de presă ca sub ministerul actual, care nu a făcut nici un proces de presă pentru toate calomniele cari s-au aruncat guvernului și cari nu au cruțat nimic ; pînă și telegraful nu a fost scutit. În toate zilele veneau depeși la domnitor, și nu numai atît, dară știți cum veneau ? Erau adresate la doi suverani : domnitorul țărei și redactorului ziarului „Românul" [5]. Și cu toate astea s-a zis că eu am împedicat corespondența, pentru că am ordonat șefilor stațiunilor telegrafice să nu primească ca pe depeșele adresate persoanei domnitorului să se zică a se da și copie către ziare.

Domnul Golescu a mai zis : iată ce am găsit în o mică cercetare de două zile — cîte 5, 6 și cîte 18 alegători protestînd că nu au luat parte la alegere, și apoi a conchis zicînd : colegiul al treilea este al nostru.

Dară oare în atîția oameni nu se pot găsi cîțiva, 20, 30 de fanatici sau de rea-credință, cari să fi votat și apoi să zică că nu au votat ?

Domnilor, o singură necuviință s-a întîmplat la un colegiu și prefectul poliției trecînd p-acolo fără să cuteze a se coborî măcar din trăsură, iară nu a intra în colegiu, ci numai pentru că s-a sculat în picioare să vadă ce este, s-a zis îndată că prefectul poliției [6] a intrat în sala alegerilor și au publicat în ziarul domniilor-lor. Domnilor, declar, tot cu tonul și cu adevărul cu care afirmă domnul Golescu, că domnul prefect n-a intrat în sala alegerilor, și apoi am aci o populațiune întreagă care poate afirma aceasta, și chiar persoana domnului Zăgănescu, acelui veteran militar pe care dumneavoastră toți îl cunoașteți ca floarea armatei de la 1848, acel om care are astăzi în istoria României pagine glorioase, nu este capabile să vină să mintă și să zică că n-a intrat, cînd intrase.

Iată dară, domnilor, ce am de zis : alegerile s-au făcut în toată liniștea ; au fost niște mici neorînduieli în colegiul al patrulea la alegerea delegaților. La colegiul al treilea nu a fost nimic mai mult decît escamatoria de la ospelul comunal a biuroului central. A mai fost un membru al comunei, care a voit să strice un biurou provizoriu care se alesese, dară pe care președintele l-a dat afară și l-a trămis înaintea justiției.

Acum, domnilor, în cît privește pentru ancheta parlamentară, iată ce am de zis : ancheta parlamentară trebuie să aibă un scop practic.

Ei bine, care este scopul ? Ca să asigurăm că alegerile să nu se mai facă în viitor prin asemenea mijloace, adică prin bătăi și alte presiuni sau amenințări. Aceasta o voim și noi.

Este nedrept domnul A. Golescu că nu se împacă cu aceia cari o dată nu au bătut și nu au făcut bătaia, pe cînd, dacă ar fi cestiunea de alții, domnia-sa ar fi indulgent către ei și către aceia cari au bătut în toate

părțile. Și apoi, daca se întîmplă pe ici pe colea cîte o mică bătaie, de cînd oare aceasta nu se mai întîmplă și pe aiurea?

De cînd oare acest obicei de a arunca mereu guvernului pe toată ziua faptul cutării bătăi de pe strade? Și pe de altă parte, tot dumneavoastră-i ziceți: guvernul nu trebuie să aibă guardiști, nu trebuie să aibă soldați! Voiți dumneavoastră ca toată această mulțime de oameni, cari mulți dintr-înșii, fiind nedreptățiți altă dată sau bătuți, căutau acuma să-și răzbune, voiți să meargă la vot cîte unul, ca pe linia dreaptă? Dacă voiți ca să se facă astfel alegerile, apoi atunci faceți ca alegătorii să nu meargă la alegere decît unul după altul în rînd, și între două garduri de dorobanți sau soldați. Tot dumneavoastră însă ne ziceți de ce s-a chemat trupele la Pitești? S-au chemat, domnilor, pentru ca să apere viața alegătorilor, și am depeși în mare număr prin cari alegătorii cereau siguranța onoarei și a vieței și între care vă pot cita chiar pe onorabilul domn G. Brătianu [7], căci nici de viață nu erau siguri, necum să fie siguri de libertatea în alegeri.

Prin urmare, vă spun și eu că primesc ancheta parlamentară, însă pe tărîmul acesta, de a se studia cauzele bătăii, a se ști relele efecte ale bătăii și a se găsi mijloace legale pentru a nu mai fi bătăi.

Acum, domnilor, domnul A. Golescu, tot din auzite, a binevoit să vă spun dumneavoastră niște cuvinte cari sînt luate iară din niște ziare ale dumnealor, cuvinte ce pretinde că eu aș fi zis la Ploiești.

Domnilor, domnia-lui pretinde că aș fi zis eu că voi aduce din Moldova 70 de deputați și că nu-mi pasă de dumneavoastră. Înainte de toate, domnule Golescu, care ați fost în Moldova, veți ști că deputații moldoveni nu se aduc ca boii. *(Aplauze.)*

Domnul A. Golescu: O știu.
Domnul G. Balș: Lăsați, domnule ministru, vom răspunde noi.
Voci: Da, da!

Domnilor, fiindcă la Ploiești [8] se întîmplase o mică turburare, deși eram bolnav, m-am dus să-i împac. Am făcut vizită la cel mai de pe urmă din cetățeni, i-am ascultat pe toți, i-am mîngîiat vorbindu-le într-un chip românesc.

Toată neînțelegerea era pentru că se bătuseră la doi inși * o adunare electorală pentru consiliul județean. De-abia sosisem noaptea la otel, căci cum v-am spus eram bolnav, deodată aud la ușă vuiete și zgîrieturi, voind să-mi spargă ușea; eu nu aveam decît un dorobanț, căci un altul îl trămisesem cu niște depeși; atunci deschid ușa și văd că apare înaintea mea o mulțime de vreo cinci sute cetățeni. Dară ce voiau acei cetățeni?

Mai înaintea venirii mele acolo, un subcomisar, nepotul domnului Stan Popescu, s-a dus și a luat un recrut ce se ascunsese la un prăvăliaș, din care cauză s-a iscat cearta între subcomisar și acel domn comersant; subcomisarul a fost bătut, hainele i le-a rupt, și după aceea comersantul a fost dus la închisoare. Înainte chiar de a sosi eu, prefectul auzise de aceasta și pusese în libertate pe acel domn, pentru că așa voiseră cetățenii de acolo, care merseseră la prefect, cerînd să le dea pe cetățeanul dumnealor; va să zică, domnilor, cauza era terminată. Ei bine, domnilor, au venit apoi la mine, ca să-mi strice ușa și să mă scoată afară, căci eu ședeam în casă fiindcă eram bolnav; văzînd însă că vine atîta mulțime,

* Citește: *doi inși la.*

le-am ieşit înainte şi în faţa publicului întreg le-am vorbit. A început să-mi spună că este presiune în alegeri, că s-a călcat legile, că nu mai este libertate, de pe cînd nici nu era încă vorba de alegeri şi cînd nu se făcuse nimic mai mult decît ceea ce ceruseră însuşi domniile-lor.

Ei bine, eu le-am vorbit într-un mod românesc, dulce şi cum se cuvenea; i-am rugat să păstreze buna-cuviinţă, să fie mai blînzi, [ş]i le-am zis: eu vă cunosc puterea dumneavoastră, şi patru sau cinci oraşe vor fi ale domniilor-voastre. Am pactizat cu domniile-lor, cum făcea protestanţii în Francia cărora li se lăsaseră cîteva oraşe.

Domnul Al. Golescu: Te-ai ţinut de cuvînt?

M-am ţinut.

Le-am mai zis apoi că ministerul nu se teme de domniile-lor, căci astăzi Moldova nu va mai putea suferi injuria ce i s-a făcut impuindu-i-se peste 40 de deputaţi şi senatori aleşi în colegiuri moldovene, fără ca măcar numele lor să se fi auzit pe acolo vreodată. *(Aplauze.)*

Iată ce am zis: domnilor, Moldova va trămite de astă dată, iară nu că am să aduc eu, 70 de deputaţi la număr cari să apere ordinea, unirea şi dinastia... *(Aplauze.)* Şi am mai zis că şi în Ţara Românească, cu toate oraşele dumneavoastră, se vor găsi mulţi deputaţi serioşi cari, într-un mod puternic, vor sprijini stabilitatea şi achiziţiunile dobîndite pînă astăzi.

Ei bine, din aceste cuvinte, dumnealor au zis că eu am declarat că o să aduc din Moldova 70 de deputaţi. Şi domnul Golescu nu trebuia să uite, cînd vine şi spune aci asemenea cuvinte, că cel puţin tot am mai multă inteligenţă decît domnia-sa şi că nu aş fi fost capabil să zic o asemenea prostie...

Domnul Al. Golescu: Ţi-am zis altă dată că mă închin înaintea înaltei dumitale inteligenţă; ca moralitate însă protestez: jos fruntea!

Sînteţi iertat de Dumnezeu, domnule Golescu, şi puteţi vorbi ce veţi voi. Dumneavoastră vă credeţi că singuri aveţi inimă, că sînteţi singuri în ţara aceasta, doi, trei oameni cari aveţi monopolul patriotismului, dară vă înşelaţi... *(Aplauze.)*

Aşadară, domnilor, încă o dată vă declar şi dumneavoastră ştiţi foarte bine că nu aş fi putut să zic o asemenea prostie, o asemenea infamie. Cît pentru alegerile din Bucureşti, asemenea mai declar încă o dată că, dacă a fost neorînduieli, au venit din ospelul comunale, de la aceia cari au strigat foc şi revoluţiune; şi apoi primarul, după ce transformase comuna în comuna Parisului, vine a doua zi, aflînd că este destituit, să-şi dea demisiunea, ca astfel să zică că nu sînt vinovaţi deloc.

Pentru domniile-lor, cari se transformase în comuna Parisului şi nu mai făcea nimic pentru mahalalele Bucureştilor, decît să umple toate casele cu hîrtii galbene şi le ameninţa a le pune în vînzare, era foarte naturale toate acele strigăte şi toate acele reclamaţiuni în contra domniei-lor. Prin urmare, fiţi mai modeşti, aţi abuzat de puterea ce vi s-a încredinţat şi să nu veniţi astăzi să ziceţi că nu a fost escamotare din parte-vă, că nu a fost pregătire de oameni puşi să strige foc şi revoluţiune. Dumneavoastră trebuie să recunoaşteţi că numai administraţiunea dumneavoastră este cauza de sînt atîtea glasuri cari au strigat în contra dumneavoastră şi cari nu au mai voit să vă încredinţeze mandatul lor, mai ales cu libertatea presei cea mare, pe care guvernul actuale a respectat-o mai mult chiar decît dumneavoastră; căci sub ministerul dumneavoastră s-au intentat proces domnului Strat, s-au intentat şi în Iaşi, şi în Bucureşti, şi pretutindeni.

Acum sfîrşesc. Aţi căzut ca persoane, ca partid, iară nu ca principiu. Principiile naţionale şi liberale sînt şi în această Cameră. Fiţi siguri că ele se vor apăra şi fără dumneavoastră, cari aţi căzut numai pentru că nu le-aţi aplicat.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 23, col. 2 — p. 26, col. 1.

NOTE

[1] A. C. Golescu formulase opinia minorităţii în comisia Camerei care verifica mandatele de deputaţi. Fusese foarte drastic şi spusese că la Bucureşti, la colegiul al III-lea, s-au adresat peste 200 de proteste de felul cum a funcţionat biroul electoral. Cerea ca atare suspendarea verificării şi deschiderea unei anchete parlamentare. În dezvoltarea protestului său, A.C.G. insinuase că „alegerile din capitală s-au făcut cu tot felul de presiuni, între care şi presiunea armatei". Gr. Serurie fusese bătut „şi tîrît de păr pe caldarîm". La secţiunea centrală a capitalei unde delegaţii veniseră să-şi depună lucrările, a ieşit o încăierare, pe care A.C.G. o descrie savuros: „Cînd erau întruniţi acolo, veni un frate de al domnului P. Grădişteanu de spuse domnului Carada: « Fugi, că nu e bine de dumneata! ». Domnul Carada-i răspunse: «Voi sta aci ». Fratele domnului Grădişteanu adăugă: «Te rog, fugi! ». Domnul Carada a închis uşa şi în timpul acela se apropie acea bandă care a cutreierat toată capitala, sparse uşa şi domnul Carada abia a avut timp să sară pe fereastră".

A.C.G., în ciuda tonului agresiv, îşi luase precauţia de a declara că cele relatate le aflase din auzite, nu fusese martor ocular. De aceea K., înainte de a-i replica propriu-zis, i-a observat: „Regretez că domnul deputat de Muscel a luat asupră-şi să trateze o materie din auziri sau din dictare, fiindcă domnia-sa v-a spus că n-a fost aci şi că ceea ce vă spune este din auzite, din citite".

[2] Vezi ordin către prefectul capitalei să cerceteze încălcarea legii electorale de către poliţie, care făcuse arestări abuzive (20 martie 1869, „Monitor", 1869, nr. 64, p. 367) şi circulară către prefecţii din ţară asupra incidentelor din capitală, unde bande organizate au încercat să ocupe birourile electorale (7 aprilie 1869, B.A.R. Arhiva Cuza, corespondenţă, nr. 100 813).

[3] Vezi partea I a volumului, p. 87 şi urm.

[4] Dimitrie Ghica.

[5] C. A. Rosetti.

[6] Pavel Zăgănescu (1815—1897). Ofiţer, participant la lupta din Dealul Spirii. Închis la mănăstirea Văcăreşti pentru acest fapt pînă în 1849. În 1852 este reprimit în armată. În 1856 devine comandantul pompierilor. În iunie 1859, la sugestia sa, K. propune în Adunare pensii pentru văduvele celor căzuţi în lupta din Dealul Spirii *(Discursuri parlamentare din epoca Unirii*, ediţie Vladimir Diculescu, Bucureşti, 1959, p. 97). A demisionat din armată în 1864 în urma unui conflict cu generalul I. Em. Florescu. Între 1868—1870 a fost prefect al capitalei (vezi Jean Gheliuc, *Căpitanul Pavel Zăgănescu (1815—1897)*, Bucureşti, 1968, 101 p. + il.).

[7] G. Brătianu era deputat al colegiului III Piteşti.

[8] Vezi un ecou în telegrama din 17 martie 1869 către prefectul de Ploieşti, prin care îl mustră pentru imixtiunea administraţiei în alegerile judeţene: „Ţi-am telegrafiat, ţi-am scris, ţi-am vorbit de a opri subprefecţii, de a nu interveni în alegerea consiliului judeţean" (Arhivele statului Braşov, Fond Astra, dosar 71, nr. 9 811). A doua zi după intervenţia de faţă, telegrafia prefectului de Ploieşti pentru observarea liniştii în timpul alegerilor (dată chiar de K. la 5 mai, infra, p. 204).

*Din nou despre desfăşurarea alegerilor. Pe marginea interpelării deputatului S. Mihalescu**

Onorabilul domn ministru preşedinte [1] a tratat cestiunea dintr-un punct de vedere larg şi politic. Să-mi permiteţi şi mie, ca ministru de interne, a da oarecari lămuriri în privinţa unor puncte pe care le-a tratat

* Şedinţa din 6 mai 1869.

domnul Michălescu [2] şi cari n-au fost refutate. Onorabilul domn Michălescu a fost ascultat cu toată atenţiunea, aceasta nu o datoreşte domnia-sa decît demnităţii şi moderaţiunii cu care s-a esprimat din naintea domniilor-voastre. Aceasta este un gagiu pentru domnia-sa şi ţara întreagă că această Adunare nu este rezultatul presiunilor guvernului, este o dovadă că această Adunare ştie a asculta chiar cînd minoritatea este redusă, iară nu compusă de trei, pentru că mulţi din amicii domnului Michălescu n-au venit încă, aşa de esemplu oratorii* deputaţi de la Craiova.

S-a zis de onorabilul domn Michălescu că la colegiul al IV-lea a început bătaie; vă spun în adevăr că acolo a început şi acolo s-a sfîrşit. Dacă s-a sfîrşit e mulţumită energiei guvernului, şi dacă a început e datorită purtării vinovate a acelui consiliu comunal, pe care l-am dizolvat; şi, deşi am dreptul după lege a dizolva consiliul comunal, primesc însă a supune cazul acesta Adunării şi sînt sigur că chiar domnul Michălescu va aproba această dizolvare.

Onorabilul domn Michălescu, cînd a vorbit de oarecare individ care a smuls părul unui venerabil bărbat, l-a calificat de mişel. Eu nu am curagiul acesta pentru că a doua zi după ieşirea mea din minister aş fi provocat la duel... *(Ilaritate.)*

Ei bine, acel individ care a smuls părul repausatului principe Costantin Ghica, după votul Camerei a fost dat în judecată, s-a condamnat la întîia şi a doua instanţă, şi cînd a intrat în minister domnul Arion a stăruit la domnitor ca să fie graţiat. Voiţi să ştiţi dumneavoastră care a fost unul din delegaţii numiţi de comună ca să prezide colegiul al IV-lea? Nu a găsit comuna între atîţia notabili ai oraşului altul ca să meargă să deschidă colegiul; a luat pe acel osîndit şi graţiat bătăuş de frunte, reteveist vestit, şi acesta a deschis unul din colegiurile delegaţilor colegiului al IV[-lea]. *(Aplauze.)* Ei bine, alegătorii au fost revoltaţi; şi nu e de mirare, căci în colegiul al IV[-lea] e toată suflarea de la 25 de ani parte bărbătească, şi buni şi răi; şi acel domn purtîndu-se cu delegaţii astfel cum s-a purtat cînd a bătut în sală pe principele C. Ghica, i s-a plătit acuma. O spun curat, căci mi s-a întîmplat cu ocaziunea unei vizite făcute de M.S. domnitorul la temniţa de la Văcăreşti, să vadă pe acel domn cu ochiul vînăt.

Iată cum s-a făcut şi cu domnul Buescu — şi iară fac scuze ca nu cumva domnul Buescu în capul „Românului" să mă provoace la duel tot a doua zi după ce voi ieşi din minister. *(Ilaritate.)*

Sînt proceseli-verbale, lucrările justiţiei în cari se zice că domnul Buescu, mergînd la un colegiu şi găsind biuroul format, a maltratat pe biurou şi alegătorii l-au dat în mîna gardei, care l-a dus în mîna justiţiei, unde s-a făcut instrucţiunea şi a fost osîndit. Unii pretind, nu eu, că domnia-sa a calificat pe ceilalţi de beţivi, şi de astă dată beţivii l-au trîntit. *(Ilaritate.)*

De aici s-a întins răul, pofta a venit mîncînd. Radu Pescaru, în calitate de preşedinte, izgonind pe nişte alegători ca foşti osîndiţi judecătoreşte, între cari era şi un nepot al său, a doua zi, mergînd la casa sa, a fost maltratat de acei cari au fost izgoniţi cu cuvinte injurioase. Ei bine, îndată ce guvernul a aflat că Radu Pescaru a fost maltratat, a fost în picioare, a trimis pe procuror, pe prefectul poliţiei, comisarii şi subcomisarii, şi eu, ca ministru de interne, de trei ori m-am dus la poliţie şi am cercetat despre sănătatea domnului Radu. Aşa, domnilor, şi apoi

* Citeşte: *onorabilii.*

ceva şi mai mult: guvernul, pe lîngă că a făcut tot ce credea că trebuia să facă, a luat apoi pe toţi acei cari au bătut pe domnul Radu şi i-a închis; da, i-a închis pe dată, şi vă mărturisesc că eu am făcut atunci justiţie turcească, căci acei oameni cari au bătut pe domnul Radu au cerut să fie liberaţi pe garanţie, conform legei, şi eu nu am voit să primesc, ci i-am ţinut închişi în puşcărie, cu toate că vedeam pe alţii cari au făcut crime mult mai mari, pe oameni cari au făcut atrocităţi şi cari au fost osîndiţi de instanţa întîi şi a doua, şi cu toate acestea nu numai că se preumblă liberi prin ţară, dară au luat şi parte la alegerea deputatului în colegiul proprietarilor celor mari, şi apoi au venit şi la colegiul al treilea ca să spargă geamurile la ospelul comunale şi să strige foc şi revoluţiune.

Domnilor, după ce v-am spus toate acestea, credeţi oare că nouă ne pare bine că s-a petrecut şi se petrec asemenea fapte în alegeri, încît onorabilul domn Simeon Michălescu să vină şi, după ce mai întîi singur recunoaşte că această Adunare este compusă de ilustraţiunele ţărei, să zică apoi că noi am stat pasivi şi că nu am făcut nimic, şi că nu facem nimic spre apărarea votului? Nu, domnilor, noi sîntem cei dintîi cari ţinem foarte mult ca această stare de lucruri să nu mai continue, căci noi ştim că nimic nu este statornic; prin urmare, se poate lesne întîmpla ca şi noi să cădem prin însăşi greşelile noastre, precum au căzut şi guvernul trecut prin greşelele sale, şi să ajungem şi noi în poziţiunea în care au ajuns azi ministerul trecut şi întregul său partid, care era foarte numeros în Camera trecută, care nu era compusă de oameni precum domnu[l] Michălescu vine şi afirmă că în această Cameră vede cele mai mari ilustraţiuni ale ţărei. Ei bine, domnule Michălescu, este foarte adevărat că în Camera din anul trecut acest frumos spectacol nu s-a văzut, şi tocmai pentru că se vede astăzi aceasta este mîndria noastră, şi mai cu seamă a mea ca ministru de interne, cu toate că poate în această Cameră să se găsească şi inamici de ai mei politici. Dară eu sînt mîndru de această Cameră, fiindcă văd şi pe onorabilul domn general Florescu şi pe domnul Iepureanu aci, cari, deşi an erau aleşi, dară au fost respinşi [3] de acea Cameră, şi astăzi nu s-a sculat nimini cari să vină şi să ridice o vorbă măcar în contra oamenilor din partidul căzut. Tocmai aceasta face meritul acestei Camere, care negreşit cugetă ca mine, zicînd că, dacă persoanele au căzut, ideile însă cele bune şi naţionale nu cad, şi fiindcă şi în această Cameră sînt oameni pentru ideele cele bune şi naţionali, de aceea nici nu voieşte să ţină compt de persoanele căzute.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 38.

NOTE

[1] Dimitrie Ghica.

[2] Simion Mihalescu spusese că se urcă la tribună „cu sfială, cu respect şi cu groază", după ce se înfruntaseră din acelaşi loc „cei mai mari bărbaţi ai ţărei". Începuse apoi să relateze fapte petrecute la colegiul IV Bucureşti, unde delegatul comunei, Pană Buescu, fusese bătut. „Dară, ziceţi dumneavoastră, de ce nu a protestat? Apoi cum mai poţi protesta cînd îţi pune pistolul în piept! Şi unde era să protesteze? Nu cumva ca atunci cînd vine banditii la dumneavoastră şi vă ia pungile cu bani o să le cereţi să vă dea şi chitanţe? Apoi nu a venit ei acolo de florile cucului. Nu a venit ei în întru ca să ia birou[l] şi apoi să stea şi să primească la proteste". S.M. mai arătase că n-are rost a încrimina faptele guvernului anterior atîta timp cît şi în alegerile de faţă ingerinţele administraţiei au fost la fel de reprobabile.

Dimitrie Ghica, răspunzînd lui Simion Mihalescu, comiliton al radicalilor, „al roşilor", reproşa indirect guvernului precedent conduita în alegeri: „Încît priveşte cestiunea neorînduielelor ce ziceţi că s-a comis, ei bine, domnilor, oricare alt partid ar avea drept să se plîngă de aceste fapte, afară de domniile-voastre, căci ştiţi proverbul care zice... Cine seamănă vînt, furtună culege. Domnilor, nu tăgăduiesc că nu s-au îmbrîncit, nu s-au lovit oameni şi nici că se

poate tăgădui aceasta, dară ceea ce trebuie să mărturisiţi dumneavoastră este că ne sînteţi datori o mare recunoştinţă în împrejurările acestea, căci, dacă nu era atitudinea noastră, dacă nu mergeam din om în om să-i rugăm că să uite ce au pătimit de la dumneavoastră, nu aţi fi fost pe bancele acestea astăzi. Am întrebuinţat toată autoritatea în aceste oraşe unde mă cunoaşte lumea, unde am şi eu poate cîţiva amici, ca să-i conjur să fie liniştiţi, să uite, să ierte. Dară ce sîntem noi vinovaţi dacă dumneavoastră aţi inspirat o asemenea ură ţărei întregi; acuzaţi pentru aceasta faptele domniilor-voastre, iar nu guvernul! Să vină domnul Golescu să zică că de sus s-au dat aceste ordine! Nu e nici demn, nici în interesul domniilor-voastre să ne aruncaţi asemenea imputări, cînd dumneavoastră aţi provocat asemenea fapte. Dumneavoastră aţi creiat această sistemă; dumneavoastră sînteţi cari aţi semănat vrajbă şi ura şi acum, fiindcă s-a întîmplat să vi se întoarcă cîte un pumn doi, faceţi atîta larmă". În încheiere preşedintele consiliului asigurase că la Bucureşti a fost vorba doar de acte de răzbunare temperate tocmai datorită intervenţiei guvernului.

[3] Vezi partea I a volumului, p. 360, nota 1.

*Intervenţii pe marginea desfăşurării alegerilor din Mehedinţi. Replică lui G. Sefendache**

Domnilor, s-ar fi putut presupune pînă la oarecare grad că guvernul ar fi intervenit în nişte judeţe unde avea amici şi inamici, dară oraşul Severin [1] este la punctul cel mai depărtat al ţărei, cel puţin cît pentru mine; cunosc judeţul Mehedinţi numai prin sentimentele sale de mare indipendenţă, persoane însă foarte puţine, şi amici încă mai puţini. Daca undeva alegerile au fost libere, este la Mehedinţi. În colegiul I a ieşit domnul Scafeş, luptîndu-se cu domnul I. Ghica. Domnul Scafeş a biruit cu un vot şi izbînda a fost încă mare, fiindcă domnul Scafeş avea să lupte cu un fost preşedinte al cabinetului de sub Constituantă, din naintea căruia poate că însuşi eu cedam. La colegiul al II-lea a ieşit domnul Boerescu şi nu văz că să ridică nici un glas contra acestei alegeri; şi, dacă a ieşit domnia-sa, cauza este că a mai fost ales acolo mai înainte, mi se pare ca senator.

În colegiul al III-lea a ieşit domnul Sefendache şi văd că nu se plînge c-a fost combătut de administraţiune; a ieşit domnul Miculescu, despre a cărui alegere asemenea nu se zice că nu [sic!] s-a făcut prin ingerinţa guvernului.

Acum la colegiul [al] IV-lea, daca ar fi ieşit vreun amic, vreun cunoscut de ai guvernului, atunci aş fi iertat domnului Sefendache [2] să zică: guvernamental. Ei, domnilor, nenorocit ar fi ministerul acela căruia i s-ar pune în spate toate spusele şi toate cîte se petrec la alegeri şi excesul de zel al funcţionarilor. Eu unul nu primesc asemenea imputări.

A ieşit domnul Isvoranu, pe care n-am avut onoarea să-l cunosc şi vă declar că nici nu ştiam dacă este tînăr sau bătrîn, fiindcă am auzit că există mai mulţi domni cari poartă acest nume.

Nu ştiu nimic, nu am onoarea să-l cunosc şi nu cred că şi onorabilul preşedinte al consiliului cunoaşte pe domnul Isvoranu, care nu este decît un onorabil proprietar de acolo şi care, poate, făcînd bine şi ajutînd pe locuitorii ţărani la nevoi, l-au ales.

Vine apoi domnul Sefendache şi spune o istorie cu steaguri. Această istorie este foarte curioasă. Iată cum merge: Severinul este alături cu Banatul şi Ungaria, şi fiindcă în Ungaria şi în Banat alegerile se fac cu

* Şedinţele din 6—7 mai 1869.

steaguri, cu pene etc., severinenii au luat obiceiul steagurilor şi au venit cu un drapel pe care era scris Unirea României, trăiască principele Carol I, trăiască deputatul Isvoranul.

Ei bine, steagul acesta a scandalizat pe un alt candidat, şi singur domnul Sefendache spune că a fost rugat ca să facă un steag şi că domnia-sa a făcut un steag şi mai mare pentru acel candidat, cu care să meargă la alegeri; însă nu a mers candidatul singur cu dînsul, ci a trămis o slugă, şi această slugă a mers cu drapelul şi l-a pus pe piaţa publică mai departe, în faţa celui[l]alt, astfel încît putea vedea cineva două steaguri a două partide în luptă. Atunci delegaţii văzînd pe slugă cu steagul l-au întrebat: ce este aceasta? Şi el le-a răspuns: este steagul stăpînului nostru; astfel că delegaţii observînd mai întîi că numai ei sînt stăpîni, fiindcă sînt în drept să aleagă, s-au legat de sluga candidatului, domnul Colibăşianu. Pe urmă a venit şi stăpînul, nu ştiu, tatăl sau fiul Colibăşianu: ştiu numai atît că s-a fost bătut şi stăpînul, nu numai sluga. Atîta ştiu şi nimic mai mult; şi prin urmare guvernul respinge orice solidaritate directă sau indirectă cu cele ce arăta domnul Sefendache.

Domnul N. Racoviţă: Dară istoria cu procurorul?

Cu procurorul? Se spune că fiind...nepot cu Colibăşianu sau nu ştiu cu cine altul...

Domnul Scafeş: Cu domnul Cârjeu.

Fie şi cu domnul Cârjeu.

Domnul Scafeş: Apoi domnul Cârjeu a fost cu dumneavoastră.

Protestez că domnul Cârjeu a fost cu noi. Nu! Eu ştiu numai că domnul Cârjeu este proprietar acolo ca şi domnul Miculescu, şi cînd amîndoi se ceartă şi se unesc nu iese alt deputat [sic!]. Mai ştiu încă că procurorul pe piaţa publică, în faţa mulţimei, a ameninţat că va aresta pe prefect. Atunci eu, îndată ce am primit o depeşe prin care mi se spunea că procurorul a ameninţat cu arestarea pe prefect, am comunicat ministrului justiţiei, şi domnul ministru [al] justiţiei a făcut ceea ce a găsit de cuviinţă.

Eu unul, cît voi fi aci, nu voi permite ca rolul procurorului să se întindă pînă a aresta pe prefect.

După trei zile de la terminarea alegerilor, m-am pomenit cu o deputaţiune în care era şi domnul Sefendache, care-mi cerea destituirea prefectului pentru răzbunările făcute în urma alegerilor. Acea deputaţiune mi-a făcut onoarea să mă vază la 3 apriliu, şi alegerile se terminaseră la 29 martiu.

Ei! Atunci eu le-am făcut întrebare: cum acest prefect a putut să facă răzbunări în aşa scurt timp, cînd alegerile abia s-au săvîrşit la 29 martiu şi azi sîntem în 3 apriliu? Dară cum am spus-o şi în particular şi în public, şi precum a zis şi domnul ministru preşedinte, nu sîntem cununaţi cu prefectul de Mehedinţi, daţi-ne o hîrtie, cu acte, nu frase, nu vorbe: şi, dacă voi vedea că sînt asemenea fapte comise de acest prefect, fiţi siguri că prefectul se va pedepsi.

Între altele a venit în urmă şi tînărul Colibăşianu, care fusese maltratat, şi domnia-sa a fost mai modest, a zis: sînt în poziţiune de a fi ruinat, căci pe moşia noastră s-a pus un subprefect numit din nou acum, domnul Banov, care ne persecută grozav, încît ne împedecă ca să aducem o machină de la o moşie la alta.

Ei bine, fiindcă acest domn Banov nu era întărit încă, n-am aşteptat mai mult, ci numai pentru cele spuse de domnul Colibăşianu, de am

răspuns prefectului că nu-l pot întări pînă la nouă informaţiuni şi că nu-l recunosc în calitate de subprefect.

Acum, domnilor, dacă domnul Pliniceanu, care este un tînăr ce acum îşi face cariera, a favorizat pe acel om care nu este întărit şi care face ceea ce a spus domnul Sefendache, voi cerceta şi fie sigur domnul Sefendache că fără a se mai sui aci pe acea scară ca să ne spuie că nu doreşte rău guvernului, fie sigur, zic, că domnul Pliniceanu se va întoarce la moşia sa. Guvernul actuale nu voieşte răzbunări şi a dat probe.

Nu are vreo mare reformă de făcut; voim înfrăţirea, voim să venim în ajutorul lucrărilor agricole, nu voim ca subprefecţii să favorizeze pe unii şi să împileze pe alţii; însă să ştiţi că tocmai pentru că este acolo agricultură, şi agricultură mare, nu vom pune pe subprefecţi la dispoziţiunea unora din dumneavoastră, ci la dispoziţiunea tutulor, spre stricta esecutare a tocmelelor agricole. Iată tot.

Domnul Sefendache: Atunci vă vom aplauda.

După ce N. Racoviţă *îl rugase să deschidă o anchetă asupra modului cum s-au desfăşurat alegerile în Oltenia, „tocmai pe domnia-sa care ştiu că ţine mult a fi iubit de Oltenia".*

Domnilor, mulţumesc onorabilului domn Racoviţă[3] pentru concluziunile sale şi dreptatea ce-mi dă. Da, în adevăr, odată am fost în Oltenia[4] şi de atunci îi păstrez o mare recunoştinţă şi o mare admiraţiune. Ţara Olteniei este peatra nestemată a României şi merită în adevăr ca orice guvern să se ocupe de această parte atît de mult părăsită.

Cît pentru cuvîntul de funcţionari streini ce se trimit acolo, eu ca ministru de interne ştiu că în toate judeţele din Oltenia nu sînt decît prefecţi şi subprefecţi locali. Aşa este, domnule Racoviţă?

Domnul N. Racoviţă: Nu pot să ştiu de partea administrativă, dară ştiu la magistratură.

Cînd aţi zis aceste cuvinte, aţi vorbit în genere de Oltenia. Vă întreb dară cine este prefect la Craiova, cine e la Gorjiu, cine e la Mehedinţi şi cine la Romanaţi?

Domnul N. Racoviţă: Eu am vorbit de magistratură.

În magistratură eu socotesc că dumneavoastră nu puteţi pretinde să se ia neapărat şi numaidecît magistraţii dintre locali...

Domnul N. Racoviţă: Dară sînt destui capabili.

Nu puteţi pretinde aceasta, pentru că în magistratură nu este bine să fie numaidecît judecători locali, cari sînt legaţi cu atîtea interese locale şi care pot...

Domnul N. Racoviţă: Trimiteţi atunci olteni la Bucureşti şi la Iaşi.

Pe tărîmul acesta dacă mă puneţi, apoi atunci vă declar că sentimentele dumneavoastră ar fi combătute; şi iată cum: prin esemplul altor Curţi, unde urmăm aceea[şi] linie, şi poate cu nemulţumirea Moldovei.

Eu ca moldovean v-aş lua Curtea apelativă din Focşani, pentru că dînsa judecă cinci judeţe din Moldova şi numai două din Muntenia. Ei bine, marea majoritate a acestii Curţi este compusă de români de dincoace de Milcov. Aceasta, domnule Racoviţă, aş zice ca moldovean, dară ca ministru şi ca om care judecă bine zic că judecătorii să nu fie luaţi din micul cerc al judeţului lor, ci să se ia cît se poate din localităţi mai depărtate.

Domnilor, onorabilul domn Racoviţă mi-a mai făcut o mică imputare, dară poate mi-a făcut-o pentru că nu am avut onoare să fiu bine înţeles

în ceea ce am zis. Eu nu am zis cuvîntul : prefectul meu ; nu am zis că nu voi sacrifica un prefect, dară am zis că niciodată nu voi sacrifica pe prefecţi intrigelor şi pîrelor unor din locali, căci atunci nu mai poate fi administraţiune. Ei, domnilor, crez că destul timp prefecţii, subprefecţii şi chiar judecătorii erau supuşi la voinţa a cîtorva deputaţi ministeriali, şi crez că acel timp ar trebui socotit ca trecut. Îmi aduc aminte, domnilor, că s-a prefăcut toate tribunalele din Moldova, şi mai cu seamă din Iaşi, numai după o listă făcută de trei deputaţi împreună cu ministrul justiţiei. Ei bine, vroiţi domnia-voastră ca şi noi să facem tot aşa ? Nu, domnilor, eu nu sînt din această şcoală şi niciodată nu voi sacrifica pe prefecţi după plăcerea numai a unui sau a doi indivizi, fiindcă, precum v-am spus, nu sînt din acea şcoală, ci sînt om de autoritate, de ordine.

Acum, domnilor, permiteţi-mi să vă spui această împrejurare : m-am trezit cu o deputaţiune de doi domni deputaţi de la Mehedinţi, acuzînd pe alţi doi deputaţi tot din Mehedinţi...

Domnul Scafeşu : Protestez.

Îmi pare foarte bine că protestaţi, domnule Scafeşu ; dară cu toate acestea vă rog să-mi permiteţi şi mie să vă spun cum s-au petrecut lucrurile. Mai întîi şi de la început m-am trezit cu o scrisoare care venise de la un amic al meu, de la onorabilele domn Aurel, prin care domnia-sa îmi recomanda pe domnul Scafeşu. Am primit pe domnul Scafeşu şi am auzit din gura domniei-sale aceste cuvinte : noi sîntem hotărîţi să alegem oameni locali şi prin urmare vom combate pe domnul Ioan Ghica. Cînd am auzit aşa, vă mărturisesc că mi-a părut foarte rău şi am zis : nu este bine, domnule Scafeşu, să combateţi candidatura domnului Ioan Ghica, care este un bărbat cu o mare reputaţiune, o autoritate în ţară, şi vă spui că, în cît pentru mine, eu aş privi ca o nenorocire ca domnul Ioan Ghica să nu fie în Cameră. Dară onorabilul domn Scafeşu, zicîndu-mi că are să combată pe domnul Ghica, pleacă de aici şi aud pe urmă că mergînd spre casă, pe vapor ar fi declarat că este candidatul guvernului.

Ei bine, dacă domnul Scafeşu a vorbit astfel, atunci eu protestez în faţa domniei-sale, şi fac apel la însuşi domnul Scafeşu dacă eu am primit candidatura domniei-lui, fiindcă, precum v-am spus, ca român şi ca ministru, doream foarte mult ca să văz pe domnul Ioan Ghica în Adunare. Cu toate acestea, domnul Scafeşu a reuşit să fie ales şi, dacă v-aş citi raporturile secrete ce am, aş putea să vă dovedesc cum a reuşit domnul Scafeşu ca să fie ales. Şi cînd vă vorbesc aşa, crez că vă dau destule probe că eu ca ministru nu am combătut pe domnul I. Ghica şi nu am susţinut pe domnul Scafeşu, care pe dată ce a venit a început să strige că domnul prefect Pliniceanu face răzbunări pentru alegeri. Atunci m-am îndoit de veracitatea celor relatate. Cu toate acestea, deputaţiunea care a venit la mine, domnul Isvoranu şi alţii, cu un memoriu, nu conţine decît frase. Eu le-am cerut să-mi dea fapte ; le-am zis că, dacă acel prefect a comis nelegiuiri, eu voi trimite un om de a cărui lealitate nici domniile-lor, nici niminea nu se poate îndoi, voi trimite pe directorele ministerului, domnul Argintoianu, care a rămas în serviciu şi sub regimul de la 11 februariu, a fost în serviciu sub domnul Ioan Ghica şi Lascăr Catargiu [5]. Domnul Isvoranu mi-au zis că nu primesc, că le fac prea mare onoare. Eu le-am objectat că aceasta e treaba mea a trimete o persoană de încredere, care să inspire confienţă tutulor. Memoriul bazat pe fapte l-am primit de-abia astăzi — şi rog pe domnii Scafeşu şi Isvoranu să creadă că îl cerceta au avut [sic !].

Mai în urmă mi s-a spus un fapt că o machină de treierat ce au avut-o domnul Colibășescu la moșie i s-a luat de subprefect.

Nu știu nimic, poate să fie vreun secuestru, cu toate acestea am zis că nu întăresc pe domnul Banov, și domnul Banov nici au fost, nici e subprefect. Mai mult, rog pe domnii Sefendachi și Scafeșu să întrebe pe domnul Isvoranu ce depeșă am dat domnului Pliniceanu; dară, domnilor, numai așa pe arătări să sacrific un tînăr, proprietar mare, recunoscut de om onorabil, nu voi face-o. Cum voi mai găsi eu prefecți? Socotiți dumneavoastră că se găsesc prefecți așa lesne? Dară astăzi fiecare om ce are avere, talent, preferă mai bine să se ocupe cu interesele sale decît să se facă prefect. Ce va să zică prefectu[l] astăzi? Un om înjurat, bafuat * de toată lumea. Vedeți pe acest tînăr, care de-abia acuma a început cariera sa, cum priimește înjurături. I se impută că e brusc, că e nepolitic. Ei bine, eu i-am scris, l-am rugat să nu fie brusc, să fie politicos cu toată lumea. Ce mai vreți? Să-i tai capul?

Vin la alegerile colegiului al IV[-lea]. Onorabilul domn Racoviță vine și citește un proces-verbal, dară s-a citit mai multe asemenea procese-verbale și nu s-a luat în considerațiune.

În acest proces-verbal primarul de la comuna domniei-sale zice că i s-a luat hîrtiele, dară cîte proteste nu sînt cari s-au făcut și la alte comune tot așa.

Domnul Racoviță: Trămiteți anchetă.

Cereți anchetă? Dară pe cine să trămit? Mi-ați dat oare fonduri ca să trămit comisari? Sau voiți să iau prefectul unui județ și să-l trimit în alt județ? Nu, domnilor, prefectul trebuie să șeazâ în județul lui; ministerul poate să afle adevărul și prin alt mod.

Fiți siguri că, dacă domnul Pliniceanu va ieși vinovat, se va destitui. Dară nu e nici vina mea, nici vina prefectului, dacă deputații Mehedințului s-a împărțit în două.

Eu respect deopotrivă și pe domnul Miculescu și pe domnul Sefendachi și pe domnul Scafeș și pe toți. Voi cerceta cine are dreptul. N-am ceva reforme mari de făcut, n-am decît să aplic legile, să fac ceea ce zice francezul — *le pot-au-feu administratif*, bucătăria de toate zilele. N-am pentru ce să persecut pe domnul Scafeș, n-am onoare să cunosc nici pe domnu[l] Isvoranu, nici pe domnu[l] Colibășescu. Pentru ce rezist? Rezist ca om de conștiință, ca om ce nu vreau să sacrific pe un prefect, pe un om onest, numai pe simple vorbe. Dară vrea Camera să trămită anchetă? Prea bine, puțin îmi pasă, eu voi ieși curat. Protejez pe prefect ca cestiune de principiu, nu trebuie să-l sacrific pe simple arătări, după cererea a doi deputați, oricît de onorabili ar fi. Eu asigur încă o dată pe domnu[l] Scafeș să crează că voi cerceta și, dacă prefectul va fi vinovat, îl voi destitui. Dară lăsați-mă să dovedesc întîi vina lui, și să se știe [că] cu cuvinte injurioase nu se distituie un prefect. Domnul Colibășescu s-a adresat de-a dreptul la domnitor și a întrebuințat cuvinte pe cari de respect nu se cuvenea să le rostească: a spus domnitorului că la Mehedinți e ianicerism.

Cînd dară, domnilor, se ține un aseminea limbagiu în fața domnitorului, care trebuie să fie limbagiul ținut către un prefect? Trebuie să păzim buna-cuviință.

* Din fr. *bafouer*, a ridiculiza.

Iată de ce cererea domnului Colibăşescu n-a fost primită cu consideraţiunea care merită. Vă rog, domnilor, să fie bine ştiut aceasta, că totdeauna voi asculta cu tot respectul orice plîngeri, orice arătare mi s-ar face de deputaţi, însă acele plîngeri şi acele arătări le voi împărţi în două: cînd cererile vor fi pentru îmbunătăţirea judeţului, pentru facerea de poduri, de şosele, de drumuri, pentru îndreptarea justiţiei şi a administraţiunii, le voi primi cu tot respectul; cînd cererile vor fi pentru destituiri sau numiri, permiteţi-mi să le primesc cu beneficiul de inventariu. Socotesc că Adunarea aceasta nu va primi să fie ministrul un factotum al fiecărui deputat. S-a spus că mai înainte era doi-trei deputaţi cari zicea ministrului: fă-mi cutare, şi ministrul se supunea. Eu, domnilor, nu voi face aşa; eu voi cerceta şi, dacă voi dovedi vinovat pe domnul Pliniceanu, îl voi destitui. Eu nu fac apoteosa domnului Pliniceanu, dară spui ce se zice de domnia-lui că e un om onorabil şi că tot păcatul domniei-lui e că e prea tînăr. Dară s-a întîmplat un lucru, domnilor; acela care mi-a adus protestul contra domnului Pliniceanu era şi mai tînăr decît domnia-sa *(ilaritate)*, şi i-am răspuns cu acea frasă cunoscută, că acesta e un defect de care se îndreptează pe toată ziua.

Termin, domnilor, declarînd încă o dată că voi trimite cercetare, voi supune rezultatul Consiliului Miniştrilor Dacă însă onorabila Cameră voieşte să numească o anchetă parlamentară e suverană, n-are decît s-o facă.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 44, col. 1 — p. 45, col. 1; p. 49, col. 1 — p. 50, col. 2.

NOTE

[1] Se discuta validarea mandatelor la Mehedinţi. La colegiul I fusese ales Scafeş, la al II-lea Vasile Boerescu, la al III-lea G. Miculescu şi G. Sefendache, iar la al IV-lea N. Izvoranu. Aici au fost depuse mai multe proteste, pe care comisia nu le găsise fondate şi propusese validarea. Vezi pentru desfăşurarea alegerilor acolo şi telegrama din 9 aprilie 1869 a lui K. către prefectul de Mehedinţi, prin care îi cere ca administraţia să nu intervină de fel *(Scrisori. Note de călătorie...*, p. 141*)*.

[2] G. Sefendache anunţase că va vorbi încurajat fiind chiar de K., care „a suris favorabil" cînd s-au relatat de către G. Brătianu împrejurările desfăşurării alegerilor la Argeş, spunînd: „Ei bine, dacă s-au făcut acele ingerinţe, dacă administraţiunea a intervenit, răbdaţi efectele, şcoala este a dumneavoastră. Dumneavoastră sînteţi cei dintîi care aţi făcut aşa, suferiţi acum efectele!"

Începuse apoi teatral să discute sistemul electoral în funcţiune, să facă referire la versatilitatea politică a lui G. Brătianu, pînă cînd preşedintele Adunării l-a invitat să revină la chestiune. În cele din urmă arătase că la Mehedinţi delegaţii colegiului IV fuseseră parte închişi, parte sechestraţi într-o moară. Apoi susţinătorii lui Izvoranu au venit cu stindarde pe care scria: „Să trăiască candidatul nostru, Nicolae Izvoranu". Cînd adversarul lui, Colibăşanu, a procedat la fel, şi-a văzut omul cu steagul bătut de poliţie şi închis, încît a reclamat domnitorului. Încheiase apoi zgomotos: „Domnilor, nu numai bătăi, dară şi sîngele a curs la colegiul al IV-lea de Mehedinţi şi, cînd procurorul a venit ca să restabilească ordinea, a fost destituit". Prefectul, bucuros, a continuat manevrele pînă l-a scos deputat pe Izvoranu, „deputatul acelei terori".

[3] N. Racoviţă istorisise o poveste încîlcită cu întocmirea listelor pentru alegerea delegaţilor comunei Corzu. Acuzînd administraţia judeţului în totalitate, încheiase: „Domnilor, în Oltenia nu avem poduri, nu avem şosele, nu avem drumuri şi apoi chiar în funcţiunile publice, cu toate că avem oameni destul de inteligenţi, totdeauna ni s-a trimis de aiurea şi nu se vede acolo decît funcţionari străini... Ministerul ar putea face mult pentru Oltenia dacă ar lua în băgare de seamă reclamaţiunea deputaţilor olteni, cari nu sînt roşii, dară sînt adevăraţii amici ai ordinei şi stabilităţei".

Cu toate recriminările lui Sefendache, deputaţii colegiilor din Mehedinţi au fost validaţi.

[4] K. a vizitat Oltenia între 16 şi 18 august 1864 în legătură cu aplicarea acolo a legii rurale.

[5] Referire la guvernul Ion Ghica (11 februarie — 10 mai) și Lascăr Catargiu (11 mai — 15 iulie 1866).

*Asupra alegerilor din Tutova**

Domnilor, în urma discuțiunei alegerii colegiului al 4-lea de la Mehedinți [1], poziținea mea s-a făcut foarte ușoară în privința alegerii de la Tutova.

Vă aduceți aminte, onorabili domni cari ați fost în Camera trecută și aceia cari au citit procesele-verbale de atunci, că eu, cînd onorabilul domn M. Costache a fost combătut și respins de Camera trecută [2], eu m-am socotit dator, pentru că și eu am fost esclus altă dată, să apăr pe onorabilul domn Iepureanu; și atunci am zis că domnia-lui, persecutat și esclus, va reveni desigur în viitoarele alegeri, pentru că persecuțiunea totdeauna rădică pe om, și de aceea eram sigur că domnul Manolache Costache are să iasă iarăși. N-aș fi ținut dară eu ca să fiu rău prooroc zicînd cuvintele acestea. Recunosc însă că acolo la Bîrlad domnul Manolache Costache, fiind totdeauna în rivalitate cu domnul Iorgu Radu în alegeri, a avut multe de întîmpinat, dară aceasta privește pe domnul Iorgu Radu și regret că domnia-lui nu este aci, căci i-ar fi răspuns domnia-lui însuși că este așa, și cu atît mai mult că eu n-am onoarea ca domnul Iorgu Radu să fie din amicii mei, a fost odată demult, dară iară de mult este de cînd nu mai am această onoare; prin urmare, nu aveam deloc vreun interes să iasă domnul Radu Iorgu deputat.

S-a întîmplat însă ca fiul domnului Iorgu Radu [3] să fie prefect acolo de mult, și eu cunoscîndu-l că este capabil, fiindcă este un tînăr pe cari l-am avut secretar în Ministerul de Interne înainte de 1864, l-am ținut în acea funcțiune de prefect.

N-am știut nimic de cele ce s-au petrecut acolo și, cînd am auzit că au ieșit deputați domnul Iorgu Radu și domnul M. Costache, am socotit și mai mult că n-a fost presiune de vreme ce au ieșit amîndoi. Văz apoi că a mai ieșit domnii Fătu Iacob, I. Codrescu și Beloescu. Nu socoteam dară încă o dată că a fost presiune; cu toate acestea, văzînd în jurnalul „Țara" o depeșe adresată în contra administrațiunei, atunci am scris domnului prefect o depeșă, depeșă, domnilor, care este trecută prin registrele telegrafului și cari nu este ruptă, cum zice domnul M. Costache; iată coprinderea acelei depeșe [4]. *(Citește.)*

A citat domnul Manolache Costache scena cu domnul Steege, zicînd că domnul Steege a fost oprit la barieră [5] de doi jandarmi din ordinul poliției și că polițaiul a făcut scuze domnului Steege. Domnilor, domnul Steege [6], agent al României, e un om a cărui onorabilitate nu e contestată de nimeni și nici chiar de domnul Manolache Costache, așa o cred. Cînd a venit domnul Steege în București, l-am întrebat, și aci vă rog să notați bine cuvintele cari s-au schimbat între mine și domnia-sa: Domnule Steege, ce ți s-a întîmplat la Bîrlad? Iată ce mi-a răspuns: În adevăr am fost oprit la barieră, întrebîndu-mi numele; atunci am întrebat: Este cu ordin? Sînt dator să declar că acel individ care m-a oprit mi-a spus că nu

* Ședința din 7 mai 1869.

are ordin. Şi nu cred că aceste cuvinte se vor nega de domnul Steege; dară, dacă le va nega, atunci eu am minţit, şi e mare lucru, dacă nu pentru persoana mea, dară cel puţin pentru postul cari-l ocup să zic asemene cuvinte şi pe urmă să fiu dezminţit.

Vă voi mai spune ceva: sînt chiar aci în Cameră amici ai mei buni, precum este domnul Răşcanu, care a votat făţiş pentru domnul Manolache Costache...

Domnul Manolache Costache: Este şi al meu; oare voiţi ca toţi amicii dumneavoastră să nu mai voteze pentru alţii? Sînteţi prea esclusivişti.

Dară voiţi să spuneţi că v-am combătut?

Domnul Manolache Costache: Nu, ferească Dumnezeu! Eu nu am nici o hîrtie în mînă şi, cum a zis adineaori domnul Vericeanu, formele sînt îndeplinite. *(Ilaritate.)*

Poziţiunea mea cu domnul Iepureanu de la 1863 mă pune în neputinţă de a urma dialoguri cu domnia-sa [7].

Domnul Manolache Costache: Voi zice eu cîteva vorbe.

Mai sînt şi alţi domni judecători, precum domnu[l] Mitre, amic foarte intim al domnului M. Costache, care a fost acuzat că cutezase făţiş a sprijini candidatura domnului M. Costache şi a altora; cu toate acestea, domnul Mitre este şi astăzi membru; şi-a dat demisiunea, însă i s-a refuzat. Asemenea preşedintele nu s-a schimbat, nici membrii de la tribunal, nici prefectul. Ştiu numai că prefectul s-a găsit între părintele său şi între domnu[l] Costache; poate a optat pentru părintele său. Acum, dacă prefectul şi-a întrebuinţat rău puterea sa, aceasta îl priveşte pe domnia-sa; cît pentru mine, nu mă opun deloc, dacă domnul Iepureanu voieşte, să se numească şi anchetă parlamentară; eu unul nu am cerut violenţă, şi, dacă le va fi comis, îl priveşte pe dînsul.

La Dorohoi este un prefect care pentru onoarea sa, pentru caracterul său, este iubit în tot judeţul; toate guvernele l-au ţinut, şi este în post de vreo doi, trei ani, şi n-aţi văzut acolo nici o protestare. Aţi văzut alegeri în unanimitate, sînt deputaţi de la Botoşani şi Dorohoi pe care-i rog să vină să spuie ce purtare a avut acest prefect.

În cît priveşte lista acelor patentari [8], eu o găsesc foarte curioasă, pentru întîia dată astăzi o cunosc şi nu cred că domnul Ganea să fi făcut asemenea lucruri. Cu toate aceste, iată depeşa [9] care o trămit acum, după cererea domnului Manolache Costache. *(Citeşte.)*

Mai mult decît atîta nu pot zice, vedeţi că nu fac ca alţii care zic că nu e nimic din ce se spune; dară repet că nu cred că prefectul să fi făcut o asemenea scamatorie; poate să fie împrejurări locale, Dumnezeu ştie ce o fi; răspunsul însă care-l voi primi vă făgăduiesc că vi-l voi face cunoscut; atît numai ştiu, că acel prefect e unul din cei mai buni, din cei mai onorabili, şi dacă domnul Manolache Costache voieşte să stigmatizeze pe acei deputaţi cari s-au ales acolo...

Domnul M. Costache: Nu, nu!

Ştiu că acolo au fost rivali foarte serioşi ca alegători, şi oameni de curagiu, ba încă poate prea mare, cari nu se tem de nimic, cum este de esemplu domnul C. Pilat, unul din candidaţi tocmai în colegiul al 3-lea. Ei bine, domnul Pilat, care nu se teme de nimica, cum de n-a protestat în contra acelor ilegalităţi?...

O voce: A fost la Viena.

Domnul Pilat a fost la alegeri şi a cerut din Dorohoi voie de la ministru[l] de resbel ca să treacă prin Viena, pentru a se întoarce la Bucureşti, şi a venit la Giurgiu mai înainte de alegeri; spusese că are alegerea în buzunar în colegiul de la Dorohoi, unde are familie foarte mare; toţi ştiu că familia sa e foarte numeroasă acolo, şi cu toate aceste domnia-sa a avut numai un vot. Acum, daca domnul Iepureanu voieşte să stigmatizeze aceste alegeri, liber pentru domnia-sa să o facă; eu vă spun numai atîta că în colegiul al 3-lea au fost oameni cu curagiu foarte mare şi n-au protestat, şi după cum zice proverbul: Unde nu se protestează, nici Dumnezeu nu poate să facă nimica, căci şi lui Dumnezeu îi trebuie rugăciune, plîngere.

Replică lui Manolache Costache.

Să-mi permită onorabilul domn M. Costache a rectifica o mică eroare comisă de domnia-sa şi care sînt sigur că domnia-sa o va recunoaşte singur. Domnia-sa zice că, după ce am format la „Concordie" [10] o majoritate mare ca să-l respingem, am venit eu în urmă şi l-am apărat aci. Majoritatea care s-a format la „Concordia" spre a sprijini venirea ministerului Golescu şi Brătianu a fost răsplătită prin disoluţiunea sa, şi cei ce a subscris mai întîi, aceia a fost puşi la o parte, rămînînd numai eu. Aşa, de esemplu, domnul Grădişteanu şi alţii, cari au fost combătuţi în numele alegerii. În noua Cameră nu era majoritatea care a subscris convenţiunea de la „Concordia", ci era a ministerului. Acolo alegerea domnului Manolache Costache a fost combătută, şi domnia-sa a fost respins, şi eu, fără să mă roage domnia-sa, l-am sprijinit, din datorie către mine ca cel păţit, şi am zis aceste cuvinte nu ca să atrag favoarea domnieisale, căci are aerul de a arăta aceasta, ci am zis că persecuţiunea rădică pe om şi că domnul M. Costache se va alege la viitoarea alegere.

În cît se atinge de colegiul al 4-lea, eu socotesc că acum sîntem chemaţi să verificăm alegerile de la Tutova, şi aci, ca ministru, am o plîngere a adresa biuroului. Nu cred că sîntem chemaţi aci să facem o discuţiune generală în privinţa reformei sau interpretării legii electorale; socotim că acum dumneavoastră sînteţi chemaţi să verificaţi alegerile, dacă sînt bune sau rele, şi să acuzaţi guvernul dacă a făcut înrîuriri, atrocităţi. Dacă este a se discuta teza generală, atunci să-mi permită biuroul a-i zice că nu s-a aplicat regulamentul, căci o cestiune se discută numai o dată, iar nu de zece ori. Cestiunea pe care domnul M. Costache o pune astăzi a pus-o şi ieri cu ocaziunea cercetării titlurilor la alte judeţe şi are să mai vină încă de vreo patru ori, dacă vom reveni necontenit asupra ei. Înţeleg că, după ce se va face verificarea tutulor alegerilor, să tragem o concluziune şi să venim la regulamentarea legii. Ministerul va fi cel întîi a se uni cu dumneavoastră.

Acum, pentru colegiurile al 4-lea, trebuie să primiţi una din două: sau trebuie să credeţi că guvernul nu a intervenit în colegiul al 4-lea, sau dacă credeţi că a intervenit să-i daţi mare laudă, căci a ieşit în acest colegiu oameni ca domnul I. Brătianu, Eugeniu Ghica, Darvari, Alexandri, Văcărescu [11]. Ei bine, dacă am înrîurit, nu puteţi dumneavoastră să ne înjuraţi; iară dacă nu am înrîurit, iară nu se poate zice că colegiul al 4-lea este o minciună [12]. *(Aplauze.)*

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 53, col. 2 — p. 54, col. 2; p. 58, col. 2 — p. 59, col. 1.

NOTE

[1] Vezi intervenţia precedentă.

[2] Vezi partea I a volumului, p. 362 şi urm.

[3] După citirea raportului comisiei de validare a Camerei cu privire la deputaţii judeţului Tutova a luat cuvîntul Manolache Costache, care l-a acuzat pe prefect a se fi amestecat în alegeri. Întîi pentru reuşita părintelui său, Iorgu Radu, la colegiul I; apoi a împînzit judeţul cu dorobanţi şi poliţai, i-a „dăscălit" pe alegători pentru cine să voteze.

[4] Vezi o telegramă a lui K. din 16 martie 1869 către prefect prin care îi ordonă să se explice în ceea ce priveşte zvonurile despre măsurile „închizitoriale" folosite în alegeri. Să le dovedească netemeinicia şi să ceară satisfacţie prin justiţie împotriva calomniatorilor sau să demisioneze dacă se adeveresc („L'Etoile de l'Orient", 1869, nr. 21, p. 88, supliment).

[5] Ca să argumenteze presiunea exercitată de prefect, Manolache Costache spusese că L. Steege a fost întrebat la barieră de un poliţai unde se duce şi apoi reţinut o vreme de acesta. Prefectul, aflînd incidentul, l-a trimis pe poliţai să-şi ceară scuze.

[6] L. Steege era agent al ţării la Viena. Vezi pentru el Ş. Cioculescu, *Ludovic Steege la Paris. Gazetarul*, Bucureşti, 1942, 37 p.; Mihail I. Kogălniceanu, *Ştiri noi despre viaţa şi activitatea lui Ludovic Steege*, Bucureşti, 1941—1944: I, 1941, 20 p.; II, 1942, 57 p.; III, 1944, 65 p.; G. Z. Petrescu, *Ludovic Steege student*, Bucureşti, 1942, 27 p.; V. Slăvescu, *Ludovic Steege (1813—1872). Schiţă biografică*, Bucureşti, 1943, 24 p.; G. Z. Petrescu, *Ludovic Steege medic*, Bucureşti, 1944, 55 p.

[7] Vezi partea I a volumului, p. 362 şi urm.

[8] Manolache Costache produsese o listă de 36 de persoane formînd colegiul al III-lea al judeţului Dorohoi. Mai toate erau amploaiaţi (scriitor la o primărie, perceptori, un comisar, un casier general), dar pentru a putea figura ca alegători la acest colegiu îşi declaraseră o profesiune liberală: samsar, casap, brutar etc.

[9] Depeşa pe care K. o va fi trimis nu am găsit-o; în schimb, la 6 aprilie 1869 el îi telegrafia lui Matei Gane, prefectul de Dorohoi, să respingă candidatura lui C. Pillat, compromis pentru nişte abuzuri şi care urma să fie dat în judecată (*Scrisori. Note de călătorie...*, p. 139).

[10] Vezi supra, p. 181.

[11] I. C. Brătianu a fost ales la Dolj, Eugeniu Ghica la Bacău, C. Darvari la Romanaţi, V. Alecsandri la Roman şi Teodor Văcărescu la Prahova.

[12] Deputaţii au fost confirmaţi.

*Intervenţie asupra desfăşurării alegerilor în judeţul Prahova**

Voi avea onoare mai tîrziu a vă esplica pentru ce guvernul a zis prin „Monitor" — şi urmează şi astăzi a fi consecuent cu dînsul pînă ce Camera nu va otărî altfel — că priveşte de nule alegerile colegiului al treilea din judeţul Prahova [1].

Deocamdată trebuia să zic aşa, fiindcă, în ziua cînd am spus că nu ştiu nimica despre alegere, nu primisem încă nici un dosar. În momentul cînd am primit dosarul, în momentul acela l-am şi trămis şi Camerei. Am spus, domnilor, prin „Monitor" că alegerea colegiului al III-lea de la Ploieşti este nulă, pentru că în mijlocul operaţiunii electorale s-au întîmplat dezordine atît de grave, încît nici guvernul, nici alegătorii nu se mai ocupau de alegere, ci se ocupa de menţinerea ordinei publice. La Ploieşti guvernul a fost pus în faţa unei declaraţiuni categorice, urmată de un început de esecuţiune, că avem să facem la 1869 [2] ceea ce s-a făcut la 1860, adică vărsare de sînge...

Domnul Gr. Balş: În guvernul domnului Iepureanu.

Domnul M. Costache: Cer cuvîntul! Voi răspunde domnului Balş.

* Şedinţa din 7 mai 1869.

Rog pe domnul Manolache Costache să nu crează cîtuşi de puţin că, narînd cele petrecute la Ploieşti, voiesc să fac aluziune la ministerul domniei-sale, nicidecum; espui faptele aşa cum s-au petrecut în zilele alegerilor.

Domnul M. Costache: Prea bine; voi răspunde domnului Balş.

În primărie a intrat o ceată de oameni, cari s-au suit în balcon şi au strigat *la arme*! Alţii au mers pe strade şi au repetit acelaşi strigăt *la arme*! Şi în peptul colonelului Culoglu s-a pus revolverul. Gardiştii, cari nu mai era în serviciu, oficeri cărora se luase calitatea de oficeri, s-au îmbrăcat cu uniforma rangului ce nu mai aveau şi au încungiurat, au apărat pe acela care pusese pistolul în peptul colonelului Culoglu. Iată, domnilor, ce conţine raportul prefectului.

De aceea eu de la început m-am rostit că aceasta nu este o cestiune de verificare. Iau angajamentul să citesc înaintea comisiunii, pe care o va institui onorabila Cameră, corespondenţia întreagă; înaintea dumneavoastră voi citi numai o singură depeşe către prefect, ca să vedeţi starea în care s-au aflat şi alegătorii şi guvernul:

Filiu, prefect Ploieşti

Nu ne interesăm deloc de cine vor ieşi deputaţi la Ploieşti. Ne interesăm de manţinerea ordinei şi să nu se verse sînge în timpul alegerilor, prin urmare atît administraţia, cît şi tribunalul, parchetul şi oştirea ţineţi-vă pe defensivă. Lăsaţi să treacă aceste trei zile. Constataţi numai excesele şi autorii lor, ca la timp să putem aprecia. Dacă unele din case ale cetăţenilor se vor devasta, vinovaţii bogaţi le vor plăti îndoit. În fine, dacă roşii vor lua ofensiva, atunci cu garnizoana, cu jandarmii strîngeţi-vă la prefectură spre apărarea arhivei şi casieriei şi aşteptaţi ordinile mele.

Ministru, *Kogălnicean u*

Şi în post-scriptum adăogam:

Nici un mandat de arestare să nu se puie în lucrare înainte de a mi se comunica numele inculpatului.

Cum vedeţi, domnilor, noi cu orice preţ ne-am silit, şi aceasta a fost toată munca noastră, ca să ferim alegerile de violenţie, ca să nu le stropim cu sînge. *(Aplauze.)* De aceasta numai ne-am ocupat. Judecătorul de instrucţiune de acolo a dat mandate de arestare; ei bine, eu, ca ministru de interne, neputînd găsi atunci în grabă pe colegul meu de la justiţie, am luat asupra mea şi am scris la Ploieşti să nu se pună în lucrare nici un mandat de arestare, mai cu seamă fiindcă se inculpa oameni cari au jucat un rol însemnat în ţară. Voiam, domnilor, ca această cestiune să vină înaintea dumnia-voastre; am voit să studiem împreună cestiunea plină şi întreagă. Prin urmare, ceea ce vă cerem acum nu este casarea alegerii, dară vă cerem ca dumniei-voastre [sic!] şi ţara întreagă să cunoaşteţi zilele de durere, de îngrijire mare în cari noi ne-am aflat trei zile şi trei nopţi în faţa celor petrecute la Ploieşti; vă rugăm dară să binevoiţi a trămite cestiunea înaintea unei comisiuni cu caracter judecătoresc, care să cerceteze chiar dosarul parchetului şi să numească şi anchetă la faţa locului, ca să vedem nu cumva ne-a înşelat pe noi autoritatea de acolo, nu cumva noi vă înşelăm pe dumneavoastră, şi atunci ori noi, ori autoritatea de acolo să se pedepsească.

În fine, să se constate, să se vadă de toată lumea cum ne-am purtat şi cum am lucrat, de am lucrat bine, ori de am lucrat rău, şi acela care se va dovedi că a greşit să se pedepsească. Căci, încă o dată, acolo au fost ameninţări de revoltă curat şi simplu, nu mai încape nici o vorbă. S-a vorbit de reteveie : că are a se întrebuinţa reteveiul în alegeri; ei bine, la Ploieşti, domnilor, s-a întrebuinţat revolverul. Prefectul s-a temut şi s-a închis în cazarmă; soldaţii au priimit ordine să nu tragă fiindcă totul era pentru noi să scăpăm acele trei zile, să nu le stropim cu sînge. *(Prea bine! aplauze.)* Nu voim, domnilor, să agravăm lucrul, voim ca dumneavoastră, ca ţara, voim ca toată lumea să cunoască şi să aprecieze cu sînge rece ceea ce s-a petrecut în Ploieşti trei zile de-a rîndul.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869
p. 63, col. 1 — p. 64, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta validarea mandatelor de deputaţi ai judeţului Prahova. Radu Mihail vorbise în favoarea validării şi explicase că lucrările secţiunilor electorale se desfăşuraseră corect. La colegiul al III-lea, asupra căruia se dezbătuse cel mai mult, exista o încheiere, pe care R.M. o aduce în Adunare, subscrisă de comisarii interimari ai primăriei Ploieşti: Hagi Matache, Săucescu, Dimitrie Panait şi Mihail Kogălniceanu (acesta din urmă, după cum se vede, era un omonim al lui K. şi în cursul intervenţiei lui R. Mihail ministrul de interne a precizat că respectivul îşi va zice pe viitor Mihăiţă).

[2] Ploieştenii, aprigi, se răsculaseră în 1860 împotriva legii patentelor; oraşul fusese devastat timp de 24 de ore de bande de negustori cu calfele lor (vezi la Dan Berindei *Frămîntările orăşeneşti din noiembrie 1860 în Ţara Românească. Tulburările de la Craiova şi Ploieşti*, în „Studii şi articole de istorie", 1, 1956, p. 265—313).

În 1869 alegerile au fost cu deosebire tumultoase. „Monitorul" din 28 martie 1869 nara faptele în felul următor: „În oraşul Ploieşti s-au petrecut mai multe neorînduieli. Domnul Alexandru Candiano s-a suit pe balconul primăriei şi al cazinoului, de unde îndemna poporul ca să ia cuţite şi ciomege spre a izgoni din sala alegerilor birourile constituite conform legii şi a-i [sic!] înlocui cu partizanii dumnealor. Un alt opozant s-a preumblat pe stradă, strigînd să se închidă prăvăliile şi să se întrebuinţeze arme contra acelora care se refuzau să-i dea ascultare. În urma unor asemenea provocări, voitorii de rău năvăliră asupra persoanelor care prezidau birourile şi loviră cu ciomege oamenii care se găseau acolo în virtutea legii. Domnul Candiano a mers cu îndrăzneala pînă a ameninţa cu revolverul pe şeful gardei cetăţeneşti, colonelul Culoglu. Mai mulţi din foştii ofiţeri gardişti s-au îmbrăcat în uniforme şi prin ameninţări de tot felul au pus toate silinţele spre a menţine agitaţiunea şi dezordinea. Justiţia este în cale de a instrui şi a descoperi pe uneltitori" (M. Sevastos, *Monografia oraşului Ploieşti*, Bucureşti, 1937, p. 49).

În sprijinul spuselor lui K., vezi şi scrisoarea principelui Carol către tatăl său din 20 martie 1869: „Agenţii opoziţiunii din aceste trei oraşe (Bucureşti, Piteşti, Ploieşti — n.n.) lucrează în masa alegătorilor ca să provoace dezordine, dar scandalul va fi reprimat prin măsuri energice. Kogălniceanu conduce alegerile cu multă dibăcie şi prudenţă" *(op. cit.*, p. 50).

*Prezintă Adunării expunerea de motive la proiectul de lege privind modificarea unor articole din legea consiliilor judeţene**

Domnilor, permiteţi-mi să vă citesc espunerea de motive, pentru ca şi dumneavoastră să puteţi înţelege de îndată importanţa acestui project, pe care crez că ţara întreagă doreşte a-l vedea votat chiar în sesiunea actuală; căci astăzi, deşi esistă o lege judeţeană [1], deşi ştim cu toţii

* Şedinţa din 13 mai 1869.

cît aceste consilii sînt de mare importanţă, cu toate acestea ele nu sînt decît o machină care funcţionează, dară cari au numai un ruagiu *, fiindcă le lipseşte sufletul cu totul. *(Aplauze.)*

ESPUNERE DE MOTIVE

Articolul 107 de la capitolul IV din Constituţiune tratînd despre instituţiunile judeţene şi comunale şi despre legile prin cari ele sînt regulate zice : „Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administraţiunii mai complectă şi indipendinţa comunală".

Articolul 132 enumerînd legile speciale ce urmează a se face în cel mai scurt termen trece în cel dintîi rînd : „*Descentralizarea administrativă*".

Prin aliniatul din urmă de la articolul 132 se hotărăşte „a se revizui toate codicile şi legile esistente spre a se pune în armonie cu Constituţia".

Atît pentru a îndeplini aceste dispoziţiuni precise ale Constituţiunii, cît şi spre a împlini lacunele ce esperienţa a dovedit în legea consilielor judeţene, m-am decis a revizui această lege şi am elaborat alăturatul project de modificaţiuni, pe care-l supui cu onoare la deliberările domniilor-voastre.

Principala mea preocupaţiune a fost de a face un pas mai nainte pe calea descentralizării administrative, reclamată atît de imperios de ţara întreagă.

Aceasta, legislatorul din 1864 nu o putea face. În adevăr, atuncea s-a creat fiinţa morală a judeţelor.

Atuncea pentru prima oară erau judeţenii chemaţi a se ocupa de interesele judeţului.

Nu se putea dară deodată trece de la un regim de centralizaţiune absolută la regimul opus. Trebuie ca unele instituţiuni să-şi facă anii de cercări şi esperienţe. Acum însă a sosit timpul de a se recunoaşte că se poate da judeţelor mai mari drepturi, o mai mare indipendinţă în administraţiunea intereselor lor.

Astfel am schimbat cu totul sistemul electiv, regulînd pe colegie, ca şi acela pentru Cameră.

Aceasta, după mine, are un îndoit avantagiu. Dă judeţului o garanţie mai mare pentru administraţia intereselor sale, prin posibilitatea alegerii în consiliu a celor mai demni dintre alegători ai diferitelor colegie, şi sustrage de subt mîna administraţiei aceste alegeri cari pînă acum se făceau pe plăşi şi la reşedinţa fiecăria subprefecturi, şi prin aglomerarea alegătorilor colegiului al patrulea cu alegătorii celorlalte colegie, în adunări cu derevisire aceste din urmă.

Sistemul electiv fiind schimbat, a trebuit să modific şi redacţia mai multor articole cari coprindeau frase sau cuvinte la sistemul ce se desfiinţează. Am restabilit articolul 3, în care se dispune ca preşedintele să fie ales direct de către consiliu.

Acest articol fusese înlocuit în 1864 prin dispoziţiunea ca preşedintele să fie numit de domn dintre trei candidaţi propuşi de consiliu. Am crezu că este mai potrivit cu legile actuale ca el însuşi să-şi aleagă preşedinte pe acela în care ar avea încredere.

Tot pentru acest motiv am lăsat ca şi secretarul să fie propus de consiliu, şi să nu se mai ia dintre trei candidaţi (articolul 6).

* Din fr. *rouage*.

Am modificat articolul 76 admiţînd dizolvarea comitetului, fără acea a consiliului judeţean. Printr-aceasta sper că am pus capăt multor dizolvări de consilii cari mai totdeauna au avut loc numai fiindcă era necesitate a se dizolva comitetul şi legea nu admitea a se face una fără cealaltă, şi totdeodată am asigurat regulata lucrare a comitetului prin încuviinţarea ca, la absinţe, membrii să fie înlocuiţi prin supleanţi, cari să ia leafa pe zilele ce vor lucra (articolul 5), ceea ce legea actuală nu prevede şi ceea ce, nu mă îndoiesc, va fi un stimulent puternic de esactitate pentru unii membri.

Modificînd articolul 32, am prelungit durata sesiunii adunărei ca să evităm perderea de timp ce ocazionează îndeplinirea formalităţilor indispensabile la asemenea prelungiri, şi astfel sper că lucrărilor s-a asigurat o impulsiune mai repede, şi domnii consilieri s-au scutit de perderea unui timp ce-l pot întrebuinţa cu folos la îndeletnicirile lor particolare.

Am modificat toate articolele acelea unde prin lege se dă dreptul de recurs la Consiliul de Stat, puind această sarcină asupra Consiliului de Miniştri.

Avînd în vedere mulţimea materiii oficiale ce abundă la „Monitorul" statului şi imposibilitatea în care este el de a publica toate protocoalele şi încheierile tutulor consiliurilor judeţene, şi considerînd împovărarea ce aduce o asemenea lucrare chiar cancelariilor consiliilor, am modificat articolul 38, propuind ca numai un sumar al încheierilor să se publice prin „Monitor", rămîind liber consiliilor de a-şi înfiinţa buletine speciale pentru publicarea şedinţelor lor în estenso.

Am suprimat de la articolul 54 îndatorirea de a se mai trămite la Cameră còpii după sumile şi budgetele consiliilor, atît pentru motivul că Camera nu este chemată a cerceta acele sume şi budgete sau a face vreo lucrare asupră-le, şi prin urmare această îndatorire devenea cu totul de prisos, cît şi pentru a evita consiliilor o lucrare împovărătoare, şi am manţinut obligaţia ca aceste sumi să se cerceteze de Curtea de compturi.

Am preschimbat cu totul natura relaţiunilor cu comitetul permanent. Am ridicat prefectului dreptul ce avea de a prezida comitetul şi de a fi el motorul tutulor lucrărilor, tutulor intereselor judeţelor, şi l-am lăsat simplu numai cu dreptul de a asista la lucrările comitetului în calitate de comisar al guvernului, avînd aceleaşi drepturi şi îndatoriri ce le are către consiliul judeţean, cînd acesta este în sesiune.

Toate atribuţiile dară ce avea prefectul, ca preşedinte al comitetului, trec către comitet şi către preşedintele său, care este unul din chiar membrii comitetului. Astfel consiliul judeţean şi comitetul permanent vor dispune, pot zice, într-un mod mai absolut, asupra tutulor intereselor judeţului.

Administraţia nu rămîne decît cu dreptul de veto asupra încheierilor ce ar fi de natură a vătăma interesele statului, şi ale judeţului în raport cu ale statului, ori a compromite ordinea publică.

Aci se opreşte latitudinea ce se poate lăsa autorităţilor judeţene, şi-mi este permis a spera că persoanele ce vor compune noile consilii şi comitete vor fi la înălţimea misiunii ce li se dă prin această nouă lege.

În fine, modificînd articolul 113, am dispus ca, după încuviinţarea acestor modificaţii de Camere şi promulgarea lor, consiliile şi comitetele actuale să fie dizolvate, spre a face loc unor noi consilii şi comitete alese în virtutea acestei legiuiri.

Acestea sînt principalile modificaţiuni ce am găsit de neapărat a se introduce în legea consiliilor judeţene. Sînt încă altele de o mai mică importanţă şi privitoare mai cu osebire la regularitatea de cancelarie şi

de a căror necesitate sper că vă veţi convinge din binevoitoarea apreciare ce veţi da projectului ce am onoare a vă prezenta.

Daca unele puncturi vor fi rămas încă obscure sau dacă din o repede lucrare se vor fi strecurat ceva erori în redacţiune, esperienţa şi luminile domniilor-voastre vor fi de ajuns spre a le complecta în raport cu instituţiunile ţării şi prescrierile Constituţiunii [2]. *(Aplauze numeroase.)*

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 2 — p. 76, col. 2.

NOTE

[1] Legea pentru consiliile judeţene din 1864 aparţinea lui K. Textul ei în „Monitor", 1864 nr. 76, p. 349—355 şi la I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, I, p. 866—867.

[2] Aşa cum ceruse şi K. înainte de citirea expunerii de motive, preşedintele a propus discutarea de urgenţă a proiectului în secţiuni. Vezi şi Proiect de lege pentru modificaţiunile necesare a se introduce în legea consiliilor judeţene, în „Românul", 1869, din 23 mai, p. 342.

*Discurs pe marginea proiectului de lege pentru deschiderea unor credite extraordinare ministrului de interne necesare serviciului telegrafic şi achiziţionării de diligenţe**

Sînt dator să dau onorabilului domn Grădişteanu oarecari lămuriri [1], după cari cred domnia-sa va fi mulţumit.

Domnilor, domnia-sa a fost în Camera trecută şi prin urmare îl rog să binevoiască a-şi aduce aminte că cestiunea aceasta s-a studiat cu ocaziunea budgetului, într-un chip deplin, şi s-a şi votat.

Domnul C. Grădişteanu: Nu s-a votat.

S-a votat însă într-un chip special, cu ocaziunea ascultărei petiţiunei telegrafiştilor. Şi ce s-a votat? Nici un spor, decît am venit şi am zis: domnilor deputaţi, pe anul acesta, 1869, avem să înfiinţăm posta internaţionale [2]; negreşit că aceasta reclamă sume mai mari. Pe anul acesta avem să întemeiem serviciul postale pe toate liniele care în anul trecut ne lipsea. Ei bine, nu vă cer alt nimic decît să-mi daţi pe anul 1869, cînd se va înfiinţa serviciul postal internaţional, să-mi daţi, zisei, mijloacele care le avea serviciul postale în 1868, fără ca atunci să fie serviciul de acum internaţionale şi fără ca ţara să aibă poste. Iată ceea ce am cerut: cifrele care s-au cheltuit în anul '68 le-am reclamat pentru '69, şi mi s-a acordat.

Cît pentru sporiri, acest cuvînt nu este esact: se înşală onorabilul domn Grădişteanu, căci nu s-a sporit un singur salariu, decît s-a redat impiegaţilor telegrafişti şi postali lefile cari le-au avut în anul '66 şi cari s-au fost redus la toţi funcţionarii în acel an în interesul economiei. La toţi ceilalţi funcţionari însă s-a restabilit salarele în urmă, afară de la aceşti funcţionari, şi cînd am cerut a li se face această dreptate? Atunci cînd sarcinile lor aveau să se îndoiască. Aceasta în privinţa sporirilor.

În cît se atinge pentru reparaţiunea deligenţelor, am găsit că reparaţiunea la 22 de delegenţe costă 2 400 galbeni pe an numai pentru biuroul

* Şedinţa din 13 mai 1869.

central, şi după informaţiunile ce am luat cred că cu 2 300 galbeni putem înfiinţa un atelier de reparaţiune care să se transforme în curînd în atelier de construcţiune. Onorabilul domn Grădişteanu poate fi foarte liniştit despre ceea ce priveşte cumpărătoarea deligenţelor, cînd îi voi spune că cu aceasta s-a însărcinat onorabilul domn L. Steghe, agintele României la Viena.

Iară în cît priveşte misiunea elveţiană [3], recunoaştem cu toţii că e folositoare, şi pentru acest cuvînt s-a consacrat sumele necesarii pentru manţinerea ei, căci pe anul trecut s-au dat nişte sume cari nu erau suficiente. Afară de aceasta, domnilor, colegul meu de la esterne a cerut de la guvernul federal al Elveţiei prelungirea acestei misiuni, ceea ce a şi obţinut.

În fine, domnilor, onorabilul domn Grădişteanu poate să se informeze de la comercianţii din ţară, de la reprezintanţii puterilor străine chiar, cari singuri — după cum au mărturisit — sînt mai mulţumiţi de serviciul postal român decît de cel anterior. Ei bine, domnilor, cînd toate acestea sînt adevărate şi cînd sumele ce cer nu sînt mai mari decît acelea cheltuite în anul 1868, cînd nu aveam o asemenea organizare, socotesc că nu cer prea mult, ba încă şi ceea ce vă cer nu e decît un bil de indemnitate *, fiindcă acest serviciu s-a votat de Camera trecută, şi la închiderea acelei Camere s-a zis : nu dăm budgetul aşa cum s-a discutat, şi atunci la rîndul meu am răspuns : nu putem sta, domnilor, cu serviciul postal de astăzi, şi am declarat că voi fi silit să aplic votul Camerei. Iată dară că nu fac nimic mai mult decît vin astăzi înaintea dumneavoastră a vă arăta situaţiunea şi banii cheltuiţi, rugîndu-vă a-mi acorda creditul, conform votului Camerei. Binevoiţi a vedea dară că nu s-a făcut nici o sporire afară din lege, ci numai acele sume prevăzute de votul dumneavoastră ca o consecinţă a convenţiunii încheiate cu Austria şi Germania de Nord. Aceasta însă nu opreşte pe nici unul dintre dumneavoastră, şi mai cu seamă pe onorabilul domn Grădişteanu, a merge la biuroul postal să cerceteze tot şi, de va găsi că e ceva de scăzut, voi priimi propunerea domniei-sale. Însă nu perdeţi din vedere, domnilor, că ne aflăm la 15 mai, şi încă de la întîi de mai nu pot face nici o ordonanţare pînă nu veţi vota acest credit. Cum veţi binevoi aşa veţi vota, fiecare liberi pe votul dumneavoastră ; însă socotesc că, de va fi vorba de oarecari reduceri, despre acestea trebuie să vă informaţi esact, căci nu e bine a dezorganiza un serviciu pe care cu multă muncă abia l-am organizat. Eu nu cer nici un sacrificiu mai mult decît acela ce aţi făcut şi anul trecut, şi aceasta cînd sacrificiul aduce atîtea foloase. Rog pe onorabilul domn Grădişteanu a se informa despre aceste foloase pe cari posta internaţională le realizează de la 1 aprilie.

Acum, domnilor, în privinţa funcţionarilor telegrafişti, sînt dator a mărturisi că lucrează astfel cum nu lucrează nici un alt ram al administraţiunii publice, căci tot acelaşi număr este şi astăzi cu toate că sarcinile sînt îndoite.

Nu credeţi, domnilor, că sporirile făcute sînt pentru funcţionarii telegrafo-postali, aceste sporiri privesc întreţinerea serviciului telegrafic şi punerea unui al doilea fir telegrafic, în urma convenţiunii încheiate. Mai mulţi ani serviciul telegrafic a fost părăsit în privinţa materialului ; stîlpii şi firele sînt vechi şi se rup continuu. A restaura tot acest material ar fi ca ţara să facă un sacrificiu ce nu poate deocamdată ; prin urmare,

* Vot de încredere.

trebuie să avem un număr mai mare de cantonieri şi şefi de cantonieri, care să ţină materialul în bună stare. O singură furtună, un ger grabnic care preface ploaia în ţurţuri dă la pămînt deodată linii întregi. Despre telegraf, domnilor, sîntem departe a pretinde că acest serviciu a ajuns la perfecţiune; din contra, e mult de făcut încă; însă, cred că dacă este serviciu care să merite încuragiarea dumneavoastră, sînt aceste două, cari, pe lîngă alte avantaje, sînt şi producătoare.

Răspunde lui C. Bolliac[4] *ş.a.*

Permiteţi-mi domnilor, să dăm oricari esplicaţiuni domnului Boleac, precum şi asupra celor ce s-au mai zis de cei[l]alţi.

Nu e, domnilor, nici un serviciu la noi care să fie mai puţin retribuit decît serviciul telegrafic, şi nu e o carieră mai ingrată, fiindcă perspectiva aci e foarte mică. Tocmai după zece, cincisprezece ani de serviciu ajunge un telegrafist a primi 1 200 lei leafă. Acesta e sfîrşitul carierii lui.

Am auzit pe onorabilul domn Boleac vorbind contra telegrafiştilor străini. Aci, domnia-sa să-mi permită a-i spune că s-a înşelat. Mai întîi legea lui Ştirbei[5] nu s-a aplicat în Moldova; acolo nu era lege care să oprească pe străini a intra în serviciu; singura condiţiune de admisibilitate era să se lepede de protecţiunea la care aparţinea; toţi telegrafiştii străini ce avem astăzi sînt lepădaţi de orice protecţiune străină. Ei au astăzi cîte 8 şi 12 ani de serviciu şi ar fi nedrept ca, după ce au îmbătrînit în serviciu, să venim să-i alungăm acum. *(Aplauze.)* Însă fie liniştit domnul Boleac în privinţa aceasta, căci două împrejurări sînt cari contribuiesc a-l linişti: o împrejurare e că evenimentele politice cari aduc prigoniri au rărit foarte mult numărul telegrafiştilor străini; o altă împrejurare care ameninţă a dezorganiza cu totul serviciul telegrafic sînt drumurile de fer, cari s-au însărcinat a face o concurenţă grozavă statului, luîndu-ne pe cei mai capabili telegrafişti. Nu eu, dară ţara întreagă trebuie să se mîndrească că corpul telegrafiştilor noştri este cel mai poliglot care-l are vreo ţară. Ei bine, concesionarii drumului de fer au trebuinţă de asemenea oameni.

Prin urmare, dacă s-ar mai tăia lefile, cred, domnilor, că numărul telegrafiştilor se va rări foarte mult, şi, ca să formăm telegrafişti dintre junii români, ne trebuie timp.

În ceea ce s-a zis ca funcţiunile de telegrafişti să fie ocupate de români, am onoare a spune domnului Boleac că astăzi nu se mai primesc decît români, şi numărul românilor sporeşte din zi în zi, iară al străinilor scade.

Domnilor, medicii au descoperit că chiar lucrătoarele cari se ocupă cu machinele de cusut au o boală cu totul particulară, care scurtează viaţa; medicii au descoperit că şederea telegrafistului pe scaun toată ziua şi toată noaptea şi absorbirea ingredienţilor chimici contribuie mult la scurtarea sănătăţii. Vă rog dară, domnilor, să binevoiţi a menţine salariile cum au fost la 1866 şi cum s-au votat de Camera trecută.

În cît se atinge de postele rurale, dumneavoastră sînteţi chemaţi astăzi a cerceta legea consiliilor judeţene. După legea aceea, postele rurale sînt lăsate în sarcina judeţelor; prin urmare, dacă dumneavoastră găsiţi că nu e bine a se înfiinţa, veţi modifica legea; la din contra, nu aveţi decît a o pune în lucrare. Eu sper că cu nouele consilii judeţene ce se vor înfiinţa se va stabili acest serviciu de mare trebuinţă.

În cît se atinge de deligenţe, voi zice iarăşi să nu se crează că cu înfiinţarea drumurilor de fer va scădea numărul deligenţilor; din contra, au să sporească, fiindcă căile traversale au să le străbată deligenţile. În Moldova iată ce se întîmplă: s-au întemeiat serviciul deligenţelor de la

nord la sud, însă ţara de-a curmezişul n-are nici un serviciu; de la Bacău la Bîrlad sîntem în timpii lui Abraham, nu avem nici un mijloc de comunicare. Cînd se va înfiinţa drumul de fer, vom avea nevoie de deligenţe, însă acele deligenţe vor trebui să fie perfecte, şi chivotul lui Noe [6] de astăzi trebuie să dispară; aceasta e şi intenţiunea guvernului.

În anul acesta însă nu vom putea realiza cu desăvîrşire dorinţa cea justă în adevăr a domnului Grădişteanu, aceea adică de a avea un atelier care să producă deligenţe. Eu nu cred că se va întîmpla ceea ce a spus domnul Vericeanu că, dacă vom face deligenţele în ţară, are să ne coste mai mult; cred că cu o bună privighere lucrul se va face şi bun şi ieftin; pentru aceasta nu avem decît să ne uităm la caretaşi, cum ei fac concurenţă fabricanţilor din Viena. Nu cred aseminea că e trebuinţă să punem în atelier neapărat constructori nemţi; în Moldova şcoala trecută a produs mulţi meşteri constructori, şi vom găsi cred şi în Bucureşti; directorele atelierului neapărat că [v]a trebui să-l luăm din străinătate [7].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 85, col. 1 — p. 86, col. 1; p. 87, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege prin care se deschidea ministrului de interne un credit suplimentar şi extraordinar de 763 381, 28 de lei pentru cumpărarea de diligenţe şi altul de 25 000 pentru serviciul poştelor şi telegrafului de la 1 mai pînă la 31 decembrie 1869. C. Grădişteanu îşi exprimase temerea pe de o parte că aceşti bani vor fi folosiţi pentru încadrarea de noi funcţionari la poştă, sub pretextul că acum serviciul românesc asigură şi traficul internaţional, „acolo unde serviciul merge rău, şi aceasta tocmai din cauza multor funcţionari care se lasă unul pe altul şi apoi nu se face nimic".

Pe de altă parte achiziţionarea diligenţelor din străinătate s-a dovedit păgubitoare, căci costă scump şi ni s-a livrat mai totdeauna marfă proastă. Recomanda de aceea ministrului de interne formarea unui „atelier naţional pentru facerea şi repararea diligenţelor",

[2] Vezi supra, p. 114 şi urm.

[3] Misiunea elveţiană s-a instalat în luna noiembrie 1868 în România pentru a organiza serviciul poştal, în condiţiile preluării de către statul român a serviciului poştal de la ruşi şi de la austrieci. Ea a fost formată din Edmond Hölm, ajutor al secretarului general al poştelor elveţiene (în 1893 acesta a devenit directorul Biroului internaţional al uniunii poştale universale); Paul Jeanrenaud, director al poştelor din Neuchâtel; Iosef Karl Schneider, controlor al poştelor din St. Gal.

[4] C. Bolliac omagiase preocuparea constantă a lui K. pentru mijloacele de comunicaţie şi amintise de „acele gentile cărucioare cu cai buni" care în urmă cu trei ani asigurau legătura cu toate „extremităţile ţării", dar care în urmă decăzuseră, şi acum poşta funcţiona cu ... boi. Se împotrivise apoi majorării retribuţiilor personalului poştal şi adăugase: „Un lucru numai aş dori să rog pe onorabilul domn ministru ca dacă se poate să facă a se auzi mai puţine nume străine în această ramură".

[5] În timpul domniei lui Barbu Ştirbei, director al poştelor era Mihail Pencovici. Direcţia sa era pusă sub controlul Ministerului de Interne (cf. C. Minescu, *op. cit.*, p. 176). În 1852 s-a înfiinţat un serviciu de diligenţe Bucureşti — Giurgiu. În 1854, în condiţiile ocupaţiei austriece, şi la acest moment se face desigur referire în intervenţia lui K., austriecii au cerut să organizeze un serviciu poştal pentru comunicaţiile cu Transilvania. Barbu Ştirbei a admis cu condiţia ca birourile şi liniile telegrafice să fie sub controlul guvernului român, iar serviciul să fie împlinit de funcţionarii austrieci numai pînă cînd aveau să se formeze specialişti români. În acest scop Austria trebuia să înfiinţeze o şcoală la Bucureşti pentru tinerii români. Şcoala s-a deschis în 1854 cu 7 elevi, iar în 1855 numărul lor a ajuns la 35 *(ibidem,* p. 209).

[6] K. face aici o amuzantă confuzie între *chivotul legii* şi *arca lui Noe*. Primul e descris aşa: „... de lemn de salcîm; lung de doi coţi şi jumătate, larg de un cot şi jumătate şi înalt de un cot şi jumătate... să-l fereci cu aur curat" etc. *(Ieşirea,* 25, 10, 11), iar arca lui Noe: „lungimea corăbiei să fie de trei sute de coţi, lăţimea ei de cincizeci de coţi, iar înălţimea de treizeci

de coţi... să faci corăbiei o fereastră la un cot de la acoperiş..." *(Facerea,* 6, 15, 16). Oricum, cititorul îşi poate făuri o imagine asupra diligenţelor româneşti după această descriere!

[7] Proiectul a fost votat cu 88 de voturi pentru şi patru împotrivă.

*Precizări în legătură cu desfăşurarea alegerilor municipale la Bucureşti. Răspunde unei interpelări a lui S. Mihalescu**

Domnilor, alegerile comunei Bucureşti, mai cu seamă pe tărîmul care le-a pus onorabilul domn Simion Mihălescu [1], au un caracter de o importanţă cu totul escepţionale, şi prin urmare vă declar de mai înainte cum că aci nu e numai o cestiune a ministrului de interne, ci e o cestiune care priveşte pe guvernul întreg. Aşa am privit eu această cestiune şi pentru acest cuvînt, lăsînd la o parte dreptul care mi-l da legea comunale de a supune alegerile eu de-a dreptul [la] sancţiunea domnului, m-am lepădat de acest drept esclusiv, am socotit de cuviinţă a supune cestiunea înaintea Consiliului de Miniştri, şi am supus-o, domnilor, cu toată imparţialitatea, pe care-mi place a crede că chiar onorabilul domn Simeon Mihălescu va fi cel întîi care o va mărturisi cînd va vedea referatul meu către consiliu.

Voi spune dară, domnilor, faptele aşa cum le-am supus şi Consiliului Miniştrilor, în toată răceala lor, şi rămîne ca dumneavoastră să le apreciaţi. Am dizolvat consiliul comunei Bucureşti în puterea legii care-mi da acest drept, cînd un consiliu iese din atribuţiunile sale. Consiliul comunei Bucureşti, ca oricare alt consiliu, nu are dreptul a se amesteca în alte cestiuni decît numai acelea cari privesc direct pe comună. Ei bine, cu ocaziunea alegerilor [2], consiliul comunei Bucureşti părăsise toate atribuţiile sale şi nu se mai ocupa decît numai de cestiuni politice. Acest consiliu se făcuse un reprezintant al comunei în faţa guvernului în materie de politică, membri cari în Camera trecută au provocat dizolvarea Camerei erau membri şi ai consiliului comunal, şi drepturile lor, caracterul lor, mandatul lor, în fine atribuţiunile lor de deputaţi le transportaseră de aci în sala consiliului, făcînd din autoritatea comunală un mic corp politic, o mică Adunare de deputaţi. Am fost dară în tot dreptul de a-l dizolve şi spre a vă convinge de aceasta n-aş avea trebuinţă mai mult decît să vă arăt pretinsa demisiune ce mi-a dat acel consiliu a doua zi după dizolvare, făcîndu-se că nu ştia despre aceasta şi viind nu să zică : domnule ministru, ai călcat drepturile comunei, te-ai amestecat în cestiuni de strade, de brutării, de măcelării, ai sfărîmat cutare sau cutare încheiere a consiliului ; nu ; ci viind să zică : ai permis să se facă atrocităţi în alegeri, ceea ce noi nu putem tolera şi de aceea protestăm în numele comunei.

Însuşi onorabilul domnul Simeon Mihălescu a fost drept şi imparţial, zicînd : guvernul e în drept a dizolva ; şi tot domnia-sa a binevoit a recunoaşte dreptul ce aveam de a institui o comisiune interimare întocmai după lege, precum am şi făcut.

Puteam face mai mult, domnilor ; în comisiunea interimară era un oarecare domn Panaiot care s-a crezut a fi în drept să demisioneze pentru motive politice, că am călcat legea electorală ; după aceea mai mulţi membri au urmat pe domnul Panaiot. Însă în urmă s-au gîndit şi au zis :

* Şedinţa din 17 mai 1869.

dară aceasta nu ne vine la socoteală, ia mai bine să ne luăm demisiunile înapoi. Ei bine, daca aş fi fost cum zic domniile-lor, n-aş fi dat demisiunile înapoi; eu însă le-am dat; şi domnia-lor au funcţionat fără ca eu să mă fi amestecat în ceva. Domnia-lor au făcut o publicare prin care zicea că alegerea noului consiliu să se facă în cutare loc, şi are să fie prezidată de cutare persoane. Onorabilul domnul Simeon Mihălescu şi aci îmi face dreptate, zicînd că ministru[l] a tăcut asupra acelei publicări. Aşa este, domnilor, am tăcut; nici am aprobat, nici am reprobat, căci nu puteam face nici una nici alta, cestiunea prezidării era o cestiune care privea pe alegători şi pe comisiune.

În ziua alegerei, la secţiunea de verde, onorabilul S. Mihălescu spune că acolo s-au prezentat bande de nealegători. Procesul-verbal care constată formarea biuroului e subscris de alegători. Onorabilul domnul Lapati protestă contra izgonirii domniei-sale de la biuroul acelei secţiuni, unde venise ca membru al comisiunii interimare. Ei bine, astăzi cestiunea încă e nehotărîtă dacă legea prevede în acest caz şi comisiunile interimare sau numai pe membrii consiliului comunal. Eu, domnilor, nu am avut a zice nici pentru, nici contra; domnul Lapati a protestat, însă să-mi fie permis a îndrepta o mică eroare. Domnul Simeon Mihălescu a zis: domnul Lapati a protestat către ministru, cu toate acestea acel biurou ilegal a mers înainte. Dară nici putea fi altfel, căci domnul Lapati cînd a adus protestaţiunea la cancelarie era duminică, şi puteam fi şi eu absinte din cancelarie. Tocmai seara la 5 oare am găsit pe masă acasă la mine protestaţiunea domnului Lapati, şi era foarte natural ca biuroul să fi mers înainte în acea zi. Chiar daca aş fi primit acel protest la timp, nu ştiu dacă eram în drept să trimit jandarmi să scot un biurou şi să pun altul. Era o cestiune de cercetat în urmă. Prin urmare, în tot felul, acel protest l-am primit tîrziu; el figurează în dosar şi l-am făcut cunoscut şi Consiliului Miniştrilor.

La secţiunea de negru circumstanţele sînt astfel. Aci m-am găsit în faţa a două procese-verbale: unul, pe care l-am primit seara la 5, prin care domnul Sulacol zice că la 9 ore cînd a venit domnia-lui biuroul era format; şi altul prin care se zice că, aşteptînd pe membrii comisiunii interimare pînă la 9 ore şi jumătate şi nevinind, conform cu legea s-a instituit un alt biurou. Iată, domnilor, cele ce se relatează prin două procese-verbale. Acum, în particular, şi nu ca ministru, am aflat că domnul Sulacolu a fost victimă instituit [sic!] bunei sale credinţe, căci un alegător l-a ţinut de vorbă pînă la 9 şi jumătate şi cînd s-a dus a găsit biuroul format. *(Ilaritate.)* Ei bine, ce avea de făcut guvernul aci? În cele[l]alte colegii alegerea s-a făcut sub preşidenţa membrilor comisiunii interimare.

Vin acum la bătăi şi la bande.

Onorabilul domn Mihălescu s-a indignat în contra bandelor; şi eu sînt indignat în contra bandelor şi în referatul meu [3] către Consiliul de Miniştri zic: şi ca ministru, şi ca particular sînt indignat în contra a neorînduielelor. Însă totodată protestez: căci, de au fost, guvernul nici le-a format, nici măcar le-a tolerat, nici a avut cunoştinţă de ele; şi doveada e aceasta, că în toate protestele cari le avem nicăieri nu se vorbeşte de guvern, şi se vorbeşte de particulari, ale căror nume s-a şi spus zicîndu-se: domnii cutare şi cutare au format bande şi au condus bande. Aşa se zice în protestele pe cari le puteţi vedea, căci sînt publicate şi în „Românul". Se mai zice, se zice acolo curat că poliţia n-a fost nicăieri. Apoi bine, domnilor, cînd poliţia este, ziceţi: poliţia s-a amestecat; cînd nu este,

ziceţi : poliţia n-a fost. Aşadară, spuneţi-mi dumneavoastră : ce trebuie să facem ? Ori poliţia să fie, ori să nu fie ? Doară poliţia să aibă caracterul care l-a avut Isus Christu, ca să fie şi să nu fie ? *(Ilaritate.)*

O voce: Pe strade.

Onorabilul domn Mihălescu v-a spus că a venit oameni în adunarea alegătorilor şi i-au spus să iasă afară ; apoi domnia-lui a mai spus un fapt, cum că în Cişmegiu, în partea aceea a Cişmegiului care este foarte aproape de sala colegiului electorale, acolo s-ar fi bătut, şi am auzit şi eu că s-ar fi bătut domnul Serurie, în alt loc s-a bătut domnul Gr. Eliade...

Domnul Simion Mihălescu: S-a bătut mai mulţi.

Eu atîţia ştiu, numai de aceşti doi, nu ştiu mai mulţi ; dară fie trei, fie patru, ruşinea să cază asupra celor cari a întrebuinţat asemenea mijloace ... *(Aplauze.)*

Eu cît pentru mine, în Bucureşti mai cu deosebire, nu cunosc decît persoane de sus, nu cunosc persoane de jos, n-am nici o relaţiune cu ele ; mi-am văzut într-un jurnal numele meu pus alături cu unele nume murdare ; eu nu le cunosc. Niciodată în viaţa mea n-am figurat în piaţă, niciodată nu m-am suit pe estrade şi niciodată n-am cunoscut decît oameni cu cari puteam să mă duc să mă plimb la şose ziua în ameaza mare ; prin urmare, protestez, că nu cunosc pe nici unul din acei domni, nici pe domnul Hamalu, nici pe Geambaş, nici pe Chipiliu, nici pe nimeni din aceştia. *(Aplauze.)*

S-a zis cum că domnul Gr. Eliade a fost bătut ; am întrebat şi eu pentru ce a fost bătut şi mi s-a spus că dumnealui a fost acolo cu şişu[l].

Domnul A. C. Golescu : Nu este adevărat.

Aşa mi s-a spus, şi protestez că nu este vreun cuvînt zis de mine spre învinovăţirea domnului Eliade ; spun numai cele ce mi s-a spus şi mie.

Domnul Mihălescu a zis că au intrat oameni cu ciomege şi cuţite în sala alegerilor ; alţii au zis că au intrat unii cu şişuri ; eu şi unele şi altele le primesc că ar fi adevărate şi le blamez cu indignaţiune, dară pînă acum n-am avut putinţa de a reglementa că, şi n-am găsit reglemente administrative ca să împedic aceste onorabile arme cari de mult se întrebuinţează aci. *(Aplauze.)* Eu cît pentru mine nu le-am întrebuinţat.

Cînd am văzut în ziarul „Românul", care domnul Mihălescu îmi spune că este jurnalul comunei, aceste proteste, îndată am făcut două lucruri : întîi m-am adresat la prefectul poliţiei să întreb despre aceasta şi apoi m-am adresat la domnul ministru [al] justiţiei, şi în însăşi adresa aceea, pe care o veţi vedea publicată, am protestat în chipul cel mai categoric, şi desfid pe oricine să poată să arate cum că protestul meu a fost o comedie, în contra acelor violinţe, în contra acelor bande pe cari, de esistă, le-am stigmatizat şi le stigmatizez şi acum înaintea dumneavoastră.

După ce am primit un raport de la prefect, prin care-mi spunea că toate cele ce s-au întîmplat afară din sală le-a raportat îndată parchetului şi că poliţia a arestat pe acei trei, patru bătăuşi, pe urmă m-am adresat la domnul ministru [al] justiţiei. Domnia-lui are toate protestele şi are şi cunoştinţa lucrărilor ce a făcut parchetul şi va binevoi a vă da citire, fiindcă aceste urmăriri pe mine nu mă privesc, mă privesc ca guvern împreună, dară partea aceasta nu mă priveşte.

Toate acestea, domnilor, cari am avut onoare a vi le comunica, le-am comunicat prin referatul meu şi Consiliului de Miniştri şi am cerut avizul

său. Consiliul de Miniştri, împreună cu mine, cercetînd ca membri ai guvernului aceste alegeri, a văzut că neorînduielele cari s-au produs şi cari, din nenorocire, de mulţi ani se produc în toate alegerile din Bucureşti, şi cari se produc pe un picior mult mai mare şi în alte ţări, precum de esemplu în Ungaria, în America, în Anglia şi în Francia, şi în fine în ţările cele mai civilizate, am găsit că aceste neregularităţi nu avea o natură aşa de gravă ca să sfărîmăm alegerile, şi astfel am fost autorizat de Consiliul Miniştrilor ca să supun la aprobarea domnească aceste alegeri *(aplauze)* îndeosebi.

Replică lui A. C. Golescu [4].

Domnilor, nu voi răspunde în privinţa cuvintelor stereotipe ale domnului Golescu, că toate care crede cîte se întîmplă vin de sus. Aceasta la domnia-sa este o credinţă nestrămutată, că totul vine de sus.

Sînt dator numai în privinţa sergenţilor să dau o esplicaţiune. Depoziţiunea domnului Golescu se găseşte în contrazicere cu depoziţiunea fratelui domniei-sale. Domnia-sa zice că în momentul bătaiei nu era nici un sergent, şi generalul Golescu, fratele domniei-sale, zice că a făcut apel [la] sergenţii de la poliţie.

Domnul A. Golescu: A! În grădină, nu pe piaţă.

Va să zică sergenţii a fost în grădină unde s-a întîmplat bătaia. Domnia-sa spune dintîi că a văzut de dimineaţă la 9 şi un sfert 80 sergenţi.

Domnul A. Golescu: Nu am zis aşa; am văzut 8 sau 10, nu 80.

Întîia oară aţi zis 80. Dară admit şi 8 sau 10. Ei bine, se putea prea bine ca la 9 fără un sfert să fie acei sergenţi pe piaţă, şi eu merg chiar pînă la numărul de 80, căci la acea oră sergenţii de zi din mai multe locuri se adun pe asemeni pieţe şi de acolo se împart prin strade. Tot asemenea şi seara; cînd va voi domnia-sa pe la ora opt să observe, va vedea în 5 puncte ale oraşului cîte un detaşament de 70 pînă la 80 sergenţi, cari merg pe la diferitele comisiuni şi de acolo se împart în toate liniele. Cum voia domnia-sa ca la bătaia ce s-a întîmplat mai tîrziu să mai găsească pe acei 8 sau 10 sergenţi acolo, cînd abia sînt 400 cu toţii în toată capitala?

În cît se atinge de cuvintele ce spune domnia-sa că domnul general Golescu cînd a văzut bătaia a zis unui sergent de a nu lăsa să fie bătut acel individ şi că sergentul a răspuns că nu este treaba lui, pentru că nu este alegător, ei, domnilor, această abţinere de mult se reclama. Dară ia uitaţi-vă pe uliţă şi veţi vedea că un sergent municipal nu poate zice nici chiar unui ţăran cu căruţa să dea mai pe de-o parte, atîta este disprețul ce se arată chiar către agenţii municipali. Şi mai puteţi oare zice, pentru că doi sergenţi au zis asemeni cuvinte, să atribuiţi că dezordinile sînt încuragiate de sus?

Eu, domnilor, aş dori să fie aci foştii miniştri, domnii Nicolae şi Ştefan Golescu [5] ca ministru preşedinte şi fost ministru de interne, şi să-i întreb dacă pot declara aci că iau asupră-le răspunderea tuturor faptelor şi necuviinţelor ce se făceau de subalternii domniilor-lor, căci dacă ar fi aşa, domnilor, ar fi răspunzători de toate faptele ce s-au întîmplat în oraşul Iaşi cînd, în faţa a mii de oameni, s-a bătut un cetăţean chiar în teatru. Eu disprețuiesc cu desăvîrşire nu persoana, ci scrierele acelui individ, dară mai înainte de toate era şi el om şi trebuia să fie respectată persoana sa. Poporaţiunea de acolo disperată a reclamat la minister, a trămis chiar deputaţiune aci şi cu toate astea nu a căpătat nici un rezultat;

justiția li s-a închis ; sub cuvîntul de ordine publică s-a luat dosarul de la Iași. Ei bine, noi pretindem că avem o justiție mai bună decît atunci, căci, din acei dintre adversarii noștri ce s-au trămis înaintea tribunalului, o parte s-au disculpat, și aceasta dovedește că avem o justiție care nu este la ordinele administrațiunii. Ei bine, cînd numai doi, trei sergenți au zis că nu e treaba lor a se amesteca, ci să se bată alegătorii între dînșii, veniți să ziceți că aceasta vine de sus ; eu vă povățuiesc mai bine să nu pronunțați acest cuvînt, căci atunci, ca român și ca deputat de peste Milcov, pot veni cu acte ca să vă arunc în vînt acele cuvinte. Dumneavoastră ați citat un fapt, eu vă pot cita zece în contra dumneavoastră. *(Aplauze.)* Protestez dară în numele guvernului, în numele domnului președinte al ministerului, în numele colegilor mei și în al meu personal că de sus nu s-a zis decît cuvinte de pace, de ordine și de legalitate ; nu s-a dat ordin decît ca să se păzească ordinea, să se asigureze libertatea, să se apere persoanele alegătorilor. Dacă s-au făcut neorînduieli, acestea s-au făcut între alegători, și cît pentru mine, pentru guvernul întreg, noi respingem și le stigmatizăm acele neorînduieli ; respingem atît neorînduielile, cît și pe săvîrșitorii lor.

Încă o dată, domnilor, repet că în această cestiune sînt atît de în acord cu legile și cu mine însumi, încît nu mă tem de nimic, nu am ascuns nimic, am spus totul cum este. Și vă spun, așa este, domnilor, că în alegerile acestea, precum mai totdeauna, au fost oameni unii cu cuțite, alții cu ciomege, alții cu șișuri ; dară cuțitele acelea știți foarte bine că nu s-au văzut acum pentru întîia dată. Mai aduceți-vă aminte că chiar pe piatra scărei acestei onorabile Adunări s-au văzut cuțite ascuțindu-se ; nu le-am ascuțit eu, căci nici nu eram în țară aci*. *(Aplauze.)*

Am fost, domnilor, cum ați văzut foarte moderat ; ați văzut cum am citat fapte și n-am ascuns nimic, și prin urmare cu durere aud pe onorabilul domn Golescu că vine cu cuvinte de acelea : *de sus*. Eu îl rog pe domnia-sa, și rog mai cu deosebire pe amicii săi, să nu caracterizeze faptele acestea prin cuvintele că e de sus. Pe orice drum vor aduce comparațiuni, pe orice drum îl rog pe domnia-sa să fie mai modest și mai drept, după cum sîntem și noi ; după cum sînt eu către domnia-sa, fie și domnia-sa către mine ; nu împing lucrurile prea departe, căci dacă astăzi, tocmai în considerațiunea împăcărei și a înfrățirei, ne punem pe tărîmul defensiv, ei bine, vom fi siliți și noi mai tîrziu să ne punem pe tărîmul ofensiv.

Domnilor, dacă au fost bătăi, trebuie luate măsuri pentru ca să precurmăm acest rău cît se poate mai curînd ; mai ales în centrul capitalei Bucureștilor ne vom sili cu toată bucuria. De asemenea pentru ceea ce privește asicurarea libertății alegerilor, asicurarea voturilor dumneavoastră, eu sînt cu minoritatea și cu oricine, căci și eu poate mîne să fiu în minoritate și mă tem prea mult de partitul dominant. Am fost, domnilor, de multe ori în pozițiune de a mă teme și de esistența copiilor mei și de a femeii mele, și cînd mă temeam știe prea bine onorabilul domn Golescu de cine mă temeam, și pentru aceea dară îl rog încă o dată să nu împingă lucrurile mai departe.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 93, col. 2 — p. 95, col. 1; p. 96, col. 2 — p. 97, col. 2.

* Citește : *atunci.*

NOTE

[1] S. Mihalescu relatase într-un limbaj pitoresc desfășurarea alegerilor municipale la București, în condițiile în care, sesizînd unele nereguli, ministrul de interne dispusese dizolvarea consiliului și girarea afacerilor comunei de către o comisie interimară.

La culoarea de verde „o bandă de oameni, ce nu era alegători, armați cu ciomege în mînă și cu cuțite la brîu intră în sală... Acea bandă... gonește pe președintele legal, l-aruncă afară și instituie un alt președinte, un alt birou". Istorisise apoi cum a fost el însuși izgonit de reteveiști și cum a scăpat din mîna lor: „Domnul președinte îndată a sunat clopoțelul, a dat semnalul și apoi a venit la mine un om cu un cuțit la brîu, cu un ilic, și mi-a zis să ies afară. Eu i-am zis: «Dragă, dară nu mi-e permis și mie să votez? [S.M. asistase doar pînă atunci la votare] Dumneavoastră ați votat necontenit, lăsați-mă să votez și eu!» El mi-a răspuns: «Nu se poate, ieși afară, ieși curînd!» I-am zis atunci: «Bucuros, dragă, mă duc», pentru că mie nu-mi plăcea să fiu ciomăgit de dînșii, «decît mai întîi să spun două vorbe domnului președinte». Și atunci am zis domnului președinte: «Auzi ce zice dumnealui că nu voiește să mă lase a vota, eu protestez la dumneavoastră». Abia am apucat să zic aceste cuvinte și îndată o ceată de vreo patruzeci de inși m-a luat și m-a scos afară din sală pe sus.

Acum, domnilor, să vă spun cum am scăpat de bătaie, din mîna acelei bande. Ei bine, aceasta nu o datorez nici legilor țării, nici respectului lor, ci o datorez unui onorabil ciomăgaș de acolo, care m-a luat pe la spate și a zis către ceilalți: «Nu vă atingeți, că se face lucrul dracului», spunîndu-mi la ureche: «domnule Mihălescule, sînt feciorul lui Nicola dalmucu!» Astfel el m-a scos afară și m-a scăpat din mîinile bandei".

[2] Vezi ordin către prefectul Bucureștilor pentru cercetarea violării legii electorale de către agenții poliției, care au intervenit în alegeri („Monitor", 1869, nr. 64, p. 367).

[3] Referat către Consiliul de Miniștri în legătură cu incidentele din timpul alegerilor de la București din 14 mai 1869 („Monitor", 1869, nr. 111, p. 561).

[4] A. C. Golescu relatase desfășurarea alegerilor la culoarea de verde, pe care le urmărise *„de visu"*. Așa, văzuse „un om tîrît de păr, trîntit pe caldarîm și peste vreo 30 de inși zicînd: «Dați în cap!» Acest om maltratat astfel a scăpat de moarte prin ajutorul a trei inși, care l-au apărat prin persoana lor". A.C.G. ceruse ajutor judecătorului de instrucție, care în zadar a căutat vreun sergent de piață. Victima fusese Gr. Eliad și A.C.G. contesta acum insinuările unora că acesta ar fi avut asupra sa un șiș, precizînd că alt individ bătut de ciomăgași, Benescu, „a avut, este adevărat, un baston subțirel cu un șiș".

Tot Golescu mai amintise că fratele său, Nicolae, cu care se plimba prin Cișmigiu în acel moment, a zis unor agenți ai poliției: „Nu lăsați pe creștinul acesta să-l omoare!" (Era vorba de alt alegător, Gr. Serrurie — n.n.). Contradicția între mărturia proprie și reproducerea spuselor fratelui său *à propos* de prezența reprezentanților forței publice e semnalată de K.

[5] Nicolae Golescu a fost președinte de consiliu de la 1 mai la 16 noiembrie 1868; Ștefan Golescu a fost ministru de interne de la 19 august la 13 noiembrie 1867, timp în care a fost și prim-ministru, deținînd o vreme interimatul externelor și justiției.

*Intervenție pe marginea proiectului de răspuns la mesajul tronului**

Domnilor, regretez foarte mult cuvintele onorabilului domn Codrescu[1], pentru că aceste cuvinte foarte măestre sînt de natură a vă induce în eroare pe domniile-voastre și a induce chiar și țara în eroare. Domnia-sa cu aceste amănunțimi voiește a ataca principiul și nimic mai mult; și voi avea onoare a vă spune cum că așa este, și o spun cu durere, pentru că nu mă așteptam de la domnul Codrescu...

O voce: A atacat ce?

A atacat principiul îmbunătățirilor materiale și nimic mai mult; și cu durere o spun aceasta pentru domnul Codrescu, care este în contra principiului îmbunătățirilor materiale.

* Ședința din 19 mai 1869.

Domnilor, căile ferate fiind votate, domnia-sa vine şi zice : pentru că Adunarea trecută a mulţumit domnului, nu se cuvine acum ca noi să mai mulţumim din nou.

Dară de cînd o Adunare nouă este mărginită de a veni şi a nu constata şi ea progresele făcute în ţară? Domnia-sa singur ne-a vorbit de marele acte ale istoriei noastre, ne-a vorbit de trecut, de anul 1866. Voieşte domnia-sa să şteargă istoria, să nu se mai vorbească deloc de căile ferate votate de Camera trecută, voieşte să o arunce cu totul în noian? Noi nu voim alt decît a constata că ţara a votat mai multe legi mari şi că una din acele legi mari este şi legea drumului de fer.

Ce a voit domnia-sa să înţeleagă cînd a venit şi a zis : nu vorbiţi de îmbunătăţirile materiale, fiindcă prin aceasta se înţelege şi drumurile de fer, şi căile judeţene, şi abuzurile făcute, şi esecutarea lor ; dară fiindcă s-ar face abuzuri cu drumurile de fer, cu căile judeţene, apoi să nu esiste? Fiindcă s-ar fi făcut abuzuri cu căile judeţene, cu căile ferate, să nu vorbim de dînsele? Să zicem că sînt rele? Iată ceea ce zice domnia-sa, care vine şi ne spune cu mare eroare cum că a văzut un plan care mergea în linie dreaptă de la Roman la Galaţi, fiindcă acel plan nu este nici al ministerului trecut, nici al ministerului de faţă, nici al concesionarilor, ci era un plan care făcea tocmai pe concesionari să zică guvernului că, dacă ne impuneţi a aplica acel plan, apoi atunci noi vom da ordine inginerilor noştri de a se duce din ţară. Iată planul care a zis onorabilul domn Codrescu că l-a văzut şi care a zis că merge în linie dreaptă şi lasă la o parte toate oraşele. Domnilor, aceasta este o mare eroare a domniei-sale şi nu este aşa, pentru că oricine a călătorit cu drumul de fer ştie că, afară de greutăţi insurmontabile, interesul cel mai mare al drumului de fer este ca cît se poate să se apropie mai mult de centrurile de populaţiune, şi prin urmare ar fi să se lucreze în defavoarea drumului de fer dacă ar lăsa oraşele şi ar trece prin pustii...

Domnul Voinov: Cu toate acestea le lasă.

Nu lasă nici un oraş, şi onorabilul domn Voinov nu a studiat bine cestiunea. Domnul ministru al lucrărilor publice v-a supus în cercetare...

O voce: E tîrziu.

Nu poate fi tîrziu, pentru că dacă dumneavoastră veţi voi să cercetaţi cu de-amănuntul toate cestiunile în special, apoi veţi vedea că nu este tîrziu şi că lucrările se fac cum trebuie...

O voce: Nu este aşa.

Domnilor, la Roman gara drumului de fer este acolo unde trebuie să fie, la Bacău asemenea ; la Tecuci cît a fost cu putinţă s-a apropiat de oraş. A fost domnitorul, a fost ministrul, a fost un al doilea ministru, au fost ingineri şi nu au putut găsi un alt loc mai convenabil. S-a găsit un alt domn care a zis că se poate a se mai apropia. Ei bine, acest domn care zicea că se poate apropia nu era inginer, ci pentru că domnia-sa voia aşa zice că Adunarea trebuia să voteze a se face gara acolo unde zicea dînsu[l] ; dară aceasta nu se putea, şi prin urmare Camera a făcut foarte înţelepteşte de nu a admis acea cerere. Cît priveşte acum lucrările ce zice domnul Codrescu că se fac la Galaţi, colegul meu de la lucrările publice vă va spune cum s-au petrecut lucrurile, şi iară spun şi aci cum că interesul oraşului Galaţi, împăcat cu interesul ţărei întregi, s-a respectat şi se va respecta, şi vi se va supune dumneavoastră toate lucrările ce se vor face

de acum înainte, pentru a nu se putea zice că nu se aplică concesiunea drept şi pentru că nu se cuvine ca pentru un mic interes al unui oraş să se sacrifice linia întreagă, să plătească ţara trei ani de zile drum de fer fără să fie unită Moldova cu Ţara Românească; aceasta nu e cu drept.

Mă opresc aci. Onorabilul meu coleg de la lucrările publice vă va spune mai mult; eu vă spun numai atît: rău a făcut domnul Codrescu de a agitat acum cestiunea aceasta, căci cestiunea lucrărilor în principiu nu implică întru nimica cestiunile de detaliu; prin urmare, domnia-sa ar fi putut foarte lesne s-o trateze prin calea de interpelare sau de propunere, iară nu cu ocaziunea adresei.

Esaminaţi cestiunea staţiunilor Galaţi, Brăila, Tecuci, mîne dacă voiţi; însă, oricare ar fi direcţiunea, această cale ferată este o mare şi frumoasă lucrare; trebuie ţărei, şi ţara o reclamă.

Sînt unii în adevăr cari n-o voiesc, dară acei domni cată să se supună voinţei majorităţii. Daca esecuţiunea lucrărilor se face rău, nu place unora, eu cred, domnilor, că va fi o mare faptă pentru ţară cînd într-o singură campanie vom avea 600 kilometre de cale ferată cari vor preface starea ţărei.

Cît pentru cuvîntul de *gigantice*, cred că însăşi comisiunea îl va lăsa de-o parte, mai cu seamă că aceasta e o cestiune de stil. Căile judeţene şi comunale sînt asemenea două mijloace de îmbunătăţire materială şi morală a ţărei. Abuzurile care s-au făcut şi se vor face nu ridică întru nimica meritul acestor îmbunătăţiri.

În cît se atinge de vorba utopii, socotesc că s-ar putea lăsa această frasă, fiindcă ea dă loc la multe interpretări şi socotesc că comisiunea n-a înţeles decît că ţara va merge mai bine cînd se va pune pe tărîmul practic. Dară, încă o dată, ceea ce ţin a vă spune este a vă asigura pe dumneavoastră că nimic nu va împedica libertatea de acţiune a Camerei şi dreptul ei de a controla chipul cum se aplică concesiunea.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 121, col. 2 — p. 122, col. 2.

NOTE

[1] În proiect se insistase îndeosebi asupra îmbunătăţirilor materiale şi morale de care este „însetată" ţara. I. Codrescu spusese că aceleaşi cuvinte au fost folosite de Adunarea precedentă — şi era evident că priveau căile ferate şi legea drumurilor judeţene şi comunale —, prin urmare nu mai avea sens ca Adunarea actuală să revină asupra lor. Apoi răspunsul conţinea această frază hiperbolică: „În prezenţa giganticelor lucrări de îmbunătăţiri materiale începute pe întinderea pămîntului românesc, Camera simte cu fericire că ţara a ieşit din domeniul utopiilor...". În realitate la construcţia căilor ferate se făcuseră numeroase abuzuri; I.C. aminteşte o parte a lor, provocînd replica lui K.

În ciuda protestelor lui I.C. şi ale lui N. Voinov, Camera a acceptat formularea iniţială din răspuns.

*Asupra demisiei maiorului N. G. Dabija, directorul stabilimentului de artilerie**

Domnilor, esistă demisiune scrisă [1] şi subscrisă de maiorul Dabija: atîta am să spui. Cînd maiorul Dabija va declara că acea demisiune nu e

* Şedinţa din 20 mai 1869.

scrisă şi subscrisă de domnia-sa, sau cînd va zice cum că prin violinţă i s-a reclamat o aseminea demisiune, atunci ministerul va aviza. Pînă atunci însă, în faţa unei demisiuni, declar că ministerul nu poate să vă zică dumneavoastră decît că esistă demisiune scrisă şi subscrisă.

Domnul general Florescu: Domnilor deputaţi, după chipul cu care s-a dezvoltat, s-a început a se dezvolta această interpelaţiune, şi după declararea domnului ministru de interne, vă întreb dacă sîntem în regulă şi pot vorbi?
Domnul preşedinte: În ziua cînd va hotărî să răspundă ministerul.

Nu hotărăsc nici o zi, fiindcă pe tărîmul pus nici nu pot primi discuţiunea; vă spun numai atît, că esistă demisiune. Cînd se va depune vreo petiţiune pe biurou sau vreunul din domnii deputaţi va zice că nu esistă demisiune, atunci voi răspunde.

Explicaţii lui Radu Mihail.

Cunosc foarte mult pe domnul major Dabija[2]; eu l-am trămis, sau mai bine zicînd după ce a fost trămis în străinătate de domnul D. Cozadini, apoi a fost ţinut în şcoalele străine, după iniţiativa mea, de către Ministerul Cultelor din Moldova. Eu cunosc pe majorul Dabija că este un tînăr cu multă ştiinţă, cu mult tact şi cu multă inteligenţă şi l-am cunoscut pînă astăzi; astăzi, după cele spuse de onorabilul domn Radu Mihail...

Domnul Radu Mihail: Nu spuse.

Zise, sprijinite, susţinute, declarate, manifestate de domnul Radu Mihail, nu-l mai cunosc.

Domnul Radu Mihail: Nu-l mai cunoşti pe domnul major Dabija?

După cele spuse de dvs. nu-l mai cunosc, căci eu nu cred că o conversaţiune ţinută între patru ochi, între ministrul de resbel şi domnia-sa, a putut să fi mers ca să puie pe majorul Radu să vie să spună dumneavoastră cele ce s-au petrecut între patru ochi şi cine are dreptate. Domnul Radu Mihail le spune acestea, însă eu nu ştiu nimic şi nu pot să spui nimic şi nici colegul meu de la resbel nu se cuvine să spuie nimic.

Acum să viu la faptul demisiunii. Domnul Dabija şi-a dat demisiunea; iară cînd va zice că a fost silit, atunci este şeful suprem al armatei, mai presus decît ministrul de resbel, la care domnul Dabija trebuie să se adreseze. Dacă domnia-sa a dat demisiunea este că aşa a socotit că trebuie să facă; şi, fiind astfel, apoi ştiţi că o demisiune nu se discută. Eu, cît pentru mine, nu pot discuta, vă declar de mai nainte. Voi respecta cu cea mai mare scrupulozitate drepturile onorabilei Camerei, precum şi pe ale domnului interpelatore, dară sînt dator să sprijin şi dreptul puterei esecutive.

S-a înfăţişat, domnilor, o demisiune; demisiunea aceea este deja primită de ministru; şi întru cîtă vreme nu se va dovedi înaintea şefului armatei cum că ministrul de resbel a arătat un act fals, smuls prin violenţă, ca demisiune a domnului Dabija, noi miniştrii nu putem să ne rostim.

Am putea foarte bine să venim şi să refutăm toate cele zise de onorabilul domn Radu Mihail asupra incidentului ridicat de domnia-sa şi asupra dreptului ce-şi însuşeşte domnia-sa că ar fi dat 25 de nuiele acelui caporal; căci, după regulament, ştie domnia-sa foarte bine că astăzi nu poate să dea fiecine nici unui simplu soldat 25 de nuiele după găsirea cu cale [a] domniei-sale; şi-l desfid pe domnia-sa, deputat liberal şi soldat

liberal, să spună dacă putea să dea 25 de nuiele, căci atunci ar fi fost a doua zi şi domnia-sa soldat. Dar...

Domnul Radu Mihail: Asta e o cestiune de regulament, care nu-mi ridică dreptul de a da 25 de nuiele.

Nu se mai aplică 25 de nuiele după voinţa unui oficer, chiar cînd acel oficer ar purta numele de domnul Radu Mihail. Prin urmare, domnilor, vă mai declar încă o dată cum că nu pot accepta discuţiunea pusă pe tărîmul acesta. Este în adevăr o demisiune; şi vă mai declar întru cîtă vreme nu va veni domnul major Dabija aci cu o petiţiune, prin care să declare cum că prin măsuri violente i s-a luat demisiunea, că demisiunea nu este a sa, pînă atunci, domnilor, ministerul nu poate primi dezvoltarea mai departe a interpelării domnului Radu.

În cît priveşte cea[l]altă cestiune, a împregiurărilor demisionării, aceasta este de resortul guvernului; el are să vadă dacă domnul Dabija a voit a se plînge la şeful armatei sau la alte autorităţi constituite pentru asemenea cazuri, căci ştiţi foarte bine că şi pentru militari este calea de a se duce şi pînă la şeful statului, şi ministrul de resbel era dator să-i solicite audienţa, dacă domnia-sa ar fi cerut-o; însă pînă acum n-a făcut aceasta domnul Dabija, ci şi-a dat demisiunea. Regretez foarte mult această urmare a domnului Dabija şi regretez foarte mult acest fapt. Dacă eu aş fi ştiut de mai nainte, atunci poate că eu care m-am interesat totdeauna de domnul Dabija mai mult decît domnul Radu Mihail...

Domnul Radu Mihail: Ferească Dumnezeu!

Da, domnule Radu Mihail; trebuie să ştii că major[ul] Dabija a fost primit cu silinţele mele în armată; şi domnia-sa ştie tare bine care a fost din partea mea buna-voinţă şi amicia pentru familia domniei-sale întotdeauna.

Ei bine, atît cel puţin aş voi să-mi recunoşti, domnule Radu, şi aceasta voi dovedi-o, fiindcă dacă Dabija venea chiar ca amic mai mult la mine decît la domnul Radu Mihail, apoi să crează domnia-sa că nu ar fi ajuns lucrul acolo unde a ajuns astăzi.

Replică lui G. Brătianu [3].

Domnilor, cînd dumneavoastră veţi voi să cercetaţi condiţiunile acelui zis caporal pe care nu l-a adus ministerul actual, cînd veţi voi să cercetaţi purtarea lui către oficeri, către domnul Dabija, sînt la ordinile dumneavoastră. Vedeţi că pun pe onorabilul domn G. Brătianu şi pe onorabilul domn major R. Mihail în poziţiunea cea mai frumoasă; primesc orice discuţiune pe tărîmul conduitei acelui caporal către oficeri, căci, domnilor, şi noi ne-am făcut dovezile noastre, şi noi ţinem la demnitatea oficierilor români, la onoarea lor, la independinţa lor, şi ca particular vorbind vă spun că-mi pare rău că domnul major Dabija şi-a dat demisiunea, şi, dacă am avut vreo nemulţumire, îmi pare rău că domnia-lui, care este un oficier cu toate cunoştinţele, nu a venit la mine să mi-o spună mai nainte de a-şi dea demisiunea, precum au făcut alţi oficieri, cari nu-mi erau cunoscuţi ca domnu[l] Dabija; căci atunci l-aş fi cruţat de neplăcuta poziţiune în care se află astăzi, de-a fi pus pe seletă* ; pentru că dumnealui, o spun curat, este pus pe seletă, se judecă persoana sa, se judecă purtarea sa de oficier, nu atît a ministrului, cît a domniei-sale, căci nu găsesc că este bine ca, după ce şi-a dat demisiunea, să meargă să spună cutărui

* Din fr. *tenir quelqu'un sur la sellette*, a interoga îndelung.

deputat conferința ce a avut cu șeful său ; eu nu pot primi de bună această purtare și oricare deputat care ține la păstrarea disciplinei în armată nu poate primi această teorie.

Domnul major Dabija, oricît de rea ar fi fost purtarea șefului său, avea dreptul de apel la șeful suprem al armatei ; nu era silit să-și dea demisiunea chiar cînd i s-ar fi impus aceasta prin baionetă, prin soldați ; avea dreptul să zică domnului ministru : cere-mi o audiență la domnitor. Dară domnia-lui n-a făcut așa. Domnia-lui într-un moment de independență, din punctul de onoare, cum voiți să ziceți, eu nu știu, și-a dat demisiunea. Și alți oficieri au făcut așa și totdeauna demisiunea a fost demisiune. așa este și pentru domnia-lui.

Înțeleg că ar voi unii să se deschidă o mică portiță, ca acei cari și-au dat demisiunea să zică că și-au dat-o sub presiunea cutare și cutare, și prin urmare sînt oficieri ; dară nu este așa, domnilor ; eu presupun că fiecare om care a purtat epoletul este stăpîn pe sine și, cînd face un act, îl face în toată independința sa ; nu pot crede că un oficier să-și dea demisiunea astfel încît să zică că i s-a luat mîna și i-a silit-o să scrie demisiunea, căci chiar așa să se fi făcut tot are dreptul să protesteze. Dară n-a fost așa, domnilor ; domnul Dabija și-a dat demisiunea în deplina sa voință ; regretez pentru domnia-lui și pentru țară și pentru armată această perdere de un bun oficier. Prin urmare, dacă este perdere, domnia-lui însuși ne-a făcut această perdere prin demisiunea sa, domnia-sa însuși a răpit armatei pe acest oficier și l-a făcut simplu cetățean. Acum nu știu de mai putem face ceva.

Cît pentru cestiunea cea[l]altă, despre purtarea străinului aceluia, că a fost necuviincioasă, că a fost nemilitară, sînt la ordinile dumneavoastră, faceți interpelarea și veți vedea ce voi răspunde : dară domnul major Dabija este demisionat, va deveni simplu cetățean acum, precum sînt și alți mulți oficieri cari pentru deosebite scrupule și-au dat demisiunea.

Nu pot să primesc ca în locul domnului Adunarea să zică ministrului : rupe demisiunea ; afară numai dacă o va fi dat sub baionete, sub presiune din partea ministrului ; atunci negreșit că ministrul care va fi făcut această faptă va fi pedepsit, dară și atunci numai pentru că domnul Dabija și-ar fi dat demisiunea supunîndu-se presiunii.

Așadară, domnilor, să dăm demisiunea de-o parte, și dacă voiți, pentru purtarea acelui străin, să veniți oricare din dumneavoastră și să puneți cestiunea așa : aflu că la stabilimentul dumneavoastră aveți un caporal, bavarez, prusian, ce-o fi, și acel caporal își permite a arăta cu degetul sau a făcut cutare lucru necuviincios unui oficier sau căpitan, și atunci voi răspunde. Dară dumneavoastră ați pus cestiunea cu totul altfel ; și, astfel cum ați pus-o, nu mă socotesc dator a răspunde domnului Radu Mihail, fiindcă a venit să mă întrebe pentru ce am primit demisiunea domnului Dabija ? Pentru că orice demisiune mi se prezintă trebuie s-o primesc : cu durere, dară s-a primit. Și acum numai domnitorul mai are drept de a se rosti.

Puneți dară altfel cestiunea și veți vedea cum voi răspunde, și atunci cred că domnul major Radu Mihail va fi mulțumit, dacă nu va fi prea greu de mulțumit domnia-lui.

Din nou replică lui Radu Mihail [4].

Sînt dator încă o dată să protestez în contra sistemului care s-a luat de a se pune înaintea dumneavoastră disciplina deja clătinată a armatei. Nu voi zice un cuvînt mai mult, dară fac apel la patriotismul domniei-

voastre, prin votul domniei-voastre să vă rostiţi că trebuie să domnească în oştire spiritul de disciplină şi de ordine. Cît pentru oficerul acela despre care vă vorbeşte domnul Radu, nu e esact ceea ce spune domnia-sa, fiindcă căpitanul acela nu s-a adresat la domnitor cerînd mai întîi de la Ministerul de Resbel audienţă sau dreptul de a se plînge, după cum prescrie legea, pentru că iată ce zice legea: fiecare oficier se poate plînge la domnitor, însă trebuie să ceară voie prin şeful său. Căpitanul Mălinescu s-a adresat de-a dreptul la domnitor, lăsînd de-o parte pe ministru, şi s-a plîns pentru măsurile luate ştiţi de cine? De colonelul Leca, care nu cred să fi putut fi asupritorul domnului Mălinescu...

În călătoria ce a făcut măria-sa prin ţară, eu care îl acompaniam, ca ministru, am mijlocit la măria-sa şi am îndeplinit, fără să cercetez măcar, toate ceririle căpitanului Mălinescu; şi căpitanul Mălinescu, deşi a fost supus unui consiliu de reformă, însă aceasta a fost pentru că trebuia să se pedepsească fiindcă a călcat legea militară, lăsînd autoritatea deoparte, necerînd prin comandantul său, prin colonelul Leca, voia de a se plînge domnitorului.

Ei bine, domnilor, vă spun, că, chiar dacă a fost pus înaintea unui consiliu de reformă pentru altele, cu toate astea sentinţa nu s-a confirmat de măria-sa domnitorul; şi onorabilul domn Radu Mihail ştie foarte bine că sentinţa nu s-a confirmat. Ce a voit dară domnia-sa? A voit să aducă aci în Adunare cestiunea fiecărui oficier. Ei bine, daţi-mi chiar un vot de blam dacă voiţi, dară eu cît voi fi aci nu voi primi asemenea lucruri, şi aceasta în interesul armatei, al naţiunii, căci altfel veţi avea o armată de pretoriani [5]. *(Aplauze.)*

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 131, col. 1; p. 134—135, 136.

NOTE

[1] Radu Mihail făcuse o interpelare ministrului de război asupra situaţiei directorului stabilimentului de artilerie, maiorul Dabija, „unul din oficerii cei mai buni ai armatei române, un oficer care nu are egalul său în Ţara Românească în privinţa capacităţei, ştiinţei şi inteligenţei" şi căruia „i s-a pus suliţa în coastă" să demisioneze.

Ministrul de război îi ordonase maiorului Dabija să confecţioneze două milioane de patroane * oarbe pentru exerciţiul soldaţilor. Mergînd pe cale ierarhică în jos, locotenentul Ivanovici, cu care a vorbit Dabija, a transmis ordinul de executare unui caporal neamţ. Acesta a refuzat să se supună arătînd că nu recunoaşte alt şef în afara ministrului de război şi a domnitorului. Adus în faţa lui Dabija, caporalul a repetat refuzul. Atunci maiorul s-a adresat ministrului de război cerîndu-i să-l îndepărteze pe caporal sau să primească demisia lui. Ministrul i-a primit demisia şi Dabija a comentat-o în particular cu Radu Mihail, care aducea acum faptul la cunoştinţa Adunării.

[2] N. C. Dabija (1838—1884), orfan, este ajutat de o societate de boieri moldoveni, între care şi K., să-şi facă studiile la Paris. Revine în 1864 cu gradul de căpitan şi este numit subdirector al stabilimentului de artilerie; director era colonelul Eric Herkt. Şi predecesorul lui K., I. C. Brătian, pentru a curma permanentele dispute ale lui Dabija cu personalul german de la stabilimentul de artilerie, l-a trimis în America pentru achiziţionarea puştilor Peabody, care apoi au intrat în dotarea armatei noastre. În 1874 a avut o misiune diplomatică la Petersburg. Vezi Al. Ecsino, *Viaţa şi moartea grabnică a generalului Nicolae C. Dabija*, Bucureşti, 1885, 40 p.

[3] G. Brătianu spusese că n-are importanţă pe ce cale a aflat Radu Mihail motivele şi împrejurările demisiei lui Dabija. Adunarea este obligată să afle, şi nu numai în cazul maiorului Dabija, „dară orice mic atom al României" să nu fie lezat în interesele sale.

[4] Radu Mihail îl confirmase pe Gr. Cozadini că în adevăr nu avusese încuviinţarea lui Dabija cînd a făcut interpelarea, dar a socotit că poziţia lui de deputat îi îngăduie să dezvăluie

* Cartuşe (din germ. *Patrone*).

purtarea neconformă legilor armatei pe care, în acest caz, o adoptase ministrul de război, acceptînd atît de repede demisia lui Dabija.

[5] Adunarea a votat închiderea discuției. K. și-a exprimat satisfacția: „Acest vot ne va ajuta de a face ceea ce țara reclamă: ca să avem o armată română disciplinată".

*Amintește Adunării ordinea urgenței în luarea în dezbatere a unor proiecte de lege**

Să-mi permiteți, domnilor, a face o respectuoasă rugăminte : dumneavoastră știți că Adunarea a fost chemată mai întîi pentru o necesitate constituțională [1], spre îndeplinirea restului sesiunei ordinarie ; și al doilea pentru a se vota oarecari projecte de legi de o importanță majore. Domnilor, mesagiul domnesc de deschidere a sesiunii [2] v-a arătat dumneavoastră părerea de rău a guvernului de a vă chema într-un timp în care interesele dumneavoastră celor mai mulți cari sînteți agricoli vă reclamă să fiți la căminele dumneavoastră ; și cu toate acestea importanța lucrărilor v-a impus datoria de a veni aci, și aceasta este o laudă pentru această Adunare. Acum, domnilor, văd că în toate zilele se cer congedii ; ministerul nu poate zice nimic, cu toate aceste sîntem datori a vă ruga să prețuiți puținele zile ce aveți a mai lucra și să binevoiți a vă ocupa de mai multe legi cari deja sînt în secțiuni, mai ales acelea cari sînt pentru veniturile comunale.

Domnilor, mai sînt vreo două projecte cari s-au înfățișat în zilele acestea, este projectul pentru navigațiunea Prutului [3]. Sînt șease județe cari așteaptă cu cea mai mare nerăbdare acest project și, după rezerva ce puterea esecutivă a făcut, trebuie să se voteze, cel puțin guvernul socoate că se poate vota. Am crezut că cel puțin măcar anul acesta să se dea putință acelor județe a avea mijloace de transport. Cele[l]alte projecte privesc căile ferate.

Vă rog dară să faceți cît se va putea, fără a vă tăgădui dreptul de interpelațiune, vă rog ca interpelațiunile să se mărginească numai la interese mari, la strîmbătățile cele mai mari. Guvernul cel mai perfect este peste putință ca să nu comită greșeli mici ; acele greșeli se vor putea îndrepta sau se vor face dacă socotiți ca un șir de acuzațiuni în sesiunea viitoare. Dară astăzi să votați aceste legi, ca să puteți spune comitenților dumneavoastră că nu ați venit numai ca să îndepliniți o formulă constituțională.

După ce G. Vernescu *ceruse guvernului să stabilească prioritățile în discutarea proiectelor.*

Spre îndeplinirea celor zise de onorabilul domn Vernescu, am onoare de a spune că ministerul a arătat cari anume projecte voiește a se vota cu preferință. Cu toate acestea, vom ține seamă cu deosibire de recomandațiunea foarte bine simțită și întemeiată a domnului Vernescu și vom arăta ce projecte voim a se vota mai nainte de toate. Se înțelege că mai nainte de toate sînt impozitele comunale și creditele financiare, fiindcă sînt unele din acele credite cari se cer în urmă de sentințe definitive, precum am onoare de a vă citi chiar astăzi unele : Întîi, este projectul pentru un credit necesariu a se da domnului Elias Levy, care a făcut o linie telegrafică și căruia nu i s-a plătit încă, încît domnia-sa trăgînd statul în judecată a cîștigat

* Ședința din 20 mai 1869.

o sentinţă definitivă şi astăzi avem portărel la uşă pentru esecutarea acelei sentinţe ; prin urmare, înţelegeţi dumneavoastră că trebuie plătit numai-decît.

Al doilea project este relativ la modul despăgubirei Eforiei spitalurilor civile din Bucureşti de suma de lei vechi 62 574, p[arale] 17 [4].

Aceasta, domnilor, este iarăşi o cestiune urgentă, fiindcă, dacă se va prelungi votarea, Eforia spitalelor are să pearză 62 mii de lei, cari sînt asiguraţi numai în avere[a] mobilă a vetrei satului Brebe.

Al treilea project de lege este pentru deschiderea unui credit extraordinar pentru adăogire de cai în patru releuri postale din secţiunea a 9[-a].

Acesta este iarăşi urgent, fiindcă de la Ploieşti şi pînă la Predeal sînt numai cîte 16 cai şi serviciul internaţional singur reclamă să se facă curse de două ori pe zi ; prin urmare, reclamă cîte 18 cai. Noi nu ne-am socotit competinţi de a face această sporire fără autorizaţiunea dumneavoastră şi de aceea trebuie să ştiţi că, dacă nu veţi vota acest credit, postele au să stea.

Al patrulea project este pentru strămutarea şcoalei militare din Iaşi la Bucureşti [5].

Acesta, domnilor, este iarăşi un project pe care-l reclam de a se vota de urgenţă şi iată pentru ce : ştiţi că s-a votat strămutarea şcoalei militare la Iaşi, însă dumneavoastră ştiţi că s-a votat strămutarea ei de aci numai pînă la deschiderea drumului de fer şi, odată că se va deschide drumul de fer, trebuie ca şcoala militară să revină înapoi. De aceea guvernul cere încuviinţarea dumneavoastră pentru ca să o poată strămuta odată cu începerea vacanţelor de toamnă.

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 136, col. 2 — p. 137, col. 1.

NOTE

[1] Vezi Introducerea.

[2] Mesajul nu preciza care anume proiecte de legi le consideră urgente, declarînd doar: „Il faut néanmoins résoudre au plus tôt certaines question d'une grande importance. Leur urgence empêche qu'elles soient ajournées à la prochaine session. Mes ministres vous soumettront donc les projets de loi y relatifs" (cf. D. A. Sturdza, *Charles Ier*, I, p. 507—508).

[3] Vezi infra, p. 250 şi urm.

[4] Vezi supra, p. 56.

[5] Vezi şi în partea I a volumului, p. 624 şi urm.

*Discurs în problema israeliţilor**

Domnilor, îmi iau libertatea a vă face o rugăminte asupra unei cestiuni cari agită atît ţara noastră întreagă, cît şi opiniunea publică a Europei.

Voiesc, domnilor, să vă vorbesc de cestiunea aceea care se numeşte cestiunea israeliţilor [1] în România.

Domnilor, ţara noastră a fost, pot zice, patria toleranţei religioase, şi aceasta a fost în timp de secoli întregi ; niciodată în această ţară perse-

* Şedinţa din 22 mai 1869.

cuțiunile religioase nu și-au avut loc. În timpurile acele, cînd în țările cele mai civilizate erau resbelele de religiune, în timpii cînd în Spania erau autodafele, se ardeau oameni pentru religiune, în timpii cînd populațiuni cu miile se izgoneau pentru religiune, patria noastră le deschidea porțile sale, le da ospitalitate și numai pentru că-i vedea că sînt oameni, și nu-i întreba ce lege au și cum se închină lui Dumnezeu. Mai ales în intervalul de timp de la 1835 pînă la 1847, un mare număr de israiliți din provinciele învecinate, Podolia și Galiția, a intrat în România, și mai cu seamă în România de peste Milcov, numărul acestor străini s-a sporit într-un chip înspăimîntător. Au început dară a se îngriji aceia cari țin la păstrarea și dezvoltarea naționalității noastre, fiindcă s-au înspăimîntat foarte mult și cu drept cuvînt de mulțimea acestui popor străin, care nu vine în țară nici cu capitaluri, nici cu știința, nici cu industria, ci vine numai a se folosi de activitatea și munca românului. Așa mai cu seamă dincolo de Milcov s-a ridicat un strigăt foarte mare în contra acestei invaziuni a unui popor străin, care era numai vătămător. *(Aplauze.)* Eu cred că nimeni nu poate să voiască rău României dacă prin instinctul de conservare recurge la felurite mijloace spre a apăra naționalitatea sa. *(Aplauze.)* -

Iată, domnilor, toată situațiunea cestiunii economice, căci nu este alt nimic, nici mai mult, nici mai puțin decît o cestiune economică; nu poate nimeni să zică că aci este o cestiune religioasă.

Cu toate acestea, domnilor, România de-abia de ieri a început să fie cunoscută în străinătate; cum am putea să credem că, pe lîngă altele multe cestiuni cari sînt la noi, să fie și această cestiune atît de bine cunoscută în străinătate, încît dacă noi voim să ne conservăm naționalitatea noastră să ni se dea nouă dreptate. Aceasta nu este; din contră; îndată ce se pune o măsură în lucrare, începe a se publica, a se striga că este persecuțiune religioasă. Această îngrijire care a provenit din instinctul de conservare al naționalității noastre s-a tratat îndată de persecuțiune religioasă; și opiniunea publică a Europei, dusă în eroare, avea dreptul să fie revoltată. De aci dară rezultă că această cestiune este o cestiune care are două fețe. Este o parte a cestiunii care este internă, și cealaltă parte care este din afară. Cestiunea din întru este cestiunea economică, care cu drept cuvînt trebuie să ne preocupe, căci ne vedem sugrumați de o populațiune străină care nu se ocupă, și mai cu seamă peste Milcov, decît de niște industrii cu totul esclusive și atît de vătămătoare societății noastre.

Din afară însă, avem datorie, și datorie mare, de a lumina opiniunea publică și de a dovedi că noi nu sîntem urmașii degenerați ai strămoșilor noștri, cari pe drapelul țărei, mai presus de toate, scria toleranța religioasă.

Vedeți dară că cestiunea este foarte grea, și guvernul nu se socotește în stare de a rezolva singur sau de a veni el rumai prin mijloacele sale să-i dea o soluțiune. Ne trebuie toate luminile, începînd mai p[r]esus de toate cu luminile domniilor-voastre; trebuie ca cu toții împreună, și Corpurile legiuitoare, și guvernul, și opiniunea publică, și presa, în fine toți să ne unim și să facem asupra acestei cestiuni o anchetă serioasă, să vedem ce trebuie să facem pentru ca să ne apărăm interesele noastre economice; iară pe de altă parte, ce trebuie să facem pentru ca să dovedim Europei că noi nu prigonim sub pretexte economice o parte a populațiunii din țară.

În adevăr, domnilor, dacă mulțimea acestor israiliți, și mai cu osebire peste Milcov, sînt cu totul înapoi, nu se asmilează în nimic cu noi, se ocupă numai de niște industrii pernicioase, nu putem însă să zicem că și în această populațiune nu sînt oameni civilizați și că prin urmare și acestora trebuie să le închidem ușa la acele drepturi pe cari Constituțiunea le învoiește.

E o mare deosebire între israiliţii spanioli şi cei galiţieni, este o mare deosebire între israiliţii acei născuţi din moşi şi strămoşi aci în ţară şi aceia cari au venit de curînd pe acest pămînt. Cestiunea aceasta trebuie studiată, trebuie să vedem ce se poate da unora şi refuza altora...

Domnul Cesar Boliac: Cer cuvîntul.

Domnilor, făcîndu-vă această comunicaţiune, nu am înţeles deloc că de-ndată să începem discuţiunea, pe care nici nu putem să o susţinem astăzi, ci numai am voit să chemăm serioasa luare-aminte a domniilor-voastre făcînd o intrare în materie. Intrarea în materie este rugămintea ca dumneavoastră să numiţi o anchetă parlamentară care să studieze cestiunea şi toate fazele ei. Guvernul asemenea din parte-i va aduna toate ştiinţele, toate documentele, toate luminile de cari poate dispune şi le va pune la dispoziţiunea acelei comisiuni de anchetă.

Cît pentru discuţiune, dacă propunerea guvernului este bună sau rea, cum trebuie făcută şi în ce mod, îmi permit a ruga pe onorabila Adunare să binevoiască a o amîna. Rog asemenea şi pe domnul Cesare Boliac, ca acuma cînd guvernul nu face nimic decît vine şi vă zice : iată, domnilor, cestiunea, binevoiţi a o medita şi mîne, poimîne vom veni şi o vom discuta mai mult, rog, zic, pe domnul Cesar Boliac să lase domnilor deputaţi şi chiar nouă timpul ca să ne putem gîndi bine măcar 24 ore, după care pe urmă vom discuta; căci guvernul n-a făcut alt nimică decît a vă face istoricul cestiunei, şi acest istoric socotesc că este exact. Mă rezum, domnilor, de-o parte trebuie să ţinem seamă de opiniunea publică a Europei, iar pe de alta tot atît avem datoria să ne ocupăm de cestiunile economice ale noastre, să căutăm să apărăm naţionalitatea noastră şi toate interesele noastre în contra oricărui pericol. Rog pe onorabila Adunare să binevoiască a lăsa de a se gîndi bine fiecare şi, dacă mi-e permis a zice, de a se mistui bine cestiunea, pentru ca mîne, poimîne să putem vedea dacă numirea unei anchete parlamentare este bună sau rea.

Domnul Cesar Boliac: Cînd se emite o idee, de oricine ar fi, nu se poate lua cuvîntul unui deputat de a se răspunde îndată acelei idei. Nu voi ţine un discurs lung, voi protesta însă. Dacă domnul ministru vinea să ceară numai o anchetă parlamentară, ca Adunarea să lumineze faptul, atunci aş fi lăsat să treacă la mijloc acel timp pe care-l reclamă domnu[l] ministru, dară pentru că domnul ministru a zis cîteva cuvinte sau mai bine zis a voit să atragă simpatiile pentru evrei, fiindcă a făcut aluziune la drepturile ce urmează a se da ovreilor, protestez şi-mi rezerv dreptul de a vorbi cînd se va pune cestiunea în discuţiune. *(Aplauze.)*

Oricît va protesta domnul Cesar Boliac, să fie bine încredinţat că domnia-lui protestează numai ca să aibă meritul că a protestat mai înainte decît toţi. Am constatat de mai înainte că Constituţiunea este un ce sînt şi că drepturile acele din Constituţiune sînt sînte şi rămîne întregi; prin urmare, noi ne vom ocupa afară de Constituţiune, respectînd Constituţiunea.

Domnul preşedinte: Camera va binevoi să otărască.
Domnul Cesar Boliac: Projectul celor 33 pe tapet! *(Aplauze.)*
Domnul preşedinte: Domnul ministru de interne face o propunere de a se numi o anchetă parlamentară în cestiunea israeliţilor.

Şi nu astăzi.

Replică lui L. Eraclide [2].

Rog pe onorabilul domn Eraclide să binevoiască ca măcar în cestiune de regulament să mă crează mai ispitit * decît domnia-sa, care şi-a

* Cu experienţă.

însușit monopolul cunoștinței regulamentului. Nu este cum zice domnia-lui. Guvernul poate să facă totdeauna Camerei comunicări, acesta este sistemul constituțional. Camera împreună cu guvernul poate să intre totdeauna în comunicări. Prin urmare, am totdeauna dreptul să vin a întreține Camera despre orice cestiune. Ei bine, aci nu este un project de lege, ci o simplă propunere ce o face guvernul. Domnul Eraclide zice că cestiunea o cunoaștem cu toții, prin urmare nu mai poate avea loc cuvintele domniei-sale că nu voiește să fie surprins; îl privește pe domnia-sa; surprindere nu poate să fie, căci de aceea vă roagă și guvernul să amînați discuțiunea acestei cestiuni pînă mîne sau poimîne.

Eu ca guvern, care știu mai mult decît domnia-sa, am venit și v-am spus că ne aflăm în fața unei situațiuni foarte serioase, care trebuie să capete rezultatul său, mai ales chiar în fața acelui project subscris de cei 33, care știți cum a fost tratat și în țară și în Europa [3].

Astfel, am fost dator ca guvern să vă spun că trebuie să terminăm cu această cestiune, dară că în fața gravității cestiunii avem trebuință de luminele dumneavoastră și ale țărei întregi, avem necesitate de o anchetă parlamentară. Și dacă vreo Cameră are ocaziunea a face întrebuințare de dreptul său de anchetă, este tocmai în cestiunea de față, în care este interesată țara și Europa. Prin urmare, nu voim să surprindem pe nimeni, nici pe domnul Eraclide, și vă rugăm ca împreună cu țara întreagă să găsim mijloace de a scăpa de pata ce ni se aruncă de intoleranță religioasă.

Replică lui Gr. Racoviță [4].

Domnule președinte, guvernul are dreptul totdeauna a propune amînarea. Mîne ori poimîne va putea vorbi domnu[l] Racoviță oricît va voi; astăzi însă n-am zis nimic decît că vă fac propunerea pe care am și făcut-o și v-am rugat să vă gîndiți la dînsa, să o studiați; și, cînd veți otărî ziua, atunci puteți propune sau respingerea, sau trecerea la ordinea zilei, sau primirea. Noi vă spunem că trebuie ca această cestiune să aibă odată un rezultat. Tratați-o cum veți voi, însă nu astăzi, cînd guvernul nu a făcut decît o simplă comunicare, o simplă rugăciune ca să vă gîndiți ce este de făcut, să veniți a învenina o discuțiune ce nu este deloc astăzi la locul ei, cum a făcut domnul Racoviță. Domnia-sa voiește ca îndată să treacă la ordinea zilei, fără discuțiune, fără nimic. Prea bine, poziținea domniei-sale e foarte ușoară; domnia-sa are să aibă toată popularitatea pentru sine și n-are să dea seamă nimenui, nici Camerei, nici Senatului, nici țărei; poziținea domniei-sale e foarte avantagioasă, fiindcă toți dafinii și toate rozele au să fie pentru domnia-lui. Noi nu alergăm nici după dafini, nici după roze, pentru noi vor fi spini; așa este poziținea noastră.

Așadară, încă o dată, cerem amînarea. Noi, domnilor, v-am făcut o comunicare, rugîndu-vă să vă gîndiți ce e de făcut. Veți veni mîne și veți zice să aducem din propria noastră inițiativă un project de lege; noi poate nu-l vom aduce, vom vedea în fine ce vom face atunci. Dară astăzi, încă o dată zic, nu e bine ca prin surprindere să discutăm această cestiune.

Explică atitudinea administrației față de evrei.

Iată, domnilor, pentru ce avem nevoie ca cestiunea aceasta să se cerceteze de țara întreagă. Cine e țara? Dumneavoastră!

Iată ce vi se zice dumneavoastră care sînteți aci; veți spune dumneavoastră dacă cele ce se zic aci sînt adevărate. În mijlocul Bucureștilor un străin publică...

Voci: Cine?

N-am să spun numele.

Acest străin publică că nuvelele ce a primit din Bacău, Vaslui, Aiud, Tîrgul Ocnei şi alte oraşe îi anunţă că cele mai mari persecuţiuni şi atrocităţi se săvîrşesc în contra israeliţilor, că-i închid, îi torturează, îi izgonesc din sate, şi în oraşe nu li se învoieşte intrarea.

Voci: Nu e adevărat, calomnii nerușinate.

Nu e, domnilor, adevărat nici unul din aceste cuvinte, să ni se probeze.

Nu sînt, domnilor, alte măsuri decît cele cunoscute de ţara întreagă de a se ordona cum că evreii din Podolia şi Galiţia cari ţineau cîrci[u]me în comunele rurali nu mai pot preînnoi contractele lor după împlinirea termenului. Nu se pot dară plînge acei antreprenori de cîrci[u]me, căci nu li se jigneşte nici un drept, nu li se zice nici un cuvînt decît numai proprietarii ca evrei n-au drept de domiciliu permanent în comunele rurale, nu au voie a le preînnoi contractele. Ceva mai mult, domnilor, s-a dat ordine să lase timpul necesariu la toţi pînă să-şi răfuiască socotelele lor.

Afară de acestea, am a vă mai spune că, cu ocaziunea acordării monopolului de tutun, concesionarii au subîmpărţit brevete şi astfel o mulţime de evrei au rămas în sate sub nume de brevetari pentru tutun.

Ei bine, domnilor, dacă administraţiunea merită o imputare, aceasta nu poate fi pentru altceva decît pentru moliciune. Cu toate acestea, domnilor, şi cînd eu ministrul de interne nu am primit nici zece petiţiuni, şi cînd chiar celor cîteva pe cari le-am primit le-am dat o satisfacţiune destul de conformă cu simţul de umanitate, cu toate acestea, zic, acuzaţiunele curg. Nu e esact, domnilor, că evreii se resping din oraşe ; din contra, ei găsesc mai cu seamă în Moldova mari înlesniri, fiindcă ştiţi bine că pe lîngă fiecare oraş de reşedinţă se află mulţime de tîrgulețe unde li se permite a-şi stabili domiciliul lor. Cum e cu putinţă dară ca o foaie publică, ieşită din mijlocul capitalei noastre, să aibă asemenea informaţiuni, cari mergînd în străinătate contribuie a face ca opiniunea publică să fie în contra noastră şi să strige că sîntem barbari? Iată, domnilor, pentru ce avem nevoie să vă anunţăm că această cestiune trebuie odată tranşată, ca să poată vedea Europa că opiniunea sa e esagerată, că e indusă în eroare şi ne face o mare nedreptate tratîndu-ne de barbari. Cum voiţi dară dumneavoastră să facem altfel în faţa unei asemenea situaţiuni care face ca chiar din mijlocul României să meargă asemenea nuvele care să răspîndesc în toate zilele şi cari revoltă opiniunea publică a Europei, de care noi românii mai cu seamă avem nevoie?

De aceea vă rog să binevoiţi a crede că în propunerea ce vă facem astăzi nu e alt nimic decît să ţinem seamă de interesele noastre şi să luminăm opiniunea Europei, respectînd Constituţiunea, respectînd interesele naţionalităţii noastre [5].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 139-140, col. 2; p. 141, 142.

NOTE

[1] Problema regimului evreilor din România, după 1866, a făcut să curgă multă cerneală şi a irosit un timp considerabil din şedinţele Adunării deputaţilor şi ale Senatului. Între 1866—1872 ea a sporit asemeni bulgărelui de zăpadă în rostogolire. Dincolo de uşile Parlamentului ea s-a înscris într-o traiectorie sinuoasă, reflectînd mentalităţi determinate de dinamica economică a epocii. Spiritele luminate ale vremii, în rîndul cărora Kogălniceanu ocupă un loc remarcabil,

înțelegînd exigențele reclamate de modernizarea structurilor economice și sociale ale țării, au rămas refractare atitudinii xenofobe. Nu ne propunem să prezentăm aici decît unele aspecte indispensabile încadrării discursurilor lui K. și explicării acțiunilor sale directe, în calitate de ministru de interne, pentru soluționarea problemei evreiești.

În 1866, în momentul schimbării domniei, evreii din România formau două grupe: străini și pămînteni. Cei din urmă erau asimilați românilor din punctul de vedere al drepturilor civile. Drepturile politice erau mai reduse, determinate de îndeplinirea anumitor condiții (instrucție, îndeletnicire lucrativă etc.). Socialmente erau integrați într-o proporție destul de avansată mediului românesc. În deceniul șapte numărul lor crescuse la 400 000; în Moldova se constituise, peste noapte, o burghezie măruntă, vioaie, care, prin sfera afacerilor încheiate, atît în mediul rural cît și în cel urban, a intrat în concurență cu elementul similar românesc. Vezi pe larg asupra rațiunilor pur economice ale aprehensiunii populare în monografia temeinic documentată și oarecum obiectivă a lui Joseph Berkowitz, *La question des Israélites en Roumanie. Étude de son histoire et des divers problèmes de droit qu'elle soulève*, Paris, 1923, 795 p. Încă guvernul domnitorului Cuza a găsit de aceea cu cale, la 5 februarie 1866, să ia o măsură de caracter restrictiv în sensul că evreilor, indiferent dacă erau pămînteni sau nou veniți, le era interzisă pe viitor arendarea cîrciumilor sau hanurilor — antreprizele lor predilecte pînă atunci *(ibidem*, p. 307).

În vara anului 1866 comunitatea evreiască din București l-a invitat pe Adolphe Crémieux, fost ministru de justiție al Franței în timpul guvernului provizoriu de la 1848, președintele „Alianței izraelite universale", să viziteze România și să-și formeze singur o opinie despre regimul coreligionarilor săi aici. Un discurs patetic ținut în fața Adunării deputaților asupra evreilor apatrizi a avut darul, indiscutabil, să lămurească multe spirite înfierbîntate despre situația fără ieșire în care se aflau aceștia în multe țări ale lumii (textul discursului, *ibidem*, p. 312 și urm.). Corpul legislativ era în acel timp absorbit de discutarea proiectului de Constituție. Potrivit articolului 6, religia nu putea constitui o piedică în dobîndirea calității de român. La 16 iunie 1866 deputatul Aristide Pascal, din comisia de redactare, a cerut ca naturalizarea evreilor să se facă progresiv, ca o măsură preventivă față de imigrarea masivă a acestora. Practic naturalizarea urma să se facă nominal, în urma unui vot al Adunării și numai după introducerea instrucțiunii obligatorii în rîndurile lor. Discutarea articolului privind naturalizarea a început la 18 iunie; în același timp la București s-au produs excese împotriva evreilor (au fost devastate magazine și afectat templul coral). Crémieux a alertat marile puteri, ai căror reprezentanți s-au grăbit să exprime, ca Drouyn de Lhuys, „le penible étonnement" *(op. cit.*, p. 333). Între timp discuțiile au continuat cu aprindere, un amendament precizînd acordarea naturalizării numai străinilor creștini. Unele voci, ca cea a lui E. Ghica Comănești eanu, fără patimă și apreciind lucid situația, pledau pentru necesitatea integrării evreilor în viața românească, pentru transformarea lor în cetățeni egali în drepturi cu românii. Manolache Costache, pentru curmarea agitațiilor, a cerut să se scoată din cuprinsul proiectului de Constituție tot ce se referă la evrei.

I.C. Brătianu a replicat însă că fără măsuri restrictive imigrația evreilor va continua, primejduind în primul rînd economia Moldovei. Articolul 6 (devenit 7) al Constituției a fost votat conform amendamentului C. Vălean u, care acorda cetățenia doar creștinilor străini. Printr-o interpretare a dispozițiunilor existente anterior, evreii născuți în România deveneau „români de rit mozaic". Aparent deci, aceștia nu ar fi fost afectați de noua lege. Pe de altă parte însă, promulgarea Constituției însemna, concomitent, abrogarea legilor mai vechi. Principiul însă, în ceea ce-i privește pe evrei, nu s-a aplicat și legislația regulamentară a fost invocată atît de I. C. Brătianu, cît și de K., cum vom vedea, în timpul ministeriatului său. Pentru moment, în septembrie 1866, o hotărîre a Consiliului de Miniștri, întemeiată pe Regulamentul organic, anula deosebirea dintre evreii nativi și cei străini și recomanda expulzarea lor *(op. cit.*, p. 356).

În aprilie 1867, I. C. Brătianu, în calitate de ministru de interne, a dat o circulară prin care evreilor le erau interzise atît arendarea de imobile, hanuri, cîrciumi, cît și ședereа în sate. Condiția rămînerii era posesia unui capital minim de 5 000 de lei. În rest, primarii erau însărcinați cu dresarea listelor de „vagabonzi". Gestul a stîrnit nemulțumiri deopotrivă în țară și în străinătate. 14 boieri moldoveni, între care D.A. Sturdza, Vasile Pogor, P. Paladi, M. Costache Iepureanu, P. Carp, au cerut retragerea circularei (J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 363—364). Napoleon al III-lea, informat de Crémieux, reproșa dispozițiile „si contraires à la civilisation". Deputatul englez Moïse Montefiori se grăbea să vină în România pentru a constata „persecuțiile" exercitate contra coreligionarilor săi. Consulii Angliei, Austriei și Rusiei au trimis proteste vehemente. De observat că cei doi din urmă treceau sub tăcere faptul că la situația incendiară din 1867 se ajunsese din pricina pogromurilor din provinciile limitrofe, căci populația evreiască astfel hăituită își căutase și găsise refugiu pe teritoriul României.

Recriminările din exterior în problema evreiască, ca și asupra formării cetelor bulgărești la nordul Dunării (vezi Introducerea), crîncena opoziție internă, nesiguranța de început a noii domnii au fost factori care, acumulați, vor duce la căderea guvernului C. Crețulescu—I. C. Brătianu. Acesta din urmă, deținător al portofoliului internelor, devenise oaia neagră a tuturor; politica sa face obiectul a numeroase critice *a posteriori* în timpul cît K. va ocupa aceeași funcție. Atît K., cît și Dimitrie Ghica, primul său ministru, vor trebui de aceea, să rememoreze, justificîndu-le, prezentîndu-le neutru sau dezavuîndu-le, actele sale.

La 5/17 martie 1868 un grup de 33 de deputați din fracțiunea independentă moldoveană au depus pe masa Adunării un proiect prin care se restrîngeau considerabil drepturile evreilor. Autorii cereau ca așezarea acestora în orașe să se facă doar cu avizul consiliilor comunale; cei care n-ar fi fost înzestrați cu atare încuviințare erau declarați vagabonzi. Deținerea sau arendarea de proprietăți în mediul rural sau urban le era interzisă. Vînzările către ei erau socotite nule. Contravenienții pierdeau drepturile politice pe o durată între trei și zece ani și erau pasibili de o amendă care se putea ridica pînă la 20% din valoarea tranzacției. Comerțul către creștini le era oprit. Dreptul de asociere se desființa și ca urmare comunitățile și comitetele evreiești trebuiau să-și înceteze existența.

Indiscutabil proiectul era aberant și Adunarea l-a respins. Din păcate, spiritele erau electrizate și manifestații antisemite au avut loc în cîteva orașe moldovenești, mai ales la Bacău, în luna aprilie. Venirea grabnică a lui I. C. Brătianu acolo a provocat noi excese; drept urmare acesta a dizolvat garda civică, aducînd trupe regulate, și l-a transferat pe prefectul Lecca, ceea ce, după un observator străin, „n'est pas le fait d'un gouvernement fort, mais d'un gouvernement qui a peur d'un employé influent" (D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 431).

O nouă schimbare de guvern, în aprilie 1868, prin înlocuirea lui Ștefan Golescu cu fratele său, generalul Nicolae Golescu, nu aduce stabilitatea internă rîvnită. Apărea tot mai evident că ceea ce stîrnea resentimentul popular nu era nici pe departe factorul religios, românii fiind recunoscuți pretutindeni și întotdeauna ca absolut toleranți. Esențiale rămîneau contradicțiile de natură economică. Și I. C. Brătianu observa în această privință: „Astăzi orice națiune în fața unei ingerințe economice nu consultă părerile altei națiuni, ci se ocupă numai de interesele sale naționale" (N. Iorga, *op. cit.*, p. 60).

În străinătate opinia publică era întreținută prin interpelări în parlamente, ca în cel englez unde ministrul de externe asigura că a făcut „des remontrances énergiques" guvernului român (J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 397), ca și printr-o violentă campanie de presă. Tonul agresiv îl dădea foaia germană „Neue Freie Presse'. Afirmații fastidioase, insinuări, atacuri directe — multe străine de problema evreiască propriu-zisă — făceau ca în exterior poziția guvernului Nicolae Golescu să fie compromisă. „Personne ne parle de bien, chacun du mal; cela est ainsi dans le monde et ne saurait être changé. Il faut s'y soumettre" — remarca filozofic un contemporan (D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 431).

La 16 noiembrie 1868 domnitorul Carol formează un guvern puțin desperecheat condus de prințul Dimitrie Ghica, vechi conservator, și avîndu-l la Departamentul de Interne pe K. Printre măsurile imediate ale acestuia în problema evreilor amintim accesibilitatea la licitații, ca și circulara către prefecți prin care le recomanda să-i trateze în mod egal pe toți cetățenii, indiferent de confesiune (J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 400).

K., căruia J. Berkowitz îi atribuie opt circulare contrare intereselor evreilor, în guvernarea începută la 16 noiembrie 1868, dă una, la 15/29 ianuarie 1869; iat-o reprodusă chiar din cartea istoricului evreu: „D'après les lois du pays, les Juifs n'ont point de domicile permanent dans les villages; par conséquent, ils ne peuvent être ni cabaretiers, ni entrepreneurs d'octroi dans les communautés rurales. La tolérance dont on a usé envers eux dans quelques localités a été un abus qu'il faut bien se garder de considérer comme l'abrogation de la loi. Quant à moi, je ne suis pas l'ennemi des Juifs; ils sont redevables à mon administration de quelques droits acquis et j'acclamerai le jour où les Juifs ne se distingueront du reste des Roumains que par la religion, Cependant la majorité des Juifs, notamment ceux qui ont émigré de la Galicie et de la Podolie, constituent non pas une communauté religieuse, mais bien une nationalité distincte, ayant sa langue, son costume et ses mœurs. Une triste expérience nous a démontré que surtout ceux qui habitent les villages sont un fléau pour les Pays Roumains. C'est pourquoi je ne puis tolérer d'abus et nous devons tous, dans le plus bref délai, nous efforcer de délivrer les habitants de nos campagnes du fléau qui les accable. Publiez, donc, Monsieur le Préfet, que j'aurai l'œil ouvert sur la mise en exécution de cette disposition, qui est d'une importance majeure pour nos intérêts nationaux et économiques. Par conséquent, vous aurez à m'envoyer, dans le plus bref délai, le tableau des communes où se trouvent des Juifs cabaretiers ou fermiers d'octroi (vezi tabloul infra, p. 353), munis de contrats légalisés, dont le terme dépasse le 23 avril, afin que je puisse, moi aussi, me prononcer en connaissance de cause.

Avant de terminer, je vous recommande de saisir l'occasion de faire entendre à vos administrés, et surtout aux Juifs, que, si je suis résolu d'empêcher le mal dans les villages, je ne le suis pas moins à m'efforcer d'obtenir de la Chambre une extension de droits en faveur des Juifs éclairés, et notamment de ceux qui par leur naissance, par leur service dans l'armée roumaine, par leurs études dans nos écoles, auront mérité l'honneur d'être comptés au nombre des enfants de la Patrie, sans distinction de religion" *(op. cit.*, p. 401—402).

Cititorul mai poate urmări și răspunsul lui K. la imputările făcute de cabinetul francez, prin glasul consulului său la București, Mellinet, că este privată în mod abuziv de drepturi „une classe entière d'individus, placée sous la protection des dispositions de la Convention de Paris" (cf. *L'Occident et la pérsecution israélite en Roumanie*, Paris, 1870, p. 10). El constituie cea mai avizată și mai obiectivă punere în temă asupra acestei probleme pe care, adesea cu reacredință, mulți contemporani și mai tîrziu mulți istorici au încercat s-o înfățișeze într-o viziune

deformată. Pasajele cele mai semnificative, infra, p. 339 și urm. Textul integral la J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 404—408. Comentarii în „Românul" din 12 iulie 1869, p. 497.

Ne-am oprit aici doar la un minimum de elemente care să înlesnească parcurgerea discursurilor și intervențiilor lui K. în această problemă. Cititorul interesat poate consulta, din vasta și contradictoria bibliografie, între altele: Isidore Loeb, *La situation des Israélites en Turquie, en Serbie et en Roumanie*, Paris, 1877, V + 471 p.; E. Schwarzfeld, *Cronica izraelită în România de la începutul veacului actual pînă la dărîmarea templului din București (1801—1866)*, în „Calendar pentru izraeliți...", 1887—1888, X, p. 81—128; C. Leven, *Cinquante ans d'histoire. L'Alliance Israélite Universelle (1860—1910)*, Paris, I—II, 2 vol.; I, 1912, 552 p.; II, 1920, 485 p.; N. Iorga, *Istoria evreilor în țerile noastre*, București, 1913, 41 p.; lucrarea deja pomenită J. Berkowitz, *La question des Israélites en Roumanie. Étude de son histoire et des divers problèmes de droit qu'elle soulève*, Paris, 1923, III + 795 p.

În ceea ce-l privește pe K., amintim următoarele acte cu caracter oficial: a) circulara din 12 mai 1860: „Măria-sa domnul Principatelor Unite și miniștrii săi nu doresc însă mai bine decît a lucra la ștergerea tuturor urilor dintre deosebiții locuitori ai uneia și aceleiași țări, decît de a aduce o obștească înfrățire între toate clasele populațiunei, fără privire către origine și religie. Guvernul, avînd această dorință, nu face decît a urma nobilei și civilizatei impulsii purcească din sînul marei Adunări a țării din 1857, care în nemuritorul ei program au înscris mai înainte de toate libertatea religioasă și libertatea civilă pentru toți acei ce locuiesc pe pămîntul României. Guvernul va pune toate silințele sale pentru a face ca din ce în ce mai mult acest principiu liberal și consfințit prin Convenția din 7/19 august să devie un adevăr" (fotocopie în arhiva Federației comunității evreiești din București, publicat în „Revista cultului mozaic", XII, 1967, nr. 172, p. 7); b) adresă către epitropii comunității izraelite din Iași prin care asigură sprijinul său la înființarea școlii preconizate de comunitate. Ținuta lor trebuie să fie integrarea tineretului izraelit în viața națională („Monitor", Moldova, II, 1860, nr. 189, p. 648); c) adresă către ministrul justiției asupra emancipării treptate a locuitorilor de rit mozaic („Monitor", Moldova, II, 1860, nr. 211, p. 735); d) raport către domnitorul Al. I. Cuza cerîndu-i să anuleze dispoziția prin care se interzicea evreilor practicarea farmaciei (B.A.R., Arhiva Cuza, XLIX, f. 161, cu rezolvarea favorabilă, f. 162); e) telegramă către prefecți cerîndu-le să-i raporteze demersurile lui Armand Lévy („Curierul de Iași", II, 1869, nr. 35, p. 1, col. 3 (din 31 august)); f) adresă către autorități să dea concurs aceluiași, cît și rabinului din București, Antonin Lévy, pe durata călătoriei prin țară („Monitor", 1869, p. 1 299 (din 16 decembrie) și la C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, I, București, 1927, p. 41—42). Apoi articolele lui K. în presă: un comentariu asupra asistenței sociale în cadrul comunității evreiești din Iași, în „Steaua Dunării", I, 1855, nr. 23, p. 89—90; comentarii în sensul integrării evreilor în societatea românească pe marginea suplicilor adresate de aceștia consulilor străini, în „Steaua Dunării", II, 1856, nr. 53, p. 210—211; mai multe comentarii, semnate *L*, în „Adunarea națională", I, 1869, nr. 16, p. 2; nr. 19, p. 1; nr. 23, p. 1, etc. (redacția acestei foi a scos și o broșură separată cu actele privitoare la problema evreiască, apărută tot în 1869); *Evreii din sate*, în „Informațiunile bucureștene", I, 1870, nr. 110, p. 1 (nesemnat — identificare V.A. Urechia). În sfîrșit, lucrarea *Cuza vodă și Mihail Kogălniceanu în chestia evreiască*, București, 1911. Comentarii pe marginea atitudinii lui K. în problema evreiască în „Românul" din 5 iunie 1869, p. 381; 29 iunie, p. 453—454; 9 iulie, p. 486; 21 și 24 august, p. 625—626, 638; 31 august, p. 659—660. Justificări ale acțiunilor lui K. în „Adunarea națională", I, 1869, nr. 19, p. 2; nr. 23, p. 1; nr. 24, p. 1; nr. 50, p. 1—2; nr. 51, p. 1—2.

[2] L. Eraclide spusese că procedeul lui K. este nereglementar. Ridicarea chestiunii se putea face din inițiativa guvernului, cu un mesagiu domnesc sau sub forma unui proiect de lege prezentat Camerei.

[3] Vezi nota 1.

[4] Gr. Racoviță a observat că problema evreiască este reglementată prin Constituție și a o pune în discuție înseamnă a contesta însuși spiritul acestui act.

[5] La propunerea lui Manolache Costache discuția a fost închisă și Adunarea a trecut la ordinea zilei.

*Discurs în problema concesiunii căii ferate din Moldova**

Domnilor, orașul Iași [1], oricîte s-ar zice, deși astăzi nu mai e capitala, însă glasul său are încă o puternică înrîurire în Moldova, și durerile sale

* Ședința din 22 mai 1869.

sînt sigur c-au străbătut în toată România, după cum m-am convins despre aceasta cu ocaziunea votării unui milion [2], cînd toţi oltenii au sprijinit propunerea guvernului, zicînd : trebuie să dăm Iaşilor această mică compensare.

Oraşul Iaşi, prin toate comisiunile, prin toate organile sale legali, a cerut drumuri de fer, ca limanul de mîntuire ; şi este lesne de înţeles aceasta, căci Iaşii, fiind un oraş mărginaş cu Basarabia rusească, ştie foarte bine cum că, un drum de fer ajungînd în zidurile sale, avea să treacă prin el toate mărfurile internaţionale ce acum se opresc în Cernăuţi, care a devenit astăzi, după urma drumului de fer, floarea acelei provincie, căci acel oraş astăzi este un mic Paris.

Iaşii şi pentru şcoala militară şi pentru Curtea de casaţiune a zis : daţi-ni-le numai pînă vom avea drumuri de fer, şi atunci, cînd vom avea drumul de fer, ne vom mărgini în mijloacele noastre de trai. S-a votat drumul de fer, şi în speranţa de a-l avea cu o oră mai nainte, căci şi Adunarea şi guvernul îl cerea şi zicea că vom plăti cu bucurie numai să avem drumul de fer. Şi, în faţa promisiunii concesionarilor că-l vor face cu o oră mai nainte, o parte din noi, eu cel puţin, în cestiunea Curţii de casaţiune [3], am ţinut seamă de strigătele Olteniei şi am lăsat projectul acela deja votat în nelucrare. Cît pentru şcoala militară, aseminea ştiţi că mai zilile trecute v-am citit de la tribună aducerea ei înapoi ; m-am uitat mai întîi la cerinţele armatei decît la ale oraşului Iaşi, ştiind că oraşul Iaşi îmi va da un bil de indemnitate, avînd în vedere mai cu seamă grabnica săvîrşire a drumului de fer.

Ei bine, domnilor, acum cînd vine concesionarul şi zice : după concesiune sînt dator în doi ani de zile să vă dau calea ferată ; daca vă voi da-o într-un an de zile, afară de ramura Botoşanilor, înţelegeţi că atunci vă dau partea cea mare, căci este vreo 40 de kilometre cari mai rămîne, şi înţelegeţi atunci că am şi eu trebuinţă de bani ca să săvîrşesc şi pe acestea, şi nu pot avea bani de la acţionari daca nu le voi da procentele. Ei bine, domnilor, cum puteam noi să nu primim această propunere, ca să scurtăm termenul, şi să nu le asigurăm procentele ? Sîntem siguri că, daca ar fi venit această cestiune înaintea Adunării trecute, ar fi votat-o cu bucurie, căci da oraşului Iaşi ceea ce reclama şi da cu bucurie.

Am auzit că un onorabil domn deputat ar fi zis : dară ce are să dea drumul de fer puindu-se în circulaţiune în luna lui noiembre ?

Dacă drumul acela de fer ar fi să facă transporturi numai pentru Iaşi, aşa ar fi ; dară nu este aşa, acesta este un drum de fer internaţional, care are să aducă toate mărfurile occidentului în Moldova toată şi în Rusia de sud. Prin urmare, vedeţi că are să aducă şi iarna, precum are să aducă şi vara ; şi astfel procentele sale au să fie aceleaşi cari deja le dă şi drumul de fer al Galiţiei şi Bucovinei. Şi aceste procente, dacă nu în total, dară în cea mai mare parte, sînt plătite de către însuşi drumul de fer, pentru că, domnilor, marfa aceea care o transportă drumul de fer al Galiţiei şi al Bucovinei nu este numai pentru acele provincie ; nu, domnilor, este pentru Rusia şi pentru principatele acestea, şi acea marfă care astăzi se opreşte acolo, şi de acolo se duce pe două căi, adică pe o cale în Rusia şi pe alta în Moldova ; dacă s-ar face drumul de fer în Moldova, toate ar veni pe acolo la Galaţi şi de acolo şi-ar lua drumul în Basarabia Rusiei.

Iată foloasele ce ar da drumul de fer ; iată prin urmare o parte din resurse. Apoi, domnilor, noi cari am luat însărcinare de a nu strămuta Curtea de casaţiune în Iaşi, pe cuvîntul că-i vom da drumul de fer, cu ce obraz ne-am înfăţişa în faţa Moldovei, cînd s-ar auzi că în luna lui septembre

drumul de fer de la București la Giurgiu va șuiera, și în Moldova, unde trebuie să fie mai nemijlocit, se împedică?

Așadară, în fața acestei împregiurări, cînd ne-au înfățișat concesionarii posibilitatea de a avea drumul de fer pînă în Iași cu un an de zile înainte, cum puteam noi să nu primim, cînd aveam convincțiunea că facem un serviciu țărei noastre? De aceea am luat asupra noastră angajamentul; și, fiind așa, cum voiți dumneavoastră astăzi, cînd ne refuzați acest vot, să nu zicem că ne refuzați un bil de indemnitate? Nu e cestiune ministerială aceasta, domnilor? Este curat un pasport care se dă miniștrilor, și onorabilul domn G. Brătianu a zis că e cestiune națională; va să zică, mai mult decît cestiune ministerială, e cestiune de dreptate pentru Moldova și ni se refuză? Apoi oricum vom zice noi, că este cestiune ministerială sau că este cestiune națională, nu e tot una?

Așadară, dacă ne veți refuza posibilitatea de a da Moldovei drumul de fer în anul acesta, sîntem siliți să ne ducem și să plătim cu de la noi ceea ce am făcut; nu este chip altfel decît așa.

Acum e cestiunea că se lucrează rău? Domnilor, nu-mi este permis să întrebuințez mărturisiri mari și înalte, dară toți oamenii cari se pricep ceva au văzut gara drumului de fer care se face în Iași și le-a plăcut prea mult.

În adevăr, doi membri de la consiliul comunal din Iași au zis că se zidește în tină, în noroi; dară ne-am dus cu toții acolo și ce-am văzut? Într-adevăr este pe Bahlui mlaștină, încît, cînd se sapă peste trei sau patru palme, se dă peste un pămînt cleios, dară foarte solid. S-a săpat cît trebuia, cît oamenii de arte cunoștea că trebuie; s-a făcut niște temelii pe cari pot merge carele; în față s-a pus peatră mare, cea mai bună, granit pot zice, care în Iași se numește peatră de Bîrnova și de Scheie. Pe urmă în sus toată zidirea s-a făcut cu peatră solidă și sculptată frumos, cu lux pot zice, și gara este mult mai mare decît Academia de aci; și cu toate acestea tot sînt oameni cari zic că se zidește rău.

Asemenea am auzit că s-a zis că la Roman se zidește rău, ba încă am auzit că s-a zis că se zidește cu baligă. *(Ilaritate.)*

Eu, domnilor, am văzut, cînd am mers acolo, stînci mari de peatră, temelia toată făcută de peatră; apoi baligă este aceasta, domnilor? *(Ilaritate.)* Eu aș dori...

Domnul I. Agarici: N-am zis așa. Cer cuvîntul pentru ca să-mi esplic zisele mele.

S-a zis că se fac bordeie. Eu aș dori ca chiar magnații noștri să aibă asemenea bordeie; și eu aș dori un asemenea bordei, dară n-am.

Noi, în fine, credem că drumurile de fer au să schimbe fața Iașului și a Moldovei de Sus, într-adevăr; numai iarna aceasta Iașul n-a pătimit de proletariat; credeți-mă, domnilor, că iernile anilor trecuți se sculau zece mii de oameni dimineața fără să știe ce au să mănînce ziua; ei bine, iarna aceasta a fost cu totul altceva.

Primarul orașului Iași a fost silit în timpul mergerii măriei-sale acolo, a fost silit să întrebuințeze feciorul din casă spre a-i îngriji caii, pentru că vizitii din toate părțile, slugile și argații au părăsit stăpînii, fiindcă cu cîte trei și patru galbeni cumpărau un cal mai prost și-l înhămau la o cotingă și cîștigă pînă la un galben pe zi, iară cei cu brațele pînă la 4 și 5 sfanți pe zi. Iată acum populațiunea acea muritoare de foame a avut cu ce trăi. Noi credem că drumul de fer, deschizîndu-se în noiembre, are să dea viață Iașului și are să-l împace acolo unde e neîmpăcat; are să tămăduiască acolo unde este buba de vindecat.

Cît pentru resurse, am avut onoare a spune că o parte din procente are să se acopere prin chiar venitul drumului de fer, pentru că avem înaintea noastră raporturile asociațiunii drumului de fer Lemberg — Cernăuți, prin care se arată că acest drum de fer de la Lemberg pînă la Cernăuți în mare parte își acoperă cheltuielile cu veniturile sale proprii; și dacă acest drum de fer își acoperă cheltuielile cu acele mărfuri cari vin pe el și cari nu sînt destinate numai pentru Galiția și orașele de prin pregiur, ci sînt pentru Principate și mai ales pentru Rusia de sud, apoi negreșit că toate acelea au să fie transportate cu drumul nostru de fer pînă la Iași; și astfel, pe de o parte drumul de fer scoate o parte din cheltuielile sale și nu stă neproductiv, precum se pretinde de unii din domnii deputați, iară pe de altă parte toate acele mărfuri au să fie depuse în Iași, care are să devie depozitul general al mărfurilor venite pe calea ferată, atît pentru Principate, cît și pentru Rusia de sud, și prin urmare, făcîndu-se acest drum de fer cu un an mai înainte, orașul Iași are un viitor foarte mare și are să devină unul din orașele cele mai frumoase și bogate ale României, deși nu mai este capitala țărei.

Așadară dumneavoastră cred că înțelegeți de ce mare importanță este a se vota acest project și a nu se întîrzia lucrările încă cu un an de zile, mai ales cînd în România de dincoace de Milcov avem drumul de fer de la Giurgiu la București, care are să înceapă a circula. Dumneavoastră știți că acest drum este proprietatea statului, pentru care statul deja trei ani de zile a plătit anuitățile și trebuia să-l esploatăm pe comptul nostru; însă credem că dumneavoastră nu veți voi ca această linie de cale ferată să fie esploatată pe compta statului, ci credem că veți încuviința ca să se vînză și să se esploateze de o companie care ne va plăti tot ce am cheltuit cu el.

Domnul Cesar Boliac: Nu se poate!

Onorabilul domn Boliac zice că nu se poate, dară noi guvernul așa credem că se va putea, pentru că domnia-sa nu este majoritatea acestei Camere, ce * reprezintă numai o opiniune individuală a domniei-sale, pe care o respect foarte mult, însă socotesc că nu este bine ca un deputat să zică acest cuvînt pe cari nici papa de la Roma astăzi nu-l mai poate zice... *(Ilaritate). Non possumus.*

Domnul Cesar Boliac: Nu sînteți în cestiune, nu amestecați un lucru cu altul; vorbiți de drumul de fer de la Iași, iară nu vorbiți de drumul de fer de la Giurgiu, care se va pune și el în discuțiune la rîndul său.

Sînt în dreptul meu de a arăta mijloacele financiare și rog pe onorabilul domn Boliac să binevoiască a-mi permite să arăt onorabilei Adunări mijloacele financiare ce le socotim noi că avem; și pe urmă domnia-sa împreună cu majoritatea va striga: nu se poate; dară domnia-sa singur să-mi permită să-i spun că nu priimesc cuvîntul de *nu se poate*, sau cel puțin eu nu mă închin la dînsul.

Prin urmare, cînd avem în acea linie ferată vreo șease sau șeapte milioane, căci acela care-l va cumpăra este dator să plătească statului tot ce a cheltuit cu construirea lui și poate și mai mult ceva, fiindcă această linie se va adjudeca asupra aceluia ce va da mai mult, cred că vom avea resurse de unde să acoperim aceste cheltuiele.

Dară acum să punem cazul cel după urmă, unde nu vom avea nici o resursă. Ei bine, eu vă întreb: oare cînd s-a votat necontenit de Camere

* Citește: *ci.*

atîtea credite şi atîtea cheltuiele pentru alte linii de drum de fer şi pentru alte lucrări, este bine ca tocmai la această cestiune mare a Moldovei, pentru a-i da viaţa, să începem a ne face rezerve şi să începem să fim economi ?

Domnul G. Vernescu: Să fim odată!

Da, să începem odată, dară să începem cu o altă cestiune, iară nu tocmai cu această mare cestiune; şi cu atît mai mult cu cît vedeţi bine poziţiunea ridiculă şi foarte critică ce se creează dacă veţi refuza acest drum de fer, căci pentru noi, vă mărturisim, este foarte uşor să vă zicem : dacă nu aţi votat acest drum de fer, noi vom plăti cheltuielile făcute pînă acum din propriile noastre averi; şi dumneavoastră faceţi ce veţi voi, pentru că noi ne vom lua pălăriele şi ne vom pune pe acele bănci, unde vom rîde şi noi şi vom striga ca domnul Boliac : nu se poate ! Rolul acesta în adevăr este foarte frumos, foarte plăcut şi foarte instructiv pentru noi, dară pentru ţară rolul acesta este critic, pentru că Adunarea, pentru oarecari scrupule neînţelese, nu a voit să scape o parte a ţărei din mizerie.

Negreşit, domnilor, că se vor găsi glasuri cari vor zice că aceasta nu este cerinţa Moldovei, că ea nu voieşte drumul de fer; toate aceste idei eu le respect, oricum ar fi ele, însă faptul pozitiv este că Moldova de Sus priveşte mîntuirea sa în drumul de fer, şi noi socotim asemenea că, prin drumul de fer, cu cît îl vom aduce mai degrabă de la graniţa Austriei pînă la Iaşi şi de la Iaşi la Bucureşti, cu atît vom lega mai tare aceste părţi, încît nimeni să nu mai poată necum a lucra, ci nici a vorbi în contra Unirii. *(Aplauze.)*

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 155, col. 1 — p. 157, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege al cărui articol I suna aşa: „Se autorizâ săvîrşirea căiei ferate de la Suceava la Iaşi, cu ramura de la Roman, mai înainte de termenul de doi ani fixat la articolul 4 din actul de concesiune".

[2] Vezi supra, p. 67.

[3] Vezi partea I a volumului, pentru şcoala militară p. 624 şi urm., iar pentru Curtea de casaţie, p. 217 şi urm.

*Răspunde unei interpelări a lui I. Manu privind amenajările portuare dunărene**

Domnilor, interpelaţiunea[1] aceasta priveşte trei din patru părţi pe ministrul lucrărilor publice decît pe mine; cu toate acestea, voi răspunde onorabilului domn Manu.

Onorabilul domn Manu v-a spus, domnilor senatori, că, înainte de 1864, comercianţii ei între ei s-au fost unit ca să plătească cîte 20 parale pentru port, nu tocmai de bunăvoie, ci au fost înţelegeri şi stăruinţă din partea domnilor regulamentari, şi această dare se strîngea la Galaţi şi la Brăila. Să vedem acuma, cum s-a întrebuinţat ?

* Şedinţa din 22 mai 1869. Senatul României.

Comercianții de atunci nu da cuvîntului de port sensul restrîns care îl dă onorabilul domn Manu; se înțelegea sub cuvîntul de port în Galați și Brăila orașul întreg, ceea ce a făcut ca banii să se întrebuințeze mai cu seamă nu la cheiuri, ci la facerea de șosele și pavele, cari conduceau la țărmul Dunării.

La 1864 s-a făcut o lege, după propunerea domnului Brăiloiu și a mea, prin care această dare, de 20 parale, se întindea pentru toate orașele de-a lungul Dunării. Această dare se dă în dispoziținea comunelor pentru port.

Îndată însă după aceasta s-a aplicat legea comunale și s-au desființat acele comisiuni, încredințîndu-se tot ce privea pe acele orașe autorității comunale. Comunele de Galați și Brăila, strîngînd acea dare de o jumătate la sută, au făcut cu dînsa, în anii cei dintîi, ceea ce făcuse și comisiunile de înfrumusețare, adică strade, șosele și alte asemenea. În anul de al doilea ministerul, văzînd cum că acele primării dă o latitudine prea mare cuvîntului de port, a chemat luarea-aminte a primarilor în privința necesităților ce erau ca acești bani să se întrebuințeze pentru destinațiunea lor, rezervată numai pentru port, adică pentru debarcaderă și îmbarcaderă; căci legea pentru porturile comunelor dunărene a zis că au dreptul să preleveze 20 la sută; și astfel, de la al doilea an, acele comune dunărene au început a strînge banii mai cu stăruință. Asemenea și comunele în facerea budgetului lor abia în anul al treilea au început a strînge la un loc acele venituri, a le pune între veniturile ordinare și tocmai în timpul ministerului trecut, sînt dator să o zic, cu oarecare călcare a autonomiei comunale, s-a luat de la comune acest venit și s-a încredințat perceperea sa unei comisiuni escepționale, compusă de primar și de alte persoane numite de către guvern, lucru care nu este prevăzut în lege. Scopul însă a fost bun, căci a oprit comunele de a dispune de acești bani și astfel de doi ani se strînge banii pentru un scop esclusiv: pentru cheiuri, și acești bani se trămit la Casa de depuneri și consemnațiuni; acești bani, domnilor, nu sînt perduți, pentru că toți banii cari s-a strîns în acești șeapte ani se suie la șease milioane, din cari peste trei milioane esistă la unele orașe, adică la unele mai mult și la altele mai puțin, iară ceilalți bani sînt cheltuiți de comune spre folosul orașelor. Cînd dară dumneavoastră, puterea legiuitoare, veți zice cum că rău au făcut acele orașe de au cheltuit acești bani, căci ei erau destinați numai pentru maluri, țărmuri și cheiuri, atunci acele orașe vor restitui acei bani și cifra acestor bani cheltuiți de fiecare oraș se cunoaște, precum și sumele ce au prelevat. În anul dintîi, această taxă s-a căutat în regie, în al doilea și al treilea an s-a dat cu licitațiune. Onorabilul domn Manu a citat portul Oltenița, care anul dintîi a produs din această taxă suma de lei 130 000 și că această taxă a scăzut cînd s-au dat cu licitațiune; acest fenomen s-a prezintat pe toată linia dunăreană și iată pentru ce: fiindcă în anul dintîi toate orașele luau taxă de la orice product; de venea de la Brăila și se ducea la Galați sau la Oltenița, trebuia să plătească acea taxă în toate porturile pe unde trecea acel product, așa încît a fost un strigăt de indignație din partea comerciului și atunci s-a organizat cum trebuie să se plătească acea taxă, precizîndu-se a se lua numai la portul de destinațiune. Aceasta a fost cauza de a adus un mare scăzămînt; venitul acestei taxe, de esemplu la Galați, din venitul de 1 200 000 lei vechi a scăzut la 700 000 lei.

Iată, domnilor, ce știu în privința acestei taxe; comisiunele însărcinate cu strîngerea ei sînt sub controlul Ministerului Lucrărilor Publice;

acești bani au o destinațiune cu desăvîrșire esclusivă, numai pentru cheiuri și lucrări de porturi ce se vor face de-a lungul țărmului dunărean.

Sînt dator a spune că consiliile comunale mai peste tot au protestat în contra acestei dispoziții, fiindcă legea dă dreptul de percepere a acestor taxe autorităților comunale.

Pentru Giurgiu, voi avea onoarea a vă spune că acei bani esistă și că, de nu a făcut pînă acum cheiuri, cauza este că a fost numite mai multe comisiuni și fiecare din ele venea cu cîte un project diferit, adecă: un inginer pretindea să se dea o direcție și altul alta și astfel studiile acelui project încă nu s-au terminat. Totodată sînt dator a vă spune că consiliul comunal din Giurgiu a și cumpărat două mașini de dragat și una din ele funcționează la curățirea canalului; astfel încît, fiind apele de mijloc, să nu mai fie necesitate de a se desbarca la Smîrda.

I. Manu *condamnase practica de a se da în antrepriză perceperea taxelor portuare.*

Domnilor, îmi pare că am avut nenorocirea de a nu fi înțeles de onorabilul domn Manu. Eu, domnilor, am spus că legea nu a făcut nimic alt decît a întinde și la cele[l]alte orașe ceea ce era pentru Galați și Brăila și am avut onoare a vă spune cum că comunele nu au întrebuințat acești bani numai pentru porturi, ci și pentru căi și pavele în oraș. Am spus, domnilor, că comunele *bona fide* au crezut că pot întrebuința acești bani la îmbunătățirea lucrărilor interioare ale orașului și astfel au și urmat în anul întîi.

A venit însă administrațiunea trecută și a luat dispoziții ca acești bani să se perceapă de o comisiune și să nu se mai întrebuințeze decît pentru îmbunătățirea cheiului.

Domnul I. Manu: Aceasta s-a făcut de ministerul actual.

Nu, domnilor, în interesul dreptății sînt dator a vă spune că această dispoziție s-a luat de administrațiunea trecută.

Administrațiunea trecută, Ministerul Lucrărilor Publice a luat dispoziții ca acești bani să se perceapă de o comisiune compusă de primar, prefect etc. și comunele chiar au protestat în contra acestei dispoziții. Ei bine, domnilor, vedeți că în urma acestei dispoziții luate de ministerul trecut eu, ca ministru de interne, nu mai am nici un drept de a mă amesteca în acești bani, căci, ca ministru de interne, nu am a face decît cu comunele, și comunele, după cum am spus, nu mai percep acești bani, ci se percep de o comisiune compusă de primar și alții.

Acum, domnilor, dacă Senatul voiește să otărască altfel, nu are decît să dea un vot și eu mă voi supune.

Cît pentru ceea ce se atinge de întrebuințarea ce a făcut comunele cu banii aceștia, întrebuințîndu-i la alte lucrări decît aceea a țărmului portului, eu vă mărturisesc că nu pot să-i dau în judecată. Dacă a fost dilapidări de bani însă, Curtea de compturi va cerceta socotelele și dacă se vor găsi ceva dilapidări se vor da în judecată [2].

„Dezbaterile Senatului", 1868/1869. p. 118, col. 1 — p. 119, col. 2.

NOTE

[1] I. Manu interpelase dacă guvernul are cunoștință că suma de 20 de parale % asupra cifrei de import-export prin schelele dunărene, legiferată în 1864, după se fusese un uz și înainte, primea alte destinații decît lucrările pentru amenajări portuare, cum se stipulase inițial. La

Galaţi cei 70 000 de galbeni, adunaţi în cinci ani, s-au irosit în bugetul urbei şi portul continuă să se afle „în aceeaşi degradare în care a fost pînă acum". La Oltenița, deşi se adunaseră 170 000 de lei şi s-a cumpărat cherestea, aceasta a putrezit, iar malul e mîncat anual cu cîte unu-doi stînjeni, chiar în dreptul pichetului de grăniceri. În total se adunaseră în cinci ani şapte milioane şi I. Manu cerea ca primarii porturilor dunărene să dea socoteală de ei şi să se întreprindă în mod practic ceva pentru amenajarea cheiurilor.

[2] Incidentul a fost închis.

*Răspunde unei interpelări a lui N. Ionescu asupra atitudinii prefectului de Fălciu, Mârza**

Înainte de toate permiteţi-mi să nu vorbească ministrul, ci să vorbească fălcianul şi alegătorul de colegiul întîi de Huşi. Rog pe domnul Ionescu [1] să binevoiască să creadă că fălcienii au obicei de a fi foarte independinţi şi mai rog pe onorabilul domn Ionescu să plătească acest tribut fălcienilor, pentru că domnia-sa după Constituantă a fost deputat de Fălciu şi atunci, fiind în luptă cu mine, ştie foarte bine cum acel colegiu a rezistat prefectului celui mai energic, tînărul cel mai inteligent care a posedat vreodată Moldova şi care, la o întrebare făcută de membrii guvernului de atunci, a răspuns: Kogălniceanu nu va ieşi „numai daca va fi iertat să dau cu arma". Această purtare care o avea colegiul de atunci o are şi astăzi; şi colegiul întîi de Huşi este mîndru că a ales totdeauna oameni ilustraţiuni ca domnul Ionescu, ca domnul general Golescu şi ca domnul Bosianu, şi cred că şi de astă dată acel colegiu va alege iarăşi o ilustraţiune, şi tocmai ca să protesteze că nu ascultă porunca domnului Mârzea, ci are tradiţiuni de independinţă şi de a nu vrea să fie fabrică. Nu m-am ales în acel colegiu tocmai pentru că eram ministru; cînd nu voi mai fi ministru şi va fi onorabilul domn Ionescu ministru, voi dovedi domniei-sale că mă voi alege în colegiul acesta sau va alege pe altul mai vrednic decît mine.

Viu acum la domnul Mârzea. Domnilor, am admirat odată pe domnul Ionescu, care, indignat de atacurile cari i se aduceau, a spus cum că este mîndru cu drept cuvînt de origina sa şi că mama domniei-sale torcea ca să-l hrănească. Fiu al unei asemenea origine este şi prefectul Mârzea, om din poporul de jos, un simplu mazil, care numai prin munca şi prin purtarea sa a ajuns ca să fie prefect, şi prefect nu de astăzi, ci de zece ani.

Domnul Mârzea a fost unul din cei dintîi şi cei mai mari luptători ai Unirei în 1857, a fost deputat în Constituantă, şi pînă astăzi nici unul din adversarii săi nu i-a pus în contestaţiune onorabilitatea sa; este amicul meu, o declar, şi nu mă ruşinez de a avea asemenea amici. Aceasta întru cît priveşte pe Mârzea cetăţeanul. Cît priveşte pe Mârzea prefectul, vin să vă spun următoarele: domnul Mârzea este numit prefect nu de administraţiunea actuală, ci de administraţiunea trecută, şi pe cîtă vreme se va purta bine eu nu-l voi destitui, precum nu am în obiceiul meu de a destitui pe nici unul din prefecţi cînd se poartă bine.

Domnul Manolescu: Nici un prefect nu s-a destituit.

Oricare nu va avea încrederea mea, îl voi destitui; sînt în dreptul meu ca putere executivă.

Domnul Manolescu: Apoi da, o ştim.

* Şedinţa din 22 mai 1869. Senatul României.

Îmi pare bine c-o ştiţi... Vă spun, onorabile domnule Ionescule, cum că domnul Mârzea n-a fost în Huşi cînd s-a întîmplat acele necuviinţe din partea substitutului, mi-a spus că a venit pe urmă, şi cînd am priimit de la mulţi mijlocirea ca acel substitut să nu fie scos eu am zis că nu se poate. Rog pe onorabilul domn Ionescu să fie bine încredinţat că-i spun adevărul, chiar lui Berea i-am spus, ginerele dumitale va fi pedepsit pentru că a comis „o atrocitate".

Şi onorabilul meu coleg de la justiţie a spus domnului Ionescu că l-a şi destituit. Acum că acel substitut a fost cununat de domnul Mârzea, eu pun cazul altminterea: să ne închipuim că acest june n-a făcut numai ceea ce a făcut, dară că ar fi comis o crimă şi că a fost osîndit chiar, puteam eu oare merge pînă acolo încît să fac o crimă domnului Mârzea, pentru că a cununat pe cineva care a făcut oarecare neorînduieli? Puterea mea nu poate merge pînă acolo.

Domnilor, atîta este interpelaţiunea; pe urmă onorabilul domn Ionescu s-a întins în consideraţiuni mai înalte: m-a făcut pe mine unealta prefectului de Fălciu şi că sînt condus de nas de domnul Mârzea. Am onoare a răspunde domnului Ionescu că nu prea stă în obiceiul meu de a mă lăsa să mă conducă alţii de nas, şi prin urmare nici domnul Mârzea.

În cît priveşte purtarea domnului Mârzea, că a ales pe preotul Inocentie membru al consiliului comunal, voi avea onoare a aduce aminte onorabilului domn Ionescu să nu uite că chiar domnia-sa este unul din aceia care a susţinut că şi monahul este cetăţean, şi tocmai pentru aceasta în Moldova s-a văzut aleşi mai mulţi monahi, spre esemplu monahul Vrabie, şi în desfiinţatul consiliu comunal al capitalei a fost părintele Grigorie Muşceleanu [2], şi astfel a putut fi ales şi la Huşi părintele Archipescu, şi eu, domnilor, deşi blamez stăruinţa părintelui Inocentie de a sta la Huşi, totuşi îl declar de un om demn şi capabil şi unul din membrii clerului cei mai distinşi; asemenea şi părintele Archipescu; şi ştiţi, domnilor, că, cînd doi amici se ceartă, un al treilea încearcă să-i împace, şi colegul meu de la Culte, care are drept la stima dumneavoastră, vă va putea asigura dacă eu am intervenit pe lîngă domnia-sa în această privinţă, ci numai ca simplu particular am aflat şi eu de această schimbare. Nu am avut drept nici a interveni, nici a mă amesteca, pentru că respectez foarte mult atribuţiunile colegilor mei, precum reclam şi eu de la dînşii respectul atribuţiunilor mele.

Declar dară, domnilor, că pînă la doveadă contrarie eu privesc pe domnul Mârzea ca o persoană foarte onorabilă şi ca un bun prefect; şi fiindcă domnul Ionescu a zis că nu are cultură intelectuală, ei bine, în timpul acela, fiul unui simplu mazil de ţară n-a avut mijloace să cîştige altă cultură decît aceea care societatea şi ţara a putut să i-o dea; cu toate acestea, declar că întru toţi prefecţii domnul Mârzea nu este unul cu mai puţină cultură, din contra; şi regret că domnul Brătianu nu este aci în Senat, căci ar putea să vă spuie că între prefecţii Moldovei pe domnul Mârzea l-a găsit dintre cei mai capabili.

Vin acum la dorinţa care o are onorabilul domn Ionescu ca să ştie ce s-a făcut în acel judeţ unde ministrul de interne are nenorocirea să fie proprietar, şi proprietar vechi, din tată şi moşi. Ei bine, ce să fac? Sînt foarte nenorocit pentru aceasta. Aş dori foarte mult să fiu cu şatra într-o colibă suspendată în aer, de poalele cerului; astfel încît să nu mi se facă o crimă că şi eu am un judeţ unde am proprietatea mea şi influenţa mea legitimă, precum o are şi onorabilul domn Ionescu în judeţul Roman; dară nu pot scăpa de aceasta. Cu toate acestea eu cel dintîi viu şi vă rog

să rînduiţi o anchetă parlamentară în judeţul Fălciu spre a vedea purtarea nedemnului prefect Mârzea, om din popor, care astăzi este prefect şi unul din cei mai buni prefecţi ai Moldovei. Şi cînd fac aceasta, domnilor, fac întîi una din datoriile mele, şi al doilea îndeplinesc însuşi cererea acestui om de bine care astăzi s-a atacat de onorabilul domn Ionescu. Daţi-mi voie, domnilor, să vă citesc telegrama care am priimit-o de la domnul Mârzea.

„Domnule ministru,

Am citit în jurnalul « Românul » cum că domnul Ionescu a făcut o interpelare în Senat despre modul cum se administrează judeţul unde am onoare a fi prefect; eu vă rog, domnule ministru, în favoarea adevărului şi a demnităţii mele, să mă autorizaţi a cere de la onorabilul Senat să trămită o anchetă parlamentară spre a se constata adevărul".

Eu nu l-am autorizat pentru că prefecţii nu au dreptul de a se pune în comunicaţiune directă cu Corpurile legiuitoare; dară eu, ca organ al lui şi ca ministru, vă rog, domnilor, să rînduiţi o anchetă cît de serioasă, fiindcă-mi place a crede că domnul Mârzea merită amiciţia mea şi susţinerea care i-o fac înaintea dumneavoastră.

Domnul N. Ionescu: Domnilor, cestiunea este foarte simplă. Domnul ministru încuviinţează anchetă, eu nu am nimic de zis de îndată ce domnia-sa, ascultînd această telegramă, domnul Mârza a acceptat ancheta, doveadă de ce mare influenţă are domnul Mârza asupra domnului ministru.

Eu nu am decît să mulţămesc în terminii cei mai curtenitori domnului ministru de interne, căci a recunoscut că în adevăr numai prin o anchetă parlamentară se poate vedea plîngerile, cari altfel sînt înăbuşite de administraţiune; de aceea rog pe domnul preşedinte să consulte Senatul asupra propunerii mele primitive şi aceasta va fi moţiunea care o voi prezenta în urma interpelaţiunii. Las la o parte tot ce a zis domnul ministru de interne ca elogios pentru domnul Mârza, eu cel dintîi aş fi fericit cînd aş avea convincţiunea domnului ministru de interne; eu nu voi fi acela care voi căuta vreodată să apăs vreun om din plebe care se va ridica la consideraţiunea publică, dară să-mi permită onorabilul domn ministru de interne să-i spun cum că, între persoanele prefecţilor săi, are oameni care nu s-ar putea pune alături cu domnul Mârza, şi, pentru că a binevoit a cita districtul Roman, apoi voi spune că prefectul de Roman merită omagele cari le face domnul ministru prefectului de Huşi...

Negreşit, aşa este.

Domnul Ionescu: Pentru că prefectul de Roman n-a fost agent electoral, pentru că n-a oprimat opiniunea publică, şi eu, deşi romaşcan, şi deşi bătut în alegeri *(ilaritate)*, totuşi sînt cel dintîi a recunoaşte că prefectul de Roman a fost unicul, în partea aceea a ţărei, care a avut o purtare demnă, după ce a căpătat această învoire de la domnul ministru de interne, la numirea sa în funcţiune, ca să nu-l întrebuinţeze în manoperile electorale...

Aşa este.

Domnul Ionescu: Acum, domnilor, fiindcă nu voi să vă mai ţiu mult, declar că mă asociez cu domnul ministru de interne, însă vă rog să numiţi o anchetă serioasă, căci astfel sînt sigur că veţi descoperi cum se aplică legile în ţinutul Fălciu şi că atunci veţi căpăta convicţiunea că acest district nu este un model de administraţiune, cu toate calităţile ce a atribuit domnul ministru de interne amicului său, prefectul Mârza. De aceea vă rog, domnilor, să adoptaţi moţiunea de a se trămite o anchetă la Huşi şi cred că domnul ministru de interne va suspenda pe prefect pe cît timp se va face anchetă...

A ! Nu.

Domnul Ionescu: Aceasta este necesar pentru a se lăsa libere mărturiile.

A ! Nu.

Domnul Ionescu: Apoi, domnilor, dacă este vorba să se facă o anchetă serioasă, atunci să nu se facă cum se fac toate anchetele, pentru ca să nu adăogim o falşificare mai mult, adică: să nu ne facem şi noi solidari. Eu am denunţat şi voi susţine înaintea anchetei ce am denunţat, aceasta este datoria mea, voi aduce dovezi şi sub jurămînt voi susţine ceea ce am aflat. Apoi, domnilor, dacă vreţi o asemenea anchetă, curmaţi prestigiul autoritar.

Puneţi pe directorele prefecturei să-i ţină locul. Eu, domnilor, văd aci în Bucureşti o mulţime de prefecţi cari şi-au lăsat posturile lor şi prin urmare cred că şi domnul prefect Mârza poate fi suspendat pentru o lună, pînă ce se va termina ancheta. Pentru ce, domnilor, prefectul să nu apară la anchetă cum apar eu? Cum eu să fiu ca simplu cetăţean şi domnul prefect să nu fie în aceeaşi situaţiune? Fiţi juşti, domnilor, şi dacă vreţi o anchetă serioasă suspendaţi pe domnul Mârza cel puţin pe timpul facerii anchetei, şi atunci negreşit că ancheta va fi serioasă.

Se dă citire următoarei moţiuni a domnului Ionescu: „Propunem formarea unei anchete parlamentare care să cerceteze purtarea domnului Mârza faţă cu substitutul de procuror Mătăsaru".

Cît pentru mine, domnilor, ca reprezentant al puterii esecutive, vă declar mai dinainte că nu pot primi principiul acesta, ca pe nişte simple acuzări făcute de un onorabil senator...

Domnul Ionescu: Cer cuvîntul.

Să se suspende agenţii administraţiunii publice, căci atunci nu ar avea decît să vină 30, nu aci, ci în Cameră, unde este numărul mai mare, să vină 30 deputaţi şi fiecare să facă cîte o interpelaţiune şi să suspend 30 de prefecţi. Cît pentru mine, domnilor, vă declar că nu pot primi principiul acesta. Aţi văzut că eu am venit înaintea domniilor-voastre cu toată francheţa şi am zis că, dacă voiţi să constataţi adevărul, puteţi să orînduiţi o anchetă parlamentară, dară nu pot eu, după propunerea onorabilului domnul Ionescu, să suspend pe un prefect, şi cînd aş face aceasta aţi putea să mă daţi în judecată, căci am trădat puterea esecutivă [3].

„Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 121, col. 2 — p. 123, col. 1.

NOTE

[1] I. Ionescu ceruse o anchetă parlamentară la Huşi, unde prefectul Mârza îl proteja vădit pe procurorul Mătăsaru. La adăpostul acestei protecţii, torturase un individ nevinovat. Atacul era îndreptat în mod răuvoitor împotriva lui K., deoarece prietenia acestuia pentru Mârza era notorie. Ionescu declarase veninos: „Ministrul nu vede decît prin ochii prefectului, ministrul nu simte decît prin inima prefectului, ministrul nu are alte opiniuni decît ale prefectului".

[2] Preotul Grigore Musceleanu era prieten cu Nicolae Popovici, cel care la 11 iunie 1869 a încercat să-l omoare pe K. A fost arestat şi la 1 octombrie 1869 el trimitea o scrisoare foii „Românul" prin care nega participarea la atentat (p. 759); revine pe aceeaşi temă în aceleaşi coloane la 29 noiembrie 1869 (p. 947). Vezi C. Dumitrescu, *Viaţa şi activitatea repausatului preot Grigore Musceleanul*, Bucureşti, 1892, 16 p.; *Preotul Grigore Musceleanu*, în „Şcoala şi biserica", II, 1899, p. 49—50.

[3] I. Ionescu şi Al. Plagino se pronunţaseră pentru ancheta parlamentară. G. Costaforu însă, înţelept, observase că ancheta este inutilă, nu va schimba nimic. Şi adăugase: „Domnul ministru are în pozunarele sale fulgerile senatoriale... şi dumneavoastră ştiţi ce uz face domnul Kogălniceanu cu fulgerile parlamentari şi constituţionale; cît pentru mine, eu o ştiu, şi dacă sînt dintre dumneavoastră care nu o ştiu, o s-o înveţe. *(Ilaritate.)* Ancheta, a zis domnul Kogălniceanu, este scrisă în Constituţiune, dară dacă este vorba să scot pe prefect nu-l scot, aceasta nu este scris în Constituţiune". *(Ilaritate.)*

În încheiere G. Costaforu recomandase „să trecem la ordinea zilei şi cum o vrea Dumnezeu". În acest sens s-a pronunţat şi Adunarea.

*Discurs asupra relaţiilor dintre biserica română şi patriarhatul din Constantinopol. Pe marginea discuţiei la legea organică a bisericii**

Domnilor, mulţumită votului care l-aţi dat, domnilor senatori, asupra articolului 1 din acest project [1], ministrul este pus în poziţiune de a vorbi cu toată francheţa în privinţa relaţiunelor bisericii noastre române cu preasînţia-sa patriarhul din Constantinopole, fără a jigni cîtuşi de puţin respectul ce se cuvine celui dintîi dintre prelaţii bisericei Răsăritului. În articolul 1 aţi zis cum că capul bisericei este Domnul Dumnezeul nostru Isus Christos. Aşa aţi votat, aşa credeţi dumneavoastră, aşa crede naţiunea ! Aşa credeau strămoşii noştri atunci cînd şi ei se împotriveau la pretenţiunile patriarhului din Constantinopole, care cu un firman în mînă vrea să răpească României dreptul de a-şi alege însuşi pe prelaţii săi. Invocînd acel spirit şi acel curagiu al strămoşilor noştri, şi noi vom zice patriarhului din Constantinopole : *non pos[s]umus* de cîte ori patriarhul din Constantinopole şi oricare altul ar voi să violeze autonomia noastră naţională ! *(Aplauze.)*

Onorabilul general Tell a tratat cestiunea într-un punct foarte înalt[2]. Deşi difer de opiniunea domniei-sale, să-mi permită a recunoaşte că în teoria susţinută de domnia-sa esistă un mare principiu : principiul acela al libertăţii bisericei în libertatea statului. Însă să-mi permită a-i mai spune că nu este aci locul şi nu mai putem astăzi tracta această cestiune şi a mai prelungi discuţiunea ! Voi avea onoarea mai tîrziu a reveni asupra acestei afirmaţiuni a mele. Deocamdată vom zice patriarhului de la Constantinopole, care necontenit atacă pe papa de la Roma, cum că nu voieşte să fie *primus inter pares*, ci voieşte să fie locotenentul lui Cristos. Chiar anul trecut, cînd papa invita pe toţi capii bisericei la un conciliu la Roma, patriarhul de la Constantinopole a răspuns într-un mod demn, şi bine a făcut. A răspuns cum că pe cîtă vreme se socoate locotenentul lui Cristos pe pămînt şi nu voieşte a şti că este cel mai vechi vicar al lui Cristos, şi în cîtă vreme această mare herezie nu se va pune şi în biserica Răsăritului, va fi ca peatra adevărată, aşezată de Cristos spre a se manţine credincioşilor tradiţiunile vechi cari nu recunosc de cap al bisericei decît pe Cristos. Ei bine, şi noi răspundem patriarhului ceea ce preasînţia-sa a adresat papei de la Roma. Nu recunoaştem prea st.-sale patriarhului dreptul de a nesocoti independinţa bisericei noastre ! Îl recunoaştem ca cel mai vechi vicar al lui Cristos, dară nimic mai mult ! Şi noi, cînd venim să votăm acest project, eu merg şi mai departe, vrem să ne împăcăm, să fim strînşi legaţi nu numai cu biserica din Constantinopole, vrem să fim strînşi legaţi cu toate bisericile care constituie marea biserică a Răsăritului ! Vrem să fim legaţi în România de canoane, să fim legaţi cu biserica din Constantinopole, cu biserica din Rusia, cu biserica din Grecia, cu biserica din Serbia, cu biserica ortodoxă din Transilvania !

Numai aceasta se cuvine să ne inspire pe noi, cari venim să înfiinţăm sau să votăm un project care va organiza biserica noastră. Iară cît pentru preasînţia-sa patriarhul, avem convicţiunea şi datoria că trebuie, respectînd canoanele unite cu tradiţiunile noastre, să respingem orice pretenţiuni ar tinde de a ne opri în dezvoltarea aşezămintelor şi organizării bisericei noastre, precum şi părinţii noştri au respins totdeauna preten-

* Şedinţa din 23 mai 1869. Senatul României.

ţiunile foştilor patriarhi. Şi strămoşii noştri nu se credeau mai puţini credincioşi, mai puţin ortodoxi decît atunci cînd se aflau la poalele altarului bisericei din Constantinopol! Onorabilul domn Tell a zis cum că trebuie să ne ferim de a vota o lege care să fie respinsă de patriarh, precum a fost respinsă şi batjocorită [cea] de la 1864, şi onorabilul domn Tell a binevoit a spune cum că acea lege a fost susţinută de onorabilul domnul Bosianu, şi mi-a făcut onoarea a spune că a fost susţinută şi de mine.

La întîiul moment, domnilor, se pare nelogic, neconsecvent că eu, care la 1864 am apărat o lege ce ridica Adunărilor dreptul de alegere al mitropoliţilor şi episcopilor [3], cum a fost în vechime, şi da domnitorului acel drept, cum eu astăzi să revin la acea lege şi să apăr principiul alegerii? Ei bine, domnilor, însuşi onorabilul domnul Tell s-a însărcinat a justifica această neconsecvenţă, pentru că ce a zis domnul Tell? Domnia-sa a zis că fondul cestiunii este secularizarea monastirilor greceşti.

Iată ce a zis onorabilul domnul Tell, cu francheţa sa obişnuită! Ei bine, domnilor, aşa este! Acea lege batjocorită, acea lege maltratată, acea lege aruncată în noroi este legea care a salvat averile monastirilor şi va veni istoria rece şi va cunoaşte documentele şi motivele secrete cari a făcut pe guvernul de atunci ca să ceară să se concentreze în mîna domnitorului numirea episcopilor şi mitropoliţilor, istoria va dovedi că legea de atunci era un sublim espedient pentru un moment; pentru a zice astfel, era strigătul de desperare al naţiunei române în faţă cu pretenţiunile de a ne lua averile noastre strămoşeşti, şi, cînd pericolul a trecut, acei cari au votat acea lege au fost cei dintîi cari au voit reîntoarcerea la tradiţiunile cele vechi. Onorabilul domn Tell cunoaşte împrejurările şi sînt sigur că nu va denega că aceasta a fost scopul acelei legi. Poate, domnilor, să fi fost 2—3 cari setoşi de putere să nu fi cunoscut adevăratul scop al legii, însă cei[l]alţi cari au votat cunoşteau că scopul acestei legi nu era altul decît acela de a lua averile noastre strămoşeşti. Mai ştia asemenea onorabilul domnul Tell că, deşi legea a fost votată, nu s-a sancţionat decît atunci cînd patriarhul din Constantinopole reclama nu numai principiul alegerii, ci ataca toată starea civilă, atunci cînd venea şi stigmatiza maritagiul civil, atunci cînd lovea codul Napoleon aplicat în ţară. Iată cînd a protestat patriarhul, şi atunci ministrul Bosianu a sancţionat legea, şi bine a făcut. Însă domnul Tell ştie că era să se înfăţişeze un project pentru aceea ce s-a făcut.

Onorabilul domn Tell a mai zis cuvîntul că „trebuie să împăcăm pe patriarh, trebuie să respectăm canoanele, fiindcă ele afurisesc pe toţi oamenii neeclesiastici cari iau parte la alegeri".

Aşa este, însă atunci vom răspunde: afurisiţi să fim şi noi, afurisiţi precum au fost şi strămoşii noştri. Să fim afurisiţi şi noi precum au fost Ştefan cel Mare, afurisiţi să fim şi noi precum a fost Mihail Bravul şi alţi domni români care au numit mitropoliţi precum au fost: Teofil [4], Varlam, Iacovei şi alţi iluştri prelaţi, căci toţi aceia au fost aleşi şi numiţi de mireni, şi nu de patriarhul. *(Senzaţiuni.)*

Onorabilul domn Tell a zis că atunci tradiţiunea era bazată pe legi.

Ei bine, domnilor, ce facem noi astăzi? Noi venim, şi aceste tradiţiuni bazate pe lege le facem lege organică a ţărei noastre. *(Prea bine!)* În ce dară sîntem neconsecuenţi şi oare de cînd, şi în care biserică tradiţiunile de multe ori nu s-au pus alături cu canoanele, şi care le-a modificat?

Care este sufletul bisericei noastre ortodoxe de care ne mîndrim noi? Acesta este liberul exerciţiu. Şi noi, biserica română, să nu avem tradiţiuni? Şi chiar biserica catolică, unde papa este vicarul lui Cristos, chiar

el, papa, este silit să recunoască tradiţiunile. Domnilor, şi noi avem tradiţiuni, şi aceste tradiţiuni sînt alegerea mitropoliţilor nu numai prin societatea religioasă, ci şi prin cea civilă. Aşa este, domnilor, şi nu putem face a[lt]minterea, căci să nu uitaţi că biserica noastră nu este „biserică liberă în stat liber".

Biserica ortodoxă este legată cu statul nostru, pentru că ea este biserica dominantă, şi cînd biserica dominantă este legată cu statul atunci trebuie ca şi societatea civilă să ia parte, pentru că aşa se cuvine. Aţi putut admite aceasta altfel; dară cînd? Să fie biserica catolică, să fie protestantă, să fie armenească, ar fi altceva, atunci bucuros. Dară, pe cîtă vreme noi facem biserica ortodoxă, tot noi îi dăm reazăm în societate; pe cîtă vreme capii bisericei noastre iau parte ca reprezentanţi de-a drept în toate afacerile civile, atunci societatea civilă ar trebui ca în alegerea acestor oameni care nu sînt numai conducătorii sufletului dară sînt şi conducători ai poporului, şi * ia parte şi naţiunea la numirea lor, şi naţiunea cînd a consimţit la legea aceasta a răsturnat legea de la '64, cerînd ca să se întoarcă la principiul alegerii de către cei ce constituie naţionalitatea română întreagă.

Onorabilile domn general Tell sfîrşind a zis „să dea Dumnezeu să nu se întîmple ce s-a mai întîmplat".

Domnilor, eu cred că Dumnezeu, că naţiunea va face ca să nu se mai întîmple ce s-a întîmplat.

Au fost în adevăr strigăte, dară pentru ce? Pentru că politica, pentru că societatea civilă, care era atunci într-un moment mare, într-un moment de luptă, şi se vedea în faţa unei schimbări violente de Constituţiune, s-a revoltat şi în contra autorului ei, în contra tutulor; dară oare astăzi va fi aşa? Astăzi vine cineva care-i impune naţiunei o voinţă a sa sau voieşte o prefacere violentă? Nu, domnilor, nu este aceasta.

Astăzi avem o Constituţiune votată de ţară, nu prin plebiscit, fiindcă sînt mulţi cari sînt în contra lui, ci prin reprezentaţiune naţională liber aleasă. Ei bine, Constituţiunea aci nu face altceva decît trece la libertatea veche, discuţiunea se face nu prin *da* şi *ba*, discuţiunea se face într-un mod liber. Şi voiţi dumneavoastră să credeţi că o asemenea lege votată astfel va putea să găsească în ţară contrazicători, cum au fost la 1864? Oameni cari să strige contra lor? Eu, pentru onoarea naţiunii mele nu cred că va fi nimeni contra ei. Şi patriarhul chiar să fie contra va fi silit să recuno[a]sc[ă] ceea ce vom vota noi. Domnilor, în cît vom observa de a nu jigni acel legămînt care trebuie să aibă între dînşii membrii aceleiaşi familii ai bisericei Răsăritului, în cît noi vom face aceasta, nu avem să ne temem de patriarh. Lupta între patriarh şi între biserica suroră nu mai este astăzi. Patriarhul a prigonit biserica rusească şi cu toate acestea biserica rusească este liberă; patriarhul a prigonit biserica Greciei şi cu toate acestea este liberă. Ei bine, patriarhul a prigonit biserica română şi cu toate acestea ea este liberă *(aplauze)* şi cred că mîine va veni şi va declara însuşi libertatea canoanelor noastre; mîine, zic, patriarhul din Constantinopole va veni şi va recunoaşte libertatea conştiinţei şi îl vom respecta, căci, domnilor, chiar dînsul se va gîndi de trei ori înainte de a protesta în contra unei legi votată în plină libertate de reprezintaţiunea unei naţiuni liberă; zic se va gîndi că, precum este liberă conştiinţa în Constantinopole, cu atît mai mult este liberă în Bucureşti, în România. *(Aplauze.)*

* Citeşte: *să.*

Domnilor, s-a vorbit de episcopi anticanonici: s-a zis că sînt unii cari nu vor să servească cu dînşii sînta leturghie.

Domnilor, îi deplîng pe aceia, cu atît mai mult că înainte au servit. *(Aplauze.)*

Cît pentru mine, vă declar cum că, cînd mă duc în biserică şi privesc pe prelaţi pe cari unii îi numesc anticanonici, pe preasînţia-sa episcopul Dunării de Jos, vă mărturisesc că mă socotesc atît de religios, atît de creştin ortodox, cît m-aş socoti cînd aş vedea oficiind în biserica Sînta Sofia pe patriarhul din Constantinopole, carele astăzi este numit de sultan.

Domnilor, este mai bine a preferi episcopi şi mitropoliţi numiţi de o lege votată de o naţiune decît de un patriarh care este numit de padişah. Şi, pentru mine, eu zic că este mai bine a respecta episcopii anticanonici cari se dau de un guvernămînt al ţărei, şi chiar este o datorie a se respecta, că şi patriarhul în părinteasca sa bunătate şi afecţiune va binevoi a respecta drepturile noastre *ab antiquo*, drepturi cari erau ca mitropoliţii noştri să fie nu numai ai clerului, ci şi ai naţiunii întregi [5].

„Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 137, col. 2 — p. 139, col. 1.

NOTE

[1] Proiectul de lege organică a bisericii. Articolul I: „Biserica ortodoxă română, membru a sîntei biserici ecumenice şi apostolice a Răsăritului, al cărui cap este Domnul Dumnezeul nostru Isus Christos, este şi rămîne independinte de orice kyriarchie străină, păstrînd cu toate acestea, în privinţa dogmelor, unitatea cu biserica Răsăritului".

[2] Ch. Tell dezvoltase următorul amendament: „Înaltele demnităţi de mitropolit şi de episcop se dau prin alegeri, conform canoanelor sinoanelor ecumenice şi în modul prescris de canonul al patrulea al întîiului sinod ecumenic".

[3] Vezi partea I a volumului, p. 57 şi urm.

[4] *Teofil*, episcop de Rîmnic (1592—1601), după ce fusese egumen la schitul Olteni. În 1595 este trimis cu o solie de Mihai Viteazul la principele Transilvaniei, Sigismund Bathory. *Iacob* (probabil Putneanul), episcop de Rădăuţi (1745—1750), mitropolit al Moldovei (1750—1760), ales de Divanul ţării pentru a contracara influenţa grecilor. În 1752 el a impus ca pe viitor să nu mai fie ales nici un străin în scaunul mitropolitan. S-a retras în ultimii 18 ani ai vieţii la Putna, ctitoria lui Ştefan cel Mare, pe care a gospodărit-o cu folos. Vezi şi articolul lui K. *Bărbaţi însemnaţi a bisericei românilor. Iacov Stamati, mitropolit moldovean*, în „România literară", I, 1855, nr. 3—5, p. 29—32, 41—44, 57—60. *Varlaam*, mitropolit al Moldovei între anii 1632—1655. Autor al *Cazaniei* (1643) şi al lucrării *Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc* (1645).

[5] I. Ionescu şi Ch. Tell i-au observat lui K. că se dezice de atitudinea observată în 1865, la care acesta a replicat: „Domnilor, este un mare curagiu pentru cineva să vie singur să zică: sfărîm ceea ce am făcut; dacă nu recunosc ca mare curagiu — am spus-o şi domnul general Tell o ştie — că ceea ce am sprijinit la 1865 era un act de disperare, nu al meu dară al naţiunii întregi şi care nu putea avea alt scop şi durată decît ca toate actele de desperare, adică de un moment, atît cît ţine pericolul".

Adunarea a respins amendamentul secţiei I la articolul 1 al proiectului de lege cerînd a se zice doar „rămîne independinte de kyriarchul ecumenic".

*Intervenţie asupra bugetelor comunale**

Înainte de a ne rosti în special asupra cutăruia şi cutăruia impozit din aceste budgete [1], socotesc că trebuie să discutăm un principiu: principiul dacă Camera, după Constituţiune, are ea drept de a interveni în organizarea impozitelor comunale, dacă are dreptul de a le spori, dacă

* Şedinţa din 24 mai 1869.

are dreptul a le schimba? Eu, domnilor, socotesc că Camera are numai dreptul de a respinge acele dări, cari sînt jicnitoare dreptului comun, intereselor statului sau cari sînt de natură a aduce o perturbaţiune. Care este acum discuţiunea? Onorabilele domn G. Brătianu propune de a se spori darea pe tutun [2], dară atunci ce mai lăsăm comunei dacă noi impunem o dare fără să cunoaştem împrejurările ei, fără să ne uităm că comuna aceea are interes de nu a pune dare pe tutun, căci poate e o plantă ce formează industria ei. Eu, domnilor, cred că nu e bine să punem sau să respingem impozite cari se pun de localităţi, ale căror împrejurări eu chiar, ministru de interne, mărturisesc că nu le cunosc. A intra prea departe în esaminarea aceastor impozite, socotesc că nu e bine, şi apoi o asemenea discuţiune nu ne poate duce la un rezultat practic. Însă ce e de făcut? Trebuie să păstrăm şi dreptul de control al Camerii? Negreşit, domnilor. Dară iată ce trebuie să facem. Cînd ne vom întruni la iarnă, să luăm în discuţiune un project, projectul înfăţişat de domnul I. Ghica; prin acel project se statorniceşte o serie de dări comunale, un maximum. Vom zice atunci: iată dările pe cari puterea legiuitoare le aprobă de mai nainte; iată maximul ce pot comunele să perceapă. Atunci nu va mai fi generalitatea impozitelor care va veni la Cameră, ci numai escepţiunile; şi puterea legiuitoare va putea să intre cu de-a măruntul în cercetarea acelor impozite escepţionale. Altfel, domnilor, e cu neputinţă să scoatem din amorţire 4 000 de comune, cari nu pot face un pas înainte din cauza lipsii de mijloace. La iarnă dară vom vedea ce e de făcut cu acest project; pînă atunci aveţi încredere în guvern, domnilor, pentru că orice project comunal trebuie să treacă prin ochii puterii esecutive, şi fiţi încredinţaţi că, oricînd puterea executivă va vedea oarecari dări cari lovesc în interesele generali ale statului, nu le va aproba.

Aşadară încă o dată mai repet: cînd timpul ne va permite, ne vom ocupa de projectul prezintat de ministerul domnului Ioan Ghica şi-l vom complecta după putinţele noastre şi după raţiunea sa de a fi practic; pînă atunci însă, nu lăsaţi ca interesele comunali să sufere.

Replică lui A. Lahovari [3].

Să-mi fie permis a ruga pe onorabilul domn Lahovari să binevoiască a ţine seamă de poziţiunea în care se găsesc comunele şi a nu pune în lucrare hotărîrea sa de a vota contra acestor projecte, fiindcă comunele de doi ani de zile merg din dificit în dificit şi, dacă toată Camera ar urma pe domnul Lahovari, s-ar întîmpla că rezultatul acestui vot să fie contrariu de ceea ce doriţi dumneavoastră şi chiar domnul Lahovari; adică, în loc ca comunele să strîngă nişte impozite, bune sau rele, dară cari, oricum ar fi, sînt votate şi sancţionate, vor strînge dări într-un mod abuziv şi cu putere de la sine, fără ştirea nici a puterii legiuitoare, nici a puterii esecutive, căci, înainte de toate, trebuie să-şi plătească sarcinele dorobanţilor, vătăşeilor etc.

Ei bine, domnilor, eu cred că ar fi mai bine să se voteze aceste taxe, aşa cum sînt propuse, aşa precum aţi votat multe altele cari nu era mai bine fixate decît acestea, şi în sesiunea viitoare vom face un tablou general despre acele materii impozabile şi-l vom discuta ca o cestiune generală în toată întinderea sa, spre a împăca îngrijirile onorabilului domn Lahovari; astăzi însă nu putem face alt, decît a vota pe acestea, aşa după cum sînt [4].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 183, col. 2 — p. 184, col. 2.

NOTE

[1] Se discutau proiecte de legi nominale asupra noilor taxe propuse de consiliile comunale.

[2] Să se instituie o taxă pe cultivarea tutunului și fabricarea spirtoaselor. Și să se suprime taxele pe vitele pentru abator și pe cele de povară.

[3] A. Lahovari propusese un proiect asemănător celui depus de I. Ghica în sesiunea precedentă, adică guvernul să vină cu un proiect prin care să fixeze obiectele impozabile și maximumul lor în raport cu populația. Pînă atunci Camera își irosește doar timpul cu aceste taxe „rău chibzuite" de diferite comune.

[4] S-a amînat discutarea pînă la tipărirea proiectelor.

*Asupra alegerii mitropoliților; cere ca aceștia să fie români, nu naturalizați, și să poată ocupa scaunul indiferent dacă au fost sau nu anterior episcopi. Pe marginea unui amendament propus de Chr. Tell**

Domnilor, onorabilul domn Ionescu a esplicat foarte bine amendamentul propus de domnul general Tell [1]. Mă esplic. Nu poate cineva să fie arhiepiscop înainte de a fi episcop, și dumneavoastră înțelegeți foarte bine, după cum a zis și onorabilul domn Ionescu, că aci trebuie un stagiu. Stagiul servește a proba cum s-a purtat acel episcop care aspiră la scaunul de mitropolit; aceasta este conform cu toate tradițiunile noastre.

Așa era în Moldova, nu știu daca tot așa a fost și în Țara Românească, dară în Moldova, zic, nici nu se făcea alegere de mitropolit pînă la Regulamentul organic. La mitropolia de Iași trecea de-a dreptul episcopul de Roman, în locul episcopului de Roman trecea episcopul de Huși, și în locul acestuia acela de Rădăuți; și numai de la Regulamentul organic încoace s-a introdus uzul ca mitropolitul să se aleagă dintre episcopii de Roman și de Huși, fiindcă episcopatul de Rădăuți se desființase odată cu luarea Bucovinei. A întinde acest drept și asupra arhiereilor titulari n-ar fi alt nimic decît a stîrni în contra mitropolitului ambițiunea și pofta tutulor arhiereilor, cari n-au alt ceva decît patrahirul, de a ajunge la scaunul de mitropolit; avem destule esemple în trecut despre aceasta, și credeți-mă că în lupta ce s-a făcut în contra mitropoliților noștri intră mult și această poftă nesățioasă! *(Semne de aprobare.)*

În cît s-atinge de alegerea episcopilor, negreșit, Adunarea și cu Senatul este bine să se uite la arhierei și la arhimandriți, dară să se uite și la simplul preot, fie chiar într-un sat, și dacă acolo acest om a izbutit a-și face un nume, ei bine, domnilor, să-i ridicăm, să-i înlesnim poziționea de a ajunge, și cînd va ajunge episcop vom vedea dacă va avea merite ca să ajungă mai mult. Iată ce am voit să zic în privința amendamentului domnului Tell. Mai este încă ceva conform cu tradițiunile noastre; chiar în Regulamentul organic se statornicește ca mitropoliții să fie dintre românii născuți în țară, precum a esplicat foarte bine și onorabilul domn raportor [2] și sînt silit să apăs asupra acestei frase, fiindcă se propusese un amendament care zicea că era destul ca să fi fost acel preot de 5 ani în țară. Domnilor, îmi place a crede că sînt români și cu inimă de români și aceia din părțile cari s-au răpit din tulpina românească, însă cine ne poate garanta

* Ședința din 28 mai 1869. Senatul României.

că în aceia nu vor fi și români degenerați? Și istoria ne arată că s-a văzut puteri străine sprijinind candidaturi de români numai pentru că aceia își făcuseră o reputațiune că sînt de principii neromânești și cari, din nenorocire, adeseori au dovedit că este așa [3]. *(Senzațiuni.)* Iată pentru ce chiar părinții noștri în Regulamentul organic au zis că împămîntenirea pentru călugări nu esistă, de aceea este bine să se esplice mai mult amendamentul domnului Tell, să se zică: *Românii născuți în țară.*

Aduceți-vă aminte, domnilor, că această precauțiune s-a văzut și pentru domnitor pe timpul pe cînd erau eligibili, căci se zicea că candidații la domnie trebuie să fie născuți români din părinți români [4]. Acum atrag atențiunea onorabilului Senat asupra acestei cestiuni de mare importanță, la care a ținut părinții noștri așa de mult și pe care a respectat-o și a manținut-o totdeauna [5]. *(Aprobări.)*

„Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 204, col. 2 — p. 205, col. 1.

NOTE

[1] Amendamentul Tell: „Sînt eligibili la demnitatea de mitropoliți numai episcopii eparhioți titulari din țară. Sînt eligibili la demnitatea de episcopi, de la preot dacă se va călugări, pînă la arhiereu, români din țară cari vor avea 40 de ani împliniți".

[2] G. Costaforu.

[3] Aluzie la mitropolitul Sofronie, vezi partea I a volumului, p. 59, nota 4.

[4] Regulamentul organic, intrat în vigoare în 1831, a fost pus în aplicare în ceea ce privește alegerea domnului doar în cazul lui Gheorghe Bibescu. În mod excepțional Rusia și Turcia, constituite în putere protectoare și respectiv suzerană, au impus ca primii domni regulamentari (Alexandru Ghica în Țara Românească și Mihail Sturdza în Moldova) să fie numiți.

Gheorghe Bibescu a fost ales conform articolului 120 din Regulamentul organic, care prevedea ca alesul să fie „născut român, adică din părinți români statorniciți în Țara Românească" (cf. I.C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic (1834—1848)*, București, 1915, p. 265).

[5] Discuția a fost închisă.

*Precizări asupra chemării sub drapel a noului contingent**

Domnilor, pe tărîmul întăririi noastre naționale [1] prin o armată bine disciplinată și complectă nu încape luptă, și negreșit că toți, din orice partidă am fi, voim să avem o asemenea armată. Prin urmare, onorabilul domn maior Radu Mihail [2] nu se poate îndoi de voința guvernului de a face ca armata să fie cît mai bine și cît mai puternic organizată, însă, domnilor, înainte de toate trebuie să ne uităm și la mijloacele noastre financiare și mai trebuie să ne uităm și la sistemul organizării puterii noastre militare. Sistemul nostru, de la noua legiuire, s-a schimbat; înainte aveam numai o armată de linie, acum o să avem și miliții, și milițiile organizate precum a voit totdeauna Camera. Se înțelege că armata de linie nu trebuie să fie redusă, dară iarăși nu trebuie ca toate resursele țărei să se concentre numai asupra armatei de linie; mijloacele cari le avem trebuie să le întrebuințăm și în organizarea milițiilor. Am voit, domnilor, și noi ca să avem 12 000

* Ședința din 29 mai 1869.

de oameni, însă sînt două pedice cari se opun la aceasta : întîia pedică sînt mijloacele financiare, a doua pedică este că anul trecut trebuie să fie icoana anului acestuia. Anul trecut s-a recrutat 6 800 oameni, şi în acest număr de oameni a intrat un număr de tineri foarte însemnat cari erau foarte debili, îi era milă cînd îi vedea cineva ; slabi, fără mărime, fără constituţiunea aceea de a putea deveni un bun soldat şi de a răbda trudele vieţii militare, încît din acei 6 800 am fost nevoiţi să trămitem o parte pe la casele lor. Se poate că ceea ce afirmă domnul maior Radu să fie esact, se poate ca populaţiunea noastră să poată da un număr mai mare de recruţi decît s-au strîns anul trecut, se poate ca şi abuz să fie pentru o parte în acest neajuns care l-au avut ministerul trecut, cu tot votul Camerii care da un număr mai mare decît acela care s-a strîns. Noi însă nu avem cunoştinţă de acestea şi de aceea nu venim să cerem de la ţară un sacrificiu mai mare, ca nu în urmă să dobîndim în fapt mai puţin ; mai bine să avem sub drapel 6 000 de soldaţi, oameni făcuţi pentru a fi soldaţi, decît 12 000 din cari de a doua zi să fim siliţi a trămite pe jumătate în spitaluri. Guvernul nu reclamă de la dumneavoastră decît cifra strict trebuincioasă ; este cu putinţă ca această cifră să se împuţineze pînă la iarnă, atunci însă vom vedea ce este de făcut, deocamdată nu vă reclamăm mai mult decît cifra fixată prin project, şi această cifră ne va fi îndestulătoare pentru anul acesta [3].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 226.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege referitor la chemarea unui contingent de 7 200 de oameni din clasa anului 1869 pentru completarea cadrelor armatei. Recrutarea se începuse şi contingentul urma să fie chemat în conformitate cu legea existentă.

[2] Radu Mihail invitase pe ministrul de război să ceară 12 000 de oameni ca să se poată în fapt aduna cît ceruse. Aceasta pentru că existau precedente : în 1868 s-au votat 10 000 şi au recrutat 6 800. Amintise apoi că în Franţa pentru un contingent de 80 000 de oameni sînt convocaţi 160 000.

[3] Proiectul a fost votat cu 75 de voturi pentru şi patru împotrivă.

*Intervenţii asupra problemei navigabilităţii Prutului şi convenţiilor internaţionale derivate**

Domnilor, acest act [1] este supus puterei legiuitoare în sesiunea aceasta, în sesiunea din urmă, în sesiunea de mai nainte.

În întîia Cameră după Constituantă eu am avut onoare să fiu raportator al comitetului de delegaţi [2] în privinţa acestei convenţiuni şi eram însărcinat de a propune respingerea, pentru două motive ; întîiul motiv era că nu se ştia bine dacă Austria avea drept de a figura ca parte contractantă la acest act internaţional, adică dacă Austria se putea considera ca stat riveran al Prutului ; aceasta era întîia objecţiune. A doua objecţiune era cum că în acest act se adoptă un principiu pe care guvernămîntul Austriei l-a respins cu ocaziunea convenţiunei pentru curăţirea

* Şedinţa din 29 mai 1869.

unui rîu mai mare decît ceea ce este Prutul, pentru curăţirea Dunărei. Pentru Dunăre, în adevăr, vă aduceţi aminte, domnilor, că în Tratatul de Paris se zice că se va înfiinţa la Viena o comisiune [3] compusă de delegaţii statelor riverane, care comisiune să reguleze toate cestiunile privitoare la Dunăre. Şi una din acele mai importante cestiuni era spargerea Porţilor de Fer, pentru care Austria pretindea cum că această colosală lucrare trebuie să se facă numai cu spezele Valahiei. Era prin urmare să se ceară un ce cu neputinţă, şi a face ca niciodată să poată face spargerea acelor Porţi de Fer, care împedică navigaţiunea, care împedică bastimentele ce vin după Dunărea de Jos ca să meargă în susul ei, pentru că se opresc de acele obstacole. Din contra, în convenţiunea actuală privitoare la Prut, Austria primeşte principiul adoptat prin Tratatul de la Viena de la 1815, care regulează condiţiunea fluviilor europene, mai cu seamă a Rinului, şi pe urmă s-a întins şi asupra Dunărei prin Tratatul de la Paris din 1856.

Prin această convenţiune Austria recunoaşte principiul că curăţirea Prutului trebuie să se facă cu speze comune.

Noi ceream dară ca Austria să recunoască acest principiu şi pentru Dunăre, şi fiindcă pînă atunci nu aveam nici o declaraţiune a ei delegaţii acelei Camere conchidea la respingere. În urmă însă, şi guvernul rus şi guvernul austriac au intrat în esplicaţiuni cu guvernele trecute, după care Austria n-a putut să respingă pentru Dunăre un princip pe care l-a adoptat pentru Prut; şi aceasta chiar s-a zis Adunărei trecute în mesagiul de deschidere.

În adevăr, guvernul austriac zice: dacă sînt oarecari cestiuni cari nu figurează în acest act, ei bine, acele cestiuni pot forma objectul ori de schimbare de note, ori de convenţiuni suplimentarie.

Iată în privinţa punctului al doilea.

În ceea ce priveşte puntul întîi de a se şti dacă Austria se poate privi ca stat riveran al Prutului, iată ce am să vă spui:

Domnilor, după un studiu mai matur rezultă că Austria este un stat riveran; şi în adevăr ce este astăzi? O parte din Prut este în Bucovina şi Galiţia; partea din Prut care este în Bucovina, fără a fi curăţit, fără să fie făcut navigabil, transportă pînă la Galaţi plute pe care se pun felurite mărfuri, căci vin cu drumul de fer pînă la Cernăuţi mărfurile şi de acolo le pune pe plute, şi plutele acestea vin pe Prut pînă la Galaţi; prin urmare, în starea sa actuală, Prutul în statele Austriei este flotabile, şi daca este flotabile apoi vedeţi dumneavoastră că mîne, prin curăţire, se poate face şi navigabile.

Aşadară, chiar după dreptul ginţilor, Austria avînd astăzi o parte din Prut flotabile se poate cu drept cuvînt califica că este stat riveran.

Acuma s-ar putea zice că Austria are să se unească cu Rusia şi are să ne impună nouă cheltuieli mari prin majoritatea reprezentanţilor.

Aşa ar fi daca Rusia nu ar fi riverană mai mult cu noi decît cu Austria; Rusia este mult mai riverană cu noi, pe o întindere mai mare, care începe de la Nouă Suliţe şi merge pînă la Cotul Morei; prin urmare, interesul ei este strîns legat cu al nostru: ea are interes a fi navigabile Prutul pentru judeţele ei din Basarabia, precum noi avem interes ca Prutul să fie navigabile pentru judeţele noastre din Moldova. Prin urmare, Rusia va fi întotdeauna împreună cu noi, de cîte ori Austria nu ar voi să facă nişte sacrificie mai mari, spre a împinge la o mai repede navigaţiune Prutul.

Acum, domnilor, se poate că în amănunţimi să fie oarecari defecte, însă sînt două considerente cari ne fac a vă ruga ca dumneavoastră să binevoiţi a încuviinţa acest act internaţional.

Întîi, domnilor, este că dăm viaţă la şease judeţe din Moldova; este o cestiune de moarte şi de viaţă navigarea Prutului, [pentru] o parte din Iaşi, o parte din Botoşani, Fălciu, Tutova, Cahul şi Ismail cu coloniile, căci judeţelor după valea Siretului le-am dat drumul de fer, iară judeţelor de-a lungul Prutului nu putem să le dăm decît navigarea Prutului, şi aceasta cu atît mai mult cuvînt, pentru că drumul de fer galiţian vine pînă în Cernăuţi şi de acolo mărfurile venite cu drumul de fer se vor putea împărţi în două: o parte vor veni cu drumul de fer de-a lungul Siretului pînă la Galaţi, iară o parte vor veni pe Prut fiind făcut navigabil.

Al doilea considerant este că pentru întîia dată s-a încheiat o convenţiune de guvernul român cu guverne străine ca stat cu stat, căci toate convenţiunile cari s-a făcut pînă acuma erau convenţiuni făcute între administraţiuni; aşa era convenţiunea între administraţiunea postală austriacă şi între cea românească [4], aşa era convenţiunea între provincia Transilvaniei şi între Ţara Românească pentru estrădare [5], era convenţiunea între Moldova de o parte şi Galiţia de alta; prin urmare, dară, acuma pentru întîia dată se vede acest titlu ce este în articolul întîi al acestei convenţiuni; pentru întîia dată se pune ţara noastră în poziţiunea sa regulată, aci figurează recunoaşterea noastră de stat, figurează numele guvernului nostru alături cu numele celor[l]alte guverne.

Pentru aceste motive dară vă rugăm să sancţionaţi această convenţiune şi mai tîrziu sperăm că diferitele lacune care sînt aici se vor putea îndeplini şi îndrepta.

Acum, în cît se atinge de cestiunea de halagiu *, aceasta, domnilor, este stabilit chiar prin dreptul internaţionale şi prin uz, căci cum vedeţi dumneavoastră halagiul, chiar nefiind regulat pe lîngă Dunăre sau pe lîngă Prut, cu toate acestea esista. La noi însă această cestiune are să se reguleze printr-o lege care s-a votat la Senat; iară în cît priveşte cele zise de domnul G. Brătianu în privinţa Oltului [6], aci negreşit că a fost o eroare din partea administraţiunei, nu ştiu care, de a dat ordine să se taie pădurile de treizeci de stînjeni distanţă, de vreme ce putea să fie mai puţin, şi aceasta nu este nici bine, nu este nici drept, nici de interesul proprietarilor, nici al guvernului. Este destul numai că ţărmurile apelor să fie liber[e] pe ambele părţi de clădiri sau de alte şerbiri, pentru ca pe lîngă rîuri să se poată trece atît cu căruţa sau cu calul, cît şi ca santinela să se poată preumbla.

Ei bine, acolo unde merge santinela merge şi calul care trage la edec.

Acum, domnilor, în cît priveşte argumentele care le-a adus domnul Balş [7], eu crez că sînt foarte temeinice, fiindcă este adevărat că Adunarea nu poate să ia această convenţiune şi s-o discute articol pe articol, ci tot ceea ce o Cameră poate face este ca să facă o lege prin care să declare că primeşte sau nu primeşte convenţiunea încheiată de guvernul ţărei cu guvernele Austro-Ungariei şi Rusiei.

Voci: Închiderea discuţiunii.

Domnul Petre Grădişteanu: Domnilor, iată de ce vă rog să nu închideţi această discuţiune.

În adevăr, precum a zis onorabilele domn ministru de interne, Camera, cînd se

* Tragere la edec.

află în faţa unei convenţiuni internaţionale, nu poate face alt decît să vază daca o adoptă sau o respinge, aşa este ; şi onorabilele domn Balş a spus-o prea bine, că noi tot ce putem face este să votăm o lege compusă dintr-un articol numai, asupra căria să discutăm şi prin care să zicem sau că primim, sau că respingem convenţiunea. Dară totodată eu crez că, dacă nu putem face nici o modificare în articolele acestei convenţiuni, totuşi am putea să preschimbăm numai un cuvînt în titlul ei, ceea ce nu ar putea atinge întru nimic susceptibilitatea guvernelor străine, deoarece pentru noi este de o foarte mare importanţă, peste care nu ar trebui să trecem cu vederea.

Domnilor, în titlul acestei convenţiuni se zice : guvernul Alteţei-Sale Domnitorul Principatelor Unite, eu v-aş ruga că, dacă se poate, acest titlu să se schimbe şi să se zică : guvernul Alteţei-Sale Domnitorul României.

Cestiunea aceasta este deja otărîtă de Cameră. Camera trecută, cînd i s-a înfăţişat convenţiunea poştală, iarăşi a luat cuvîntul în privinţa acestui titlu de Principatele Unite, şi mai ales cînd s-a discutat convenţiunea încheiată între guvernul nostru şi acela al Austriei, şi atunci s-a zis că fiecare stat îşi rezervă dreptul de a-şi modifica titlul său ; atunci de esemplu cînd s-a făcut acea convenţiune se intitulă împăratul Austriei, numai al Austriei, şi pe urmă, după ce s-a făcut convenţiunea, titlul acesta s-a prefăcut în împăratul Austriei şi regele Ungariei şi chiar statul s-a numit Monarhia austro-maghiară.

Asemenea şi pentru noi, vom pune acest titlul în ziua cînd va fi recunoscut, căci ştiţi că titlul unui suveran trebuie să fie recunoscut ; ştiţi că multă vreme regele Italiei, deşi iscălea regele Italiei, dară acest titlu nu-i era recunoscut de multe state. Prin urmare, nu putem noi astăzi să le impunem într-un chip pieziş să ne recunoască un titlu care pînă ieri nu ni s-a recunoscut ; rămîne însă ca guvernul să puie toată silinţa ca acest titlu să fie recunoscut, aceasta este şi dorinţa noastră a tutulor, şi vom lucra mai întîi la Constantinopole ca titlul nostru să fie recunoscut. Titlul ce vedeţi aci, domnilor, este şi la convenţiunea postală cu Austria [8], şi la aceea încheiată cu Rusia ; noi acum nu putem cere în Cameră modificarea, însă principiul este pus că fiecare ţară îşi face rezervele sale în privinţa titlurilor ce se vor da ţărei şi domnitorului, şi acest principiu e admis şi recunoscut de Europa întreagă.

Replică lui P. Grădişteanu[9].

Ei bine, ce vrea onorabilul domn Grădişteanu, avem dreptul să cerem acum de la guvernul austriac să ne dea esemplarele înapoi ? Să ne adresăm la cine ? La domnul baron Eder, care nu mai este aci, ca să ştergem acest titlu ? V-am spus, domnilor, că convenţiunea este încheiată la 3 decembre 1866. Prin urmare, acum nu cerem de la dumneavoastră decît să avem autorizarea de a ratifica acele esemplare ; nimic mai mult, nimic mai puţin. Iară în privinţa convenţiunei nu se poate adăoga o iotă, nu se poate şterge o iotă.

Într-un act internaţionale nu se poate pune decît titlul recunoscut de statele internaţionale, nu se poate altmintrelea, şi, cînd veţi pune să se şteargă aceste cuvinte, veţi rupe această stipulaţiune, căci esemplarele acestea nu ar mai avea fiinţă.

Pe marginea următorului amendament depus de P. Grădişteanu : *„Se aprobă convenţiunea incheiată la 3—15 decembrie 1866 intre guvernul A.S.S. Principele Domnitor al românilor de o parte şi între guvernele Austriei şi Rusiei pe de altă parte privitoare la navigaţiunea Prutului".*

Guvernul primeşte redacţiunea domnului P. Grădişteanu, pentru că aceasta nu împedică întru nimic ratificarea convenţiunei. De trei ani, domnilor, judeţele acelea aşteaptă acest project şi socotesc încă au făcut

destule sacrificie spre a-l putea dobîndi astăzi. Pe lîngă aceasta, domnilor, [î]mi permit a vă mai pune înainte încă o consideraţiune: nu se mai poate amîna această cestiune, fiindcă ratificarea din partea celorlalte state este făcută, nu numai subsemnată, şi să aşteaptă numai ratificarea noastră şi nu se ştie dacă, ridicînd asemenea dificultăţi, acele puteri vor mai consimţi să rupă acele subscrieri, nu numai ale baronului Eder şi Offenberg, dară subscrieri mult mai înalte ce s-a pus la ratificare.

Am mai spus-o, domnilor, că poziţiunea Austriei nu e tocmai ca a României, căci Austria are o mică părticică la navigabilitatea Prutului, pe cînd România are o parte mult mai mare pînă la Galaţi şi are şi linia stîngă de la Cotu Morii pînă la Galaţi; prin urmare, interesul nostru este de patru ori mai mare decît al Austriei şi de două ori mai mare decît al Rusiei. Iată dară că noi sîntem cei mai mult interesaţi ca să încheiem această convenţiune, fiindcă toate productele acelor judeţe, toate valorile lor se absorb prin cheltuielile de navigaţiune care să face numai primăvara şi toamna şi chiar atunci neavînd nici o poliţie, nici o siguranţă, astfel că în tot anul se periculează sute de mii de galbeni. De multe ori s-a văzut şlepuri întregi încărcate cu grîu prevăzute cu lut şi apoi înecate[sic!]. Iată pentru ce aceşti locuitori reclamă cu drept cuvînt această convenţiune.

Acum, domnilor, în cît pentru cunoştinţele domnului Grădişteanu n-am nimic de zis; mă unesc cu domnia-sa la tot ce va fi cu putinţă spre a păstra drepturile ţărei; dară, domnilor, să nu uităm că sîntem datori a da satisfacţiune intereselor materiale ale acelor judeţe care plătesc contribuţiuni de şosele de la 1834 şi n-au nici un stînjen de şosea, care vor plăti drumuri de fer şi vor trece 20 şi 30 de ani fără să aibă un kilometru de drum de fer. *(Aplauze.)*

Respinge afirmaţii făcute de I. Codrescu [10].

Sînt dator să protestez contra cuvintelor din urmă zise de onorabilul domn Codrescu şi cari nu sînt deloc întemeiate. Dacă este, domnilor, ca, pentru ca să se respingă cutare project ce nu ne place, să întrebuinţăm cuvinte prin cari să calificăm cum vom voi noi, atunci permiţă-ni-se şi nouă ca ori de cîte ori vom vedea un amendament produs de onorabilul domn Codrescu să-l calificăm astfel încît să se mire şi domnia-lui de bogăţia cuvintelor noastre.

Domnilor, nu poate fi vreodată un ministru care să propună Camerei o convenţiune care să conţină asemenea clauză ca cea arătată de onorabilul domn Codrescu. Ce zice convenţiunea? Ca la gura rîului să fie un post român. De unde scoate domnul Codrescu că ne vom da pe mîna străinilor? Ce mai zice convenţiunea? Că se va cere concursul consulilor, însă unde? Asupra ce? Asupra delictelor şi dezordinilor comise de mateloţi. De unde vede domnul Codrescu aci că puterile vor interveni cu forţa armată? Ei, domnilor, ştiinţa astăzi nu mai este specialitatea esclusivă a nimenui, fiecare om are astăzi specialitatea sa; nu este trebuinţă să vină cineva să spună un lucru ca de îndată să fie crezut şi să-mi permită onorabilul domn Codrescu a-i spune că domnia-sa nu este special, că numai citind o asemenea convenţiune să poată înţelege şi trage concluziuni ca acelea pe cari vi le-a spus. Cînd se zice că la gura Dunării are să fie un post românesc şi cînd acel post românesc nu va putea esecuta, atunci are să vină guvernul român să trateze cu acei consuli străini pentru înfrînarea delictului. Dară zice domnul Codrescu că poate guvernul român sau puterea sa armată de acolo nu va esecuta şi atunci se va da loc la intervenţiune

străină. Domnilor, cînd va ajunge lucrul acolo, atunci vom fi în stare de resbel; dară, luînd așa lucrul, și acum s-ar putea ivi un caz care să dea naștere la un resbel între noi și puterile riverane. Însă această convenţiune nu este făcută spre a ne pune în stare de resbel, ci în stare de pace. Mă mir dară cum domnul Codrescu vine să facă asemenea deducţiuni într-un chip așa de nedrept, numai și numai ca să stigmatizeze acest project.

În fine, domnilor, motivele ce au necesitat această convenţiune, membrii guvernului trecut vi le vor spune. Cît pentru mine, găsesc că această convenţiune este salutarie, căci dă mijlocul de a se face navigabil rîul Prutul, și pentru rîul Dunării dumneavoastră știţi că nu s-a putut ajunge la un asemenea rezultat, cu toate dorinţele noastre. Vă aduceţi aminte cîtă silinţă s-a pus pentru o asemenea învoire, ca să se spargă gherdapurile după Dunăre; era aginte al Ţării Românești mi se pare domnul Nicu Rosetti, care după instrucţiunea caimacamului Ghica s-a luptat îndestul ca să poată șterge acest principiu de a cheltui numai noi pentru spargerea Porţilor de Fer, dară n-a putut dobîndi.

Ei bine, noi astăzi prin această convenţiune l-am dobîndit.

Pe de altă parte, domnilor, trebuie să știţi că acest project este scos după convenţiunile cari s-au făcut de către Bavaria, Baden, Belgia, Prusia, Wurtemberg pentru navigaţiunea Rinului și altor rîuri mari, este copiat din cuvînt în cuvînt, și nu putem să facem altfel decît a făcut întreaga Europă. Prin urmare, noi nu avem decît să luăm dreptul european, acela care se păzește pentru toate statele, nimic mai mult, nimic mai puţin. Dară a veni necontenit și a acuza întotdeauna pe toţi și a arăta că toţi nu sînt români, că toţi voiesc să vînză ţara și numai noi vedem bine și [că nimeni] altul nu vede ce este rău, să-mi permită onorabilul domn Codrescu să-i spui că domnia-sa este cel care nu vede.

Face un istoric al convenţiei internaţionale privind navigabilitatea Prutului.

Voi începe cu istoricul acestei convenţiuni și voi spune cum că, dacă nu s-a votat pînă astăzi, dacă Camera trecută n-a votat-o, vina a fost a mea. Domnilor, și ca deputat, și ca ministru, și ca președinte al consiliului general din Fălciu, am fost contra convenţiunii din început, și dacă astăzi o sprijin aceasta o fac pentru că e timpul s-o votăm. La 1864, guvernul Rusiei, după stăruinţa guvernului nostru de la 1863, a propus o convenţiune bilaterală. Atunci a venit și Austria ca stat riveran să ia parte la acea convenţiune, și eu ca ministru am refuzat, pentru că nu considerăm pe Austria ca stat riveran. Iată cestiunea cum este: la 1864 și 1865, în timpul ministerului domnului Bosianu și apoi al domnului N. Creţulescu, Austria susţinea dreptul său de stat riveran, pentru că Prutul este flotabil în statele sale, și a cerut ca să aibă dreptul a participa și ea la convenţiune. S-a făcut convenţiunea și s-a subscris și s-a ratificat chiar de către monarhi; domnul A. Papadopol Calimah [11], sub al cărui minister s-a petrecut aceasta, poate să v-o spună. Ce s-a făcut în urmă? După 11 februariu, Turcia protestă contra cuvîntului de convenţiune, și s-a prefăcut din nou acel act și s-a subscris de principele Știrbei ca plenipotent din partea noastră, și se află chiar în arhiva Ministerului de Esterne acest act, subscris de către reprezentanţii puterilor streine.

Cu toate acestea, eu l-am combătut, pentru că găseam că mai bine era dacă puteam să facem noi singuri lucrarea.

De la 1865 pînă acum sînt patru ani și n-a fost cu putinţă a se face acele îmbunătăţiri spre a se da viaţă judeţelor prutene. Eu, ca președinte al consiliului judeţean din Fălciu, am provocat ca împreună cu cele[l]alte

județe să ne unim a face noi acele îmbunătățiri; sume s-au votat de județele Bolgrad, Cahul, Galați și Iași, însă cînd a venit să strîngem bani, din nenorocire bani nu erau, pentru că banii ce erau trebuia să se cheltuiască pentru plata chiriei prefecturii, plata chiriei cazarmelor, pentru tribunale etc. și astfel județile nu aveau mijloace, pentru că țara nu era destul de bogată ca să dea milionul acela care s-a votat la 1864 ca răsplătire judeților prin legea județeană.

După acestea toate, domnul ministru Brătianu [12] cu ocaziunea deschiderii Adunării de la 1867 a zis că s-a înțeles cu domnul aginte al Austriei și că, după lămuririle date, este timpul să se voteze convențiunea aceasta...

Domnul I. Brătianu: Cu modificări, cu acte adiționali.

Nu este cu modificări. Voi ruga pe biurou să aducă mesagiul de deschidere de la 1867 și se va vedea că nu se cere alt nimic decît că să se voteze după esplicațiunile date.

Acum ce vine domnul Brătianu și zice? Zice: domnilor, votați ratificarea, însă să nu se pună în lucrare pînă nu se va vota și cele[l]alte modificări, cele[l]alte mici convențiuni. Ei, domnilor, dară dacă Austria nu va voi să primească un articol oarecare pe care l-ar vota Camera sau Senatul, ce se va face cu actul acela care poartă subscrierea a trei monarhi? Are să rămînă ca o hîrtie albă; și apoi mai voiți dumneavoastră ca acele puteri să vină să mai subscrie convențiuni pentru oborîrea jurisdicțiunii consulare la noi și alte asemenea acte importante, cînd vine domnul Brătianu și zice aceasta, cînd știe că din timpul ministerului domniei-sale ratificarea împăratului Rusiei a și sosit la consulatul general și nu se așteaptă decît votul dumneavoastră? Așadară, domnilor, eu socotesc că domnul Brătianu poate că nu cunoaște toate aceste împregiurări, căci altmintrelea nu ar veni să susție contrariu de ceea ce a susținut la 1867. Domnia-lui zice că să se facă acele convențiuni mici și pînă atunci să nu se pună aceasta în lucrare; dară de ce nu le-ați făcut dumneavoastră toate acestea? În fine, noi lămuririle acestea le-am luat numai din gura dumneavoastră, n-am văzut la minister nimic alt decît numai asigurările acelea că Austria primește ca noi să ne facem rezervile în privința Dunării, adică că la acest fluviu să se adopte principiele admise pentru Prut.

Iată pentru ce, conform chiar cu discursul tronului din 1867, vă repet rugăciunea să binevoiți a ratifica această convențiune, iară cît pentru cele[l]alte cestiuni, comisiunea s-a rostit asupra lor. Principiile cele mari singure cari opresc ratificarea sînt: întîi titlul, al doilea că principiile cari predomin la navigațiunea Prutului să predomine și atunci cînd vom regula cestiunea Dunărei.

Cît pentru neutralizare, apoi dumneavoastră știți că este neutralizată Dunărea, căci pe Dunăre navigă toate pavilioanele. Dară ce voiți dumneavoastră? Voiți să o neutralizăm în privința puterii militare? Ei, domnilor, apoi atunci unde mergem? Intrăm pe o cale care ar da loc la o mulțime de dificultăți, căci atunci nu putem lăsa la o parte pe Turcia, care are și ea pretențiuni asupra Dunării ca una ce este o putere mare și dunăreană și care poate ne-ar pune fel de fel de dificultăți. Aceasta este o cestiune foarte importantă și asupra căreia un guvern cînd va avea pace și liniște va trebui să revină. Căci, în adevăr, noi prin Tractatul de la Paris am cîștigat dreptul ca, astfel precum se regulează toate rîurile din Europa și toate rîurile afluente în Dunăre, asemenea să regulăm și cestiunea Dunărei, și în privința aceasta s-a și făcut un act la 1861, dară din nenoro-

cire desele schimbări ale guvernului au făcut că numai Austria pînă astăzi beneficiază de Dunăre.

Ei bine, cînd vom avea liniştea în ţară şi cînd vom putea, trebuie să căutăm şi cestiunea aceasta cu mai multă maturitate şi cu mai multă energie.

Sînt sigur că onorabilul domn I. Brătianu nu a voit deloc să împedice votarea acestei convenţiuni, însă îl rog să privească că propunerea domniei-sale vine tot la aceea, adică de a da cu o mînă şi de a lua cu cea [l]altă. Prin urmare, domnia-lui ar refuza convenţiunea [13].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 228-229, col. 2; p. 230; p. 233; p. 235-236, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta convenţia cu privire la navigaţia pe Prut.

[2] Vezi partea I a volumului.

[3] Vezi D.A. Sturdza, *Les travaux de la commission européenne des Bouches du Danube, 1859—1911. Actes et documents*, Viena, 1913, 248 p.

[4] Convenţia poştală cu Austria din 8 august 1871 la I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, anexe „legiuiri telegrafo-poştale", p. 67 şi urm. Convenţia „administrativă" la care se referă K. privea transferul serviciului poştal internaţional întreţinut de austrieci asupra autorităţilor româneşti. Vezi supra, p. 117—118.

[5] Convenţia de extrădare între Transilvania şi Ţara Românească a fost ratificată la 27 noiembrie 1842 (cf. D. A. Sturdza, C. Colescu-Vartic, *Actes et documents relatifs à l'histoire de la régéneration de la Roumanie*, Bucureşti, 1889, vol. II). Convenţia de extrădare între Galiţia — Lodomeria — Transilvania şi Moldova s-a încheiat la 4 ianuarie 1838 (cf. „Buletin oficial. Moldova", 30 ianuarie 1838, nr. 9). Pe marginea convenţiei de extrădare cu Austria K. scria la 23 iulie/4 august 1865 în „Epoca", nr. 1, p. 2: „... Ştiţi voi, oilor ale lui Panurge, voi românilor, ce este această convenţiune? Este actul cel mai antinaţional pe care vreodată mînă de ministru l-a subscris, este actul care calcă cea mai sîntă lege, titlul cel mai glorios al strămoşilor: vechea ospitalitate română" (articol nesemnat. Restituire Al. Zub).

[6] G. Brătianu nu pomenise de Olt, ci la modul general spusese că în anul precedent guvernul dăduse dispoziţie să se taie cîte 30 de stînjeni „dintr-o parte şi din alta pe marginea unui rîu pentru facerea drumurilor".

[7] G. Balş observase că nu se pot angaja discuţii la articolele convenţiei, căci e vorba de un act internaţional, care nu poate fi modificat în chip unilateral. În schimb, guvernul putea veni cu un proiect de lege pe marginea convenţiei, care putea ulterior, în urma dezbaterilor, suferi eventuale modificări.

[8] Vezi partea a IV-a a volumului, p. 182, nota 7.

[9] P. Grădişteanu se asociase punctului de vedere exprimat de G. Balş, dar ceruse numai o mică modificare, „ceea ce nu ar putea atinge întru nimic susceptibilitatea guvernelor străine", şi anume ca în loc de „Alteţa-Sa Domnitorul Principatelor Unite" să se zică „Alteţa-Sa Domnitorul României". Mai ceruse ca la articolul 32 să se precizeze că va avea valabilitate numai după ce va fi trecut prin parlamentul român. Articolul stipula: „Comisiunea mixtă va putea cere la trebuinţă concursul autorităţii consulare competinte".

K. i-a replicat acru: „Domnilor, este o mică eroare. Acest act este subscris la 3 decembrie 1866 de către principele George Ştirbeiu, de domnul baron Eder, ca reprezintantele Austriei, şi de domnul baron Offenberg, reprezintantele Rusiei. Noi dară nu mai putem să tragem înapoi acele acte, ci rămîn astfel cum sînt. Astăzi cestiunea adusă înaintea dumneavoastră este numai de a vă pronuncia de primiţi convenţiunea sau o respingeţi. Ştiţi, domnilor, că aţi votat mai multe convenţiuni, precum convenţiunea poştelor, a telegrafului şi toate s-au primit cu titlul acesta de Principatele Unite.

Ce este mai mult, paşapoartele cari se dau astăzi în străinătate poartă acest titlu. N-aveţi decît să trămiteţi la poliţie să vă aducă paşapoarte şi vă veţi convinge".

[10] I. Codrescu spusese că prin articolul patru se dă întreaga albie a Prutului, de la Cotu Morii pînă la vărsare, în mîna străinilor. Poliţia se va exercita de către o comisie mixtă, în care noi nu avem majoritatea; prin urmare, printr-o interpretare pernicioasă s-ar putea socoti că

„se autorizează intervenţia străină armată în ţara noastră pentru fapte săvîrşite pe un teritoriu curat românesc". Avertizase că va vota de aceea împotriva convenţiei.

[11] Al. Papadopol Calimachi a fost ministru de externe în guvernul [Nicolae Creţulescu format la 14 iunie 1865.

[12] I. C. Brătianu era ministru de interne în guvernul format la 1 martie 1867 de C. Al. Creţulescu.

[13] Proiectul a fost luat în considerare cu 61 de voturi pentru şi 22 împotrivă.

*Sprijină acordarea unui credit de 10 000 lei mănăstirii Neamţ pentru a se redresa de pe urma unui incendiu**

Domnilor, daţi-mi voie să vă spun că e numai un scrupul constituţional al colegului meu de la culte [1], carele l-a făcut a veni să vă prezinte acest project de lege, căci nu aveţi a da nimica, nici aveţi a încuviinţa schimbarea legilor esistente. În budget sînt 10 000 lei afectaţi pentru această lucrare; al doilea, facerea în regie e iarăşi încuviinţată prin legea comptabilităţii, căci s-au făcut două licitaţiuni; însă la licitaţiunile acelea s-au înfăţişat numai nişte uvrieri israeliţi, pe cari starețul acelei monastiri nu vrea să-i primească a face reparaţiuni şi nici să-i aibă în întrul monastirii. După ce s-au făcut aceste licitaţiuni, guvernul este în drept după legea comptabilităţii să facă lucrarea, în regie, însă prin un scrupul a voit să o supuie la aprobarea dumneavoastră. Acum să vă spunem şi mica noastră manoperă, de care cred că veţi ţine seamă. Domnilor, monastirea Neamţul, al căruia fondator este Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, a fost numită de popul sînta lavră a Românie[i] [2].

Ei bine, domnilor, în această sîntă biserică plouă, şi chiar împrejurul ei sînt ruine; înţelegeţi dară că cu 10 000 lei nu se pot face toate aceste reparaţiuni. Măria-sa prin o scrisoare autografă către ministrul de culte voieşte să ia iniţiativa restauraţiunii acestei monastiri şi să o facă prin călugări, ca să redeştepte într-înşii dorinţa cea pioasă de a contribui la reedificarea unui locaş sînt, a căria dărăpănare călugării cei bătrîni o plîng. Cît pentru materialul care se găseşte în valea monastirii, în adevăr, domnilor, sînt destule lemne şi destule petre pentru var, însă acele lemne trebuie tăiate şi petrele trebuie prefăcute în var.

Ei bine, călugării reclamă cu rîvnă să se facă salahori la restaurarea monastirii. Cu toate acestea, nu credem că pe lîngă dărnicia domnitorului, care va fi mare, vom putea termina lucrarea cu cei 10 000 lei cari sînt trecuţi în budget. Iată dară motivul pentru care, deşi avem legile în favoarea noastră, venim să cerem de la dumneavoastră ca să sporiţi acea sumă, şi obolul dumneavoastră să fie alături cu darul domnitorului. *(Aplauze.)* Preşedinte nostru v-a spus că astăzi e sărbătoarea hramului acelei monastiri şi peste 100 000 locuitori sînt împrejurul ei, şi poate în momentul de faţă poartă în braţe sînta icoană a Maicei Domnului [3], dar al împăraţilor Paleologhi.

Domnul M. Costache: Domnilor, niciodată domnilor miniştri nu le lipsesc cuvintele patriotice şi pioase cînd e vorba de bani; cînd e vorba de armată, zic că e pentru onoarea naţiunii; cînd e vorba de monastiri, zic că este pentru pietatea religioasă. Eu unul vă declar că sînt foarte simţitor la asemenea cuvinte, însă cestiunea care mă preocupă e cestiunea banilor. Întreb dară pe minister: aveţi bani?

* Şedinţa din 29 mai 1869.

10 000 lei prin budget.

Domnul M. Costache: Dacă sînt înscrişi în budget, apoi nu mai e trebuinţă de votul nostru; dacă este votată această cifră, atunci sînteţi în lege, prin urmare nu mai înţeleg ce cereţi de la Cameră. Cereţi adaos? Apoi aci vă întreb, aveţi bani? Pentru Dumnezeu, să punem o margine tuturor acestor sentimente foarte nobile, foarte frumoase, pînă cînd vom lichida situaţiunea noastră financiară, căci mergem într-un haos. Cine nu simpatizează cu monastirea Neamţu? Dară oare cîte suferinţe mai sînt de alinat? Domnilor, dacă voiţi ca Camera aceasta să aibă un merit, este de a rezista chiar la acele cheltuieli folositoare, căci meritul nu e de a rezista la cheltuielile de lux. Credeţi-mă, domnilor, că virtutea cea mai mare a acestei Camere este de a rezista la acele cheltuieli trebuincioase, fiindcă resursele ne lipsesc. Domnul ministru de finance [4] v-a spus că e un deficit de 80 de milioane; nu voi să fiu de rău augur, dară vă asigur că dacă vom merge pe calea aceasta la sfîrşitul anului o să avem 100 de milioane deficit.

Pe tărîmul pe care s-a pus domnul M. Costache negreşit că guvernul nu are nimic de zis. Dacă e tocmai cu această monastire să echilibrăm budgetul, atunci n-aveţi decît să respingeţi cererea guvernului; dară nu credeam aceasta să vină tocmai din partea domnului M. Costache, care are un păcat către această monastire, păcat pe care îl împărtăşesc şi eu pentru alte monastiri; acesta este că sub ministerul domniei-sale s-a luat averea acestei monastiri, s-au luat acele 40 de moşii care făcea ca monastirea Neamţul să fie stat în stat. Astăzi dară rog pe domnul Costache ca, în privinţa iertărei acelui păcat, să binevoiască a primi de a se adăogi un mic spor la acele 10 000 lei [5].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 236, col. 2 — p. 237. col. 1.

NOTE

[1] Alexandru Creţulescu.

[2] Mănăstirea Neamţ, sub forma unei construcţii de lemn, a fost ridicată în 1374—1391. Reclădită de Alexandru cel Bun la începutul secolului al XV-lea şi de Ştefan cel Mare în 1497 cînd are hramul Înălţării. Reparată în 1765, 1829, 1873. Vezi bibliografia completă la N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova*, Bucureşti, 1974, p. 589—600. Mai vezi şi Traian Cantemir, *Mihail Kogălniceanu în documentele mînăstirilor Neamţ şi Secu*, în „Limbă şi literatură", XVII, 1972.

[3] Vezi N. Iorga, *Cea mai veche icoană din Moldova, care însă nu e veche*, în „Buletinul Comisiei monumentelor istorice", XXIV, 1931, p. 29—30.

[4] Al. G. Golescu.

[5] Creditul a fost votat cu 73 de voturi pentru şi unul împotrivă.

*Intervenţie în favoarea conservării monumentelor istorice**

Domnilor, dumneavoastră înţelegeţi că cu 200 000 lei noi sau 500 000 lei vechi [1], şi mai cu seamă în faţa cuvintelor întemeiate zise de domnul Cesar Boleac [2], care ne-a spus că numai două petre de la Curtea de Argeş au costat 14 000 lei, nu vom putea face nişte reparaţiuni radicale ce se reclamă pentru aceste monumente.

* Şedinţa din 29 mai 1869.

Domnilor, nu este chip să conservăm tezaurele istorice ce avem în ţara noastră decît mai întîi să le clasificăm pe toate într-o listă, spre a putea şti cari sînt de păstrat ca monumente şi astfel treptat, treptat să le reparăm după consideraţiunea lor de monastiri istorice şi ca monumente ale religiunii naţionale; şi numai astfel vom putea ajunge de a avea în bună stare toate monumentele noastre religioase şi istorice.

Domnilor, numărul este atît de mare încît nu ştiu cum vom putea să le conservăm cu aceste 200 000; astăzi nu vom putea face altceva decît cel mult să păstrăm aceea ce avem, ca mai pe urmă, cînd vom veni cu lista de clasificare, onorabila Cameră să decidă care monastiri trebuie radical reparate, şi aceasta sperăm că o vom face la sesiunea viitoare.

Domnilor, onorabilul domn Boleac a venit cu cunoştinţele domnieisale arhiologice şi v-a citat din partea de dincoace de Milcov cîteva monastiri cu monumente istorice; voi veni şi eu cu unele de dincolo de Milcov, să spun domnului Boleac şi onorabilei Camere că în Moldova este o biserică la Bălileşti [3], foarte însemnată, biserică făcută de logofătul Tăutu, cu cei dintîi bani ai tributului plătiţi de ţară Turciei; cu aceşti bani s-a zidit acea biserică, în anul 1516, şi se vede pe zidurile ei costumele de atunci, de la logofătul mare pînă la ţăran, şi aceste icoane sînt păstrate pînă în ziua de astăzi.

Ei bine, dacă ne vom pune pe tărîmul acesta, atunci ar trebui să cheltuim milioane; dară ce este de făcut? Ar fi bine să se numească o comisiune a monumentelor [4] care să meargă să viziteze toate aceste biserici şi monastiri, să facă o listă de toate şi atunci să se hotărască care din acele monastiri trebuie să se repare, care să se lase judeţelor şi comunelor în interesul lor. Deocamdată însă nu putem face nimic mai mult decît să cheltuim atîta cît ne ajunge pentru păstrarea acelor monumente mari şi numeroase; fiindcă, dacă nu vom cheltui pentru conservarea lor, atunci, pînă se va face ceva pentru a lor restaurare, nu o să avem ce restaura [5].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 239.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru acordarea unui credit extraordinar de 200 000 de lei pentru repararea mănăstirilor şi bisericilor statului.

[2] C. Bolliac înşirase mănăstirile care necesitau reparaţii urgente: Bucovăţul, Curtea de Argeş, biserica Bucur din Bucureşti.

[3] Biserica din Bălileşti, comuna Grămeşti, judeţul Suceava, cu hramul Sf. Nicolae; construită între 1492—1493 de Ioan Tăutu, mare logofăt. Portretul ctitorului, primul de acest fel după aprecierea specialiştilor, a fost executat de Gavril Iermonah, figură de seamă a şcolii de pictură din vremea lui Ştefan cel Mare. Biserica a fost refăcută în întregime în 1899, după ce arsese şi fusese folosită drept magazie o vreme. Afirmaţia cu zidirea bisericii din banii destinaţi tributului la Gr. Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 135. Despre pictura exterioară pe care o aminteşte K., vezi Paul Hanry, *L'originalité des peintures bucoviniennes*, în „Byzantion", Paris, I, 1924, p. 291—303; acelaşi, *Quelques mots sur la representation de l'Hymne akathiste dans la peinture murale extérieure de Bukovine*, în „Bibliothéque de l' Institut français de hautes études en Roumanie. Mélanges", Bucureşti, 1928, p. 33—49; Sorin Ulea, *Originea şi semnificaţia ideologică a picturii exterioare moldoveneşti*, în „Studii şi cercetări de istoria artei", 1963, nr. 1, p. 57—91; 1972, nr. 1, p. 37—53; acelaşi, *Gavril Iermonahul, autorul frescelor de la Bălileşti. Introducere în studiul picturii moldoveneşti din epoca lui Ştefan cel Mare*, în vol. *Cultura moldovenească în timpul lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1964, p. 419—161.

[4] Comisia monumentelor istorice avea să se înfiinţeze abia în 1892.

[5] Creditul a fost votat cu 55 de voturi pentru şi 15 împotrivă.

*Ia apărarea lui Dim. Ghica, președintele Consiliului de Miniștri și ministru al lucrărilor publice, care fusese acuzat că a aprobat, în cadrul concesiunii Strousberg, un tronson de șase kilometri în plus pe proiectata linie Brăila—Galați**

Principele Dimitrie Ghica, prin caracterul său cavaleresc, voiește a atribui numai domniei-sale blamul, dacă ar fi să se dea de Adunare un blam în această cestiune [1].

În numele colegilor mei și în numele meu, sînt dator să declar că sîntem solidari în totul cu actele domnului ministru al lucrărilor publice și președintele nostru. Personal, eu, mai mult decît altul, primesc solidaritatea și toată răspunderea, și veți înțelege dumneavoastră aceasta cînd voi avea onoarea să vă spun că sînt român de peste Milcov și de două ori am fost ales deputat de Galați; și negreșit că nici ca moldovean, nici ca deputat de Galați n-aș fi sacrificat interesul Galaților, dacă n-aș fi văzut că lucrarea onorabilului meu coleg e bună și dreaptă și singură posibile în împregiurările în cari ne găsim.

Domnilor, nu voi intra în amănunțimi; mă cred numai dator să vă declar că toate lucrările Ministerului de Lucrări Publice au fost supuse Consiliului de Miniștri, și acolo au fost objectul a lungi discuțiuni de nopți întregi. În mintea și în conștiința și în inteligența noastră, n-am găsit altă soluțiune mai potrivită decît aceea pe care am dat-o. N-am recunoscut întru nimic că țara are să plătească în zadar acele șease kilometre; am primit acele kilometre numai ca un mijloc de a da României întregi mai curînd căile ferate, pe cari noi, în conștiința noastră, le recunoaștem ca singurul mijloc de a da vitalitate Moldovei. Tribunalul de arbitri va hotărî cine trebuie să plătească cele șease kilometre; cît pentru noi, recunoaștem că trebuie să le plătească domnul Strusberg.

E prea cu putință să fim greșiți; binevoiți, domnilor, a hotărî asupra greșelelor noastre, nu le trimiteți la calendele grece sau mai bine zis la calendele de iarnă.

Vor veni alți miniștri și vor face mai bine. Pagubele făcute de noi le vom plăti cu stările și persoanele noastre. Aceasta e poziținea noastră francă și demnă. Un minut n-am fi demni să stăm aci dacă am primi propunerea de întortocheturi care tinde a ne spînzura mîne, iară nu astăzi. Această declarațiune o fac în numele tuturor colegilor mei. Soarta care va atinge pe colegul nostru ministru și președintele nostru ne atinge pe toți. *(Aplauze.)* [2]

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 244, col. 2.

* Ședința din 30 mai 1869.

NOTE

[1] Se discuta un raport cu privire la aplicarea concesiunii Strousberg pentru construirea căii ferate — tronsonul Bărboși—Galați și Bărboși—Brăila. Comitetul delegaților declarase că Adunarea nu este competentă a discuta traseele particulare și prin urmare guvernul trebuia invitat să observe legea, adică textul primit al convenției.

[2] Adaosul s-a votat cu 66 de voturi pentru și 30 împotrivă, dîndu-se curs următoarei propuneri a lui Manolache Costache: „Aplicarea legilor fiind de competința guvernului, Camera,

după explicările date și față cu rezervele ce a făcut guvernul în privința traseului de la Brăila la Galați, aprobîndu-le, trece la ordinea zilei". (Rezervele se refereau la împrejurarea ca, dacă concesionarii nu acceptau tronsonul în valoare de 400 000 de lei, cazul să fie adus în fața arbitrilor.) Detalii asupra concesiunii la C. Botez și alții, *Epopeea feroviară românească*, București, 1977, 447 p. K. va reveni stăruitor asupra necesității acestei linii, declarînd că e dispus a renunța la scaunul ministerial: „Mă voi duce și din Cameră, dară cu Galații nu-l voi ucide".

*În apărarea proiectului de lege al guvernului care preconiza prelungirea liniei ferate de la Giurgiu la Smîrda. În replică cu A. Lăzărescu, deputat de Vlașca**

Binevoiți, domnilor, a avea pacientă și a-mi permite să răspund în cîteva cuvinte asupra celor zise de onorabilul domn Lăzărescu [1]. Onorabilul domn Lăzărescu și-a făcut datoria de a apăra în conștiință presupusele interese ale județului Vlașca, al cărui reprezintante e și domnia-sa, și foarte bine a făcut.

Domnul A. Lăzărescu: Interesele generale ale tezaurului, nu ale Giurgiului.

Zic că domnul Lăzărescu a făcut foarte bine că a apărat interesele orașului Giurgiu, reședința județului Vlașca, și nimic mai mult. Toate cele[l]alte motive invocate de domnia-sa, permiteți-mi a vă spune că sînt niște argumentațiuni aduse spre a apăra o cauză rea. Domnia-sa ne spune cum că la Giurgiu numai pe linia drumului de fer se duc bucatele, că în dreapta și în stînga liniei bucatele merg cu carele și că moșiele în apropiere de București desfac productele aci în București, fără a le mai transporta la Giurgiu. Aceasta e o eroare, eroare încă foarte gravă; n-aveți decît a vă informa de la arendași și veți vedea, domnilor, că chiar Cotrocenii și Văcărești, cele mai apropiate localități de București, transportă productele lor la Giurgiu. Domnia-sa uită încă ceva: uită că drumul de fer nu servă numai intereselor dintre București și Giurgiu, ci înainte de toate servă de legătură a liniei de la Pitești și de la Ploiești și prin urmare această legătură este cel mai mare avantagiu pentru Craiova și pentru Dîmbovița. Mai e încă ceva, domnilor. Numai diferința de la Smîrda pînă la Giurgiu are să absoarbă mult mai mult decît chiria ce ar plăti comercianții ca să meargă cu drumul de fer. Astăzi chiar, se plătește 12 pînă la 16 lei chila de grîu și de porumb luat din magazii și dus la Smîrda; ei bine, de ce nu binevoiți a vă închipui ce are să fie cînd acei arendași cari vor plăti mai întîi încărcatul și ducerea la debarcaderul d-aci sau de la Vidra, să se ducă cu carele să încarce la drumul de fer, să se ducă la stațiunea din Giurgiu să încarce și apoi să descarce în vapor sau în corabie. Asemenea se va întîmpla și pentru productele sau mărfurile desbarcate la Smîrda; negustătorii vor fi siliți să ia care să încarce și apoi să descarce la magazie sau la vamă. Cum dară acel drum de fer are să transporte bucate și mărfuri, dacă va sta acolo unde e astăzi? Ei bine, domnilor, de ce să nu avem în vedere ceea ce se face la Galați, la Brăila, Baziaș [2], unde intră cu drumul de fer pînă în Dunăre? Chiar de exemplu la turci, domnilor, așa s-a urmat la Kiustendgi și la Rușciug.

Iată, domnilor, cestiunea în simplicitatea ei, toate cele[l]alte sînt îndeplinirea unei datorii; eu respectez îndeplinirea acestei datorii făcută

* Ședința din 30 mai 1869.

de domnul Lăzărescu, dară nu este drept ca o țară întreagă să vie să plătească procente colosale pentru domnii birjari din Giurgiu. Sînt, domnilor, 600 000 de franci; cît e dobînda? 60 000 de franci. Aceasta are s-o plătească numai comercianții aceia cari ne vor fi recunoscători că nu sînt siliți să desbarce și să îmbarce de două ori. Fiți siguri că în trei ani de zile procentele și amortizarea acestui capital le vom dobîndi cu cea mai mare înlesnire, cu atît mai mult că aceste lucrări nu sînt mari, avem să facem terasament pe loc șes cu puține înălțări, și acest terasament are să fie cu atîta mai folositor, că o să apere porția aceea unde vine inundațiunea.

Vă rog dară să fiți așa de buni și să lăsați la o parte cestiunile locale și să vedeți că drumurile de fer nu fac două parale dacă nu sînt duse acolo unde trebuie [3].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 279.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege privind realizarea tronsonului de trei km între Smîrda și Giurgiu „prin mod de concesiune, antrepriză sau regie". Linia avea un caracter provizoriu, pînă la degajarea canalului care avea să permită accesul vapoarelor spre gara definitivă. Lăzărescu spusese că proiectul are doar „o utilitate hypotetică".

[2] Linia ferată care avea drept punct terminus portul dunărean Baziaș, cea mai veche de pe teritoriul României, a fost inaugurată la 1 noiembrie 1856 și avea o lungime de 62,5 km. Fusese începută în 1848 și construcția a fost întreruptă de revoluție. Linia folosea în special la transportarea cărbunelui extras la Anina pentru vapoarele care circulau pe Dunăre.

Linia Cernavoda—Constanța (de 64,675 km) a fost deschisă la 4 octombrie 1860 de către compania engleză, reprezentată de John Trevor Barkley, „Danube and Black See Railway Company" (DBSR). Costul per km fusese de 120 000 de lei aur. După o sută de ani, beneficiarul, Imperiul otoman, intra în posesia ei prin achitarea prealabilă a întregului material (construcții, material rulant ș.a.).

Linia Varna—Rusciuk (224 km) a fost construită de același J. T. Barkley în 1866.

[3] Proiectul a fost votat cu 56 de voturi pentru și nouă împotrivă.

*Cere insistent Adunării să rămînă în sesiune pînă va lua în dezbatere și soluționa problema datoriei flotante**

Domnilor, noi am avut onoare a prelungi sesiunea dumneavoastră pînă la 9 iuniu. Astăzi sîntem la întîia zi a lunei, noi miniștrii sîntem înaintea dumneavoastră, de nu va fi de ajuns aceste nouă zile, vom mai prelungi sesiunea cu cît veți voi dumneavoastră, căci noi am avea de o mare fericire ca această cestiune să se decidă cu toată maturitatea. Dumneavoastră, domnilor, sînteți în complect, sesiunea e deschisă, biuroul e la dispoziționea dumneavoastră și prin depeșe telegrafice poate invita pe acei domni deputați cari lipsesc a se înapoia, și cu acest chip puteți da o soluțiune. Prin urmare, vă rugăm votați urgența [1], căci aceasta va fi în folosul dumneavoastră, în folosul țărei, iară nu al nostru, căci noi nu putem decît să cîștigăm cînd cestiunea nu se va hotărî de urgență. Am cerut cuvîntul ca să declar că noi necontenit rugăm pe domnul ministru de finance [2] ca să vă prezinte mai în grabă situațiunea, însă domnul ministru ne răspunde că

* Ședința din 1 iunie 1869.

n-o poate prezinta, pentru că voieşte a o prezinta în nişte condiţiuni astfel încît şi pentru dumneavoastră şi pentru ţară să fie limpede, şi onorabilul domn Codrescu a dat acestei lucrări toată stima ce i se cuvenea. Ei bine, în momentul cînd domnul ministru de finance a fost în poziţiune a vă prezinta acea situaţiune, v-a prezintat-o, fără să aştepte măcar să vie esemplarile de la tipografie, care a lucrat toată noaptea şi peste două ore cred că vi se va împărţi cîte un esemplar fiecăruia dintre dumneavoastră. Aşadară, vedeţi, domnilor, că domnul ministru de finance a voit să vă înfăţişeze o lucrare conştiinţioasă.

S-a zis că nu putem lua asupra noastră ca să încuviinţăm un împrumut. Ei bine, sînteţi cu totul în libertatea şi în independinţa dumneavoastră, hotărîţi aşa cum veţi voi, însă aveţi o datorie că, întorcîndu-vă lîngă alegătorii dumneavoastră, să ziceţi : am dat o soluţiune. Nu veţi putea, domnilor, să vă prezintaţi înaintea alegătorilor şi să ziceţi : ministru[l] ne-a prezentat situaţiunea financiară, noi eram de faţă cu toţii, însă am plecat din cauza intereselor noastre şi am lăsat cestiunea fără nici o soluţiune. Dacă dumneavoastră însă voiţi să hotărîţi cestiunea mai cu amănuntul, ei bine, sînteţi pe fotoliele dumneavoastră de legislatori, noi sîntem în faţa dumneavoastră : hotărîţi cum voiţi şi cît timp voiţi, aceasta este în mîna domniilor-voastre. Noi nu închidem Camera; din contră, o mai prelungim dacă veţi voi; hotărîţi numai urgenţa, căci ni s-a spus de domnul ministru de finance că n-are mijloace a face faţă plăţilor urgente.

Eu ca ministru de interne sînt dator a vă spune că rămăşiţe mai că nu sînt şi că dările nu se pot împlini decît după finele lucrului de cîmp, pentru că pe de o parte cultivatorii n-au bucate de vîndut, pe altă parte sînt împrăştiaţi în ţară şi ca să-i strîngem trebuie să facem alte cheltuiel cu agenţii de percepţiune, cu dorobanţi afară din rînd, şi toate acestea reclamă cheltuieli cari întrec veniturile ce s-ar încasa.

Iată dară, domnilor, situaţiunea. Acum, precum a zis şi domnul Vernescu, nu este cestiunea de împrumut de bani, ci vi se cere ca dumneavoastră să reglementaţi acea operaţiune financiară care astăzi am fi siliţi s-o facem fără reglementarea dumneavoastră. Ni s-a mai zis să convocăm Camera în septembre; noi credem că vom avea onoarea şi datoria a o convoca şi mai nainte. Vedeţi dară că, şi aci nu ne lăsăm să fim traşi de ureche, din contră, vom grăbi chemarea Camerei ca să studieze cestiunea. Sîntem dară într-un perfect acord cu dumneavoastră, pe orice tărîm veţi voi; voiţi să stăm cu toţii aci? Noi vom sta. Nu voiţi să mai staţi, hotărîţi de urgenţă soluţiunea ce veţi voi, dară nu lăsaţi ca aceste lucrări, aceste prefaceri de obligaţiuni să se opereze numai de către noi. Iată, domnilor, ceea ce aveam de zis [3].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869 p. 289, col. 1 — p. 290, col. 1.

NOTE

[1] Era în discuţie un proiect de lege pentru un împrumut provizoriu de 15 milioane de lei; ministrul de finanţe ceruse discutarea de urgenţă.

[2] Al. G. Golescu.

[3] Adunarea a acceptat cererea ministrului de finanţe.

*Intervenţii asupra latitudinii instituirii unor dări comunale**

Domnilor, mi se pare că noi ne ecartăm ** de scopul Constituţiunei. Mi se pare că noi nu avem a apreţia deosebitele lucrări şi otărîri în materie de dări comunale ale consilielor comunale [1], decît numai în cazul special cînd acele dări ar jigni interesele statului şi nişte principe generale, cînd comuna ar pune nişte dări asupra unei clase de cetăţeni cu scutirea altei clase, cînd ar întemeia, în scurt, monopoluri, scutiri. Dară, ca să intrăm în amănunţimi, nu ştiu daca sîntem competinţi.

Unde ar mai fi atunci autonomia şi independinţa comunei?

Ceea ce spune domnu[l] Alesandrescu [2] este raţional şi drept, dară aceasta trebuie să se discute în consiliul comunal de la Ismail, iară nu în Camera deputaţilor.

Comuna poate zice : scutesc de jugărit acele care care aduc articole de îndestulare publică, carele care aduc stuh, căci stuhul acolo ţine locul lemnilor, este un articol de cea mai mare necesitate şi-l scuteşte. Comuna scuteşte carele care aduc făină sau secară; ei bine, în ce interesile generale ale ţărei sînt lovite prin asemenea dări?

Poate să fie nemulţumiţi orăşenii, dară aceste dări, pentru a fi puse în lucrare, trec prin filiera mai multor formalităţi, se afişează, se fac discuţiuni, cetăţenii reclamă etc., şi noi într-o discuţiune superficială să venim să răsturnăm organizarea sistemului întreg a acestor dări?

Iată eu unul unde găsesc răul şi mă tem ca onorabilul domn Boliac [3] să nu mă apuce la răfuit, găsesc că darea pe carne huşer este o dare care nu se poate vota de Cameră, pentru că nu este o dare pe industrie, ci loveşte o clasă numai...

Domnul Cesar Boliac: Este o cestiune religioasă?

Acolo vine o clasă de cetăţeni care nu pot mînca altă carne, au o carne a lor care o socotesc trecută prin religiune, şi darea aceasta care şi-o impune este destinată, în conformitate cu legea comunală, care zice că fiecare comunitate religioasă îşi impune dări pentru a plăti trebuinţele sale religioase fără ca să fie supuse şi la alte dări. Cu taxa aceasta ei întreţin sinagogele şi şcoalele lor...

Domnul M. C. Iepureanu: Ei o cer.

Mă iertaţi, comuna creştină impune o dare pe carnea huşer.

O voce: Autonomia comunală.

Nu e autonomie cînd într-o comună sînt comunităţi protestante sau lipovene să zicem noi ortodoxii că lucrurile care le întrebuinţează protestanţii sau lipovenii să se plătească în interiorul comunei noastre.

Tot aşa anul trecut se încercase comuna de Dorohoi să preleve fără primirea Corpurilor legiuitoare o taxă asupra carnei huşer şi îndată ce am primit reclamaţiune am oprit-o. Noi îndatorăm pe comunitatea religioasă să ţină sinagoge, şcoale, spitale, şi toate aceste le plăteşte din darea pe carnea huşer.

Acum vine comuna şi impune o dare care este destinată prin legea comunală numai pentru aşezămintele religioase.

* Şedinţa din 2 iunie 1869.
** Din fr. *écarter*, a se depărta.

Aci socot că nu sîntem în drept să votăm această dare, fiindcă loveşte un principiu al legii comunale...

Domnul M. Costache: Am crezut că ei o cere.

Aceasta este treaba comunei. Cînd noi vom vedea bunăoară că prin aceste impozite se loveşte un interes general al statului, că se pune, bunăoară, o taxă asupra sării, asupra tutunului sau pe carele de transport, care trec pe acolo şi duc bucate la Galaţi sau Cernăuţi de esemplu, atunci putem să oprim comuna...

Domnul C. Niculescu: Cum? Să ne dezbrăcăm noi de dreptul care-l avem de la naţiune?

Domnul Nicolescu încalecă deodată pe Pegasul patriotismului şi zice să nu ne dezbrăcăm de dreptul care-l avem de la naţiune. Dară cine a susţinut aceasta? Eu vă zic din contră, că avem dreptul să controlăm unde interesele statului sînt lovite, dară şi dreptul comunei trebuie respectat acolo unde ea, în independinţa ei, votează dări cari le apreciază mai bine decît noi. Şi noi, domnilor, sîntem supuşi marginilor în controlul nostru; nu sîntem deplini împuterniciţi să otărîm cum vom voi; e Constituţiunea, legile eternei dreptăţi cari ne impun şi nouă şi guvernelor noastre o îngrozire *.

La un amendament al lui G. Caruzi [4].

Vă rog să observaţi că deja taxele puse şi despre cari tratează amendamentul domnului Caruzi sînt foarte esorbitante şi cu un scop special, pe care-l ghiciţi toţi şi care face să fugă şi creştini şi ebrei. De aceea vă rog ca să respingeţi aceste taxe cu desăvîrşire.

Replică lui N. Blaremberg [5].

Îmi pare rău c-am avut nenorocirea să fiu rău înţeles de domnul Blaremberg: eu n-am tăgăduit dreptul de control ce are Camera asupra budgetelor comunale, dară am zis că Camera nu e competinte să intre în aprecierea cestiunilor de fapt; spre esemplu, nu poate zice unei comune: nu îţi dau voie a lua pe vadra de rachiu 3 lei, ci îţi dau voie să iei 2 şi jumătate. Nu-ţi dau voie să iei pe jugărit 3 parale, îţi dăm voie să iei două. Care e dară dreptul Camerei? Cînd va vedea, de esemplu, că o comună zice ca să plătească de o pereche de boi zece galbeni, ei bine, atunci se loveşte industria, se închide sistematic comerciul vitelor într-un oraş, şi atunci înţeleg ca Adunarea să zică comunei: eşti liberă, dară în marginile dreptăţii, raţiunei şi principielor generale ale libertăţii comerciului. Tot asemenea, domnilor, cînd o comună ar zice: dau voie lui Petru şi lui George să bage păcură în oraş, iară cei[l]alţi toţi să plătească. Ei bine, acestea sînt principii generale în statul român şi Camera are drept să le controleze. Altfel, dacă am primi principiul să discutăm fiecare articol de fapt, atunci faceţi sesiunea dumneavoastră nu de 3 luni, ci de 48 de luni pe an, şi aşa a înţeles şi Constituanta. Constituanta a înţeles prin dreptul de control a nu permite comunelor să se depărteze de principiele mari cari domină în statul român şi a lovi în interesele generale ale ţărei şi chiar ale însăşi comunei...

Cît pentru ceea ce zice onorabilul domn Blaremberg, cum că Constituanta a luat această dispoziţiune voind să scape ţara de impozitele nedrepte ce au votat unele comune, îmi voi permite să spui domnului Blaremberg că aci este o eroare, că niciodată nu s-a putut percepe în

* Citeşte: *îngrădire.*

Țara Românească, chiar după legea veche comunală votată de Cameră, vreun impozit fără a se rosti asupra lui consiliul comunal, cetățenii deșteptați prin publicațiuni în termene, fără a se rosti comitetul permanent și fără a se rosti pe urmă principiul de-a se da sancțiunea domnească; și aș voi ca domnul Blaremberg să-mi arate un singur esemplu, o singură dare nerațională care s-a întărit prin decret domnesc și s-a aplicat, dintre acele dări cum zice domnia-lui.

Domnul Manolache Costache: Sînt.

Voi ruga pe domnul Manolache Costache să spună o asemenea dare.

Domnul Manolache Costache: La comuna Fălciu unde trec peste 190 chile de bucate pe zi, comuna a impus o taxă de 4 la sută pentru toate contractele de închiriere și vinzare.

Dacă s-a făcut aceasta de mai înainte, declar că s-a făcut un fapt rău, și ministrul care a dat această întărire a greșit, începînd prin mine, și rău a făcut. Dară voi ruga pe domnul Manolache Costache să binevoiască a-mi arăta decretul care a întărit această dare. Decret nu există.

Au putut comunele să puie asemenea dări iraționale, dară nu s-au întărit. A voit o comună să pună ca fabrica de postav de la Tîrgu Neamțu să plătească cîte zece galbeni de război, care face 2 400 000 galbeni pe an [sic !]; au voit altă comună să pună de fiecare cap de vită mai mulți galbeni, și domnul M. Costache, care are mai multe vite, era să plătească 500 galbeni, dară să vedem, s-au întărit de sus niște asemenea impozite?

De aceea zic, să-mi arate domnul M. Costache decretul pentru acea dare de la Fălciu, și dacă s-a întărit, începînd prin mine, voi declara că ministrul acela n-a știut ce face.

Replică lui Cezar Bolliac [6].

Domnilor, mă aflu într-o foarte nenorocită pozițiune; în afară și în întru toate jurnalele ebreiești mă tratează de barbar. Sînt un nou Atila, care am pus pe stradele Moldovei mii de familii ebreiești. Aci n-am dreptul să vin să zic un singur cuvînt, nu pe tărîmul ebreiesc, ci pe tărîmul general și pe tărîmul principiului admis în Constituțiune.

Ce este comuna? Comuna este atee, fără Dumnezeu; ea are a face cu deosebite rituri de locuitori, așa sînt ortodoxi, catolici, protestanți, lipoveni etc. Apoi în Basarabia sînt și molocani, și mai sînt și iconoclaști, astfel că în coloniile bulgare sînt 22 de sute * religioase.

Acum ce hotărăște comuna? Comuna zice să se ia pe vadra de vin atîtea parale, și aceasta o plătesc atît ortodoxii, cît și catolicii și lipovenii și ebreii etc.; atîta se plătește pe vadra de rachiu și pe aceasta asemenea o plătește și românii și ebreii și catolicii, și asemenea pe carne, pe trăsură, pe care, pe fel de fel de lucruri. Ei bine, aci nu putem să zicem nimica, pentru că lovește pe fiecare; dară cînd noi venim și zicem, după ce toți acești locuitori străini și pămînteni plătesc toate dările generale, apoi în special numai ebreii să plătească o dare pe carnea hușer, aceea pe care ei, după legea lor, nu o pot mînca decît pentru că trece pe sub cuțitul hahamului, care haham sau care rabin este preotul lor; și să plătească această dare pentru carnea aceea, pe care ei o plătesc de două ori, pentru că o dată plătește valoarea cărnei, cum o plătesc și creștinii, mai plătesc pe urmă o taxă rabinului, și aceasta pentru ce? Pentru școalele, pentru spitalele, pentru sinagogile lor, căci toate aceste îndatoriri le sînt puse prin

* Citește: *secte.*

legea comunală, fiindcă nu putem să punem pe creştin să plătească şi prin urmare să punem pe comună să plătească, deşi ei plătesc toate dările generale.

Acum vine onorabilul domn Boliac şi zice: pentru că în comuna Dorohoi sînt mulţi ebrei, apoi noi găsim mijlocul acesta ca să-i facem să nu mănînce carne, şi nemîncînd carne să se ducă de aci.

Ei bine, domnilor, să o spunem curat şi să luăm mijloace sigure; să spunem că voim să gonim pe ebrei din Dorohoi fiindcă în acea comună din nenorocire, aşa este, la 30 ebrei abia se găseşte un creştin. Este oraşiu ebreiesc. Ei, aide francamente să-i izgonim, şi pentru aceasta sînt măsuri, pentru că eu cred că sînt alte măsuri cari pot foarte bine să oprească invaziunea străinilor şi cari pot foarte bine să apere naţiunea, căci cu drept cuvînt are drept naţiunea să se lupte şi să cerce ea să se apere de răul care o ameninţă; dară nu socotesc că este drept ca noi să punem un articol aci prin care să taxăm carnea care o mănîncă ebreii numai pentru că aceasta are caracter religios, căci, daca punem acest principiu, apoi aide să punem şi pe cele[l]alte cărnuri cari le vor mînca, aide să le punem taxă şi pe alte obiceiuri; aşa, să le punem o dare pe perciuni, ca să facem tot ceea ce vom găsi că este bine ca să-i putem izgoni. Însă eu socotesc, domnilor, că, vorbind serios şi ţiindu-ne în sistemul constituţional, nu putem vota acest articol, căci mîne se vor găsi alţii cari să impuie la alte rituri asemenea dări, pentru că nu sînt numai ebreii cari au obiceiurile lor religioase, dară mai sînt şi alte religiuni cari îşi au riturile, obiceiurile lor.

Eu, domnilor, nu am pretenţiunea nici să apăs pe ebrei, nici am vreo simpatie de a mă face advocatul ebreilor; mi-am făcut dovezile mele şi astăzi, însă plătesc şi eu multe păcate cari le-a plătit şi domnul I. Brătianu. Sînt barbar, sînt prigonitor, sînt om fără milă, pentru că nu am făcut alt nimic decît am pus în lucrare o lege a ţărei care zice că ebreii nu au dreptul a avea domiciliu permanent în sate şi nu am voit şi nu voiesc şi nu voi voi ca să le dau de speculaţiune cum s-ar putea zice stomachul sătenilor şi punga lor; dară odată ce fac aceasta şi odată ce am curagiul de a aplica această lege şi de a rezista la toate făgăduielele şi la toate ameninţările ce se rădică în contra noastră, apoi cred că dacă vorbim în contra acestui amendament o fac pentru că această propunere, care este propusă de consilierul comunei Dorohoi, nu ne duce la principiul de egalitate a dărilor înaintea legii.

Asupra taxelor pe trăsurile de lux puse de municipalitatea Focşani [7].

Domnilor, nu fac o cestiune specială, dară ca cestiune generală sînt dator a recunoaşte că comisiunea nu poate să şteargă o taxă ca aceasta cînd o comună voieşte să impuie trăsurile de lux, cum a făcut şi comuna Bucureşti, care ia cîte 10 galbeni de fiecare trăsură luxoasă ce intră în oraş. Nu ştiu ce interese generale jigneşte această taxă. Socotesc că cu modul acesta alunecăm pe un tărîm foarte periculos [8].

„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 301-304.

NOTE

[1] Se discutau mai multe proiecte de legi privind cuantumul unor taxe comunale. Vezi şi supra, p. 246. Gr. Bălănescu făcuse un amendament la proiectul prin care se punea o taxă de 9,66 lei pe trăsuri. Ceruse ca acest din urmă cuvînt să fie înlocuit cu „birji".

[2] Vasile Alexandrescu Urechia, deputat de Ismail, observase nemulţumit că comisia propune suprimarea taxei pe trăsuri, dar menţine taxele pe stupi. Ceruse „să menajăm mai

mult acele industrii puține ce avem în România". Manolache Costache sprijinise pe Gr. B și V.A.U.

[3] Vezi supra, p. 227.

[4] „A nu se ridica darea propusă de comună asupra cărnei cușer din urbea Dorohoi".

[5] N. Blaremberg răstălmăcise vorbele lui K., indignîndu-se că acesta ar contesta dreptul de control al Adunării asupra instituirii taxelor comunale.

[6] C. Bolliac fusese foarte virulent, cerînd ca populația evreiască să plătească taxa pe carne cușer în favoarea comunei. Vezi și supra, p. 227, K. în problema evreiască.

[7] Amendamentul Gr. Bălănescu.

[8] Adunarea a votat raportul comisiei cu 63 de voturi pentru și opt împotrivă, cît și amendamentul lui Gr. Bălănescu.

*Discurs pe marginea proiectului de lege privind navigabilitatea Prutului**

Domnilor, s-a vorbit foarte mult despre acest proiect de lege [1] și la acesta numai necunoștința a dat loc la interpretațiuni falșe care s-a dat acestui project de lege. Permiteți-mi dară, domnilor, în cîteva cuvinte, să vă dau o lămurire despre necesitatea încheierii acestei convențiuni și despre deosebitele faze prin care a trecut:

Domnilor, rîul Prutul este singura cale de comunicație pentru șease județe ale Moldovei; pînă la punctul *Cotul Morii*, țărmurile aparțin statului român; de aci pînă la punctul *Sulița*, avem stat coriveran pe Rusia. Partea din jos, primăvara și toamna, este navigabilă. De la Cotul Morii în sus pînă la pun[c]tul Sulița, are trebuință de lucrări de artă, spre a putea fi navigabile cel puțin cît este în partea de jos. Pentru aceasta în timpul guvernului fostului domnitor Cuza de mai multe ori s-a afectat cifre bănești pentru a se îmbunătăți Prutul. Din nenorocire însă, acele cifre au priimit o altă destinațiune, și acele lucrări nu a putut să se facă decît pînă la Cotul Morii, fiindcă de aci înainte trebuia mai cu seamă și consimțimîntul Rusiei.

Aceasta a făcut pe guvern că la 1864 să se adreseze către guvernul Rusiei, cerînd ca să încheie o convențiune, propunere la care guvernul Rusiei a aderat. Cînd a fost însă să se întrunească comisiunea, guvernul Austriei a venit și a reclamat și el la guvernul Rusiei de a lua parte și dînsul la această comisiune, în puterea tractatului de la 1814; guvernul Rusiei a priimit ca și Austria să facă parte din această comisiune internațională. Guvernul României pînă la anul 1865 s-a refuzat, necrezînd bine fondată cererea Austriei. Dară la 1865 guvernul Austriei adresîndu-se către guvernul nostru a pretins dreptul său coriveran, în temeiul tractatelor internaționale, și pe temeiul faptului dovedește că și astăzi Austria esportă pe Prut pînă la Galați plute cu mărfuri; și daca rîul Prutu[l] astăzi, cînd nu este curățit, transportă mărfuri din Austria, dară cu atît mai mult cînd va fi navigabil se înțelege că Rusia** va regula pe acest rîu navigația sa. S-a încheiat dar această convențiune în timpul ultimului minister al domnitorului Cuza. Survenind 11 februare, guvernul domnului Ion Ghica a lăsat deoparte convențiunea săvîrșită de mai înainte și a făcut una nouă, care pot zice este mai ca și aceasta. Acel project s-a supus

* Ședința din 6 iunie 1869. Senatul României.

** Citește: *Austria*.

Camerei încă de atunci, de la '66, decembre. A fost mare opunere în Cameră de a se adopta acel project, şi însuşi eu, care eram raportor la acel project, am fost de opiniune să se respingă şi să vă spun care a fost motivul principal.

Motivul principal a fost că prin această convenţiune se adoptă un principiu, bun în sine, dară pe care Austria nu-l admisese în privinţa Dunării. Şi persoanele care au fost în funcţiuni înalte pe timpul domnitorului Ştirbei îşi vor aduce aminte că a fost numită o comisiune la Viena şi în care comisiune era din partea ţărei domnul N. Rosetti.

Acolo a fost cestiunea spargerii gherdapului — Porţi[le] de Fer.

Austria n-a voit să primească cererea guvernului român ca această cheltuială colosală să se facă cheltuială comună, ci pretindă * cum ca să se facă cu cheltuiala Ţărei Româneşti [2] şi a Sîrbiei, lucru care era cu neputinţă, fiindcă cheltuiala era prea mare şi tezaurul Ţărei Româneşti nu ar fi ajuns. Şi dară, cînd am văzut că la Prut se primea acest principiu, am zis : că nu vom rectifica această convenţiune pînă cînd mai întîi nu au priimi Austria ca principiul adoptat în convenţiunea Prutului să aibă putere şi pentru navigaţia Dunărei.

Întru acest timp a venit la putere ministeriul Golescu şi mai întîi Creţulescu, şi ministeriul acela, intrînd în înţelegere cu guvernul Austriei, a dobîndit asigurarea cum că principiile admise pentru Prut vor avea putere şi pentru Dunăre ; şi de aceea, în mesajul domnesc din '67, la deschiderea Corpurilor legiuitoare, ministeriul Golescu—Brătianu au zis cum că după asigurarea care au priimit de la agentele Austriei sînt în drept a cere ca Adunarea să voteze acel project.

Prin urmare, acest project, care este astăzi la ordinea zilei, a fost încheiat de ministeriul I. Ghica, recomendat Adunărei de ministeriul Golescu—Brătianu, şi astăzi îl susţin şi eu, căci rezervele acestea, care, guvernul este hotărît să le facă cu principiul care predomină pentru Prut, vor fi predomnitoare şi pentru Dunăre ; asemenea şi alte dispoziţiuni care urmează a se regula prin regulamente şi care trebuie neapărat să aibă consimţimîntul a trei puteri. Supuindu-vă aceasta, înţelegeţi dară cum că Prutul nu se vinde, cum s-a spus, sau că se ia din mîna românilor, căci vedeţi foarte bine că acest project nu este al nostru, ci al ministeriului de mai înainte ; noi îl socotim de folos şi îl vom rectifica numai, făcîndu-ne rezervele noastre, rezervă care este făcută şi în secţiunea I.

Negreşit că navigaţia Prutului supusă în comisiunea internaţională, Prutul nu are să mai fie proprietatea noastră esclusivă, însă nici astăzi nu este proprietatea noastră esclusivă, căci aceleaşi tractate cari au asigurat autonomia noastră, aceleaşi tractate au supus şi Dunărea şi Prutul principielor cari predomineză la navigarea Rinului cu afluintele sale. Prin urmare, daca Mosela, Meusa, cari sînt în Francia, sînt vîndute streinilor prin Tractatul de la Viena de la 1814, atunci şi Prutul e vîndut streinilor ; noi altfel susţinem că Prutul intră în dreptul rîurilor celor mari ale Europei ; Dunărea este asimilată cu Rinul şi Prutul asimilat cu toate afluintele cari se aruncă în Rin ; la rectificare ne vom face rezervele noastre ; în cît priveşte titlul, în statele dependinte este o regulă ; fiecare stat îşi ia titlul ce-i place, însă pentru ca acel titlu să fie admis pretutindeni trebuie şi un consimţămînt al tutulor. Regele Italiei, deşi s-a cualificat de rege al Italiei şi era de drept rege, însă mult timp n-a fost recunoscut de Austria ; şi noi astăzi nu sîntem recunoscuţi decît de Principatele

* Citeşte : *pretindea.*

Unite şi toate convenţiunile sînt făcute tot aşa, tot cu titlul de Principatele Unite; în cît vom fi mai uniţi în întru, cu cît vom fi mai tari, cu atît vom face ca numele care e al nostru şi care nume nimeni nu-l poate ridica să fie recunoscut şi respectat şi de alţii. Aşadar rezervele se înţeleg că, precum împăratul Austriei cînd a încheiat convenţia cu noi s-a calificat împărat Austriei şi şi-a făcut rezerva de a lua un alt titlu, asemenea şi noi ne facem rezerva noastră, că, la caz cînd Europa va recunoaşte titlul de România, acel titlu îl vom pune în capul convenţiunilor noastre internaţionale.

Să ne silim, domnilor, cum s-a zis în Camera de jos, să facem fapte româneşti şi să fim siguri că şi numele de român va fi respectat şi priimit de întreaga Europă. *(Aplauze.)*

„Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 374-375, col. 1.

NOTE

[1] Vezi supra, p. 250 şi urm.
[2] Vezi supra, p. 251.

*Discurs asupra desfăşurării alegerilor în judeţul Bolgrad**

Domnilor, Dumnezeu a voit a îmi face sarcina foarte facile spre a răspunde onorabilului domnului Ionescu [1], şi cînd zic aceasta este că, fiind în neputinţă de boală, nu m-am putut întoarce în ţară [2] decît cu trei zile înaintea alegerilor.

N. Ionescu: Cer cuvîntul.

Acestea cît se atinge de mine personal ca ministru de interne, şi doresc cînd mă voi duce înaintea lui Dumnezeu să am multe păcate ca acelea care mi se atribuie în materia alegerei de la Bolgrad; acestea odată zise, voi intra în lămuriri şi veţi vedea că starea ce o descrie domnul Ionescu este o stare creată de patru ani, adică din ziua cînd deputatul colegiului întîi de Bolgrad, care a fost raportatorele Constituantei şi care nu i-a chemat luarea-aminte asupra stării escepţionale a districtului Bolgrad, unde nu esistă proprietari mari, unde nu sînt ţărani, ci coloni.

Domnul N. Ionescu: Prea bine, mistificarea este dată pe faţă.

Acei domni care au fost în Constituantă să-şi aducă aminte că acel raportatore, voind să surprinză Constituanta ca să se puie în Constituţiune menţinerea unor privilegie pentru aceste colonii, din norocire au găsit împotrivitori ca domnu[l] Ioan Strat şi principele George Ştirbei, căci altfel ar fi fost şi păcatul acesta scris în Constituţiune.

Nu esistă, domnilor, în districtul Bolgrad proprietari mari şi prin urmare nu poate să esiste de drept nici colegiu de proprietari mari. Dosierele care le aveţi înaintea dumneavoastră au chemat luarea mea aminte şi ca deputat şi ca ministru, şi am voit sfărîmarea acestui colegiu de Bolgrad, care nu întruneşte condiţiunele cerute de Constituţiune.

* Şedinţa din 1 septembrie 1869. Senatul României.

Cînd în anul 1866 domnul Aristid Pascal ca deputat în Adunare combătea zicînd că nu poate fi 200 proprietari mari, căci nu există doi în realitate, eu m-am unit cu domnia-lui şi am protestat, dară vedeţi că aşa este. Cînd dumneavoastră dară veţi veni să prefaceţi legea electorală, atunci mă voi uni şi eu pentru că în acest punct este un păcat mare şi trebuie prefăcută; cu toate acestea, repet, astăzi aşa este. Dacă voiţi vă voi spune mai mult; întîi în privinţa dosarului. Oricare alegeri, domnilor, s-au făcut tot astfel, chiar cele din timpul domnului Ioan Ghica, care toţi spun că s-au făcut fără înrîurire; voi avea onoare a vă arăta dosarul acelor alegeri şi veţi vedea că tot astfel s-au făcut şi atunci. În judeţul Bolgrad nu există proprietari mari, pămîntul fiind proprietate a statului. Dară se întreabă cum s-a făcut că la alegeri au fost atîţi proprietari mari? S-au unit coloniştii între dînşii?... Dară am uitat să vă spun că în acest judeţ toţi funcţionarii se aleg de către Cameră, numai singur prefectul se numeşte de către guvern.

Coloniştii s-au asociat între dînşii, unii proprietari mari, alţii mici, s-au egalat şi au făcut astfel alegerile. Voi aduce toate dosarele alegerilor, cele din timpul domnului Ioan Ghica şi cele din timpul domnului Brătianu [3], şi veţi vedea că tot astfel s-a urmat totdeauna. Prin urmare, vedeţi că imputarea ce mi se face este o imputare care se putea face în timpul Constituantei, este o prevedere care trebuia să o aibă Constituanta.

Domnilor, asemenea stare de lucruri mai există şi în vechea Moldovă şi, dacă ar fi venit domnul Ionescu şi ar fi aruncat-o şi pe aceasta în sarcina mea, atunci vă spun drept că m-aţi fi socotit un monstru.

Domnul Iepureanu s-a însărcinat cu cercetarea ei şi a dovedit tot aceea ce a dovedit şi domnul Ionescu: imperfecţia legei o aruncă asupra unui om; dară nu sînt eu vinovat, domnilor, pentru Dumnezeu!

Dorohoiul este un oraş mic, în totul nu sînt poate nici 15 alegători, şi cu toate acestea sînt peste 100! La alegeri a venit domnul Iepureanu şi a zis: iată, domnilor, ce fel de alegeri s-au făcut; în Dorohoi unde sînt aşa de puţin alegători, au venit să voteze peste 100. Iată faptul, domnilor: toţi impiegaţii şi-au luat cîte o patentă, unii *maître de danse*, alţii *samsari*, alţii antreprenori, alţii industriali, ca să aibă dreptul să voteze. Cînd s-a citit acestea în Adunare şi s-a aruncat în faţa mea, mă credeţi că m-am supărat eu singur. Am scris îndată prefectului, cerîndu-i esplicaţiuni, şi mi-a răspuns că de la Constituantă pînă astăzi tot aşa s-a aplicat acolo legea electorală: fiecare individ s-a socotit în drept de a plăti o patentă pentru o profesie care nu o esercită ca să-şi creeze un drept. Aşa este, domnilor; astfel au făcut şi au mers de s-au înscris între alegători; dară cu asta nu va să zică că eu am creat starea aceasta de lucruri; eu, ştiţi prea bine, nu am luat parte nici direct, nici indirect, tot astfel ca şi în cazul citat de domnul Ionescu.

Domnilor, declar că atunci cînd va fi să se revizuiască legea electorală eu voi fi cel dintîi care voi susţine îndreptarea acestui articol. Prin urmare, vedeţi că şi eu mă unesc în acest punct cu ideea domnului Ionescu, dară resping faptele acestea de la mine.

Iată ce se mai întîmplă, domnilor: în fiecare comună se deleagă cîţiva membri ai săi, care îi declară de proprietari mari. Acolo sînt mai mulţi plugari şi coloni români, cari sînt asociaţi şi cumpără proprietăţi mari în alte judeţe, şi le stăpînesc împreună într-un chip nedespărţit.

Aceştia la începutul anului merg cu contractul la primărie şi dovedeşte fiecare partea ce o are, unul 100, altul 50 sau 40 de dese[a]tine,

cari cu toţii fără escepţiune sînt nişte oameni foarte simpli, într-o stare foarte naturală, şi, după ce se înfăţişează la comună, primăria le dă certificate că au dreptul de a vota ca alegători în colegiul I, şi astfel merg de votează ca proprietari mari.

Domnul N. Ionescu: Nu merg! Ci îi duc.

Ei bine, fie şi aşa ! Dară, chiar de ar merge liber, tot nu sînt alegători precum prevede Constituţiunea, şi chiar dacă guvernul ar vrea să influenţeze, tot nu se va putea cunoaşte, căci ei tot pe un străin trebuie să aleagă, de vreme ce v-am spus că n-au nici cultură, nici limbă, şi prin urmare nici nu se interesează nimeni dintre dînşii a se alege.

Şi eu, domnilor, aş dori să ne ocupăm de starea escepţională în care se află acest judeţ, şi în Camera deputaţilor am depus nişte projecte în această privinţă, care cred că, îndată ce vor veni şi înaintea dumneavoastră, vor fi luate în serioasă băgare de seamă, fiindcă acolo nu se aplică nici Constituţiune, nici Regulament, nici nimic în fine; Dumnezeu să aleagă ce este acolo, nu este nici chiar judeţ [4], căci Constituţiunea zice că România se împarte în judeţe, judeţele în plăşi şi plăşile în comune.

Ei bine, acolo nu este aşa, căci nu esistă deloc plăşi; este, domnilor, o stare escepţională; acolo este imposibil a se aplica chiar şi legea comunală. Aşadară, rău mijloc a ales onorabilul domn Ionescu ca să atace scandaloasa influinţă a guvernului.

Onorabilul domn Ionescu ne-a vorbit de un oarecare Popovici. Ei, domnilor, dacă ar fi oameni acolo de spiritul domnului Popovici, atunci ar trebui să mergem să recrutăm şi pe membrii înaltei Curţi de casaţiune; da, domnilor, nu este aşa. Acest Popovici nu este decît un biet om simplu, care n-a făcut altceva decît a subscris ceea ce i s-a pus înainte ca să subscrie: căci acel Mârza despre care se face menţiune acolo este destituit şi faptele acelea sînt dintr-o petiţiune din luna lui apriliu, fapte trecute.

Vedeţi dară că acel biet om, foarte biet om, a iscălit cum iscălesc toţi, cu aceeaşi credinţă, cum aleg alegătorii colegiului I şi al II-lea de Bolgrad.

Pe tărîmul acesta merg cu francheţă mai departe decît domnul Ionescu. Cînd veţi voi, ne putem ocupa de starea escepţionale a judeţului Bolgrad, ca să facem ca şi acolo Constituţiunea şi libertăţile constituţionale să se păzească; căci, în adevăr, iată ce se întîmplă: unii cer aplicarea Constituţiunei, alţii statutele cu privilegile sale ! Acolo nici Codicele civile nu este aplicat. Vîrsta nu este aceea a Codicelui civile, legea armatei nu este păzită ! În fine, este o stare anormale demnă de a atrage toată serioasa luare-aminte a domniilor-voastre, şi, dacă nu veţi face alta decît de a introduce Constituţiunea şi legile româneşti în partea aceea a Basarabiei, credeţi că veţi binemerita de la Patrie! Fiindcă pînă astăzi totul se păzeşte afară de legile române. Şi acolo, fie sigur domnul Ionescu că mă va găsi alături cu domnia-sa şi voi merge tot aşa de departe ca şi domnia-sa. Însă astăzi este o altă cestiune; cestiunea este asupra formelor. Fondul îl atacă domnia-sa, îl atac şi eu. Sîntem competinţi să atacăm fondul, să stricăm acel colegiu, însă în Cameră, cînd vream să merg mai departe, s-a găsit atunci un amic al domnului Ionescu, onorabilul domn Negură, care văzîndu-mă pe mine pentru desfiinţarea acelor colegii m-a consiliat pentru oarecare consideraţiuni înalte să nu stricăm acele 2 colegie.

Ei bine, domnilor, nu este de negat că în judeţul Bolgrad colegiul I şi al II[-lea] esistă tot aşa de rău ca şi sub legea de la Convenţiune. S-a văzut, domnilor, în colegiul de la Ismail că numai un alegător a format un colegiu

şi s-a priimit pentru că Camera n-a fost competintă să desfiinţeze colegiul; eu am zis că [nu] esistă colegiu, căci în adevăr în judeţul Ismail proprietari mici nu esistă, pentru că se compune numai din simple oraşe: Vilcov, Tusla, Chilia şi Reni. Cu toate acestea era colegiul proprietarilor mari, şi proprietar mic era numai unul singur cu o vie şi acela a venit şi a făcut pe preşedinte, secretar, scrutator şi s-a şi ales.

Aşadară, ce este vinovată administraţiunea de asemenea stare de lucruri? V-am declarat că la Bolgrad nu esistă proprietari pentru că toată proprietatea este a statului, şi unde zicem domenii, nu esistă proprietate privată după lege, şi numai domeniile statului le împart între ei.

Vedeţi că aci nu tăgăduiesc nimic, însă nu trebuie să se zică că am făcut eu această stare cu ocazia alegerii actuale, pentru că mai întîi n-am avut timpul şi al doilea relele izvorăsc din constituirea proprietarilor şi starea escepţională cu totul altfel decît cele[l]alte judeţe ale ţărei. Aşa veţi vedea că se petrece şi cu legea consilielor judeţiene, căci acolo alegerile se fac pe plăşi, cînd la Ismail nu sînt plăşi, de aceea s-au luat plăşile de la Bolgrad şi s-au pus la Ismail. La Bolgrad nu e tribunal, cu toate că legea zice că fiecare judeţ trebuie să aibă cîte un tribunal.

Legea armării s-a votat şi nu s-a aplicat acolo, pentru că mai repet, domnilor, în districtul Bolgrad este o stare escepţionale de lucruri.

Acum în ceea ce priveşte alegerea, eu voi aduce dosariele şi vă voi arăta că sub regimele cele mai liberale s-a făcut tot aşa; de acolo a venit totdeauna deputaţi şi senatori străini, fiindcă acolo nu esistă materia elegibilă.

Cît pentru persoana în cestiune, domnilor, eu declin orice solidaritate cu alegerea domnului Deşliu, care nu este amicul meu, ba nici că-l am cunoştinţă.

Dumneavoastră, domnilor senatori, sînteţi în poziţiune de a cunoaşte dacă eu am intervenit în alegeri sau nu; probă că nu am intervenit este că mai nici unul dintre dumneavoastră nu este amicul meu. Acum, dacă dumneavoastră veţi priimi că am intervenit în toată ţara, atunci am intervenit şi la Bolgrad, şi dacă nu am intervenit nicăieri, atunci nu am intervenit nici acolo [5].

„Dezbaterile Senatului",
Sesiunea extraordinară 1868/1869,
p. 15, col. 2 — p. 17, col. 1.

NOTE

[1] N. Ionescu îşi exprimase mirarea cum a putut I. Deşliu, care este „cu totul necunoscut în Bolgrad", să întrunească unanimitatea acolo. N.I. făcuse pomenire şi de o plîngere publicată de un oarecare Popovici în „Românul" din 7 aprilie 1869 asupra administrării judeţului. El prevenise că K. cu siguranţă va justifica alegerea prin decizia guvernului de a ridica prestigiul Senatului. În fapt însă, urmează el ironic, I.D. nu era decît „simplă oiţă electorale din colegiul I". Şi, generalizînd situaţia din judeţul Bolgrad, N. Ionescu încheiase: „În materii de alegeri aceeaşi sistemă se perpetuează şi fiindcă agenţii administrativi continuă cu aceeaşi sistemă, cu aceeaşi toleranţă şi acelaşi păcat — aceasta este cauza de nu se face ameliorăţiune în administraţiune şi nu se ameliorează aplicarea legilor".

[2] Între 15 iunie şi 26 iulie 1869 K. a lipsit din ţară „pentru îngrijirea sănătăţii". În afară de staţiunea balneară Ems însă, el mai făcuse vizite la Viena şi Berlin, unde a conferit cu primul ministru austro-ungar, contele Andrassy, şi cu cancelarul rus, principele Gorceakov.

[3] Guvernul I. Ghica, format la 11 februarie 1866, după detronarea domnitorului Cuza, şi guvernul C. Al. Creţulescu, format la 1 martie 1867, în care I.C. Brătianu deţinea portofoliul internelor.

[4] Vezi partea I a volumului, p. 456 și urm. De asemeni și o corespondență din Ismail semnată *A N* despre starea de decădere a orașului, în „Adunarea națională", 1869, I, nr. 2, p. 7.
[5] Vezi intervenția următoare.

*Din nou asupra desfășurării alegerilor în județul Bolgrad. Prilej pentru a discuta opoziția dintre „maiști" și „februariști"**

Domnilor, totdeauna am admirat talentul onorabilului domn Ionescu [1], chiar cînd acel talent venea adesea de zdrobea pe miniștrii în fața căruia se afla. Astăzi însă declar că am găsit pe onorabilul domn Ionescu foarte jos și că îi e foarte mic talentul, căci domnia-lui singur simte că apără o cauză rea, căci domnia-lui simte singur că, făcîndu-se apărătorul Constituțiunei, o surpă domnia-lui, iară nu aceia pe cari îi atacă ca conspiratori contra Constituțiunei.

Domnilor, să recapitulăm ce am zis ieri. S-a sculat domnia-sa și a luat un dosar mare, bine scris, cu toate formele cum a zis domnia-sa, dară în contra căruia nu era reclamațiuni, afară de un domn Popovici care s-a adresat la ziarul „Românul", nu la Senat — „și singur l-a declarat că atacă fondul".

Și din aceasta vine și face un nomol de acuzațiune ministeriului actual, zicînd că urmează o politică păcătoasă. Ce am zis eu? Procesele-verbale sînt de față.

Domnilor, daca aș avea înaintea lui Dumnezeu toate păcatele ca acelea ce mi se atribuie cu ocaziunea alegerei de la Bolgrad [2], aș fi un angel; nu este păcatul meu, păcatul acesta se face de la Constituantă încă, și s-a făcut (vorbind constituționalmente după espresiunele domnului Ionescu) chiar sub ministeriul nepăcătosului Ioan Ghica, dosierul acesta este copia tomului al III-lea al dosierului trecut; chiar eu am telegrafiat la Bolgrad ca să-mi trimeață dosierele alegerilor trecute, pe care vi le voi înfățișa ca o curiozitate parlamentară. Iată ce am zis eu, am fost rezervat, am pus cestiunea; dară dumneata, domnule Ionescu, care ai fost nu numai membru în Constituantă, dară și membru în comisiunea Constituantei, dumneata, domnul[e] Ionescu, moldovean, cum nu ai zis colegilor domniei-tale de atunci: stați! Principiul care-l puneți de patru colege nu se poate aplica și pentru Bolgrad, fiindcă el nu este județ, poartă un nume fictiv.

Eu am zis că colegiul de Bolgrad nu este județ, nu are categoria de a forma un colegiu deosebit, căci acolo nu sînt decît țărani cari nu se pot împrop[r]ietări, nu sînt decît străini coloni; acestea am zis, și cu toate acestea domnia-sa vine și zice că eu mă încerc să surp Constituțiunea; domnia-sa mare liberal, domnu[l] Ionescu, căruia nu-i place tonul nici unui ministru, pretinde să-mi placă mie tonul domniei-sale; domnia-sa care găsește tot rău sub toate regimele, domnia-sa, zic, pretinde cum că eu făcînd observațiunele mele, citînd un fapt care domnia-sa singur l-a citat supuindu-l în discuțiune și care l-a spus domnia-sa mai întîi, adică cum că în Bolgrad nu sînt proprietari mari și prin urmare nu poate fi colegiu, domnia-sa pretinde că cu aceasta am atacat Constituțiunea;

* Ședința din 2 septembrie 1869. Senatul României.

apoi, domnia-sa liberalul cel mare, aceasta este libertatea de discuţiune, acestea sînt principii de libertate? Eu atac Constituţiunea pentru că, urmînd pe domnia-sa, voind * să fiu franc (căci a făcut apel la francheţa mea); domnia-sa nu atacă Constituţiunea cînd zice: ştergeţi un coleg[iu]. Şi cînd Constituţiunea zice curat, articolul 3 din legea electorale: „Pentru Adunarea deputaţilor corpul electoral este împărţit în fiecare judeţ în patru colegiuri".

Şi domnul Ionescu a spus că ceea ce a zis domnia-sa, în gura mea este o crimă, într-a domniei-sale însă o virtute cetăţenească; cînd s-a zis că la Bolgrad nu există fond rural, fond al ţărei naţional, proprietate a statului, aceste cuvinte spuse de mine sînt călcător de Constituţiune şi că meditez surparea Constituţiunei; spuse însă de domnia-sa este liberal.

Iată ce mai zice articolul 68 din legea electorale:

„Alegerea deputaţilor sau senatorilor se face cu majoritate absolută a voturilor esprese sau relativă la al doilea scrutin; la caz de paritate se decide prin tragere la sorţi de către preşedintele biuroului".

Aşadară eu cînd zic că cu ocaziunea unui vot nu putem să facem să lipsească pe un colegiu de reprezentantele său, eu sînt călcător de Constituţiune, şi domnia-sa cînd zice că de la Bolgrad să vie numai un senatore, domnia-sa apără Constituţiunea.

Iată, domnilor, omul fără pasiune politică, omul care zice că nu trebuie să vorbim cu pasiune, şi domnia-sa mie îmi aruncă toate imputările şi apoi mai departe zice: actualul ministru de interne, ministru al lui Carol I, ministru care este chemat să aplice Constituţiunea este autorul lui 2 mai, am să-l pun pe tărîmul lui 2 mai. Ei bine, vă întreb, domnilor, aci nu este pasiune, este generozitate?

Domnia-sa ştie foarte bine că eu cînd sînt ministru nu pot vorbi de 2 mai[3], nu pot să-l laud pentru că nu este bine şi nu pot să-l înjur pentru că m-aş umili pe mine. Aci oare, domnilor, nu este pasiune? Ba este lipsă chiar de inimă, căci ştie prea bine că nu pot răspunde şi de aceea voieşte să mă puie în dilema neplăcută cu 2 mai.

Nu am misiunea nici de apăra, nici de a ataca pe 2 mai; 2 mai însă răspunde domnului Ionescu, căci fără legea electorale de 2 mai domnia-sa nu ar fi putut să facă să răsune frumosul, dară rău întrebuinţatul domniei-sale talent şi ar fi trebuit să păstreze măcar această aducere-aminte.

Domnilor, odată ce am zis acestea, vin acum la lucru pozitiv.

Am avut onoare a spune cu francheţă (la care am fost provocat de domnul Ionescu) că în Bolgrad există o stare escepţionale de lucruri, de care eu am reclamat reprezentaţiunei naţionale ca să se ocupe a face să se precurme; această stare de lucruri există chiar de la Convenţiune, de la Tractatul din Paris; de la 1860 mă lupt necontenit ca din acest judeţ să facem un judeţ românesc — şi ştie domnu[l] Ionescu cîte acuzaţiuni au fost pe capul meu, şi eu cu Convenţiunea** le-am sfărîmat, alţii însă le-a stabilit.

În Bolgrad, domnilor, nu există Constituţiune, nici legea electorale, nici legea judeţeană, nici legea comunale, în fine nici una din legile mari care s-au votat de naţiune; şi pentru ce aceasta? Pentru că întotdeauna ori că nu a fost timp sau voinţă de a se ocupa de această cestiune serioasă, de a face din această parte o provinţie românească, o localitate română în România; şi cînd zic acestea nu vorbesc ca ministru, ci ca român,

* Citeşte: *voiesa.*
** Citeşte: *Constituţiunea.*

căci ca ministru vorbind astfel aş pierde popularitatea a vreo zece mii de familii; zic dară că ceea ce nu s-a făcut în durata mai multor ani, dacă veţi face a se regula cestiunea provinţiei Basarabiei de jos[4], veţi face lucru mare, căci veţi româniza din nou gurele Dunărei, şi care astăzi nu sînt românizate.

Voci: Prea bine, prea bine.

Aşadară, eu am zis că fondul poate să fie jicnit cu ocaziunea alegerei unui senatore, căci legea electorale este pozitivă; colegiul de Bolgrad după Constituţiune cată să dea 2 senatori, căci se zice că Senatul compuindu-se de 66 membri aleşi cîte doi de fiecare judeţ [sic !].

Formele esterioare, domnilor, la colegiul de la Bolgrad sînt păzite, nimeni nu a reclamat în contra alegerei; oamenii care au votat aci a avut titlul de alegători la colegiul I, nu au votat străini, nici o persoană de două ori. Populaţiunea acea după poziţiunea de acolo, după acea stare de lucruri, trămite patru deputaţi jos şi doi senatori sus; iată, domnilor, ce se face, acum această cestiune este gravă; dară oare cu ocaziunea verificărei titlurilor trebuie otărîtă? Dară vie domnul Ionescu cu un project mîne, domnia-sa care apără Constituţiunea, facă şi domnia-sa o dată în viaţa domniei-sale un project în privinţa aceasta. Vie domnia-sa cu talentul său, cu convingerile sale, cu sentimentele sale româneşti, cu inima domniei-sale, vie cu un proiect de lege în această privire, ceară românizarea Dunărei de Jos, şi atunci va vedea domnia-lui dacă Kogălniceanu nu are inimă de român, dacă Kogălniceanu nu va fi cu domnia-lui.

Domnul N. Ionescu: Da, românizarea prin colonizarea cu jidani.

Bine, aceasta, domnilor, este o vorbă, este monstruoasă această vorbă. A fost numai o ideie[5].

Toată lumea nu are talentul domnului Ionescu ca să arunce în vînt numai idei mari, sînt oameni cari aruncă şi idei mai mici. Ei bine, ideia aceea era o ideie rea, şi acum s-a trecut. Vie acum domnia-sa cu talentul, cu patriotismul şi cu ştiinţa domniei-sale, facă un project şi în cestiunea jidanilor, iară nu necontenit să critice tot. Domnia-lui care a fost înveninat totdeauna contra tutulor, domnia-lui care a criticat totdeauna totul, vie cu un project de îndreptare, iară nu să facă ca cel care arată că bolnavul este bolnav şi doctorul nu este bun, arate care este boala, unde este boala şi care este leacul; arate curat, acesta este bolnavul, aceasta este boala, doctore eşti rău, iată doctoria aceasta este bună, iară să nu vie cum vine a critica totul; sau vrea mijlocul întrebuinţat cu istoria înecului de la Galaţi?[6] *(Aplauze generali.)* Vină în fine arăte care este doctoria şi va vedea dacă nu voi fi cel dintîi care îl voi susţine.

Astfel, domnilor, revin încă o dată şi zic: de 4 ani în Bolgrad populaţiunea se împarte în 4 colegie, şi dacă vom căuta serios nu este că lipseşte numai colegiul I, dară lipseşte şi al doilea, lipseşte chiar şi al treilea, şi prin urmare, dacă veţi depărta, nu aveţi a depărta numai pe un senator, dară aveţi să depărtaţi doi senatori şi 3 deputaţi, pentru că, cum am zis, toate aceste coleg[i]e fiind stricate, lipseşte din Bolgrad. Astfel fiind, domnilor, sînteţi în drept dumneavoastră să faceţi aceasta acum cu ocazia unui vot ce aveţi a da în privinţa verificării titlurilor unui senatore ales? Eu cred că nu.

Repet, încă o dată, că resping de la mine acuzaţia de înrîurire nemorală şi politică pernicioasă şi vă spun că nu puteţi dumneavoastră cu ocazia verificării unor titluri să ştergeţi din Constituţiune trei deputaţi

şi doi senatori. S-a zis, nu-i vom şterge din Constituţiune, dară îi vom respinge necontenit pînă cînd guvernul va veni cu un project de lege în această privinţă. Aceasta, domnilor, se poate zice într-o Cameră, într-un corp legiuitor unde lipseşte dreptul de iniţiativa legilor, dară aci nu. D[omnia]-lui, domnu[l] Ionescu, care cere necontenit respingerea, ba ceva mai mult, suprimarea colegielor, vină domnia-lui cu un project, şi atunci vom vedea.

Eu am avut corajul ca ministru să susţin această teorie, şi Camera a zis nu se poate; vom desfiinţa judeţul, dară nu putem desfiinţa colegiul, pentru că Constituţiunea prevede anume chiar numărul senatorilor. Aşadară, resping de la mine orice acuzaţiune care mi se aduce că eu, pentru că am citat o doveadă precum a citat şi domnia-lui una mai înainte, am atacat Constituţiunea. N-am atacat Constituţiunea, domnilor, întru nimic, ci numai am zis că, starea fiind astfel, acolo nu se poate aplica Constituţiunea şi apoi de ce domnul Ionescu viind în Constituantă nu a luminat pe toţi cu talentul domniei-sale, spre a se îndrepta acest rău, şi astăzi se pune în dosul Constituţiunei şi zice că de ce am tăcut trei ani, şi că la Constituantă nu am arătat interesele Bolgradului şi de atunci pînă acum asemenea?

Ei bine, domnilor, eu le-am arătat atunci cînd trebuia, prin urmare sînt mai liberal decît domnia-lui, n-am atacat Constituţiunea şi nici nu sînt de opiniunea cum că pentru asemenea cestiuni să se revizuiască Constituţiunea.

Aşadară, încă o dată, fiţi aşa de buni şi luaţi seama că cei mai mari duşmani ai Constituţiunei sînt aceia cari se încearcă a ţine prin talentul lor lucrul pe loc şi a nu lăsa Corpurile legiuitoare să meargă înainte, şi vedeţi că dumneavoastră de 2 zile staţi asupra unei cestiuni care nu este nicidecum la ordinea zilei [7].

„Dezbaterile Senatului",
Sesiunea extraordinară 1868/1869,
p. 26, col. 2 — p. 28, col. 1.

NOTE

[1] N. Ionescu îşi reînnoise atacurile împotriva administraţiei, pe care o suspecta a se fi amestecat în alegerile din judeţul Bolgrad. „Atunci cînd văd unanimitatea la un colegiu, că mai toţi cîţi sînt înscrişi în liste vin şi votează toţi într-un sens, eu am un prepus cum că alegerea nu s-a făcut cu deplina cunoştinţă de cauză şi în deplina libertate a conştiinţei alegătorilor".

[2] Vezi şi intervenţia precedentă.

[3] Vezi partea I a volumului, p. 51, nota 4. Vezi şi articolul din „Românul", semnat de *un abonat, Domnul Kogălniceanu şi colegii săi faţă cu oamenii de la 11 februarie,* la 19 noiembrie 1869, p. 914.

[4] Situaţia particulară a celor trei judeţe, lipsa dotării lor cu mijloace de comunicaţie, fluctuaţia administraţiei se cereau privite cu deosebită atenţie. Pentru aducerea acestui spaţiu geografic la nivelul cultural şi economic al întregii ţări K. înţelege că sînt necesare eforturi susţinute şi de durată. O anume apatie a administraţiei, spiritul public insuficient dezvoltat, dezinteresul unor localnici pentru valorificarea potenţialului economic, lipsa fondurilor băneşti trebuiau combătute printr-o politică dinamică, de înfuzare a unor energii creatoare. Sugestiile lui K., unele combătute vehement şi pe care el însuşi la va abandona, vizau în fapt o soluţionare globală, de ridicare a acestei regiuni la ritmul de dezvoltare generală.

[5] Vezi infra, p. 283, explicaţia dată chiar de K.

[6] Incidentul a avut loc la 28 iunie 1867, cînd zece evrei urmau să fie expulzaţi. După o versiune aceştia erau de origine poloneză şi fuseseră condamnaţi de tribunalul din Iaşi pentru vagabondaj; după alta, erau din Turcia şi autorităţile româneşti au vrut să-i trimită înapoi.

În portul Galați, în timpul operației de transfer, cînd soldații turci căutau să-i aducă înapoi pe pămîntul românesc, doi dintre ei s-au înecat. Faptul a provocat proteste diplomatice, justificări ale guvernului român și ordonarea unei anchete la fața locului (cf. J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 376–378).

[7] Cu toată logoreea lui N. Ionescu, I. Deșliu, dealtfel alt amator de discuții sterpe, a fost validat cu 23 de voturi pentru și 11 contra.

*Discurs privind chemarea sub drapel a contingentului 1869, format din 7 200 de oameni**

Domnilor, în privința amăruntelor statistice și a datelor pe care le reclamă onorabilul domnul Ionescu [1] spre a ști de trebuie sau nu să dea contingentul ce cerem, sînt însărcinat de colegul meu de la resbel [2] să răspund, domnia-sa fiind ocupat aiurea.

În privința însă a politicei generale a guvernului, voi răspunde cu dreptul de membru al guvernului.

Aș dori, domnilor, ca țara noastră să fie atît de puternică, atît de bine așezată, încît de la tribuna noastră să se poată trata cestiuni de politică esterioară cu mai puțină rezervă decît chiar se tratez la tribunele țărilor celor mai puternice; știți foarte bine că în privința politicei din afară chiar ministeriele care reprezintă țara cu sute de mii de baionete sînt foarte prudenți [sic !], și această prudență ne este nouă recomandată mai mult, ca unui stat mic, decît oricărui stat mare, decît oricăria din puterile garanți. Prin urmare, cred că veți găsi nu numai de bun gust, dară chiar de datoria noastră de miniștri ca să fim foarte prudenți și să nu mergem pe treapta aceea alunecoasă pe care voiește domnul Ionescu să ne tîrască și pe care domnia-lui ca particular, și chiar ca senator, poate și are toată dreptatea să meargă, dară pe care noi ca miniștri nu putem aluneca.

Politica noastră esterioară este să respectăm poziținea noastră de stat neutru pentru [ca] să nu ne aruncăm în nici o politică aventuroasă și să ținem seamă de condițiunile care ne sînt prescrise prin Tratatul de Paris, de a nu pleca prea mult sau mai bine nicidecum nici pentru cutare, nici pentru cutare putere garantă. Și apoi a îndeplini tocmai aceea ce ne cere Tratatul de Paris. Tratatul de Paris ne cere ca să avem o politică românească și să nu urmăm nici o altă politică, ci numai politica de neutralitate, apărînd naționalitatea noastră; și însuși Tratatul de Paris ne-a spus că apărarea intereselor noastre naționale nu constă numai în Tratatul de Paris, căci acel tratat și acele puteri cari au subscris Tratatul de Paris au făcut acel mare resbel, și se poate prea bine ca mîine poimîine acele puteri să se certe iară între dînsele și să rupă acele tratate. Ei bine, acele puteri vrea să ne facă a avea o forță a noastră proprie, puterile care au subscris Tratatul de Paris ne-au îndatorat să ne facem o armată a noastră, cu care să putem apăra esistența acestui stat, pe care puterile garante l-a luat sub garanția lor; aș voi și eu să nu avem o armată, să nu prindem brațele tinerilor, dară ne trebuie să ne păstrăm acest pămînt și de aceea ne trebuie și o armată cu care, atît pe cît vom putea, să ne putem apăra contra oricărei puteri ar vrea să ne cucerească. *(Semne de aprobare.)*

* Ședința din 5 septembrie 1869. Senatul României.

Iată, domnilor, pentru ce trebuie să avem o armată.

Acum această armată, a cărei cifră nu se urcă la 15 mii de oameni, este, poate fi spăimîntătoare? Aceasta poate oare inspira cuiva ideia că noi avem aspirațiuni de cucerire? Dară, domnilor, pentru oricine cunoaște națiunea noastră și datoria care avem să păstrăm acest pămînt, poate zice că această armată este o armată mare? O armată de 18 mii[3] de oameni poate fi înspăimîntătoare?

Apoi, chiar această armată, ce este ea? Este, cum a zis domnul Ionescu, singura școală pentru organizarea miliției. Și oare cînd Serbia are 10 000 de oameni sub arme, din un milion de populație, oare pentru România, cu 5 milioane, este mult 18 mii?

Apoi, onorabilul domn Ionescu binevoiască în această cestiune a consulta și oameni speciali, întrebe dacă în ziua cînd vor fi să se organizeze miliția, și cred că această zi va fi în curînd, daca armata va putea să fie altceva [de]cît ceea ce cere domnia-sa? Așa, noi, anul trecut, cînd s-a cerut 10 mii de oameni, ca simplu deputat n-am zis că era prea mult și am dat; ei bine, noi astăzi nu vă cerem altceva decît ceea ce anul trecut am dat ca deputați: 7 200.

Acum domnia-sa vine și zice că această cifră este prea mare! Eu credeam că domnia-sa va zice că este prea mică, căci nu trebuie să uite cum că legea armărei a adus o foarte mare transformare în sistemul recrutărei; domnia-sa nu trebuie să uite că, de unde în trecut terminul serviciului unui soldat era de 7 ani, astăzi nu este decît de trei, de unde rezultă că contingentul trebuie să fie mai mare pe fiecare an.

Apoi, domnilor, dacă cînd era serviciul de 7 ani și tot se da un contingent de 9 000 oameni, apoi astăzi, cînd serviciul este numai de 3 ani, este oare mult cînd vă cerem 7 mii de oameni?

Însă domnia-sa vine și zice, a zis chiar cuvintele acestea: „că această armată pentru pacea din afară nu este nici de o însemnătate". Și tot domnia-sa pe urmă zice: „că este de o foarte mare însemnătate", și pe urmă mai adaoge, am chiar cuvintele domniei-sale aci, zice: „Pentru menținerea liniștei din întru nu am nevoie de armată permanentă, căci avem grănicerii care i-am văzut că fac toate serviciile mult mai bine decît armata permanentă".

Însă domnia-sa trebuie să știe că grănicerii nu se pot strămuta în distanțe mari. Așa, domnia-sa i-a putut vedea în Iași, pentru că Iașul este unul din acele județe care se află pe lîngă o parte a fruntariilor țărei, dară n-a putut vedea niciodată grănicerii cum e spre esemplu în Craiova sau în Bîrlad, prin urmare vedeți că grănicerii nu pot să înlesnească în toate locurile serviciile armatei permanente; și al 2-lea, nu putem cere acest serviciu grănicerilor în tot anul, pentru că nici legea nu le impune o asemenea îndatorire.

Acum ce s-a făcut în cele[l]alte orașe? În cele[l]alte orașe unde a fost guardă orășenească s-a făcut apel la dînsa, și în multe locuri ea s-a grăbit a răspunde la chemarea ce i s-a făcut, mai cu seamă în centrurile cele mari; însă au fost și unele locuri unde sînt lucruri triste de spus... au fost chiar și împotriviri. Așa la Galați mai toți s-au împotrivit să ia armele, este dureros aceasta, dară este de înțeles. Acolo clasa muncitoare, clasa care cîștigă numai vara, în care timp poate să ia pînă la 30 de lei pe zi, este foarte greu a o face să se convingă că trebuie să lase acei 30 de lei pentru ca să vină să facă serviciu în locul armatei permanente. Așa de la Galați am avut rezistință, la Brăila cam așa, la Focșani însuși

consiliul comunal revine pentru a treia oară cerînd desființarea guardei orășănești !

În alte județe ce s-a făcut? S-a părăsit toate serviciele publice, administrațiunea nu a avut cu ce să transporte pe făcătorii de rele de la o autoritate la alta, mandatele nu se puteau esecuta, pentru că micul număr de dorobanți trebuia să facă serviciul de garnizoană în orașe și pe la stabilimentele publice. Vedeți dară, domnilor, cum că nu se poate înlocui armata nici prin grăniceri, nici prin garda națională. Pe de altă parte, iarăși, uitați-vă și la figura geografică a țărei noastre, la depărtarea cea mare, și veți vedea dacă cifra de 18 mii oameni poate să fie altceva decît a îndestula strictul necesar a servicielor trebuitoare. Sînt județe întregi unde administrațiunea nu are zece oameni înarmați concentrați. În această parte nu este esact, cum zice onorabilul domn Ionescu, că s-a întrebuințat toată armata acest an în trei garnizoane, este o mare eroare. Domnia-sa ar trebui să știe că mai a treia parte din infanteria noastră se întrebuințează la păzirea granițelor, acolo unde nu sînt grăniceri, cum este de la Cotul Morii pînă la Alibei, pe Marea Neagră, și de la Alibei la gura Dunărei. Apoi, domnilor, dară la stabilimentele de penitenciare, dară în centrurile mari de populațiune nu trebuie să avem și noi o garnizoană pe care să comptăm pentru menținerea liniștei publice? În tot felul, nu este oare datoria statului, datoria unui guvern de a prevedea și imprejurări neprăvăzute? Vedeți că 18 000 oameni nu este esagerat. Din 18 000 oameni, binevoiți a ține seamă că mai sînt vacanțe, congedii, boale, morți, slugi etc. Avem un esemplu. În tabăra de la Furceni a fost concentrată toată armata noastră, nu lipsea decît un simplu regiment de artilerie. Niciodată nu s-a putut vedea sub arme mai mult de 12 000 oameni, pentru că noi chiar vream să facem poziținea acelora ce slujesc mai bună. Sîntem siliți a da celui mai de pe urmă soldat o dată pe an congediu, ca să-și vadă părinții și să se întoarcă tari din mijlocul familiei.

Așadară, pe de o parte bolnavii, slugile, oamenii în congediu reduce armata de la 12 000 pînă la 15 000*. Ei bine, dacă armata noastră și în privința ordinei din întru și în privința politicei din afară este mare, atunci trebuie să osîndim pe Serbia pentru că ar fi focul revoluționar, cînd armata ei este de 10 000 armată regulată și de 180 000 miliții, fără să sperie și să îngrijească pe cineva. Nu armata noastră de 30 000 oameni va speria Europa, căci cu armele perfecționate, căci cu știința care a făcut strategia, o armată de 20 000 oameni astăzi nu este nimic. Este un mijloc simplu de apărare. Cînd este însă vorba de organizarea milițiilor, acilea sînt alături cu onorabilul domn Ionescu, și, dacă pînă astăzi milițiile noastre nu sînt încă organizate, aceasta nu este vina ministeriului actual, care esistă de cîteva luni numai. Ministeriul actual, domnilor, nu a găsit oficieri, nu a găsit cazarme, case de depozit, nu a găsit nimic. Și fără să voim a critica pe predecesorii noștri, cari au făcut tot ce au putut și ceea ce mijloacele le-au permis a face, dară trebuie să spunem adevărul aci, că chiar armata de linie am găsit-o fără echipament, fără cizme! Și, cît pentru miliții, era cu neputință de a se organiza, fiindcă nu era nimic. Acum însă consiliele județiane, în patriotismul lor, au dat locuințe, arme avem, recensămîntul este făcut, cadrele de oficieri se organizează și chiar în zilele trecute am făcut cunoscut Ministeriului de Resbel cum că poate să se ocupe cu chemarea milițielor treptat, fără a speria și supăra

* Citește: *de la 15 000 la 12 000.*

populaţiunea noastră rurală; pentru că, domnilor, interesul care-l are onorabilul domn Ionescu pentru populaţiunea rurală îl avem şi noi şi de aceea miliţiile le vom organiza treptat, după mijloacele noastre agricole, fiindcă nu este destul a se chema oamenii, ci trebuie să ne îngrijim unde să-i ţinem spre a-i forma, şi ceva mai mult încă, trebuie să ne ocupăm cu ceea ce are să se întîmple cu femeile şi copiii acelor oameni. Onorabilul domn Ionescu a dat un just tribut de admiraţiune grănicerilor noştri, şi guvernul, domnilor, este cel dintîi care le acordă acest tribut, dară să ne întrebăm: cîte neajunsuri, cîte lacrămi s-au vărsat în timpul cînd grănicerii erau ţinuţi în serviciul de garnizoană?

Încă o dată dară, domnilor, vedeţi că şi noi ne preocupăm de fiecare cestiune în parte, de tot ceea ce priveşte armata, şi nu cerem de la ţară decît ceea ce neapărat trebuie.

Acum, cît pentru îmbunătăţirile introduse în armată, am onoare a vă declara că în privinţa hranei este foarte bună; hrana soldatului la noi, dară, este astfel încît poate rivaliza cu acea a armatelor celor mai bine întreţinute. În privinţa îmbrăcămintei, s-a făcut şi se face tot ce mijloacele noastre financiare ne permit. În cît se atinge de cazarme însă, sînt alături cu onorabilul domn Ionescu şi declar că cazarmele noastre lasă mult de dorit; dară nu trebuie să uităm, domnilor, că pentru a avea bune cazarme nu trebuie sute sau mii de galbeni, ci sute de mii, şi fiecare din noi trebuie să se gîndească de două ori mai nainte de a se întinde la asemenea cheltuieli; treptat însă le vom face şi pe acestea. Nu trebuie să uităm, domnilor, că ţara aceasta s-a asimilat cu Europa abia de cîţiva ani; dorinţele noastre sînt mari, foarte mari, fiecare din noi ar dori să vadă această ţară alături cu ţările cele mai civilizate din Europa, noi însă trebuie să cercetăm şi să vedem dacă şi avuţia noastră naţională a sporit în proporţiune cu dorinţele, cu aspiraţiunile noastre, şi dacă putem cere şi noi de la contribuabili aceleaşi sacrificii pe cari le dă contribuabilii în statele cele mai bogate şi statele acelea în cari civilizaţiunea datează de seculi! Noi credem că ţara aceasta nu a ajuns în acest grad, credem cum că bogăţia nu s-a dezvoltat încă, ci acum cu întemeierea drumului de fer, cu facerea căilor naţionale, judeţene şi comunali cred că avuţia noastră naţională se va spori, că prin urmare atunci se va spori avuţia contribuabililor şi atunci negreşit ţara va fi în drept să facă un apel mai mare la avuţia contribuabililor; dară astăzi socot, domnilor, că cu toată buna-voinţă ce vom avea ca administraţia noastră să fie locuită în palaturi, ca justiţia noastră să aibă palaturi, ca prefecturile să înfăţişeze un model de arhitectură, ca cazarmele să fie ceea ce este pretutindenea, cu toată dorinţa, zic, pe care mai cu seamă o are guvernul, socot că nu este bine acum ca să călcăm aşa de iute asupra fiitorului, şi nu se cuvine pentru că nu avem cazarme aşa de mari să refuzăm ţărei a-i da ceea ce-i trebuie; eu declar că ţărei îi trebuieşte o armată, dacă nu pentru alta, dară tocmai ca să fie ceea ce singur onorabilul domn Ionescu a zis, să fie un sîmbure pentru formarea miliţielor, să fie ca o şcoală. În secolul al XIX[-lea] soldaţii nu se improvizează, noi nu privim * în armata noastră decît cadrele pentru militarizarea ţărei şi, domnilor, eu socotesc că cu 20 mii de oameni, şi care în realitate nu sînt decît de la 15—16 mii, nu este o sarcină prea mare pentru o ţară care are cinci milioane locuitori, pentru o ţară oricît de modestă ar fi, dară care prin

* Citeşte: *primim.*

Tractatul de la Paris are o misiune, misiunea ca să apere contra oricui Dunărea de Jos.

Replică lui N. Ionescu [4].

Sper că în ceea ce s-atinge ca răspuns din partea ministerului voi fi foarte scurt la vorbă şi, fără a avea vreodată pretenţiune prin aceste a scurta vorba onorabilul domn Ionescu; voi începe cu vorba românească, că cine are piper prea mult pune şi într-un fel de mîncare numită chisăliţă; aşa şi domnia-sa la orice cestiune pune înainte colonizarea gurelor Dunărei cu ovrei. Domnilor, asupra acestui punct am mai declarat încă o dată, după cum o declar şi acuma, că este ideea cea mai nenorocită; îmi cer de o mie de ori scuzele mele şi rog pe onorabilul domn Ionescu să binevoiască a veni să ne spună ce trebuie să facem cu toţi acei vagabonzi care nici nu mai încape îndoială că trebuie să-i scoatem din ţară, dară care, ori de cîte ori îi ducem la graniţă, statele limitrofe nu vor să-i primească, fiecare stat ne zice: „ţineţi-vă darul", ce trebuie să fac cu aceşti vagabonzi? În Dunăre nu voi să-i înec. Vedeţi, mărturisesc singur că acea idee a fost o idee nenorocită [5] şi nu ştiu dacă s-a mai găsit vreun ministru care să vină şi să declare că a avut o idee nenorocită.

M-am adresat la presă, la opiniunea publică, şi presa a strigat pe toate tonurile că Kogălniceanu vrea să dea gurile Dunărei în mînile jidanilor. Ei bine, domnilor, iată declar că nu mai susţin acea idee nenorocită, dară să vină onorabilul domn Ionescu şi să ne spună ce să facem cu acei vagabonzi care, dacă îi alungăm din sate, vin în oraşe, şi dacă îi luăm din oraşe şi voim să-i dăm peste hotar, statele vecine nu voiesc să-i priimească.

Acestea avem de zis pentru cestiunea dintîi. Vin acum la cestiunea cealaltă.

După legea organică a ţărei, armata noastră de linie, pe picior de pace, vedeţi că nu-l speriu deloc pe onorabilul domn Ionescu, pe picior de resbel, se compune din 22 mii de oameni, şi anume: 8 regimente de infanterie; vedeţi că fac un ce prea puţin românesc, spun ceea ce nici în Parlamentul Franciei nu se spune, dară forţa lucrurilor mă sileşte, păcatul să fie al domnului Ionescu, care m-a provocat. Avem dară 8 regimente de infanterie, fiecare împărţit în cîte 4 batalioane, avem 4 batalioane de vînători, două de geniu, două regimente de cavalerie şi două de artilerie. Iată ce avem, un număr de 22 mii oameni, servind pe trei ani. Binevoiţi a împărţi 22 cu 3 şi veţi vedea că este 7 000. Acum credeţi că va veni 7 500? Eu n-o cred, căci cu toată inteligînţa şi activitatea administraţiunei numărul complect nu va veni.

Noi astăzi nu vă cerem decît aceea ce şi ca deputat am crezut necesariu în conştiinţă. După lege trebuie să vie 7 500, aceasta am cerut şi ca deputat, şi o cer şi ca ministru, vedeţi că sînt consecuent.

Împrejurări politice sînt ca să vă cer 7 500, după cum a cerut şi ministerul trecut 10 000; dară declar domnului Ionescu că împrejurările nu sînt aceleaşi. Sînt încredinţat însă că şi ministerul trecut cînd a cerut 10 000 nu s-a uitat la împrejurări politice, şi în ministerul acela erau oameni inteligînţi şi ştiau că nu cu 10 000 oameni se poate îngriji Europa, nici chiar cu 30 000 oameni, pentru că ministerul credea că trebuie să complecteze golul prin cadre. În timpul cînd Principatele erau despărţite, cînd nu aveam armate, ci aveam numai miliţii, ei bine, recrutaţia în Ţara Românească mergea de la două pînă la cinci mii şi în Moldova de la două pînă la patru mii, care făcea nouă mii, şi abia erau suficienţi; acum, cînd

am înaintat în importanţă politică şi în greutăţile interioare, sîntem o naţiune care ne transformăm, nu aş fi crezut să vie domnul Ionescu să zică că şeapte mii oameni sînt mulţi şi să o zică cu toată francheţa că nu ne trebuie armata permanentă, că cu grănicerii şi cu gardele naţionale putem să ţinem liniştea interioară; cît pentru afară nu avem să ne îngrijim.

Aceasta este teoria domniei-sale! Noi credem a răspunde tocmai dorinţei Franciei, adică voim să fim o forţă prin noi înşine, să trăim prin propriele noastre mijloace şi cu aceleaşi aspiraţiuni naţionali cum se guvernă şi trăieşte Ungaria şi Serbia. *(Aplauze.)* Aşadară, vedeţi că nu speriem, nici atacăm pe nimenea. Dară vrem ca în momentul pericolului să ne apărăm pămîntul, pînă cînd ar veni amicii noştri cari vor fi aceia ce au zis că înţelege a întemeia o naţiune la gura Dunărei; şi de la domnul Ionescu mă aştept să sprijine această politică.

Am spus că sînt în contra politicei de aventură. Voi merge mai departe, întru cîtă vreme interesele noastre naţionale sînt respectate vom păstra totdeauna recunoştinţă pentru Francia. Ce pot să fac mai mult? Nu avem cartea verde, galbenă, roşie sau albastră, pentru că o ţară ca a noastră nu are nici o notă, nici un angajament; nu avem angajament decît către toate puterile garante, înscris în Tractatul de la Paris. *(Semne de aprobaţiune.)*

Dară, fiindcă pînă acum nu am văzut nici un ministeriu bucurîndu-se de încrederea domnului Ionescu, nu putem pretinde ca noi să fim mai norociţi decît predecesorii noştri ca să ne bucurăm de această încredere; sînt sigur însă că şi succesorii noştri la ministeriu vor avea aceeaşi soartă. Şi fiindcă, domnilor, este o nenorocire ca pe onorabilul domn Ionescu să nu-l poată mulţămi, să nu-l poată convinge nimenea, se vede că nu s-a născut încă acel talent rar, acel geniu care să poată opera această minune, ei bine, vom împărtăşi dară şi noi soarta predecesorilor şi a succesorilor noştri! *(Ilaritate!)*

Noi, domnilor, am declarat şi mai declarăm încă, că cu acest contingent nu cerem decît ceea ce ne trebuie pentru armata noastră! În cît se atinge însă de marele număr de braţe ce se reclamă de la agricultură, negreşit, domnilor, că dacă am trăi în timpul idilelor, în evul de aur, cînd pacea era universale, negreşit că ar fi foarte bine ca toţi aceşti oameni, în loc de a sta în cazarmă, să lucreze cîmpul, să facă snopi, să cînte, să joace şi să se încunune cu flori *(ilaritate)*; dară, din nenorocire, societăţile moderne sînt foarte departe de acele timpuri fericite; societăţile moderne, astfel cum sînt organizate, reclamă sacrificiuri de bani şi de sînge, şi trebuie ca ţara aceasta, dacă voieşte să fie o naţiune civilizată şi să aibă ordine în sînul său, trebuie să aibă o armată! O armată, domnilor, cred şi eu că este o nenorocire umană şi aş fi cel dintîi care să cer desfiinţarea ei, cînd aş fi convins că pacea universale are să domnească; dară, pînă cînd pacea universale din nenorocire va domni numai în capul acelora cari o doresc, noi trebuie să avem o armată. *(Semne generale de aprobare.)*

Acum în ceea ce priveşte numărul soldaţilor ce vă cerem, cred că v-aţi convins singuri că nu vă cerem decît strictul necesariu pentru a complecta golurile lăsate de acei cari se liberează; fiindcă după cum ştiţi, după noua lege militară, serviciul s-a redus de la 7 la 3 ani şi în aceşti 3 ani cel puţin jumătate au servit în congediu, fiindcă atît ministeriul cît şi colonelii şefi de corpuri nu păstrează în cazarme decît oamenii cari le trebuie şi caută mijloace de a le da congediu spre a merge pe la părinţii

lor, spre a nu se demoraliza, după cum a zis onorabilul domn Ionescu că soldaţii se demoralizează în cazarme. Ei, domnilor, dară cînd ne vom pune pe tărîmul acesta, că cazarmele demoralizează pe soldaţi, după cum zice domnul Ionescu cu un ton magistral, apoi, domnilor, mi se pare că am găsi şi alte stabilimente mai importante decît cazarmele şi cari din nenorocire demoralizează [6].

„Dezbaterile Senatului",
Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 40,
col. 2 — p. 42, col. 2; p. 44, col. 1 — p. 45,
col. 2.

NOTE

[1] Vezi şi supra, p. 249 şi urm., discutarea proiectului în Adunare.

N. Ionescu reproşase absenţa unei expuneri de motive „serioase" asupra proiectului. Fără ea putea face doar supoziţii legate de susţinerea „demnităţii naţionale" prin chemarea unui contingent aşa de mare, după credinţa sa. La frontiere era linişte, aşa încît N. Ionescu recomanda desfiinţarea armatei permanente şi păstrarea doar a gardei naţionale şi a grănicerilor. La aceste considerente se adăugau şi cele de natură economică. Prin chemarea unui contingent atît de numeros se accentua deficitul bugetar al ţării. Şi N. Ionescu încheiase pe un ton caragialesc: „Dacă sînt adversar declarat şi convins al oştirei permanente, sînt cu totul pentru militarizarea ţărei, pentru educaţiunea militară, conform cu tradiţiunile noastre şi române şi romane, şi acesta este un lucru mai puţin costisitor".

[2] Colonelul George Manu.

[3] Cititorul a sesizat şi va sesiza, desigur, inadvertenţele; din păcate, nu sîntem în măsură să restituim cifrele corecte.

[4] N. Ionescu stăruie din nou asupra numărului prea mare de recruţi chemaţi sub steag în 1869. Apoi, pornind de la afirmaţia lui K. că România este datoare să apere şi să consolideze spaţiul de la Dunărea de Jos, ricanase că aceasta K. înţelege să se facă prin colonizări de evrei.

[5] Ideea înfiinţării de colonii agricole pe malurile Dunării şi ale Mării Negre, pentru adunarea vagabonzilor; vezi telegrama lui K. din 16 august 1869 către prefectul din Bolgrad. Îi cere să fixeze punctele care să ofere condiţii propice de lucru şi igienă (în „Adunarea naţională", I, 1869, nr. 30, p. 2—3).

[6] Proiectul a fost primit cu 37 de voturi pentru şi 1 împotrivă.

*Precizare pe marginea celor 22 de proiecte de lege privind introducerea unor taxe comunale**

Domnilor, Constituţiunea, luînd în privire mai multe abuzuri care se introdusese cu dreptul dat comunelor [1] de a se impune fără controlul legislativ, a otărît cum că nici o dare comunală sau judeţeană să nu se mai poată aplica pînă ce nu se va cerceta şi vota de puterea legiuitoare. Pentru ce a făcut aceasta Constituţiunea? Numai spre a se apăra interesul general al statului, iară nicidecum spre a se lovi în autonomia comunelor, care singure sînt în stare de a aprecia trebuinţele ce au şi mijloacele ce-şi pot procura spre a-şi satisface acele trebuinţe.

De aceea, domnilor, după însăşi cererea mea, în sesiunea trecută a Camerii s-a aprobat ca guvernul să ia în din nou cercetare un project înfăţişat de ministeriul domnului I. Ghica şi după care se fixează un maximum de puterea legiuitoare în marginile căruia să se poată mişca comunele, fără a mai fi nevoie să treacă prin Corpurile legiuitoare.

* Şedinţa din 5 septembrie 1869. Senatul României.

Așa fiind, acel proiect se va înfățișa dumneavoastră în sesiunea viitoare, precum s-a făgăduit Camerei, și în fața acestei declarațiuni Camera a găsit de cuviință ca să nu se cerceteze cu de-amănuntul fiecare din aceste proiecte, fiindcă intrînd în detaliuri atunci ar putea să aducă o prelungire de timp și astfel, după al patrulea an de la votarea Constituțiunei, comunele să rămînă fără mijloace și să meargă din deficit în deficit; de aceea îmi permit a vă ruga, precum am rugat și pe Adunare, să faceți ceea ce a făcut și dînsa, adică: să se cetească raportul și, dacă nu sînt objecțiuni serioase de introdus, să se voteze în bloc, îndatorindu-se guvernul ca la iarnă să înfățișeze proiectul acela remaniat, al ministeriului Ioan Ghica, prin care se determină catigoria impozitului comunale prin mijlocul cărora comunele vor putea în urmă să-și dezvolteze activitatea lor. Iată ce aveam să zic contra teoriei onorabilului domn Brăiloiu [2], care este foarte constituționale, dară nu cred că și cererea care-mi permit a o face este mai puțin constituționale, și cred totdeodată vă costă și timp mai puțin [3].

„Dezbaterile Senatului",
Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 47, col. 2.

NOTE

[1] Se discuta un raport al comisiei senatoriale de resort privind luarea în discuție a 22 de proiecte de lege pentru instituiri și suprimări de diferite taxe comunale.

[2] C. Brăiloiu ceruse să se citească separat raportul pentru fiecare proiect, nu cum făcuse raportorul, colonelul C. Conțescu, care citise un raport general.

[3] Din cele 22 de proiecte, au fost primite în unanimitate 11, atît în secțiuni cît și în comitetul delegaților, de aceea președintele, Al. Plagino, a cerut votarea lor în bloc. Rezultatul a fost: 36 de voturi pentru și unul împotrivă. Celelalte s-au discutat pe rînd. Vezi intervenția următoare a lui K.

*Intervenție la proiectele de lege privind introducerea de noi taxe comunale în comunele Dorohoi și Herța**

Domnilor, nu putem să intrăm în amănuntele acestea și a da legei [1] un sens pe care nu-l are, și cu atît mai mult că întîiul project zicea anume tot: să se ia această dare pe carne care se consumează de populațiunea ovreiască, și, fiindcă această redacție avea un caracter pronunțat, s-a respins. Însă acum cînd se generalizează, cînd se pun dări pe toată carnea, eu socot că facem bine, cu atît mai mult că populațiunea creștină fiind foarte mică acolo, cu dările cele obișnuite comuna Dorohoi nu ar putea face față la trebuințele sale și de ce ** s-au pus aceste dări în general, cari privesc însă pe ovrei în cea mai mare parte — căci acest oraș este populat mai mult de ovrei —, și astfel să nu se zică că aceste dări privesc numai pe o clasă, căci atunci, domnilor, acest esemplu îl avem și în București. De esemplu, s-a otărît ca să se puie o dare pe bomboane; ei bine, fac întrebare: mahalalele mănîncă bomboane? Negreșit că nu. Prin urmare,

* Ședința din 5 septembrie 1869. Senatul României.
** Citește: *aceea.*

iată dară că această taxă loveşte numai pe aceia cari fac consumaţiune de bomboane. Aşadară, nu priveşte pe toţi această taxă. Şi vedeţi, domnilor, că această taxă care se pune pe toată vita face ca şi israeliţii să ia parte la sarcini; căci comunitatea israelită văzînd populaţiunea creştină foarte mică, şi acea populaţiune neconsumînd carne, pune taxe pe vin şi pe rachiu, ceea ce creştinii consumă mai mult. Este dară drept să se impună o taxă pe carne, căci se consumă mai mult. Prin urmare, domnilor, eu nu fac distincţiune, nici părtinesc pe ovrei, precum a zis domnul Ionescu, nici nu-i combat, decît spun că la Dorohoi şi Herţa este un caz escepţional, care nu cred să-l cunoască onorabilul Senat.

Aceasta zic, domnilor, că ei să plătească pentru păsări precum creştinii plătesc pe vin şi pe rachiu.

Replică lui I. Ghica [2].

Domnilor, dacă am fi chemaţi să discutăm legea acea care trebuie discutată şi votată, legea înfăţişată de onorabilul domn Ioan Ghica, în privinţa dărilor comunale cere să se dea ca * maximum comunelor, atunci cred că am putea discuta cestiunea de trebuie să învoim comunelor dreptul de a pune o dare pe articolile de prima necesitate; însă aci nu este locul a ne pune pe tărîmul acela că ar trebui să ne ocupăm de buna stare a ovreilor; şi aceasta este o cestiune demnă şi trebuitoare de a veni înaintea dumneavoastră şi care trebuie să vie, pentru că nu se cuvine ca această cestiune să rămînă în suspensiune şi să dea loc la atît[e]a pasiuni din afară şi din întru; însă, domnilor, a veni astăzi în favoarea ovreilor să zicem că mănîncă carne, dară eu, domnilor, cunosc pe alţii mai demni de compătimire care mănîncă mai puţină carne, aceasta este toată populaţiunea rurală, mai toţi ţăranii nu ştiu mînca carne, şi mai cu seamă, domnilor, să ne ocupăm de posturile cele mari care enervează cu desăvîrşire poporul nostru; căci, după cum zice proverbul francez, *charité bien entendue commence par soi-même.*

Voci: Aşa, foarte bine.

Aşadară zic că, înainte de a ne ocupa de populaţiunea ebreică de la Dorohoi. trebuie să ne ocupăm de o populaţiune mai întinsă, care este cea românească.

Acum vin la cestiunea dărilor. Domnilor, esperienţa a dovedit că este imposibil a pune acestor populaţiuni vreo dare, şi dovadă este că chiar acum din Bucureşti şi din Iaşi am cereri de la epitropia comunităţii israelite, prin care oamenii cei mai luminaţi dintre ei reclamă ca să-i supună la *gabelle* **. Numai prin carne se poate prinde această populaţiune necontenit fugătoare. Prin urmare, vedeţi că, cînd vom tranşa această cestiune a impozitelor, trebuie discutată într-o ocaziune mult mai generală şi trebuie să ne ocupăm de condiţiunile higienice ale tutulor claselor noastre rurale.

Ei bine, domnilor, cînd mi s-a înfăţişat acest project, eu l-am respins, şi atunci consiliul comunal nu*** a răspuns: pentru ce dumneavoastră voiţi ca numai ovreii să fie clasa privilegiată care să nu plătească nimic? Şi au dreptate, de ce să se puie taxe pe vin? Vinul înveseleşte inima omului şi nu corupe ca spirtul, care este de cartofi, şi în Moldova de Sus se face şi cu vitrion; acestea toate le consumă numai populaţiunea creştină,

* Citeşte: *un.*
** Din fr. *gabelle,* impozit pe sare.
*** Citeşte: *ne.*

apoi s-a pus taxă pe veadra de vin cîte trei lei, cînd la Odobeşti de multe ori se cumpără cu 60 de parale veadra şi pentru care obişnuit plătesc creştinii; consiliul comunal zice: plătiţi, şi noi dară vrem să plătească şi ei.

Iată, domnilor, cum a venit projectul înaintea dumneavoastră; sînt departe de a-l lăuda, sînt departe de a zice că este bun, şi cînd va veni projectul de lege pentru studiul dărilor în general, vom discuta atunci şi vom vedea. Şi eu sînt cu totul contra a orice dare pusă pe îndestularea publică, pe carne, pe pîne, pe lemne etc. Dară ce facem? Comunele sînt sărace, le-am pus dări mari şi, cum sînt comunele Leova, Herţa şi altele, populaţiunea israelită este de 70 pînă la 90 la sută şi această populaţiune are talentul a se sustrage de la orice taxe.

Ei nu mănîncă cofeturi, nu bea ceai şi nu mănîncă zahăr, ei nu bea rachiu, ei fac însă tot felul de speculi şi toate dările care le-au inventat economia comunală ei nu le plătesc, pentru că sînt apăraţi de ele, şi acum a venit locuitorii creştini şi zic: plătim şi noi această taxă, numai să plătească şi ei.

Aşadară, domnilor, sper că domnul Casimir va vorbi şi vă rog să-l lăsaţi a vorbi şi domnia-lui, fiindcă cunoaşte aceste comune mai bine, şi domnia-lui vă va da lămuriri îndestule.

Din nou în replică cu I. Ghica [3].

Domnilor, aş ruga pe onorabilul domn Ioan Ghica să binevoiască a observa că fiecare comună îşi are sistema sa de dări, de venituri şi de cheltuieli bazată pe trebuinţele locali, şi nu putem noi din Bucureşti să judecăm scumpul şi ieftinul; nouă ni se pare curioasă darea pe lumînări, nu se potriveşte cu principiile economiei politice; dară ce să facem dacă acea comună nu are alte mijloace? Şi iată pentru ce Herţa este proprietate particulară, şi sînt multe articole cari nu se pot lovi ca în alte oraşe; peste Milcov mai ales au de obicei să pună dări pe lumînări (aceea ce se numeşte în greceşte prosfora) şi administraţiunea a desfiinţat aceste dări, comuna însă şi le-a impus. Dară, dacă ne vom face noi apreciatori că nu ne place impozitul pe zahar, pe cafea şi pe bomboane, atunci prin respingerea acestei taxe comuna va fi silită a aştepta 2, 3 ani pînă ce ele se vor vota; şi ştiţi ce se face atunci? Se iau dări nelegiuite, se face cislă ca să plătească vătăşelul şi notariul; şi ştiţi cum se mai plăteşte? Se plăteşte luînd de la oameni cîte o baniţă de grîu sau de porumb şi alte dări în zile de muncă, care toate aceste dări nelegiuite nu sînt votate nici de consiliul judeţean, nici trecute prin Corpurile legiuitoare şi nici autorizate de minister; iată sistema care este astăzi în vigoare în toată ţara şi care va urma dacă nu ne vom otărî de a da oarecare libertate comunelor de a îndestula trebuinţele lor, iată ce se va întîmpla dacă se va primi amandamentul onorabilului domnului Ioan Ghica; acest project are să se trămită îndărăt la consiliul judeţean, de acolo la Cameră şi apoi va veni la Senat, astfel că va trece poate trei ani de zile, şi în acest interval consiliul comunal trebuie să trăiască, să plătească cheltuieli pentru susţinerea sa şi buna ordine; trebuie să aibă fanare, trebuie să plătească poliţia municipală şi notarii; mai repet, dară, cum putem să apreciem noi asupra scumpului şi eftinului, căci mi se pare că după regularea economiei politice nu poate să fie în acord darea pe lumînări; nici într-o ţară din lume unde economia politică are profesori învăţaţi, să luăm de esemplu pe Francia, şi cu toate acestea vedem că sistema economiei politice şi sistema protecţionistă merge înainte; dacă voim a pune în aplicaţiune economia politică, ar fi mai bine să o punem după cum v-am spus, atunci cînd vom discuta projectul de maximum

de contribuţiuni ce trebuie a-şi permite de a înfiinţa fiecare comună, dară astăzi nu am face decît să lovim comunele supunîndu-le la cisla nelegiuită, supunîndu-le primăriei fără consimţimîntul guvernului [4].

„Dezbaterile Senatului",
Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 53, col. 2 — p. 55 col. 1; p. 56, col. 1; p. 57, col. 1.

NOTE

[1] Se discutau proiectele de legi pentru instituirea de noi taxe comunale în diferite localităţi din ţară. La Dorohoi se ceruse a se impune: caii de la harabale, carnea tăiată, găinile, raţele, curcile şi gîştele tăiate, ca şi antrepriza feredeului. I. Manu admisese a pune taxe pentru tăiatul vitelor, dar nu pentru al păsărilor, „pentru că cine-şi taie gîsca în public"? Măsura astfel luată îi viza numai pe evrei, constata I. Manu.

[2] Întrucît impozitele pe păsările tăiate îi aveau în vedere în primul rînd pe evrei, Ion Ghica zisese că autoritatea centrală trebuie să se îngrijească şi de ei ca parte a populaţiei ţării. Consumul de carne trebuie încurajat; o recomandă toţi economiştii şi moraliştii, căci „un om care nu mănîncă carne nu are nici puterea de lucra, nici inteligenţa lui nu se dezvoltă". Or, el a constatat personal că evreii din acest tîrg consumă doar 2—5 dramuri de carne pe zi. Aplicarea acestor taxe nu se putea face „fără inconvenient pentru igienă", de aceea cerea suspendarea lor.

[3] I. Ghica ceruse a se continua discuţia asupra taxelor pe păsări tăiate la Dorohoi şi se declarase împotriva luării lor precipitate în discuţie şi în bloc. K. îl sprijinise: „Domnilor, onorabilul domn Ion Ghica are dreptate. În adevăr, la proiectul de lege pentru taxele de la Dorohoi este şi o cestiune de principiu şi o cestiune de liber-arbitru şi prin urmare cred şi eu că ar fi bine a se face o a doua categorie pentru proiectul acesta de la Dorohoi", În sensul spuselor celor doi s-a şi votat.

Se trecuse apoi la discutarea proiectului privind înfiinţarea de noi taxe la Herţa. Aici Ion Ghica se împotrivise sporirii taxelor la gaz şi zahăr.

[4] Proiectele au fost luate în consideraţie.

Sesiunea 1869—1870

*Asupra răspunsului la mesajul tronului. Replică lui Chr. Tell**

Domnilor senatori, de mai nainte recunoaştem Senatului [1] dreptul de a ne cere seama de toate actele guvernului nostru, atît în întru cît şi în afară, şi de mai nainte iarăşi declarăm că nu avem cea mai mică pretenţiune că prin răspunsul la discursul tronului să dobîndim de la dumneavoastră un vot de încredere sau un bil de indemnitate.

Preşedintele [2] nostru a făcut numai o observaţiune ca Senatul să nu prejudece acum nici în favoarea, nici în contra miniştrilor, ci uzînd de sutele de mijloace cari le are, în toată libertatea să poată la timpul cuvenit a ne cere seama de toate actele noastre.

Însă este adevărat că aci, cum a zis onorabilul domn Tell, este o fineţă, în contra căreia noi trebuie să venim să cerem o nefineţă, o esplicaţiune francă.

Dacă se zice nimic mai mult, nimic mai puţin că ţara voieşte ca păzirea tractatelor să fie un adevăr, adică să respectăm tractatele în ce se atinge de drepturile puterilor străine şi totdeodată să se respecte şi de puteri în ceea ce se atinge de drepturile noastre, atunci priimim cu bucurie această frasă, însă nouă ni se pare că nu este aşa.

În esplicaţiunea dată de domnul Tell [3] eu cred că este o neînţelegere, şi acea neînţelegere am voi să dispară. Ce se zice în adresă: „de a ajuta guvernul ca să dea probe reale de statornica voinţă a ţărei de a se menţine în tractate, respectînd drepturile altora" eu socotesc, domnilor, că aci nu se cuvine să se zică „probe reale", căci poate că atunci am fi mai catolici decît papa, atunci ni s-ar cere ceea ce nu se cere nici chiar de străini. Noi sîntem astăzi în faţă cu tractate cari impun şi drepturi şi îndatoriri, zicîndu-se „că veţi ajuta pe guvern ca să aplice voinţa statornică a ţărei de a respecta tractatele şi în avantagiul ţărei, şi în avantagiul puterilor garante", primim şi noi. Iară nu sîntem de acord a ni se zice „ca să dăm probe reale în păzirea drepturilor cu puterile străine", căci dumneavoastră ştiţi foarte bine că poziţiunea noastră nu este aşa de bine determinată şi că sînt o mulţime de cestiuni unde poate ca interesele străine să fie în luptă cu interesele ţărei, şi negreşit că dumneavoastră nu voiţi ca să sacrificăm interesele ţărei intereselor străinilor, precum nu voiţi ca noi să adoptăm şi să urmăm o politică aventuroasă, o politică neconformă cu tractatele.

Iată, domnilor, singura noastră frică, singura noastră îngrijire în contra acestei frase calificată de onorabilul domn Tell de fineţă; noi nu

* Şedinţa din 22 noiembrie 1869. Senatul României.

am voi în răspunsul la mesagiul tronului să existe o fineţă, ci să se zică curat şi franc ceea ce voieşte ţara. Noi credem că ţara, precum şi Europa, voieşte ca noi să ne ţinem de tractate, să respectăm drepturile puterilor garante, dară totdeodată să punem aceeaşi energie ca să respectăm şi drepturile ţărei garan[ta]te prin acele tractate.

Iată, domnilor, ceea ce cerem, nimic mai mult, nimic mai puţin; socotesc că acesta este sentimentul dumneavoastră şi sentimentul onorabilului raportator [4], şi dacă este aşa atunci orice redacţiune va fi bine primită de noi.

Convine cu Chr. Tell *că mesajul nu trebuie discutat.*

Domnilor, onorabilul domn general Tell a pus un principiu, şi aplicarea cu sfinţenie a acelui principiu reclamăm şi noi: ca mesagiul să nu se pună în discuţiune şi ca drepturile Senatului de a ne cere seamă de actele noastre ministeriale să fie rezervate în toată a lor întindere, iată ce cerem şi noi.

Conform dară cu acel principiu, nu ne este şi nouă permis să zicem că ni se pare că o frasă din projectul de ad: esă nu corespunde la acel principiu? Că ni se pare că frasa aceasta iese din principiul care vi l-aţi tras, de a nu se prejudeca cestiunea ministerială?

În adevăr, dacă noi am veni cu un amandament şi v-am cere ca să afirmaţi în sens invers ceea ce se afirmă în project, ca să afirmaţi în favoarea noastră, atunci aţi avea drept să ziceţi că discutăm adresa. Dară noi ce zicem? Venim să vă rugăm ca să daţi la o parte ceea ce domnul Tell a zis că este o finete şi să puneţi: „Şi noi nu vom lipsi, Măria-Ta, de a ajuta guvernul ca să pună în lucrare energica şi statornica voinţă a ţărei de a se manţine în tractate, respectînd drepturile altora, pentru ca la rîndul ei şi ale sale să fie respectate".

Iată ce cerem şi noi, cerem tocmai aceea ce cereţi şi dumneavoastră. Ce este aici? Adunarea ţărei. Ce voieşte ţara? De a se respecta tractatele... veţi ajuta pe miniştri de a pune în lucrare voinţa ţărei... v-o spun, domnilor, că puteţi spune orice, dară frasa aceasta trebuie înlocuită cu alta. Şi, cînd cerem aceasta, ce cerem? Cerem să fie altfel decît cum vreţi şi dumneavoastră? Nu, domnilor, tot aceea, decît observ că este o chestie de redacţiune. Astfel, dumneavoastră aţi zis: intenţiunea noastră este să ştim tot, şi că ţara voieşte intactă şi statornică punerea în lucrare şi respectarea tractatelor. Înţeleg, aceasta se poate zice, dară să ziceţi că „vom ajuta pe guvern să dea probe reale", cum se zice aci, nu înţeleg, pentru că aceasta este o suspecţiune, sau şi chiar dacă nu ar fi, şi noi am bănui măcar că este, cum voiţi dumneavoastră să priimim să se pună această frasă? Aceasta, domnilor, repet, este suspecţiune şi prin urmare nu-şi are locul aci.

Dacă credeţi că urmăm o politică aventuroasă, dacă vedeţi în actele noastre vreo ilegalitate, puteţi să ne adresaţi interpelări şi noi să vă răspundem, căci aşa vrea Constituţia; sîntem la ordinile dumneavoastră. Dară astăzi tocmai cu ocazia adresei voiţi dumneavoastră să se pună asemenea cestiuni? Nu este locul aci a se spune nimic pentru, nici contra ministerului. De aceea vă rugăm să modificaţi această frasă cu cuvintele zise chiar de domnu[l] Costa-Foru, adică, că veţi „ajuta guvernul să pună în lucrare energica voinţă a ţărei etc.", dară nu ziceţi cuvinte de probe reale, pentru că atunci înţeleg că aceasta ar fi contra noastră [5].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 17, 19.

NOTE

[1] Se discuta textul răspunsului la mesajul tronului. După ce la discuţia generală nu luase nimeni cuvîntul, se trecuse la discutarea pe paragrafe. Al treilea suna aşa: „Am văzut cu o vie mulţămire că suveranii Europei v-a dat asigurări personale despre interesul şi solicitudinea ce au pentru statul român" (vezi continuarea în textul lui K.).

[2] Dimitrie Ghica.

[3] Ch. Tell zisese că e de acord cu această formulare neangajantă şi generală a textului, care nu mai poate suscita discuţii, dar Senatul trebuie să-şi rezerve controlul asupra actelor ministerului: „Fără să vă fim ostili, sîntem datori să facem observaţiunile cuvenite în privinţa conduitei dumneavoastră ministerială".

[4] G. Costaforu.

[5] Textul a fost votat în unanimitate (38 de voturi).

*În legătură cu constituirea comisiei bugetare a Adunării**

Domnilor, în cestiune de regulament, guvernul nu are să zică nici un cuvînt, însă aci este o cestiune mult mai importantă decît acea a regulamentului, cum a zis foarte bine onorabilul domn Iepureanu [1].

Domnilor, cît pentru mine, în abţinerile deputaţilor în loc de a vedea o indiferinţă pentru budget, văd, din contra, un semn că toţi, fără de distincţiune de partid, se interesează foarte mult la budget şi că toate opiniunile pretind că să fie reprezintate în comisiunea budgetară, pentru ca acolo fiecare să-şi zică cuvîntul său. Domnilor, aceasta ar avea şi un rezultat practic foarte bun, căci cu cît mai multă discuţiune se va face în comisiunea budgetară, cu atît mai mult se va da fiecărei opiniuni libertatea de a se esprima, cu atît mai bine va veni în urmă budgetul discutat şi cu atît mai în grabă veţi da ţărei ceea ce reclamă : un budget echilibrat.

Vă rog, dară, cu tot denadinsul, domnilor, ca de astă dată, cînd aţi arătat prin abţinerea domniilor-voastre ceea ce voiţi, să binevoiţi a face ceea ce a susţinut şi onorabilul domn Bosianu : numiţi o comisiune budgetară în care toate nuanţele să-şi aibă reprezintanţii săi, pentru că se cuvine ca la o cestiune atît de importantă fiecare nuanţă să zică cuvîntul său cît mai puternic şi cît mai bine esprimat.

Cît pentru guvern, repet încă o dată că el n-are nimic mai mult de zis decît că ar vedea cu mare bucurie ceea ce vede că e simţul dumneavoastră celor[l]alţi, adică o comisiune care să reprezinte toate nuanţele cari sînt în această Adunare.

Replică lui Al. Lahovari [2].

Sînt dator a protesta în contra cuvintelor onorabilului domn Lahovari, datoria mea ca ministru e ca să caut ca să întrunesc, iară nu să vin să acuz. Atît am făcut şi nimic mai mult. Am venit şi am zis : se vede că n-au urmat înţelegere sau că minoritatea este nemulţumită pentru că lăsaţi a fi reprezentată în comisiune numai o nuanţă sau două. Atît am zis şi nimic mai mult. Prin urmare, încă o dată protestez în contra imputărilor cari mi se fac de onorabilul domn Lahovari.

Asupra componenţei comisiei bugetare [3].

* Şedinţa din 24 noiembrie 1869.

Domnilor, permiteţi şi guvernului să zică un cuvînt în această cestiune.

Fac apel la patriotismul domniilor-voastre tutulor, daţi ţărei un budget şi, ca să daţi ţărei un budget, nu faceţi luptă asupra comisiunii budgetare.

Unii din dumneavoastră aţi lovit moraliceşte comisiunea aleasă şi tot dumneavoastră veniţi acum să ziceţi: „Domnilor, retrageţi-vă demisiunile". Aceasta nu se poate, domnilor, căci atunci cuvintele ce mi-a adresat onorabilul domn Lahovari într-adevăr că ar fi justificate. Eu am zis de la început că dumneavoastră din abţineri aveţi un interes mai mare, adică ca comisiunea să fie compusă din toate nuanţele, aşa am zis, şi conform cu cele zise repet şi acum: daţi budgetului o comisiune în care să fie reprezentate toate nuanţele. Cînd tocmai dumneavoastră aţi zis că nu reprezintă toate nuanţele a veni acum şi a voi să se îngreuie retragerea demisiunilor este a face ca Adunarea să se lovească ea însăşi de nulitate, ea însăşi se desputerniceşte. Dar aceasta cred că nu intră în intenţiunea domniilor-voastre. Vă conjur dară lăsaţi aceste *escarmouches*! Binevoiţi a pune ţara în poziţiune să aibă un budget. Nu vă faceţi iluziuni, domnilor; situaţiunea financiară merită toată serioasa luare-aminte din parte-vă, toată îngrijirea domniilor-voastre [4].

„Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 178, col. 1, 2; p. 1 179, col. 1.

NOTE

[1] Adunarea hotărîse ca la buget comisia să fie formată din 11 membri. Erau prezenţi 86 de deputaţi din cei 158 aleşi şi votul se făcuse avîndu-se în vedere majoritatea reglementară în raport cu acest număr minim, ceea ce a provocat protestele deputaţilor, stîrnite de N. Voinov. Manolache Costache Iepureanu, spunînd că e o problemă de „moralitate publică" şi că regulamentul Adunării fusese ignorat, şi-a dat demisia din comisie. C. Bosianu ceruse a se trece la un nou vot, care să ducă la alegerea unei comisii cuprinzătoare a tuturor nuanţelor politice din Adunare.

[2] Al. Lahovari spusese că în comisia bugetară aleasă se formase deja o majoritate şi o minoritate. Majoritatea, în chip vădit, ca să boicoteze lucrările Adunării, se abţinea de la vot, tratînd problema „ca un joc, ca o glumă". Se referise şi la K., care ţinuse partea celor ce s-au abţinut: „Las dară ca ţara, ca guvernul, afară de domnul ministru de interne, care după cuvintele sale pare că a adoptat pe *abţinut*, să aprecieze acest fapt, trăgînd dintr-însul toate consecinţele ce el poartă".

[3] În comisia bugetară fuseseră propuşi: Manolache Costache (cu 45 de voturi), I. Em. Florescu (44), Dim. Berindei (27), C. Esarcu (28), I. Maxim (35), C. Grădişteanu (26), I. Eliade (31). Se abţinuseră foarte mulţi votanţi (din totalul de 86). În această situaţie au demisionat toţi, cu excepţia lui C. Grădişteanu, care era absent, dar despre care G. Cantacuzino a declarat că se raliază gestului celorlalţi membri ai comisiei. G. Sefendache spusese, după demisia comisiei *in corpore*, că alegerea fusese legală, aşa că atitudinea membrilor ei era neîntemeiată. Cuvintele acestuia i-au determinat pe N. Voinov, Gr. Sturdza, D. Pruncu să facă o propunere: „Fiindcă alegerea comisiei budgetare s-a declarat legală, rugăm a se retrage demisiunile".

[4] După cuvintele lui K., propunerea a fost retrasă. În şedinţa din 25 noiembrie s-a procedat la un nou vot (la care au participat 91 de votanţi) şi au fost aleşi următorii: I. Em. Florescu (81 de voturi), Dim. Berindei (74), C. Grădişteanu (67), S. Mihalescu (63), C. Bosianu (61), L. Eraclide (48). Restul de cinci nu întruniseră majoritatea absolută şi s-a procedat la revotare. Aşa au ieşit: N. Aslan (57), G. Brătianu (47), V.A. Urechia (43), A. Holban şi Litinsky cîte 40 (a rămas cel din urmă). Manolache Costache şi-a dat demisia, „căci nu mă pot crede reprezentant al majorităţei acestei Adunări numai cu 43 de voturi". În locul lui, la al doilea scrutin, a ieşit Holban.

*Explicații în legătură cu latitudinea guvernului de a nu da publicității anumite acte, din oportunitate politică**

Niciodată n-am refuzat cereri [1] de asemenea natură ce mi s-au adresat și tot așa voi face și de aci înainte; însă, domnilor, dacă această datorie o recunosc, nu e mai puțin adevărat că nu putem face de aci un principiu absolut, un drept fără limite. Da, sîntem datori a da orice știință despre fapte împlinite; dacă însă e vorba despre o datorie fără margine, îmi veți permite a vă spune că aceasta nu o înțeleg. Binevoiască onorabilul domn Voinov a înțelege că în Ministerul de Esterne sînt lucrări importante, cestiuni de o ordine cari nu se pot comunica decît după apreciarea ministrului titular. În Camera engleză chiar, miniștrii încă au dreptul a uza de această rezervă cînd nu socotesc oportun a da oarecari științe, dară aci, în Țara Românească, cred că ar trebui lăsat acest drept ministerului față cu un deputat. Deputatul se poate plînge la Cameră și Camera va decide; dară nu pot priimi ca principiu absolut, nici eu nici colegii mei, că totul, fără nici o margine, să fie pe mesele cancelarielor. Cînd domnul ministru de resbel a zis: să nu se dea cutare hîrtie afară fără știrea mea, aceasta e lăsată la responsabilitatea domniei-sale. Sînt în Ministerul de Resbel hîrtii cari, în interesul țărei chiar, nu se pot arăta fără știrea ministrului; buna-cuviință și ordinea chiar nu permite aceasta.

În cît privește formele și maniera de a se esprima cineva, binevoiți, domnilor, a ne permite, ca miniștri, să uzăm și noi cel puțin de dreptul ce poate avea fiecare particular. Și ca particulari și ca miniștri sîntem în drept a cere și a pretinde reciprocitatea bunei-cuviințe cu care ne purtăm totdeauna.

Cînd noi ne-am permite către un particular și către un deputat ca dumneavoastră să vă adresăm hîrtii și misive neconforme... nu cu rostirea regulamentului, dară cu mai mult decît atît: cu buna-cuviință!? După cum dumneavoastră sînteți în drept a le refuza, permiteți-ne și nouă să nu priimim asemenea hîrtii. Domnul ministru de resbel e medicul onoarei sale și ca particular și ca ministru, și, cînd domnia-lui primește o hîrtie care socoate că domnia-sa n-ar putea-o adresa altuia, e în drept a o refuza. Onorabilul domn Radu [2], ați văzut cum prin propria domniei-sale autoritate privată, m-a făcut președintele dumneavoastră, și apoi a fugit; tot așa s-a adresat și către domnul ministru de resbel. Ei bine, domnilor, dați-ne această voie cum că, dacă primim niște asemenea adrese, să le refuzăm, fiindcă la rîndul nostru nu ne putem adresa nici noi într-un asemenea mod.

Replică lui Radu Mihail.

Permiteți-mi să vă rugăm să ne punem pe calea regulamentară. Cestiunea de a se vedea actele de la un minister sau de a nu se vedea nu poate să vie dinaintea Camerei de cîte ori, printr-o interpelare, ori prin o plîngere [sic!]; însă văd că prin interpelarea pentru Cuca Măcăi [3] a venit domnul Radu Mihail să se plîngă că miniștrii nu au voit să-i dea cutare sau cutare acte.

Ei bine, domnilor, venit-a această plîngere pe calea reglementară? Nu; vă rog dară să intrăm în regulament, să trecem la ordinea zilei, căci s-a făcut și plîngerea domnului Radu, s-a zis și cestiunea personală, s-a

* Ședințele din 25 și 26 noiembrie 1869.

răspuns, s-a vorbit cred destul, şi socot că nu e acum momentul cînd domnul Radu ar putea să pretindă Adunărei ca ea să hotărască ca miniştrii să nu fie stăpîni în camera lor. Vă rog să intrăm pe calea regulamentară.

„Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 180, col. 1, 2.

NOTE

[1] În şedinţa din 21 noiembrie 1869, G. Brătianu adresase o interpelare ministrului de război: „Care sînt rezultatele obţinute la ancheta judiciară şi militară de la Cuca Măcăi?". Radu Mihail spusese că a fost la Ministrul de Război şi a cerut actele anchetei, dar nu i s-au dat; le solicitase acum prin intermediul biroului Adunării şi îl ruga de aceea pe G. Brătianu să-şi amîne interpelarea pînă după sosirea lor. În mijlocul cuvintelor sale este o pauză, poate stenografii nu au putut prinde ceva, după care el a continuat: „... să se constate, domnilor, că domnul ministru de interne, domnul Kogălniceanu, este preşedinte în această Cameră; domnia-sa mă întrerupe şi nu mă lasă să vorbesc; dacă e aşa, eu mă duc".

K. n-a rămas dator impusivului deputat: „Socotesc, domnilor, că dumneavoastră m-aţi văzut cu toţii cît de liniştit am fost şi nu cred că mă veţi fi auzit zicînd vreun cuvînt care să fi putut întrerupe pe domnul Radu; onorabilul domn Radu este june foarte, foarte nerăbdător şi prin urmare i se permit aceste expresiuni puţin parlamentare şi modu[l] ieşirii domniei-sale din Cameră. Eu, ca ministru, sînt dator să constat atît, că nu am făcut nimic, nu am zis nimic şi să-mi permită domnia-sa a mă adresa măcar cu privirea, cu ochii la domnul preşedinte; dară, domnilor, m-am adresat cu ochii la domnul preşedinte, la toată Camera şi îndată cu toţii am înţeles că domnul Radu e afară din regulament, căci deodată a introdus fondul interpelării, în chiar acuzare[a] domnului ministru de resbel că nu i-a dat dosarul. Cum domnia-sa voieşte ca într-un mod indirect să ne facă a asculta toate acuzările ce aduce miniştrilor într-un timp cînd nu i se poate răspunde? Ei, domnilor, iată liberalismul cu care debutează domnu Radu". Ministrul de război vorbise după K. şi arătase că Radu Mihail şi-a formulat cererea cu expresii jignitoare, etichetînd drept „acte de vandalism" cele întîmplate la Cuca Măcăi. Apoi omisese formula de politeţe care se obişnuieşte a se pune la sfîrşitul unei astfel de cereri.

[2] Radu Mihail în şedinţa din 26 noiembrie se plînsese că ministrul de război l-a numit „puţin urban"; ceruse apoi, ultimativ, preşedintelui Adunării: „Vă rog să binevoiţi a stărui pe lîngă domnii miniştri de resbel şi de justiţie să ne trimită numai ancheta de la Cuca Măcăi şi vă rog să faceţi ca altă dată domnul ministru de rezbel să nu ne mai califice de neurbani cînd voim să ne îndeplinim datoria noastră de deputaţi".

[3] Vezi mai departe.

*Explicaţii asupra incidentelor de la Cuca Măcăi (Argeş), unde moşnenii s-au opus reprezentanţilor puterii executive**

Domnilor, rolul administraţiunii în această afacere[1] a fost foarte mărginit, dară fiindcă au urmat mai multe plîngeri şi mai multe tînguiri asupra acestui rol, oricît de unic **, ce a jucat administraţiunea în această afacere, sînt dator a vă arăta unde ea a fost vinovată şi unde nu.

Mai întîi, domnilor, ministerul a primit un raport de la prefectul de Argeş, prin care acesta cere să fie autorizat de a concentra la un loc un număr mai mare de dorobanţi decît cel ordinar, fiindcă moşnenii de la Cuca Măcăi se opun de a lăsa să se aducă la îndeplinire o sentinţă judecătorească care-i privea, şi că la întîia încercare făcută pentru aceasta au luat pe fugă şi pe judecător, şi pe procuror, şi pe subprefect, şi pe dorobanţi. Ei bine, înţelegeţi, domnilor, că eu ca ministru de interne, ca unul

* Şedinţa din 26 noiembrie 1869.
** Citeşte: *mic.*

ce sînt însărcinat a priveghea ca ordinea publică internă să nu fie turburată a trebuit ca mai întîi să fac ca legea să-şi aibă forţa sa, n-am putut permite o asemenea stare de lucrări anormale ca locuitorii să se răscoale în contra legii şi să nu o respecte — stare de lucruri care este constatată prin raportul pe care-l avem aci de la procurorul local. Se cerea de la administraţiunea locală ca să pună la dispoziţiunea procurorului un număr mai mare de dorobanţi, administraţiunea locală referă cererea ministerului, şi dacă, domnilor, administraţiunea locală poate fi acuzată de ceva, departe de a fi acuzată de prea multă rigoare, poate fi acuzată de prea multă condescendenţă către răsculători.

Nu trebuie să uitaţi, domnilor, că în timpul cînd s-a petrecut toate acestea domnul era afară din ţară, că atunci mai mult decît oricînd datoria noastră de miniştri era de a menţine neatinsă ordinea publică şi să înlăturăm cu prudenţă toate protestele cari ar fi ameninţat să o turbure. Ei bine, tocmai într-acel timp guvernul s-a trezit în mai multe locuri cu sentinţe cari trebuiau să fie esecutate, la esecutarea cărora locuitorii se opuneau cu forţă şi pe cari noi însă trebuia să le esecutăm, eram îndatoraţi să dăm tot ajutorul legal ca să fie esecutate.

Trebuia pentru aceasta negreşit pe de-o parte să fim foarte prudenţi, iară pe de alta trebuia să facem să se respecte legile ţării.

Aşa ne-am trezit o dată că la Tecuci 300 locuitori se împotrivesc — şi se împotrivesc cu sape, cu coase şi cu ciomege — la aducerea la îndeplinire a unei sentinţe care îi atingea; şi acei locuitori, după mai multe neorînduieli, au mers pînă acolo în disperarea lor sau mai bine în furia lor, că au dărîmat casele altor colomitori * de-ai lor cari se învoiseră cu proprietarul. Guvernul îndată a trebuit să ia măsuri să facă să înceteze acele nelegale neorînduieli, a trămis acolo o trupă însemnată de armată care să ajute la esecutarea legii. Sînt aci onorabilii reprezentanţi ai acelui judeţ; să declare domniile-lor, în conştiinţă, dacă acolo s-a urmat din partea armatei cea mai mică neorînduială, cel mai mic esces de orice fel...

O voce: Nu s-a urmat.

Nu, şi datorim din parte-ne cea mai mare recunoştinţă soldaţilor cari au fost acolo, oficerilor tutulor şi domnului comandant Racoviţă, sub a cărui comandă se afla trupa şi care a făcut să-şi aibă forţa sa legea, prinzînd pe răsculătitori, arestînd pe acei cari dedeseră foc celorlalţi colocuitori şi acestea fără să se comită cel mai mic esces.

Mai tot în vremea aceea primesc un raport de la domnul prefect de Argeş, prin care îmi arată că şi în judeţul Argeş s-a întîmplat un asemenea caz, că locuitorii se opun la aducerea la îndeplinire a unei sentinţe, şi adaogîndu-mi că procurorul, subprefectul, judecătorul şi dorobanţii au fost puşi pe fugă de locuitori. Daţi-mi voie aci ca să vă citesc depeşa pe care a trămis-o ministerul atunci prefectului de Argeş, pentru ca să vedeţi care era spiritul de care era animată administraţiunea atunci. Iată acea depeşă [2]. *(Citeşte.)*

Şi nu m-am mărginit într-atîta, domnilor, ci am supus cazul în cercetarea Consiliului de Miniştri şi Consiliul de Miniştri a zis ca aducerea la îndeplinire să se amîne pînă după cercetarea tutulor împregiurărilor. Dară ordinea publică trebuia să fie respectată, dară subprefectul, dară procurorul fuseseră maltrataţi, dară jandarmii fuseseră bătuţi şi negreşit

* Citeşte: *conlocuitori.*

că acei cari comiseseră acele delicte, că instigatorii răscoalei trebuiau să fie arestaţi.

S-a dat dară, în înţelegere cu colegul meu de la resbel, un număr mai mare de dorobanţi, cari au mers la faţa locului.

Colegul meu v-a spus ce s-a petrecut acolo, cum s-a făcut neînţelegeri, şi eu, în minutul cînd am primit ştiinţă despre acestea la Ministerul de Interne, deodată am văzut şi [în] ziarul „Românul" că la Cuca Măcăi s-au comis nişte atrocităţi foarte mari ; astfel încît la 22 septembre, cînd era să se esecute sentinţa, noi ne-am aflat în faţa denuncierii acestor atrocităţi şi a trebuit să stăm cu aducerea la îndeplinire a acestei sentinţe. Îndată corespondinţe în toate părţile ; întreb pe prefect ce este ? Prefectul îmi răspunde : pe onoarea mea, nu s-a făcut nimic.

Ce am făcut atunci ? Îndată m-am adresat la justiţie, la colegul meu de la justiţie, să trămită un procuror de curte care să meargă să cerceteze afacerea la faţa locului. Vine justiţia la faţa locului şi procurorul face un raport pe care-l veţi vedea şi în care zice că prefectul nu este vinovat [cu] nimic. Mă trezesc atunci cu o cerere de la reprezentantul acelor locuitori, zicînd că să dau judecăţei pe prefect.

Domnilor, este curios că reprezentanţii aceştia din toate părţile se caută după pasiunile politice, astfel încît de unde te vei uita nu vei vedea decît pasiuni. De altă parte, domnilor, ştiţi că nu este judeţ unde pasiunile politice să fie mai vii decît în judeţul Argeş. Aci sînt două partide cari se luptă şi Dumnezeu ştie pînă unde merg violinţele drepte sau nedrepte din partea lor, însă noi nu trebuie să ne uităm la luptele şi la violinţele lor, trebuie să ne uităm la fapte.

Răzaşii de la Cuca Măcăi se adresează la domnul Pantazi Ghica din judeţul Buzău, care este vechi în ceartă cu domnul Zisu, prefectul judeţului Argeş şi care ar voi care de care să-şi mănînce capul, şi aceasta mai ales din partea domnului Pantazi Ghica, căci domnul Zisu nu caută decît să se apere ; în toate zilele urmează arta violinţii, voind să-şi răfuiască între dînşii nişte socoteli vechi. Primesc dară la minister o petiţiune prin care zice că s-a constatat de către procurorul guvernului că prefectul este vinovat şi te rog să-l dai în judecată. Atunci îndată chem pe prefect şi-i zic : domnule, am să te dau în judecată ; prefectul îmi zice atunci : să mă dai, da, să mă dai în judecată şi să mă dai de trei ori în judecată, căci eu sînt nevinovat. Atunci eu primesc de la Ministerul Justiţiei drept răspuns următoarea adresă[3]. *(Citeşte.)*

Cînd mi-a zis un procuror general că autoritatea administrativă nu este vinovată şi pe de altă parte că a trămis înaintea justiţiei afacerea, eu nu puteam să mai dau în judecată pe un prefect, pentru că nu este bine ca la cea dintîi pîră prefectul să se dea în judecată. Şi atunci eu, la cererea ce mi-a făcut onorabilul domn Dimancea, am pus următoarea rezoluţiune[4]. *(Citeşte.)*

Prin urmare, vedeţi, domnilor, că eu nu puteam să trămit pe prefect înaintea justiţiei, căci trebuie să-l găsesc vinovat şi nu-l găsisem. Mai tîrziu, nemulţumit numai cu cercetarea procurorului, am cerut de la colegul meu de la resbel să se facă o cercetare pentru acelea ce se zice că s-au comis de către dorobanţi, şi iată ce se zice din raportul ce am primit în privinţa acestei cereri. *(Citeşte.)*

Domnilor, din acest raport eu am găsit purtarea subprefectului puţin corectă, pentru că nu trebuie să fie alături cu un proprietar împricinat,

ci să vie să arate casele delicvenţilor. Atunci eu îndată — şi aci răspund domnului George Brătianu, care zice că autorităţile se plimbă pe uliţe fără să fie pedepsite — şi îndată l-am şi destituit; şi iată cum am procedat: la 14 noiembre am primit comunicatul colegului meu şi la 19 am trămis prefectului de Argeş următorul ordin. *(Citeşte.)*

Iată dară, domnilor, în scurt ce a făcut administraţiunea. Nu am găsit pe altul vinovat decît pe subprefect şi l-am destituit; iară cît priveşte pentru dorobanţii cari s-au găsit vinovaţi ca făptuitori ai unor escese, onorabilul meu coleg de la resbel vă va spune ceea ce a constatat.

Pe marginea observaţiilor lui G. Brătianu *şi* N. Voinov [5].

Domnilor, nu am nevoie a repeti cuvintele zise de domnul ministru preşedinte şi cari sînt simţite de guvernul întreg. Discute-se trei zile, amînarea nu o putem primi şi iată pentru ce: să-mi permiteţi să atrag atenţiunea dumneavoastră asupra oarecăror împregiurări; cînd s-a vestit interpelarea, am venit şi am rugat pe domnul George Brătianu să binevoiască a consimţi ca această interpelaţiune să se facă după ce se va discuta şi vota adresa la tron...

O voce: Aşa este.

Am zis: pe urmă veţi intra la ceartă cu miniştrii, dară vă rog să finim mai întîi datoriele noastre de convenienţă către tron. Onorabilul domn Brătianu a refuzat.

Pe urmă domnul preşedinte l-a rugat să consimtă la o amînare; domnia-sa a zis: consimt pînă după venirea actelor. Astăzi am avut onoare să-l rog în particular ca să amîne: 1, pentru că nu venise actele şi al 2-lea fiindcă eu sînt chemat la Senat la o oră, dară domnia-sa mi-a refuzat cererea. Acum, după ce noi am cerut amînarea şi am fost refuzaţi necontenit, după ce am intrat în mijlocul discuţiunii, se zice: amînare!

Vedeţi dară că aceasta nu este nici drept, nici echitabile; noi am zis: lăsaţi pe urmă, 1, pentru votarea discursului la tron, 2, pentru lipsa dosarelor şi 3, pentru că eram chemat la cealaltă Cameră, care şi ea are acelaşi drept la respectul guvernului ca şi această Cameră, şi cu toate acestea am fost pus în poziţiune de a nu răspunde la chemarea de la Senat, căci, ca ministru de interne, trebuia să răspund, pentru că se atinge de administraţiune; acum, se cere amînarea.

Vă conjur, discutaţi cît poftiţi, dară nu amînaţi, căci nu putem primi această situaţiune.

Domnul Voinov a zis că era bine să se dea şi prefectul în judecată, fiindcă presa o cere. Da, presa are mare titlu la respectul fiecăruia, cînd presa se ţine în marginile ei; dară cînd presa cunoaşte hotărîrea guvernului de a nu face procese de presă şi fiecare vorbeşte cum vrea, apoi se cuvine ca noi să ţinem seamă de această presă care nu mai are nici o margine? Apoi dacă am primi de bune toate cîte se zic de acel fel de presă, apoi atunci ar trebui să ne ducem cu toţii, mai cu seamă eu cel întîi, căci mie îmi zice şi asasin! Înţeleg a mi se vorbi de presa care ştie a-şi pune oarecare margini, dară acum se întîmplă că nu ne mai putem ţine de vocea cutărui sau cutărui ziar, care nu mai este un ziar, ci un pamflet.

Cît pentru mine, cu tot respectul care-l am pentru presă, nu pot da în judecată pe prefect, căci dacă vocea presei este respectabilă, apoi vocea agentului justiţiei, a procurorului curţei comunicată ministerului într-un mod legal, asemenea este foarte respectabilă.

Voiți discuțiunea? Poftiți, iată dosarul, dară amînarea nu o putem primi [6].

„Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 180, col. 5 — p. 1 181, col. 1, 5; p. 1 182, col. 1.

NOTE

[1] Vezi și intervenția precedentă. G. Brătianu interpelase asupra incidentelor de la Cuca Măcăi. În septembrie prefectul se dusese acolo cu 150—200 de dorobanți ca să împlinească o delimitare de hotar între doi particulari — Vărzaru și D. Haciulea — și moșnenii din sat, potrivit unei sentințe judecătorești. Aceasta era definitivă din 1846, dar nu putuse fi aplicată din cauza rezistenței moșnenilor. Dorobanții, la împotrivirea și de această dată a țăranilor, devastaseră satul.

[2] Vezi telegramă către prefectul de Argeș din 7 octombrie 1869, în *Scrisori. Note de călătorie...*, p. 144. Pentru desfășurarea răscoalei: A.Z.N. Pop, *Cuca Muca în semnificația Plugușorului*, în „Revista de folclor", III, 1959, nr. 3, p. 91—100; K. avea să polemizeze pe această temă cu „Românul" în coloanele foii „Adunarea națională", I, 1869, nr. 52, p. 1 (6 noiembrie).

[3] Nu am găsit adresa ministrului de justiție!

[4] Nu am găsit cererea lui Dimancea!

[5] G. Brătianu și N. Voinov ceruseră a se amîna discuția pînă ce guvernul va depune pe biroul Adunării dosarele afacerii de la Cuca Măcăi. În acest sens Nicolae Voinov depusese chiar o propunere.

[6] Adunarea a închis incidentul și a trecut la ordinea zilei.

*Răspunde interpelării lui I. Maxim în legătură cu prelevarea ilegală a unor contribuții bănești în județul Vlașca**

Domnilor, mai întîi de toate protestez în modul cel mai categoric că nici într-un județ, nici într-o comună, către nici o persoană, guvernul în totalul său și eu, ministru de interne, în persoana mea, n-am dat ordine nici direct, nici indirect, nici în scris, nici verbale, cum că să facă strîngeri de bani sau orice alt, pentru a se manifesta devotamentul către dinastia noastră. Sînt convins, domnilor, că, oricare vor fi despărțirile noastre ca partite, țara aceasta are devotament către tron și dinastie! *(Aplauze.)* Nici avem trebuință să reglementăm manifestațiunile de devotament, nici să le ordonăm, nici să luăm inițiativa. Deci, domnilor, șoaptele acelea sînt șoapte ca toate șoaptele!... Nu voi să zic mai mult nimic. Manifestațiuni prin daruri nu s-a făcut decît în trei locuri; aci în comuna București. Primarul [1] e aci, fac apel la onoarea sa și la întregul consiliu comunal și-l desfid să spuie dacă guvernul, dacă ministrul de interne, direct sau indirect, a venit să zică: ia inițiativa cutărei sau cutărei măsure...

A doua manifestațiune s-a făcut de comuna Iași, a doua reședință a domnitorului. Acolo e primarul o persoană foarte onorabile, un membru al guvernului trecut, al cărui organ — al guvernului trecut — ne-a acuzat pe noi că am ordonat asemenea împliniri. Ei bine, somez pe onorabilul domn Gusti primarul înaintea țării, cum l-am somat și în particular, să spuie dacă a primit asemenea ordine pe orice cale, direct sau indirect, de la acest minister.

* Ședința din 26 noiembrie 1869.

Al treilea manifest a fost în Vlaşca. Asemenea şi aci protestăm în chipul cel mai solemn că nici direct, nici indirect n-am zis, n-am făcut nimic. Cea mai mare greşeală ce se poate imputa e că acel june prefect a venit de două ori în Bucureşti şi a trămis şi pe directorele său ca să ia de la mine dezlegări pentru primirea domnitorului şi a socotit ca un merit pentru dînsul să-mi facă din această cestiune o surpriză. Da, supriza pentru guvern... a fost tot astfel ca şi pentru dumneavoastră ; a fost un esces de zel necuvenit, nepotrivit.

După ce am auzit, l-am chemat şi l-am întrebat. Ce mi-a spus? Mi-a spus : recunosc că am făcut, însă n-am fost eu care am luat iniţiativa, a fost consiliul, a fost cetăţenii cari au socotit de cuviinţă ca Vlaşca să se distingă ; greşeala mea a fost că am intervenit. Chiar acele organe cari caută să acuze pe guvern au zis că acest tînăr care pînă acuma a fost nestropit e cu neputinţă să fi făcut aceasta din iniţiativa lui. Ei bine, acel tînăr în demisiunea lui zice : îmi dau demisiunea fiindcă mă găsesc că am greşit făcînd aceasta fără autorizare.

Acum cînd în această ţară s-au făcut atîtea subscripţiuni, şi fel de fel, şi pentru particulari *(aplauze)*, voiţi să ziceţi că nu este destulă dezaprobare ca acel tînăr care singur se pedepseşte şi-şi sfărîmă cariera, voiţi să-l daţi în judecată? Îl dau. Eu nu am făcut deocamdată decît i-am primit demisiunea şi i-am dat o descuviinţare. Veţi vedea mai tîrziu că pe un subprefect care a voit să sustragă ordinile l-am destituit, prefectului i-am primit demisiunea. Mai deunăzi am auzit că într-o comună s-a făcut o cislă *, am scris îndată prin telegraf, şi onorabilul domn Maxim a văzut depeşa ; am dat ordine ca să se urmărească cei ce au făcut aceasta.

Ei bine, daca credeţi că nu este destul aceasta, eu nu fac cestiune de cabinet, îl dau şi în judecată. Dacă vor fi ordine directe, primarul are să se justifice prin ordinele prefectului. Cît pentru mine, eu zic că n-a fost decît o greşeală pornită dintr-un esces de zel, însă nepotrivit, necuviincios ; de aceea am crezut să uzez de oarecare indulgenţă, cu atît mai mult că acei cari au denunţat fapta sa au declarat că era un tînăr nestropit, un tînăr demn, precum îl şi vedem. Aceasta este crima lui, pentru că a greşit, dară nu cu un scop rău, n-a făcut subscripţiuni ca să-şi facă cai şi trăsuri.

Replică lui N. Voinov [2].

Eu n-am zis că i-am dat în judecată, ci am zis că astăzi am văzut o cislă şi am zis că acei cari au făcut şi au ordonat acea cislă să fie urmăriţi. Dacă s-a făcut această cislă din ordinea subprefectului, va fi dat în judecată subprefectul ; dacă subprefectul a făcut din ordinea prefectului, va fi dat în judecată prefectul ; şi mai departe, dacă prefectul va fi ordonat din ordinul ministrului, ministrul va fi dat în judecată [3].

„Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 182, col. 4, 5.

* Repartizarea proporţională a contribuţiilor.

NOTE

[1] G. G. Cantacuzino.

[2] N. Voinov se declarase satisfăcut că subprefectul care a manifestat exces de zel în stringerea acelor subscripţii şi-a dat demisia. Cerea însă ca acei consilieri comunali care fuseseră implicaţi să nu fie daţi în judecată, cum preconizase K., ci doar ministrul de interne „să-i descuviinţeze".

[3] S-a trecut la ordinea zilei.

*Pe marginea proiectului de lege pentru acordarea unei „recompense viagere" părinților lui D. Pop Marțian**

Domnilor, sînt dator mai întîi a face o scuză și o rectificare. Onorabilul meu coleg nu a zis că Senatul a votat sumele cele mari, ci a zis: s-a votat. Și aceasta este un fact pozitiv, nu avem decît să căutăm rubricile din budgetul statului și a Casei pensiunilor, și onorabilul domn Tell, care a fost acolo, știe mai bine decît mine că sînt sume foarte mari votate, și colegul meu nu a zis decît că s-au votat.

În cît se atinge de meșteșugul cu care onorabilul domn Tell [1] zice că guvernul știe să ceară și să stoarcă bani, mărturisesc că această dată meșteșugul nostru este foarte mic în fața meșteșugului cu care domnul Tell a tratat cestiunea; căci domnia-sa, cu foarte mult talent și meșteșug, voiește să vă facă să refuzați un mic ajutor la doi oameni din cari cel mai tînăr este de 70 ani, spuindu-vă că prin aceasta veți crea un precedent fatal, căci pînă acum se răsplătea numai femeia și urmașii funcționarilor și de acum înainte, votînd dumneavoastră, aveți să puneți principiul de a se răsplăti și ascendenții! Ei bine, este un meșteșug de a captiva buna dumneavoastră voință, dară nu este esact. Dumneavoastră, votînd astăzi 4 800 lei vechi pe an la doi bătrîni, nu votați decît atît și nu statorniciți nici un principiu în favoarea părinților funcționarilor; votînd, dați curat și simplu 4 800 lei pe an părinților unui om care a servit pînă la moarte, bolnav, pînă la mormînt a lucrat pentru această țară, și care, dedat cu totul științei, nu a voit să aibă altă familie decît pe bătrînii săi părinți, n-a luat femeie, n-a făcut copii, pentru ca dumneavoastră să votați femeiei și copiilor leafa sa întreagă de 2 500 lei pe lună; pe an 30 000.

Venim să cerem nu pentru funcționarul, ci pentru Marțian [2], care este singurul om care a înzestrat țara și literatura noastră cu cărți de statistică și care a organizat statistica puțină ce avem.

Domnilor, aveți să votați 4 800 lei vechi poate numai pentru un an sau doi, și nimic mai mult.

Dreptul Senatului este absolut și nu-mi permit eu să-l pun în contestațiune, însă este și altă Cameră, care și aceea are punga țărei. Aci nu voim deloc a ataca dreptul Senatului de a refuza, citez numai un fapt, cum că acest mic ajutor s-a votat mai în unanimitate de Camera deputaților.

Și precum dumneavoastră chemați în ajutorul tezei ce susțineți toate mijloacele, permiteți-mi și mie să zic că acest project s-a votat de Camera cea[l]altă mai în unanimitate, și tot astfel mă voi sluji și în cea-[l]altă Cameră de legile cari s-ar vota în Senat mai în unanimitate, căci noi găsim o mare greutate în numărul mare al votanților.

Acestea zise, domnilor senatori, declarăm încă o dată că Senatul are dreptul absolut de a refuza acest project, însă ne veți permite să zicem că am vedea cu părere de rău un asemenea refuz asupra unui project care nu are de object o recompensă națională, ci numai ca un mic ajutor acelor doi bătrîni, cari de la moartea fiului lor sînt cu totul fără mijloace. 400 de lei vechi, iată ce vă cerem. Acum Senatul va vota cum va socoti de cuviință, noi credem că ne facem datoria de miniștri și de români făcînd apel la sentimentul de generozitate al onorabilului Senat.

Replică generalului Chr. Tell [3].

* Ședința din 27 noiembrie 1869. Senatul României.

Domnilor senatori, vă mărturisesc că mă aşteptam din partea onorabilului domn Tell la un mic cuvînt de mulţumire, iară nu la nemulţumiri şi la acuzaţiunea că noi, viind înaintea domniilor-voastre şi susţiind acest project, mecunoaştem * drepturile domniilor-voastre şi lipsim respectului ce datorăm Senatului.

Socoteam, din contra, că dumneavoastră, în prezentarea acestui project înaintea Senatului, veţi recunoaşte că gîndim altfel decît alte ministere.

Cum, domnilor? Ministerul trecut supune la sancţiunea domnitorului un project de lege care n-a trecut înaintea domniilor-voastre, şi noi găsim acel project de lege sancţionat prin decret şi pus în lucrare, şi luăm acel project sancţionat — sancţiunea fiind în răspunderea puterii esecutive de atunci — şi-l aducem înaintea domniilor-voastre, îl supunem înaintea onorabilului Senat, şi aceasta nu este doveada cea mai mare de respectul drepturilor Senatului?

Îndreptăm un lucru neîndeplinit, venim şi aducem înaintea domniilor-voastre nu un project de lege, dară chiar o lege, căci deşi afară din regulă, dară era investită de sancţiunea domnească; şi aceasta nu dovedeşte respectul nostru?!

Las pe onorabilul domn Tell să se rostească singur şi să zică dacă noi am călcat drepturile Senatului şi daca noi, din contra, nu venim şi le recunoaştem în chipul cel mai oficial, şi nu ştiu daca mulţi miniştri ar mai fi făcut aşa.

Gîndiţi, domnilor, bine, cum că aşa cum s-a pus cestiunea nu meritäm un refuz, noi n-am aplicat projectul de lege nesupus domniilor-voastre, ci din contra, vă aducem acest project ca să îndreptăm o ilegalitate.

Cum? Onorabilul domn Tell vine şi protestează în contra teoriei care am pus-o eu numai în treacăt, cum că fiecare Cameră este absolută în deciziunile sale şi că nu trebuie deloc să ţină seamă de votul altei Camere. Pentru partea întîi, am zis-o din început şi o zic şi acum că sînt de acord cu domnul Tell. Dreptul Senatului este absolut de a aproba sau de a refuza. Asemenea şi acum, cînd Senatul va refuza acest mic ajutor, va uza de un drept al său, şi noi nu avem decît a ne pleca capul, deşi cu părere de rău. Vedeţi dară că nu zic că Senatul este o superfetaţiune **.

Şi dacă îmi este permis să zic şi eu un cuvînt, Senatul ştiţi foarte bine la început de mulţi ani prin cine s-a introdus... Nu este dară o superfetaţiune, nu pot eu să o zic; dară voi zice ceea ce este şi ceea ce va fi de acord cu constituţiunile cele mai liberali, ceea ce va fi de acord cu Constituţiunea Angliei, prototipul constituţiunilor, şi voi face întrebare onorabilului domn Tell să-mi spună: oare Camera Pairilor din Anglia nu ţine seamă în toate cestiunile de bani de voturile Camerei Comunelor?

Cine zice cum că votul Camerei Pairilor nu este absolut, că dreptul său de a refuza nu este fără margini? Dară voi ruga pe onorabilul domn Tell să căutăm în istoria parlamentarismului din Anglia şi vom vedea că foarte rareori Camera Pairilor, în materie de dări, a votat altfel de cum a votat Camera Comunelor.

Eu nu socotesc că aş lipsi de respectul către Camera de jos cînd mîne se va cerceta proiectul de lege pentru organizaţia bisericei române şi mă voi servi cu argumentele morale despre marea majoritate ce acest project a dobîndit în Camera de sus; nu cred că prin aceasta voi fi bănuit

* Din fr. *méconnaître*, a nu recunoaşte.
** Din fr. *superfétation*, lucru sau adaos inutil.

că voiesc a surpa prestigiul celei[l]alte Camere. Daca într-o țară liberă opiniunea particulară chiar cată să influențeze asupra guvernului, cu atît mai mult opiniunea Corpurilor legiuitoare trebuie să serve ca autoritate morală în cestiuni de asemenea natură. *(Semne de aprobare.)*

Greșeală nu este și nu ar fi fost, daca s-ar fi zis că voturile Camerei și ale Senatului au greutatea lor, ci greșeală a fost că s-a zis că voturile Senatului nu au valoare, căci Senatul este o superfetație. Este cu totul altfel; noi zicem din contră: zicem că hotărîrile Camerei de sus au o mare greutate.

Ministerul trecut a zis că voturile acestuia nu au valoare pentru că Senatul este o superfetație. Așadară, vedeți că noi sîntem puternici pe drumul acesta; și fac apel la sentimentul de mare dreptate și multă înțelepciune a domnului Tell, și singur trebuie să recunoască că este deosebire între ministerul trecut și cel de astăzi; noi respectăm corpul acesta.

Prin urmare, domnilor, cînd venim astăzi a vă ruga să dați obolul dumneavoastră acelor bătrîni, vedeți că venim tocmai fiindcă voim să ne ținem în stricta legalitate.

Vă rog dară, domnilor, să dați obolul acestor bătrîni cari au dat României un mare economist și un vrednic și onorabil funcționar, și prin aceasta nu veți crea un rău precedent, ci veți face cum s-a făcut în vechime acelui părinte care a dat Atenei sau Spartei un bun cetățean. Iată, domnilor, ce dorim noi, și nimic mai mult.

Din nou răspunde generalului Chr. Tell [4].

Domnilor, sînt dator, cu atît mai mult că onorabilul domn ministru președintele nostru [5], nu este față, să iau apărarea sa. Pînă la dovadă contrarie, eu cred că memoria generalului Tell în cazul de față îl înșală...

Domnul Tell: Binevoiește a citi procesele-verbale.

Am fost împreună în Cameră cu domnul Dimitrie Ghica, deputatul, și mai totdeauna am fost împreună de aceeași opiniune. Cunosc opiniunea președintelui consiliului și nu cred că domnia-sa, mai nainte de toate eminamente conservator și om de ordine, să poată zice că Senatul este o putreziciune, cînd acest corp face parte din Constituțiune, pe care a votat-o și ca deputat și ca ministru. Trebuie să fie o eroare din partea domnului Tell. Eu unul nu cred că domnul Dimitrie Ghica, ca deputat, să fi zis asemenea cuvinte, fiindcă cunosc sentimentele sale și respectul ce are către Senatul României. Sînt dator să o spun aceasta sus și tare; președintele consiliului împreună cu noi toți respectăm Senatul și declarăm că pentru noi Senatul, parte integrantă a Constituțiunii, este o instituțiune care va fi respectată în toată puterea cuvîntului.

La o remarcă a deputatului I. Deșliu [6].

Domnilor, regret că domnul Deșliu a pus în joc numele măriei-sale; sînt lucruri, domnilor, cari se simt, iară nu se spun. Aci nu e în joc măria-sa, ci guvernul. Este un project de lege pe care guvernul a socotit că trebuie să-l aducă înaintea domniilor-voastre și onorabilul domnul general Tell nu poate să facă altfel decît să recunoască că bine am făcut. Acum, deosebirea între noi și domnia-sa este aceasta: domnia-sa zice: "Refuzați, domnilor, pensiunea, pentru că numai astfel afirmați drepturile Senatului". Noi zicem din contra: „Afirmarea drepturilor Senatului stă în prezentarea acestui project, și această afirmare s-a făcut de către guvern, care vi l-a adus înaintea dumneavoastră, afirmarea stă în discuțiunea care o faceți,

afirmarea drepturilor dumneavoastră stă în votul care îl veţi da". Guvernul v-a adus acest project, pe care l-aţi studiat; discuţiunea s-a urmat şi dumneavoastră veţi vota. Iată afirmarea drepturilor Senatului. În respingerea projectului ştiţi ce este, domnilor? Nu este rezolvarea unei cestiuni de principiu, ci este refuzul pur şi simplu a unei bucăţi de pîne ce se cere a se da la doi bătrîni. Iată cestiunea, domnilor, nimic mai mult, nimic mai puţin, rog şi conjur pe onorabilul domn general Tell să binevoiască a dezbrăca această cestiune de toată partea sa politică şi constituţională, unde sînt de acord cu domnia-sa, actele noastre o confirmă aceasta, mîne vom aduce alte projecte tot astfel, şi domnia-sa iarăşi poate să aducă şi să afirme o teorie constituţională, pe care o primim şi noi; recunoaştem că afară de budget nici o lege nu poate să se supună sancţiunii domnului fără ca, precum o cere şi Constituţiunea, să vină şi înaintea dumneavoastră. Ei bine, domnilor, cînd profesăm, cînd practicăm aceasta, în ce oare drepturile Senatului nu sînt afirmate?

Apoi chiar aceasta, că un decret cu sancţiunea domnului vine înaintea dumneavoastră, ei bine, aceasta nu este dovada cea mai mare cum că drepturile dumneavoastră sînt recunoscute de guvern şi recunoscute de către toţi acei cari sînt aci, fie ca senatori, fie ca miniştri?

Rog pe onorabilul domn general Tell, îl conjur, fac apel la sentimentul domniei-sale să dezbrace această cestiune de partea sa politică, cum o dezbrăcăm şi noi...

Domnul general Chr. Tell: **Nu pot.**

Nu ştiu pentru ce...

Domnul general Chr. Tell: **Să dăm o probă despre independinţa Senatului.**

Probe despre independinţa Senatului e întru aceasta: noi am adus aci, înaintea dumneavoastră un project, pe care dumneavoastră l-aţi discutat şi pe care l-aţi respins în secţiuni, iată act de independinţă. Şi acum venim să zicem: domnilor, sîntem de acord asupra principiului împreună cu toţii. Ce cerem acum? Venim, dezbrăcînd cestiunea de partea dreptului şi de principiu, şi ca români, dacă nu ca miniştri, vă zicem: domnilor, gîndiţi-vă la un moşneag de 80 ani şi la o babă de 70, daţi-le 12 galbeni pe lună; aceasta o cerem, iată tărîmul şi nimic mai mult.

Acum, domnilor, venim alminterea, dacă domnul general Tell găseşte alt mijloc de făcut, binevoiască a ni-l arăta...

Domnul general Chr. Tell: **Găsesc alt mijloc.**

Care mijloc?

Domnul general Chr. Tell: **Mijlocul este acesta: din 800 mii lei ce Ministerul Cultelor are pentru mili, să faceţi pensiune, iară nu să veniţi să ne înjosiţi.**

Noi nu venim să înjosim pe nimeni, dară domnul general Tell voieşte ca părinţilor lui Marţian să-i dăm 50 lei pe lună milă? Căci ministerul numai atît poate să facă.

Domnul general Chr. Tell: **De ce numai atît?**

Pentru că după lege numai 50 lei se poate da, cel puţin aşa ştiu eu.

Dacă domnul general Tell socoteşte că noi contrazicem spiritul domniei-sale de independinţă cunoscut, dacă domnia-sa socoteşte că noi aci voim să punem în îndoială sau să slăbim cît de puţin dreptul Senatului, noi protestăm şi declarăm că aceasta nu este în intenţiunea noastră, şi doveadă este actul care-l înfăţişăm.

Dacă este să ne punem pe un alt tărîm, pe un tărîm pe care nu ştiu cum să-l calific, noi nu putem să facem alt decît să zicem : votaţi cum voiţi. Ne-am făcut datoria ca miniştri şi ca români, şi nu punem nici un amor propriu în această cestiune. Votaţi cum vreţi voi şi cum veţi socoti, căci mai zicem : vă recunoaştem dreptul plin şi întreg şi nu este cestiunea de negare de drept, este cestiunea de o bucăţică de pîne dată într-un chip onorabil, iară nu cu despreţ. Atît şi nimic mai mult [7].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 34, 35, 37, col. 1; p. 38, col. 2 — p. 39.

NOTE

[1] Adunarea votase un ajutor viager lui Samuil şi Anei Marţian, părinţii lui Dionisie Pop Marţian, de 400 de lei pe lună. Comitetul delegaţilor Senatului respinsese această concluzie, motivînd că Senatul nu poate da ajutoare viagere, ci numai pensii sau recompense viagere. Din comitet făcuse parte şi Ch. Tell, care, după prezentarea raportului, luase cuvîntul ca să-l motiveze. Prima frază a lui K. trebuia să-l corecteze pe Tell, care, la rîndul său, îl citase pe ministrul de finanţe. Şi la unul şi la altul citarea este defectuoasă. Ministrul de finanţe, regretînd concluziile comitetului, ceruse „ca să acorde părinţilor lui săraci o mică răsplătire care e cu totul neînsemnată, pe lîngă altele ce s-au acordat cu mai multă prodigalitate". Iar Ch. Tell spusese : „Domnul ministru ne face o imputare nemeritată, căci domnia-sa zice: aţi acordat atîtea recompense cu atîtea sume însemnate şi acum mare lucru este dacă veţi da şi aci o sumă mică?"

În continuare Tell se lansase în considerente despre pericolul precedentului ce s-ar crea şi amintise că niciodată recompensele nu au venit din iniţiativa Senatului, ci a guvernului, care „cu meşteşugul cel mare" reuşise a le trece prin Corpurile legiuitoare.

[2] Pentru D. P. Marţian, vezi V. Slăvescu, *Viaţa şi opera economistului Dionisie Pop Marţian (1829—1865)*, I—II, 2 vol., Bucureşti, 1943, I, 601 p. + VII pl.; II, 460 p.; Dan Berindei, *D. P. Marţian şi Congresul de statistică din Berlin, septembrie 1863*, în „Hrisovul", VII, 1947, p. 169—181.

[3] Ch. Tell, care făcuse parte, cum aminteam, din comitetul delegaţilor Senatului, combătea cu ardoare proiectul, nu atît pentru obiectul în sine, cît pentru lezarea demnităţii Senatului, pentru transformarea sa „în a cincea roată la car".

[4] Ch. Tell spusese : „Domnul preşedinte al consiliului, al cabinetului actual, ca deputat, a zis mai mult decît atîta : nu a zis că Senatul este o superfetaţiune, ci a zis că Senatul este o putreziciune".

[5] Dimitrie Ghica.

[6] I. Deşliu zisese că dispreţul guvernului pentru Senat este evident pentru că a obţinut sancţiunea domnească pe proiectul de lege şi apoi l-a adus în dezbaterea Senatului. Numai că, fiind vorba de implicarea capului statului, Senatul nu putea face altceva decît să primească proiectul.

[7] Proiectul a fost primit cu 23 de voturi pentru şi 20 împotrivă.

*Răspunde unei interpelări a lui L. Eraclide în legătură cu întîrzierea tipăririi proceselor-verbale ale şedinţelor Adunării în „Monitor"**

Onorabilul domn Epureanu [1] a exprimat în cuvintele domniei-sale opiniunea şi dorinţa dumneavoastră [a] tutulor, şi pot zice chiar dorinţa ţărei, precum şi datoria guvernului ; căci este bine ca „Monitorul" să publice de a doua zi chiar dezbaterile. Noi din toate puterile noastre voim să

* Şedinţa din 28 noiembrie 1869.

ajungem la îndeplinirea acestei trebuinţe. Însă iată cum este situaţiunea, şi vă rog ca dumneavoastră să invitaţi pe biurou sau să însărcinaţi pe alţi dintre dumneavoastră ca să meargă la tipografie să constate la faţa locului cele ce voi avea onoare să vă spun, şi pe urmă să avizăm împreună la mijloacele practice ca să facem ca „Monitorul" să poată fi pus în poziţiune de a publica de a doua zi chiar dezbaterile Adunărei. Prin urmare, vedeţi că recunosc şi eu trebuinţa aceasta şi vin şi reclam concursul dumneavoastră ca să o pot întîmpina.

Iată acum cestiunea: tipografia statului se afla transportată la şcoala zisă mai înainte de arte, la cişmeaua Mavrogheni. Ei bine, o tipografie mare cum este a statului, care are douăsprezece machine mari, nu se poate strămuta în trei zile şi să poată îndată funcţiona; eu am găsit-o acum strămutată în două locuri; apoi am mai găsit lucrări înaintate pentru ca această tipografie să funcţioneze cu vapor, şi cari erau puse numai pe cale de esecutare, însă neesecutate; de-abia de două luni de zile am primit machinele şi am putut să încep şi zidirea. Acum sînt abia trei zile de cînd a început a funcţiona cu vapor; sper că în 15 zile toate machinele vor putea funcţiona.

Vedeţi dară că şi aceasta a adus o întîrziere oarecare în lucrările tipografiei. De altă parte, la finitul anului este ştiut că tipografia statului este mai cu deosebire împovărată cu lucrări, căci fiecare minister mai întîi vine cu budgetul şi pe urmă cu sute de mii de coale de registre şi instrucţiuni şi altele pentru anul viitor.

Iată ce este astăzi. Cred însă că în 10 sau 15 zile tipografia statului, pusă în mişcare prin vapor cu 12 machine mari, va putea corespunde la dorinţele şi trebuinţa ca procesele-verbali să se publice a doua zi. Şi ca dumneavoastră să vă convingeţi dacă este aşa, vă rog să însărcinaţi pe biurou să otărască ora cînd putem merge împreună ca să se constate la faţa locului şi imperfecţiunile, şi lucrările ce mai sînt. Vedeţi că nu viu să apăr ceea ce este, că din contra arăt defectele.

În ceea ce se atinge de publicarea proceselor-verbali în corpul „Monitorului" sau să se publice separat deodată cu „Monitorul", cred că este tot una, fiindcă suplimentele ies în acelaşi număr de esemplare şi prin urmare este tot „Monitorul oficiale". Aud zicîndu-se ca să se publice în „Monitor", iară nu în supliment. Ei bine, să-mi permiteţi să vă spun că voi face cum veţi voi, însă rog ca biuroul dumneavoastră să se înţeleagă cu biuroul Senatului, pentru că nu putem să publicăm în două moduri diferite; Senatul a luat o otărîre; dumneavoastră veţi lua altă hotărîre, dară dacă vor fi contrazicătoare? Senatul a otărît încă din anul trecut că aprobă modul actual, adică să se publice în suplimente, însă a zis ca să se publice în 7 200 de esemplare, cum iese şi partea principală a „Monitorului".

În privinţa publicării dezbaterilor Adunării de anul trecut, domnul M. Costache comite o eroare. Dezbaterile Adunării au ieşit deodată cu şedinţele, afară numai puţine din dezbaterile Senatului din sesiunea estraordinară, cari au ieşit mai tîrziu, şi aceasta din cauză că cancelaria Senatului a trămis acele procese-verbale cu săptămîne mai tîrziu.

Iată lămuririle ce aveam să dau; odată ce le-am dat, sînt gata a face ceea ce veţi hotărî dumneavoastră, după ce însă voi asculta şi raportul despre constatarea făcută de biuroul dumneavoastră sau de o comisiune.

Domnul M. Costache: Domnilor, am foarte puţine de zis. Onorabilul domn ministru de interne ne-a spus că a introdus machine cu vapor, aşa încît acum,

în adevăr, este un sistem mult mai perfecționat; dară eu unul sînt mai puțin exigibil, nu cer ca să se publice dezbaterile cu repeziciunea vaporului, dară binevoiască domnul ministru a se încredința că procesele-verbale se publică cu două luni mai tîrziu decît trebuie.
Acum, în cît privește de a se publica îndeosebi, nu zic că măsura luată de Senat nu este raționabilă, pentru că cititorii pot să formeze colecțiuni speciale de dezbaterile Camerei, dară eu aș dori ca discuțiunile noastre să figureze în partea principală a „Monitorului", fiindcă așa se urmează în toate părțile lumei.
Tot ceea ce aș dori este ca nu cu iuțeala vaporului, dară cel puțin peste două trei zile sau în cursul unei săptămîne dezbaterile Camerei să fie date publicității. Toată pretențiunea mea nu merge mai departe.

N. Voinov *cere publicarea în corpul „Monitorului", nu în broșură separată.*

Domnilor, nu socoteam că era nevoie de atîta discuțiune, deoarece v-am declarat de mai înainte că voi face tot ce veți voi. Dară vă rog să vă înțelegeți cu Senatul, căci nu se poate să se publice în două moduri. Acum nu că văd vreo dificultate ca să iasă și în corpul „Monitorului", decît Senatul a adoptat să iasă în supliment separat, și dumneavoastră cereți în „Monitor", cu toate că și acele foi tot ca parte din „Monitor" se poate considera, fiindcă în josul „Monitorului" se va zice : urmează suplimentul cu dezbaterile Camerei deputaților, și în cazul colecțiunii se zice : suplement la „Monitorul" cutare.

Dară e cestiunea care a pus-o domnul Voinov, că s-ar putea găsi un ministru...

Domnul Voinov: Un prefect, am zis.

Un prefect, un subprefect sau un primar care să aibă interes de a nu se împărți partea întîi sau a doua, aceasta e cestiune de aprețiare, nu pun nici o greutate ; voi face ceea ce veți voi [2].

„Monitor", 1869, nr. 266, p. 1 191, col. 3—5.

NOTE

[1] L. Eraclide ridicase o problemă de regulament: întîrzierea publicării în „Monitor" a proceselor-verbale ale ședințelor Adunării. I-a replicat președintele Adunării, Grigore Balș, că biroul a decis ca acestea să se publice în corpul „Monitorului", apoi ulterior o ediție în 8° revăzută. Această comunicare avea să se trimită ministrului de interne. Manolache Costache Iepureanu insistase ca procesele-verbale să se publice a doua zi după ședință.

[2] S-a trecut la ordinea zilei.

*Scurtă replică lui Manolache Costache Iepureanu, care într-o chestiune personală adresată generalului Florescu făcuse aluzie la evenimente politice care îl priveau și pe Kogălniceanu**

Am văzut pe domnu[l] Epureanu [1] cerînd cuvîntul pentru o cestiune personală, și domnia-sa, în loc să răspundă persoanei care credea că a atins persoana domniei-sale, vine și ridică o cestiune personală către mine, care nu am zis nimic și care în toate zilele cînd ridică domnia-sa

* Ședința din 29 noiembrie 1869.

cestiuni personale în privinţa mea, eu nu fac decît a tăcea, cum voi face şi astăzi.

La orice cestiune personală ridicată de domnia-sa, şi în privinţa lui 1864, şi în privinţa lui 2 mai, nu voi avea onoare a răspunde domniei-sale decît atunci cînd voi fi deputat şi domnia-sa ministru. Odată pentru totdeauna, cînd domnia-sa va fi ministru, atunci voi răspunde la cestiunile personale cari le ridică pentru mine [2].

Eu niciodată nu ating pe domnu[l] M. Costache, nici actele administraţiunii domniei-sale, nici direct, nici indirect, pentru că găsesc că nu este bine ca apărînd cestiuni de la ordinea zilei să vin să le refutez sau să le susţin prin date istorice. Domnul ministru preşedinte, dacă a ridicat o cestiune personală, este în stare să răspundă domnului Manolache Costache, şi regret numai că domnia-sa a venit şi a ridicat cestiuni personale în lipsa domnului ministru preşedinte.

Domnul Manolache Costache: Eu nu văd bine şi am întrebat dacă este aci... *(Ilaritate.)*

Domnia-sa nu a văzut bine pe acel ce i-a ridicat objecţiunea personală şi a văzut foarte bine pe omul care nu i-a zis nimica şi nici nu-i va zice nimic...

Domnul M. Costache: Vă dau parola mea că tocmai astăzi am uitat lorgneta. *(Ilaritate.)* Vă rog dară să-i raportaţi zisele mele şi să-i amintiţi că, dacă face aluziune la 1860, să adreseze la domnu[l] Boerescu, colegul domniei-sale din dreapta, şi pentru 1864 la dumneavoastră, colegul domniei-sale din stînga.

Iară voi răspunde domnului Iepureanu că nu am misiunea de a fi raportorul domniei-sale.

„Monitor", 1869, nr. 267, p. 1 196, col. 5.

NOTE

[1] La discutarea adresei de răspuns la mesajul tronului, în şedinţa precedentă din 28 noiembrie 1869, M. Costache avusese un schimb de replici cu I. Em. Florescu asupra dreptului Adunării de a modifica redacţia adresei propuse de guvern. Preşedintele guvernului, Dimitrie Ghica, intervenise între ei şi spusese că e departe de el gîndul „a se escamota" dreptul Adunării în această privinţă, cum se procedase odinioară, în 1860 — aluzie la guvernul Manolache Costache din acel an şi la metodele sale. M.C. a replicat, între altele, provocîndu-l aşa pe K.: „Rog să fie luminăţia-sa mai indulgent pentru mine şi să mă amnistieze pe mine cum a amnistiat şi pe doi mai, sau astăzi mai bine seamănă că doi mai a amnistiat pe domnia-lui, fiindcă domnia-sa se încongiură de acea aureolă".

[2] Vezi partea I a volumului, p. 51, nota 4.

*Scurtă intervenţie despre motivele care l-au făcut, ca ministru de interne, să publice dezbaterile Senatului în volum separat**

Domnilor, cînd m-am hotărît ca să public în suplimentul „Monitorului" dezbaterile Corpurilor legiuitoare [1], am făcut-o în faţa cererilor

* Şedinţa din 3 decembrie 1869. Senatul României.

şi plîngerilor ce din toate părţile întîmpinam în privinţa publicării acelor şedinţe în corpul „Monitorului", mod, după opiniunea mea, foarte defectuos şi care fiecare din dumneavoastră îl puteţi constata, căci nu aveţi decît a vă adresa la arhivarul Senatului să cereţi să vă dea o colecţie de „Monitor" şi cineva spre a putea găsi nu cuvintele sale, dară o şedinţă, îi va trebui ore întregi; atunci am făcut un lucru care şi astăzi îl cred că este bun. Din nenorocire şi la noi ca pretutindenea se face în dreapta şi se zice de ce nu au mers în stînga, se face în stînga şi se zice de ce n-au mers în dreapta. Îndată ce am hotărît a se publica în supliment, a venit alţii şi a zis că rău şi fără de cale guvernul publică în supliment, are intenţiunea de a face ca dezbaterile Corpurilor legiuitoare să nu străbată pretutindinea; iată ce s-a zis nu mai tîrziu decît sînt acum 5 zile în Cameră. Recunosc împreună cu onorabilul domn Creţulescu că s-a comis o greşeală, dară care s-a şi îndreptat, căci în loc să se publice 7 mii esemplare, din lipsă de hîrtie, s-a publicat 5 mii şi astfel nu toate, ci numai unele din comune n-au primit dezbaterile Camerilor, ceea ce a dat oarecare fundament acelei frici că guvernul voia să împedice publicarea nu în oraşe, ci în sate, acolo în adevăr unde sînt mulţi cititori ca să poată intusiasma simţimîntul naţionale. Apoi, pre cît ştiu, Senatul în anul trecut a rădicat iarăşi cestiunea şi a zis că aprobă acel mod, însă să se zică deasupra fasciculei „supliment al Monitorului", lucru care se şi face. Cu toate acestea în Cameră s-a zis ca să se publice din nou în corpul „Monitorului"; am zis că rog pe onorabila Cameră a se înţelege cu biuroul Senatului de a se adopta un mod uniform, căci în adevăr nu pot înţelege ca dezbaterile Camerei să se publice într-un mod şi ale Senatului în altul; cu toate acestea mi s-a răspuns cum că Camera aşa vroieşte, că aşa zice regulamentul său ca să se publice în corpul „Monitorului"; prin urmare, am şi luat măsură ca să se publice în corpul „Monitorului" dezbaterile Camerei. Chiar dacă onorabilul domn Creţulescu n-ar fi binevoit să cheme luarea mea aminte, eu îmi propusesem, căci o socoteam de datoria mea, ca să rog pe Senat să binevoiască a hotărî şi lua o deciziune oricum va binevoi în privinţa publicării dezbaterilor sale. După opiniunea mea, eu socot că n-ar fi bine să fie două feluri de publicităţi. Aşadară, voi aştepta hotărîrea Senatului. În cît se atinge de a se publica mai curînd dezbaterile Senatului, făgăduiesc domnului Creţulescu şi onoratului Senat că aceasta se va face, fiindcă în cîteva zile sper că tipografia statului, care pînă acum era cam nomadă, fiindcă aci locuia în casele lui Lenş la Ministerul de Interne, aci în casele răposatului Filipescu şi de aci la cişmeaua Mavrogheni, în fine fiindcă a dobîndit locaş statornic de vreo cîteva zile, o parte din teascuri au început a funcţiona cu vapor, şi astfel peste 15 zile socot că va putea să corespundă şi la trebuinţa de a se publica chiar a doua zi dezbaterile. Un lucru am a ruga pe onorabilul biurou al Senatului, adică să binevoiască a face ca de la cancelaria sa să se espeduiască cît mai curînd şi totodată să se ceară necontenit de la funcţionarul căruia va transmite manuscrisul la tipografie de a i se da o chitanţă în care să se cuprinză ziua şi ora cînd manuscrisul intră în tipografie, căci numai aşa eu pot controla activitatea sau lenea tipografiei; o zic aceasta în privinţa publicării mai tîrziu a dezbaterilor Senatului din sesiunea estraordinară, căci, de cîte ori am întrebat de ce se publică atît de tîrziu, mi s-a răspuns că manuscrisul nu era trămis, şi tocmai ca să [nu] continue această acuzare, care se face de ambele părţi, rog pe biurou să binevoiască a redija un formular de chitănţi, care apoi le voi imprima, şi de cîte ori va veni în

imprimerie manuscrisul va fi dator a da chitanță imprimată și subiscălită de directorul sau locțiitorul său, căci numai cu chipul acesta voi putea controla purtarea tipografiei.

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870 p. 49.

NOTE

[1] Suplimentul de 40 de pagini — numerotate cu romane — a fost intercalat în „Monitor", trimestrul II 1869. Așa cum mărturisește și K., numărul suplimentelor a fost inferior tirajului „Monitorului".

*Respinge unele petiții care reclamau ilegalități comise în județul Argeș cu prilejul alegerilor**

Domnilor, negreșit că recomandațiunea Senatului nu este recomandațiunea unui simplu particular și, daca chiar recomandațiunea unui particular onorabil trebuie să aibă greutatea sa, negreșit că recomandațiunea Senatului trebuie să aibă o îndoită greutate pentru minister, și prin urmare cînd este a se recomanda o petițiune [1] guvernului cea dîntîi cestiune ce are a se cerceta este cestiunea de constituționalitate și cestiunea de demnitate.

Domnilor, care este plîngerea din această petițiune? Plîngerea este alegerea deputaților. Dară bine, domnilor, deputații aleși s-au verificat de corpul indrituit și astăzi sînt reprezentanții națiunii. Acum verificarea care a produs pe deputați este oare o cestiune generală? Negreșit că nu; și, după cum vedeți, objectul acestei petițiuni nu este o cestiune generală. Dacă însă este un caz special, adică alegerea deputaților, atunci permiteți-mi a vă spune cum că nu putem să ne rostim cu ușurință. Dacă această petițiune s-ar fi prezentat la Senat reclamînd contra alegerilor de senatori neverificate, aș fi înțeles. Dară să punem cazul că ar fi vorba de alegerea unui senator și că trei zile după ce s-ar fi verificat și proclamat acel domn senator ar veni o astfel de petițiune, ei bine, ați putea-o dumneavoastră primi? Nu, negreșit, pentru că din două lucruri una: sau că s-ar zice că alegerea despre care se petiționează este bună, și atunci nu s-ar putea face decît un vot îndoit; sau că s-ar zice că alegerea este rea, și atunci ce se va face cu senatorul proclamat...?

Dară chiar să admit că puteți să primiți o petițiune cu asemenea object ca cea de față, însă oare aci este locul unde trebuie să s-adreseze acești domni petiționari?

Pentru ce nu merg dumnealor la Cameră, căci acolo sînt dosarele și acolo sînt deputații în contra cărora petiționează dumnealor?

Bine, domnilor, Senatul a protestat totdeauna în contra oricăror încălcări ce s-au făcut din partea Camerei de jos asupra atribuțiunilor sale.

Apoi dacă astăzi Senatul s-ar socoti în drept să cerceteze cestiunile privitoare la alegerea deputaților, oare mîne nu s-ar găsi și în Cameră

* Ședința din 3 decembrie 1869. Senatul României.

voci care să-şi însuşească dreptul de a cerceta chipul cum v-aţi ales dumneavoastră?

Iată, domnilor, de ce, în interesul drepturilor şi demnităţei Senatului, [î]mi permit a vă ruga să nu-mi recomandaţi această petiţiune [2].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 57, col. 1—2.

NOTE

[1] Erau trei petiţii: una subscrisă de 221 de alegători din judeţul Argeş „prin care arată ilegalităţile comise de către agenţii guvernului cu ocazia alegerii deputaţilor". Alta a nouă membri din fostul consiliu general al aceluiaşi judeţ, reclamînd dizolvarea acestuia. Şi ultima, datorită preoţilor din Piteşti, contra protopopului, care îi oprise să-şi exercite drepturile de alegători pe cîţiva amploiaţi ai primăriei oraşului.

[2] S-a trecut la ordinea zilei.

*Discurs privind construirea de drumuri**

Domnilor, n-am avut onoare să asist ieri ca să iau parte la discuţiune [1] şi nici nu voi discuta în privinţa legii drumurilor şi în privinţa aplicării ei tehnice, aceasta aş putea s-o fac şi m-aş afla, cum se zice, în largul meu; căci, cînd s-a înfăţişat această lege în Adunare, de la început am spus că scopul ei finale este foarte bun şi mîntuitor, ea are să înzestreze ţara cu şosele; însă că prin aplicarea ei, încredinţîndu-se la oameni care de mult timp nu mai cunosc această materie, beilicul **, sau încredinţată unor oameni cari cunosc prea mult aplicarea acestei legi, are să fie fecundă în abuzuri, şi de aceea m-am silit atît eu, precum şi preşedintele nostru [2] ca să încredinţăm cît se poate mai mult aplicarea ei autorităţilor judeţene, pe temeiul princi[pi]ului că, dacă se poate guverna de departe, nu se poate administra decît de aproape; de aceea s-a făcut partea cea mare consiliilor judeţene. Acum şi eu, ca fost preşedinte de consiliu judeţean, mă adresez către actualul preşedinte al consiliului judeţean de Suceava [3] şi-l întreb: pentru ce nu ţi-ai făcut datoria cînd ai văzut răul? Pentru ce n-ai protestat în contra regulamentării făcută de minister cînd şi-a ieşit din competinţă, precum a făcut-o mai toate judeţele din Moldova?

Îmi va zice onorabilul domn Morţun că nu a fost domnia-sa; dară eu, care am avut onoarea a propune înălţimei-sale de a recunoaşte ca preşedinte al consiliului judeţean de Suceava pe domnia-sa, îl rog ca, de cîte ori va vedea că ministerul regulamentează o lucrare nu conform cu legea, să protesteze; precum a făcut preşedintele consiliului judeţean de Fălciu pe cînd era la minister onorabilul domn Donici, care a venit şi a precizat din Bucureşti cîtimea de muncă care trebuie s-o facă locuitorii în nişte judeţe cari nu le cunoştea, şi sînt dator să recunosc că ministerul a ţinut seama, şi unde a zis să se facă trei metri consiliul a zis să se facă 1 şi jumătate şi ministerul n-a zis ba.

Domnilor, este cu neputinţă ca această lege, v-o declar mai înainte, să nu dea loc la abuzuri, pentru că este muncă de*** , că este cîtime de

* Şedinţa din 4 decembrie 1869. Senatul României.
** Corvoadă, muncă obligatorie şi gratuită.
*** Text deteriorat.

muncă, şi aceasta cere un număr de oameni nu numai morali, dară şi tehnic, pe cari ţara nu-i are. Toate atîrnă dară în înţelepciunea consiliurilor judeţene de a găsi ingineri buni şi a priveghea să se esecute bine lucrarea.

Onorabilul domn Morţun a zis cum că sînt prefecţi şi subprefecţi cari au făcut abuzuri. Apoi, domnilor, rolul prefecţilor şi al subprefecţilor în această cestiune este minim, ei sînt executorii hotărîrilor comitetelor permanente şi ai consiliilor judeţene; şi, daca prefecţii au esecutat rău, cine a împedicat pe aceşti domni de la consiliul judeţean de a arăta abuzurile cari s-au comis atunci cînd în anul acesta au fost chemaţi să se rostească despre toate ce s-au petrecut, şi cînd prefecţii le-au făcut espunerea de motive despre starea judeţelor de ce nu au prostestat?

Domnilor, am avut onoare să vă împărtăşesc mai deunăzi situaţiunea ţărei şi espunerile situaţiunilor a 30 de judeţe, unde fiecare prefect zice: iată ce s-a făcut.

Ei bine, domnilor, consiliile judeţene, cari sînt puterile legiuitoare ale judeţelor, pentru ce n-au zis că s-au făcut abuzuri şi că vrem să se îndrepteze? Eu nu m-am mărginit de a da numai cetire acelei comunicări de situaţiune, ci le-am tipărit şi le-am comunicat şi dumneavoastră, şi cine împedică pe onorabilii domni senatori şi deputaţi cînd văd că aceşti prefecţi au spus neadevărul să spună ministrului că s-au făcut abuzuri, iară nu să vină să facă dintr-o cestiune cu totul incidentală o cestiune generală, şi veţi vedea, domnilor, cît sînt de neinteresat în aceasta cînd vă voi spune că această petiţiune nu este dată în contra ministerului actual, ci este o petiţiune primită de Senat în 28 ianuariu 1869 şi în care se plînge de lucrări făcute în luna lui octombre 1868 [4], pe cînd noi nu ne aflam la minister, căci noi am venit la 15 noiembre 1868. Şi iată, domnilor, cum am zis că sînt în largul meu şi pot să vorbesc. În această cestiune nici ministerului actual, nici celui trecut nu i se poate face o imputare, decît dacă ar regulamenta rău sau dacă ar concentra în sine toată activitatea şi privigherea lăsată consiliilor judeţene.

Acum, domnilor, ţara aceasta oricît am voi să o facem de centralizată, nu o putem face, fiindcă fiecare judeţ are interesile sale particulare, mai cu seamă în ceea ce se atinge de agricultură.

Am auzit pe onorabilul domn Morţun zicînd că s-au luat oameni cari să lucreze în lunele lui iunie şi iulie, pe cînd se hotărîse să lucreze în luna lui mai. Apoi, domnilor, domnia-sa face tocmai ca acel englez care, trecînd în diligenţă prin Baiona, a scos nasul pe fereastră şi zărind o spaniolă cu părul roşiu a scris: „Baiona, oraş la frontiera Spaniei, toate femeile sînt cu părul roşiu". *(Ilaritate.)*

Tot aşa a făcut şi domnia-sa; a luat cazul de la judeţul Suceava, unde cărăturile nu se fac în luna lui mai şi de aceea s-a hotărît să se lucreze atunci; şi eu voi avea onoare a-i spune că sînt alte judeţe precum în Ţara de Jos a Moldovei — şi vă voi da ca martori pe domnul Mavrocordat şi pe domnul Vidraşcu, care ştie tare bine — că, cărăturile se fac în luna lui aprilie şi mai, atunci ţăranii aduc grîul şi porumbul la Galaţi.

Acum aceasta este altmintrelea în judeţele de-a lungul Dunării şi în Valahia Mică.

Prin urmare, domnilor, în asemenea cestiune legislatorul lăsînd ca să hotărască şi să determineze consiliile judeţene cînd are să se facă această lucrare, socot că a fost foarte înţelept lăsînd fiecăruia judeţ de a regula timpul lucrării, după interesele locale; iară nu onorabilul domn Morţun să vină să zică că pentru că la Suceava s-a hotărît a se lucra în

luna mai trebuie să se facă așa în toată țara. Ați ucide prin aceasta cu desăvîrșire comerciul Țării de Jos. Nu se poate cere alt nimic decît ca și Senatul, și Adunarea, și ministerul și mai cu seamă consiliile județene să ne punem a face să se aplice legea — fără abuzuri — spre a ajunge la acel mare scop mîntuitor de a da agriculturei un mijloc de înflorire prin înmulțirea drumurilor și care a făcut pe mulți cu durere, cu mare durere de a vota zilele de muncă, și a fost un compromis între un partid și altul, ceea ce a și făcut de s-a zis că munca să nu se facă mai departe de comună decît 30 de kilometri.

Astăzi am aflat că în județu[l] Oltului s-a hotărît prin un vot al consiliului județean ca pentru acele șease zile de lucru să se plătească de țărani 22 lei.

Douăzeci și doi lei echivalează cu impozitul principal ce-l plătește către stat.

Biru[l] țăranului de 44 lei vechi se îndoiește și se întreiește prin această nouă plată de 22 lei noi!

Consiliul județean și-a zis: să facem cum a făcut și alte județe, să punem preț mare în bani, ca să găsim muncă, ca să silim pe oameni să prefereze munca, căci toți știm aceasta, că brațele nu se găsesc.

Fac apel la orice proprietari, la orice arendaș[i], chiar de la Roman, să spună că acel cari are boi și pluguri, pentru 30 pluguri găsește oameni abia pentru 15. Este cunoscut în Moldova cum că acel ce are 30 de pluguri, adică instrumente trăgătoare și instrumente tăietoare, pluguri și boi, din cauza scumpetei și raritățiі brațelor de-abia pe jumătate izbutesc să poată pune pe brazdă.

Voci: Așa este, prea adevărat!

Și de aceea consiliile județene a pus preț mare ca să găsească muncă. Esperiență foarte dureroasă, foarte grea!

Voi spune însă că sînt și județe unde țăranii cari a muncit de pe acum a început a simți binefacerile șoselilor. Și a zis: „A durut, dară este pentru binile nostru".

Domnilor, cînd vedem că în mijlocul Bucureștilor sînt strade unde se încarcă caru[l] cu boi, închipuiți-vă dară ce trebuie să fie la țară și, prin urmare, dacă nu este datoria noastră ca cu toții să contribuim, să luăm inițiativă energică, ca această lege mîntuitoare să meargă înainte. *(Aplauze.)* Numai așa putem să ne punem alăturea cu Europa.

Europa a avut secoli întregi înaintea sa, și unde Europa face un pas, noi sîntem datori să facem zece, dacă este ca și țara aceasta să poată fi pusă alăturea cu cele[l]alte țări ale Europei.

Așadară, domnilor, vedeți că nu trebuie să faceți imputări ministerului actual, căci petițiunea se plînge în contra ministerului trecut. Dumneavoastră nu trebuie să faceți imputări nici ministerului trecut, cum nici ministerului actual, că noi sîntem iubitori de abuzuri sau le patronăm, noi voim să facem a se aplica legea fără abuzuri. În cîtă vreme legea este încredințată controlului consiliului județean, nu este răspunderea noastră.

Dară consiliile județene nu-și fac datoria? Ei bine, cetățenii n-au decît să ia parte activă.

Aceasta ar interesa pe mai mulți să vină să lucreze, să aibă mai multă grije de interesile lor, pentru că, consiliile județene fiind instituțiuni cari au a lucra numai propriu interesile lor, negreșit că fiecare va fi interesat atunci să meargă și să ia parte la lucrări. Vedeți că noi nu voim să se facă abuzuri, vedeți că noi voim din contra ca să se vadă spre a le

putea îndrepta. Dară cînd un domn senator văzînd un abuz nu vine să-l arate ministerului competinte, şi vine aci, şi după înălţimea tribunei să zică că toţi impiegaţii sînt hoţi, subprefecţii sînt hoţi, funcţionarii administrativi sînt hoţi, mi se pare că nu este tocmai destul de corect; şi mi se pare că atunci se va întîmpla că nu vom mai găsi decît pe acel om să-l facem prefect, să-l facem subprefect, şi primar.

Domnilor, în judeţul Roman, unde domnul Casimir este locuitor[5], acolo domnia-sa a taxat pe subprefecţi şi pe toţi funcţionarii de hoţi, aveam fericirea să avem în acest judeţ de prefect pe acela care astăzi se bucură de încrederea domnitorului, care l-a chemat la Ministerul Afacerilor Străine, şi sper că în curînd şi dumneavoastră îl veţi sprijini în această calitate. Domnia-sa este cunoscut în Moldova întreagă, nu numai de fiul unui om onest, un om destul de bun, dară el însuşi este onorabil. Am văzut un senator care nu aprinde tămîie ministerului actual, l-am văzut acolo pe tribună pledînd şi recunoscînd moralitatea domnului Catargiu Calimachi.

Iată mărturia care o aduc eu în favorul domnului Calimachi Catargiu [6], fost prefect de Roman şi actualmente ministru de esterne, persoană foarte onorabilă. Ei bine, domnul Catargiu a mulţumit pe onorabilul domn N. Ionescu; şi, domnilor, un om care mulţumeşte pe domnul Ionescu credeţi că este om, este bărbat neaoş [7].

Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 66, col.2 — p. 68, col. 1.

NOTE

[1] Se pornise de la o petiţie a unor locuitori din Argeş „cari reclamă Senatului de nedreptatea ce-i apasă prin legea de la 30 martiu 1868, care hotărăşte ca fiecare locuitor să lucreze trei zile la drumurile comunale şi trei zile la cele vicinale şi se plîng contra abuzurilor ce se fac de comitete chemînd la lucru în lunile octombre şi noiembre, cînd pămîntul este îngheţat şi nu se poate lucra, de vreme ce trebuie să-i cheme în timpul verei şi apucîndu-i să plătească în bani aceste şase zile de lucru către casa judeţului". Comisia de petiţii a Senatului opinase ca plîngerea să fie adresată ministrului de interne.

Asupra beilicurilor vezi şi articolul lui K. *Desfiinţarea beilicurilor în Ţara Românească*, în „Steaua Dunării", II, 1865, nr. 3, p. 50.

[2] Dimitrie Chica.

[3] Petre Cazimir arătase că pe cele zece moşii pe care le ţine în arendă subprefecţii au obligat pe ţărani a face cîte 60 de zile pe an pentru drumuri. Em. Morţun, preşedintele consiliului judeţean Suceava, semnalase şi el unele abuzuri provenite din neînţelegerile între cererile corpului tehnic judeţean şi posibilitatea repartizării judicioase a forţei de muncă. El făcuse o propunere — care a căzut, nefiind susţinută de şapte senatori — ca zilele de prestare „să nu se mai poată lua pe porţiuni de lucru decît din răsăritul soarelui în apus şi numai în lunile de primăvară şi toamnă, cînd lucrul cîmpului permite, afară de munţi, ce se pot lua în toate sezoanele".

[4] În timpul guvernului Nicolae Golescu.

[5] În adevăr P. Cazimir fusese extrem de virulent şi numise legea drumurilor judeţene „una din plîngerile cele mai mari ale României . . ., suferinţă la culme". Mai amintise un caz de ţărani bătuţi cu biciul de subprefect; cînd ţăranii ai invocat numele său, al lui Cazimir, acesta le-a răspuns: „Să vină Cazimir să vă ia bicele!"

[6] Aducerea în discuţie a lui Calimachi Catargiu, fost prefect în judeţul Roman, unde Cazimir îşi avea moşiile, este doar o modalitate indirectă, după cum cititorul remarcă desigur, de a-l înţepa pe Nicolae Ionescu.

[7] Senatul a respins recomandarea petiţiei ministrului de interne, aşa cum sugera comisia senatorială de resort.

*Precizări în legătură cu arenda moşiilor statului din Moldova**

Mulţumesc onorabilului Senat [1] pentru dreptatea care mi-a făcut ieri în recunoaşterea dreptului meu.

O voce: Dreptatea regulamentului.

Sînt foarte fericit că onorabilele domn Ionescu a vorbit şi a chemat atenţiunea domniilor-voastre asupra arendaşilor moşiilor din Moldova. Şi iată pentru ce : pentru că lumina se va face ; pentru că acele interese vor fi mai bine cunoscute, şi de aceea şi eu ca om născut dincolo de Milcov mă bucur.

Domnilor, dacă greşealele s-au urmat, greşealele nu datează de astăzi.

Dară iată ce este cu moşiile de munte din Moldova. Moşiile de munte din Moldova — v-a spus şi domnul Morţun — diferează cu totul. Condiţiunile moşiilor de munte din Moldova [2] diferează de condiţiunile moşiilor din Ţara Românească. În Moldova, moşiile de munte sînt proprietăţile cele mai întinse. Sînt foarte puţini moşneni. Proprietatea este foarte puţin despărţită. În Ţara Românească, din contra, moşiile de munte sînt foarte mici. În moşiile de dincolo de Milcov, venitul cel mai mare, afară de păşune, este pădurea ; în Ţara Românească sînt prunii şi păşunarea. Şi se înţelege, pentru că în Moldova pădurile au altă poziţiune decît acele din Ţara Românească.

Pădurea acolo poate fi esploatată pentru cherestea mare, fiindcă sînt toate de-a lungul rîurilor mari, precum Bistriţa şi altele. În Ţara Românească pădurea nu dă cherestea cum dă Moldova, care trămite cheresteaua sa pînă la Suez. Canalul de Suez a cumpărat cea mai mare parte de cherestea din munţii Moldovei [3].

Prin dispoziţiunile luate, înainte de a veni generalul Tell la minister, s-a hotărît ca pădurea să se dea în deosebit de moşie. Ce s-a făcut, domnilor ? S-a dat de-o parte pămîntul în care era şi ferestraiele, şi pentru alţii s-a păstrat pădurea.

În ziua aceasta venitul cel mare al moşiilor de munte a scăzut şi moşiile care au făcut stare unilor oameni, şi stări colosale, moşiile acelea care cu 20 de ani în urmă se dă** în Moldova, deşi cu hatîr, căci erau ale monastirilor şi se dau** de egumeni fără contract, nu se dau** decît cu 3 sau 4 000, astăzi nu se dau decît cu 5 000 lei [sic !]. Spre esemplu moşia Borca, care ştie domnul Morţun că a făcut averea unui mare proprietar, domnul Hartular. Ei bine, toată lumea ştie că Borca dată în arendă acum în urmă nu a găsit decît preţul de 6 000 lei noi.

Cînd a venit domnul general Tell [4] la minister, vedeţi că citez de mult, de pe la '63, şi eu eram deputat al Moldovei, eu şi cei mai mulţi deputaţi din Moldova ne-am permis de a chema luarea-aminte a domniei-sale asupra acestei situaţii şi a zice că pînă cînd moşiile în Moldova nu se vor da cu pădurile venitul este perdut. Generalul Tell a ieşit atunci de la minister şi afacerea a rămas. În ministerul nostru nu a fost cu putinţă mai întîi ca să revină asupra acelei greşeli, iată pentru ce : pentru că suma parchetelor a fost strămutată prin deosibite abuzuri, în loc să se dea parchetele după cum trebuia să se dea, 1, 2, 3, 4, după regulă, s-au dat 1, 3, pe urmă 7 în loc de cinci şi aşa mai încolo, încît s-a făcut un amestec,

* Şedinţa din 9 decembrie 1869. Senatul României.

** Citeşte: *dădeau.*

de şi a trebuit ministerul să facă o nouă parchetaţie şi pînă să se termine acea parchetaţie am fost siliţi să urmăm sistema veche, a se arenda moşiile fără păduri. Ştiam de la început că acele păduri nu au să producă ceea ce produceau înainte, dară eram siliţi să facem aceasta.

După ce v-am spus aceasta, viu la cea[l]altă cestiune şi vă rog să luaţi act că interesele generale diferă într-o parte a ţărei de cea[l]altă, şi că cu cea mai mare bunăvoinţă de a nu se face asemenea greşeli, dară tot se fac. Este rău, dară nu este vina ministerului actual, ci a sistemului urmat pînă acum şi a cărui triste consecinţe trebuie să le întrerupem; dară acum esistă, şi nu avem ce face.

S-au dat moşii de munte fără păduri, şi în Iaşi şi în Bucureşti nu au fost decît tot aceleaşi preţuri. Eu, ca moldovean, zic că este mai bine că licitaţia să se ţie în Iaşi; pentru ce? Pentru nezdruncinare, dară să nu credeţi că în momentul actual Iaşii dau mai mult decît Bucureştii. Aici rog pe onorabilul domn Ionescu [5] să recunoască că a fost în eroare pentru că moşiile cari nu s-au mai confirmat în urma licitaţiei ţinute aici, licitîndu-se şi la Iaşi, nu au dat rezultate mai avantajoase, şi iată, domnilor, pentru ce: în România cea mai mare parte din arendaşi sînt streini, şi de la un timp încoace au început şi românii a lua moşii în arendă. Aduceţi-vă aminte că cu cîţiva ani înainte nu se auzea că un proprietar mare să ia moşii cu arendă pe aici. În Moldova altfel, acolo în arendaşi avem o clasă puternică, oamenii cei mai serioşi nu se socotesc deloc insultaţi sau înjosiţi că au moşii în arendă.

Chiar pe aceste bănci cunosc pe doi proprietari mari care sînt şi arendaşi, este onorabilul domn general Mavrocordat şi onorabilul domn Vidraşcu, şi nu se socotesc deloc înjosiţi că sînt şi arendaşi...

Domnul N. Ionescu (întrerupînd): Nu este acolo cestiunea.

Voi veni şi la cestiune. Este vorba despre deputaţi care au moşiile acelea în arendă. Apoi, domnilor, noi nu putem dezbrăca pe deputaţi şi pe senatori de dreptul de a lua moşii. Putem noi să-i împedicăm? Nu putem, pentru că acesta este un drept care-l are oricine. Dară ce s-a mai făcut, domnilor? Iată ce. În Iaşi, jidani sub nume diferit au făcut asociaţii şi cu capitalurile cele mari domineză situaţiunea şi amestecaţi cu cîţiva români formau ceea ce se cheamă puntea neagră. Domnul ministru de finance dară a trebuit să scape situaţiunea şi să smulgă din mîna acelei punţi chiar cu mici pagube pentru stat, aducînd arendarea morilor * în Bucureşti. Domnilor, cestiunea aceasta s-a mai tratat şi în sesiunea trecută tot de către onorabilul domn N. Ionescu, şi atunci Senatul a trecut la ordinea zilei.

Mă întorc dară la cestiune şi zic că, dacă s-a dat moşiile cu preţuri avantajoase, a fost numai moşiile cele mici; pentru ce? Pentru că niminea nu putea să vină în Bucureşti pentru a lua o moşie de o mie de franci. La moşiile mari, din contra, nu s-a găsit preţuri nici în Iaşi, nici în Bucureşti, şi în adevăr recunosc şi eu că multe moşii din cele mari n-au avut preţul lor. Aşa este; cu toate acestea moşia Munţi s-a întîmplat că 15 ani în urmă s-o am în arendă şi eu, şi prin urmare s-o cunosc foarte de aproape, pentru ca să pot afirma că nu este esact că această moşie are 10 mii de pogoane de fineţe.

Domnul general Tell: Zece mii fălci s-a zis.

* Citeşte: *moşiilor.*

Eu nu zic fălci, zic numai zece mii de pogoane; vedeți că sînt modest; apoi, domnilor, zece mii de pogoane reprezintă în Moldova patru mii de fălci; și știți dumneavoastră cît fac patru mii de fălci? Fac 12 mii de galbeni; da, domnilor, 12 mii de gălbenași; prin urmare, dacă ar fi așa, fiți siguri, domnilor, că niminea nu s-ar mai fi uitat la pădure, ci s-ar fi uitat numai la finețe și ar fi dat un preț mult mai mare decît acela care s-a dat pentru această moșie; căci, domnilor, această cestiune s-a tratat și în Consiliul Miniștrilor și, în urma depeșei care s-a dat la Iași spre a se vedea dacă nu se va găsi cineva care să dea un preț mai avantajos, am stat mai multe zile așteptînd răspunsul, și cu toate acestea răspuns n-a venit și poate, domnilor, să se fi dat în adevăr ieftin, nici noi nu zicem ba; dară ce a fost? A fost că noi nu putem opri ca arendașii să-și facă concesiuni între dînșii; așa, domnul Cozadini, ca vechi arendaș al acestei moșii, era în pozițiune a cunoaște mai bine decît oricare altul prețul și valoarea ei, și nu s-a găsit un alt cunoscut care să dea un preț mai avantajos decît domnia-sa.

Acum, în cît privește pădurea, pot încredința pe domnul Morțun că pădurile de pe Gal și de pe Larg, pe care le-a uitat domnul Morțun, sînt unele din cele mai frumoase ale județului Neamțu, ba chiar și ale județului Sucevei, și pot încredința pe domnul Morțun că dacă domnul Cozadini nu va avea și pădurea moșia Munți va fi foarte păgubitoare pentru domnia-sa, căci domnul Cozadini, neavînd pădure, n-are întîi cu ce să se învoiască cu locuitorii și al doilea n-are ce să facă cu ferestraiele, pentru că, dacă s-ar întîmpla să ia un altul pădurea, acela va putea foarte lesne să le treacă de ferăstraie, fiindcă le va putea înlocui cu mașina de vapor, și acela care va avea pădurea și ferăstraiele va avea și brațele, căci locuitorii din munte au nevoie de păduri; acești locuitori după moșiele de munte ale Moldovei nu sînt ca cei de dincoace de Milcov, aceia n-au pruni, nu se folosesc cu păstoria cea mare; locuitorii de munte, și mai ales la această moșie, cu lunile petrec în păduri; o dată pe lună se coboară din pădure ca să-și vază femeia și copiii; iarna șed trei luni cu toporul în mînă în pădure; prin urmare, vă pot încredința că, cu toată finețea de care se vorbește, domnul Cozadini, dacă va găsi concurenți cari să ia pădurea, atunci nu va fi făcut o treabă bună.

După ce s-a vorbit de Munți, să trec mai departe.

O moșie mare, Borca, care era dată înainte cu 70 000 de franci, mai pe urmă cu 35 000 franci, s-a luat de domnul Parianos, om de aci din România, s-a vîndut de patru ori pînă acum acea moșie și în Iași și în București și nimeni nu a dat mai mult decît 7 000 de franci. Cu toate astea, fiindcă era o moșie care înainte producea mai mult, am vrut să mai cercăm să vedem.

Moșiile Sîbești, Fărcașul, Neamțu, iarăși moșii cu păduri, le-am lăsat să se dea la Iași și prețurile au fost tot jumătate ca mai nainte. Hei, ce dovedește aceasta? Dovedește că nu li se dă acelor arenzi materii, nu li se dă păduri, și așa, noi, fiindcă s-a făcut parcheturi, nu le-am întărit, deși mai toate moșiele s-a întîmplat că erau date la reprezentanții națiunei *ce trec de amici ai guvernului*, nu le-am întărit și am hotărît să se dea cu păduri, am revenit la vechea reformă, și vă pot încredința că veți vedea și Borca și Fărcașiu și atîtea alte moșii cari nu le-am întărit, veți vedea că vor reveni la prețurile de mai nainte. Iată rezultatul unei erori, unei necunoștințe a unor lucruri locale; nu vă mirați dară cînd auziți pe cei de peste Milcov că se plîng că interesele lor nu sînt cunoscute; în adevăr, din necunoștința aceasta, din despărțirea pădurilor de moșii, din

nearendarea la un loc, statul a păgubit sute de mii de galbeni. Noi singuri vă declarăm aceasta, prin urmare, domnilor, atunci nu faceţi o interpelare şi învinovăţiţi un ministru dimpreună cu guvernul, binevoiţi a ţine seamă de trebuinţa care e ca interesele întregei ţări să fie cunoscute în administraţia centrală.

Iată ce aveam să spun, domnilor, n-am venit să ridic cestiunea de drept, ci cestiunea de fapt, sînt dator să declar că domnul ministru de finance, cînd vine în Consiliul de Miniştri, nu vine niciodată cu o idee hotărîtă, adică de a ne zice : domnilor, vă propun să întăriţi cutare moşie asupra cutăruia, sau să nu întăriţi cutare moşie asupra cutăruia ; ci vine cu datele, ne arată cu cît a fost arendată, ce preţ a ieşit la ultimele licitaţiuni, cari sînt cauzele pentru care nu se suie preţul mai sus, şi noi, miniştrii, după cunoştinţele noastre, ne consultăm, apreciem şi hotărîm întărirea.

Aşadară, aci nu există deloc presupuneri că domnul ministru de finance a vrut să părtinească pe cutare sau pe cutare reprezentant în această materie.

Noi toţi cu luminele noastre venim şi hotărîm cum ne luminează Dumnezeu şi cum socotim mai bine.

Am zis de moşiele din urmă că nu e esact, aţi fost înşelaţi, domnule Ionescu, că de la licitaţiele din Iaşi nu s-au luat preţuri mai mari decît în ultimele licitaţii din Bucureşti.

Domnul Ionescu: Citiţi cifra.

N-am tabloul aci, cînd veţi voi, îl voi aduce, dară vă citez Fărcaşul, Borca, Tîrgul Neamţu, acestea ne dovedesc în destul ceea ce am zis. Trebuie să credeţi, domnilor, cînd un ministru vă spune şi veţi vedea că la licitaţiunile din Iaşi nu s-a suit cu mult peste preţurile oferite în Bucureşti.

Domnul Ionescu: Va să zică tot s-a suit; daţi-ne tabloul.

Domnul Ionescu voieşte să ne puie într-o poziţie care socot că Senatul nu va binevoi ca să o primească, căci altmintrelea mai bine ar zice să ne ducem de aci dacă nu meritäm să fim crezuţi pe afirmaţiunile noastre, cînd ele vin de la un ministru, cînd ele sînt întemeiate şi publicate în „Monitor".

Răspunde lui N. Ionescu[6].

Domnilor, nu putem primi această situaţiune. Întîi pentru că credem că n-am făcut pagubă şi al doilea pentru că nu avem în bozunarul nostru viitoarele împrejurări, adică preţurile scumpite sau ieftenite.

Aceasta odată zis, sînt dator să declar onorabilului domn Ionescu cum că Consiliul de Miniştri nu ştie niciodată din referatul care le arată rezultatul preţurilor ieşite la licitaţiune, şi mai ales în cazurile de faţă, numele persoanelor cari a dat preţul mai bun.

Domnul ministru de finance are această delicateţe de a ne pune în poziţiune ca să ne rostim în toată libertatea, fără consideraţiune de persoane. Şi vă afirm, domnilor, cum că pînă astăzi n-am ştiut decît din gura domnului Ionescu cine a luat moşia Ghereieşti. Rog să fiu crezut, pînă la dovadă contrarie, că n-am ştiut nimic despre domnul Cozadini şi pot afirma şi despre domnu[l] Litinschi ceea ce zic despre domnu[l] Cozadini.

Cît de ceea ce se zice, cum că sînt de dincolo de Milcov şi că m-am rostit mai mult în favoarea amiciţiei, iarăşi rog pe domnul Ionescu să

crează cum că sînt în mare îndoială pînă astăzi de a cunoaşte sentimentele domnului Cozadini în privinţa mea.

Domnul Ionescu: Dară cu celălalt?

Apoi îmi va permite domnul Ionescu ca să nu mă pună în poziţiune de a mi se scruta şi cele mai intime sentimente.

Domnul N. Ionescu: Nu intime, ci ministeriale ...

Domnul Litinschi îl cunosc cum cunosc pe mulţi alţii. N-am nici o relaţiune personală şi de afacere cu domnul Litinschi. Şi domnul Litinschi poate prea bine să sprijine guvernul actuale, cum a putut să sprijine şi guvernele trecute şi cum sper să sprijine şi guvernele viitoare. Sînt sigur că oricare guvern ar fi, întru cîtă vreme i-ar asigura ordinea şi liniştea şi dreptul de a se bucura întru cele garantate de lege, şi domnia-sa va fi omul cel mai guvernamental.

Iată, domnilor, relaţiile care esist între domnul Litinschi cu mine şi nu ştiu dacă contractul de arendare a moşiei Ghereieşti poartă iscălitura mea. Vedeţi că priimesc cercetarea, scrutarea pînă la cea din urmă posibilitate. De aceea vă rog să binevoiţi a priimi şi declarările care le-am făcut, cum că numai în urma celui din urmă rezultat al preţurilor moşiilor de munte ieşite la Iaşi colegii mei au înţeles că cu o oră mai nainte să venim la sistema veche a modului de esploatare a moşiilor de munte de peste Milcov, să se dea cu păduri.

Acum, în ceea ce priveşte cererea domnului Ionescu, că noi să desfiinţăm licitaţiile întărite, se poate, vom zice că aşa este voinţa Senatului, dară atunci poate să vie acei arendaşi să zică aceea ce a zis într-o zi un morar regelui Prusiei, cum că în Berlin sînt judecători. Şi nu ştiu dacă asemenea licitaţii se pot desfiinţa. Noi ştim ce sînt asemenea principii, le-am plătit într-un mod cam dureros, cu o sumă destul de mare.

Domnul general Tell: Cu 45 milioane.

Domnul general Tell a spus şi suma cu cît am plătit asemenea principii. Mai drept ar fi, dacă socotiţi că asemenea pagube sînt produse din cauza noastră, să ne îndatoraţi pe noi să le plătim, decît să ne cereţi să sfărîmăm contractele acestea, pe care numai justiţia le poate sfărîma, şi nicidecum administraţia [7].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 84, col. 1 — p. 86, col. 2; p. 88, col. 2.

NOTE

[1] Se discuta arenda moşiilor statului din Moldova. Răspunsese la o interpelare ministrul de finanţe, şi apoi biroul, nedînd cuvîntul, aşa cum ceruse, lui K., l-a lăsat pe N. Ionescu să vorbească. La stăruinţa lui K., preşedintele i-a dat cuvîntul, ceea ce provoacă următoarea replică, în chip de preambul, la ceea ce avea să zică în legătură cu arenda moşiilor: „Domnule preşedinte, dumneavoastră aţi vorbit înainte de a mă asculta, în urmă a vorbit domnul Ionescu şi apoi dumneavoastră; pentru a treia oară aţi statornicit regulamentul şi pe mine nu m-aţi lăsat să zic un cuvînt. Domnilor, sînt şi eu recunoscător [sic!] de regulament, am avut onoare a face vro şase şi prin urmare-mi aduc aminte că poate să fie cum ziceţi dumneavoastră, însă nu în cestiunea de faţă, căci, daţi-mi voie, domnule preşedinte, a vă spune că, atunci cînd domnul Ionescu a replicat, s-a adresat în fine nu ministrului financelor, ci ministerului întreg şi specialmente mie, căci a zis: « Îmi pare bine că văd pe aceste bănci pe onorabilul domn ministru de interne etc. ». Prin urmare, socotesc că este o cestiune de dreptate şi echitate şi chiar regulament ca dumneavoastră să-mi daţi voie să răspund la cuvintele domnului Ionescu; dacă domnia-sa nu mă punea în cestiune, poate că n-aş fi luat cuvîntul, cu toate acestea ministerul reprezintă un tot, mai cu seamă în cestiunile de fapte, şi de aceea v-aş ruga, domnule

președinte, să binevoiți cu dreptul care-l am ca guvern și ca interpelat direct să-mi dați dreptul să vorbesc".

[2] Vezi Corneliu Istrati, *Despre gospodăria moșierească din regiunea de munte a Moldovei la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»", VIII, 1971, p. 245—260.

[3] Vezi C.C. Giurescu, *Despre relațiile româno-egiptene și contribuția României la construirea canalului de Suez*, în „Studii", X, 1957, X, nr. 1, p. 91—109.

[4] În guvernul Nicolae Crețulescu, format la 30 decembrie 1862, la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

[5] N. Ionescu spusese de fapt că moșiile licitate nemulțumitor la București au fost scoase din nou la mezat la Iași, unde, deși s-au obținut prețuri superioare, arenzile n-au fost confirmate.

[6] N. Ionescu discutase pe marginea moțiunii „de ordinea zilei" a lui Morțun: „În urma explicărilor date de domnul ministru de finanțe că parchetele vor acoperi pagubele la moșiile de munte, Senatul trece la ord'nea zilei", declarînd că guvernul a confirmat rezultatele licitației la arendarea unor moșii, cu părtinirea anumitor persoane.

[7] Senatul a votat moțiunea lui G. Costaforu: „Senatul, luînd act de declarațiunea ministrului că în viitor nu se vor mai face arendări de moșii de munte separate de păduri, trece la ordinea zilei", cu specificarea cerută de K., „moșii de munte în Moldova".

*Asupra ingerințelor guvernului în desfășurarea alegerilor. Răspuns la o interpelare a lui N. Ionescu**

Domnilor senatori, de cîte ori mi se face o interpelare privitoare la acte, totdeauna voi răspunde. De cîte ori domnul Ionescu [1] se va sui la tribună și va voi să facă o luptă între persoane, atrăgînd persoana mea în joc, eu atunci nu voi răspunde. O declar categoric, domnilor, și să fie bine înțeles, repet încă o dată că de cîte ori mi se va face întrebări personale nu voi răspunde, iară de cîte ori mi se vor face întrebări asupra faptelor administrației mele voi răspunde. Este cunoscut, domnilor, că, cînd o cestiune s-a tratat în Senat sau în Cameră printr-o interpelare, acea cestiune nu se mai aduce pe tapet. Cestiunea ingerințelor guvernului în alegerile Senatului a mai fost pusă de domnul Ionescu în Senat, în sesiunea estraordinară trecută [2]; atunci am răspuns și voi mai răspunde și acum. Uitați-vă, domnilor, la persoanele dumneavoastră, fiecare îndeosebi, uitați-vă apoi în giurul dumneavoastră, vedeți daca țara aceasta mai are multe persoane cari merită să fie în Senat și nu figurează, și atunci ziceți-vă dumneavoastră daca sînteți un Senat confecționat de mine sau sînteți produsul încrederii concetățenilor dumneavoastră. Iată ce am zis atunci și ce zic și astăzi.

La Muscel daca am intervenit, las pe onorabilul domn N. Crețulescu să vorbească. Persoane cari m-au înjurat personalmente, în fața mea chiar, au fost alese fără combatere; voi face apel la domnul general Tell să spună, și regret că domnul Costa-Foru nu este aici, domnia-lui care în sesiunea trecută a intrat pînă și în actele mele private, să spună dacă guvernul a intervenit în alegeri ori nu. Sînt în acest Senat persoane cari pot să spună chiar daca au fost combătute de mine, și apoi, domnilor, eu cu trei zile înaintea alegerilor eram lipsă, cum am putut dară să confecționez acest Senat?

* Ședința din 10 decembrie 1869. Senatul României.

Înainte însă de toate mă adresez la lealitatea domnului I. Ghica şi-l rog să spună dacă l-am combătut.

Domnul I. Ghica: Cer cuvîntul.

Dacă onorabilul domn Ghica voieşte să vorbească, eu pot să-i dau rîndul domniei-sale şi să vorbesc eu pe urmă.

Domnul N. Ionescu: Ce aveţi cu domnul I. Ghica? Răspundeţi-mi mie.

Domnul Nicolae Ionescu, care este aşa de liberal, de ce să nu lase oare şi unui ministru dreptul de a vorbi cînd va voi; dară cu toate acestea, las pe domnul I. Ghica să vorbească pe urmă, căci sînt singur că domnia-sa nu-mi va combate arătările mele.

Ştiţi, domnilor, unde a ieşit domnul I. Ghica? Craiova, şi într-un colegiu unde domnia-sa a ieşit de mai multe ori. A fost combătut de guvern? Ei, domnilor, apoi daţi măcar atîta guvernului, ca în Craiova să aibă şi el trei voturi măcar. Mi se pare că au fost voturi şi pentru domnul C. A. Rosetti, şi nu veţi crede că domnul C. A. Rosetti a fost candidatul meu, atîta măcar. Aşadară, iată că domnul I. Chica n-a fost combătut, nici susţinut. Îmi va permite însă domnul Ionescu să-i aduc aminte cîte imputări nu mi s-au făcut că domnul I. Ghica n-a ieşit la Adunare, şi astăzi îmi imputaţi că nu l-am combătut. Iată dară poziţiunea mea tristă: domnul Ghica n-a ieşit în Adunare, am fost atacat; dacă a ieşit acum în Senat, sînt iarăşi atacat; şi, domnilor, ceea ce am zis atunci la Adunare, că privesc ca o nenorocire că domnul Ion Ghica nu s-a ales deputat, o repet şi astăzi, aş fi privit ca o nenorocire ca domnul Ghica să nu iasă senator.

Cît despre domnul general N. Golescu...

O voce: Şi Ştefan.

Despre Ştefan nu ştiu.

Domnul Ştefan Golescu: Apoi, aşa zice circulara domniei-voastre.

Foarte bine, voi veni îndată şi la acea circulară. Domnul general N. Golescu[3] este o persoană foarte onorabilă, toată lumea se închină înaintea domniei-sale. Patriotismul şi virtuţile sale fac onoare ţărei acesteia. Acestea o dată zise, permiteţi-mi, domnilor, să zic ceva şi spre apărarea mea.

Domnul Golescu tocmai pentru virtuţile sale şi pentru lealitatea caracterului său cred că nu este o persoană de acelea de care un ministru, mai cu seamă în Parlament, să se teamă, căci patriotismul şi virtuţile sale nu-i permit a veni la tribună să facă dură viaţa unui ministru, precum o face domnul N. Ionescu; prin urmare, dacă ar fi fost ca să pun lupta, aş fi pus-o aiurea.

Domnul N. Ionescu: Ai pus-o.

N-am pus-o.

Domnul N. Ionescu: Ai pus-o, dară ai fost învins.

N-am pus-o; aş fi combătut pe domnul general Tell, aş fi combătut pe domnul Costa-Foru, pe care-mi pare bine că-l văd acum aci.

Domnul Costa-Foru: Vă foarte mulţumesc.

Aşa este, sînteţi un om de care un ministru trebuie să tremure şi mi-aţi dat dovadă despre aceasta.

Dară iată combaterea ce am făcut-o domnului general Golescu, nu ca ministru, ci ca particular în societate; am aflat cum că în colegiul

domnului general Golescu își pusese candidatura vicepreședintele al fostului Senat, care a provocat aci multe discuțiuni și după cari a venit și dizolvarea Senatului; atunci, vă mărturisesc curat, am comis o crimă; iată ce am zis ca particular — aș putea să ascund, dară o spun. E!... domnilor, am zis, nu înțeleg, dacă în acel colegiu sînt persoane pe cari chiar adversarii cei mai mari nu-i pot ataca, nici cu patriotismul, nici cu virtutea lor, cum este domnul general Golescu, apoi nu înțeleg, nu pot crede cum un partid care vorbește așa de mult virtute și patriotism să pună candidatura domnului N. Rosetti, contra căruia nu mă pot esprima. Senatul s-a esprimat, eu nu. Iată, domnilor, susținerea care am dat-o domnului general Golescu; domnia-sa a ieșit la Muscel, cum trebuie să iasă domnul I. Ghica la Craiova.

Domnul general Golescu: Fratele meu a ieșit la Muscel.
Domnul N. Ionescu: La Argeș, domnul general Golescu.

Fie la Argeș, nici nu-mi aduc aminte bine. *(Semne de îndoială din partea domnului Ionescu.)*

Domnul Ionescu crede întotdeauna că un ministru este așa făcut ca niciodată să uite, niciodată să nu-și aducă aminte, și cînd ar avea nefericirea să uite ceva atunci este criminal, o face cu intențiune neapărat, căci altmintrelea nu se poate ca un ministru să uite cele mai mici incidente. A ieșit dară, domnilor, și domnul Ștefan Golescu, și domnul I. Ghica prin încrederea alegătorilor, precum ați ieșit fiecare din dumneavoastră; trebuie oare, domnilor, să credem cum că această țară are un interes despre cum sînt compuse Adunările sau ba, despre ceea ce iese din urna electorale sau ba? Socot că onorabilul domn Ionescu cînd va * zice că țara se interesează nu va zice că nu sînt constituțional.

Am fost dară întrebat de unele prefecturi despre numele senatorilor aleși, cerînd să le trămit lista de senatorii și deputații cari au ieșit, aceasta mi s-a cerut și cred că-mi va da voie onorabilul domn Ionescu a trămite în țară lista senatorilor și deputaților ieșiți, cum s-a făcut totdeauna sub toate ministerele, cum se face și în Francia și Englitera, și în toate părțile se publică numele senatorilor și deputaților ieșiți; aceasta zic, domnilor, că am fost întrebat. Nici n-am avut vreme măcar să răspund și declar în chipul cel mai solemnel cum că n-am trămis-o.

Dară mi se impută cum că domnii Golescu și Ghica au fost susținuți și propuși de guvern; mă veți crede, domnilor, cînd vă voi spune că acea depeșă a fost din neghiobia unui mic telegrafist, persoanele cari au fost în acele momente lîngă mine știu foarte bine că n-am zis nimic, nici o vorbă de cutare sau cutare; că n-a fost combătut de guvern, atîta, domnilor, este păcatul care l-am făcut.

Domnul N. Ionescu: Greșeală de tipar.

Greșala telegrafistului; eu mă simt dator să spun că nu esistă nici o notiță dictată de mine, nici o depeșă telegrafică subscrisă de mine; însă recunosc că o greșală s-a făcut, recunosc că domnul Golescu și domnul Ion Ghica ar avea dreptate să se vadă jigniți de o asemenea depeșă. Înaintea dumneavoastră, domnilor, vin și le fac respectuoasele mele scuze, o fac aceasta cu atît mai mult că mă simt nevinovat. Acum domnilor, am văzut și eu depeșa aceea, am văzut-o cu numărul subscrisă, așa este; dară vă declar că nu era de la mine, nu era subscrisă de mine, ci domnu[l] prefect de Muscel, Rudeanu, i-a dat o formă oficiale. Cînd va fi onorabilul

* Citește: *voi.*

domn Ionescu ministru, îi doresc fericirea să aibă agenţi atît de inteligenţi, încît să nu compromită pe şeful lor. Eu unul mărturisesc, domnilor, cum că sînt în acea nefericită poziţie, de multe ori am fost silit să rabd, dară foarte greu, şi nimeni nu ştia afară de Dumnezeu şi 2, 3 amici; tot astfel am răbdat de la inteligenţa şi violenţa unui aginte de la care nu i-am cerut decît moderaţiune şi legalitate; m-am adresat la domnul Rudeanu şi l-am întrebat cum a făcut domnia-lui aceasta şi mi-a răspuns: că n-a văzut nimic rău că o notiţă care a primit-o şi care arată cum au ieşit alegerile să se dea publicităţii. Acum onorabilul domn Ionescu va zice: dară cum dumneavoastră, după ce aţi primit aceasta, n-aţi pedepsit pe acel prefect? Să-i spun pentru ce nu l-am pedepsit...

Domnul N. Ionescu: Să mai facă şi altă dată.

Doresc cînd domnul Ionescu va ajunge să fie ministru să fie plătit cum plăteşte domnia-lui altora.

Domnul N. Ionescu: Mă voi feri.

Domnilor, am spus faptul, domnul Rudeanu este un om onorabil, este un om stimat şi cunoscut de toţi; cînd cuvintele acestea vor ajunge la auzul domniei-sale, cred că este om destul de independinte că dacă am spus neadevăruri să-mi dea dezminţire; cît pentru destituirea sa, zic că nu l-am destituit pentru că am voit să spun lucrurile cum s-a petrecut, ştiind că domnul Ionescu are să facă interpelare; sînt senatori locali din Muscel, domnilor, cari trebuie să ştie, aşa cred, cele relatate de mine. Trebuie să ştiţi că domnul Rudeanu, daca a greşit în ceva, a greşit prin lipsa de tact, căci mi-a făcut mie o poziţie grea, silindu-mă să vin să fac scuze la trei persoane ofensate, dară nu de mine, şi rog pe onorabilul Senat să se mulţumească cu această dezavuare care o fac prefectului şi cu această rectificare care o fac în privinţa acelei nenorocite circulări, care nu este nici subscrisă de mine, nici nu este notiţa mea. Pe acel telegrafist cînd l-am chemat să-i cer cont, mi-a zis că a greşit şi singur a cerut să-l destitui. Eram să-l destitui, dară ce foloseam, căci era un băiet sărac, şi l-am lăsat.

Iată cum este lucrul, în cît se atinge de domnii Goleşti şi Ioan Ghica. N-am propus nici pe domnii Goleşti, nici pe domnul Ioan Ghica. Dară totodată o declar că nu i-am combătut, precum nu am combătut pe fiecare senatore în parte. Dacă m-am amestecat în alegerile de la Craiova şi Argeş, atunci m-am amestecat în toate alegerile; însă timpul material mi-a lipsit, căci o pot dovedi cu biletul batelului de vapor, că eu cu trei zile înainte de alegeri eram afară din ţară [4]. Iată ce am avut de zis şi pentru, şi contra mea.

Replică lui Ion Ghica [5].

Domnilor, am făcut apel la onorabilul domn I. Ghica, la care constat că n-a răspuns. Cuvintele sînt aci şi stenografii vor dovedi că eu n-am zis că am susţinut pe domnul I. Ghica.

Domnul I. Ghica: La trei alegători.

Eu am zis că n-am combătut pe domnul I. Ghica.

Domnul I. Ghica: Nu trebuia să combateţi ...

Am ascultat pe onorabilul domn Ghica cu toată luarea-aminte şi respectul ce merită o persoană politică de valoarea domniei-sale şi sperez că domnia-sa îmi va face onoare acum de a mă asculta, cu atîta mai mult că eu n-am să fac alta nimic decît să-mi fac rezervele mele.

Am făcut apel la onorabilul domn Ghica.

Domnul I. Ghica: Cer cuvîntul.

Şi l-am rugat pe domnia-sa să spună dacă eu l-am combătut pe la Craiova, şi domnia-sa n-a binevoit a-mi răspunde decît într-un chip cu totul pieziş. Domnia-sa a vorbit de bande, de ordine, de ingerinţă într-un chip dubitativ. Apoi a venit la o teorie foarte constituţională, cum că nu trebuie să intervie guvernul în alegeri. Decît teoria aceasta a vroit să aplice numai administraţiei domniei-sale.

Aş cădea în greşalele care le comit unii de a reveni necontenit asupra trecutului. Ca ministru trebuie să nu fac aceasta : nu trebuie să împrospătez luptele trecute, însă sînt recunoscător că în fine am auzit pe onorabilul domn I. Ghica răspunzîndu-mi în alt fel de cum mă aşteptam de la domnia-sa; şi sper că în curînd nu ca ministru, ci ca simplu deputat, voi vorbi şi voi arăta, cel puţin în privinţa mea, cum s-a aplicat teoria neamestecărei în alegeri în timpul administraţiunei domniei-sale, şi voi veni nu cu vorbe, ci cu fapte. Şi dacă nu aş avea alte fapte decît... dară mai bine să tac astăzi.

Domnul I. Ghica: Să le spuneţi astăzi, domnule ministru.

Voi spune atuncea cînd va veni propunerea pentru a se opri funcţionarii de a interveni în alegeri, propunere de care şi eu mă interesez de a se vota, pentru că şi eu n-am să fiu totdeauna ministru. Şi poate şi onorabilul domn Ghica să fie atunci ministru şi nu aş vrea să păţesc ceea ce am păţit la 1866 [6], nici cînd am ieşit din Senatul acesta..., nici cînd am fost combătut la districtul Fălciului.

Replică lui Ştefan Golescu [7].

Domnilor, întotdeauna îmi place şi socotesc de o sfîntă datorie de a da dreptate adversarilor mei cînd o au, din nenorocire însă pentru mine, nu este tot astfel din partea dumnealor. Domnilor, recunosc că domnul Golescu este espresiunea unei alegeri libere şi independinte, şi aci mă serv cu espresiunea domnului Ionescu, şi recunosc că guvernul întru nimic n-a intervenit.

Cît priveşte însă circulara, socotesc că ne-am esplicat îndestul, căci am spus că ea nu este dictată de mine, nu e subscrisă de mine, ci că a fost o rea interpretare a unui simplu telegrafist; şi recunosc, am spus asemenea că prefectul de Muscel rău şi necuviincios a făcut de a da un caracter oficial acestei circulare.

Cît pentru destituirea sa, am spus că am aşteptat să dau aceste lămuriri Senatului şi va vedea mai tîrziu domnul Golescu dacă ceea ce spun este un adevăr. Numai un lucru nu pot primi : nu socotesc că domnul Ştefan Golescu, şeful cabinetului Brătianu, putea să zică : „Eu ca ministru n-aş fi făcut aşa". Căci socotesc că această frasă ar fi trebuit zisă puţin mai tîrziu, dară nu în aceeaşi şedinţă unde domnul Nicolae Ionescu atacîndu-mă pe mine a zis că Adunarea lui Kogălniceanu este ca şi Adunarea lui Brătianu.

Atîta aveam de zis, căci eu n-am obicei să înveninez cestiunile şi mai cu seamă discuţiunile. *(Aplauze.)*

Replică lui N. Ionescu [8].

Domnilor, onorabilele domn Ionescu în timp de trei ore, repetînd cuvinte stereotipe, cari le adresează tutulor miniştrilor cu orice ocaziune, a binevoit astăzi a lua drept ţintă cu dînsele persoana mea, mai dinainte

pot zice de fondarea lumei, fiindcă a zis că domnia-sa mă cunoaşte şi mă apucă de cînd eram la Paris.

Domnul N. Ionescu: Nu, de cînd erai în presă am zis!

Domnilor, la toate acestea nu pot şi nu voiu să răspund, pentru că atunci ar trebui să mă pun pe tărîmul personalităţilor şi a criticei ce a făcut domnul Ionescu persoanei mele, căci a zis că un om cu trecutul meu nu s-ar cuveni să stea pe aceste bance. Aţi văzut cum m-a ţinut 2 ore sub scălpelul domniei-sale şi eu n-am zis nimic, după cum nu voi zice nici acuma, decît că-mi fac şi eu rezervele mele, dară îmi voi permite a face biuroului două respectoase întrebări, adică : dacă ceea ce nu se cuvine să se adreseze unui singur senatore, unui simplu cetăţean, se poate, de la această tribună, să adreseze unuia dintr-aceia ce reprezintă puterea esecutivă, să i se zică aceste cuvinte că „domnul ministru de interne este atît de cinic... etc.".

Totodată mai fac întrebarea : dacă această espresiune este parlamentară, pentru că atunci să pot şi eu întrebuinţa, în luptele parlamentare, cuvinte pe cari pînă astăzi am crezut că nu se pot zice, şi pentru ce fac aceste două întrebări? Pentru că această frasă desemnează o situaţiune. Cînd se zice unui ministru că este cinic, închipuiţi-vă ce poziţiune se face acestor bănci şi nenorociţilor ce stau pe dînsele şi, dacă găsiţi conform cu demnitatea acestui corp, că de la înălţimea tribunei Senatului să se zică cuvîntul de cinic, apoi atunci, n-o zic aceasta ca ministru, ci ca român, mi este permis să am şi eu dreptul pentru ţara mea să zic : vai de ţara mea şi de viitorul care o aşteaptă.

Voci: Bravo, bravo!

Domnul preşedinte[9]*:* Domnilor, domnul ministru de interne face apel la dumnea-voastră şi la biurou, biuroul a urmat cu toată luarea-aminte putincioasă şi eu am însemnat toate cuvintele cari mi s-a părut violente, ca pe urmă, cu sînge rece, cu raţiunea în ajutorul meu, să văd dacă sînt în acele cuvinte ceva cari nu comportă discuţiunea parlamentară, şi cu atît mai mult încît am avut prilejul în zilele trecute a ruga pe unul din colegii noştri să nu se servească de asemenea cuvinte; aşadară, domnilor, tot ce găsesc însemnat aci este cuvîntul de cinism administrativ şi încă vreo două, trei cuvinte.

Nu, s-a zis cuvîntul de cinic, iată l-am notat la mine.

Domnul preşedinte[9]: Domnilor, eu nu sînt aci ca să părtinesc pe unii, nici pe alţii, vă arăt cum s-au petrecut lucrurile, prin urmare vă mai repet că am însemnat cuvintele cîte mi s-au părut violente ca să fiu în poziţiune a răspunde ; prin urmare, constat că aci la mine nu este altceva însemnat decît cuvîntul de cinism administrativ.

Domnilor, iată chiar pasagiul şi am deplină încredere în preşedinte, îl rog să ia acum notele stenografice şi mîne să spună ce va găsi într-însele. Dară vă asigur că domnul Ionescu a zis cuvintele : „Domnul ministru surîde" în momentul acela, după aceea a zis cuvîntul : este atît de cinic, acum chiar să se tăgăduiască că nu esistă, vă fac numai o întrebare ; dacă ar esista aceste cuvinte, sînt parlamentare sau nu? Se poate zice că domnul ministru este atît de cinic? Se poate zice că un senatore este atît de cinic? Însă, dacă n-ar esista, îmi fac respectuoasele mele scuze, dară eu zic că esistă şi am îndeplină încredere că domnul preşedinte va lua acasă aceste note, şi sînt încredinţat că le va găsi anume cînd domnul Ionescu a zis : „Domnul ministru surîde şi este atît de cinic".

Replică lui G. Costa-Foru.

Domnilor, onorabilul domn Costa-Foru a zis că domnul Ionescu este o glorie a Senatului...

Domnul Costa-Foru: Mențin!

Și eu o afirm împreună cu domnul Costa-Foru, și tocmai pentru că este o glorie a Senatului eu nu pot primi un asemenea cuvînt neparlamentar din gura gloriei Senatului, pentru că atunci aș fi negațiunea a celui mai mic sentiment de demnitate. Atîta voi să zic. Voi aștepta pînă cînd onorabilul domn președinte va constata din notele stenografice dacă s-a zis acest cuvînt sau ba, și apoi dacă se va constata că s-a zis voi veni și voi zice cum că sfaturile cari le dă onorabilele domn Costa-Foru sînt inutile, și eu, cît pentru mine, nu le priimesc, pentru că eu totdeauna am respectat și Senatul, și fiecare senator în parte; am respectat chiar și pe acei ce nu m-a respectat cînd n-am fost aci. Socotesc că onorabilul domn Costa-Foru mă înțelege. Prin urmare, vedeți că nu fac altceva decît de a repeta rugăciunea mea biuroului de a constata faptul, și dacă domnul Ionescu va fi zis acest cuvînt de cinic, atunci voi apela la dreptatea Senatului să declare în princip dacă este parlamentar. Și așa fiind, dacă poate să o zică o glorie sau o neglorie a Senatului, și dacă poate să se zică că fiindcă sîntem juni este permis unei glorii a Senatului să vină să insulte pe un ministru care n-a greșit nimic [10].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 93, col. 2 — p. 95, col. 1; p. 96 — 97, col. 1; p. 102, col. 2 — p. 104, col. 1.

NOTE

[1] N. Ionescu îl interpelase pe K. asupra ingerinței „esersată de funcționari în alegeri" [cele pentru sesiunea extraordinară din toamna anului 1869 — n.n.]. Se referise apoi concret la alegerile de la Muscel, unde prefectul declarase în scris că Nicolae Golescu și Ion Ghica au fost candidații guvernului și că administrația locală le-a dat tot concursul.

N.I. își presărase cuvîntul cu formulări tăioase: „delicvență vulgară", „falsificarea spiritului alegerilor" etc., ceea ce stîrnește intervenții scurte de protest din partea lui K.: „Protestez pînă la dovada pozitivă de această imputare", „Protestez în numele domnitorului și al guvernului", „Cereți toată ziua asemenea anchete parlamentare, desfid pe domnul Ionescu de a putea dovedi".

N.I. încheiase otrăvit: „Împăratul Napoleon și-a schimbat politica și domnul ministru de interne nu a schimbat moravurile sale administrative. Domnul ministru nu și-a schimbat moravurile sale. Acum vreau să știu dacă domnul ministru de interne este mai mare personagiu pentru noi decît Napoleon pentru Francia, ca un imperator liberal. Acestea le zic, domnilor, pentru că văd pe domnul ministru de interne că protestă și nu are astîmpăr la locul său, dară să fie bine încredințat domnul ministru că dacă-i adresez cu atîta convingțiune interpelațiunea mea este că vrea[u] să se facă odată lumină în o cestiune de care atîrnă viitorul regimului nostru constituțional. Aș ruga dară pe domnul ministru de interne să spună dacă domnia-sa n-a transmis acel ordin, acea comunicare, acea notă la prefectul de Muscel, pe care prefectul de Muscel a comunicat-o cu un caracter oficial".

[2] Vezi supra, p. 271.

[3] Nicolae Golescu era senator de Argeș, iar Ștefan Golescu de Muscel. Vezi pentru ei George Fotino, *Din vremea renașterii naționale. Boierii Golești*, București, 1939, 4 volume. Pentru Ștefan Golescu vezi și K., *Discurs la ceremonia funebră a lui Ștefan Golescu*, București, 6 septembrie 1874, în „Românul", 1874, 9—10 septembrie, p. 792, col. 3—4; republicat și de noi în partea a IV-a a volumului, p. 644—645.

[4] K. a lipsit din țară între 15 iunie și 26 iulie 1869.

[5] Ion Ghica îi reproșase lui K. a fi spus că l-a recomandat „la două sau trei persoane" și adăugase teatral: „Domnilor, puține titluri am la recunoștința concetățenilor mei, însă este un obicei, o a doua natură a mea ca niciodată să nu cer concursul guvernului la nici o alegere".

[6] Pentru respingerea lui K. din Constituantă vezi partea I a volumului, p. 100, nota 3.

[7] Ştefan Golescu spusese că el lipsea din ţară cînd s-au desfăşurat alegerile şi prin urmare a fost ales şi proclamat senator în absenţă. Admitea că afişele puse de prefectul de Muscel pe zidurile Cîmpulungului, prin care informa că Ion Ghica la Mehedinţi, Ştefan Golescu la Muscel şi Nicolae Golescu la Argeş sînt „propuşi şi susţinuţi de guvern", este un gest neautorizat al acestuia, dar atunci el, K., ce făcuse împotriva unei asemenea flagrante insubordonări?

[8] N. Ionescu vorbise mult şi pătimaş despre „veninul interferenţelor administrative în alegeri". Adăugase doct: „Eu nu am nici o îndoială că administraţiunea domnului Mihail Kogălniceanu a întrecut toate administraţiunile anterioare în privinţa presiunei în alegeri, în privinţa falsificării libertăţei electorale". N.I. îşi mai exprima îndoiala că ministrul de interne al lui Carol I a renunţat la moravurile Statutului: „Dumneavoastră ziceţi că fac personalităţi. Fac personalităţi cînd întreb pe domnul ministru: transformatu-te-ai, dezbăratu-te-ai, lepădatu-te-ai de Statut?"

[9] Al. C. Plagino.

[10] Discuţia s-a închis în urma punerii la vot (31 de voturi pentru şi 18 împotrivă).

*Asupra maltratării unei persoane de către prefectul de Fălciu. Pe marginea interpelării adresate de N. Ionescu ministrului de justiţie**

Domnilor, vedeţi aci un potpuri de interpelaţiune a domnului Ionescu[1] către ministru[l] de justiţie şi apoi întreabă pe ministru[l] de interne cum n-a făcut cutare şi cutare? Dară, domnilor, tot ce a spus domnul Ionescu este curat un romanţ, foarte pitoresc, este adevărat, dară cu totul neesact; şi cu atît mai mult sînt în poziţiune să zic aceasta, căci nici un impiegat al autorităţilor administrative nu este implicat în această afacere, şi acel nenorocit subprefect care se acuză şi-a dat demisiunea de mai mult timp, tocmai ca să ceară satisfacţiune în contra unei calomnii. Iată, domnilor, purul adevăr.

Printr-o scrisoare publicată într-un ziar din Iaşi, am văzut că se zice cum că un subprefect ar fi torturat pe un om, şi fiindcă nu o dată aţi auzit vorbindu-se aci de prefectul de Fălciu, fiindcă eu am nenorocirea să posed un cuib în judeţul Fălciu şi nu ştiu unde ar fi trebuit să am acel cuib ca acel nenorocit prefect să nu fie tras necontenit la răspundere şi espus la tot felul de injurii, pentru că se presupune că e amicul meu. Domnilor, îndată ce am auzit din zvonul public această întîmplare, am trămis pe prefectul de Bîrlad să cerceteze, şi fac apel la domnii senatori de acolo să spună dacă domnul Răşcan nu este unul din cei mai onorabili prefecţi, l-am trămis la faţa locului ca să cerceteze şi mi-a supus un raport formal prin care zice că *nu e întru nimic vinovat nici prefectul, nici subprefectul* şi ca doveadă înaintează procesul-verbal al procurorelui Fulger, un duşman declarat al prefectului, cum se întîmplă adesea; acel procuror constată în chipul cel mai evident că acest Ostrăţel era un nebun, nu declarat de nebun ad-hoc, ci de mai nainte; că ieşind odată pe uliţe a spus că a fost ars, torturat, fără să spună de cine.

Domnilor, sînt astăzi persoane onorabile cu poziţiune şi cu avere, cari mai nainte au jucat un rol politic foarte mare, dară care acum s-au retras în viaţa privată; din nenorocire, persoanele acelea dacă nu mai fac politică, vătaşii lor fac politică.

Persoana despre care voiesc să vă spun este principele Gr. Sturdza, care are la moşie un domnişor cu pretenţiuni că toate autorităţile adminis-

* Şedinţa din 11 decembrie 1869. Senatul României.

trative să umble cu biciul pe drumuri; acest domnişor a dat peste Ostrăţel, l-a dus la Iaşi şi acolo a dat un articol în ziare că a fost bătut, că a fost torturat. Cînd l-a întrebat domnul Fulger: cine te-a bătut? Domnul Zaharia te-a bătut? El a răspuns că nu ştie. Care este concluziunea acelui act judiciar constatător? Se crede că el însuşi s-ar fi ars în două locuri cu chibrituri. Iată procesul-verbal al domnului Fulger, pe care l-am priimit cu raportul prefectului Răşcan. Nu m-am mulţumit cu atîta. Am fost singur eu la Huşi şi am chemat nu pe prefect, nu pe subprefect, ci pe domnul Fulger, şi l-am întrebat ce a descoperit? N-am putut descoperi nimic, mi-a răspuns, fiindcă omul este smintit. L-am întrebat dacă a fost bătut de domnul subprefect Zaharia şi mi-a zis că nu! Atîta ştiu şi atîta pot spune...

Ce s-a mai făcut nu ştiu. S-a făcut apel, s-a dus mai nainte? Nu ştiu. Dumneavoastră ştiţi foarte bine că sînt pîri cari, constatîndu-se de instrucţiune ca nefundate, nu se înaintează. Se vede dară că şi această pricină nu s-a înaintat, de vreme ce nu s-a găsit că sînt motive de urmărire.

Acum onorabilul domn Ionescu, mai bine decît făcea această interpelaţiune neîntemeiată pe nimic, căci vă spun în chipul cel mai solemnel cum că am raportul prefectului de Bîrlad, care îmi dă ca dovadă procesul-verbal al judecătorului care a făcut cercetarea la faţa locului, domnul Ionescu, zic, ar fi trebuit mai bine să meargă la Ministerul de Justiţie...

Domnul N. Ionescu: Nu e treaba mea acolo, treaba mea este aci.

Atunci vă declar că nu esistă nimic din cîte spune domnul Ionescu. Domnia-lui ar trebui să creadă că este o justiţie în ţară şi, dacă domnia-lui crede că doveada, că procesul-verbal al lui Fulger nu este întemeiat, atunci nu are decît să facă proces.

Pentru mine sînt indiferent. Nici prefectul, nici subprefectul nu sînt amestecaţi.

Acel subprefect care este prigonit de un vechil al prinţului Grigorie Sturdza şi-a dat demisiunea, ca să urmărească pe acesta, ca calomniator. Nu am de zis nimic mai mult şi rămîne ca dumneavoastră să apreciaţi.

Replică lui N. Ionescu [2].

Domnilor, de trei zile stau înaintea domniilor-voastre ocupat prin interpelări astuţioase, dezvoltate apoi într-un fel încît nu mă pot apăra!

Sînt pus înaintea domniilor-voastre nu pe banca de ministru, ci pe banca de acuzat! Aţi văzut că sînt trei zile de-a rîndul de cînd stau aci ca să răspund la toate insultele, la toate acuzările injuste ce mi se aduce, şi apoi dumneavoastră cereţi de la mine ca în ţară să nu se facă abuzuri; dar, cînd stau aici cinci ore pe zi, cum vreţi cînd mă duc acasă obosit şi de multe ori amărît să pot administra cum trebuie! Iată de trei zile supliciul la care sînt pus! Pentru astăzi, domnu[l] preşedinte a binevoit a comunica că este o interpelare adresată domnului ministru [al] justiţiei; şi apoi domnu[l] Ionescu ne-a zis că nu are decît cîteva cuvinte de zis, la care eu am răspuns.

Am fost atras într-un chip astfel (las pe dumneavoastră să spuneţi cum) de a răspunde într-o cestiune care nu mă priveşte.

Domnul N. Ionescu: Socoteam că veţi fi sinceri.

Am dreptul să sprijin că sînt tot atît de sincer ca şi domnul Ionescu, căci chiar daca nu ar fi aceasta în caracterul meu, dar cel puţin poziţiunea în care mă aflu mă obligă de a fi sincer.

Eu, domnilor, am venit şi am spus româneşte, curat, că am văzut relatîndu-se într-un ziar acest fapt, nici am despreţuit, nici am preţuit; cari mai mare stimă se poate da unui ziar de cîte ori se denunţă ceva să se numească o anchetă? Unde vede domnia-sa că am despreţuit presa? Aţi auzit, domnilor, cuvintele patetice ce mi-a adresat omul blînd cari se plînge de violinţele altuia; şi eu, domnilor, am luat un prefect din alt judeţ, dumneavoastră, care aveţi interese materiale, cunoaşteţi ce este a se lua un prefect din altă parte.

Domnul N. Ionescu: Cel de la Iaşi lipseşte de o lună.

Este demisionat.

Domnul preşedinte: Vă rog, domnu[le] Ionescu, nu întrerupeţi.

Rog pe domnu_l] Ionescu să aibă blîndeţea şi răbdarea care am avut-o eu.

Domnul N. Ionescu: Răbdarea de a mă numi calomniator.

Am supus acea împrejurare la cercetarea prefectului, cari mi-a trămis raportul său împreună cu procesul-verbal al judelui de pace Fulger. L-am citit, şi în acel raport se zicea că administraţiunea n-are nimic de făcut în această cestiune, este o cestiune de justiţie. Eu însumi, ducîndu-mă acolo, cînd l-am întrebat, mi-a răspuns că nu a descoperit nimic.

Domnul N. Ionescu: Particular l-aţi chemat?

Particular l-am chemat, căci eu, ca ministru de interne, nu am altfel dreptul a-l chema. L-am chemat ca pe un om binecrescut şi mai june decît mine, să vie la mine...

Domnul N. Ionescu: L-aţi chemat...
Domnul preşedinte: Vă rog, domnule Ionescu ...
Domnul N. Ionescu: Intreruptiunile sînt permise.
Domnul preşedinte: Vă rog, domnule Ionescu, ca pe urmă să luaţi cuvîntul. Nu pot a vă permite să întrerupeţi, căci regulamentul mă opreşte.

Voiţi mai mult, chemaţi pe ministru[l] justiţiei, eu vă declar că nu ştiu nimic şi că administraţiunea nu a luat rolul justiţiei; cum să intru eu în asemenea detaliuri, eu care şed în Bucureşti să fac acea cercetare, eu care am fost numai două ore acolo să ştiu relaţiunile domnului Mârza, să ştiu că are un fiu de suflet?! Domnia-sa zice că domnul ministru nu a răspuns; să-mi permită domnul Ionescu a nu cunoaşte spiţele oamenilor, a nu cunoaşte fiii de botez şi sufleteşti ai lui Stan şi Bran; aceasta ar avea trebuinţă de ştiinţe prea mari, eu nu sînt dator a răspunde la aceasta.

Ce zice apoi domnul Ionescu? S-a luat ţăranii de la şosele şi s-au adus să culeagă păpuşoiul ministrului de interne.

Domnul Nicolae Ionescu: Aşa este.

Şi cînd zici acestea, domnule Ionescu, eu nu am dreptul să zic cu indignaţie că aceasta este o calomnie. Ieri domnia-sa m-a făcut *cinic*, şi eu nu am dreptul să-i zic că este calomniator?

Asupra acestor zise cer anchetă...

Domnul Nicolae Ionescu: Să se facă anchetă, însă să se suspende prefectul.

Nu priimesc anchetă pe tărîmul acesta; nu priimesc pentru că nu se cuvine unui Senat să facă anchetă cînd un ministru afirmă că nu a fost nimic, şi Senatul poate oricînd să vadă dosierul. Dar în privinţa păpuşoiului eu cer anchetă şi vă rog rînduiţi pe senatorii aceia în care aveţi încrederea cea mai mare, care au dat dovezi de cea mai mare lealitate, duşmanii mei ca oameni politici, pe domnii general Golescu şi Ştefan

Golescu; şi priimesc să vă mărturisesc în genunchi greşala şi crima, daca oamenii aceia au cules porumbul meu. Eu, domnilor, să pun oameni să culeagă porumbul meu? *(Aplauze.)* Eu care am milioane în mîna mea! Dară, pentru numele lui Dumnezeu, nu credeţi aceasta, domnilor!... *(Domnul ministru eminamente emoţionat.)*

Aceasta este o calomnie şi cer satisfacţiune de la dreptatea dumneavoastră, nu permiteţi într-un Senat conservator ca ministrul României să fie tratat astfel. *(Aplauze.)*

Fac apel la dreptatea inimei dumneavoastră. Dreptate, domnilor senatori, vă cer dreptate; anchetă compusă reclam, din oamenii cei mai onorabili şi cunoscuţi că nu-mi pot fi părtinitori, ca domnul general Golescu şi domnul Ştefan Golescu [3].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 106; p. 108, col. 2— p. 109, col. 2.

NOTE

[1] Nicolae Ionescu îl interpelase pe ministrul de justiţie, Vasile Boerescu, asupra torturării lui Ioan Ostrăţel, cîrciumar în comuna Moişa (Fălciu), de către subprefectul Zaharia. După nararea faptelor, se lansase în atacuri contra lui K., care, ca ministru de interne, tolerează şi acoperă abuzurile subordonaţilor săi.

[2] N. Ionescu se legase de I. Mârza, prefectul de Fălciu, prieten cu K.

[3] Senatul, conform regulamentului, a votat închiderea incidentului. Ionescu însă, forţînd lucrurile, a impus următoarea moţiune: „Senatul în urma interpelării în cestiunea Ostrăţel, ascultînd explicările şi propunerea de anchetă a domnului ministru de interne, adoptă propunerea de anchetă şi trece la ordinea zilei", care însă a fost respinsă de Senat.

*Discurs la proiectul de lege privind interpretarea articolului 50 din legea rurală asupra destinaţiei fondurilor provenite din vînzarea cerealelor aflate în magaziile de rezervă**

Domnilor, de mai nainte vă declar că guvernul se socoteşte dator a vă supune toate motivele cari militează în favoarea adoptării acestei legi [1], motive de drept şi mai ales de ordine publică, şi în urmă guvernul lasă adoptarea sau respingerea acestei legi la apreciaţiunea domniilor-voastre; în nici o lege mai mult decît în aceasta, guvernul nu simte mai multă trebuinţă decît acum ca domniile-voastre să cercetaţi bine împrejurările şi s-o votaţi în deplină conştiinţă şi independinţă. Vedeţi, domnilor, că aceasta este o lege care se supune maturei deliberaţiuni a dumneavoastră, fără ca guvernul să caute cît de puţin a stărui pentru adoptarea ei, dară se socoteşte dator să vă arate că această lege este folositoare şi mai cu seamă de a vă asigura de frica ce poate v-a inspirat argumentările onorabilului domnului Manu [2].

Domnilor, deloc Constituţiunea nu este lovită, deloc proprietatea ţăranului nu este atinsă, deloc despăgubirea asigurată proprietarului nu este jignită, căci Constituţiunea nu zice alt nimic decît că pămîntul locuito-

* Şedinţa din 11 decembrie 1869. Senatul României.

rilor dat prin legea rurală nu are să se ia, asemenea se asigură cea[l]altă frică care era pe atunci, adică că s-ar putea oarecînd să se aridice proprietarilor despăgubirea, şi de aceea Constituţiunea a prevăzut aceasta între principiile sale cele generale.

Ei bine, domnilor, odată aceste frici înlăturate, să venim la cestiunea de faţă; domnilor, ştiţi foarte bine cum că marea reformă socială, adică emanciparea braţelor, era o cestiune nouă în ţară aci, ca peste tot, mulţi erau intusiaşti pentru dînsa, mulţi erau supăraţi de efectele ei; era dară de datoria guvernului să asigure pe cei supăraţi mai cu seamă. Care era strigătul atunci? Se zicea că ţăranii nu vor plăti, nouă ni se vor lua pămînturile şi nu vom fi despăgubiţi.

Ei bine, atunci legiuitorul a căutat să asigure cu profuziune pe proprietari, cari aveau negreşit dreptul să se teamă văzînd atîtea prefaceri în ţara aceasta, că nu li se va lua pămîntul fără despăgubire, şi ca să efectueze fondurile trebuitoare a venit şi statul cu un izvor puternic şi a zis: hai să dăm toate garanţiele, mult mai mult decît se cuvine, ca să liniştească lumea; şi cel dintîi lucru în faţa acestei reforme sociale era să caute să evite acele comoţiuni, violinţi cari s-a întîmplat din nefericire în Austria şi chiar în Rusia şi cari comoţiuni din norocire la noi nu s-au întîmplat. Aşadară, a venit guvernul şi s-a hotărît ca fiecare ţăran să dea ceea ce se cuvine, pe urmă a venit statul şi a zis: banii pe cari are să-i plătească statului locuitorii îi dăm Casei de lichidare; aceşti bani se suie la suma de 15 milioane pe an, astăzi mai mult, şi frica era mai ales la plata întîiei anuităţi, căci se credea că lucrarea constatărilor va ţinea trei sau şease luni şi că nu vor fi prin urmare destui bani în casă pentru ca îndată după 6 luni să se plătească proprietarilor dobînda; acolo este totul, adică: a se plăti întîi dobînda şi apoi să fie bani în casă ca după un an de zile să se plătească anuităţile bonurilor acelea cari ieşeau, căci ştiţi foarte bine că numai acele bonuri au valoare, cari se plătesc regulat. Statul care nu plăteşte regulat bonurile sale perde la scompt. Pentru aceea la noi se caută necontenit şi bonurile rurale şi împrumutul Stern [3], pentru că statul a fost foarte onest în angajamentele sale. De aceea dară a fost preocupat legiuitorul ca cît se poate să se pună mai mulţi bani în acest caz, ca cu dărnicie să se poată despăgubi proprietarii.

După datele statistice pe cari le aveam atunci, valoarea porumbului care-l aveam în patulele de rezervă s-a preţuit la 1 000 000 de galbeni. Aceasta a făcut atunci pe legiuitor să zică că de aci vom avea cei întîi bani; în trei luni vom avea aceşti bani şi vom acoperi cele întîi plăţi. Înainte de a veni banii de la clăcaşi, noi o să avem 1 000 000 de galbeni şi cu aceştia vom acoperi dobînzi şi anuităţi.

S-a făcut dară mezatul. Mezatul acela s-a făcut în decembre şi ianuarie 1865. Era o cătime foarte mare de porumb care se aruncă pe piaţă. Şi chiar agricultura din anul acela a fost îmbelşugată, căci vă aduceţi aminte că porumbul era foarte ieftin din cauză că era mult în ţară; dară cu toate acestea preţul s-a suit de la 66 pînă la 68 lei kila, în unele locuri au urmat protesturi asupra preţului, şi tocmai spre a se feri orice abuz s-a hotărît ca nici un mezat de porumb să nu se întărească decît prin încuviinţarea Consiliului de Miniştri şi întărirea domnească. Aceasta, cum am zis, era în luna ianuariu 1865.

Atunci s-a schimbat ministerul [4]. Sub ministerul din care făceam şi eu parte nu s-a întărit nici o vînzare de porumb.

Cînd a venit noua administraţie, aceasta a socotit că va dobîndi preţ mai mare şi a desfiinţat toate mezaturile, hotărînd să se vînză din

nou porumbul prin licitație. Cum vedeți, aceasta s-a hotărît a se face în februariu 1865. Vinderea trebuia să se facă în 40 de zile. A venit la martiu și s-a vîndut, dară totodată a venit și vîntul de martie, și dumneavoastră știți că în Țara Românească mai tot porumbul recoltei din 1864 și 1865 s-a găsit stricat în pătule. Prin urmare, domnilor, cînd s-a vîndut a doua oară porumbul, pentru care se dedese 66 de lei pe chilă, nu s-a urcat decît de la 30 la 36 lei chila; și astfel, din 1 000 000 de galbeni, nu știu dacă s-a luat 200 000.

Acum, în privința celor zise de domnul Manu, cererea domniei-sale este foarte dreaptă, și dacă comitetul delegaților ar fi cerut i s-ar fi dat un tablou ca să aibă cunoștință cît porumb s-a vîndut, cîți bani s-a luat, cu ce prețuri, din cîte județuri și cîtă cîtime. Aceste sînt date statistice. Prin urmare și noi, chiar ministerul actual nu dorește mai puțin decît ca să se vadă. Este mai bine ca cestiunile de bani să se cerceteze.

Aceste odată spuse, revin iară la cestiune.

Banii cari s-au strîns atunci s-au întrebuințat la întîiele plăți, acolo era nevoia cea mare ca să vină bani mulți. Astăzi nu mai este nevoie de un nou izvor puternic care să vină în ajutorul Casei de lichidare. Pentru că acum, după chiar tabloul arătat de domnul Manu, cifrele cari se încasez sînt îndestulătoare pentru a plăti dobînzile și datoriele. Însă zice domnul Manu: domnilor, chiar după tabloul actual rezultă că după 15 ani are să fie un deficit de 9 milioane; și mai adaogă că are să se mai sporească prin acei proprietari a căror titluri încă nu s-a constatat ca bune nici pînă astăzi și care au dreptate atunci să ceară și capitaluri și dobînzi. Așa este; dară domnul Manu a înfățișat numai o parte și uită că, dacă pe de-o parte sînt cîțiva proprietari a căror titluri nu sînt bine constatate, este și o mare mulțime de aceia care nu au plătit pentru că sînt în contestație cu proprietarii, și mai sînt și rămășițe foarte multe. Dară să zicem că are să fie deficit; apoi, domnilor, legiuitorul s-a mărginit numai în aceste două ramuri.

Nu sînt și banii de la spornici, de la însurătei și de la locuitorii după moșiile strîmpte? Banii aceia trebuie să vină iară în casă. Ce mai zice legislatorul? Zice că, la caz cînd nici acei bani nu vor ajunge, să se vîndă și domeniile. Iată, domnilor, cîte izvoare legiuitorul dă spre a face acei bani să fie plătiți. Acum, cînd zic eu că sînt aceste izvoare, înțelegeți că voi numai să constat un fapt, dară nu zic că vom ajunge vreodată ca cu aceasta să se plătească bonurile. Prin urmare, nu aveți să vă ocupați de această cestiune, căci nu are să aducă o para în casă. Domnul Manu însuși spune că este o lege fără efect, că are să aducă o perturbațiune între țărani; votînd legea aceasta, avem să le luăm pelea țăranilor. Nu este așa; dară iată ce este: s-au vîndut, ori nu s-au vîndut? Primesc teoria domnului Manu, s-au vîndut acele bucate dinpreună cu datoria țăranilor. Era o clauză? Și care? Clauza aceea că banii să se răspunză la primirea bucatelor de către contractant. Prin urmare, pe cît a primit, contractantul a răspuns banii, și vinde. Pentru ce zice domnul Manu că au să vină contractanții să reclame de la țărani? Ca să aibă dreptul să reclame de la țărani ar fi trebuit să plătească statului, și statul n-a reclamat de la dînșii nimic decît pentru porumbul care l-a datorit.

Dară ce se întîmplă acum? Vine cestiunea dacă această lege va avea sau nu vreun efect. Să-mi permiteți a vă spune că această lege va fi cu mare efect și de se va vota, și de nu se va vota. Dară să analizăm lucrul mai de aproape.

Domnilor, la 1865 toate pătulele de rezervă erau pline pînă sub streaşină, însă voi ruga pe onorabilul reprezentante de Muscel să spună dacă la 1865 nu se găseau judeţe întregi, nu comune, judeţe întregi unde nu se afla nici un bob de porumb, căci una din două : sau că locuitorii nu aveau, şi atunci se îndatorau, dau chitanţe la registru că vor depune la anul viitor ; sau, după ce depuneau, veneau lunele de mizerie şi se duceau înapoi şi iară dau chitanţe, şi acele chitanţe treceau drept porumb. Ei bine, guvernul atunci, cînd avea nevoie să liniştească şi pe unii şi pe alţii, nu putea să pretindă, să ceară banii de la acele sate cari nu aveau nimic. *(Aprobări.)* Dacă dară atunci nu s-a făcut, după 5 ani vedeţi ce efect are această lege? Refuzîndu-se legea aceasta, îndată administraţiunea este datoare, după tabelul ce are, să ceară ca locuitorii aceia, conform înscrisului lor, să răspunză porumbul. Ce porumb? Pe un an, pe doi, pe trei. Oare socotiţi dumneavoastră că, cînd ordinul acesta va merge prin sate, n-are să fie fără efect? Eu socotesc că ar fi mult mai bine să nu cerem aceste rămăşiţe.

Acuma, dacă dumneavoastră găsiţi cum că raportul comisiunei dumneavoastră nu este îndestulător, că nu v-a dat cifre şi date statistice, de cîţi bani s-au strîns, cum se întrebuinţează acei bani şi cîţi sînt a se mai strînge, eu reclam de la dumneavoastră aceasta ; iară dacă este ca domnia-voastră, pe consideraţiunile onorabilului domnului Manu, adică că Constituţiunea este jicnită, să respingeţi legea, iată efectul, domnilor, efectul va fi că administraţiunea trebuie să împlinească, trebuie să esecuteze, şi să esecuteze rămăşiţe mari de o kilă, de o kilă şi jumătate ; prin urmare, de 5, 6 şi 7 galbeni pe casă ; şi aceasta, domnilor, de prisos, căci Casa de lichidare [e] dotată cu destule mijloace, acea lege este pusă sub garanţia Constituţiei, legea fundamentală a ţărei, şi sub garanţia onoarei naţiunei ; să nu se teamă proprietarii dară că vor perde despăgubirea lor, căci să zicem chiar că la finitul periodului de 15 ani ar fi lipsă de 9 milioane, apoi statul, care a oferit în timp de 5 ani toată partea sa despăgubirei proprietarilor, nu va da încă pe un an, cînd va fi lipsă? Lucru ceea ce eu, domnilor, nu cred, căci după cîte ştiu proprietarii nu după 15 ani, cum zice legea, ci sper că după 12, cel mult pînă la 13 ani [sic !]. Odată ce am avut onoarea a vă face această declaraţiune, ministerul va primi cu respect votul dumneavoastră, dară încă o dată sînt dator a vă zice că sînt judeţe cărora respingerea acestei legi va aduce destule suferinţe[5].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 112, col. 2—p. 114, col. 1.

NOTE

[1] Era o lege interpretativă a aliniatului al doilea din articolul 50 al legii rurale prin care se preconiza a se vinde meiul şi porumbul aflate în magaziile de rezervă la data promulgării legii rurale ; fondurile rezultate urmau să fie puse la dispoziţia comitetului de lichidare a datoriei rurale. Atît în Adunare, cît şi în Senat se purtaseră discuţii aprinse, deoarece nu se putea conveni asupra căror rezerve se va recomanda vînzarea : asupra celor existente la data promulgării legii rurale sau asupra celor existente în general.

[2] I. Manu formulase unele rezeve arătînd că legea interpretativă e un fapt consumat, dar măcar Senatul ar trebui să aibă evidenţa magaziilor de rezervă şi a cantităţilor de cereale existente în ele.

[3] Vezi partea I a volumului, p. 128, nota 3.

[4] La 26 ianuarie 1865, în locul ministerului K. a venit cel avîndu-l în frunte pe C. Bozianu.

[5] Proiectul a fost primit cu 42 de voturi şi unul împotrivă.

*Pe marginea propunerii lui Al. Orăscu relative la „admisiunea în funcțiunile administrative"**

Motivele pe cari s-a întemeiat onorabilul domn Orăscu [1], spre a propune această lege sînt simțite de țara întreagă și mai cu seamă de miniștri. Domnilor, funcționarii la noi au devenit o plagă care din zi în zi ia proporțiuni, și va fi un act din cele mai mari ale Senatului dacă se va face această lege; nu numai pentru Ministerul de Interne va fi un bine, ci pentru toate ramurile serviciului public, și cu atît mai mult că miniștrii sînt importunați cu asemenea cereri de funcțiuni. Miniștrii erau datori, după articolul 30 din Constituție, să aducă toate projectele de legi pentru a le pune în acord cu Constituția, și prin urmare projecte de natura celui propus de domnul Orăscu; dară credeți, domnilor, că și miniștrii sînt oameni, și avem atîtea ocupații zilnice, și cel mai mult timp ni se absoarbe de necontenitele audiențe și citirea de petiții pentru cereri de funcțiuni. Afară de aceasta, legea aceasta face serviciu imens instrucțiunii publice. Facultăți avem șease, acum cu cea de medicină șeapte; în cele din urmă s-au înființat o mulțime de gimnazii și licee, și toate acestea vor rămînea neproducătoare dacă se vor mai pune funcționari cu științele cîștigate pe băncile școalelor, alături cu ignoranța; și apoi mai știți că ignoranța de mai multe ori triumfează, căci este mai obraznică. *(Semne de aprobare pe băncile senatorilor.)* De aceea vă rugăm să binevoiți a vă servi de dreptul de inițiativă ce aveți, și vă asigur, domnilor, că acest drept nu-l puteți întrebuința mai bine în nimic decît dotînd țara cu o asemenea lege [2].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 116, col. 1.

* Ședința din 11 decembrie 1869. Senatul României.

NOTE

[1] Al. Orăscu propusese ca funcționarii să fie admiși „numai pe baze de capacitate și moralitate". În dezvoltarea propunerii el arătase că „astăzi avem pentru un post sute de postulanți și fiecare așteaptă să-i vină buna ocaziune să facă [sic!] buni patrioți politici numai să capete un postuleț; s-a văzut că sînt cizmari, cherestegii, băcani, cîrciumari care-și părăsesc ocupațiunile lor făcîndu-se, cum am zis, patrioți înfocați, făcînd politică, numai ca să capete un post".

[2] S-a acceptat propunerea numindu-se o comisie formată din cinci membri pentru a o converti în proiect de lege.

*Explică motivele pentru care Ministerul de Finanțe n-a fost în măsură să respecte votul Camerei, sancționat de domn, privind achitarea unor pensii**

Voi ruga pe onorabilul domn Aslan [1], după lămuririle ce voi da, a retrage propunerea sa, și în adevăr că [e] o propunere care zice că să se invite domnul ministru de finance pentru ultima dată să esecute un vot; apoi dacă nu-l esecută?

O voce: Apoi blam.

* Ședința din 13 decembrie 1869.

Mai mult decît un blam, domnilor; voi să arăt onorabilului domnului Aslan împrejurările cari au fost pînă acum şi cari au pus pe Ministerul de Finance în poziţiune de a nu putea face pe comitet să esecute votul Adunărei. Au fost, domnilor, împrejurări morale şi materiale cari l-au împedicat. Iată ce au fost, şi vă rog să nu credeţi că fac cestiune personală. Pensionarii reprezintă în România o forţă, toţi demnitarii ţărei cari au servit fac ca pensionari la un loc, formează un corp foarte puternic şi au toate mijloacele de a-şi apăra drepturile lor. Aceasta au şi făcut ei. Însăşi legea a prevăzut aceasta, şi voind să respecte acea forţă a hotărît ca Ministeriul de Finance să încredinţeze administraţiunea pensiunilor unui comitet onorific luat dintre cei mai mari pensionari. Acest comitet nu are nici salariu, nici diurnă, ci serveşte pentru onoare şi sînt reprezentanţii tutulor pensionarilor cu drepturile votate.

Drepturile lor sînt încredinţate acelui comitet, ei însuşi pensionari neavînd de la guvern alt nimic decît numai decretele de numire. Ei reprezintă corpul, au spiritul de corp; prin urmare, ori de cîte ori vine o nouă pensiune, naturalmente se naşte frica ca această pensiune să nu absoarbă cît de puţin din pensiunile votate. Ei bine, domnilor, în faţa acestei împrejurări, ce voiţi să facă guvernul?...

Domnul Gr. Sturdza: Daţi-i afară.

A zis domnul Gr. Sturdza să-i dăm afară, dară se găseşte oare mulţi cari să servească degeaba?...

Domnul Gr. Sturdza: Veniţi cu un project de lege ca să punem funcţionari.

Membrii care formează acest comitet şi-au dat demisiunile şi guvernul are greutate a face pe membrii actuali a cîrmui această casă, care cere foarte multă înţelepciune, care reclamă toată sîrguinţa, toată ocupaţiunea acestor trei persoane, au destulă muncă.

Dară să-i dau afară şi să găsesc alţii? Cu greu. Ce e de făcut? Să facem ceea ce se face în ţările democratice, ca munca să fie plătită. Hotărîţi răsplata acestei munci şi atunci vă asigur că se vor găsi persoane foarte onorabile, ca şi acestea de acum, cari atunci nu vor afişa acel spirit de indipendenţă către voturile Camerei cum îl afişează astăzi.

Vin acum la fapte.

În adevăr s-a făcut multe nedreptăţi, sînt voturi de ale domniilor-voastre întemeiate pe sînta dreptate cari s-au lăsat la o parte; este văduva răposatului poet Negruţi din Iaşi care de un an reclamă necontenit şi la comitet, şi la minister, şi la domnitor, şi la Cameră, şi ne aflăm în neputinţă, nu avem mijloace să facem pe comitet să i-o dea. Vedeţi dară că cuvintele domnului Aslan pentru ultima oară sînt sigur că le va retrage, căci nu le meritäm, fiindcă nu putem face nimic, pentru că dumnealor nu se socotesc funcţionari, ci reprezentanţii şi apărătorii drepturilor pensionarilor votaţi. Prin urmare, şi moralmente şi materialmente la fiecare pensiune vin şi opun toate greutăţile spre a nu se ataca pensiunile lor şi a celor[l]alţi. Acum, că trebuie să dau mai mult sau mai puţin, acolo nu mă rostesc.

Dară nu avem mijloace coercitive în contra comitetului, căci ne zice: dacă-ţi place; nu voi servi degeaba, decît să ne impuneţi mai bine mă duc acasă.

Pînă ce dumneavoastră nu veţi vota o diurnă comitetului, pînă atunci să fiţi încredinţaţi, compus de oricine, nu va ceda [2].

„Monitor", 1869, nr. 279, p. 1 285, col. 1—2.

NOTE

[1] N. C. Aslan spusese că şi în anul precedent Camera luase hotăriri asemănătoare, dar se izbise de împotrivirea comitetului de pensiuni în executarea lor. Acum, dacă voia să nu se repete această situaţie, Adunarea trebuia să dea „voturi mai aspre" în această privinţă.

[2] Despre modalităţile de acordare a pensiilor, K. va scrie şi în „Adunarea naţională" (I, 1869, nr. 2, din 15 mai, p. 1, sub iniţiala *L*).

*Explicaţii asupra activităţii Imprimeriei statului**

Domnilor, înţeleg să mi se zică că tipografia merge încet, dară nu că este informat că budgetul Ministerului de Culte se tipăreşte în jumătăţi şi în sfert de coale, căci să-mi permită domnul Brătianu [1] a-i spune că este rău informat, şi iată de ce am spus adineaori că eu nu sînt directore de tipografie.

Domnilor, această tipografie tipăreşte pe an 14 milioane de coale, iară pe zi 12 topuri *in octavo;* a tipărit toate budgetele ministerelor, afară de acela al Ministerului de Culte; cu toate acestea vă asigur că în curînd va tipări şi acest budget, căci cine oare are mai multă nevoie de budgete decît noi? Ei bine, noi ne grăbim cît se poate ca să vi le prezintăm mai curînd, însă, domnilor, cînd toate budgetele vi le-a adus, eu cred că puteţi să discutaţi pe acelea mai întîi şi vă asigur că, pînă se va termina, tipografia va tipări nu un budget, dară zece, şi astfel se înlătură orice inconvenient.

Prin urmare, zic că nu ştiu dacă tipografia tipăreşte budgetul pe jumătăţi de coale, dară afirm că tipografia imprimă dezbaterile domniilor-voastre cel mult a treia zi, şi în curînd va fi în stare să le imprime şi chiar a doua zi, că dînsa a imprimat budgetele diferitelor ministere şi că în curînd va tipări şi pe acesta. Cît despre modul cum se tipăreşte, nu pot să ştiu, fiindcă aceasta este o cestiune de manipulaţiune de tipografie şi prin urmare nu ştiu cum se face, căci nu sînt competinte, şi de aceea cînd onorabilul domn Brătianu zice că se tipăreşte în jumătăţi de coale să-mi permită să-i spun că nu cred să fie aşa, pentru că tipografia statului, care este în stare să tipărească foarte mult, poate tipări două coale odată, şi ar fi trist dacă ar tipări numai cîte o jumătate de coală. Eu ca tipograf, şi vedeţi că mă fac şi tipograf, vă pot asigura că întîrzierea nu vine de la tipografi, poate să i se fi trămis cu jumătăţi de coale; dară vedeţi că eu nu pot să acuz pe colegul meu... [2].

„Monitor", 1869, nr. 279, p. 1285, col. 5.

* Şedinţa din 13 decembrie 1869.

NOTE

[1] Discuţia pornise de la remarca lui G. Brătianu că discutarea bugetelor întîrzie deoarece tipografia statului nu le tipăreşte la vreme. Îl rugase de aceea pe K. să grăbească acest proces. K. a replicat: „Cum voieşte domnul George Brătianu ca să răspund domniei-sale, cînd eu nu sînt ministru de culte?" G. Brătianu: „Ca ministru de interne puteţi răspunde, fiindcă aveţi sub administraţiunea dumneavoastră imprimeria şi trebuie să ştiţi cum se tipăreşte". K.: „Sînt

ministru de interne, dară nu sînt directorul imprimeriei''. G. Brătianu: „Eşti supradirector!'' K: „Vă declin dumneavoastră această onoare ca să ştiţi cum se tipăreşte. Eu atît pot să fac, ca să iau măsuri cînd biroul Camerei [i]mi va arăta că nu se primeşte curînd ceva de la imprimerie''.

[2] Adunarea a trecut la ordinea zilei.

*Răspunde la interpelarea lui Th. Văcărescu, în legătură cu un împrumut contractat de municipalitatea Bucureşti**

Domnilor, mai înainte de toate mulţumesc onorabilului domn T. Văcărescu [1] pentru esplicările ce a dat cuvîntului *noi*, căci, îndată ce cuvîntul noi nu este decît o espresiune de politeţă şi nu are nici un simţ politic, nu reprezintă nici o colectivitate decît persoana domniei-sale, apoi sînt foarte satisfăcut de esplicaţiunile date; şi declaraţiunea făcută de domnia-sa, că nu face opoziţiune sistematică, este foarte preţioasă pentru mine, şi mulţumindu-i şi de aceasta merg mai departe.

Domnilor, domnul Văcărescu a vorbit de toţi şi de toate, dară rezumatul cuvîntării domniei-sale vă mărturisesc că nu-l înţeleg.

Într-un lucru l-am înţeles, mi-a făcut onoare să mă întrebe cum eu nu mi-am depus demisiunea în mînele preşedintelui consiliului? Voi avea onoare să declar onorabilului domn Văcărescu că sînt în neputinţă de a-i satisface această cerere, şi aceasta o regretez foarte mult; dară eu voi sta pe acest fotoliu atît timp cît voi avea încrederea domnitorului şi a preşedintelui cabinetului, precum şi încrederea majorităţii acestei Camere.

Vedeţi dară, domnilor, că nu era un blam cele zise, că mai mult o întrebare: de ce pe banca aceasta nu s-a deşertat un scaun?

Domnul T. Văcărescu: Vă înşelaţi foarte mult, domnule ministru; nu am avut această intenţiune.

Acum mă adresez direct la domnia-sa şi voi avea onoare a-i spune că se înşală, că a zidit un palat de zăpadă, care la cele dintîi raze ale soarelui de primăvară are să se topească şi nu are să rămînă nimic de dînsul. Domnia-sa se înşală, fiindcă nu există nici o deosebire de opiniune în Consiliul de Miniştri şi nu este nici o respingere de solidaritate din partea mea.

A citit rău adresa mea [2], a citit-o foarte rău, precum a citit foarte rău toate acele estracte din deosebite tractate de economie politică, că toate cele ce ne-a citit, în loc să ne lumineze, ne-au confuziat; cît pentru mine, aşa mi se pare, care m-a confuziat, astfel încît mă întreb, care este rezultatul celor citite, celor rostite de domnia-sa, căci eu nu-l înţeleg?

Eu voi avea onoare a spune domniei-sale că, ca ministru de interne, am dreptul să corespund cu consiliul comunal şi am dreptul să fiu chiar în divergînţă de opiniuni cu consiliul comunal. Iată răspunsul meu, nu am declinat solidaritatea cu colegii mei, căci domniile-lor în Consiliul de Miniştri nu au făcut altceva decît a subscrie o concesiune, şi în acea concesiune era un articol a cărui aplicare era rezervată consiliului comunal. Modul emiterii, tabloul de emisiune din acest împrumut, nu se supunea Consiliului de Miniştri şi prin urmare am putut să fiu în divergînţă de opiniune cu consiliul comunal, dară nu am fost în divergînţă de opiniune cu Consiliul

* Şedinţa din 15 decembrie 1869.

de Miniştri, şi doveadă este că de la subscrierea aceea şi pînă astăzi toate hîrtiile Consiliului de Miniştri sînt subscrise de toţi miniştrii.

Consiliul de Miniştri întreg avea o credinţă, cum că acest articol care lăsa consiliului comunal facultatea de a face tabloul emiterii obligaţiunelor va fi cu totul altfel aplicat decît cum s-a aplicat de consiliul comunal, şi în urma invitării, o spun aceasta spre liniştea domnului Văcărescu, în urma invitării a Consiliului de Miniştri am făcut acea adresă către consiliul comunal, adresă care nu este nici mai mult nici mai puţin decît o corespondenţă, cum am mai făcut şi altă dată; stilul a putut să fie al meu, rău înţeles, însă invitarea a fost a Consiliului de Miniştri, şi doveadă pentru aceasta este că în urmă răspunsul consiliului comunal s-a comunicat prin referat Consiliului de Miniştri, şi Consiliul Miniştrilor întreg a zis că, fiindcă este divergînţă de opiniuni, să se pună un arbitragiu.

Iată ce am [a] zice, cestiunea este pendinte pînă astăzi; şi la întrebarea ce mi se face, că de ce nu am dizolvat consiliul comunal, pentru că am avut altă opiniune, voi lăsa pe domnul primar şi pe domnii membri să răspundă; şi apoi voi spune şi eu de ce nu am dizolvat.

Al. Lahovari *cere trecerea la ordinea zilei motivată.*

Domnilor, eu nu am a mă rosti negreşit, nici pentru, nici contra ideii care figurează în această propunere; constat însă că această ideie nu s-a discutat pînă acum şi nu ştiu cum ar putea să pretindă domnu[l] Lahovari şi să vă ceară ca dumneavoastră să votaţi propunerea domniei-sale, şi să daţi autorizarea dumneavoastră acestei idee, care, precum v-am spus, nu s-a discutat deloc pînă acum şi prin care, dacă o veţi vota şi o veţi primi, nu veţi face decît a lua un angajament pentru viitor.

Aşa fiind, domnilor, eu cred că, înainte de a voi dumneavoastră să păşiţi la vot, trebuie ca şi guvernul să se pronunţe.

Apoi, domnilor, pe lîngă toate acestea aveţi la ordinea zilei projectul de lege pentru reformarea legei comunale actuale şi cînd se va lua în discuţiune acel project atunci onorabilul domn Lahovari va putea să ne propună ideea domniei-sale, dară astăzi nu sîntem noi chemaţi să facem aceasta, fiindcă pînă acum nu ne-am rostit decît asupra împrumutului făcut de comuna Bucureşti [3].

„Monitor", 1869, nr. 279, p. 1 286, col. 4.

NOTE

[1] Th. Văcărescu interpelase „în ce stare se află împrumutul de 10 milioane franci contractat de comuna Bucureşti". La un moment dat, în timpul dezvoltării interpelării, Th. V. spusese: „Eu cred, domnilor, că pînă acum nu s-a putut plînge ministerul că a întîmpinat o opoziţiune sistematică din partea vreunui dintre noi". K. întrebase: „Care noi?" Th. V., politicos, a precizat: „Din noi, deputaţii acestei Camere, şi m-am servit cu cuvîntul de *noi* căci este obiceiul de politeţă de a întrebuinţa totdeauna persoana în plural, în locul *eului* impunător, cel puţin cînd se vorbeşte dupe această tribună. *Eul*, a zis un autor, este totdeauna odios: *le moi est toujours haïssable.* Aceasta, domnule ministru de interne, la int[r]erupţiunea care mi-a[ţi] făcut-o!"

[2] Era o adresă întîi a procurorului general, prin care arăta că „din rumoare publică" a aflat că împrumutul contractat de municipalitatea Bucureşti e vicios, dar că, în vreme ce ministrul de interne îl consideră „delict", restul cabinetului l-a încuviinţat şi a obţinut şi sancţiunea domnului pe el. Th. Văcărescu întrebase de ce în această împrejurare, considerînd consiliul municipal culpabil, K. ca ministru de interne nu l-a destituit; apoi, cum mai putea acesta rămîne pe banca ministerială, aflat în divergenţă de opinii cu restul cabinetului?

Consiliul municipal Bucureşti, în urma unor aprige dezbateri, contractase un împrumut de 10 milioane de franci de la firma F. Gruntzweig, cu 11% dobîndă, confirmat de ministrul de justiţie, Vasile Boerescu, care asigura interimatul internelor în absenţa lui K., aflat în străinătate. Reîntors, K. a văzut cît de rău a fost încheiat împrumutul şi a trimis consiliului municipal Bucureşti următoarea adresă: „Mai multe organe ale publicităţei şi unii din oamenii noştri financiari critică modul cum se emit obligaţiunile împrumutului de zece milioane ce comuna Bucureşti a contractat cu domnul F. Gruntzweig et Co. Împrejurările acestui împrumut [i]mi sînt necunoscute, căci el s-a contractat în nefiinţa mea. Răspunderea dară nu mă priveşte deloc, însă, pe cît am cercetat, operaţiunea se critică, este o adevărată loterie.

Citind condiţiile împrumutului, precum ele se află în dosarele ministerului, am văzut că prin articolul 4 al contractului concesionarii îşi rezervă dreptul de a otărî numărul obligaţiunilor, valoarea lor nominală, preţul emisiunii, primele sau dobînzile, numărul tragerilor la sorţi etc. Bazîndu-se pe aceste cuvinte, domnii concesionari se par a crede că primele ar însemna tot atît cît şi dobînzile şi că prin urmare toate dobînzile ar putea fi transformate în prime şi aşa a fi trase la sorţi. Această interpretaţiune deloc nu mi se pare a fi justă, căci, dacă ar fi aşa, atunci operaţiunea n-ar fi decît o loterie şi dumneavoastră vă este cunoscut că loteriile sînt interzise în ţară.

Eu mă mărginesc în aceste simple observaţiuni şi în simpla invitare ce vă fac de a le supune consiliului comunale în cea întîi a sa şedinţă. Consiliul va lua apoi sub a sa responsabilitate otărîrea ce va socoti de cuviinţă.

Cît pentru mine îmi declin orice altă responsabilitate, afară de aceea de a chema la păzirea legei".

[3] Problema a fost trimisă spre discutare în secţiuni.

*Îşi expune poziţia asupra problemei evreieşti în România**

Domnilor deputaţi, onorabilul domn I. Codrescu a adresat ministerului o interpelaţiune [1]. Această interpelaţiune comunicîndu-ni-se, după regulament, sînt dator a răspunde după trei zile. Pentru ce cere regulamentul aceasta? Pentru ca guvernul să fie pus în poziţiune de a răspunde. Iată interpelaţiunea cum mi s-a comunicat: interpelaţiunea onorabilului domn I. Codrescu adresată onorabilului minister şi în specie ministrului de interne, în privinţa mişcării jidovilor în România şi în privinţa acţiunei acelei asociaţiuni al cărei centru este în Paris şi care se numeşte Alianţa israelită universală [2]. Ne-am pregătit dară, domnilor, să răspundem la două cestiuni: mişcarea jidovilor în România şi acţiunea asociaţiunei Alianţei israelite. La acestea avem a răspunde şi vom răspunde.

Aţi văzut, domnilor, că interpelaţiunea domnului I. Codrescu a fost o discuţiune care obişnuit se face cînd se înfăţişează un project de lege; atunci fiecare deputat vine şi ia parte la discuţiunea generală.

Şi cu această ocaziune a fost o discuţiune generală, care apoi nu a conchis întru nimic, nici în privinţa acţiunei Alianţei israelite universale, nici în privinţa mişcării jidovilor în România, ci s-a sfîrşit prin întrebări: cum ministrul de interne izgoneşte pe evrei din sate şi ministru[l] de finance[3] îi primeşte? Cum satele sînt inundate de brevetari? Cum contra legei din 1864 evreii cumpără pămînturi? Şi în fine cum gîndeşte ministrul să se poarte în faţa convenţiunei care are să se facă în străinătate?

Înţelegeţi dară, domnilor, că astăzi nu sîntem în poziţiune a răspunde la acest şir de interpelaţiuni, ci ne vom mărgini numai a răspunde la interpelaţiunea ce ni s-a comunicat, fiind totdeauna la ordinul domnului Codrescu şi oricărui defensor în privinţa celor[l]alte, care vor fi însă făcute în conformitate cu regulamentul.

* Şedinţele din 16 şi 17 decembrie 1869.

Vin acum la cestiune. Întîi despre Alianța israelită: în adevăr, domnilor, tot ceea ce a spus domnul Codrescu de Alianța israelită universală este adevărat; această Alianță esistă, e susținută prin multe inteligențe, prin multe capacități, prin multe puteri financiare, încît în străinătate a ajuns a fi o putere care tratează de la suveran la suveran, și, dacă trebuie să mulțumim lui Dumnezeu de ceva, mulțămim că noi pînă astăzi, națiune mică, am fost destul de puternici, destul de ajutați de împregiurări și de patriotismul țărei, că pînă astăzi în țara noastră, mai puțin decît în orice alte țări mult mai mari, această Alianță israelită are mai puțină acțiune; aceasta o afirm și o sprijin. Rolul acestei Alianțe a spus domnul Codrescu foarte bine că îngrijaște chiar popoare mai puternice decît noi și prin urmare trebuie să ne îngrijască și pe noi; și aci vede foarte bine onorabilul domn Codrescu că nu e un ministru de-o parte, un deputat de altă parte: toți sîntem români, toți sîntem de-acord în această cestiune. *(Aplauze unanime.)*

Onorabilul domn Codrescu [4] a citat și oarecare cuvinte ale domnului Armand Lévy, în care se zice că ministerul actuale ar fi promis ... nu știu ce. Ei bine, permiteți-mi de aci, după această bancă, să trimit domnului Armand Lévy o dezmințire formală, ori unde s-ar afla el! *(Aplauze unanime îndelung repetite.)*

Domnul Armand Lévy e crescut la acea școală de oameni cari nu știu: întîi, că conversațiunile particulare nu se reproduc fără permisiunea celui cu care le-a ținut; al doilea, care n-au nici măcar delicatețea și datoria de a reproduce cu esactitate cuvintele rostite. Cînd am intrat în minister, peste trei zile m-am trezit cu o persoană care a cerut audiență, spunînd că e rabinul Lévy. Acest domn a venit la mine și s-a adresat astfel: sînt însărcinat de Alianța israelită să-ți fac întrebarea: care e politica ce dumneata ești hotărît să păzești în cestiunea israeliților? La această întrebare, iertați-mi espresiunea, am pus mînele în bozunar și am răspuns: nu cunosc Alianță israelită *(aplauze unanime)*; ea nu face parte din acele puteri garante cari au dreptul ... *(Aplauze zgomotoase.)*

Iată ce am răspuns eu, și dacă domnul Codrescu ar binevoi să caute în colecțiunea arhivelor israelite ar găsi acel raport; țăranul de la Dunăre a răspuns așa: nu cunosc pe Alianța israelită. *(Aplauze prelungite.)*

Acestea, domnilor, odată zise, vă declar că și noi ca guvern sîntem preocupați de această cestiune; și, ca să respingem această putere care are talente și dibăcie de a bate la toate ușele, cînd unele le găsește închise se adresează la altele, cari în tot momentul face greutăți nu numai nouă, dară tutulor și pretutindeni, avem trebuință și de altceva, căci nu puterea unui ministru e de ajuns, e puterea dumneavoastră tutulor care cu toții împreună... *(Aplauze unanime.)* Căci, domnilor, ce va putea face un ministru singur? Chiar onorabilul domn Codrescu și-a pus aceste cestiuni: Să oprim comitetele? Să oprim ziarele? Nu socot că cere cineva acestea.

O voce: Să opriți invaziunea.

Invaziunea! A! Iată altă cestiune. Invaziunea nu se poate opri cu situațiunea geografică a frontarielor noastre și cînd pichetele sînt în depărtare unele de altele de o poștă și jumătate. Jidanii nu intră în țară pe la trecătoare, ci intră în țară printre trecătoare. Voi ruga pe onorabilii deputați de la Bacău și Roman să se uite primăvara și toamna la acele șiruri de furnici care vin de sus și trec în jos spre Galați, Focșani etc.; nici unul dintr-aceia nu intră pe la trecătoare, ci printre trecătoare.

Dară să lăsăm intrerumperea onorabilului domn Fătu şi să revenim la cestiune.

A vorbit onorabilul Codrescu foarte mult de Alianţa israelită. V-am spus şi mai repetim că şi noi sîntem îngrijaţi de acel sprijin mare care-l găsesc evreii lîngă Alianţa israelită. V-am mai spus că acea Alianţă bate la toate uşile şi voi veni a vă mai spune că în privinţa aceasta chiar statele cele mai mari sînt espuse la asemenea mijlociri. Aceste mijlociri sînt pe toată ziua, chiar în săptămîna trecută un deputat al Alianţei israeliţilor din America s-a dus la preşedintele Statelor Unite şi i-a cerut a interveni lîngă imperatorele Rusiei ca să ia măsuri mai blînde şi a revoca dispoziţiunea luată de a izgoni 2 000 familii de jidani din Basarabia rusească. Vedeţi, domnilor, pînă unde merg !

Din aceasta însă nu rezultă că noi trebuie să ne plecăm capul; din contra, noi venim şi zicem : guvernul actuale necontenit şi pretutindenea a căutat să lumineze Europa şi să răspundă aserţiunilor Alianţei israelite, care zice că în ţara noastră esistă persecuţiuni religioase. Pretutindeni, domnilor, şi guvernul şi agenţii ţării în străinătate au esplicat şi au spus că aci nu e o cestiune religioasă, ci e o cestiune economică, o cestiune naţională.

Prin urmare, sîntem cu totul de acord cu onorabilul domn Codrescu, care ne-a arătat răul. Onorabilul domn Codrescu a citat mai multe fapte dintr-o broşură care a apărut la Paris şi care apără România despre imputările ce i se fac. Aci n-a fost drept onorabilul domn Codrescu, căci domnia-sa ştie foarte bine cine a scris acea broşură şi cum a ieşit ea. Acea broşură apără România tocmai precum o apără şi guvernul actuale. Ştie foarte bine domnul Codrescu aceasta.

Vom mai spune încă ceva spre siguranţa dumneavoastră, e că la nota ce ni s-a adresat de reprezentanţii unor puteri, în favoarea evreilor, eu mi-am luat libertatea mare de a răspunde că nu le cunosc competinţa, şi apoi dumneavoastră veţi vedea ce am mai zis : am apărat cît am putut drepturile ţărei şi am căutat să luminez Europa. Alianţa israelită zice : Alianţa israelită are mîna lungă ; şi au fost unele din persoanele diplomatice cari au zis că guvernul trebuie să cadă, fiindcă au răspuns astfel. Ei bine, domnilor, ministerul nu a căzut, şi pot asigura pe domnul Codrescu că ministerul nu va cădea din cauză că nu ţine seamă de pretenţiunile Alianţei israelite, îl asigur, pentru că am convicţiunea, care am căpătat-o cînd am fost în străinătate, că Europa în statele ei are miniştri cu inimi de creştini şi ştiu a înţelege cestiunea astfel cum este, iară nu cum li se arată de cei interesaţi. *(Aplauze.)* Greşeala noastră a fost însă că pe de-o parte am venit cu projecte de legi cari au spăriat Europa şi pe de altă parte nu ne-am pus să-i arătăm drepturile naţiunei şi suferinţele ei. Pe acest tărîm să ne punem, domnilor, iară nu să cerem numai de la miniştri ca ei să esecute, ci să ne punem împreună cu miniştrii să arătăm adevărata stare a lucrurilor acelei Europa care nu le-a cunoscut, şi pe de altă parte, să otărîm această cestiune într-un chip conform cu interesele ţărei şi totodată cu ideele europene. Nu ne este permis, domnilor, nouă, cari trăim în mijlocul acestei Europe, să avem alte idei, trebuie să facem o stare de lucruri care pe de-o parte să ţină seamă de durerile ţărei, iară pe de altă parte să lumineză şi să împingă pe Europa a ţine şi ea seamă de ele. Nu putem noi să ne punem în stare de opunere cu Europa întreagă ; datoria noastră este să o luminăm şi, cum am mai zis, să o facem să ţie seamă de durerile noastre. Şi vă asigur că ministerul nu a făcut alta decît aceasta şi totodată vă încredinţez că Europa [5] a înţeles că aceasta este o cestiune ce merită a fi studiată, că nu se cuvine să fim condamnaţi ca în anul trecut, fără a fi ascultaţi. Iată un mare pro-

gres făcut în opiniunea Europei; să ne folosim de această ocaziune şi să otărîm cestiunea, însă împreună cu dumneavoastră. Ziarele străine din timp în timp reproduc cuvinte neesacte, şi domnul Codrescu v-a citit mai multe corespondinţi ale unor membri ai comunităţii israelite [6]. Ei bine, daţi-mi voie să vă fac o declaraţiune, şi o declaraţiune care în toate împrejurările veţi găsi-o esactă: fiţi încredinţaţi că sub Carol I numai românismul va fi cultivat, şi numai românismul va prospera. *(Aplauze.)* Iată, domnilor, declaraţiunea ce trebuie să fac, nu domnului Codrescu, ci sîntului adevăr.

Acestea odată zise, vin la partea a doua, în privinţa mişcărilor făcute de evrei în ţară. Ei bine, domnilor, ce să le facem? Sînt 400 000; aceşti 400 000 trăiesc în ţară, într-o ţară constituţională cu dreptul de asociaţiune, cu dreptul de libertatea presei. Cum voiţi ca noi să împedicăm mişcarea lor? Ce să facem noi? Ei fac rău că se adresează la streini, şi vă asigur că nu a făcut jidovilor din România nimeni mai mult rău decît Alianţa israelită; şi, în cîtă vreme se vor adresa la streini, ei vor fi un popol care, cum a zis domnul Codrescu, se ţine la pîndă ca să ne lovească în momentul cel mai greu. Ei întotdeauna nu vor putea dobîndi nimic de la noi, pentru că atunci nu este nimic decît o naţionalitate care caută să se apere de o altă naţionalitate.

Acestea odată zise, sînt mulţumit că domnul Codrescu a venit şi nu a făcut o interpelare, ci a pus înaintea dumneavoastră cestiunea evreilor, cestiune care preocupă pe guvern tot atît cît şi pe dumneavoastră. În ţară avem misiunea să apărăm drepturile şi demnitatea României şi totodată şi onoarea ei, pentru ca să nu lăsăm ca Europa să creadă că sîntem un popul barbar. Aşadară, cestiunea nu se poate hotărî decît împreună cu dumneavoastră. Domnul Codrescu v-a spus multe cari sînt esacte, binevoiască domnia-sa acum să facă o propunere care cred că va fi mai fericită decît aceea care a fost făcută de mine an; şi vă rog să binevoiţi a primi propunerea domnului Codrescu, care cred că va fi sau de a rîndui o comisiune parlamentară, sau ca să facă un project de lege, şi atunci împreună cu dumneavoastră vom lucra şi vă vom da şi noi toate luminele noastre. Vedeţi dară că nu voim ca dumneavoastră să treceţi la ordinea zilei; din contra, zicem că guvernul trebuie să lucreze împreună cu Camera în deplină armonie şi trebuie să se lumineze şi o parte şi alta.

S-a mai zis încă un ce, că eu izgonesc evreii de prin sate şi că colegul meu de la finance îi primeşte ca brevetari. Şi în această cestiune vă voi spune că avem nevoie de sprijinul dumneavoastră, căci tocmai izgonindu-i de prin sate sîntem ameninţaţi de un mare proces, cu otcupciii de tutun, că izgonim brevetarii de prin sate. Vedeţi că şi aci aveţi să vă rostiţi. Vă declar dară în chipul cel mai pozitiv că durerele ţărei sînt durerele noastre, că îngrijirile dumneavoastră sînt şi ale noastre; tot ce este cu putinţă, tot ce permite legislaţiunea actuală am făcut şi vom face. Socotesc că şi pentru interesele noastre în întru şi pentru onoarea de afară cestiunea merită un interes mai mare, deşi discursul domnului Codrescu este interesant în aceea numai că a chemat atenţiunea dumneavoastră, aducînd cestiunea din nou pe tapet. Aşadară, vă rugăm, luaţi cestiunea şi o trataţi, căci, din nenorocire, onorabilul domn Codrescu a făcut ceea ce fac şi alţii, necontenit a arătat boala, dară nu a indicat şi mijloacele de vindecare: a criticat toate măsurile administrative, dară nu ne-a spus cari altele să luăm. Vedeţi tribunale cari întîlnesc vagabonzi şi-i gonesc; sate, comune cari nu-i primesc în sînul lor. Administraţiunea se trezeşte cu sute de vagabonzi şi evrei şi de alte naţionalităţi şi nu avem nici un mijloc de a scăpa de aceşti vagabonzi.

Am voit să întocmim ceea ce în Anglia există, un stabiliment de vagabonzi, şi atunci aţi văzut cum în ţară s-a zis că voim să colonizăm Dunărea cu evrei, cînd ştiau bine că evreii nu lucrează pămîntul.

De altă parte, în străinătate, am fost acuzaţi că voim să depărtăm acolo populaţiuni întregi, într-un punct depărtat din care voiam să facem o nouă Caienna [7].

Astfel fiind, încă o dată vă rugăm, domnilor, veniţi în ajutorul nostru, este o cestiune care merită toată serioasa luare-aminte a dumneavoastră, să îndreptăm o stare de lucruri în care, o repet, trebuie să ţinem seamă şi de interesele ţărei şi de ideile civilizaţiunei moderne, pe cari nu se cuvine [ca] noi să le despreţuim.

Replică lui G. Brătianu [8].

Onorabilul domn Brătianu a luat şi a întors într-un chip cam obişnuit de domnia-sa toate cuvintele mele, dîndu-le un alt sens, fără a se gîndi, poate, că sînt notele stenografice aci, cari-l vor pune în poziţiune mîne să vază cît de greşit a fost şi cît de puţină onoare mi-a făcut domnia-sa de a mă asculta.

Domnilor, cînd eu am venit adineaori şi v-am spus că Alianţa israelită este o forţă atît de cu influinţă încît tratează cu suverani ca suveran, domnia-sa acuma îmi atribuie că aş fi zis din contra, că această Alianţă nu este o forţă, şi numai de aci puteţi judeca şi despre celelalte aserţiuni ale domniei-sale. Cînd eu am spus că am dat ordine pentru neîngăduirea evreilor prin sate, domnia-sa afirmă cum că aş fi revocat acele ordine prin cari opream pe evrei de a mai fi cîrciumari şi de a mai şedea prin sate. Ei bine, să-mi permită domnia-sa să-i spun că tot ceea ce domnia-sa voieşte să spună că este aşa este cu totul altfel, şi ştie foarte bine că nu este aşa, dară afirmă contrariul numai pentru că aşa voieşte să zică.

Domnia-sa ştie foarte bine că administraţiunea a făcut tot ce se putea face : s-a făcut inventarie ca să se cunoască la administraţiunea centrală cîţi evrei sînt în totul, cu ce contracte, cu ce termine, cu ce date, şi aceste inventarie s-au trămis prefecturilor şi li s-a spus : iată numărul evreilor pe cari administraţiunea îi cunoaşte, iată termenele în cari administraţiunea le-a recunoscut dreptul de a mai putea să şează prin sate, şi vă fac cunoscut că pentru oricîţi s-ar găsi mai mulţi are să cază răspunderea asupra primarilor, asupra subprefecţilor, şi a prefecţilor chiar. Şi, în faţa tuturor acestora pe cari domnul Brătianu le ştia şi le ştia încă foarte bine, domnia-sa vine şi zice cele ce aţi auzit. Ei bine, cum voiţi să mai discut cu domnia-sa, cînd faptele pozitive sînt cunoscute şi le spune cu totul în alt fel de cum le cunoaşte? Şi oricare din dumneavoastră va voi să vină la minister, i se va arăta circulara [9] despre care am vorbit, datele statistice, datele contractelor etc.

Dacă însă, domnilor, s-a făcut oarecare abuzuri, eu nu le ştiu, dară eu rog pe fiecare din dumneavoastră să-mi arătaţi abuzul şi, numai atunci cînd veţi vedea că nu-l pedepsesc, numai atunci pot fi vinovat şi responsabile de acele abuzuri ; pentru că, domnilor, eu sînt ministru numai, dară nu şi atotprevăzător ; sînt dator să reprim abuzurile cînd mi se arată şi să nu le ocrotesc, dară trebuie mai întîi să le cunosc.

Iată tot ce am făcut pînă acum şi iată tot ce pot să fac ; iară dacă onorabilul domn George Brătianu crede că va putea face mai mult şi mai bine, nu are decît să vie aci în locul nostru.

Să admitem, domnilor, că evreii din țară de la noi sînt mai mult turci, ruși, nemți, și că prin urmare să căutăm a-i da afară din țară la urma lor. Dară ce vom face atunci cînd vor fi respinși de la granițe și vor veni înapoi?...

O voce: Să-i aruncăm în Dunăre?
Voci: Ba să le dăm moșii în arendă.

Să-i trămitem cu jandarmi? Dară unde? Nu-i vrea nimeni; toți îi leapădă.

S-a criticat, domnilor, o idee a mea prin care propuneam un mijloc de a remedia acest rău. Eu am spus că aceasta este o idee a mea personală. Am scris către prefectul din Bolgrad că trebuie să facem o colonie de jidani, dară tot în acel timp acea adresă am aruncat-o în public[10] ca să văd ce va zice presa, ce vor zice Corpurile legiuitoare. S-a criticat, domnilor, și se critică mereu acea adresă; ei bine, de o mie de ori am zis: este o idee a mea, rea, ticăloasă, dară în fine este o idee; veniți și dumneavoastră cu alta.

La măsura ce am propus, ni s-a răspuns că voim să colonizăm gurele Dunărei cu jidani, dară hotărîți dumneavoastră unde să-i trămitem? Am trămis unui agent al unei puteri străine pe un jidov, ba încă cu adresa formală în care-i ziceam: domnule agent, pe cutare evreu pe care l-am prins în țară și care nu e din țară de la noi, avînd presupus că este de la dumneavoastră vi-l înaintez, și-mi răspunde: foarte îți mulțumesc, țineți-l peșcheș. *(Ilaritate.)*

Mi se zice că să-i dăm la turci, dară nici turcii nu-i priimesc; esistă notă oficială de la Poartă care zice că nu învoiește ca Bulgaria să fie locu[l] de surghiun al vagabunzilor de la noi. Și apoi, domnilor, dacă evreii sînt un rău aci, poate să fie și în Bulgaria și în Austria. Ei bine, cum putem noi să silim pe acele puteri să-i primească, cînd nu avem dovezi, nu avem paspoarte că vin de acolo? Cît pentru a-i opri de a intra în țară, cînd nu avem pichete astfel de dese ca să-i poată privighea, ar trebui să vin cu un project de lege ca să-mi dați putința de a înființa un cordon capabil de a privighea intrarea evreilor; și sper că onorabilul domn G. Brătianu îl va sprijini.

Domnul N. Voinov: Cereți.

Iată că-l cer acum.

Onorabilul domn Voinov, obișnuit foarte serios, să-mi permită astă dată să-i spun cum că nu prea găsesc serioase observațiunile prin cari mă întrerupe; căci nici un guvern, oricare ar fi, nu poate să vină să zică că țara aceasta, cu forma ei geografică, cu întinderea cea mare a fruntarielor ei, ar putea să facă un zid chinezesc, astfel încît să poată opri pe jidani de a intra; căci jidanul este omul cel mai viclean, cel mai șiret om din lume, nu poate să-l oprească nici graniță, nici cordon, nici nimic, și trece printre cordoane, pe unde știe el.

Dacă credeți dumneavoastră că onorabilul domn G. Brătianu va putea să facă a opri venirea jidanilor, veți comite o crimă de nu-l veți lăsa să vie în locul meu, căci ar fi o mare fericire și un mare geniu acel om de stat care ar putea, cu mijloacele țărei, să facă să nu mai intre evrei în țară.

Aceasta e cu neputință, domnilor; pichetele noastre sînt rari, și, cît pentru mine, știu că de la Lipia și pînă la Chilia sînt șease poste, și de la Lipia pînă la Cotul Morii sînt șeapte poste, și pe toată această distanță nu sînt cu totul decît 14 pichete, mi se pare.

Cît pentru munte, nu mai vorbesc. Ei bine, cum voiți dumneavoastră să oprim intrarea pe toată această întindere numai cu atîtea pichete?

Cînd vin de-a dreptul la trecătoare, ce putem face, facem; îi oprim, îi înapoiem, ne servim de o convenţiune [11] care este din vremea lui Gr. Ghica, cum să nu se învoiască intrarea evreilor în ţară, şi necontenit ne servim cu acea convenţiune.

Evreii dară intră în ţară; ce ne rămîne însă de făcut? Iată ce, ţara să-şi formeze mijloace ca să-i poată prinde ca vagabonzi şi să ştie unde să-i puie. Cînd voi dovedi un vagabond, să-l pună îndată la muncă, ca să-i fac viaţa amară prin muncă, şi acel care va voi să muncească şi va fi de treabă, va munci; iară acel care va fi rău şi leneş şi nu-i va plăcea munca, are să fugă, şi fuga aceea nu are s-o facă în formă, cu jandarmi, ci prin ascuns, printre pichete: cum a şi venit, tot aşa are să se ducă.

Aceasta putem face.

Acum, cît pentru anchetă, iarăşi am fost ascultat rău de onorabilul domn G. Brătianu; n-am zis anchetă, am zis, domnilor, ţara întreagă în cestiunea aceasta este interesată, ţara întreagă simte necesitatea de-a precurma acest rău; prin cine dară să se facă această îndreptare? Prin reprezentaţiunea ţării şi prin guvern.

Ei bine, să dăm mîna cu toţii, să facem aceasta.

Dară ziceţi dumneavoastră că să puneţi în discuţiune projectul celor 33 [12]; ei bine, faceţi-o. Domnul G. Brătianu zice că să-l pui eu la ordinea zilei. Să-mi permită domnul Brătianu ca eu să-mi iubesc projectele de lege ale mele, nu şi pe ale altora; dară, dacă majoritatea acestei Adunări voieşte să-şi însuşească acel project, facă-o, pună-l la ordinea zilei şi atunci va vedea şi guvernul ce are să zică; va vedea atunci domnia-sa că guvernul va vorbi foarte clar, foarte româneşte. Eu însă nu voiu să-mi însuşesc acel project şi să-l pui la ordinea zilei, nu cereţi de la mine să mă fac colportorul projectelor dumneavoastră.

Cît pentru mine, vă declar categoric, domnilor, că şi eu îmi iubesc ţara ca şi domnul Brătianu, şi cestiunea jidovească mă interesează pe mine mult mai mult decît pe domnia-sa, care este un delitant, căci eu sînt din Moldova; domnia-lui nu cunoaşte decît ceea ce a auzit, dară eu sînt în cestiunea aceasta cu totul artist de mizerie*, îi cunosc şi bunul şi rău ei, prin urmare în cestiunea aceasta domnia-sa să fie bine încredinţat cum că eu mă interesez chiar mai mult decît domnia-lui şi chiar materialiceşte; însă îi răspunz cu toată părerea de rău că eu, cît pentru mine, nu sînt pentru acel project de lege.

Voci: Aduceţi altul.

Cînd va veni acel project la ordinea zilei, voi aduce projectul ce voi crede, voi face amendamentele ce voi socoti, pentru că nu sînt pentru părţile principale ale acelui project.

Însă declar încă o dată că nu iau iniţiativa acestui project, pentru că orice voi aduce eu, orice voi face se zice că este rău: un ordin, o circulară, o idee, toate se găsesc rele.

Aduceţi-l dumneavoastră aci şi veţi vedea dacă am să vorbesc sau nu, încît pentru mine cred că e bine a nu lua eu iniţiativa. Vie domnul Brătianu să declare ce** voieşte a lua acea iniţiativă, şi împreună cu domnia-lui voi lucra, voi vorbi, voi face tot ceea ce va fi pentru binele ţării mele, tot ce va fi pentru a feri ţara de această invaziune, de acest rău, căci, domnilor, cu toate vorbele domniei-sale, am conştiinţa mea că în cestiunea jidanilor tot eu ca ministru de interne am făcut mai mult decît domnia-sa şi decît

* Citeşte: *meserie.*
** Citeşte: *că.*

oricare din domniile-lor. Da domnilor, am apărat cît un ministru poate să apere, am oprit din sate pe jidani cu toate nevoile împregiurărilor şi pentaţilor [sic !]; am dară conştiinţa că mi-am făcut datoria, că am apărat drepturile ţărei şi interesele ţărei *(aplauze)*, şi am izbutit, domnilor; am izbutit; căci am găsit inimi simţitoare la însuşi aceia care pînă aci ne trămiteau acele note pe care le ştiţi, am găsit inimi creştine cari au ţinut seamă de durerile ţărei, şi doveadă că am reuşit, şi doveadă că am găsit asemenea inimi este că notele au contenit şi mijlocirile nu mai au loc. Cînd am avut onoare a fi la Ministerul de Externe, am zis : să nu ne amestecăm în trebile străinilor, ca şi alţii, ca şi streinii să nu se amestice în trebile noastre. Orice, în afară de acest amestic; orice facem şi sîntem dispuşi a face : vom da esplicaţiuni, vom da lămuriri, agenţii noştri vor lumina Europa necontenit, şi cu toţii vom susţine sus şi tare interesele şi credinţele noastre. *(Aplauze.)* Nu ne-am amestecat în treburile streinilor, şi nici streinii nu se mai amestec în trebile noastre, şi mai repet încă o dată că am dobîndit mult şi sîntem mîndri că astăzi în cestiunea israeliţilor nu mijlocirile, nu notele, ci luceafărul dreptăţei, ci adevărul, ci geniul civilizaţiunei va tranşa cestiunea. Aci dară să stăm, aci să ne mărginim ! Nu vă temeţi dară de amestecul streinilor astăzi, şi dacă credeţi că aceasta ar avea loc, ei bine, fiţi încredinţaţi că veţi veni dumneavoastră pe aceste bance şi veţi vedea ce veţi face mai bine decît noi. Noi avem conştiinţa că ne-am făcut datoria şi ne vom face-o încă apărînd drepturile şi interesele României şi dovadă că ne-am făcut totul în interesul bine înţeles al ţărei este, o mai repet încă o dată, că notele au contenit ! *(Aplauze prelungite.)*

Replică lui N. Voinov[13].

Domnilor deputaţi, am ascultat cu mare luare-aminte pe onorabilul domn Voinov, şi onorabilul domn Voinov singur s-a însărcinat a vă spune pentru ce se cuvenea să-l ascult cu mare atenţiune, pentru că domnia-sa obişnuit este un deputat serios, care tratează cestiunile cu seriozitate şi cu dreptate. Să-mi permită onorabilul domn Voinov însă a-i spune cum că astăzi l-am văzut mai jos decît reputaţiunea ce-şi cîştigase, astăzi l-am găsit nedrept şi, să-mi permită să-i spun, şi neesact. A căutat să facă efect şi nimic mai mult, precum se caută în această cestiune, nu a se rezolva, ci a se face efect în ţară, cum se zicea chiar ieri : nu e timpul de a se rezolva cestiunea, ci este timpul de a face efect în ţară. Să-mi permită onorabilul domn Voinov a-i spune că aceasta este tot ce a voit domnia-sa.

Domnilor, mai întîi permiteţi-mi o mică ieşire din subject, sînt silit să ies, fiindcă şi onorabilul domn Voinov a făcut aceasta. Domnul Voinov a zis şi de patru ori a repetit cum că guvernul a făcut tot spre a-şi crea o majoritate. Ei ! dară şi aci onorabilul domn Voinov este nedrept; şi, spre a-i dovedi aceasta, am onoare a-l întreba : dacă am făcut tot ca să ne creăm o majoritate, binevoiască domnia-sa a ne spune cari au fost candidaţii noştri în judeţul Putna ?

Domnul Voinov: Vă voi spune. Cer cuvîntul!

Vă rog să o spuneţi; atît numai cerem.

Acum să intru în cestiune. Mai întîi de toate, onorabilul domn Voinov, spre a argumenta în favoarea sa, a început a cita faptele trecutului meu în cestiunea israeliţilor. Ei bine, acei cu cari am trăit şi cari au aceeaşi vîrstă ca şi mine ştiu că din mica mea copilărie n-am fost mare partizan al jidanilor, dară nici n-am voit a fi mîncător de jidani; am dorit în tot chipul şi cu toată inima ca în ţara aceasta să fie o singură naţiune, naţiunea

română. Cum am putut, am lucrat ; domnul Voinov e mai june, are viitorul în favoarea sa ; să dea Dumnezeu ca domnia-sa să facă şi mai mult ! Sînt însă dator a răspunde domniei-sale că, voind a cita trecutul meu, nu şi-a cules datele cu toată esactitatea ; căci domnia-sa, cînd zice că eu am pus scaunul rabinului jidovesc alături cu scaunul arhereilor, ar fi trebuit să aibă conştiinţa de ceea ce zice, şi-l rog să spună unde, cum şi cînd am pus eu pe rabin alături cu arhiereul ? Eu, domnilor, ajutat de memoria mea, care încă o am, nu ştiu să fi făcut acest fapt avansat de domnul Voinov. Iată ce am de zis relativ la aceasta ; nimic mai mult decît atît.

Al doilea, domnul Voinov m-a acuzat că în legea comunală la anul mîntuirei 1863 aş fi pus un amendament prin care am căutat să se dea drepturi evreilor.

Domnul Voinov: Aţi combătut amendamentul domnului G. Brătianu.

Domnul G. Brătianu la 1863 era încă pe băncile şcoalei. La 1864 am avut onoarea ca, în privinţă că domnia-sa făcea studie foarte bune la Paris. să-l scutesc de darea exonerării pentru armată. *(Ilaritate.)*

Domnul G. Brătianu: Eroare; era fratele meu, nu eu. Nu vă sînt nici într-un chip obligat.

Domnul preşedinte al consiliului: În adevăr, colegul meu face o eroare; căci nu domnul G. Brătianu, ci fratele domniei-sale făcea studii bune. *(Ilaritate.)*

Iată, domnilor, cum s-a petrecut şi acest fapt : la 1864 s-a prezentat un project prin care se cerea ca toţi patentarii de clasa I şi II jidani să aibă drepturi comunale. Atunci eu m-am unit cu propunerea domnului C. A. Rosetti, care zicea că prea se deschide uşă largă evreilor şi prin urmare cerea ca asemenea drepturi să se dea numai acelor cari vor face cursuri şi vor dobîndi graduri scolastice în ţara noastră, sau acelor cari vor dobîndi grade militare în armată, pentru că şi atunci credeam, cum crez astăzi, că şcoala şi armata sînt unul din mijloacele de soluţiune a acestei cestiuni. Poate că ideea mea să fie greşită dară aşa credeam atunci, aşa cred şi acum. Iată dară şi a doua esplicaţiune.

Al treilea, domnul Voinov a venit şi a zis cum că am înfăţişat o soluţiune şi acea soluţiune tot eu am declarat-o de mizerabilă, aceea adică de a se întocmi un stabiliment de vagabunzi. Domnilor, şi astăzi tot aşa zic, şi oricînd se va face objecţiuni în această privinţă voi zice : rea, mizerabile măsură ; dară veniţi dumneavoastră cu alta mai bună. Afară de aceasta, domnilor, mai declar încă o dată că, oricît veţi vorbi, oricîte veţi zice de sfănţuică şi de icosar, vă declar că ţara noastră n-are mijloace să aibă un sistem de cordon de-a lungul graniţilor sale ca să oprească pe jidani de a intra ; pichetele noastre de-a lungul Dunării, a Austriei şi a Rusiei sînt în depărtare unele de altele de cîte o poştă pînă la două. La graniţe am luat măsuri cît mintea omenească le pricepe ; pe aiurea însă, cu mijloacele actuale, nu putem să-i oprim, ci tot intră ; căci ei nu intră pe la trecătoare, intră printre trecătoare. Iată dară unde-i putem opri ; şi veţi vedea că avem şi noi ideile noastre în această privinţă ; vă va veni în curînd o convenţiune care se face cu Austria pentru întrunirea căilor ferate la Suceava ; această convenţiune are un articol special prin care se rezervă poliţiei noastre dreptul de a opri pe cei cari în puterea legei nu pot intra în ţară : veţi avea în curînd această convenţiune şi dacă veţi crede că acel articol nu e bun, ei bine, îl veţi îndrepta dumneavoastră cum veţi voi. Prin urmare, vă declar şi vă rog să ţineţi ca punct de nestrămutat : evreii nu intră pe la trecătoare, ci printre trecătoare.

Vin dară acum la sate. Relativ la aceasta, voi răspunde onorabilului domn Voinov şi voi arăta că şi aci e nedrept, căci în sate am dat toată autoritatea primarilor, şi, dacă, le-aş da mai mare autoritate, pot încredinţa pe domnul Voinov că atunci am dobîndi un rezultat cu totul contrariu de acela pe care-l doreşte domnia-sa. Dacă guvernul n-ar avea supravegherea asupra primarilor, vă pot asigura că evreii n-ar ieşi, ci s-ar înmulţi prin sate. Cu toate acestea, primarii au încă dreptul ce le dă legea poliţiei rurale de a izgoni pe vagabunzi din sate din propria lor iniţiativă, fără ordinul ministrului. Dară, dacă îi vor goni, unde să-i ducă? Şi veţi vedea că şi aici măsurele administrative au fost îndestul de energice, iară nu cum zice domnul Voinov. Mai tîrziu voi reveni mai detaliat şi asupra acestui punct.

În oraşul Vaslui, din mulţimea jidovilor au născut boala aceea grozavă din *Biblie, elephantiasis*. Ei bine, a venit consiliul medical şi a întrebat : ce să facem, domnule ministru? Şi am zis : faceţi un project de lege în privinţa sanitară, să regulaţi ca într-o cameră de atîţea metri să nu poată locui decît atîtea suflete. Acest project este elaborat de comitetul sanitar şi se va prezinta domniilor-voastre, şi atunci veţi binevoi a otărî dacă voiţi să se izgonească israeliţii şi din oraşe, ca şi din sate. Dară, pînă atunci, unde să-i ducem? Veţi zice peste graniţă. Dară cine-i primeşte? Noi îi primim fără voia noastră. Va să zică, trebuie să căutăm un mijloc care să ne pună în poziţiune de a face ceva. Ei bine, am propus um mijloc : dincolo de gurile Dunărei, departe de şeapte poste, la Tusla, sînt nişte încăperi vechi, ruine mari, din ele să se facă un stabiliment de vagabunzi, cum e în Engletera. Ideea este mizerabilă, ziceţi dumneavoastră ; dară arătaţi dumneavoastră alta care să fie mai nemerită ; luminaţi pe guvern, faceţi-vă dumneavoastră farul, lumina, soarele, călăuza, arătaţi-i ce să facă, însă nu criticaţi numai toate combinaţiunile guvernului şi nu ziceţi numai : izgoniţi-i din ţară, daţi-i în Turcia, în Austria, în Rusia. Aceasta o ştiţi că nu o putem, acolo nu-i primeşte. V-am aruncat o idee, am voit să înfăţişez un project de lege, am voit să facem ceea ce face Engletera cu vagabunzii, să facem un stabiliment şi să-i punem să muncească ; cei ce vor munci vor şedea, iară cei ce nu vor voi să muncească vor fugi, şi acei cari fug nu merg pe la trecătoare. Aceasta a fost ideea mea. Domnul preşedinte al consiliului a emis o idee şi mai practică, să-i punem să lucreze la terasemente ; vedeţi, dară, că din partea noastră s-a emis cîteva idei. Dumneavoastră însă, fără să ne daţi una, aţi zis că este rău, rău, rău, şi eu, în faţa objecţiunilor domnielor-voastre, am zis şi vă zic : projectul nostru este mizerabil, ticălos ; arătaţi-mi însă dumneavoastră ce să facem, nu atacaţi numai, căci în ţară sînt 400 000 de jidani, şi 400 000 vor rămînea, dacă nu vom face nimic Noi am voit să vă aducem un project, dară dumneavoastră l-aţi ucis încă din faşă, chiar prin jurnalele domniilor-voastre. Aceasta este marfa noastră, veniţi cu altă marfă, dacă aveţi. Ei ! Dară nu vă dă mîna pentru că nu voiţi soluţiunea cestiunii, voiţi ca să ţineţi agitaţiunea ...

Domnul Voinov: Protestăm, am adus project [14].

Dumneavoastră voiţi agitaţiunea... Domnule preşedinte, am ascultat pe onorabilul domn Voinov foarte serios, nu l-am întrerupt, rog pe domnia-sa să nu se mînie, ci să fie aşa de complezant să mă asculte şi pe mine, cu aceeaşi atenţiune şi respect cum l-am ascultat eu în toate ale domniei-sale.

Aţi venit pe urmă şi aţi vorbit de o broşură ; aţi recunoscut că acea broşură este făcută din îndemnul guvernului şi apoi aţi zis : dară oare un guvern numai cu broşuri are de gînd să meargă înainte? Nu are el în poli-

tică agenţii săi diplomatici prin cari să lumineze cabinetele? Aci, domnia-lui a făcut cea mai mare nedreptate din lume, şi astăzi mă văd silit a mărturisi, cu toată francheţa, că mă îndoiesc de dreptatea domniei-sale. Domnia-ta ştii că au urmat relaţiuni diplomatice ...

Domnul Voinov: Nu ştiu.

Nu o ştii? Dară mi se pare că ţi s-au dat de le-ai citit, şi o ştii. Cînd Europa întreagă ştie că s-a apărat drepturile ţărei, că s-a arătat cestiunea din toate punctele de vedere, cînd e o cestiune în care toată ţara trebuie să lucreze, domnia-ta zici că nu ştii? Zici numai că noi n-am făcut nimic şi că voim numai să luăm cărbunele cu mîna domniei-voastre. Ei, domnilor, noi nu voim să luăm cărbunele cu mîna domniilor-voastre, ci împreună cu dumneavoastră, cu ţara întreagă. Şi, cînd viu să mă adresez la dumneavoastră şi vă spun că simţim răul întocmai ca şi dumneavoastră, dumneavoastră faceţi cestiune de minister? Dară cestiunea ebreiască este o cestiune de minister, cînd eu am zis că nu un ministru, ci zece miniştri, succedîndu-se unul după altul la putere, nu ar putea face altfel decît ceea ce am făcut eu şi predecesorii mei? Ziceţi că de ce nu am cerut concursul Adunării? Ei bine, iată, de cestiunea ebreiască în anul trecut se zicea că a fost o cestiune ridicată de domnul Brătianu, o cestiune a unui ministru; însă, domnilor, nu a fost drept, această cestiune ebreiască nu este nici a domnului Brătianu, nici a domnului Kogălniceanu, nici a lui Stan, nici a lui Bran. Evreii, în străinătate, spun pretutindeni că miniştrii, ca să-şi facă popularitate, măgulesc opiniunea populară şi sulevă această cestiune. Eu am voit să dovedesc prin cererea de anchetă că acea cestiune nu e o cestiune de miniştri, ci e cestiune naţională şi, prin urmare, pe tărîmul acesta ar trebui să ne punem, ca să se vază că ţara întreagă este îngrijată de o plagă naţională şi socială.

Vedeţi, domnule Voinov, că aci nu este nici materie de discuţiune, şi rău v-aţi ales calul de bătălie, căci în cestiunea aceasta voim şi noi ceea ce voiţi şi dumneavoastră, cu deosebire că nouă ca miniştri nu ne este permis să aruncăm soarta ţărei ca o frunză pe apă, care să meargă unde o va împinge curentul. Dumneata, domnule Voinov, ştii foarte bine cîtă greutate întîmpinăm în cestiunea evreilor; veniţi-ne dară în ajutor; aci trebuie să vă mărginiţi, dară nu trebuie să veniţi să ziceţi numai că de ce nu faceţi cutare şi cutare lucru, dară cari toate sînt nimic!

Iată de ce am venit noi să cerem de la dumneavoastră lumină şi concurs ca să nu se mai zică că cutare ministru ridică şi provoacă cestiunea, ci să fie cunoscut că ţara întreagă doreşte soluţiunea acestei cestiuni. Iată unde dumneavoastră trebuie să veniţi să ne faceţi, nu imputări, ci să ne încuragiaţi, căci ştiţi foarte bine că un ministru, fără vocea ţărei, oricît de puternic ar fi, este slab. *(Aplauze.)*

Aţi venit apoi şi aţi zis că domnul ministru nu a răspuns la volnicia pe care a dat-o în ţară unui jidan. Ei bine, iată că răspund: ieşise domnul I. Brătianu de la minister şi domnia-sa îşi căpătase acea faimoasă epistolă a domnului Armand Lévy, în care i se zicea că numai domnia-sa şi numai domnia-sa simţea şi vorbea astfel despre evrei, iară nu naţiunea. Ca să nu mi se zică şi mie astfel, m-am adresat la dumneavoastră şi v-am cerut anchetă; însă dumneavoastră nu aţi voit. Atunci, în faţa unor note străine, cari pun în cestiune pînă şi drepturile noastre de autonomie, a trebuit să răspund, şi aci vă voi spune care a fost politica noastră [15]. A ieşit un articol, şi multe altele, în „Steaua Orientului", în „Israelitul român" [16] şi în altă gazetă, nu ştiu cum o cheamă, redijată de domnul Carmelin, în care se zice că Alianţa israelită are mîna lungă, că miniştrii vor fi daţi afară în urma

răspunsului meu la nota marchizului de La Valette, că numai miniștrii agitează cestiunea, căci poporul, fiind blînd, iubește pe jidovi.

Ei bine, domnilor, am chemat pe acest domn Lévy și i-am zis : „Donul Crémieux s-a adresat la mai mulți bărbați ai țărei în favoarea evreilor și ați văzut că în timpul Constituantei a venit pînă aci în antecameră" [17]; am spus domnului Lévy ceea ce s-a zis și domnului Crémieux : „Domnule, cestiunea aceasta nu o cunoșteți, nu o puteți studia în București; duceți-vă în Moldova, duceți-vă acolo să vedeți durerile și suferințele țărei, și eu vă voi da mijloace, voi pofti pe prefecți și pe primari să vă dea toate lămuririle. Și fiindcă ziceți că poporul vă iubește, duceți-vă acolo și veți vedea durerile țărei, durerile Moldovei, veți vedea cum vă iubește Moldova, veți vedea că Moldova este secată, suptă de cîrciumarii și accizarii evrei; veți vedea cum un evreu intră în sat sărac lipit și peste 2, 3 ani iese cu capital mare, veți vedea lipitorile satelor din Moldova. *(Aplauze.)* Și, cînd vă veți întoarce de acolo, ori veți avea inimă și văzînd durerile țărei veți conteni de a mai scrie astfel cum scriți, sau altmintrelea, veți dovedi că, deși ziceți că sînteți francez, dară în fond sînteți tot jidan".

Aceasta a fost, domnilor, conversațiunea ce am avut-o cu domnul Lévy, și după ce s-a dus acolo nu a fost primit de prefecți cu capul plecat cum a zis domnul Voinov; s-a dus pretutindeni și prefecții ca și primarii, după speciale instrucțiuni ce li s-au dat, l-au pus în pozițiune să vază durerile poporului.

Se zice că a căpătat testimonie în favoarea jidovilor. Nu este esact. A căpătat de la trei sate și de la un proprietar care avea feciori boierești pe moșie niște jidani; de la acesta a căpătat o mărturie că locuitorii sînt mulțumiți de jidani. Atîta este ce a căpătat. Eu, pentru mine, sînt mulțumit că a făcut această călătorie, căci, daca domnul Lévy va veni din nou aci, apoi desigur se va întoarce cu nasul în jos și va scrie altmintrelea; de nu va scrie adevărul, am un dosar aci, ia vedeți-l *(arătînd dosarul)* și-i voi astupa gura. *(Aplauze.)*

A mai vorbit domnul Voinov de jidovii din Vrancea și că s-a făcut un comunicat în care s-a dat dezmințire domniei-sale. Ce a fost, domnilor, în această privință? S-a cerut știință prefectului și cred că domnul Voinov, care este atît de liberal, nu va tăgădui și prefectului dreptul de a-și apăra onoarea. Nu știam pînă acum că unui prefect nu-i e permis să se apere prin ziare. În Francia cea imperială, în Belgia, în Anglia se fac asemenea comunicate de prefecți. Și iată că acum la noi se tăgăduiește de domnul Voinov, om liberal, și dreptul pentru un prefect de a se apăra.

A mai vorbit domnia-sa de circulări și nici aci nu a voit să fie drept către mine, spuind că circulara mea s-a revocat. Nu este esact, nu s-a revocat nici o circulară, din contra, s-a întărit ...

Domnul Voinov: Vă voi da chiar numărul.

Ei, le am toate dovezile aci; astăzi sînt bogat, nu ca ieri; astăzi stau cu dumneata la pept. *(Ilaritate.)*

În neființa mea, urmînd mai multe plîngeri, chiar din partea domnilor deputați, că contractele cari sînt recunoscute prin sentințe judecătorești se calcă în picioare de către prefecți, domnul Boerescu, ca ministru ad-interim, a dat o circulară ca să îmblînzească măsura.

Cu toate acestea, la cea dintîi objecțiune care s-a făcut, eu, ca ministru titular, ca locuitor de peste Milcov, care cunosc împregiurările, îndată ce am venit în țară am dat această circulară din nou. Să v-o citesc.

„Domnule prefect,

Ultimul paragraf al circulării, trămisă domniei-voastre sub no. 9 775 de domnul Boerescu, în calitate de ministru de interne ad-interim, a făcut să crează pe unele autorităţi administrative şi comunale că acel ordin a desfiinţat restricţiunea legală făcută jidovilor, de a avea domiciliu stabil în comunele rurale; alte autorităţi asemenea au crezut că prin acea circulară s-a ridicat comunelor dreptul garantat lor prin articolul 10 din legea poliţiei rurale, adică dreptul de a acorda sau a refuza învoirea de domiciliu oamenilor fără căpătîi.

Spre a înlătura orice rea aplicare a legei, socotesc de datoria mea a vă lămuri.

1. Că, conform legii şi a circulărilor reînnoite din timp în timp, jidovii nu au drept de domiciliu statornic în sate şi că în special ei nu pot fi cîrciumari şi accizari.

2. Consiliile comunale sub controlul administraţiei au dreptul, conform articolului 10 din legea poliţiei rurale, de a acorda sau refuza dreptul de domiciliu provizoriu oamenilor fără căpătîi; prin urmare, consiliile comunale au şi dreptul de a respinge din coprinsul satelor atît pe jidovi, cît şi pe alţi oameni fără căpătîi, de orice naţionalitate, întru cît ei nu s-ar socoti folositori celor[l]alţi locuitori".

Cum vedeţi, domnilor, şi aci păzesc articolul 10 din legea poliţiei rurale, şi nu este cum a zis domnul Voinov că l-am călcat; zic că evreii nu au dreptul de domiciliu stabil în sate.

Vedeţi, domnilor, că ministrul de interne necontenit se vede tras la bară, imputîndu-se că nu a făcut nimic, că a stricat circularele, că a umplut satele cu jidani.

Iată că tot acel ministru vine şi statorniceşte că jidanii nu au dreptul de domiciliu statornic în sate şi că primarii, conform articolului 10, pot să le refuze şi domiciliul provizoriu. Ei bine, în ce dară deosebesc de domnul Voinov? Mai mult, zice domnia-sa că au venit jidani şi s-au transformat prin sate din brevetari în cîrciumari, şi în loc de unul au venit 20 şi administraţiunea nu a luat măsuri. Şi aci este nedreptate. S-a dat tutunul în licitaţiune; concesionarul a subarendat pe judeţe, subarendarii tutunului au socotit că era un mijloc de a putea paraliza măsurile guvernului, adecă de a face ca jidanii izgoniţi ca cîrciumari să reintre în sate ca brevetari. A fost asemenea încercare, dară îndată am luat măsuri cum că acei brevetari să nu poată reşeda în sate, şi s-a hotărît, pînă veţi hotărî dumneavoastră altfel, ca în fiecare comună să fie cîte unul singur.

Deodată m-am trezit cu o adresă din partea concesionarului, comunicată prin domnul ministru de finance.

Ce am răspuns eu?

Iată, domnilor, ce am răspuns:

„Domnule ministru,

Am văzut adresa dumneavoastră nr. 48 284, la care am onoare a răspunde că guvernul a învoit de fiecare comună cîte un brevetar de tutun, şi nu poate recunoaşte domnului comisionar* dreptul ca prin brevetele domniei-sale să paralizeze toate măsurile luate de guvern în contra cîrciumarilor şi accizarilor jidovi de prin comunele rurale".

Vedeţi, domnilor că şi aci am răspuns într-un chip pozitiv la întrebarea domnului Voinov; şi aci am zis că nu recunosc concesionarilor dreptul să umple satele cu evrei.

* Citeşte: *concesionar.*

Acum zice domnul Voinov că m-am mulţumit a da numai circulări şi n-am mai privegheat la esecutarea lor. Ei, domnilor, frumoasă şi fericită ar fi ţara cînd ar ajunge aşa ca administraţiunea de la ministru şi pînă la primar să meargă aşa de perfect cum să nu dau* loc la nici un abuz. Eu, cît pentru mine, declar cu toată umilinţa că nu pot să garantez că astăzi în ţară administraţiunea ar merge aşa încît lucrurile să se urmeze în toate amănunţimele după sîntul tipic al legilor. Tot ce pot lua asupră-mi este de a lua toate măsurele cîte înţeleg că ar fi mai nemerite pentru a opri abuzurile; cînd îmi vin la cunoştinţă şi nu le reprim, a ! sînt vinovat atunci ! Iată măsurele luate în cestiunea evreilor de prin sate. Am dat circulare la toţi şi le-am zis să-mi facă un inventar de toţi evreii cîţi sînt prin sate; apoi să-mi arate contractele cari le au; al treilea, să-mi arate data contractelor. Voiţi dumneavoastră acum ca eu să sprijin cum că la facerea acestor recensăminte nu s-au făcut abuzuri? Aceasta nu o voi zice, căci s-au făcut. Şi, cînd am primit recensămîntul, am fost pus în poziţiune să ştiu cîţi jidovi sînt prin sate, şi cîte contracte au. După ce am primit acest recensămînt, am făcut circulara aceasta:

„*Domnule prefect,*

După ce aţi supus ministerului tabloul de israeliţii cîrci[u]mari şi accizari din comunele rurale ale judeţului administrat de dumneavoastră, v-am invitat să luaţi dispoziţiuni ca toţi aceia ale căror contracte s-au sfîrşit la 23 apriliu, anul curent, precum şi acei ce vor înfăţişa contracte pe termene mai lungi, însă nelegalizate, să aibă la trecutul St. George a părăsi comunele rurale, unde, conform legei şi ordinelor circulare reînnoite din timp în timp, ei n-au dreptul de domiciliu statornic şi, în special, nu pot fi cîrci[u]mari şi accizari.

Odată asemenea ordine date, eu cred, domnule prefect, că dumneavoastră n-aţi întîrzia a le îndeplini cu esactitate la termenul fixat.

Acum se apropie un alt termen, acel al Sîntului Dimitrie viitor, cînd un alt număr de asemenea accizari şi cîrci[u]mari urmează a părăsi comunele rurale. Numele şi numărul acestora este constatat prin alăturatul tablou. În el se însemnează asemenea şi puţinul număr de cei cari, avînd contracte legalizate pe termene mai lungi, vor putea rămînea încă în comune pînă la espirarea termenelor coprinse în acele acte.

Aşadară, prin acest tablou, şi dumneavoastră, şi eu mai tîrziu vom putea constata dacă ordinele anterioare s-au îndeplinit întocmai şi fără abuz de către autorităţile comunale.

Spre a vă încredinţa de aceasta dumneavoastră mai întîi, vă invit dară, domnule prefect, ca la reviziile ce veţi face prin comune, avînd în vedere tabloul alăturat, să constataţi în persoană dacă, osebit de israeliţii cărora nu li s-au sfîrşit termenele din contracte, mai sînt domiciliaţi în sate şi alţii fără titluri legale, şi prin urmare fără căpătîi. Pe aceştia, guvernul, după ordinele precise date din timp în timp, îi crede de drept espulzaţi de mai înainte şi mai ales după 23 apriliu trecut. Aşadară, la caz de a găsi individe de asemenea categorie, petrecînd prin comune, dumneavoastră pe de o parte le veţi aplica imediat dispoziţiunile prescrise; iară pe de alta, considerînd aceasta ca un abuz din partea funcţionarilor respectivi, veţi aviza la adoptarea măsurelor legale pentru pedepsirea lor.

Vă declar, domnule prefect, în chipul cel mai categoric că, din parte-mi, sînt hotărît a trămite înadins comisiuni de reviziune prin comune, din

* Citeşte: *dea.*

trei în trei luni, cu misiune de a constata cum s-a îndeplinit dispoziţiunile acestui ordin.

Fac dară un nou apel la simţimintele dumneavoastră româneşti pentru interesele economice ale ţărei şi, prin urmare, sînt de mai înainte sigur că, drept rezultat, nu voi avea a vă adresa decît mulţumiri în numele României, şi din parte-mi toată a mea recunoştinţă.

În aceleaşi simţiminte, vă şi reînnoiesc espresiunea deosebitei mele consideraţiuni".

Iată acum, domnilor, situaţiunea pe care o cunoaşte guvernul după tablourile făcute.

TABLOU

în rezumat de numărul israeliţilor cîrciumari şi accizari cari, în urma constatărilor făcute de prefecţi, s-au găsit că mai pot rămînea prin comunele rurale pînă la împlinirea termenilor recunoscute prin contracte legale de arenduire, conform ordinului circular no. 15 315, din 8 octombre.

Nr. crt.	Judeţele	Nr. israeliţilor	Nr. crt.	Judeţele	Nr. israeliţilor
1	Botoşani	70	13	Cahul	30
2	Covurlui	29	14	Dorohoi	79
3	Tecuci	52	15	Roman	64
4	Fălciu	36	16	Dolj	5
5	Bacău	70	17	Rîmnicu Sărat	9
6	Bolgrad	4	18	Ilfov	4
7	Vaslui	99	19	Prahova	2
8	Tutova	33	20	Buzău	6
9	Neamţ	66	21	Brăila	15
10	Suceava	61	22	Vlaşca	4
11	Iaşi	108	23	Teleorman	1
12	Putna	55			

Le-am citit acestea, domnilor, pentru ca dumneavoastră să fiţi în poziţiune să vedeţi tabloul. Cînd vă veţi înturna acasă, cercetaţi dumneavoastră fiecare, vedeţi singuri; ochii dumneavoastră sînt mai mulţi şi mai mari decît ai mei; veniţi apoi la mine şi arătaţi-mi că subprefectul sau primarul cutare m-a înşelat, căci în comuna cutare sînt mai mulţi evrei de pe cît s-au arătat în această listă; şi, daca ministerul nu va lua măsuri, atunci sînteţi în tot dreptul a zice că ministru [1] nu-şi face datoria.

Dară cînd eu urmăresc împreună cu dumneavoastră acelaşi scop, cînd pun în lucrare tot ce practica spune că trebuie să fac, ei bine, dumneavoastră n-aveţi sentimentul de dreptate pentru mine a recunoaşte aceste fapte?

Acum ştiţi dumneavoastră aceste măsuri ce fac? Ştiţi numele ce-mi face circulara pe care dumneavoastră mă învinovăţiţi că n-o aplic? Ia întrebaţi, vă rog, ce nume-mi face în ţările străine; căci toată lumea nu crede ca noi: sînt, domnilor, raporturi formale că persecuţiunea religioasă iară a început contra evreilor, cînd eu nu fac decît să aplic legile. Îmi dau toată osteneala ca să arăt că nu e persecuţiune, că e o măsură economică, că n-am ce face, că nu pot lucra altmintrelea, că nu pot să fac decît să ţin seamă de durerile ţărei pe care o administrez. În de-afară sînt reprezintat ca cel mai mare prigonitor al jidovilor.

Alianţa israelită e o forţă ...

Domnul I. Heliad Rădulescu: Himerică.

Şi himera în vremea veche era o forţă. Este uşor după banca de deputat, e uşor onorabilului domn Heliade învălit în mantia sa albă[18] a spune că e o himeră ...

Domnul I. H. Rădulescu: Dacă nu-mi dă cuvîntul ca să dovedesc aceasta.
Domnul preşedinte: Nu întrerupeţi, domnule Heliade. V-am înscris la rîndul dumneavoastră.
Domnul I. Heliad Rădulescu: Era hîrtia albă cînd m-am înscris eu şi acum văd că nici astăzi n-are să-mi vină rîndul să vorbesc; mai sînt vreo trei înscrişi dinaintea mea.

Aş mai înţelege această nerăbdare de la domnul Voinov, care este tînăr, are sîngele mai viu, care se permite să fie arzător, dară de la onorabilul domn Heliade ...

Domnul I. Heliad Rădulescu: Prea rabd de mult; de ieri de cînd aştept să vorbesc...

Domnilor, deşi întrerupt, tot urmez înainte şi zic ca să nu vă faceţi iluziuni, să nu credeţi că noi, miniştrii, oricari am fi, ceşti de astăzi sau alţii, putem cestiunea aceasta să o hotărîm singuri. Ea nu s-ar putea hotărî, domnilor, decît cu înţelegerea, cu puterea, cu unirea, ajutorul şi energia ţărei întregi.

Nu o putem dară lua noi singuri asupra noastră. Datoria noastră, ca miniştri, în privinţa aceasta este ca, prin note diplomatice, prin scrieri de tot felul, prin conversaţiuni să luminăm Europa şi să ne facem apărătorii ţărei în faţă cu naţiunile mari streine, cari nu cunosc bine poziţiunea economică a ţărei noastre.

Aşadară vă rog, domnilor, să nu uitaţi o cestiune de toată însemnătatea, să nu uitaţi că astăzi o mare parte din presa europeană este în mîna evreilor. Ei bine, dumneavoastră cari sînteţi neapărat pentru ideile liberale, credeţi ori nu în puterea presei?

Credeţi ori nu că presa are astăzi o înrîurire foarte mare asupra Europei întregi?

Mai mult încă decît atît. Avînd de curînd onoarea de a conversa cu un mare ministru al unei naţiuni mare din Europa şi apărînd eu drepturile ţărei faţă cu evreii şi arătînd rele ce decurg pentru ţară din cauza israeliţilor, iată ce mi-a zis acel ministru: ei, domnule, dumneavoastră sînteţi fericiţi că nu vă resimţiţi de relele evreilor decît în privinţa economică, noi, domnule, ne resimţim de influinţa Alianţei israelite şi pînă chiar în consiliele suveranului nostru. Acum dară, cînd v-am spus că evreii astăzi sînt o forţă mare, cum voiţi dumneavoastră ca noi să rezolvăm singuri cestiunea? Ce forţă putem să opunem noi miniştrii singuri acelei forţe mari care are cu sine mai multe cabinete, care are în dispoziţiunea sa o mare parte din oamenii mari ai Europei, care are în mînele sale atîtea organe ale presei europeană, care are în fine glasuri puternice în parlamentul Germaniei, Engliterei, Franciei? Dumneavoastră nu voiţi să ţineţi nicidecum seamă de toate acestea şi nu faceţi decît să aruncaţi la imputări guvernului, zicînd: de ce nu ne-aţi adus cutare sau cutare project de lege? De ce nu vă aducem projectele de legi? Dară noi nu am projectat cîteodată decît nişte măsuri administrative şi guvernul nu găseşte sprijin pentru ele în dumneavoastră, şi începeţi să-i strigaţi: ai greşit şi ai greşit mereu, n-ai aplicat legea bine, ai călcat dispoziţiunile cutare şi cutare. Apoi cu aceasta se rezolvă asemeni cestiuni? Cu aceasta îi daţi dumneavoastră ministerului forţa de care are trebuinţă spre a apăra cu putere drepturile ţărei? Departe de aceasta, v-o spun cu întristare, că nu faceţi

decît să prezintați țării și Europii un spectacol pe care nu ar trebui să-l prezintați.

A mai zis onorabilul domn Codrescu că acest popor, jidovii, se ține la pîndă și așteaptă ca să lovească celelalte popoare, și apoi ne-a citat pe Serbia și a zis : iată ce s-a făcut în Serbia, cînd a venit și în Serbia cestiunea aceasta.

O voce: Serbii i-au dat afară.

Nu i-a dat afară. Ei, domnilor, în Serbia sînt 1 500 de jidani, și acești 1 500 au putut să facă în Serbia mai mult decît, din fericire unde sînt, ce au putut face pînă astăzi la noi 400 000. Vă spun, domnilor, că acești 1 500 jidani din Serbia au izbutit de a se înscrie în Constituțiunea Serbiei pentru jidani drepturile politice. Adevărul este că li s-a refuzat de a avea domiciliul în întrul Serbiei, dară li s-a dat drepturi politice, încît astăzi are dreptul un jidan să fie ministru și să șează alături cu domnul Ristici [19]. Da, domnilor, are acest drept, și dumneavoastră voiți ca noi, cari avem o sumă de patru sute de mii de jidovi, să stăm cu mîinile la pept și să-i lăsăm să facă ce vor vrea? Dumneavoastră voiți aceasta? Apoi, dacă voiți aceasta, oare atuncea nu trebuie să ne unim cu toții și să facem încît să nu mai avem asemenea greutăți? Credeți dumneavoastră că noi, guvernul, putem opri toate corespondințele cari se trimit din țară? Negreșit că nu ; cum nu vă gîndiți dară că mîne acești oameni cari au bani în mînele lor, cari au milioane, nu ne vor străgăni oare, nu vor izbuti de a fi sprijiniți de alții în contra măsurilor ce vom lua spre a rezolva această mare cestiune a țării? Oare nu vă gîndiți cum că, dacă pînă acum nu am putut termina cestiunea juridicțiunii consulare din țara noastră, jidanii nu au fost și ei pricina? Și-apoi, credeți dumneavoastră că astăzi, cînd România aspiră a-și dobîndi deplina sa autonomie, oare nu vom avea a lupta și în contra pedicilor ce ni se vor pune de jidovi?

Nu v-a spus însăși domnul Codrescu despre toate acestea? Apoi nu trebuie să căutăm mijloace de a vindeca toate aceste rele? Sau credeți că noi trebuie să luăm pe toți jidovii și să-i punem în gura tunurilor și a puștilor noastre? Eu vă rog, domnilor, că pentru o zi măcar să lăsați cestiunile de partide, lăsați-le la o parte și puneți-vă pe tărîmul național ; căci, după mine unul, nu crez că această cestiune națională se poate rezolva altfel decît dacă ne vom uni cu toții, dacă dumneavoastră veți lucra împreună cu guvernul.

Acum, după ce am răspuns onorabilului domn Voinov din cuvînt în cuvînt, voi răspunde și la întrebarea ce ni s-a făcut zicîndu-ni-se : care este politica guvernului în această cestiune?

Domnilor, iată care este politica guvernului, și pentru aceasta nu ați avut trebuință ca să mă mai întrebați, căci eu v-am spus-o în situațiunea țării.

Iată, domnilor, care este :

În privința israeliților, noi îndeosebi am luat toate măsurile reclamate de umanitate și permise de legile țării, spre a asigura viața, onoarea și averile jidovilor și în timp de aproape 13 luni nici un act violent nu a venit să dea o dezmințire cugetărilor și măsurilor administrațiunii noastre. Acest rezultat însă nu l-am putut dobîndi decît ținînd seamă și de suferințele populațiunii române, pe care la intrarea noastră în minister am găsit-o adînc iritată în contra israeliților din județele Moldovei.

Cu toate acestea, noi am primit de la agenţii diplomatici, şi îndeosebi de la acest * francez, note protestatoare. Am răspuns cum trebuie să răspund. Refutînd acuzările, am urmat a zice:

Eram, dară, în drept de a ne aştepta că guvernul francez va fi cel dintîi întru a recunoaşte bunele noastre intenţiuni şi necontenitele noastre stăruinţi pentru a linişti patimele şi a întemeia în ţară ordinea, prin satisfacerea dreptelor interese ale populaţiunilor.

Din nenorocire, însă, încep a mă teme că bunele noastre intenţiuni nu sînt în afară apreciate după cum am fi în drept a ne aştepta. Văz că israeliţii nu recunosc îndestul tot ce ei datorează administraţiunii noastre şi oamenilor ce o compun. Văd cu mîhnire, pentru dînşii, că ei în loc de a se adresa la generozitatea naţiunii române, la dreptatea domnului şi a Corpurilor legiuitoare ale statului, ei iarăşi recurg la intervenţiuni străine. Acest mod de urmare, o spun cu toată francheţa, nu este calea cea mai nimerită pentru israeliţii din România să-şi atragă simpatiile naţiunii, care le-a dat o largă ospitalitate, şi aşa să ajungă a dobîndi de la dreptatea ei o prefacere în condiţiunea lor legală de astăzi.

Vin acum la cestiune.

Excelenţa-sa marchizul de La Valette intervine în această afacere interioară şi cu totul de competinţa guvernului român, în urma tînguirii făcută preşedintelui Alianţei israelite din Paris de către jidovii din Moldova, şi apoi de către aceasta adresată guvernului imperiale; şi această intervenţiune excelenţa-sa o face cu dreptul de ministru al unei puteri garante şi în privire că măsurile luate de administraţiunea română contra cîrci[u]marilor şi accizarilor israeliţi din satele Moldovei ar fi o lovire a unor drepturi puse sub protecţiunea dispoziţiunilor constituţionale şi a Convenţiunii din 1858 [20].

Despre plîngerea israeliţilor din Moldova către autorităţi şi asociaţiuni străine, eu mi-am rostit mai sus opiniunea. Despre intervenirea Alianţei israelite către guvernul francez, nu am a zice nimic, aceasta fiind afară din cercul nostru de acţiune. Sînt dator însă a-mi face toate rezervele mele în privinţa teoriei că neînvoirea jidanilor de a fi cîrci[u]mari şi accizari în satele noastre ar fi o violaţiune a Convenţiunii de la Paris, şi că aceasta ar da un drept puterilor garante de a interveni.

Excelenţia-sa marchizul de La Valette este prea luminat spre a [nu] şti că *autonomia României nu datează de ieri*. Principatele Moldova şi Valahia de secoli îşi au şi *au ştiut a-şi păstra* libertatea de administraţiune şi de legislaţiune, asigurate fiind acestea prin vechile noastre tractate încheiate cu cei mai iluştri şi mai potenţi sultani ai Imperiului otoman.

Tractatul din Paris, şi Convenţiunea ce i-a urmat, n-a făcut altceva decît a complecta şi a pune sub garanţa marilor puteri europene seculara noastră autonomie.

Iată limbagiul ce am ţinut străinilor, am zis că noi nu recunoaştem puterilor străine dreptul ca să se amestece în afacerile noastre administrative din întru. *(Aplauze.)*

Iată politica noastră, politica noastră de toată ziua. Iată ce zicem străinilor, cu mult respect dară şi cu multă francheţă. Ne ziceţi să nu ne amestecăm în afacerile vecinilor noştri; sfatul este bun şi-l ascultăm; însă începeţi şi dumneavoastră a nu vă amesteca în trebile noastre *(aplauze)*, căci, dacă nu vă veţi amesteca în trebile noastre, nici noi nu ne

* Citeşte: *cel.*

vom amesteca în trebile altora; faceţi ca pragul nostru să fie sînt, căci atunci va fi sînt şi pragul altora pentru noi.

Iată ce facem noi în toată ziua, mai mult nu putem face, şi cred că onorabilii domni Voinov şi G. Brătianu nu vor avea a zice că în apărarea ţării nu ştim a ne face datoria.

În întru, cestiunea de fapt cînd ni se impută că noi facem persecuţiuni, iată ce am răspuns; şi în răspunsul acesta va vedea domnul Voinov că şi guvernul s-a preocupat foarte mult de cestiunea aceasta, căci iată ce zicem:

„Ar fi o nenorocire pentru noi ca guvernămîntul imperiale să aibă ideea că în România este sau ar putea fi vreodată persecţiune religioasă.

Toleranţa religioasă este o virtute străveche pe ţărmurile Dunărei de Jos. De secoli ospitalitatea dată străinului este scrisă pe drapelurile noastre şi, ca o virtute strămoşească, ea este practicată şi de noi atît în palatul bogatului, cît şi în bordeiul săracului.

Istoria este martură că în vremea cînd în Ispania oamenii se ardeau pentru opiniuni religioase, în vremea cînd jidovii, ca jidovi, se izgoneau din Germania, România le acorda o largă ospitalitate, căreia dînsa astăzi îi devine victimă! Nu, dară, o asemenea ţară poate fi teatrul unei persecuţiuni religioase, poate fi calificată de barbară şi dată pradă reprobaţiunii lumii civilizată.

De un timp încoace ni se aruncă sistematic aceste calificări — dumneavoastră, în calitate de ministru de esterne, cunoaşteţi mai bine decît mine cauzele secrete ale acestei rădicări subite de pavăze în contra noastră.

Eu, ca ministru de interne, nu pot zice decît că opiniunea publică din străinătate este indusă în eroare şi că cestiunea nu este bine cunoscută.

În adevăr, în România, cestiunea jidovilor nu este o cestiune religioasă; ea este cu totul de altă natură. Ea este o cestiune *naţională* şi, totodată, o cestiune *economică*.

În România, jidovii nu constituiesc numai o comunitate religioasă deosebită; ei constituiesc în toată puterea cuvîntului o *naţionalitate* străină de români prin origină, prin limbă, prin port, prin moravuri şi chiar prin sentimente.

În România, israeliţii nu sînt ceea ce sînt în ţările civilizate, adică: francezi în Francia, englezi în Anglia, italieni în Italia, germani în Germania, deosebindu-se de ceilalţi locuitori ai acelor ţări numai prin religiune, în toate celelalte fiind *asimilaţi* cu desăvîrşire cu celelalte clase ale populaţiunii, şi aceasta cu mult înainte de-a fi dobîndit acele drepturi pe cari ei le reclamă în România, înainte de a fi devenit de fapt români.

Şi guvern, şi naţiune avem tot dreptul şi datoria de a ne îngriji de progresul acestei naţiuni străine ce stă în mijlocul nostru şi care necontenit sporeşte prin emigrarea jidovilor din Galiţia şi Podolia, învecinate provincii ale vechei Polonie".

Şi, după ce am arătat partea naţională şi în treacăt şi acea religioasă a cestiunii, am abordat astfel şi partea economică:

„Toţi aceia cari au vizitat principatele, şi îndeosebi Moldova, s-au înspăimîntat de aspectul trist, spre a nu zice mai mult, ce-l înfăţişează israeliţii polonezi cari împoporează oraşele noastre. Cînd ei au cercetat mai în fond comerciul, industria şi mediele de vieţuire a acestei mulţimi, aceşti călători s-au spăimîntat şi mai mult, căci au văzut că jidovii sînt consumatori fără a fi producători şi că marea şi pot zice singura şi principala lor industrie este debitul băuturilor. Reprezintanţii puterilor cari

rezida în Iași, am convingțiunea că ei înșii recunosc acest rău grozav ce roade inima Moldovei ! Și dacă mi-ar fi permis a chema de martor pe unul din acești agenți ai puterilor europene, cari ca puteri creștine trebuie să aibă milă și pentru creștinii din Moldova, n-aș avea trebuință să recurg la nimeni altul decît la însuși consulul Franciei din Iași [21].

Domnul Codrescu ieri v-a spus că marele Napoleon a luat măsuri escepționale în cestiunea evreilor.

Domnilor, *les beaux esprits se rencontrent*, și eu am avut fericirea să mă întîlnesc cu domnul Codrescu, căci și eu am zis acestea.

În această situațiune nu un ministru, ci zece miniștri, succedîndu-se la putere, unul după altul, n-ar putea face altfel decît ceea ce am făcut eu și predecesorii mei ; și aceasta poate chiar în interesul jidovilor, precum deja o și recunosc cei mai luminați dintre ei.

Și apoi românii n-au pretențiunea de a fi mai civilizați în 1869 decît erau francezii în 1806—1812.

Excelența-sa marchizul de La Valette cunoaște mai bine decît mine măsurile escepționale pe cari Napoleon cel mare, în interesul francezilor, a fost silit să le ia în contra jidovilor din Alsacia și din Lorena.

Miniștri ai României, ai unei țări cu un regim constituțional, noi nu putem a guverna decît conform cu voința națiunii.

Sîntem datori a ține seamă de trebuințele, de păsurile și, pînă la un oarecare punct, chiar și de prejudițiile ei".

Prin urmare, domnilor, cînd venim noi și zicem acestea în fața reprezintanților puterilor celor mari, cari, orice ați zice, tot au dreptul din vreme în vreme a arunca asupra noastră ochii lor de observațiune, apoi ce altă politică, ce alt limbagiu voiți dumneavoastră să ținem ? Zicem Europei : ne-ați garantat independința, ne-ați garantat autonomia, nu aveți dreptul să ne jigniți, căci ea este numai garantată, iară nu acordată. Cestiunea israeliților din întru nu este o prigonire religioasă, ci este o cestiune națională și economică, lăsați-ne în pace și aveți încredere în noi. Precum părinții noștri, cînd îi goneați din țările dumneavoastră, în generozitatea lor le-a deschis ușile și le-a dat ospitalitate, asemenea și strănepoții lor vor găsi destulă putere în patriotismul lor ca să hotărască această cestiune conform cu trebuințele și durerile țărei ; iară de altă parte cu ideile liberale ale secolului al 19-lea, pe cari nu ne este permis ca să le călcăm ; căci secolului al 19-lea datorim independința și esistența noastră națională, precum și acelor puteri mari cari sînt în capul secolului al 19-lea.

Iată dară, domnilor, tot ceea ce am avut a zice ; și acum ceea ce mai putem spune este că legile esistente astăzi așa cum sînt, le vom păzi cu toată sfințenia, cu toată energia, pre cît este dat omului ca să le păzească ; că cestiunea merită de a fi studiată, că trebuie în fine și aci o lege mai pozitivă și mai liberală încît să nu fie permis fiecărui ministru de a o interpreta într-un fel sau într-altul, după cum îi va plăcea. Aceasta o declar eu, care am făcut circulare, și aci iară sînt de acord cu domnul Codrescu și Voinov, însă nu ne putem noi hazarda astăzi să luăm asupra noastră însărcinarea de a veni cu un project, într-un moment cînd această cestiune iritează atît de mult pe toți, cînd chiar acei cari au făcut interpelarea vin și spun, nu aci, ci în altă parte, că nu este timpul de project, ci că voiesc numai să facă un efect. Iată pentru ce noi voim ca Adunarea, împreună cu guvernul, să se pună a rezolva această cestiune, pentru că numai așa vom putea să avem un glas tare, binefăcător și ascultat în străinătate ; o zic aceasta pentru că nu ne este permis nouă să trăim în de afară de ideile și opiniunile politice și sociale ale Europei întregi, căci

numai acele idei şi opiniuni politice fac forţa ţărilor celor mari, şi cu atît mai mult forţa României [22]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1869, nr. 281, p. 1 300, col. 4—5; p. 1 301, col. 1, 5; p. 1 302, col. 1—2; nr. 282, p. 1 306, col. 3—5; p. 1 307, col. 1—5; p. 1 308, col. 1.

NOTE

[1] Vezi conţinutul ei din text.

[2] Vezi supra, p. 225 şi urm,

[3] A. G. Golescu.

[4] Tonul lui I. Codrescu, în toată interpelarea, e pătimaş. El citase o „volnicie" dată de K. lui Armand Levy şi lui Antonin Levy, rabin predicator din Bucureşti, „cari merg în partea României de peste Milcov pentru a studia la faţa locului starea de cultură a izraeliţilor şi plîngerea locuitorilor contra lor, spre a-şi forma o conştiinţă deplină şi conştiincioasă" (publicată de C. Bacalbaşa, în *Bucureştii de altă dată*, I, Bucureşti, 1927, p. 40—41). Îngăduind această vizită, K. a trimis concomitent prefecţilor, la 31 august 1869, o telegramă prin care le cerea să-i raporteze asupra conţinutului conversaţiilor celor doi cu primarii (cf. „Curierul de Iaşi", II, 1869, nr. 35, p. 1, col. 3; ecouri şi în „Românul" din 29 iunie 1869, p. 453—454).

[5] Vezi supra, p. 225 şi urm.

[6] I. Codrescu citase din foile „Arhivele izraelite" şi „Buletinul Alianţei izraelite".

[7] Cayenne, loc de exil şi de detenţie pentru francezi.

[8] G. Brătianu numise discursul lui K. „stereotip" şi îi reproşase filosemitismul. Amintise de un amendament propus sub guvernul precedent privitor la interzicerea accesului evreilor în comunele rurale şi pe care K. îl făcuse să cadă. În faţa avalanşei verbale a lui G. Brătianu, K. observă amuzant: „Domnilor deputaţi, este o vorbă românească, toată pasărea pe limba ei piere. Şi eu astăzi văd că trebuie să per după limba domnului George Brătianu. Domnia-sa mă înţelege ...".

[9] Se referise la circulara lui K. cu privire la expulzarea evreilor din sate. Vezi şi supra, p. 231.

[10] La 16 august 1869 (publicată în „Adunarea naţională", I, 1869, nr. 30, p. 2—3).

[11] Vezi decretul domnesc din 15 decembrie 1850, care confirmă dispoziţii ale Sfatului Administrativ: „... d'interdire l'entrée du pays aux juifs sans ressources et sans métier, mais etablissent que ceux qui sont entrés avant la promulgation du Règlement [Organique] ont pu améliorer leur état, le Conseil est d'avis que les mesures d'expulsion soient appliquées aux juifs immigrés recemment et qui n'auraient pas un capital suffisant ou un métier utile; ainsi qu'à ceux qui voudraient entrer dorénavant, mais que les juifs appartenant à la classe des juifs indigènes et qui pourront le prouver ne soient pas expulsés même s'ils n'ont ni capital, ni métier; il est suffisant qu'ils soient publiquement connus comme de bonne conduite et qu'ils en puissent fournir la garantie" (J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 227).

[12] Vezi supra, p. 231.

[13] N. Voinov, şicanator, insista ca guvernul să spună concret ce măsuri înţelege să ia în privinţa evreilor. Atacurile îl priveau mai ales pe K., care îi dăduse „pitac" lui Antonin Levy să circule prin ţară pentru a vedea condiţiile de trai ale evreilor.

[14] Aluzie la proiectul celor 33, printre care se număra şi N. Voinov.

[15] Vezi supra, p. 229 şi urm.

[16] „L'Etoile d'Orient" a apărut la Bucureşti între 8 august 1868 — iunie 1869, bisăptămînal, avîndu-l ca director pe L. E. Korczynski. Din păcate, nu s-a păstrat nici un număr al acestei foi. „Trompeta Carpaţilor" din 29 iunie 1869 reţine pe Armand Levy ca director al ei. „Izraelitul român" a apărut, seria I, la Bucureşti, între 22 martie/3 aprilie — septembrie 1857 şi seria a II-a între 26 iunie/7 august 1868 — mai 1869, săptămînal, în ediţie paralelă română-franceză. Foaia nu ne-a fost accesibilă.

[17] Vezi supra, p. 232,

[18] Vezi supra, p. 99, nota 2.

[19] Iovan Ristici (1831—1899), om politic sîrb. Prim-ministru şi ministru de externe (1867, 1873, 1875, 1876), în care timp sînt evacuate garnizoanele turceşti. Regent (1889).

[20] Vezi supra, p. 225 și urm,

[21] Mellinet.

[22] S-a trecut la ordinea zilei.

*Explicații, în calitate de interimar la Ministerul de Externe, asupra „aranjamentelor" ce s-ar fi făcut cu cabinetul englez privind problema evreiască din România**

Domnilor, permiteți-mi să vorbesc eu în neființa domnului ministru președinte al cabinetului și al doilea în calitate de ministru ad-interim la esterne, și ca membru al minist[e]rului rămas în țară și a vă da toate lămuririle cîte le pot da [1].

Onorabilul meu coleg v-a spus singur că domnia-sa era în congediu și că, în congediu fiind, înălțimea-sa a avut pe domnul Boerescu [2] lîngă înălțimea-sa și l-a însărcinat cu o misiune specială, de a da marei regine a Angliei o scrisoare autografă. Atîta misiune a avut colegul nostru. Guvernul nu a dat nici o misiune domnului Boerescu și cu atît mai puțin în favoarea jidanilor, fiindcă guvernul întotdeauna a considerat aceasta ca o afacere de pură administrațiune interioară, cum am declarat totdeauna *(aplauze)*; însă aceasta nu va să zică, cum v-a spus și domnul Boerescu, că, mergînd în străinătate și avînd onoarea a vedea pe primul ministru al unei puteri garante, să nu se socotească în drept a răspunde la toate conversațiunile și a dezbate subjectele cari se punea înainte.

Precum am spus ieri, domnilor, oricum am vroi să facem, evreii au în alte țări mari mijloace de înrîurire; de esemplu, în Anglia, au drepturi politice, au scaunul lor în Parlament. Prin urmare, miniștrii acelor țări trebuie să țină seamă pînă la un punct oarecare de cererea acelor deputați de religiune israelită. Aceasta face ca în Francia și Anglia de multe ori miniștrii, siliți de interpelări sau spre a evita interpelările, vin a conversa cu miniștrii țărilor mai puternice decît noi. Prin urmare, era natural ca lordul Clarendon [3] să vorbească cu domnul Boerescu, precum și eu am avut onoare de a vorbi cu principele Latour d'Auvergne [4], cu ducele de Gramont [5] și cu comitele de Beust [6].

În adevăr, presa a vorbit despre această cestiune, a zis că domnu[l] Boerescu a luat oarecari angajamente.

Domnul agent diplomatic al Marei Britanii nu mi-a dat în această afacere, o declar în chipul cel mai pozitiv, nici o notă, dară nu a avut cu mine, ca ministru de esterne, nici o conversațiune oficială, ci într-o conversațiune cu totul particulară m-a întreținut de conversațiunea ce domnu[l] Boerescu a avut cu lordul Clarendon, în care se da acelei conversațiuni o importanță mai mare decît pe urmă am văzut că a avut-o. Aceasta ne-a pus pe noi în îngrijire și la întoarcerea colegului nostru tot ne-am permis să întrebăm pe domnia-sa, și domnia-sa ne-a dat o comunicațiune scrisă de toată conversațiunea. Din această comunicațiune rezultă că domnia-sa nu a luat nici un angajament. Prin urmare, noi am fost satisfăcuți.

Așadară, declar în numele colegilor mei, cari nu sînt aci, că esplicațiunea pe care a dat-o domnul Boerescu e pe deplin aprobată de noi.

* Ședința din 18 decembrie 1869.

Fiţi siguri că în această cestiune, dacă domnul Boerescu lua angajamente cari ar fi fost contrarie opiniunilor noastre, ale guvernului întreg, fiţi siguri că nu mai aveam onoarea să fim împreună pe aceste bance.

S-a vorbit de revocarea ordinilor date de ministrul de interne în privinţa israeliţilor din sate. Am avut onoare să vă declar ieri, în chipul cel mai categoric, că acele ordine, fiind bazate pe legi pozitive, nu s-au revocat; astăzi vă declar mai mult, că nu se vor revoca. *(Aplauze.)*

Acesta este limbagiul care l-am ţinut tutulor celor ce mi-au făcut onoarea să converseze cu mine, precum şi agentul Marei Britanii [7]. Acum că din esplicaţiunile ce am avut cu domnul agent al Marei Britanii şi ai altor puteri nu au urmat decît relaţiuni bune şi satisfăcătoare, se invedereză, cum a zis domnul Boerescu, din relaţiunile binevoitoare cu care aceste guverne ne onorează, şi sînt autorizat a vă declara că tocmai în urma esplicaţiunilor ce am dat agentului Marei Britanii, că sîntem o ţară hotărîtă de a ne ocupa de trebuinţele noastre, că sîntem o ţară hotărîtă a respecta tractatele noastre seculare cu Înalta Poartă, arătînd totodată că Înalta Poartă, în nişte cestiuni mici, în nişte drepturi negative ne făcea greutăţi; guvernul englez a ţinut să ne arate satisfacţiunea sa, luînd cel întîi iniţiativa de a recunoaşte ţărei şi domnitorului nostru un titlu, pentru dobîndirea căruia de la 1862 s-a făcut zadarnice stăruinţe: sînt autorizat a vă declara cum că trimisul guvernului Marei Britanii a făcut cunoscut Porţei în chip oficial că guvernul Britaniei a hotărît de acum înainte a recunoaşte ţărei numele ei de România şi domnitorului titlu[l] de domn al României. *(Aplauze.)*

Asemenea sînt autorizat a vă declara că chiar astăzi am priimit notificare şi de la Viena şi Constantinopole că guvernul majestăţii-sale austro-ungare, precum şi guvernul imperatorului Franciei nu vor face greutăţi de a ne recunoaşte titlul de *România* pentru ţară şi pentru domnitor. *(Aplauze.)*

Vedeţi dară, domnilor, aci, cum că esplicările pe cari le-am avut de la domnu[l] Boerescu despre conversaţiunile sale şi de cari noi am fost mulţămiţi n-a produs şi nici nu pot produce decît un rezultat binevoitor. Şi, în cestiunea evreilor, vă declar încă o dată, n-a urmat nici o notă diplomatică, a urmat simple conversaţiuni la Paris cu agentul nostru şi aci cu mine, conversaţiuni de un caracter cu totul privat, cari au avut de rezultat esplicările înscrise ce ni le-a dat colegul nostru şi cari pentru noi sînt satisfăcătoare. În urma acestora sîntem în drept a vă zice cum că guvernul priveşte cestiunea evreilor ca o cestiune cu totul interioară, pe care are s-o hotărască ţara. În cît priveşte ordinile cari s-au dat de administraţiune, fiţi siguri că nu vor fi revocate. *(Aplauze.)*

Voci: Închiderea discuţiunii.

Domnul Al. Lahovari: Cu toate că sîntem cu toţi osteniţi de această discuţiune, eu însă vă rog să nu închideţi discuţiunea, şi cît* pentru ce: întîi vedeţi că s-a prezentat o propunere la biurou şi, daca se va închide discuţiunea, propunerea nu se poate lua în seamă. De aceea, domnilor, trebuie să se citească mai întîi propunerea şi să se lase discuţiunea liberă, ca astfel să putem discuta asupra propunerei; altmintrelea, dacă s-ar închide discuţiunea, n-am putea să ne pronunţăm asupra unei propuneri care e necunoscută, căci ce zice acea propunere...

Domnul preşedinte: Nu puteţi vorbi în fond, domnule Lahovari, fiindcă Camera a cerut închiderea discuţiunii.

Voci: Să vorbească.

Domnul preşedinte: Dacă Camera încuviinţează, puteţi vorbi.

Domnul Lahovari: Al doilea, aş fi voit să nu se închidă discuţiunea pentru

* Citeşte: *iată.*

că voiam să zic și eu două cuvinte. Acestea sînt că atît cei cari interpelează pe miniștri, cît și miniștrii cari răspund în această cestiune foarte importantă, a dărei de drepturi politice evreilor, uită un act care are importanța lui, uită Constituțiunea română, pe cari nimeni cred că nu voiește încă să o schimbe. Acestea voiam să aduc aminte Camerei, căci în preocupațiunea noastră despre persoane vorbim mai mult de oameni decît de legi, considerăm oamenii ca puternici și legile ca neputincioase.

Onorabilul domn Al. Lahovari a fost daca nu nedrept, dară cel puțin nu în regulă, căci a venit cu un incident care nu era la ordinea zilei.

Noi eram chemați să răspundem la o conversațiune ce ar fi avut onorabilul nostru coleg domnul V. Boerescu ; am răspuns în chipul cel mai pozitiv că, din esplicările date, rezultă că domnul Boerescu n-a putut să ia nici un angajament și că n-a fost însărcinat cu nici o misiune din partea noastră, a guvernului.

Acum ni se zice cum că n-am ținut compt, n-am făcut mențiune de Constituțiune. Întîi, cînd am zis că această cestiune nu se poate rezolva decît în țară și prin țară, negreșit că nu se va rezolva decît conform cu Constituțiunea, căci în notele diplomatice cari le-am dat, de esemplu răspunsul cari s-a făcut la o notă a marchizului de La Valette, a fost că „*non possumus*", fiindcă Constituțiunea a hotărît cestiunea evreilor. Prin urmare, iată, domnule Lahovari, că ne-am adus aminte și de Constituțiune, și tocmai în Constituțiune ne-am găsit pavăza noastră ca să zicem că nu putem.

„Monitor", 1869, nr. 283, p. 1 319, col. 3—4.

NOTE

[1] Vezi și discursul precedent.

[2] V. Boerescu însuși, înainte de a vorbi K., informase Adunarea asupra contactelor sale diplomatice privind problema evreiască în România. V. B. îl însoțise pe principele Carol într-o călătorie în Occident; de la Bruxelles fusese trimis la Londra „avec une lettre qu'il doit remettre à lord Clarendon" (D.A. Sturdza, *op. cit.*, p. 527). L-a asigurat pe acesta în „modul cel mai pozitiv" că „persecuțiuni religioase contra izraeliților nici a fost, nici vor fi vreodată în această țară". V.B. avertizase Adunarea că nu va putea divulga tot, precizînd în același timp că nu a avut „o misiune specială" în acest scop. A vorbit cu lordul Clarendon animat de dorința „de a servi interesele țărei", cerînd în primul rînd ajutor diplomatic pentru desființarea jurisdicției consulare.

[3] Clarendon, George Villiers, lord (1800—1870), om politic englez. Ministru de externe în anii 1853—1858, 1865—1866, 1868—1870.

[4] La Tour d'Auvergne Lauragais (1823—1871), om politic francez. Ministru de externe (1869—1870).

[5] Gramont, Antoine Agénor, duce de (1819—1880), om politic francez. Ministru de externe în 1870.

[6] Beust, Fr. Ferdinand, conte de (1809—1886), om politic austriac.

[7] Green.

*Intervenții la proiectul de lege pentru „întrunirea mai multor comune rurale"**

Domnilor, permiteți-mi să vă dau în această cestiune o explicare de principiu.

* Ședințele din 18 și 19 decembrie 1869.

În principiu sînt contra aglomerațiunei comunelor; socotesc că niște comune mici cari au un trecut lung de moravuri, de împreună vieţuire, trebuie păstrate, trebuie lăsate așa cum ele se găsesc. Însă totdeodată se cuvine să ținem seamă și de o altă împregiurare: comunele mici nu sînt în stare să suporte sarcinele obligatorie cari astăzi, după legea comunale, cad asupra lor. Cu toate acestea, iarăși cererea de întrunire și aglomerațiune la un loc eu nu o voi sprijini întru cîtă vreme este combătută de comune, pentru că așa zice chiar legea comunale. O comună, deși mai mică, dară care zice: voi să păstrez tradițiunile mele, nu voi întrunire; voi purta însămi greutățile comunale; ei bine, acea comună trebuie respectată. Toate cererile de alipiri de comune vin în urma deliberațiunei consiliului comunale și a consiliului județean. Daca formalitatea prescrisă de legea comunale și de legea județeană se va fi călcat, fiți siguri, domnilor, că legea în discuțiune nu va fi sancționată. Eu, înainte de a o supune sancționării domnești, voi comunica această cerere comunelor competente. A veni însă de mai înainte și a vă zice: nu votați, fiindcă este protestarea cutare și cutare, este, domnilor, a arunca pe comune într-un haos din care nu știu cum vor mai putea ieși. Eu vă declar că nu voi supune la sancționarea M. S. domnului nici o întrunire de comune acolo unde comunele se va dovedi că n-au fost consultate în termenul legiuit, fiindcă sînt cazuri anume în legea comunale unde protestările făcute în urma termenului n-au nici o valoare.

Justifică utilitatea proiectului.

Domnilor, toate projectele acestea nu au alt caracter decît acela al utilității locale. Ați înțeles prin urmare că eu, ca ministru chiar, nu pot să-mi însușesc mai multe lumini asupra lor decît persoanele locale, căci fiecare cunoaște neapărat mai bine decît oricine diferitele comune din districtele lor și nevoile acelor comune. Prin urmare, eu pot să declar la moment că le retrag toate projectele acestea de alipiri de comune, dară atunci păcatul răului ce ar rezulta din aceasta să nu cază pe mine, să fie pe seama dumneavoastră. Căci eu, domnilor, știu atît, știu că comunele cele mici sărăcesc pe locuitorii lor, nu pot să țină dările ce li se impun, sarcinile ce cad asupra lor.

Eu, cînd mi se prezintă asemeni cereri de alipiri de comune, ca ministru, mă uit să văd: este în privința aceasta încheierea comunelor sătești, este asupra acestei încheieri aprobarea consiliului permanent, prezintez projectul la Cameră și, în cît cînd Camera îl adoptă, aștept mai înainte de a-l supune la aprobarea domnească să văz daca nu vine vreo protestațiune din partea celor interesați. Iată ce fac eu; dară, o repet, gîndiți-vă că comunele mici impun atît de mari sarcine încît asemeni biete comune au ajuns de au cîte două budgete: un budget frumos scris după lege, în regulă, de o parte cheltuieli, de alta venituri, ba chiar echilibrat și de multe ori încă și cu prisosuri; deficit? nicăiri; escedent? în toate părțile. Pe de altă parte însă, pîrcălabii și aici și dincolo urmează tot ca mai înainte, tot după sistemul vechi, tot cu cisla. Se adun la cîrciumă, pîrcălabul le spune că a venit poruncă să se facă cutare poduri, să se facă cutare lucru la școală, se hotărăște că pentru aceasta cîte atît vine de cap de vită, banii se plătesc, se împlinesc, dară în budgetul scris frumos nici pomeneală de acestea nu se face. Terminînd, vă declar, domnilor, că în privința aceasta guvernul nu are nici o opiniune hotărîtă; ceea ce vă repet și vă încredințez este că și daca dumneavoastră veți priimi aceste

alipiri pe toate sau în parte, după cum veţi socoti, eu voi aştepta şi voi ţine seamă de protestările ce mi-ar veni de la cei interesaţi în cauză.

La amendamentul lui C. Brăescu ca comunele să fie formate din 5 sate, după numărul consilierilor comunali.

Domnilor, nu pot să priimesc amendamentul domnului Brăescu, dară ţin să-i fiu agreabile.

Domnia-sa a venit şi a declarat cum că cunoaşte o comună compusă din opt sate; ei bine, vă rog şi eu ca acea comună să o ştergeţi, şi pre oricare unde vreun domn deputat ar spune că este compusă din mai multe sate decît este necesariu.

Dară nu pot priimi ca din cauza unei comune să respingeţi toată legea, cînd mai cu seamă aţi văzut că de la început am lăsat la apreciarea Camerei cestiunea şi am făcut totdeodată şi două declaraţii, cari socotesc că sînt îndestule garanţii de a vă ridica orice îndoială.

Mai întîi am zis că priimesc retragerea oricărei propuneri de întruniri unde va veni vreo protestare sau vreun domn deputat va spune cum a zis domnul Brăescu, că comuna este compusă de opt sate şi că are să fie foarte greu pentru locuitori, neputînd avea, conform legei, un consiliar în comuna lor la care să-şi adreseze plîngerile şi trebuinţele lor.

Al doilea am zis că, după ce vor fi votate de dumneavoastră şi pînă cînd voi prezinta projectul în Senat, voi lua informaţiuni de pe la prefecţi, spre a vedea dacă nu au protestat locuitorii în contra acelor întruniri, cari nu le convin, şi atunci voi căuta a le şterge. Dară acum ce voiţi: ca aceste comune să meargă tot în sărăcie, fiindcă sînt cele mai multe unde accesoriul, darea comunale întrece de multe ori principalul, darea către fisc, şi cu toate acestea tot nu pot să îndeplinească toate necesităţile? comunei Eu cred că nu voiţi aceasta, ci din contra, dumneavoastră doriţi ca şi comunele noastre să fie odată într-o stare mai bună.

Domnul C. Brăescu: Domnilor, sînt nevoit a vă declara că recunosc şi dreptatea domnului ministru, de aceea am şi modificat amendamentul meu în sensul acesta: „Propun a se amîna votarea alipirilor comunelor Foleşti şi Oancea de la districtul Covurlui pînă cînd se va consulta şi locuitorii acelor comune, în conformitate cu articolul ... din legea comunale".

Atunci şi eu priimesc amendamentul domnului Brăescu astfel modificat şi cer să se şteargă acele comune.

La o observaţie a deputatului Bobeică[1].

Domnilor, încă de la început am declarat cum că guvernul nu înţelege ca prin acest project să facă îngreuieri comunelor, ci din contra, scopul ce şi-a propus a atinge prin acest project este de a face înlesniri comunelor. Domnul Bobeică este deputat din Botoşani; domnia-sa susţine că aceasta ar fi o îngreuiere pentru comună. De aceea şi eu vă rog ca, pe responsabilitatea morală a domnului Bobeica înaintea alegătorilor domniei-sale, să suspendaţi această alipire.

Explică din nou mecanismul alipirii localităţilor.

Domnilor, ce mai încape atîta vorbă? De la început am spus că unde vor fi aglomeraţiuni mari nu am să supun la întărirea domnitorului, şi pînă va trece această lege şi prin Senat am să cer relaţiuni de prin judeţe. Onorabilul preopinent să ştie că nu sînt opt comune, ci opt cătune de cîte şeapte-opt locuitori. Permiteţi-mi să cunosc măcar judeţul Iaşi, unde sînt şi eu proprietar, sînt şi domnii Cozadini care au moşie alături cu mine

și cari vă pot spune ce mărime și cîți locuitori are Larga, Mîngeștii, Epurenii și altele cari se propun a se întruni. Vă rog dară, fără a mai prelungi discuțiunea, să binevoiți a vota acest project.

Se pune la vot și se primește.
Asemenea se primește fără discuțiune projectele no. 7, 8, 9, 10, 11 și 12.
Se citește projectul 13, pentru întrunirea comunei numită Butimanu cu acea numită Lucianca din Ilfov.
Domnul C. Văleanu: Domnilor, aci este un amendament prezentat de domnul Văcărescu, care zice:
„Se vor întruni sub numirea de comuna Butimanu".
Domnul președinte: Invit pe guvern și pe comisiune să se pronunțe asupra amendamentului.

Să-mi permiteți a vă spune că, dacă este să suspendăm alipirea, primesc; iară dacă este să facem manipulațiuni contra legii, nu este treaba noastră, acestea trebuie să se facă de comunele respective în unire cu consiliul județean. De aceea cred că nu putem da altă turnură de cîte ori respingeți, ori primiți [2].

„Monitor, 1869, nr. 283, p. 1 320, col. 2—3, 4; p. 1 321, col. 2, 3.

NOTE

[1] C. Bobeică constatase că se calcă legea întrucît la Botoșani nu existau comune cu mai puțin de șapte-opt sate.

[2] Proiectul a fost primit cu 67 de voturi pentru și 10 împotrivă.

*Cuvînt în favoarea proiectului de lege „pentru instituirea perceptorilor comunali"**

Domnilor, oricare ar fi propunerea și orice veți hotărî [1], sînt dator să zic și eu două cuvinte, și iată pentru ce: pentru că sînt dator să apăr administrațiunea; pentru că sînt dator să vă rog să mă puneți pe mine, ministru de interne, în pozițiune să vă dau o administrațiune. Mă esplic: în ziua cînd s-a hotărît ca primarii să fie perceptori, în ziua aceea s-au consființit toate abuzurile în sate, din ziua aceea n-am mai găsit primari. Înainte de a impune primarilor sarcina de a fi perceptori, am avut fericirea să am nu unul, dară mulți primari cari aparțineau la clasele cele mai alese ale societății, unii din ei au ajuns să fie miniștri. Sînt patru ani de cînd domnul Calimachi Catargiu am avut onoare să-l am primar în satul său. Astăzi toți fug, și ce este astăzi? Administrațiunea comunală nu mai esistă, tocmelile agricole nu se mai execută, poliția comunală nu mai este, și ceva mai mult, domnilor, împlinirile contribuțiunilor nu se mai fac; primarii sînt răi: cetățenii cei de treabă nu vor să fie primari. Cunosc sate în cari primarii au delapidat de la 10 pînă la 24 000 lei noi.

Iată, domnilor, o situațiune. În această situațiune, eu cît pentru mine, ministru de interne, declar că, dacă dumneavoastră în curînd nu veți deselibera pe primari de această sarcină, nu iau asupră-mi multele atrocități chiar ce se comit prin sate, cu executarea ce li se face lor și pe care ei o iau și o aduc asupra țăranilor fără știrea mea. Nu este zi bine-

* Ședința din 2 ianuarie 1970.

cuvîntată de Dumnezeu în care să nu iau măsure şi să nu trămit înaintea tribunalului pe jandarmi pentru atrocităţile ce comit şi pe cari administraţiunea centrală nu le poate lua asupră-şi, căci nu are mijloace ca să le reprime, aceasta numai din cauză că legea este defectuoasă.

Domnilor, vă mărturisesc, eu sînt autorul acestui păcat, al noului project; eu am rugat necontenit pe domnul ministru de financie să vină cu această lege şi acum vă rog şi pe dumneavoastră să binevoiţi a face tot ca să ne daţi primari, căci cum sîntem astăzi nu avem primari. Voiţi amînarea? Dară venit-am noi cu această lege şi v-am cerut ca să o votaţi orbeşte? Noi vom priimi amendamente, şi chiar eu ca ministru vă declar că nu voi vota acea obligaţiune pusă unui om, că dacă e perceptor să fie cinci ani de zile. Însă cînd am auzit pe domnul Stolojan [2] stigmatizînd cisla, să-mi permită domnia-sa a-i spune că nu a cunoscut-o. În Moldova înainte era un principiu de dreptate cu cisla; acel care avea mai mult plătea mai mult, cel ce avea puţin plătea mai puţin, şi tot acolo cred că vom veni. În adevăr, astăzi un membru al comunei plăteşte 42 lei, însă ştiţi ce se întîmplă? De multe ori ceilalţi nevinovaţi plătesc de patru ori mai mult pentru descărcarea acelor 42 lei, pentru că, atunci cînd se află un individ care nu este trecut, se cheltuieşte poate numai pe hîrtie 42 lei pentru ca să-l înscrie, şi apoi şi individul care voieşte să se şteargă cheltuieşte tot atît. Iată unde am ajuns cu adoptarea sistemului nou de împliniri, respingînd acel obicei vechi, tradiţional, părintesc, care făcea comuna solidară unde era cisla şi pe care domnul Stolojan a stigmatizat-o. Să-mi permită domnul Stolojan a-i spune că tot acolo vom veni cînd vom face descentralizarea financiară; în ziua cînd dumneavoastră veţi hotărî aceasta, în ziua cînd veţi hotărî ca percepţiunea să se facă pe sate, pe judeţe, cînd le veţi face solidare, numai atunci veţi avea o adevărată descentralizare financiară, şi atunci veţi face ca în ţara aceasta să nu mai avem rămăşiţe ca astăzi, cînd numai cu o trăsătură de condei am lepădat la ceea ce avem şi am făcut ca în Francia, care şi ea blestemă astăzi acest sistem, după care visteria din Bucureşti să fie în corespondinţă cu indivizii de la Dorohoi şi aceşti indivizi să nu poată găsi îndreptarea lor la autoritatea comunală, ci la Ministerul de Finance, încît cu aceasta cheltuieşte Dumnezeu ştie cît, pînă ce se vede scăzut.

Colegul meu de la finance v-a spus că această lege nu are de efect vindecarea răului, efectul va fi numai atît; veţi scăpa administraţiunea rurală, veţi pune pe primar în poziţiune să fie ceea ce trebuie să fie. Astăzi primarii sînt vătăşeii casierului, urmăriţi cu cîte trei, patru dorobanţi. Vă întreb cari din dumneavoastră veţi primi să fiţi primari, loviţi cu biciul şi cu sabia? Eu, domnilor, ca ministru de interne, vă mărturisesc că mi se încreţeşte carnea să primesc sarcina ce mi se pune de a îndeplini mijlocirile Ministerului de Finance, cînd îmi cere esecutarea legii financiare, pe de altă parte mă aflu în poziţiunea cea mai nenorocită din lume cu o lege de urmărire defectuoasă. După aceasta, primarii au un rol atît de mizerabil, sacrificînd toate datoriile lor cele binefăcătoare ca să fie perceptori; cînd primarii s-au prefăcut în pîrcălabi, atunci s-a făcut răul cel mare. Cum voiţi dumneavoastră ca, dacă mi se cere birul ţărei, să nu fie cineva care să-l strîngă? Voiţi ca strîngătorii să fie în sate, voiţi să fie în judeţe, aceasta nu mă importă. Dacă votaţi ca cetăţenii să plătească impozite, votaţi şi funcţionarii cari trebuie să le strîngă. În adevăr, prin noua lege se vor face cheltuieli mai mari, dară, plătind acel ceva mai mult, veţi avea o mai bună autoritate comunală. Vedeţi cît de mult ţin seamă de observaţiunile dumneavoastră, căci eu singur vin şi vă rog

să modificaţi legea, pentru că primarii astăzi sînt pîrcălabi, oficeri de poliţie, oficeri stărei civile, nu ştiu ce mai sînt şi ce trebuie să mai fie...

O voce: Preoţi.

Şi preoţi sînt, şi noi toţi ştim care este capacitatea unui primar. Domnul ministru v-a spus cu drept cuvînt că înainte un ţăran avea să plătească un galben, şi la noi în Moldova era vornicul care de patru ori pe an făcea cisla pe vite şi strîngea de la ţărani birul care-i ajungea după acea cislă; era cum s-ar zice desfiinţat impozitul personal, şi era impozitul pe avere, şi averea ţăranului era vitele, nu era darea pe cap; numai [în] rolurile vistieriei figura ca dare pe cap.

Atunci de patru ori pe an venea vornicul sau pîrcălabul şi cerea acei bani, şi toată operaţiunea ţinea trei zile; astăzi această operaţiune ţine 365 zile, şi daca vă veţi duce prin sate veţi vedea că nu este zi de Paşte sau Crăciun cînd să nu se facă percepere. Şi ştiţi cine profită din aceasta? Arendaşii cei cruzi, cari se fac primari şi esploatează pe ţărani, căci le zice: să-mi faci la vară atîtea pogoane şi-ţi plătesc darea.

Prin urmare, voi zice şi eu ceea ce a zis domnul Stolojan, că în materie de dări, de împliniri, nu încape spirit de partidă, căci această lege nu se schimbă cum se schimbă ministerele. De aceea vă rog ca cu toţii, guvernul şi deputaţii, să punem umărul ca să dăm ţării o lege care să priimească binecuvînări şi pentru Adunare, şi pentru guvern. Legea actuale este rea, vitioasă.

Acum, daca projectul nostru nu este bun, ei bine, să ne împreunăm cu toţii în o şedinţă de secţiuni şi să-l prelucrăm, dară să venim cu o oră mai nainte a remedia răul şi să putem cu începutul anului nou să dăm ţării o lege bună [3]. *(Aplauze).*

„Monitor", 1870, nr. 3, p. 12, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege prin care se preconiza înfiinţarea unor perceptori speciali în toate comunele avînd o populaţie pînă la 5 000 de suflete. Puteau fi alese persoane alfabetizate dispunînd de o avere mobilă de 600 de lei. Remunerarea lor se realiza printr-un procent de 1,5 % prelevat asupra încasărilor. La remiză se mai putea adăuga o indemnizaţie acordată din bugetul comunal.

[2] An. Stolojan se împotrivise sistemului de cisluire, cu referire specială la corectitudinea perceptorilor: „Ce se face prin legea de faţă? Se pune într-însa o dispoziţiune prin care contribuabilul este obligat ca, în caz cînd pîrcălabul ar delapida banii publici ce a perceput, să plătească tot contribuabilul de a doua oară suma delapidată". Conchisese că legea în discuţie nu era „nici echitabilă, nici dreaptă, nici constituţională", de aceea depusese următoarea propunere: „Propunem a se amîna votarea acestui project pînă ce se va lua în cercetare acela relativ la modificaţiunea sistemului actual de percepţiune". Propunerea a fost respinsă.

[3] Proiectul a fost luat în consideraţie cu 46 de voturi pentru şi 23 împotrivă.

*Lămuriri date lui Chr. Tell în legătură cu modalităţile de încasare a cotizaţiei pentru pensii de la miniştrii în funcţie**

Am a da o mică lămurire în privinţa discuţiunii care a urmat în şedinţa trecută. Onorabilul domn general Tell[1] negreşit că, informat

* Şedinţa din 3 ianuarie 1870. Senatul României.

numai de cele cari sînt la comitetul pensiunilor, a făcut întrebare dacă miniştrii au depus reţinerea lor pe 15 zile în favoarea casei pensiunilor.

Am onoare, dară, domnilor, a vă da dovezi că fiecare ministru n-a început intrarea în funcţiune prin o călcare a legii şi am onoare să vin cu dovezi că fiecare ministru a plătit pentru 15 zile. Iată adresa Ministerului* de Resbel prin care face cunoscut comptabilităţii că s-a poprit pentru 15 zile. *(Domnu[l] ministru dă citire adresei domnului ministru de resbel din cari se probează că s-a făcut reţinerea din contribuţiunea domniei-sale la intrarea în funcţiune, conform legii pensiunilor.)*

Iată şi adresa Ministerului* de Esterne asemenea.

(Domnu[l] ministru citeşte această adresă avînd acelaşi sens.)

Ministrului de interne s-a reţinut 333 lei în cele după urmă 15 zile ale lunei noiembre şi 333 lei din luna decembre. Asemenea reţinere s-a făcut şi Ministerului* Justiţiei.

La ministru[l] de culte a fost o mică deosibire. Domnul Creţescu a trecut de la Curtea de casaţiune la minister, unde avea 3 500 lei vechi pe lună, iată acea adresă.

(Domnu[l] ministru citeşte o adresă din cari se vede că nu s-a făcut nici o reţinere din retribuţiunea domnului ministru de culte la intrarea domniei-sale în funcţiune.)

La ministrul de finance s-a făcut reţinere numai de 333 lei, adică pe jumătate, fiindcă domnul ministru a financelor a trecut dintr-o funcţiune într-altă.

Aceste lămuriri aveam să le dau onorabilului Senat.

Domnul general Tell: Domnilor, şi alaltăieri cînd s-a discutat această cestiune, eu am avut onoare să întreb de-a dreptul pe onorabilul ministru dacă au depus din leafa dumnealor ceea ce legea cere să depună în folosul casei pensiunilor, şi onorabilul prim-ministru mi-a zis că a depus. La această afirmare a onorabilului prim-ministru am zis că comitetul nu ştie dacă s-a depus sau nu; acum, onorabilul domn ministru de interne vine şi ne dă probe că s-a depus; dacă nu mă înşel, după cifrele citate de onorabilul ministru de interne, este încă o dovadă că nu s-a depus banii, pentru că retribuţiunea unui ministru, zice onorabilul ministru de interne, este de 2 500 lei.

Aţi zis că este de 2 500 lei precum aţi citit adresa domnului ministru al cultelor, apoi primind o leafă de 4 000 lei pentru 15 zile fac 2 000 lei.

Am zis că s-a depus 666 lei noi, ceea ce face 2 000 lei vechi.

Domnul general Tell: Pînă acum aţi citat cifrele în lei vechi şi aţi citat suma de 2 500 lei vechi. Prin urmare, eu am înţeles că vorbiţi de lei vechi şi de aceea am zis, dacă nu mă înşel în cifre, că nu s-a reţinut suma cea esactă; dacă însă vorbind de cifra de 600 lei aţi înţeles lei noi, nu mai am de zis nimic.

Domnilor, nu este destul afirmarea şi probarea că s-a depus aceste sume după lege, se poate să se fi depus, însă comitetul nu ştie dacă sînt depuse, la comitet nu sînt socoteli, pentru că nu numai casieria Casei de depuneri şi consemnaţiuni nu a prezentat socotelile, dară chiar şi comtabilii ministerelor s-au opus totdeauna de a veni în ajutorul comitetului de a lămuri aceste socoteli; şi cu toată stăruinţa care a pus onorabilul ministru de finance, care a trămis înadins la comptabilii ministerilor, a fost cu neputinţă ca aceşti comptabili să vină în ajutorul comitetului.

Iată cum stau lucrurile şi acum termin zicînd că poate s-ar fi depus acei bani, dar că comitetul nu ştie nimic.

Domnilor, să-mi permită onorabilul domn general Tell a-i demonstra că aci sînt două cestiuni deosebite; ni s-a făcut, fără voinţă, o imputare că nu s-ar fi depus din leafa personală a fiecărui ministru conform legii; eu, ca ministru[l] Kogălniceanu, am onoare a vă da lămuriri, cum că în

* Citeşte: *ministrului.*

posunarul meu nu au intrat acești bani, și dacă nu au intrat în posunarul meu, negreșit că acei bani au intrat în casa visteriei; cestiunea acum este dacă acești bani s-au înaintat la casa pensiunilor; această cestiune este de altă natură, ea privește pe domnul ministru de finance sau pe comptabilii ministerelor de finance, de interne etc.; cînd dară acești bani ar fi intrat în posunarul nostru, atunci ar fi fost altceva, însă vedeți că este cu totul contrariu.

În cît privește partea a doua a cestiunii, adică trămiterea sumelor de bani la casa pensiunilor, domnul ministru de finance vă va da lămuriri, căci întru aceasta eu sînt incompetinte, însă ca ministru, Kogălniceanu, Boerescu, Golescu etc., vin a vă arăta că am depus reținerea pe 15 zile, conform legii; cît se atinge însă de comptabilul Ministerului de Interne, vă pot încredința că ori de cîte ori se va cere ca să-i dea doveadă de acele reținери, iată condicile cari arată reținerile pînă la o para. Și nu știu pentru ce comptabilul nu ar voi să dea lămuriri și, dacă acesta ar refuza, este ministrul care o să dea.

Fac apel la domnul Vârnav și-l rog să ceară orice deslușiri, și am la dispoziținea domniei-sale registrele din cari poate să tragă lămuriri de toate reținerile cari s-a făcut[2].

„Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 232, col. 2 — p. 233, col. 2.

NOTE

[1] Ch. Tell interpelase pe ministrul de finanțe suspectînd că unii miniștri nu ar fi depus corect cotizațiile și acum revendică pensii. Tell, care era în comitetul de pensii al Senatului și reproșa comitetului de pensii al Adunării că n-a procedat corect, îl citează pe K., care într-o împrejurare ar fi spus: „Ei, domnilor, unde să găsim membrii acestui comitet, ei sînt oameni independenți. Voiți să găsim un comitet care vă place, acordați-le diurne și veți avea acel comitet".

[2] S-a trecut la ordinea zilei.

*Replică lui Petre Grădișteanu în legătură cu raporturile primari—perceptori pe temeiul proiectului de lege privind instituirea perceptorilor comunali, aflat în discuție**

Domnilor, guvernul[1] va primi orice propunere a onorabilului domn Grădișteanu[2] care ar tinde de a nu face pe un primar un servitore al perceptorului. De mai nainte mă asociez întocmai cu domnia-sa și socotesc că s-ar putea face aceasta dîndu-se constatarea în mîna unei alte persoane neinteresate în cauză, de esemplu subprefectului.

O voce: Judecătorului de pace.

Domnul P. Grădișteanu: Numirea subprefectului este în mîna prefectului.

Domnul Grădișteanu critică și modul acesta. Ei bine, îl rog pe domnia-sa, dacă critică, să spună ce voiește? Guvernul spune că nu voiește ca primarul să fie străfuit** numai de acea persoană care în toate zilele să-l poată străfui și care ar putea să-i zică: te țin în mînă și 360 zile pe an am să-ți fac acte constatatoare ca să dai amende de zecimi de galbeni etc. Iată răul, și acest rău voim să-l evităm.

* Ședința din 8 ianuarie 1870.

** Amendat.

Daca propunerea domnului Boerescu[3] este vicioasă, neperfectă, binevoiască domnu[l] Grădişteanu să propună un subamendament care să facă propunerea domnului Boerescu mai bună.

Eu, cît pentru mine, ca ministru, ca şef al administraţiunei, voi primi acel subamendament cu recunoştinţă.

Dacă am zis ca ministru că voi să se asigure primarilor poziţiunea de a nu fi supuşi într-un mod servil la voinţa perceptorilor, trebuie să zic totodată şi altceva, trebuie să zic că este neapărat să punem o penalitate în privinţa acelor primari cari nu ar da ajutor la strîngerea banilor, căci dacă nu se vor strînge banii onorabilul domn Grădişteanu ştie prea bine că machina guvernamentală ar sta pe loc.

Aşadară, pe de o parte zic că trebuie să se asigure cît mai mult independinţa primarilor, iară pe de altă parte am datoria să anunţ şi să prevăd în projectul de lege o penalitate pentru acel primar care ar zice că puţin îi pasă dacă perceptorul strînge banii sau nu; vedeţi că aci sînt două necesităţi deopotrivă demne de tot respectul şi totodată de toată garanţia; şi socotesc că amendamentul domnului Boerescu este mai bun, şi din partea noastră vedeţi că trebuie să fie luat în consideraţiune limbagiul nostru, cînd venim să retragem projectul nostru şi să primim amendamentul. Dacă i se pare domnului Grădişteanu sau dumneavoastră altora că amendamentul domnului Boerescu nu este bun, ei bine, faceţi altul prin care să asiguraţi şi mai mult independinţa primarilor, dară vă rog totdodată să asiguraţi şi strîngerea banilor[4].

„Monitor", 1870, nr. 7, p. 32, col. 2.

NOTE

[1] Vezi şi supra, p. 365.

[2] P. Grădişteanu considera că propunerea făcută de C. Boerescu (vezi mai jos) nu era „îndestulătoare". El ceruse cu insistenţă a se respecta independenţa primarilor, fără a veni însă cu sugestii concrete.

[3] C. Boerescu venise cu următorul amendament: „Lipsa de concurs se va constata de către perceptorul comunal prin prescript verbal; iară amendarea se va pronuncia de către comitetul permanent, ascultîndu-se şi primarul sau ajutorul inculpat". Propunerea se referea la lipsa de concurs a primarilor, care urma a fi amendată cu 20 de lei „noi" la fiecare constatare. Amendamentul lui C. Boerescu, reformulat de Al. Papadopol Calimachi, în sensul că lipsa de concurs urma a fi „denunţată" comitetului permanent, care „de urgenţă", după disculparea primarului sau a ajutorului său, avea să stabilească, în cazul confirmării vinovăţiei, cuantumul amendei, a fost primit.

[4] K. a insistat ca proiectul să se voteze neîntîrziat: „Ministerul, cum aţi văzut, a primit cu tot respectul toate amendamentele propuse de onorabila Cameră; odată dară ce ministerul a arătat toată dorita condescendenţă, are şi el dreptul să facă apel la dumneavoastră ca cu o oră înainte să votaţi rezultatul discuţiunilor domniilor-voastre". În acest sens proiectul a fost votat cu 57 de voturi pentru şi 32 împotrivă.

*În apărarea prefectului de Ialomiţa, I. Ritoridi. Răspunde la o interpelare a lui P. Grădişteanu**

Domnilor, dacă prefectul acela pe care onorabilul domn Petre Grădişteanu[1] îl pune astăzi pe banca pîrîţilor înaintea dumneavoastră

* Şedinţa din 8 ianuarie 1870.

ar fi un om bătrîn, cum se zice, învechit în zile rele, de la marginile ţării, necunoscut de nimeni, sau dacă ar fi un cirac al meu, o rudă ori un amic al meu personal, atunci aţi putea să puneţi în îndoială zicerile mele cînd vin să apăr pe acel prefect; însă, domnilor, se întîmplă aci — şi sînt foarte mult mulţumit că este aşa —, se întîmplă, domnilor, că eu pe acest domn Ioan Retoride nu am avut onoarea să-l cunosc decît a treia sau a patra zi, mi se pare, după intrarea mea la minister, cînd l-am trecut de la Dîmboviţă la Ialomiţă, fiind atunci prefect numit de predecesorul meu. Nu am nici o relaţiune personală, nici politică, nici precedente, nici de rudenie, de nimic; ştiu atît, am aflat atît: că este unul din junii din Bucureşti din cei mai onorabili, din cei mai buni. Însuşi onorabilul domn Grădişteanu nu a zis un cuvînt în contra onorabilităţii sale; a spus numai că prefectul ia pe lună 500 lei vechi pentru a vizita, a cerceta comunele şi că nu ar fi cheltuit toţi acei 500 de lei mergînd prin judeţ. Şi totdeodată onorabilul domn Grădişteanu a pus teoria că, dacă un deputat citeşte o depeşe, nimeni nu are dreptul să-i ceară iscălitura.

Voci: Atunci se face solidar cu cele zise în depeşe.

Este o cestiune de încredere, o cestiune de stimă ce onorabilul domn Grădişteanu o dă unei persoane care vine a-i adresa această depeşe, şi felicit pe acel onorabil domn adresant care dobîndeşte de la un deputat o asemenea încredere, încît deputatul se face solidar cu dînsul. Dară şi eu sînt asemenea dator să vin a apăra pe acel prefect şi a zice că, în adevăr, nu ştiu pînă acum că esistă vreo lege care mă îndrituieşte pe mine să cer de la prefect să-mi dea socoteala controliceşte, cum că el a cheltuit 499 lei, iară nu 500 cîte a luat.

Domnul P. Grădişteanu: Nu e aceasta cestiunea.

V-am ascultat cu mare răbdare, fiţi şi dumneavoastră aşa de buni de mă ascultaţi pe mine. Ştiu că Adunarea, în locul foiţelor de drum ce se da mai înainte prefecţilor, a decis să se dea 4 sau 500 lei pe lună şi să nu mai ceară asemenea foiţe, şi guvernul are dreptul să trămită pe prefect sau subprefect prin judeţ şi el trebuie, este ţinut să meargă ori de cîte ori i se va porunci, fără ca să aibă dreptul să ceară o para. De cîte ori am însărcinat pe prefectul de Ialomiţa să meargă în judeţ, s-a dus; dară că s-a dus prin tot judeţul şi de multe ori pe an, aceasta nu mă interesă, căci voi avea onoare a spune domnului Grădişteanu că sînt alţi prefecţi cari au umblat mai puţin prin judeţ şi cărora nu le este nimic de imputat, fiindcă nu stă totul în a alerga surugieşte prin judeţ şi apoi a zice că este bun administrator, şi că judeţul fiind cunoscut şi vizitat des de prefect se bucură de o bună administraţiune; sînt alţi prefecţi care şed în oraşul de reşidenţă şi cu toate astea administră foarte bine, pe cînd sînt alţii cari aleargă prin judeţ foarte des şi cu toate astea lasă pe urma lor numa plîngeri şi nemulţumiri...

Să viu acum la domnul P. Grădişteanu. Onorabilul domn P. Grădişteanu şi-a făcut datoria. Domnia-sa este deputat: domnia-sa primeşte plîngeri contra prefectului, căci un prefect nu poate mulţumi pe toţi, şi domnia-sa bine face cînd vine şi arată Camerii abuzurile administraţiunii şi plîngerile alegătorilor săi; dară şi eu sînt dator să apăr pe un prefect, pe cît timp acel prefect nu a demeritat încrederea mea, fiind asemenea dator a spune că domnul Retoride nu m-a pus niciodată în necesitate de a fi nevoit eu să-l apăr înaintea dumneavoastră.

Domnul Grădişteanu ne vorbeşte cum că judeţul Ialomiţa este în starea cea mai înapoiată. Aşa este, onorabilul domn Grădişteanu însă

uită un lucru, că nu numai Ialomița este așa, dară sînt și alte mlte județe; și, dacă ne vom pune pe tărîmul acesta, nu știu dacă am găsi patru sau cinci județe cari ar putea să zică că au ajuns în gradul de prosperitate la care putința noastră, iară nu dorințele noastre, ne îndatorează să ne înălțăm. Și dacă este vorba ca să nu mai vorbesc acum ca ministru, ci ca deputat, apoi atunci iată cum deputatul de Fălciu ar răspunde deputatului de Ialomița: sîntem frați în nenoricire, nu avem o bucățică de șosea, Prutul aleargă de-a lungul județului fără a fi navigabil, după cum la domniile-voastre ramura de Dunăre care formează balta Borcea nu este curățită niciodată etc. etc. Stă în mîna Camerii ca să facă din toate județele, din toată țara o grădiniță, și asemenea și din Ialomița o grădiniță. Eu, cît pentru mine, mă asociez la aceste, numai însă să vedem dacă avem putință a o face.

Se vorbește de Călărași, domnilor, aci onorabilul domn Grădișteanu iară își face datoria sa că pledează pentru clopotnița sa, care însă știe foarte bine domnia-sa că nu este decît abia de ieri emancipată. Sînt, domnilor, alte orașe vechi, reședințe de domni, cari sînt într-o stare încă mai înapoiată decît Călărașii[2] sau Știrbei Vodă. Vedeți, domnilor, că domnul Grădișteanu nu ne-a spus nimic nou despre soarta Călărașilor, pe care o au mai multe alte orașe mai vechi și reședințe de domnii.

Domnia-sa a mai vorbit despre șosea. Domnilor, aci sînt cu totul în neputință de a vă da cea mai mică lămurire, fiindcă construcțiunea șoselelor nu mă privește pe mine, ci pe colegul meu de la lucrările publice și îndeosebi pe consiliul județean și pe comitetul permanent. Dară iarăși tot dumneavoastră, mai cu seamă dumneavoastră cei cari sînteți de dincoace de Milcov, știți foarte bine că județul Ialomița nu este un județ muntos, așa încît pentru cea mai mică peatră de care ar avea trebuință urmează s-o aducă din alte județe, foarte depărtate. Mai zice domnul Grădișteanu că la terasamentele acelei șosele s-a făcut greșele, s-a făcut curbe; vă mărturisesc că sînt în necunoștință de cauză și că, daca s-au făcut greșeli la construcțiuea șoselei, acele greșele mai degrabă ar cădea în sarcina inginerilor cari au condus lucrarea decît asupra prefectului; și nu mi-aș permite, pentru acele greșeli, să tai capul acelui prefect, căci atunci ar trebui să tai capetele la mulți prefecți.

A mai făcut onorabilul domn Grădișteanu o imputare prefectului, că are nenorocirea să posedă o moșie în acel județ și că și-a făcut dintr-însa reședința sa, de unde dă ordine pentru tot județul. Eu știu că un prefect este prefect în tot județul său și că putea foarte bine domnul Retoride să dea ordine, în ceea ce privește administrațiunea județului său, și de la Slobozia, și de la Călărași, și de la orice altă plasă și comună din județul său. Altceva este daca acele ordine sînt nelegiuite; dară atunci ele sînt neleguite fie date din reședință, din Știrbei Vodă sau Călărași, sau din satul Slobozia.

Mi-a mai făcut imputare că acel prefect este și arendaș de moșie. Domnilor, am cercetat dosarele și n-am găsit nici o moșie d-ale statului pe numele domnului Retoride. Însă, domnilor, vă mărturisesc, credeți-mă, că, deși în Codul penal esistă o interdicțiune că funcționarii administrativi să nu țină moșii în arendă, sub toate ministerele acest articol s-a aplicat foarte puțin, și mai cu deosebire peste Milcov. Într-o țară agricolă, a veni și a zice că prefecții să nu fie proprietari sau arendași de moșii este a pune de o parte o mare parte dintre bărbații cei mai capabili din țară. În Moldova mai vîrtos, vă măturisesc că n-aș putea găsi prefecți cu această condițiune. Prin urmare, iarăși nu pot să fac o crimă escepțio-

nală domnului Retoride că este proprietar, căci atunci ar trebui să fac această crimă la o mulțime de prefecți și la cei mai buni pe cari îi avem.

A mai vorbit onorabilul domn Petre Grădișteanu de suspendarea unui primar. În adevăr, domnia-sa, cu ocaziunea unei vizite ce am avut onoare să-mi facă împreună cu un primar, mi-a dat o petițiune prin care mi-a arătat că un subprefect l-ar fi fost abătut; și în adevăr, domnilor, vă mărturisesc că am greșit: i-am făcut o satisfacțiune cam turcească, atît am ținut să-i fiu agreabil, că am ordonat prefectului să-l destituie fără cercetare chiar. Atît am ținut să fiu agreabil domnului Grădișteanu, fără să mai întreb...

O voce: Foarte rău!

Ce a făcut prefectul? L-a suspendat, însă totdeodată mi-a scris cum că subprefectul acela nu ar merita destituirea. Cu toate acestea, eu am menținut suspendarea; și, cînd un subprefect se suspendă, negreșit că se suspendă pentru ca să se facă cercetare judecătorească. Eu făgăduiesc onorabilului domn Grădișteanu cum că urmărirea se va face.

Dară să zicem acum că s-ar împotrivi prefectul. Ei bine, domnilor, cînd în toate zilele vedem funcționari în funcțiune că se trag înaintea tribunalelor, cine ar împedica pe acel primar ca să tragă în judecată pe acel subprefect cînd el mai ales, acel subprefect, este suspendat, cînd nu e nici măcar în funcțiune, ci este un simplu particular. Ei bine, pentru ce nu merge la tribunal și nu se plînge de tribunal, ci de administrațiune? Administrațiunea l-a suspendat numai, nu l-a destituit. Eu nu sînt în drept să-l destitui, ci numai domnul poate să destituie pe un funcționar care este numit prin decret princiar. Onorabilul domn Grădișteanu o știe și aceasta.

Ne-a mai spus domnul Grădișteanu că prefectul, în contra ordinilor mele, a lăsat evrei în sate. Rău a făcut, și eu iau îndatorire înaintea dumneavoastră că voi trămite o comisiune ca să cerceteze. Vedeți, domnilor, că ori unde s-a petrecut un fapt pozitiv, făgăduiesc domnului Grădișteanu că voi face o cercetare pătrunzătoare și nepărtinitoare.

Ne-a mai vorbit onorabilul domn Grădișteanu despre o petițiune subscrisă de 60 cetățeni. În adevăr, domnilor, am priimit și eu o asemenea petițiune; în adevăr, iarăși recunosc că de a doua zi au început să plouă depeșe telegrafice prin cari subscriitorii acelei petițiuni își revocau iscăliturile. *(Ilaritate.)*

La depeșa citită de onorabilul domn Grădișteanu, unde nu a voit domnia-sa că citeze numele subscriitorului, răspund că iarăși un ministru are dreptul să fie crezut pînă la doveadă contrarie.

Acum, domnilor, să vedeți un ce curios. Onorabilul domn Grădișteanu vine și spune că acest tînăr este un om al răzbunării, este un om al pasiunii. Ca să vedeți, domnilor, cum pe țărmurile Borcei, la Călărași, la acel județ patriarhal, principiele de drept, de respect către autorități, de blîndețe, se păzesc de acei onorabili subscriitori ai petițiunii, voi avea onoare să vă citesc o depeșă ce am priimit și veți judeca unde sînt pasiuni și unde este nepărtinire. Iată acea depeșă:

„*Domnule ministru de interne,*

Prin administrația de un an a domnului Ion Ritoride, plină de amăgiri și persecutări, este destulă pentru pacienta noastră; destituirea primarului rezidențiale al județului nostru ne-a dezamăgit pentru tot-

deauna. Domnul Ritoride ni s-a lăudat că curge sînge arnăuţesc prin vinele-i, că este răzbunător; n-am crezut în răzbunare şi să îndrăznească a lovi pe moralitatea, pe primarul urbei Ştirbei! Fanarioţii şi-au bătut joc de noi românii, avînd la spate-le pe sultan, un Duhamel[3], avînd la spete-i o armată impunătoare Europei etc. Un poreclit de sine arnăut, pe cine va fi avînd la spete-i în îngîmfarea sa cînd îşi permite a ne lovi, a-şi bate joc de noi pentru că ne fălim a ne numi români, chiar în Camceatca, cu atît mai mult în propria noastră ţară! Deşi în orice eserciţii ale drepturilor noastre politice, în afaceri comune şi particulare, acest administratore s-a învoit a aliena afecţiunile noastre de la guvernul de astăzi, noi avem speranţă şi vă rugăm, domnule ministru, scăpaţi-ne de persecutările arnăuţeşti în Ţara Românească".

Acum cine este subscris în capul acestei depeşe? Este un domn care întîi nu este din Ţara Românească, nu-i voi spune numele; este un domn care a primit indigenatul, un domn pe care odată-l cunoşteam şi eu, pe la 1860; era profesor, pe urmă a fost prin Bacău, pe urmă de la Bacău a mers şi s-a aruncat acum la Călăraşi şi acolo ţine acum acest limbagiu.

Voci: Patriciu.

Onorabilul domn Grădişteanu n-a cunoscut această depeşă, căci daca o cunoştea sînt sigur că, în simţul său de bărbat nobil şi de bărbat de bine, nu ar fi voit să se facă sprijinitorul unui asemenea stil, căci n-am auzit pînă acum pe nimeni cum că pe Ioan Ritoride să-l pună alături cu acest nume de Camceatca...

Domnul C. Niculescu: Această petiţiune s-a făcut sub impresiunea unei libaţiuni ca în timpurile romane. *(Ilaritate.)*

Aceasta e petiţiunea cea faimoasă de protestare.

A venit onorabilul domn Grădişteanu şi m-a întrebat pe mine, oare cu ce drept am distituit eu pe primar? Domnilor, legea comunală este la ordinea zilei a dumneavoastră; prefaceţi-o şi, cînd veţi zice într-însa că n-am dreptul să destitui pe un primar, nu-l voi destitui; pînă atunci însă, voi aplica legea cum s-a aplicat şi pînă acum, şi în ceasul* acesta am făcut şi eu cum a făcut predecesorii mei; ei avînd dreptul a numi pe unul din cei trei membri aleşi şi recomandaţi, s-a socotit în drept a destitui pe acel numit primar cînd el se purta rău, şi voi spune că predecesorii mei a destituit pe:

Domnul Ignat Coprea, primarul comunei Ismail
Domnul Cornăţeanu, primarul comunei Piteşti
Domnul Ulis Miloş, primarul comunei Piatra
Dmnul Iancu Cariacdi, primarul comunei Rîmnicu Sărat
Domnul Ştefan Dimitriu, primarul comunei Hîrlău
Domnul Dimitrie Bildirescu, primarul comunei Turnu Măgurele
Domnul Ştefan Anastasiu, primarul comunei Tîrgu Neamţu.

Prin urmare, şi eu în atîta amar de vreme mi-am permis să revoc pe primarul comunei Călăraşi; şi însuşi domnul Grădişteanu v-a spus că cererea în contra acestui primar s-a făcut în luna lui august. Aşa este. În luna lui august în 7, mi s-a cerut cu stăruinţă dizolvarea consiliului comunal; directorul meu chiar atunci pusese rezoluţiuni că să se dizolve consiliul; eu n-am pimit, pentru că îmi este greu de a dizolva consiliile comunale în tot momentul. Prefecţii, cînd găsesc rezistenţă, le vine lesne să ceară dizolvarea consiliului; eu ca ministru mă fac mai greu şi

* Citeşte: *cazul.*

în adevăr am refuzat; însă, după necontinitele stăruinţi, la 1 decembre 1869 a trebuit să fac ceva în aceasta, dară am preferit ca, decît a dizolva consiliul, să revoc pe primar. Domnul Grădişteanu zice că aceasta s-a făcut în vederea listelor electorale cari avea să se facă; să-mi permită domnul Grădişteanu să-i spun că, dacă m-aş fi preocupat de listele electorale, m-aş fi preocupat de alte oraşe mult mai mari, mult mai însemnate, unde pasiunile sînt mai iuţi, unde guvernul are interese să se ocupe de cestiunea aceasta, de unde se trămet 4 şi 5 deputaţi; dară să mă ocup tocmai de Călăraşi, de orăşele şi tîrguri mici, nu socotesc că domnul Grădişteanu poate bănui...

Domnul P. Grădişteanu: **N-am făcut această imputare domnului ministru de interne.**

Aţi făcut-o prefectului.

Acum despre primar.

Tocmai aceasta dovedeşte, domnilor, că nu au fost deloc la mijloc pasiuni politice. Domniile-voastre aţi spus că primarul a fost deputat la 2 mai[4]; apoi cum aş fi depărtat eu pe un coreligionar al meu? *(Ilaritate.)* Vedeţi că l-am depărtat pentru altceva, pentru că prefectul vine şi spune că nu şi-a făcut datoria în cestiuni materiale; de esemplu, un loc dacă s-ar fi vîndut prin licitaţiune ar fi adus comunei 2 000 lei folos, şi alte asemenea cestiuni de interese materiale.

Apoi domnul primar, tocmai pentru că se afla cu mine în legături vechi, pentru ce nu mi-a făcut onoare să vină la mine să se plîngă? Şi dacă atunci nu aş fi trămis cercetarea aş fi fost greşit.

Apoi, dacă am revocat pe domnul primar, l-am împedicat eu cu aceasta pe domnia-sa de a se ocupa de revizuirea listelor electorale? Dară oare primarul sau consiliul comunal face revizuirea listelor? Dumneavoastră ştiţi că consiliul comunal. Ei bine, primarul revocat nu a rămas el membru al consiliului comunal? Prin urmare, nu este nici acesta motivul pentru că primarul revocat a rămas consiliar, şi ca consiliar are dreptul a-şi arăta opiniunea sa în revizuirea listelor.

Iată, domnilor, toate puncturile pe cari le-a ridicat domnul Grădişteanu şi la cari, precum aţi văzut, am răspuns cu date pozitive, iară nu cu cuvinte numai. Eu cred că domnul Grădişteanu este înşelat; domnia-sa, deputat al oraşului Călăraşi, nu ştiu dacă vizitează prea des acel oraş, nu ştiu ca domnia-sa să cunoască atît de aproape împregiurările locale. Din nenorocire însă, în toate localităţile, şi în cele mai mici, cît de mici, Călăraşii chiar, cum vedeţi, voieşte să-şi facă şi ele controlul lor de deosebite partide. Aceasta dovedeşte, şi nu trebuie să ne întristeze — energia, vitalitatea naţiunii noastre; însă de multe ori sub energia aceea se ascund şi pasiuni locale, pe cari eu ca ministru nu sînt dator să le iau în seamă. Poate să fie certe, poate să fie neînţelegeri şi prigoniri acolo; în Călăraşi sînt 20, 30 de oameni, unii împărţiţi în dreapta, alţii în stînga, unii ţin cu Stan, alţii cu Bran, şi prin urmare fiecare sfînt îşi are tămîia sa; astfel s-a întîmplat că unii din acei alegători au venit la domnul Grădişteanu şi i-au arătat lucrurile cum nu sînt, aceasta se poate; domnul Grădişteanu şi-a făcut datoria, o recunosc; domnia-sa a fost dator să apere păsurile acelor alegători ca deputat al lor; prea bine, însă domnul Grădişteanu, ca deputat al naţiunei, l-aş ruga să binevoiască a nu voi acum ca Adunarea să părăsească toate lucrurile serioase în cari ne aflăm; destul două luni de zile de interpelaţiuni; acum să ne ocupăm de acele lucrări serioase, căci avem projecte de legi importante, situaţiune financiară şi altele

asemenea; să nu voiască domnia-lui să se sustragă de la aceste lucrări şi să se pună să cerceteze acum crimele acestui monstru arnăutesc. *(Ilaritate.)*

Să fie domnia-sa încredinţat că eu nu am nici o pasiune, şi dacă am o pasiune, este aceea pe care am dovedit-o, dorinţa ca să fiu agreabil domnului P. Grădişteanu. Dacă domnul prefect şi-a permis sau îşi va permite a face fapte cari sînt depărtate din datoria sa, dacă va pune pasiune şi răzbunare acolo unde nu trebuie să pună pasiune ci împăcare, să fie sigur că eu nu sînt nici însurat, nici cumătru cu domnia-sa, negreşit îl voi face să fie prefect cum trebuie să fie.

Aşadară, rog pe domnul Grădişteanu tînărul ca pînă atunci să nu creadă în perversităţile unui prefect care este mai june decît domnia-sa şi care nu a putut încă să capete acele calităţi cari le avem noi cei mai bătrîni. Apăr pe domnul Retoridi şi pe domnul Grădişteanu, pentru că sînt sigur că domnul Retoridi este un tînăr cu inimă, un june de veacul său şi care ne dă speranţă de a găsi în domnia-sa un bun prefect[5].

„Monitor", 1870, nr. 7, p. 33, col. 1—4.

NOTE

[1] P. Grădişteanu îşi începuse interpelarea sceptic: „Nu-mi fac cea mai mică iluziune despre rezultatul acestei interpelări", trecînd apoi la consideraţii privind situaţia judeţului Ialomiţa, care „serveşte în mare parte de grînar şi de bun grînar pentru Ţara Românească". Denunţase lipsa şoselelor, vicierea alegerilor de către primari în cîteva comune (nenumite), abuzurile cîrciumarilor din plasa Borcea, faptul că prefectul nu vizitează deloc judeţul, ocupîndu-se mai tot timpul de exploatarea moşiilor pe care le ţine în arendă; în schimb, şi-a alocat 500 de lei pe an pentru aceste deplasări. Cele relatate erau cuprinse într-o telegramă ce-i fusese trimisă din Ialomiţa lui P.G., în calitate de deputat al acelui judeţ, şi pe ai cărei semnataari — 60 la număr — acesta refuza să-i divulge în faţa Adunării. K., cum cititorul va constata mai departe, produce o depeşă ce îi fusese adresată, probabil cu conţinut asemănător telegramei cu care se înarmase P.G., dărîmînd aşa întregul eşafodaj de acuze la adresa prefectului Ritoridi.

[2] Pentru oraşul Călăraşi — care între 1852—1880 s-a numit Ştirbei Vodă — vezi Pompe Samarian, *Istoria oraşului Călăraşi (Ialomiţa) de la origini pînă la anul 1852*, Bucureşti, 1931, 289 p.; Ion I. Provianu, *Dicţionar geografic al judeţului Ialomiţa*, Tîrgovişte, 1897, 273 p.

[3] Duhamel, comisar rus trimis în Ţara Românească în 1843 pentru schimbarea domnului Alexandru Ghica şi în timpul revoluţiei de la 1848, în ambele principate, în scopul reprimării ei.

[4] Vezi partea I a volumului, p. 51, nota 4.

[5] Discuţia s-a închis.

*Asupra regulamentului Camerei. Pe marginea atitudinii neparlamentare a deputaţilor C. Cîţă Niculescu şi G. Sefendache**

Domnilor deputaţi, în toate cestiunile de regulament[1]...

Domnul Sefendache: Cer cuvîntul ca să mă explic.

Domnul preşedinte: Nu întrerupeţi, domnule Sefendache.

Am zis că în toate cestiunile de regulament guvernul nu ia parte; acesta este un drept întreg al Camerii. În cestiunea personală dintre

* Şedinţa din 10 ianuarie 1870.

domnul președinte al Adunării și domnul deputat Câță Niculescu, guvernul iarăși s-a ținut deoparte, deși poate unii dintre noi, cu dreptul de deputați, am fi putut zice că domnul Niculescu nu a fost poate prea parlamentar cînd a zis că președintele conduce Camera ca un caporal pe soldații săi, dară noi ne-am abținut.

S-a văzut însă pe urmă domnul Sefendache luînd cuvîntul și după ce încet, încet s-a înflăcărat, apoi a făcut profesiunea aceasta : sînt revoluționar...

Domnul Sefendache: În contra tiraniei.

Am avut răbdare să ascult pe domnul Sefendache cu toată atențiunea, deși eram în drept să facem apel la Cameră de a nu permite să se vorbească de revoluțiune aci unde prin legi tocmai se reprimă revoluțiunea. *(Aplauze.)*

Domnia-sa a zis că va merge și va trage clopotele mitropoliei. Ei bine, domnilor, sînt dator a vă declara de mai nainte că nu punem deloc o mare greutate la cuvintele domniei-sale *(aplauze)* și iată pentru ce : fiecare om rîvnește a-și crea o individualitate, o personalitate, și astfel și domnia-sa, văzînd că în o Cameră mare și puternică există un deputat care astăzi face de se umple coloanele tutulor ziarelor cu numele său, acesta este domnul Rochefort[2], și-a zis domnia-sa : iacă modelul ! Însă vă mărturisesc că prin cuvintele domniei-sale domnul Sefendache a întrecut pe Rochefort. *(Aplauze.)*

Domnul Sefendache: De teamă, dumneavoastră v-ați preocupat de domnul Rochefort; eu nu m-am ocupat.

Domnule președinte, vă rog să observați domnului Sefendache că tocmai domnia-sa, care odinioară protesta că este întrerupt, nu predică prin esemple cînd mă tot întrerupe.

Așadară iată situațiunea : la Paris se poate ca domnul Rochefort să aibă după dînsul mai mulți coreligionari cari să-l ajute la tragerea clopotelor ; însă eu îmi cunosc țara mea și cred că niciodată domnia-sa nu va avea aceeași favoare de a putea fi ajutat ca să meargă a trage clopotele, și aceasta nu pentru că va găsi în uliță regimente de infanterie și de cavalerie, ci pentru că însăși maiestatea Adunării deputaților, acei 150 de deputați vor ști a-l face pe domnia-sa ca nici cu ochii să vază clopotele mitropoliei. De aceea, domnilor, noi vă rugăm pe dumneavoastră, Adunarea, să binevoiți a ridica domnului Sefendache chiar gustul de a trage clopotele mitropoliei. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1870, nr. 9, p. 43, col. 4.

NOTE

[1] Cei doi, C. Câță Niculescu și G. Sefendache, provocaseră scandal în Adunare, reclamînd zgomotos „libertatea cuvîntului" cu ocazia votării proiectului de lege referitor la instituirea perceptorilor (vezi supra, p. 369).

[2] Henri Rochfort (1831—1913), ziarist și om politic francez. Critic la „Charivari", trece la jurnalismul politic („Le Nain jaune", „Le Soleil", „Le Figaro"), dar este atît de violent încît guvernul îl obligă să demisioneze. În iunie 1868 înființează „La Lanterne", foaie potrivnică împăratului. Se refugiază la Bruxelles și publicația continuă a intra clandestin în Franța. În 1869 este deputat; scoate „La Marseillaise", din cauza căreia este închis. În 1870 este membru în guvern. Fondează „Le mot d'ordre". Acuzat de participare la Comună, închis, evadează. Este amnistiat în 1880. Creează „L'intransigeant". În 1885 este deputat. Partizan al lui Georges Boulanger, cu care pleacă în Belgia, condamnat în lipsă, apoi amnistiat. Antidreyfusard.

*Sprijină proiectul de lege pentru impunerea viilor la darea funciară**

Şi domnul ministru de finance[1] are dreptate cînd susţine că viile sînt în cale prosperă şi crescîndă, şi onorabilii domnii Codrescu[2] şi Voinov au dreptate cînd susţin că viile sînt în decadenţă. Aşa este, numai este cestiunea că noi ne punem pe un tărîm cu totul local. Dacă e vorba să discutăm despre viile din Moldova, eu ca ministru moldovean am să combat pe colegul meu şi mă unesc a zice cu domnul Voinov că viile sînt în decadenţă; acele crame frumoase, acele clădiri de model, pe lîngă cum erau altădată, pe lîngă cum sînt aici cele de la Dealul Mare şi Drăgăşani, sînt în complectă ruină; pînă şi monumentele cele frumoase ale lui Mihail Sturdza sînt căzute.

În adevăr viile din Ţara de Sus a Moldovei înainte erau în o stare prosperă şi viile din Ţara de Jos îmbăta pe toată Rusia, nu numai pe cei din Basarabia. Veneau cazacliii, neguţătorii de vin, şi cumpărau sute şi sute de mii de vedre de vin şi plăteau pe veadră cîte 7 şi 8 lei, cari fac astăzi peste 14 lei. Guvernul rusesc, după resbelul Crimeii, cînd a cedat o parte din Basarabia României, a făcut toate sacrificiele ca în partea rămasă ei să se planteze vii, şi nu numai că a dat premiu, dară a pus cîte o rublă argint dare pe veadra de vin ce ar intra din Moldova în Rusia. În adevăr, iată o parte din Basarabia care înainte era o pustie, astăzi acoperită pînă în Prut cu vii şi aceasta numai ca să nu mai aibă nevoie Rusia a aduce vin din Moldova. De aceea viile în Moldova sînt căzute. Ţăranul acolo nu face ca în Ţara Românească — fiindcă vinul nu are valoare — , ţăranul acolo nu-şi ia pămîntul lui ca să-l întrebuinţeze în vii. Astfel este în toată Moldova, astfel e la Nicoreşti, Panciu, Huşi etc. şi vorbesc ca proprietar de podgorii. În Ţara Românească este din contra: la Ploieşti se plăteşte veadra cu 14 şi 16 lei...

Voci: Eroare, vă înşelaţi.

Chiar domnul Bosianu vinde pînă la 14 lei veadra.

O voce: Da, după 6 ani, vechi.

Fac apel la domnia-sa.

Domnul C. Bosianu: Voi răspunde la rîndul meu.

Eu afirm — pînă ce domnul Bosianu va răspunde — că cu o altă împregiurare domnia-sa mi-a spus că a vîndut veadra pe 12 lei.

În Bucureşti chiar, vinul cel mai prost de la viile dimpregiur se vinde pînă la 6 lei veadra; pe cînd în Moldova cel mai bun vin de Odobeşti şi de Cotnari se vinde cu 2 lei şi 20 parale cursul Moldovei, care face 2 lei şi 10 cursul pieţei de aci.

Aşadară, vedeţi că, oricum vom întoarce, totuşi nu va putea zice domnul Bosianu că-l vinde mai puţin de 6 lei, şi prin urmare tot este de trei ori mai cu preţ decît în Moldova.

Iată dară că mărturisesc şi eu împreună cu domnul Codrescu şi Voinov că în Moldova viile sînt căzute, din cauză că nu mai sînt esportaţiuni în Rusia şi din cauza velniţelor şi a băuturilor de holercă. Însă totdeodată am onoare a spune domnului Voinov că viile sînt căzute

* Şedinţa din 14 ianuarie 1870.

şi din cauza dificultăţilor transportului. Dară vinurile Moldovei au mare debuşee în viitor şi au început chiar anul acesta. Chiar în acest moment voi putea încredinţa pe domnul Voinov, şi fac apel la domnii deputaţi de Roman, că nu e zi în care drumul de fer să nu ducă transporturi de vinuri în Prusia, Galiţia şi în alte părţi ale Europei. În curînd drumurile de fer au să vină la părţile celor mai însemnate vii ale Moldovei; şi cînd va ajunge la Tecuci, Panciu, Odobeşti şi Nicoreşti, nu va mai fi nevoie să vină neguţătorul din Galiţia cu doi boi ca să ia vin; şi pentru ţara noastră trebuie să ne bucurăm că vinurile noastre au un mare viitor.

Acum este întrebarea dacă cu darea ce s-a pus acum în urmă, adică de 2 lei, se loveşte cultura?

Ei bine, nu. Şi apoi, domnilor, mai înainte de toate trebuie să căutăm un lucru; trebuie să împlinim golul, însă cu îngrijire de a se încuragia cultura vinului şi a se stăvili marea producere a velniţelor.

Să-mi permiteţi să vă spun ceva, mai ales pentru dumneavoastră cari nu cunoaşteţi împrejurările Moldovei. Pentru ce s-au făcut velniţi cari produc pe an pînă la 30 sau 40 000 vedre de rachiu? Pentru ce* era greutăţi de comunicaţiune, bucatele nu se puteau transporta, conform cu principiele economiei politice moderne, bucatele se prefăceau în rachiu. Din ziua însă cînd drumul de fer galiţian s-a apropiat de graniţa Moldovei, din ziua aceea mare parte din ve[l]niţe au început a se închide şi se închid. Şi doveadă este că în Ţara Românească sînt mai puţine poverne decît în Moldova, pentru că este Dunărea şi se poate transporta bucatele, şi de aceea în Moldova se face o cîtăţime mai mare de spirt, care servă a otrăvi populaţiunea noastră, şi este mai bine să căutăm mijloace ca ţăranii, chiar dacă vor să se îmbete, să se îmbete cu vin, iară nu rachiu, căci vinul nu putrezeşte oasele, cum putrezeşte rachiul[3]. Aceasta se va face cu ocaziunea projectului de lege care vi se va prezenta în curînd, în privinţa băuturilor spirtoase: veţi impune băuturile spirtoase mai mult şi vinul mai puţin. Chiar ieri s-a subscris de Consiliul Miniştrilor projectul care hotărăşte minimum dărilor comunale, şi acolo se hotărăşte maximum dărilor pentru vin şi spirt, şi declar că mîne vă voi supune acel project şi, dacă veţi voi să mărginim otcupul pe vin la maximum şi chiar la desfiinţare, nu mă împotrivesc. Eu din ispită ştiu că este bine, că este trebuitor şi folositor chiar pentru finance ca oraşele să pună dări mai mari pe spirt şi mai mici pe vin. Şi mai ales că trebuie încuragiată cultura viilor, care este o cultură mică, este cultura ţăranului, pe care noi nu trebuie să o lovim.

Iată dară, domnilor, că combaterea care se face acestui project provine din necunoştinţa împregiurărilor locale, pe cari şi eu le cunosc; însă aceasta nu trebuie să ne împedice pe noi ca să ţinem seamă de acele motive, şi îndată ce vom ţine seamă de ele, îndată ce vom garanta şi vom ocroti producerea, şi cînd nu va fi impus în oraşe unde se consumă mai mult, atunci producerea se va încuragia. Cînd vom asigura vinurilor esportul, atunci vedeţi că putem tare bine să punem o plată pe pogon. Eu vă vorbesc, domnilor, din ispită; la Huşi, de exemplu, cultura unui pogon de vie costă 80 lei. Acolo pogonul de vie produce de la 100—150 vedre; nu vorbesc pentru aici, unde producţiunea e mult mai mare; 100 vedre cîte 2 lei fac 200 lei, scoate 80 lei cheltuiala, rămîn 120 lei venit. Astfel că impozitul de 2 lei de pogon, ce vi se propune prin această lege, revine la mai puţin de 2 lei la sută.

* Citeşte: *că*.

Doi lei, domnilor, la sută, vedeţi că nu e deloc mult. Şi eu asigur că o asemenea mică taxă nu va fi văzută ca un impozit serios nici chiar de ţăranii cari se ocupă de cultura viei în mic şi cari astfel cultivă mult mai bine via, fiindcă dumneavoastră ştiţi că, dacă pogonul unui proprietar de vie produce 150 vedre, acela al unui ţăran produce 300 vedre; ştiţi că cultura vinului e mult mai avantagioasă şi mai folositoare pentru cultivatorii mici. Ţăranul care are un pogon de vie şeade necontenit de vede de el, îl îngrijeşte necontenit, şade toată vara şi zgîrie viţa la rădăcină.

Domnul C. Niculescu: Vă înşelaţi.

Domnilor, iată şi domnul Arion, care e cultivator de vie, ştie foarte bine că aşa este, şi prin urmare vedeţi că nu mă înşel nicidecum. Că proprietarul mare de vie nu cultivă şi nu cîştigă atît cît cel mic, o ştie toată lumea.

De aceea eu vă zic, nu credeţi că este un impozit mare doi lei de pogon şi fiţi încredinţaţi că cu aceasta nu veţi descuragia nicidecum cultura viei. Şi apoi, domnilor, încuragiarea culturei vinului stă cu totul în altceva, stă în împuţinarea dărilor comunale asupra vinului, în înlesnirea şi împrăştierea cît mai mare a căilor de comunicare şi prin urmare în înlesnirea esportaţiunii.

În aceasta stă încuragiarea acestei culturi. Şi încă mai stă, domnilor, şi în altceva, mai stă în însăşi îngrijirea proprietarilor, producătorilor de a îmbunătăţi modul de fabricare a vinului. Ungaria, care mai înainte avea vinuri mult mai proaste decît ale noastre, astăzi ne-a întrecut foarte mult, astăzi ea trămite vinurile ei în toate părţile lumei, fiindcă ea a îmbunătăţit modul culturei şi producerii, pe cînd noi am rămas tot cu obiceiul de la strămoşi, tot cu cultura şi producerea patriarhale, că culegem strugurele de pe viţă, îl băgăm în călcătoare, îl călcăm şi apoi îl punem în buţi, rămînînd ca să-l văpsim cu ceva boziu, ca să-i facem faţa mai frumoasă. Iată în ce constă fabricaţiunea la noi.

De aceea, domnilor, dacă voim a face să prospere cultura vinului la noi, cultură care trebuie încuragiată şi care are să dea financelor noastre un venit însemnat, trebuie să ne ocupăm de alte cestiuni mari relative la aceasta, iară nu să respingem taxa prevăzută în project de doi lei, o taxă de nimic, ca aceasta.

„Monitor", 1870, nr. 12, p. 60, col. 3—5.

NOTE

[1] Se discuta un proiect de lege prin care viile cu otaşniţă* şi cele embaticare** rămîneau supuse impozitului funciar. Venitul lor urma să se calculeze după producţia medie pe ultimii trei ani. Se încasa doar jumătate din valoarea impozitului, restul rămînînd pentru speze, otaşniţă şi embatic. Viile ohabnice (în stăpînire perpetuă) beneficiau la calcularea venitului de o scădere (1/3 din valoare), formînd cheltuielile de exploatare. A. G. Golescu, ministrul de finanţe, în expunerea de motive, ca şi ulterior, pledase pentru instituirea unui impozit funciar de 4% asupra viilor, care, pînă acum, rămăseseră privilegiate faţă de terenurile arabile: „Trebuie ca pogoanele de vie să intre în regula comună a pogoanelor de cultură, să dea în proporţiune cu venitul lor adevărat".

* Dijmă în natură.
** Arendă.

[2] I. Codrescu declarase că fiscul nu are dreptul să pună taxe pe o producție care e departe de a prospera. Dacă Regulamentul organic abolise toate dările care odinioară grevau viile, înmulțirea velnițelor a însemnat „o calamitate" pentru viticultură. I. C. respingea proiectul, atrăgînd în același timp atenția ministrului de finanțe să evite pe viitor a mai aduce în fața Adunării proiecte „cu caracter iritant și impresionabil".

N. Voinov declarase că producția viticolă e în regres și că impunerea ei va duce la anihilarea completă a viticulturii. Cei doi, indubitabil, se făceau ecoul unei părți a Camerei. Comisia de resort însăși, prin glasul lui Gr. Bălănescu, respinsese în unanimitate proiectul. După cuvîntul lui K. însă, opinia acceptării a prevalat și proiectul a fost primit cu 47 de voturi pentru și 24 împotrivă.

[3] Vezi, în această problemă, și articolul *Despre velnițe și urmările lor*, în M. Kogălniceanu, *Opere*, vol. I (ediția Dan Simonescu), București, 1974, p. 562—568.

*Susține proiectul de lege pentru acordarea unui credit extraordinar de 7 111 lei ministrului de interne, necesar indemnizării funcționarilor care au lichidat socotelile administrației din timpul războiului Crimeii**

Domnilor, dați-mi voie să vă dau oarecari lămuriri în privința aceasta, ca să nu faceți un ce nedrept și apoi nepotrivit pentru chiar interesele fiscului.

Recunosc că această comisiune[1] a fost numită pentru un timp determinat și prin urmare nu trebuie să fie plătită decît pe timpul acela; însă iară dumneavoastră veți binevoi a recunoaște că comisiunea aceasta nu putea lucra fără consimțămîntul agenților rusi, delegaților guvernului rus, cu care trebuia să lucreze împreună, și, pe cîtă vreme nu aveau acel consimțămînt și pe cîtă vreme chiar proprietarii ale căror bucate se luaseră nu au venit ca să-și arate titlurile lor, negreșit că comisiunea nu putea face altminterea decît să stea pe loc.

Prin urmare, dacă dumneavoastră veți respinge acest project, veți face o nedreptate tocmai acelor impiegați mici cari nu sînt vinovați daca nu au lucrat.

Mai este și altceva — și regret că colegul meu de la finance nu este aci ca să vă dea lămuriri—, este, domnilor, că această comisiune nu a terminat lucrarea, căci sînt și astăzi mai multe bonuri și chitanțe cari nu sînt încă bine cercetate, bine constatate, încît agentul rusesc care este însărcinat a plăti ridică mai multe greutăți. Prin urmare, o să fim siliți să începem iară lucrarea, ca să îndeplinim și acele formalități, căci altminterea agentul rus nu va plăti, și paguba se va face numai acelor proprietari ale căror chitanțe nu sînt încă bine constatate.

Iată ce aveam, domnilor, să zic. Acum dumneavoastră puteți face ce veți voi; puteți respinge projectul, dară guvernul a fost dator a vă arăta starea în care se află cestiunea.

Replică lui Al. Vericeanu [2].

Domnilor, să vă dau o lămurire: eu sînt ministrul care la 1864 stimulam activitatea acestor amploiați chiar prin amenințări, căci le ziceam: de nu veți lucra, nu vă plătesc. Atît le puteam face; nu puteam să-i pui la arest. Așa era atunci; dară astăzi, tot ca ministru, știu că nu

* Ședința din 16 ianuarie 1870.

atîrna numai de dînşii, ci şi de greutăţile esterioare, precum relaţiunile cu comisarul rus, şi neprezentarea proprietarilor de a le da lămuriri, şi chiar astăzi proprietarii vor fi siliţi să dea noi lămuriri, pentru că aceşti amploiaţi a căutat să lucreze iute şi nu a finit, şi sînt mulţi proprietari care posedă chitanţe pe care comisarul rus refuză de a le plăti, fiindcă nu sînt verificate[3].

„Monitor", 1870, nr. 14, p. 69, col. 5—p. 70, col. 1.

NOTE

[1] Comisia constituită după războiul Crimeii pentru vidarea socotelilor legate de încartiruirea şi aprovizionarea armatei ruseşti.

[2] Al. Vericeanu fusese raportorul comisiei la proiect şi se pronunţase pentru respingere arătînd că de fapt amploiaţilor respectivi li se plătise leafa pe cinci luni înainte (de la data limită a funcţionării lor — 31 martie 1865) spre a încheia lucrările.

[3] Proiectul s-a votat cu 42 de voturi pentru, 26 împotrivă şi opt abţineri.

*Asupra sistemului de acordare a pensiilor în Moldova. Cu referire la cazul văduvei Elena Plitos**

Domnilor, şi eu sînt în contra concluziunilor comisiunii[1], pentru că cere a se trimite o cestiune de pensiune acolo unde legea nu cere a se trimite. Aceasta provine din cauză că nu s-a arătat cu lămurire coprinderea legii. Legea veche a Moldovei, care are vigoare pentru toţi funcţionarii cari au servit înainte de Unire, determină cazurile anume cari se pot otărî de către puterea esecutivă, şi cari se pot otărî de către puterea legiuitoare. După legea veche a Moldovei votată acolo de Divanul general, Consiliul de Miniştri, puterea executivă, votează pensiunile funcţionarilor; la văduvile şi copiii lor votează puterea legiuitoare. Şi puterea legiuitoare are şi ea marginea sa în voturile sale în privinţa văduvilor, căci legea, foarte nedreaptă, însă este lege, hotărăşte pentru văduve: pentru văduva primului ministru 500 lei vechi, cari fac 180 de franci.

Legea Ţării Româneşti de dincoace de Milcov, la văduve le dă pensiunea întreagă.

Astfel însăşi Adunarea Moldovei, cînd a venit la vot la mai multe persoane, a trecut şi peste lege, le-a dat un ajutor deosebit, o răsplătire.

Chiar Adunarea românească după anul 1862 a votat la văduve de înalţi funcţionari ai Moldovei pensiuni de 1 000 şi 1 500 lei, precum este, de exemplu, văduva repausatului Fotino, fost prefect de Iaşi.

Astăzi comisiunea vine şi vă cere să votaţi ceea ce neapărat trebuie să se voteze, decît iată unde este greşeala, că o trimite la comitetul de pensiuni. Nu este aceasta treaba comitetului de pensiuni, ci este treaba, după legea Moldovei, a Consiliului de Miniştri; şi cînd este vorba de pensiunea funcţionarilor acelora cari au servit ani îndelungi, cari au ocupat posturi înalte, poate să vină guvernul a cere înaintea dumneavoastră

* Şedinţa din 17 ianuarie 1870.

trei sau patru sute lei mai mult peste minima pensiune ce le acordă legea.

A trimite dară pe această văduvă la comitetul pensiunilor e a o trimite acolo de unde nu poate să dobîndească nimic, pentru că pensiunile la văduve în Moldova nu se votează după anii de serviciu a soţilor lor, ca în Ţara Românească; acolo se otărăşte de minister pensiunea pînă la maximum de 500 lei vechi, adică 180 franci.

Aşadară nu trebuie să o trimetem la comitetul pensiunilor, trebuie ca Adunarea să voteze, şi comitetul e dator să înscrie, precum e dator să înscrie şi toate pensiunile pe cari Consiliul de Miniştri le votează, conform cu legea Moldovei, pentru funcţionarii cari au servit înainte de anul 1862; căci, cu toate că s-a făcut modificări, noi, Consiliul de Miniştri, votăm în toate zilile asemenea pensiuni; pentru că legea pensiunilor cea nouă respectează pensiunile vechi şi drepturile cîştigate, şi această pensionară vine cu dreptul cîştigat, un drept foarte modest, pentru că, dacă bărbatul acestei femei ar fi servit după 1862, ar fi trebuit să aibă 2 000 de lei pe lună pensiune, iară nu 500 cît se propune.

Respinge amendamentul lui C. Văleanu care opinase ca cererea Elenei Plitos să fie trimisă de Ministerul de Finanţe comitetului de pensii.

Am onoare a vă declara, şi rog pe domnul raportor [2] să vă citească legea, că domnul Văleanu nu cunoaşte legea, iară să-mi permită a-i zice că este atotştiutor, dar nu cunoaşte şi această lege. Îmi pare rău ca pentru a doua oară să sprijin legea în faţa domnului Văleanu.

Nu are ce să hotărască comitetul pensiunilor, pentru că văduvele din Moldova nu se cercetează după anii de serviciu, nu au ani de serviciu. Stă în puterea discreţionară a Camerei a zice: eşti văduva unui înalt funcţionar, îţi dau 130 sau 180 lei.

Nu are ce căuta, după legea Moldovei, văduvele şi orfanii la comitet, cum nici bărbaţii; citiţi legea, bărbaţii vin la Consiliul de Miniştri, văduvele şi orfanii vin la Cameră.

Domnul C. Văleanu: Retrag amendamentul.

Explicaţii lui I. Maxim [3].

Mă văd silit să iau cuvîntul pentru ca să luminez religiunea domnului Maxim, cum se zice în limba franceză, domnul Maxim nu are cunoştinţă de legea organică a pensiunilor. Domnia-sa zice că să se ducă la comitetul de pensiuni. Să-mi permită a-i spune că, dacă noi miniştrii am face aceasta, funcţionarii vor merge la Senat şi ne vor pîrî că călcăm legea. Nu avem dreptul a pune o obligaţiune cetăţeanului care a servit sub legea veche 20 sau 30 de ani, să se ducă la comitetul de pensiuni ca acela să-i reguleze pensiunea; şi acolo să aştepte doi, trei ani pînă cînd i se va regula dreptul său la pensiune; nu putem impune aceasta funcţionarilor din Moldova; se poate pentru cei din Ţara Românească, pentru că aceştia găsesc o compensaţiune în pensiune mult mai mare şi mult mai grabnică; funcţionarul din Moldova o găseşte mult mai mică şi foarte tîrziu. În Ţara Românească, după 24 de ani ia pensiunea întreagă; în Moldova, după 30 de ani, fie 50, ia numai două treimi. Iată pentru ce declar cu tot respectul domnului Maxim că, cu toată opunerea domniei-sale, aceste pensiuni se vor da de Consiliul de Miniştri, fără a mai trece prin comitetul de pensiuni. Sînt sute de imputări în Camera de sus că călcăm legea în faţă cu Camera de jos, sînt asemenea imputări în Camera

de jos, față cu Camera de sus; mai bine să ni se aducă imputări că ne ținem strict de lege, noi vom lucra conform cu legea, și poftiți dumneavoastră să ne dați în judecată[4].

„Monitor", 1870, nr. 15, p. 76, col. 1—3.

NOTE

[1] Se discuta cererea văduvei lui Ion Plitos, Elena. Acesta slujise în armata Moldovei de la gradul de soldat la cel de maior, fusese președinte de tribunal, deputat în două legislaturi, prefect. Văduva lui beneficiase de o pensie de 900 de lei, pe care cu vremea a văzut-o redusă la 200 de lei. Comisia Adunării, luînd în seamă legea Moldovei, care îngăduia cuantumul maxim de 500 de lei pentru pensia unei văduve de funcționar, recomandase a i se da Elenei Plitos 186 de lei noi (echivalentul a 500 de lei vechi).

[2] Chr. Cerchez.

[3] I. Maxim ceruse ca pensia să fie votată conform cu legea pensiilor în vigoare, nu cu cea veche a Moldovei.

[4] S-a votat următorul amendament al lui Al. Vericeanu: „Pensiunea ce primește doamna Elena Plitos se urcă la suma de lei noi 186, care se vor plăti de comitetul pensiunilor".

*Pledează pentru obținerea creditului necesar achitării cheltuielilor făcute la repararea penitenciarului Văcărești**

Domnilor, e o datorie de dreptate și de echitate ca, pe cînd toată lumea a vorbit, să vorbească și fostul atunci ministru care acum se încriminează[1]. Și cred că nu veți închide discuțiunea, cu atît mai mult că și eu, ca ministru de interne, sînt dator să zic două vorbe. Vă rog dară lăsați pe domnu[l] Arion să vorbească.

Voci: Să vorbească domnu[l] Arion.
Domnul Arion: Cer cuvîntul.
Domnul președinte: Nu pot să vă dau acum cuvîntul, mai sînt încă trei domni deputați înscriși înaintea dumneavoastră.
Domnu[l] G. Brătianu are cuvîntul.
Domnul G. Brătianu: Schimb cu domnu[l] Arion.
Domnul A. Arion: Domnilor, dacă mi-am permis să iau cuvîntul este nu pentru că am credința că prin espresiunile mele am să vă conving și să vă fac a nu ajunge la punctul unde voiți, ci ca să vă rog ca mai înainte de a vota să vă convingeți de fapt și apoi să hotărîți.
Domnilor, vi s-a spus de onorabilul domn Mihălescu că s-au făcut adăogiri la această clădire și că aceste adăogiri au necesitat cheltuieli. Vi s-a spus de domnu[l] Mihălescu că este raportul arhitectului, însărcinat de domnu[l] Kogălniceanu ca să arate starea acestei lucrări, și care arată că nu numai material este la fața locului cumpărat cu această sumă, dară încă că s-au făcut adăogiri de lucrări.
Aș ruga pe domnul președinte al consiliului să nu binevoiască a ne gracia, a ne ierta, fiindcă nu primim graciarea nimănui, conștiința noastră e neapărată**, și rugăm pe Adunare să eserciteze dreptul său, dacă va găsi că s-a cheltuit vreo para afară din lege.

În fine, permiteți-mi să zic și eu două vorbe; și mai nainte de toate, regretez incidentul ivit în de afară de cestiunea care este la ordinea zilei

* Ședința din 19 ianuarie 1870.
** Citește: *nepătată.*

şi sînt dator să constat că aceasta s-a ocazionat de onorabilul domn M. Costache[2], căci domnia-sa pe de-o parte a zis că în asemenea cestiuni nu încape pasiuni şi lupte şi pe de altă parte a vorbit de îndatorirea ce zicem că ne-am fi luat noi de a fi continuatori ai ministerului domnului I. Brătianu. Ei bine, domnilor, n-am urmat pe domnu[l] Brătianu în cele ce voieşte a ne atribui domnu[l] M. Costache, n-am fost continuatori ai domniei-sale în privinţa aceasta; şi doveadă că n-am urmat pe domnu[l] I. Brătianu pe drumul acesta este că eu, ca ministru de interne, am depus pe biuroul Adunării acest referat, prin care constat neregularităţile ce s-au făcut.

Aceste puţine zise, vin la cestiune.

Domnilor, eu nu pot primi teoria domnului P. Grădişteanu[3], fiindcă nu cred că e bine ca noi ca miniştri să ridicăm cărbunii altora. Noi, domnilor, sîntem putere esecutivă, şi ca astfel, cînd vom socoti de cuviinţă să uzăm de dreptul ce ni-l dă Constituţiunea, o vom face de la noi înşine.

Domnul are dreptul să dea în judecată pe miniştri cînd socoteşte că e drept s-o facă. Acest drept îl are şi Adunarea.

Teoria ce puneţi dumneavoastră ca noi să luăm pe miniştrii daţi în judecată de Cameră şi să-i trămitem la Curtea de casaţiune, nu o putem primi, căci, în starea lucrurilor şi a patimelor de astăzi, nu am vedea decît miniştri ieşind din ministere şi daţi în judecată de succesorii lor, şi aceştia la rîndul lor de cei ce vor urma după dînşii.

Eu, domnilor, ca ministru de interne, am fost dator să viu şi să arăt împrejurările colegilor mei, şi ceea ce am zis atunci o zic şi astăzi. Sînt două cestiuni, este cestiunea de fapt şi cestiunea de drept; şi dacă ministrul a fost competinte sau nu să numească o regie, aceasta este treaba Camerii; eu, cît pentru mine, socot că un ministru nu poate să fie osîndit cînd el a făcut o încercare conform cu legea, cînd vine şi numeşte o regie, aceasta este la apreţiarea sa, şi Camera n-are decît să-l dea în judecată sau să-l declare de nemernic, daca crede că a făcut rău.

Recunosc că bine s-a făcut de s-au luat arestanţii din Dealul Spirii şi s-au transferat la Văcăreşti; şi că s-a făcut bine, dovadă sînt tablele statistice care ne arată că mortalitatea a scăzut de la 14 la sută la $1\frac{1}{4}$ la sută. Şi cînd s-a hotărît aceasta? În momentul cînd tifosul făcea cele mai grozave ravagie, în luna lui iuliu. Ei bine, în luna lui iuliu începe licitaţiunea; a începe în acea lună lucrările e ceva greu, şi cu toate acestea ministrul a făcut-o.

Dară mă veţi întreba dacă eu aş fi întărit licitaţia sau aş fi numit regia? Eu n-aş fi numit regie, aş fi întărit licitaţiunea. Această cestiune însă este o cestiune de apreţiare care priveşte numai pe ministru, căci dacă nu ar fi aşa, atunci ar fi vai! mai ales pentru ministrul financelor cînd hotărăşte licitaţiunile moşiilor...

Voci: Tot aşa ai raţionat şi atunci?

Tot aşa: am raţionat an aşa, raţionez şi acum tot aşa, şi nu am nici un motiv ca să raţionez altfel. Gîndesc cum că ministrul ar fi făcut mai bine dacă întărea licitaţiunea.

Viu acum la regie. Ministrul n-a fost fericit cu numirea persoanelor: a numit pe Bosel, acesta s-a retras pe dată; a numit apoi pe domnul Radu Grecianu, care nu s-a ocupat deloc; dară s-a ocupat domnul Timoleon Paleologu, care, cînd i-am cerut socotelile, nu mi le-a dat pe dată, dară mi le-a dat mai pe urmă; am putut constata că închisorile erau rău

făcute; şi dovadă că erau rău făcute, este că într-o noapte au fugit nouă deţinuţi; cînd m-am dus acolo ca să văd cum au fugit, am văzut că au fugit printr-un grătar ale cărei vergele erau aşa de subţiri încît m-am mirat cum de n-au fugit toţi întemniţaţii.

Dară aci era şi greşala arhitectului, pe care l-am depărtat şi am numit pe un altul. Negreşit că această împrejurare a trebuit să facă a se spori cheltuielile. Acum, dacă la o a doua construcţiune s-a ţinut seamă de deviz sau s-a trecut peste el, aceasta este o altă cestiune, care rămîne să se constate, căci eu nu sînt arhitect şi nu mă pot rosti.

Am declarat însă şi o mai declar încă o dată cum că am spus sîntul adevăr; că găsesc că ministrul nu a fost fericit în numirea persoanelor de la regie şi că găsesc totdeodată că lucrările nu s-au făcut cu toată stricteţa cu care trebuia să se facă. Iată ce am spus la colegii mei; nimic mai mult, nimic mai puţin. A voi să mă silească pe mine domnul Grădişteanu ca eu să vin şi să iau eu pe predecesorii mei ca să-i duc la judecată, aceasta n-o pot primi; domnia-sa, cînd va fi ministru, poate să primească aceasta, dară eu nu pot.

Camera are drept să dea în judecată pe miniştri; şi cînd are acest drept, de ce nu-i dă?...

Domnul Câţă Niculescu: Dară are dreptul să refuze şi creditul.

Creditul nu mi-l vei refuza, domnule Câţă Niculescu, ci din contra, acei 17 mii de lei trebuie să mi-i dai căci de nu mi-i vei da astăzi, mi-i vei da mîne, după ce va hotărî justiţia.

Prin urmare, acestea sînt vorbe numai. Cu toate acestea, domnule Câţă, oricîtă trebuinţă am de majoritate, nu mi-e teamă nici de votul domniei-tale, nici de vorbele domniei-tale, fiindcă Adunarea sînt încredinţat că-mi va da acest credit, este o justiţie care vă va sili ca să mi-l daţi. *(Aplauze.)*

La următoarea observaţie a lui Câţă Niculescu: *„În adevăr cînd domnul ministru Kogălniceanu a binevoit a-mi arunca acel desfid atît de orgolios faţă cu toţi deputaţii, acum domnia-sa, cu abilitatea care-i este obişnuită, zice: lăsaţi-l să vorbească; să vorbesc acuma cînd sînt abia 15 sau 20 deputaţi. Ca o cestiune de echitate, cred că mi se va permite de domnul Kogălniceanu a replica la acel desfid mîne, cînd Camera va fi completă".*

Eu mîne nu voi fi aci; rog pe domnia-sa să vorbească cînd va fi toată lumea. Domnia-sa m-a întrerupt, eu am spus că, chiar dacă toată Camera mă va sili să esecut acel vot, eu nu-l voi esecuta, căci îl cred neconstituţional, poate domnia-sa să mă silească cît va voi, eu nu-l voi esecuta[4].

„Monitor", 1870, nr. 17, p. 87, col. 3—5.

NOTE

[1] Se discuta cererea formulată de K., în calitate de ministru de interne, pentru obţinerea unui credit de 17 215, 23 lei necesar achitării costului reparaţiilor efectuate la penitenciarul Văcăreşti. În 1868 se hotărîse transferarea penitenciarului din Dealul Spirii la Văcăreşti. Devizul făcut de arhitectul Thillay pentru amenajarea noului local s-a ridicat la 33 333 de lei, cu adăugire de alţi 53 485 pentru construcţii noi. La 1 iulie 1868 Anton A. Arion, ministrul de interne în funcţie, reclamase executarea de urgenţă a noilor construcţii. Pe cele de reamenajare le dăduse la licitaţie. La prima strigare, deşi se oferise un preţ inferior celui cu care lucrarea s-ar fi putut executa în regie, Arion a fost nemulţumit şi a provocat o a doua licitare, la care

însă nu s-a mai prezentat nimeni. Atunci a dispus ca ambele operații să se efectueze în regie cu ajutorul deținuților. Devizul s-a ridicat la 129 681 de lei.

[2] Manolache Costache se legase de faptul că Arion nu s-a mulțumit cu prima licitare, care, oricum, era mai avantajoasă decît execuția în regie; ceruse de aceea ca guvernul să-i urmărească pe culpabili, „dacă va găsi de cuviință".

[3] P. Grădișteanu fusese foarte vehement și ceruse deschiderea unei anchete guvernamentale, recuperarea banilor (a diferenței dintre suma cheltuită în regie și cea oferită la prima licitare) și pedepsirea făptașilor. Afirmase, și repetase chiar, că nu propune darea în judecată a fostului ministru de interne. Era treaba guvernului ca, după ce ar fi constatat călcarea de către acesta a legii de contabilitate, să procedeze în consecință.

[4] Încă de la începutul dezbaterilor, cînd Petre Grădișteanu, I. Codrescu, G. Focșa ș.a. se agitau cerînd amînarea și constituirea unei comisii financiare speciale a Adunării pentru cercetarea cazului, K. remarcase sec: „... Sînt dator să dau oarecari deslușiri onorabilului domn Grădișteanu în privința raportului. Eu am mai citit acum raportul și am văzut că domnia-sa a uitat un ce, că raportul [comisiei parlamentare pe marginea cererii creditului — n.n.] se rostește numai în aceea că zice să urmăresc pe acei cari au cauzat a doua cheltuială, iară asupra creditului ce cerem noi nu zice nimic" (vezi Raport pentru creditarea unor reparații la penitenciarul Văcărești, din 18 august 1869, în „Monitor", 1869, nr. 192, p. 887; la 24 august cere un nou credit, nr. 196, p. 903). P. Grădișteanu a replicat: „Eu zic!" Și K. a continuat: „Eu am însă nevoie să zică și raportul și cu atît mai mult cu cît acest credit este cerut în luna lui mai, fiind Camera deschisă, și, fiindcă nu s-a votat atunci și pentru că lucrările trebuie să urmeze, am fost nevoit să deschid creditul prin Consiliul Miniștrilor, conform legii de comptabilitate, și temnița astăzi este și gata. Prin urmare, să binevoiți a regula creditul acela; și tocmai în privința aceasta domnul raportator nu zice nimica, după cum este scris raportul.

În cestiunea cea[l]altă rămîne ca Adunarea să facă ce va găsi de cuviință; eu stăruiesc pentru credit, căci cheltuiala s-a făcut, iară dacă nu-l veți vota, partea aceea de clădiri cari s-au făcut este proprietatea aceluia care le-a făcut".

Creditul a fost votat cu 62 de voturi pentru și unul împotrivă.

*Argumentează pentru suprimarea articolului 150 din Codul civil, care dădea drept domnitorului să acorde dispense de căsătorie între rude**

Domnilor, nu mă pui pe tărîmul dreptului[1], ci pe al faptelor, ca să arăt cum s-a făcut acest Codice civil.

Regret că nu sînt aci persoane cari au lucrat această lege. Este însă domnul Apostoleanu față, care a fost la Consiliul de Stat împreună cu domnul Bosianu, Boerescu, Vernescu, Crețescu, Calimachi Papadopol, și vă pot spune că domnul Crețescu îndeosebit a lucrat Codicele civil.

Vederile legislatorului Codicelui civil au fost ca să se facă o lege care să fie consecuența principiilor libertății religioase întemeiată pentru întîia oară prin Convențiune; căci Convențiunea din 1858 face din creștini eterodoxi cetățeni români. A trebuit dară ca legea noastră civilă să fie conformă cu acest principiu înscris în Convențiune; dară totdeodată recunosc că mai nainte de toate cînd a venit la cestiunea aceasta, unde este implicată și conștiința și religiunea, legiuitorul a avut în vedere majoritatea cea mare, care majoritate sînt românii ortodoxi. Pe urmă însă a venit legislatorul și a ținut seamă de situațiunea locală, de o populațiune foarte mare de alte rituri, pe care onorabilul domn Lahovari[2] le-a scăpat din vedere, și apoi nici nu putea să le cunoască domnia-sa, care nu este de prin acele localități.

* Ședința din 20 ianuarie 1870.

Domnilor, nu trebuie să uităm că în Moldova avem peste 180 000 români catolici şi la cari nu este o imoralitate de a face cununii în graduri mai apropiate decît gradurile permise de religiunea ortodoxă. Asemenea şi la protestanţi, armeni, lipoveni şi alte rituri. De aceea dară s-a prevăzut că, fiindcă la noi oficerul stării civile trebuie să înscrie orice căsătorie, el nu ar putea, abrogîndu-se acest articol, să înscrie căsătoriile făcute în graduri mai apropiate între oamenii de religiunea creştină eterodoxă.

Aceasta, domnilor, s-a avut în vedere şi s-a făcut această escepţiune în articolul 150; acum rău şi nedrept s-a zis că acest articol priveşte pe ortodoxi şi că trebuie să se învoiască domnul a da dreptul ortodoxilor să contracteze căsătorii în graduri oprite de religiune şi oprite îndeosebi de Codicele civil.

Domnilor, daca dumneavoastră astăzi veţi abroga acest articol, apoi se va întîmpla tocmai contrariul de aceea ce voieşte domnul Lahovari, adică se va încuragia concubinatul, pentru toţi catolicii aceia cari după religiunea lor pot face căsătorii mai apropiate, precum între cumnaţi şi cumnate, şi cari, neputîndu-se după legile noastre căsători, vor sta în concubinagiu.

Domnul Lahovari: **Vă înşelaţi, în religiunea catolică nu este aşa, nu este permis fără dispensa papei.**

Domnilor, se poate ca la catolici să nu fie permisă căsătoria între cumnaţi, dară la protestanţi ştiu că legea este mai largă şi că este permis.

Domnul Lahovari: **A! La protestanţi da.**

Domnilor, eu vă spun faptele care le ştiu după cum sînt în Moldova şi n-avem decît să întrebăm pe domnii deputaţi de la Roman şi Bacău, cari trăiesc acolo şi ştiu că acolo se cunună cumnaţi cu cumnate fără dispensă; asemenea şi catolicii se cunună cu dispensa papei, fiindcă biserica catolică a ţinut seamă de acestea şi a prevăzut cazurile. O altă dovadă ce am să vă dau este că catolicii în Moldova păstrează calendarul vechi, astfel că un catolic în Moldova poate să asiste de două ori la Paşte şi la Crăciun, căci nu are decît să celebreze Paştele şi Crăciunul după calendarul catolic şi apoi ducîndu-se la Galaţi, la Brăila, să se întoarcă a celebra împreună cu noi aceste sărbători. Prin urmare, vedeţi că catolicii şi protestanţii la noi ţin pînă astăzi calendarul vechi, calendarul ortodox, desfiinţat în toată Europa catolică. Asemenea, domnilor, şi pentru aceste grade de căsătorie s-a regulat şi la noi, pentru că legislatorul nostru a trebuit să ţie seamă, cum v-am spus, de situaţiuni locale; şi dacă dumneavoastră vă temeţi, şi poate cu drept cuvînt, că acest articol 150 s-ar putea aplica şi în privinţa ortodoxilor, nu aveţi decît să adăogaţi un aliniat în care să esplicaţi interpretaţiunea ce voiţi a da. Dară vă rog să nu veniţi a şterge cu această ocaziune întregul articol şi a priva astfel şi pe oamenii de cele[l]alte religiuni de dispensa ce ar trebui să li se acorde în privinţa maritagiului conform cu religiunea lor; pentru că, domnilor, cum v-am spus, sînt sute de mii de catolici şi protestanţi cărora, dacă am vota acest articol, le-am face foarte mare rău.

De altă parte, domnilor, eu cred că ar fi mai bine să amînăm această cestiune a o trata cînd vom regula căsătoria în genere; căci nu uitaţi că prin Constituţiune se zice că o căsătorie ca să fie valabilă trebuie să se celebreze de biserică. Ei bine, această cestiune nu este regulată încă prin Codicele civile, ca să se poată pune în armonie cu Constituţiunea, care este votată de acum trei ani trecuţi, în cursul cărora s-au ivit o mulţime

de cazuri în care vedem bărbaţi şi femei însoţiţi la primărie, şi în interesul îndeplinirei formalităţei cerute de Constituţiune, murind unul dintr-înşii, căsătoria se declară nulă, considerîndu-se numai ca un concubinagiu...

Domnul C. Boerescu: Rău.

Dumneavoastră ziceţi rău, şi eu zic rău, pentru că sînt copii cari rămîn pe drumuri.

Domnul C. Boerescu: Rău.

Şi se declară de adulteriu. Ei bine, domnilor, tocmai pentru că dumneavoastră ziceţi rău şi aveţi o altă opiniune, prin urmare trebuie să regulaţi această cestiune de mare importanţă în armonie cu Constituţiunea şi cu deprinderile şi moravurile ţărei noastre.

De aceea, domnilor, vă rog să luaţi seama şi să nu atingeţi aceste deprinderi şi moravuri ale acelor populaţiuni cari trebuiesc respectate, fiindcă sînt nişte moravuri care nu ne vatămă pe noi deloc[3].

„Monitor", 1870, nr. 18, p. 94, col. 4.

NOTE

[1] Se discuta un proiect de lege privind abrogarea articolului 150 din Codul civil, care încuviinţa căsătoria între rude de la a patra spiţă doar cu dispensă domnească. Raportorul, G. Meitani, arătase că după o practică de şase ani — legea se votase la 1 decembrie 1865 — s-a constatat că sistemul „nu era conform cu datinile ţării noastre, nici tocmai bine pentru siguranţa familiei şi încurajarea moralei publice".

La rîndul său, K. dăduse cîteva explicaţii preliminare: „Daţi-mi voie să vă dau cîteva lămuriri, şi regret că colegul meu de la justiţie [Vasile Boerescu—n.n.] şi domnul Bozianu nu sînt aci, fiindcă dumnealor au lucrat Codicele civile din 1864, ca să vă spună dumnealor că în regula generală căsătoriile sînt prohibite pînă la oricare grad, şi dacă domnului i se dă dreptul de a acorda dispense, aceasta priveşte nu pe ortodocşi, ci pe catolici, pe protestanţi şi pe izraeliţi. Aceasta a înţeles legea de la 1864 şi nicidecum că domnul ar avea drept să acorde dispensă la ortodocşi".

[2] Al. Lahovari se referise doar la catolici şi la protestanţi şi aceasta la modul general.

[3] Proiectul a fost amînat.

*Scurtă intervenţie în legătură cu construcţia drumurilor judeţene Susţine opiniile lui Manolache Costache**

Domnilor, sînt interpelaţiuni cari au un rezultat imediat, şi sînt interpelaţiuni destinate de a veni la un rezultat mai prelungit. Eu crez că domnul M. Costache[1] voieşte acest din urmă rezultat; domnia-lui trage luarea-aminte a guvernului asupra marelor drumuri deschise abuzului. Eu cel dintîi, care am fost ministru de interne, am onoare a vă declara că domnul M. Costache are dreptate. Dumnezeu sîntul de ar fi chemat să aplice această lege, nu ar putea opri abuzurile. Prin urmare, trebuie ca guvernul să vie cu un proiect de lege.

Ni se va zice poate: cum, domnia-ta, scoborît ieri de la minister, nu ai făcut această lege? Ei, domnilor, dară sînt multe legi rele care trebu-

* Şedinţa din 5 februarie 1870.

ia modificate, însă n-am putut, n-am avut vreme să le fac pe toate; dară aceasta nu oprește opiniunea mea individuală că această lege a fost făcută pentru a da un zbor energic lucrărilor județene, a sporit comunicațiunile județene cît se poate mai mult. Așa este. Legea aceasta are menirea aceasta, legea aceasta va da țărei căi județene, căi comunale; însă doare, și doare foarte rău; și cu atît mai mult că controlul asupra aplicărei ei este cu neputință.

Prin urmare, eu mă unesc cu domnul M. Costache pentru a cere revizuirea acestei legi.

Sînt dator asemenea să constat împreună cu domnul M. Costache că într-adevăr, dacă am calcula cîtă pagubă s-a făcut cu întrebuințarea zilelor la județul Fălciu, atuncea sîntem în drept să zicem că acele 8 kilometre ar costa de două ori mai mult.

Domnul M. Costache: De zece ori.

Eu mărturisesc că legea este vițioasă, legea nu poate fi aplicată fără abuzuri. Cum voiți să se privegheze acele mii de care care cară piatră și acele sute de mii de brațe care lucrează în toată țara, și mai cu seamă cu mijloacele ce avem și cu administrațiunea ce avem și să nu se facă abuzuri?

Recunosc că principele D. Ghica a făcut tot ce a fost cu putință ca să oprească abuzurile, însă legea în sine e producătoare de abuzuri [2].

„Monitor", 1870, nr. 29, p. 162, col. 2—3.

NOTE

[1] Manolache Costache Iepureanu interpelase pe ministrul lucrărilor publice asupra abuzurilor ce se fac la construirea drumurilor județene. Locuitorii, obligați prin lege a presta pentru ele trei zile pe an, în fapt lucrează mai mult de 15. Dăduse apoi mai multe exemple în care țăranii fuseseră obligați a lucra sau a transporta piatră la distanțe de 1—2 poște de casă.

[2] Discuția s-a închis.

*Pledează pentru votarea de urgență a bugetelor. Incursiune în istoricul bugetelor precedente. Replică lui G. Sefendache**

Domnilor deputați, cel mai mare serviciu ce pot face țărei mele astăzi ca deputat este de a nu urmări pe domnul Sefendache [1], căci tocmai fiindcă s-au găsit totdeauna deputați ca domnul Sefendache, care să facă politică cînd se discutau și votau budgetele, am ajuns să avem acea datorie flotantă de 20 milioane, la cari adăogîndu-se și deficitele budgetelor, s-a urcat la cifra de 40 milioane; tocmai fiindcă, precum am zis, se făcea politică, și ori se refuza cu totul budgetele, ori se votau în bloc, tocmai pentru ca să nu ajungem sau la respingerea budgetelor sau la votarea lor în bloc, noi trebuie să lăsăm politica deoparte și să ne punem cu seriozitate să cercetăm budgetele, cari, oricît se va zice, nu sînt ale ministerului, sînt ale țărei; cînd budgetele nu se dau ministerului, țărei nu se dau, pentru că

* Ședința din 7 februarie 1870.

ţara plăteşte pagubile ce rezultă din lipsă de budgete, iară nu miniştrii, miniştrii se strecoară. Şi deşi, cum a zis domul Sefendache, justiţia trebuie să apere pe cei buni şi să acuze pe cei răi, în realitate tocmai aceasta nu se poate face, căci rezultatul practic este că ţara se găseşte azi în faţa unei datorii flotante de 40 milioane, pe care urmează să le plătească, pentru că miniştrii care le-au făcut nu au de unde să dea 40 de milioane.

Ce este dară de făcut astăzi? Să ne punem noi, deputaţii, să facem budgetele astfel ca să vină în echilibru, şi să micşorăm, pe cît se poate, acea datorie ce ne apasă. Nu trebuie să acuzaţi pe domnul Golescu [2] că n-a vroit a se afirma; din contra, domnia-sa s-a afirmat şi a propus mijloace. Mijloacele acelea s-au criticat şi domnia-sa v-a zis foarte bine că daca aceste mijloace nu sînt bune, întrebaţi-mă, şi, pe cît mintea mea mă povăţuieşte, voi veni şi voi arăta altele, căci am cestiunea studiată. Socot, domnilor, că a fost o cestiune de delicateţă, de înaltă cuviinţă, o cestiune de necesitate chiar, cînd onorabilul domn ministru de finance a zis că, avînd punga ţărei în mînă, glasul Adunărei trebuie să fie ascultat. Oare vroiaţi dumneavoastră mai bine un ministru care să fi mers pe drumul de mai nainte?

Oricît se va zice, situaţiunea financiară actuală nu este a unui minister, ci a mai multora, şi însuşi onorabilul domn Manolache C. Iepureanu, cînd a fost chemat să se rostească asupra unei cestiuni financiare care privea ministerul trecut, a venit cu a, b, c financial de la anul 1860 şi pînă la finele anului 1868. Eu nu zic ca dumneavoastră, să [se] treacă cu buretele, din contra, Camera să numească o comisiune cercetătoare a actelor fiecărui minister şi să se pedepsească acei cari au risipit banii ţărei.

Dară budgetul nu e o cestiune de asemenea cercetare, este regularea veniturilor şi cheltuielilor pe viitor; prin urmare, prin ele nu se şterge cu buretele trecutul.

Noi trebuie să ne ocupăm de prezinte, de budgetele anului 1870, şi să ne ocupăm zilnic, lăsînd toate cele[l]alte cestiuni, interpelările, personalităţile, cestiunile politice, cari le putem face şi altă dată. Cestiunea financelor trebuie să ne preocupe mai presus de toate fiindcă, dacă o vom amîna zi după zi, vom plăti ca la două milioane pe toată luna deficit.

Îmi pare rău că domnul raportatore [3] a luat oarecari observaţiuni făcute de domnul preşedinte al consiliului [4] ca personale pentru domnia-sa. Domnul preşedinte al consiliului este incapabil de a se arunca pe tărîmul personalităţilor. Este om prea serios pentru a critica cestiunile altfel decît obiectiv.

Cînd domnia-sa a zis: amator de împrumuturi, n-a înţeles că domnul raportatore doreşte împrumuturi. În adevăr, cînd e vorba de a se îmbunătăţi o situaţiune financiară, unii viu şi zic: să se facă împrumut; alţii reducţiuni; alţii vînzare de domenii; prin urmare, fiecare se poate zice că e partizan al unui sistem.

Atît voiam să zic în această cestiune.

Cît pentru mine, sînt fericit că mă găsesc azi simplu deputat şi, prin urmare, cu atît mai mult pot să susţin propunerea de a se da cît mai în grabă un budget ţărei. Sînt pentru toate economiile posibile, dară niciodată nu voi merge cu economiile pînă acolo încît să dezorganizez serviciile.

Statul nu e ca particularii: am 500 galbeni venit, pe această sumă să-mi regulez cheltuielile. Statul are administraţiune, poliţie, justiţie, aceste servicii trebuie date ţărei; prin urmare ţara este datoare să le plătească.

Aşadară ! Domnilor, de mai nainte vă declar că voi fi pentru toate economiile posibile, dară mă voi împotrivi la orice reducţiune sau economie care ar fi de natură să împedice carul guvernamental.

Voce: Închiderea discuţiunei.
Domnul preşedinte: Domnul Al. Lahovari are cuvîntul contra.
Domnul Al. Lahovari: Şi eu aş fi pentru închiderea discuţiunii fiindcă trebuie cu un moment mai înainte să intrăm în discuţiunea budgetelor, dară aş dori să răspund cîteva cuvinte onorabilului domn Kogălniceanu, care ne-a angajat de astă dată să votăm budgetele ca să nu se mai întîmple ceea ce s-a întîmplat cu budgetele anilor trecuţi, care au adus această deplorabilă stare a financelor ţărei. În maniera cum domnul Kogălniceanu a prezentat această cestiune, mi se pare că a uitat ceea ce trebuia să-şi aducă aminte, că domnia-sa personal a fost răspunzător de mai multe budgete defavorabile ţărei...

Cer cuvîntul mai tîrziu pentru cestiune personală.

Domnul Al. Lahovari: Voiam să mai adaog că mai este ceva în invitarea ce ne face domnul Kogălniceanu cînd zice: să luăm budgetele, să le vedem, să le cercetăm articol cu articol, cu multă băgare de seamă.
Ei bine, nu ştiu dacă domnul Kogălniceanu care este om de stat cu atîta greutate, el, căruia fiecare cuvînt trebuie să-şi aibă greutatea şi scopul său; nu ştiu dacă domnul Kogălniceanu prin această cale ne va duce la rezultatul votării budgetelor mai curînd decît peste şease luni.
Eu aş lua în vedere mai bine povaţa domnului Mavrogheni, de a discuta mai întîi asupra reducerilor din fiecare budget, şi, după ce vom vota acele reduceri, să votăm budgetul pe capitole, căci altfel se va întîmpla cu budgetul anului 1870 ceea ce s-a întîmplat cu budgetele anilor 1864, 1865 etc., adică le vom vota prea tîrziu, şi astfel vor fi un remediu dat bolnavului după moarte.
Domnul preşedinte: Domnul C. Blaremberg are cuvîntul pentru închiderea discuţiunii.
Domnul C. Blaremberg: Fiindcă domnul A. Lahovari, vorbind contra închiderii, a argumentat mai mult în favoarea închiderii discuţiunii, eu nu mai am nimica de zis. *(Ilaritate.)*
Se pune la vot luarea în consideraţiune a budgetelor şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	77
Majoritatea absolută	39
Bile albe pentru	70
Bile negre contra	7

Domnul preşedinte: Adunarea a luat în consideraţiune budgetele.

Domnilor, am fost nenorocit să fiu rău înţeles de onorabilele domn Lahovari, cînd am zis de mai înainte încă cum că să ne lăsăm de petiţiuni, de interpelaţiuni şi chiar de politică, şi să luăm să cercetăm şi să echilibrăm budgetul ţărei. Eu, domnilor, am fost cel întîi care am spus aceasta, şi nu am zis un cuvînt măcar în privinţa propunerei făcută de domnul Mavrogheni, şi nu am putut deloc să mă plîng în contra-i, fiindcă văd că şi domnia-sa împărtăşeşte cu totul punctul meu de a vedea.

Onorabilul domn Lahovari însă, înţelegînd rău cuvintele mele, a crezut că eu am voit să apăs pe cineva. Nu, domnilor, eu nu voi veni nici să mă apăr pe mine, nici voi căuta să justific budgetele cutărui sau cutărui an, nu voi face aceasta, fiindcă ştiu că cu asemenea discuţiuni nu voi putea niciodată corespunde cerinţelor ţărei, dară voi spune numai că niciodată nu am fost ministru de finance.

La 1864 ministrul de finance a fost domnul Ste[e]ge şi aş dori ca totdeauna ţara să fi avut miniştri de finance ca onorabilele domn Ste[e]ge; nimeni pînă astăzi nu a criticat pe domnul Ste[e]ge şi cred că toţi cîţi îl cunosc nu pot spune nimic în contra domniei-sale. Apoi, domnilor, situaţiunea budgetului anului 1864 a fost publicată în [urmă de doi domni miniştri de finance, a fost publicată de către domnul Nicolae Creţulescu, de către domnul Strat, cari s-au succidat la Ministerul de Finance în urma

domnului Steege şi onorabilul domn Steege nu prea a avut onoare de a fi amic cu succesorii dumnealui. Ei bine, luaţi a sa espunere de situaţiuni şi veţi vedea ce rezultate a dat budgetul pe 1864.

Apoi, la 1860, în Moldova, cînd eram eu ministru acolo, la finance a fost domnul Eugenie Alcaz, o persoană foarte onorabilă, şi pe urmă a venit domnul Dimitrie Cozadini, actualul ministru al lucrărilor publice. Ei bine, situaţiunea budgetului de atunci s-a publicat şi nu aveţi decît să luaţi şi să vedeţi cum a fost.

În cît pentru anul trecut, iarăşi nu am avut onoare să fiu ministru de finance, ci a fost onorabilul domn A. Golescu, actualmente preşedintele Consiliului de Miniştri. Ei bine, întrebaţi pe domnul Golescu şi pe principele Dimitrie Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri din anul trecut, întrebaţi-i pe domniele-lor despre budgetul acelui an care, precum ştiţi, ni s-a dat votul în bloc de onorabila Adunare, aşa precum a fost lucrat de onorabila comisiune budgetară, procedare pe care am blamat-o eu însumi.

De aceea vă rog să nu facem acum politică cînd este vorba de budgete, pentru ca să nu cădem tot în eroarea aceea în care a căzut Camera trecută.

Asupra bugetului Ministerului de Justiţie. Replică lui I. Agarici [5].

Rog pe domnul Agarici să binevoiască a lua în privire ceva : că îmi pare să fie între projectele de resurse şi un scăzămînt de 10 la sută asupra lefelor şi pensiunilor cari se plătesc de stat ; şi poate că atunci vor şi opiniuni cari să propună un scăzămînt mai mare de la lefile şi pensiunile mai mari. Eu, domnilor, acum sînt foarte degajat în cestiune, precum şi domnul Agarici şi domnul Brăescu, decît îmi permiteţi să vă spun că miniştrii din România sînt cei mai rău plătiţi dintre toţi miniştrii după faţa pămîntului. Miniştrii Moldovei avea 5 mii lei pe lună ; s-au redus la 4 mii ; luîndu-se 10 la sută pentru pensiuni, rămîn 3 600 ; are să se mai ia acum alţi 10 la sută, vor rămînea prin urmare cu 3 000 lei pe lună. Ei bine, domnilor, toate celelalte sînt cerute de la miniştri, toate ; dară măcar daţi-le putinţa ca o masă care se dă unui reprezintante străin să i-o poată întoarce. Aş mai înţelege această propunere să vie de la dreapta, ca miniştrii să fie avuţi ; dară din partea democratică nu mai înţeleg ; căci nu înţeleg să pretindă cineva de la A. Agarici, democrat, chemat la minister, să fie numaidecît bogat [6]? *(Ilaritate.)*

„Monitor", 1870, nr. 31, p. 169, col. 3—5; p. 170, col. 3—4.

NOTE

[1] Se purta discuţia generală la buget. G. Sefendache spusese că Adunarea trebuie să fie foarte atentă ca nu cumva vreunui deputat să-i vină „o ideie electrică" şi să propună votarea în bloc a bugetelor, provocînd aşa un schimb de replici cu K.: „Tocmai de ideile acestea electrice ale domnului Kogălniceanu m-am temut; dumnealui totdeauna cînd a fost ministru a zis: votaţi bugetele în bloc!

K.: Vă înşelaţi!

Sefendache: Şi atunci nici un deputat nu putea să-şi arate opiniunea în detail ...

K.: Vă înşelaţi!

Sefendache: Credem că şi acum trebuie să se facă tot aşa ...

K.: Nu cunoaşteţi istoria".

Sefendache apoi se lansase în consideraţii preţioase începînd cu definirea bugetelor, importanţa lor, greutatea pe care ar întîmpina-o cineva să scrie „istoria regimului constituţional din România", căci „ar vedea salturile mortale ce face ţara trecînd de la un partid la altul sub influ-

inţa miniştrilor ce sînt în guvern". Trecuse apoi la atacuri directe împotriva lui K., pe care îl socotea vinovat de „umflarea" bugetelor. Îşi exprimase uimirea că majoritatea Camerei a putut protesta cînd deunăzi, la 24 ianuarie 1870, K. demisionase din postul de ministru de interne, cînd pentru toate faptele sale acesta ar fi trebuit să se afle în „azilul uitării... pentru totdeauna".

[2] Al. G. Golescu fusese ministru de finanţe pînă la 24 ianuarie 1870. Titular la data discuţiei era Ion Cantacuzino.

[3] L. Eraclide.

[4] A. G. Golescu.

[5] I.Agarici propusese să se reducă leafa ministrului de justiţie de la 1 500 la 1 400 de lei

[6] Amendamentul lui A. Agarici a fost respins.

*Îşi dezvoltă amendamentul în legătură cu menţinerea lipcanilor în serviciul Ministerului de Externe. Comentează spusele lui C. Cioflan**

Domnilor, onorabilul domn Cioflan [1] s-a întins în forţe înalte şi multe consideraţiuni şi în urmă a venit la o concluziune de tot mică, căci înţelegeam bunăoară să fi venit să zică, cum a zis întîi, că ministerele nu voieşte să aibă dorobanţi lipcani, ori cum îi veţi numi dumneavoastră, ci să aibă jandarmi călări, frumoşi, cu puşcă etc., aşa cum este şi în alte ţări.

Domnilor, mai întîi să-mi permită onorabilul domn Cioflan a-i spune că nu în toate ţările fac serviciu la minister jandarmi, ci numai în unele ţări, iară în alte sînt numai nişte oameni fără puşcă, fără sabie, ci numai cu o mică uniformă, care fac serviciul de curier sau de transportator de scrisori şi apoi, chiar dacă au primit ** economia domniei-sale, că adică să punem la fiecare minister cîte patru jandarmi, care fac pentru 7 ministere 30 [sic !] de jandarmi, le voi spune că avem să cheltuim mai mult, pentru că nu avem decît să ne uităm în budgetul Ministeriului de Resbel şi vom vedea că un jandarm costă 60 sau 70 de galbeni pe an, şi astfel aceşti jandarmi vor costa mai mult decît 100 de ceilalţi dorobanţi sau servitori.

Mai este încă şi un alt considerant, aceşti jandarmi sînt luaţi de la ţară, dintre recruţi; nu sînt oameni cari, după ce au servit un număr de ani în armată, în urmă să ia acest post cu leafa mai mare, ca o recompensă ce se cuvine unui om cunoscător de disciplină, care ştiu să scrie şi să citească şi care să poată servi cu mare înlesnire; că la noi jandarmii călări se ia, cum am zis, din recruţi care nu ştiu nimic, nu cunosc locurile, şi apoi să venim şi să-i luăm a-i trimite cu depeşe sau cu scrisori la cutare sau cutare consul, la cutare sau cutare autori sau persoană şi ei, neştiind unde să se ducă, să opreşte pe la toate colţurile pe strade, şi de multe ori şi la locurile mai puţin morale, ca să afle unde şeade cutare consul sau unde se află cutare autoritate sau ministru sau directore.

Domnilor, comisiunea budgetară întreagă a consimţit cum că este foarte bine să se manţină obiceiul bătrînesc şi să lăsăm serviciul ministerelor aşa cum este astăzi, şi este foarte bine.

Acum, domnilor, este întrebarea să fie călări sau pe jos ? Eu socotesc că pentru economie să manţinem sistemul de astăzi, căci noi vedem că

* Şedinţa din 10 februarie 1870.

** Citeşte: *am primi*.

actualmente sînt la Ministerul de Esterne doi călări, precum şi la Ministerul de Interne asemenea doi, şi a pune pe toţi călări este a spori numărul cheltuielilor; cu atît mai mult aceasta, cu cît nu trebuie să fie toţi călări, căci sînt mulţi între aceşti dorobanţi cari nu au altă meserie decît a fi pedeştri. Din acestea onorabilul domn Cioflan să binevoiască a se uni cu mine ca să dea şi ministrului un dorobanţ, nu ca să-i facă trebile sale particulare acasă, ci ca să-i servească pentru corespondenţă.

Şi apoi la Ministerul de Interne de esemplu sînt mai mulţi din aceşti dorobanţi pedeştri cari fac o mulţime de treburi, pe cari nu ar trebui să le facă ei, ci alţii, aşa ei împachetează, coase dosarele, registrele, şi ar trebui să se numească împachetatori, cusători etc., iară cei[l]alţi să se numească curieri, espeditori de scrisori etc. Ei bine, aceasta nu este un lucru care ar putea să ne aducă foloase, ci mai mult încurcături.

Domnilor, economiele sînt foarte bune şi necesarie, însă cînd căutăm să facem economii, nu trebuie să facem nişte economii nechibzuite, care să producă cheltuieli mai mari, căci nu trebuie să oprim mersul unui serviciu şi să facem ca astfel un minister să fie silit a cheltui mai mult decît ceea ce ar plăti acestor lipcani.

Dacă în adevăr este trebuinţă de a se scade numărul, nu avem decît să scădem. De esemplu, la Ministerul de Esterne, şi regret că nu este aci domnul C. Grădişteanu, care a vorbit odată cu mine şi a zis că vede că în budget sînt 20 jandarmi, dară la minister nu vede să fie acest număr, şi în sfîrşit a zis: nu se poate să suprimăm doi? Şi i-a suprimat.

Asemenea şi la altă parte s-a suprimat din odăiaşi. Ei bine, aşa să facem şi la Ministerul de Esterne, să vedem dacă acest număr de jandarmi este prea mare şi să mai scădem. Dară nu credeţi, domnilor, că cu acest scăzămînt aici şi cu doi, trei copişti în altă parte avem să umplem lada visteriei, avem alte mijloace ca să facem economii, şi dacă vreţi să ştiţi, ce trebuie să facem este o organizare complectă, însă organizările nu se fac cu ocaziunea votării budgetului.

Domnul C. Cioflan: **Domnilor, cînd am luat cuvîntul asupra acestui amendament, n-am zis că vorbesc din punctul de vedere de economie, ci din punctul de vedere general. Am spus că la unele ministere vedem şeapte oameni pe jos şi la altele doi călări şi în osebite uniforme, şi am zis că nu înţeleg aceste deosebiri şi să se facă ceva uniform dacă se poate.**

Replică lui **I. Agarici**[2] *asupra cheltuielilor de reprezentare ale Ministerului de Externe.*

Am onoare a declara mai întîi domnului Agarici că nici un ministru care a călătorit în străinătate nu a luat un ban măcar de la stat.

Domnul D. Ghica: **Poate că domnia-sa ar fi luat dacă era ministru şi dacă călătorea.**

Pe urmă, onorabilul domn Agarici s-a servit cu argumente de cifre, că adică în anul '67 nu a esistat nici 20 000 lei. Rog pe domnul Agarici să vadă că dacă în administraţiunea noastră, sînt silit a ne pune ca miniştri, căci s-a vorbit de administraţiunea din timpul nostru, au fost 20 000 lei, nu s-a mai deschis nici un credit estraordinar. În 1867, dacă n-au fost 20 000 lei, însă vă declar că s-au deschis de trei, patru ori pe atîta credite suplimentare şi estraordinare, în anul trecut nu s-a deschis nici un credit, şi trebuie să ştiţi că apăr o cestiune care nu este a mea, căci eu nu am fost ministru de esterne decît vreo două luni, şi o pun în risc de a desplăcea membrilor comisiunei că, pe lîngă această cifră care nu este îndestulă-

toare, sînt alte persoane care contribuie cu multe mii de franci pe an pentru a avea corespondință telegrafică și știrile ce se văd în „Monitor".

În adevăr, domnilor, și eu sînt pentru economii și, cînd a venit domnul C. Grădișteanu și a propus reducțiuni la Ministerul de Interne, le-am primit pe toate; la Ministerul de Interne nu socotesc că mai avem de unde să facem economii.

Ce voiți, domnilor? Țara aceasta aspiră să se asemene cu alte țări, fără să se arunce într-o politică de [h]azard, voiește să aibe și ea dreptul a zice cuvîntul său în străinătate. Sînt țări care știu că cuvîntul nostru nu este atît de slab; să ștergem toate acestea, să ștergem cheltuielile depeșelor, să ștergem și dreptul de a trămite cîte o hîrtie din vreme în vreme; eu însă cred că nu se poate, fiindcă văd state mult mai mari decît al nostru care simt nevoia de a trămite cîte un curier care să ducă hîrtia ce poartă pecetea sa. Rog dară pe onorabilul domn Agarici, care are o inimă națională, să nu fie atît de econom în privința Ministerului de Esterne, care prin lucrările sale răsplătește cheltuielile ce-i votăm[3].

„Monitor", 1870, nr. 33, p. 182, col. 2—3, 4.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Externe, unde se propuseseră economii extrem de severe. L. Sterie venise cu un amendament prin care propunea desființarea postului de ministru de externe și trecerea serviciilor în cadrul Ministerului de Interne. Anunțîndu-și amendamentul, K. observase zeflemitor: „Cînd se cere suprimarea miniștrilor, vă rog să încuviințați măcar pe lipcani, că poate ei vor apăra ministerul".

C. Cioflan discutase bugetul Ministerului de Externe arătînd că pentru cei 30 de salariați ai săi contabilul nu este necesar. Apoi numărul ușierilor și al jandarmilor trebuie redus (al acestora din urmă la doi). Principial însă era de acord cu menținerea lipcanilor și implicit cu amendamentul lui K.

[2] Guvernul propusese suma de 40 000 de lei în bugetul Ministerului de Externe pentru schimbul de scrisori și telegrame cu agenții țării aflați în străinătate. Comisia Adunării recomandase reducerea sumei la jumătate și în acest sens vorbise și I. Agarici: „Eu cred că 20 000 de franci sînt foarte de ajuns pentru țara noastră, pentru depeși și scrisori. Cînd vine un caz extraordinar sau cînd onorabilul domn ministru de externe are nevoie de a face o călătorie în străinătate pentru un scop politic, atunci îi vom acorda o sumă; decît aș dori ca, dacă nu toți deputații, cel puțin cei mai buni amici ai domnului ministru să cunoască scopul acelei călătorii, pentru că n-am voi ca miniștrii să călătorească pe conta statului în afaceri care nu sînt în interesul țării".

[3] Amendamentul lui K. a fost primit.

*Se pronunță asupra unor § din bugetul Ministerului de Externe**

Domnilor deputați, principile D. Ghica[1], care mai mult timp a ocupat Ministerul de Esterne, v-a dat lămuriri despre întrebuințarea acestui fond și nu pot înțelege, permiteți-mi să o spun, cum toți foștii miniștri, cari de doisprezece ani cunosc întrebuințarea acestui fond și care l-au manipulat, să vină astăzi și să-l refuze.

Eu nu pot înțelege, domnilor, ca pe tărîmul acesta cum s-a pus cestiunea, și regret că astfel s-a pus de domnul ministru de esterne[2],

* Ședința din 10 februarie 1970.

adică ca cestiune de încredere, să urmeze discuțiunea, ci ca pentru o cifră necesarie Ministerului de Esterne; nu poate să fie cestiune de încredere, ci de necesitate.

Eu astăzi, dacă m-aș afla în față cu un ministru cărui să-i fiu adversarul cel mai declarat, și public și particular, tot i-aș da aceste fonduri, pentru că nu le dau ministrului, ci țărei. Merg și mai departe; înțeleg să se refuze unui ministru budgetile, dară nu înțeleg să i se refuze această cifră; și mă mir de un lucru: ieri cînd domnul Stere[3] a cerut desființarea Ministerului de Esterne, toți au rîs, eu nu am rîs de propunerea domnului Stere, căci domnia-sa cînd a văzut că se refuză cheltuiala lipcanilor, a curierilor, a întregului serviciu, înțeleg că a putut să ceară desființarea ministerului; rîd însă acum cînd văd că se refuză o cifră numai, însă care e cea mai indispensabilă, cu toate că cele[l]alte cheltuieli se încuviințează; și regret foarte mult că unii din domnii deputați cari mi-au făcut adesea onoare a vota cu mine, astăzi voiesc să voteze altfel, să dea Dumnezeu să nu se căiască! Îi rog însă, pe toți acei cari au cea mai mică încredere în mine, să binevoiască a vota, și să voteze sus și tare ca să nu lase nici un prepus. Nu dăm acești bani ministerului, ci ministrului de esterne, oricare ar fi ministrul însărcinat cu gerarea afacerilor sale; dau acest fond Ministerului de Esterne pentru că voiesc ca țara mea, în cestiuni din afară, să fie pusă în poziție de a face ceea ce fac cele-[l]alte state. Cînd voi lua lecțiuni de la alte state că de [sic!] nu au asemenea fonduri, ei bine atunci nu le voi da nici guvernului nostru. Cum? Un partid vine și declară că presa este o putere și face sacrificie mari. Cum? Interesile României nu sînt și ele un partid, ele nu trebuie să aibă o putere? Cum? Din această țară ies sute de mii de galbeni ce se trimit la Alianța israelită, și domnul Crémieux, precum cunoașteți toți, prin jurnalile ce scoate, prin presa care se transmite în toate părțile[4], înjură țara și pe toți, arată cele mai mari neadevăruri, că s-a omorît copii pe drumuri, și dumneavoastră nu voiți ca în cestiunea aceasta să dați mijloace a i se spune că acele lucruri nu sînt adevărate? Ziceți că cauzele mari nu au trebuință de a fi susținute, dară oare cestiunea ovreiască o cunoaște Europa? Mai toată presa e în contra noastră, mai toți strigă că e persecuțiune religioasă; ei bine, nu voiți dumneavoastră să ne dați putere pentru ca să spunem adevărul, ca să facem ca lumea să cunoască că la noi nu e persecuțiune religioasă, ci numai cestiune economică? Vedeți dară, domnilor, că aici nu mai este vorba de încredere în ministru, aceste sînt cheltuieli ale românismului, și îmi pare rău că sînt oameni care zic că apără românismul însă cari prin asemenea voturi ce voiesc să dea la o moară *. Faceți ce voiți, eu voi vota, și voi vota cu toată inima, căci dau țărei și nu ministrului.

Asupra modalităților de discutare a bugetelor.

Îmi aduc aminte, și fac apel la memoria domnului Lahovari, cînd domnul Petre Mavrogheni a venit și a zis că, dacă nu vom adopta procedarea domniei-sale de a vota în mod sumar budgetele, nici în două luni nu le vom putea termina. Atunci s-a făcut propunere să luăm în discuțiune lucrarea comisiunei; propunerea s-a încuviințat; în urma acelei propuneri fiecare din noi aveam dreptul a veni cu amendamentele noastre la lucrarea comisiunei. Eu tot de această procedare m-am ținut, însă n-am avut fericirea să mă esprim destul de clar și de aceea onorabilul domn Lahovari

* Citește: *îl omoară.*

m-a acuzat, zicînd : luaţi seama, domnilor, căci domnu[l] Kogălniceanu voieşte ca să discutăm budgetul două luni. Domnilor, eu nu am zis atunci nimic mai mult decît că propunerea domnului Mavrogheni este cea mai bună ; dară din nefericire nu am fost înţeles ; cu toate acestea ştiţi că toată Camera a admis propunerea domnului Mavrogheni de cea mai bună.

Acum însă se zice că comisiunea a primit 100 000 lei ; prin urmare, este învederat că amendamentul care propune 200 000 lei [5] este mai depărtat decît acela cu 150 000 lei... *(zgomot.)*

Asupra competenţei agenţilor noştri diplomatici [6].

Socot că esplicările date de onorabilul domn ministru de esterne pot să ne asigure cu desăvîrşire în privinţa otărîrei domniei-sale şi ale predecesorilor domniei-sale de a româniza cu desăvîrşire agenţia română din Constantinopole. Domnu[l] D. Ştirbei şi domnu[l] Ghica negreşit că sînt români, şi ataşaţii domniilor-lor încet, încet vor ajunge să fie români, încît în agenţia din Constantinopole să nu mai fie nici un străin. Aceasta în privinţa agenţiei de la Constantinopole [7]. În privinţa cifrelor ce se propune a se reduce...

Domnul preşedinte: Nu se discută acuma.
Voci: Cum nu? Se discută tot capitolul.
Atunci să se discute întreg.

Onorabilul domn Alexandrescu [8] a zis că nu ştim dacă succesele plătesc cheltuielile ce face ţara în privinţa agenţilor.

Domnul V. A. Urechilă: Pentru că am văzut că se trămit alţi agenţi.

Eu sînt dator să declar că, deşi unii din aceşti agenţi nu sînt amici mei politici, ţara însă este bine reprezintată în străinătate şi că toţi agenţii noştri rivalizează ca să dea ţărei ceea ce mulţi nu pot să dea ţărei lor. Şi onorabilul domn Sturdza [9], şi domnul Strat [10], şi domnul Steege [11], cît au fost, şi domnul Radu Ionescu [12], credeţi-mă că fac onoare României, fiecare în partea sa, şi fiecare rivalizează în zel. Nu avem decît să ne uităm în ultimii trei ani şi vom vedea succesul ce dobîndim zilnic şi treptat, în proporţiuni destul de mari. Chiar agentul nostru din Belgrad vă pot încredinţa că a dat României o importanţă foarte mare, casa sa este unde se adună toţi reprezintanţii celorlalte puteri, şi de multe ori modestul nostru aginte a izbutit să împace conflicte cari au făcut să rădice postul său şi ţara ce reprezintă la o importanţă destul de mare. Aşa şi domnul Strat la Paris, nu mai puţin ne-a probat că ştie, că cunoaşte înălţimea misiunei sale, şi acest june bărbat reprezintă ţara cu multă demnitate. Cît pentru domnul D. Sturdza [13], nu am nevoie să vă spun, dumneavoastră îl cunoaşteţi de la '57 şi ştiţi ceea ce a făcut atunci şi cum şi-a îndeplinit totdeauna misiunea ce i s-a încredinţat.

Din nou asupra retribuirii convenabile a agenţilor diplomatici.

Sînt silit să mă plîng de ultimatul ce ne dă onorabila comisiune cînd zice, respingînd amendamentul meu [14], că, daca se va priimi amendamentul, apoi la ce s-au mai numit acea comisiune? Acesta este un ultimatum prea categoric şi pe care cred că nu l-am meritat, fiindcă văd onorabili deputaţi din toate părţile cari susţin cu drept cuvînt că nu se cuvine la budgetul Ministerului de Esterne să facem scăderi, pe cari le vom putea face mai cu înlesnire la budgetul Ministerului de Interne.

În adevăr prin acest budget recomandăm ţara în străinătate şi nu o putem recomanda altfel decît aşa cum se recomandă toate statele.

Dacă vom lua budgetul principatului Serbiei, vom vedea acolo că, deşi are o populaţiune de patru ori mai mică decît a noastră, cu toate acestea îşi susţine onoarea naţională în afară prin menţinerea reprezentanţilor săi în nivel cu cei[l]alţi reprezentanţi ai statelor din Europa.

Iată motivul care m-a făcut să susţin amendamentul meu şi să rog foarte mult pe comisiune să binevoiască a nu ne da cu ocaziunea acestui amendament un asemenea ultimatum. Eu vă făgăduiesc că la cele[l]alte budgete voi fi pentru multe reduceri de acord cu comisiunea, dară pînă atunci respectaţi opiniunea altora, ca să fie respectată şi a dumneavoastră, şi nu taxaţi de ultimatum amendamentul meu, ca astfel să puneţi Camera în poziţiune de a-l respinge sau, dacă îl va priimi, să zică comisiunea că atunci nu mai ştie de ce a fost numită.

Acum vin la cele[l]alte amendamente.

Onorabilul domn Blaremberg a făcut un amendament prin care cere a se şterge din budget profesorele de limba turcă, zicînd că nici într-un stat aceasta nu se face. Are dreptate onorabilul domnu[l] Blaremberg, în adevăr nici un stat nu are profesore la agenţie, însă îşi are profesorii săi în ţară. Onorabilul domn Blaremberg va şti că este în Paris renumita academie care se numeşte Academia limbelor orientale; va şti asemenea renumita Academie orientală care esistă la Viena. Noi, cari nu avem mijloace de a înfiinţa în capitală asemenea academie, unde junii noştri să poată învăţa limbele streine, trebuie să ţinem seamă ca cel puţin funcţionarii agenţiei româneşti de la Constantinopole să fie puşi în poziţiune de a învăţa limba turcească.

Acum, îmi permit a mai zice ceva asupra apărării funcţionarilor străini ataşaţi la agenţia noastră. Aş ruga pe persoanele cari au fost în Constantinopole, şi în special pe domnul ministru de esterne care a fost aginte [15], să spună domnia-sa dacă la toate agenţiile străine din Constantinopole cea mai mare parte din funcţionarii lor nu sînt locali.

Ştiţi pentru ce? Pentru că mai ales la Constantinopole tertipurile formează fondul diplomaţiei. *(Zgomot, întreruperi.)*

Domnul T. Văcărescu: **Foarte bine! Profesori pentru tertipuri!**

Priimesc aceasta de la domnul Văcărescu, domnia-lui este poet, moştenind poezia de la familia domniei-sale.

Eu nu înţeleg, domnilor, ca să înfiinţăm la Constantinopole curs de tertipuri.

Am voit să spun că toate agenţiele de la Constantinopole se servă cu funcţionari locali. Şi înţelegeţi tare bine că nu un cetăţean din Galaţi are să cunoască relaţiunile dintre oameni acolo.

Regret că domnul Bălăceanu [16] nu este aci, căci domnia-lui, care în cestiune este om special, ar putea să vă spună aceasta mai bine decît mine. Eu voiesc numai să arăt cu aceasta că, dacă voim să avem români în serviciul agenţiei noastre, trebuie să-i punem în poziţiune a cunoaşte limba orientală, ori în ţară sau afară din ţară.

Vin acum la cestiunea rădicată de domnul Alesandrescu [17] pentru înfiinţarea unui aginte la Salonic.

Nu cred că aceasta poate fi o idee nemerită acum cînd sînt alte locuri unde înfiinţarea de asemenea agenţii este mai necesară. Poate că veţi înţelege să fie subalterni, dară atunci trebuie să propună şi pentru oraşele Stiol-Suez, Alexandria, Cair, Rusciuc. Să nu uităm că astăzi noi avem o marină căreia datorim protecţiune, dară tot ce putem face astăzi

este să punem un jalon pentru viitor. Starea financiară nu ne permite astăzi să facem asemenea cheltuieli.

Replică lui C. Niculescu *şi* C. Grădişteanu [18].

Domnilor, am dezvoltat amendamentul acesta; dezvoltarea amendamentului nu se zice că este discuţiune; n-am făcut decît a răspunde la objecţiunile comisiunei. Ei bine, socoteşte oare Camera că prin aceasta am perdut dreptul de a vorbi?

Voi vorbi foarte puţin, domnilor; nu voi răspunde domnului Niculescu nimic, dară voi răspunde domnului C. Grădişteanu, şi domnia-lui ştie cîtă greutate pun pe cuvintele domniei-sale şi cîtă stimă port opiniunelor şi persoanei domniei-sale.

Domnilor, şi eu sînt pentru reducţiuni, şi voi veni cu sistemul meu la care se va asocia însuşi onorabilul domn C. Grădişteanu.

Eu, domnilor, la Ministerul de Esterne am fost numai vreo două luni; budgetul acelui minister nu este făcut de mine, este făcut de principele D. Ghica; eu însă am apărat acel budget şi în comisiunea budgetară prin delegaţiune, fiindcă colegul meu de atunci, domnul Calimachi Catargiu, nu era aci, dară am apărat acel budget cu convincţiunea că e bine făcut, precum o afirmăm şi astăzi.

Cînd însă a venit să vorbesc despre budgetul prelucrat de mine la Ministerul de Interne, fiindcă este vorba de reducţiuni, fac apel la domnul Grădişteanu să spună daca am făcut vreo obiecţiune; budgetul Ministerului de Interne, deşi a căpătat o reducţiune de 1 200 000 lei, este singurul din toate budgetele ministerelor unde ministrul titular s-a unit cu deplinătate cu opiniunea, nu a comisiunei, căci nici nu a apelat la comisiune, ci cu opiniunea domnului C. Grădişteanu. Nici n-am apelat, nu la comisune, dară nici la Cameră, şi încă am zis că eu crez, ca ministrü, că este chipul de-a se face reducţiuni mari şi foarte mari în administraţiune, fără ca administraţiunea să meargă mai rău decît cum a mers pînă acum.

Luaţi dumneavoastră angajamentul că mă veţi susţine la reducerile ce voi veni a susţine eu şi veţi vedea unde vom ajunge.

Am primit, domnilor, toate reducerile la budgetul Ministerului de Interne.

O voce: Afară de fondurile secrete.

Vă înşelaţi, şi la aceasta m-am unit cu onorabilul domn C. Grădişteanu şi, cînd va veni budgetul Ministerului de Interne în discuţiune şi se va sui domnul Grădişteanu la tribună, mă veţi vedea pe mine ca fost ministru de interne susţiind reducerile ce s-au făcut. Iată, domnilor, probele cele mai văzute că sînt pentru toate reducerile cari se pot face fără să se jicnească trebuinţele ţărei. În Ministerul de Esterne am crezut, crez şi voi crede că trebuie să avem o reprezentaţiune pusă pe acelaşi picior cum se află şi alte agenţii streine ale altor state mai mici ca noi.

Ce voiţi, domnilor? Mărire, glorie, putere! Avem astăzi mărire şi glorie mult mai mare ca mai nainte, căci, daca n-am fi avut, n-am fi făcut atîtea prefaceri şi răsturnări. Ei bine, trebuie să menţinem şi să căutăm a spori acea mărire.

Prin urmare, nu putem face această reducere. Ce este, domnilor? 230 000 franci, atîta este toată economia, votaţi această cifră la Ministerul de Esterne şi vă dau asigurare că la Ministerul de Interne voi veni şi vă voi arăta dintr-un singur condei unde puteţi să scădeţi aceste 230 000 franci, care oricum trebuie să-i votaţi la Ministerul de Esterne. Prin

urmare, iată că, făcînd aşa, nu se vor pericola financele ţărei votînd această cifră.

Eu crez, domnilor, că este mai mult curagiu a veni în împregiurările actuale şi a cere o sporire sau a susţine o cheltuială, decît a cere o scădere, căci a cere o scădere este tot ce e mai popular şi n-aş avea decît să vă zic : ia să facem din 60 milioane numai 30 milioane, şi voi fi aplaudat şi aci şi afară.

Ei, dară pe urmă ce facem ? Aci dară nu este vorba de popularitate, trebuie să dăm unde trebuie să dăm şi să nu dăm unde se poate să nu dăm [19].

„Monitor", 1870, nr. 35, p. 190, col. 2, 3—4, 5; p. 191, col. 2—3; p. 192, col. 1.

NOTE

[1] K. ceruse printr-un amendament „restabilirea cifrelor de reprezentaţiune la agenţiile diplomatice precum sînt în proiectul guvernului" (adică 150 000 lei). Dimitrie Ghica arătase că acest fond se foloseşte nu pentru a aduce în străinătate laude miniştrilor români, ci ca să se afirme şi să se apere prestigiul naţiunii. „Nu este vorba de a se conrupe cineva cu această cifră, ci numai a subveni la oare[care] necesităţi diplomatice şi de presă", „adică de imprimat, de tipografie"; Dimitrie Ghica mai arătase că în 1868 fondul fusese de 260 000 de lei şi că între timp se creaseră agenţiile de la Viena, Petersburg şi Berlin. Pentru organizarea Ministerului de Externe, vezi N. D. Popescu, *Schiţă istorică relativ la înfiinţarea Ministerului Afacerilor Streine*, Bucureşti, 1890, text litografiat la Biblioteca Academiei (cota III 108 749).

[2] Al. G. Golescu.

[3] Vezi supra, p. 396, nota 1.

[4] Vezi supra, p. 339 şi urm.

[5] Amendamentul lui G. Focşa prin care cerea să se acorde suma de 200 000 de lei. A şi fost votat cu 51 de voturi pentru şi 45 împotrivă.

[6] Ministrul de externe, Al G. Golescu, arătase că după Unire s-a trecut progresiv la schimbarea personalului agenţiei de la Constantinopol, în sensul că agentul şi secretarul general au fost numiţi dintre români. La fel s-a procedat în cazul dragomanului şi al celor doi ataşaţi. Din cauza caracterului specific al acestei agenţii, a trebuit însă să se păstreze şi o parte a personalului cunoscător al limbilor orientale.

[7] Asupra agenţiei române la Constantinopol, vezi *Rreprezentanţele diplomatice ale României*, I, Bucureşti, 1967, p. 63—100 (articolul lui G.G. Florescu).

[8] V.A. Urechia formulase o *„pia desideria"* ca la Constantinopol agenţia să fie formată din români, care să fie retribuiţi ca cei de la Viena şi Paris, să se instituie un ataşat la Salonic şi în general să se observe puţin eficienţa acestor reprezentanţe, pentru că el era sceptic în privinţa lor. În comisia bugetară cînd s-au discutat cheltuielile provocate de susţinerea agenţiilor, C. Bozianu îşi exprimase rezerva, adăugase V.A.U., spunînd că „poate nu dau încă rezultatele aşteptate, dară facem dîră prin barbă".

[9] Al. Sturdza fusese agent la Belgrad.

[10] Ion Strat (1836—1879). A fost agent diplomatic la Paris. Vezi, pentru el, Victor Slăvescu, *Ion Strat. Economist. Financiar. Diplomat (1836—1879)*, I—II, 2 vol., Bucureşti, 1946, I, 494 p. + 20 pl.; II, 340 p.

[11] Vezi supra. p. 203, nota 6.

[12] Radu Ionescu (1832—1873), ziarist şi om politic. Director în Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Agent diplomatic la Belgrad (1867).

[13] La început K. se referă la Alexandru Sturdza, agent în epocă al României la Belgrad. Apoi îl pomeneşte pe Dimitrie A. Sturdza şi participarea sa la evenimentele din 1857. În acest caz e vorba de D. A. Sturdza (1833—1914), însemnat om politic, preşedinte al Consiliului de Miniştri în mai multe rînduri, secretar al Academiei şi care în 1857 a ocupat funcţia de secretar al Adunării ad-hoc a Moldovei. Vezi *Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor şaptezeci de ani*, Bucureşti, 1903, 4 + 436 p.

[14] Amendamentul următor: „Propun restabilirea cifrelor de reprezentațiune la agențiile diplomatice, precum sînt în projectul guvernului". Comisia bugetară a Adunării propusese reduceri în valoare de 255 220 de lei. Ele afectau în primul rînd cheltuielile diplomatice și de presă (acestea din urmă se suprimau!), cheltuielile de reprezentare ale agenților din Paris, Berlin și Belgrad și diurnele de călătorie, transport de scrisori etc.

[15] Al. G. Golescu.

[16] Ion Bălăceanu (1828—1914), diplomat și om politic. A fost agent diplomatic la Paris între 1866—1870. A lăsat memorii — inedite — la B.A.R., din care adesea răzbat resentimente față K.

[17] Vezi nota 8.

[18] Câță Niculescu îl combătuse pe K. pentru că respingea orice reducere propusă de comisia bugetară a Camerei, deși țara avea un deficit de 24 de milioane de lei. Amintise apoi aspru că K. s-a împotrivit reducerii lefii ministrului de externe declarînd că acesta trebuie să dea mese: „Țara piere și domnul Kogălniceanu visează mese și ziafeturi". C.N. declarase „francamente", ca un Farfuridi *avant la lettre*, că e „din acei care sînt radical pentru reducțiune", dar încheiase categoric: „mă întorc și zic că nu voi fi pentru reducțiunile acelea cari paralizează serviciile țărei".

C. Grădișteanu spusese că, decît să vină cu noi adăugiri la buget, K. ar face mai bine să propună reduceri spre micșorarea deficitului.

[19] Amendamentul lui K. a fost votat cu 41 de voturi pentru și 40 împotrivă. Președintele în fața diferenței minime s-a simțit dator să precizeze: „Domnilor, au fost 81 de votanți, biroul e de părere că majoritatea absolută e de 41. Prin urmare, dacă și dumneavoastră sînteți de părerea biroului, proclam că Adunarea a primit amendamentul".

Al. Vericeanu, cîrcotaș, a spus că majoritatea însemna 40 plus o jumătate de deputat; la care președintele i-a explicat bonom că biroul considerase „jumătatea" de deputat ca un „întreg", dar, pentru că socoteala putea da naștere la discuții, consultase Adunarea. În cele din urmă votul a fost validat.

*Asupra creditelor necesare instrucțiunii publice. Pe marginea unui expozeu al lui C. Exarcu**

Domnule președinte, domnul C. Grădișteanu a avut cuvîntul în contra închiderii discuțiunii, și domnia-sa a avut dreptate a zice că, după ce ați auzit o propunere prin care se cere 500 mii de franci și ați ascultat dezvoltarea ei, trebuie să lăsați și pe alții a zice cuvîntul lor aci.

Domnilor, în această onorabilă Adunare nu este nimeni în contra instrucțiunei publice, încît să fie de trebuință ca să vină cineva și să susțină necontrata** instrucțiunii.

Însă, domnilor, am văzut un lucru foarte curios.

Domnul Esarcu[1] a venit și ne-a dezvoltat propunerea domniei-sale și domnul președinte, în loc să acorde cuvîntul altor deputați, cari ar avea poate ceva de zis contra acelui amendament, invită pe domnul Theodor Văcărescu să vină la tribună pentru ca să dezvolte același amendament. Apoi, domnilor, nu știu de ce s-ar mai dezvolta și de domnul Văcărescu un amendament care a fost propus și dezvoltat de domnul Esarcu...

Domnul președinte: Nu, domnilor, am invitat pe domnul Văcărescu să vie să susțină amendamentul ce a propus[2] domnia-sa. ...

Atunci, domnilor, fac scuzele mele.

Însă am văzut pe domnul Esarcu că s-a suit la tribună și ne-a ținut un discurs, nu de Cameră, ci de Ateneu[3], spuindu-ne niște adevăruri pe care le știm cu toții de mai nainte. Domnul Esarcu s-a înșelat

* Ședințele din 14 și 16 februarie 1870.

** Citește: *necesitatea.*

despre locul unde se află şi despre auditoriul înaintea căruia vorbea.

Nu este trebuinţă a-şi da cineva atîta osteneală spre a convinge pe Adunarea Naţională despre foloasele răspîndirii instrucţiunii publice în ţară; toţi le cunoaştem şi nu este nimeni aci care să le conteste. Toate cîte ne-a spus domnul Esarcu astăzi ca lucruri noi, le-am citit toţi demult, le-am citit şi eu şi nu era nevoie să ne mai ţină o oră sau două spre a ne convinge despre ceea ce ştiam cu toţii.

Domnilor, aci nu este cestiunea de instrucţiune publică, căci toată lumea ştie de ce mare folos este instrucţiunea, şi chiar părinţii noştri au ştiut aceasta. Cestiunea este de a vedea cum se întrebuinţează banii pentru instrucţiunea publică.

Aşadară, domnule Esarcu, vedeţi că n-aţi făcut alt decît a voi să ne convertiţi la o religiune care de mai nainte şi de mult încă era a noastră şi a strămoşilor noştri....

Replică lui C. Esarcu [4].

Domnilor, îmi pare foarte stranie cestia personale a onorabilului domn Esarcu. Domnia-sa, espresiunea liberă a colegiului al IV[-lea] de la Roman, este atît de puţin liberale că nu mă lasă nici să fiu o notă discordantă la frumosul său discurs; căci eu nu l-am atins întru nimic personal...

Domnul Esarcu: **L-ai persiflat.**

V-am ascultat cu multă atenţiune, fiţi dară atît de liberal şi mă ascultaţi după cum v-am ascultat şi eu; şi fiindcă dumneavoastră ca tînăr aţi voit a-mi da o lecţiune, astfel şi eu ca mai bătrîn pretind să ascultaţi lecţiunea ce voiesc a vă da.

Aţi auzit, domnilor, cum onorabilul domn Esarcu a venit şi a zis: daţi 500 000 de franci, şi apoi s-a suit la tribună şi a ţinut un discurs de două ore despre nişte principie, despre nişte teorii pe cari nimeni din noi nu le combatem; şi cînd a venit la dezvoltarea amendamentului său, ne-a zis un singur cuvînt: ne-a cerut 500 000 de franci ca cum ne-ar fi cerut 5 parale. Ce ne-a spus domnia-sa despre instrucţiunea publică? Ne-a spus tot aceea ce ne-a mai spus de vreo zece ori, şi, fiind astfel, domnia-sa nu trebuia să-mi facă o crimă, o imputare mie cînd am zis că aceste teorii nu erau la locul lor aci, fiindcă am avut ocaziune să le aud tot de la domnia-sa şi în Consiliul superior de instrucţiune şi la Ateneu, şi prin urmare le cunosc pe de rost cuvînt cu cuvînt, numai că de astă dată le-a înfăţişat ceva mai pomăduite, mai dichisite.

Nu am zis dară alt nimic decît atîta şi cred că este de datoria tocmai a noastră acestora mai în vîrstă de a invita pe domnii deputaţi să nu alunece pe această pantă fatale; căci aţi văzut, domnilor, că discursul domnului Esarcu nu are nici o concluziune, nu ne duce la nici un rezultat, numai că ne cere 500 000 de franci şi atîta tot; dară despre întrebuinţarea lor, despre ameliorăţiunile ce s-ar putea face cu acest fond nu zice un singur cuvînt, nici cel puţin spre a justifica de ce 500 de mii, iar nu 400 sau 600 de mii; şi afară de aceasta, mai ia ţărei vreo 20 000 de franci cu timpul ce ne-a făcut să perdem. Dacă Camerele, mai ales ale popoarelor latine, păcătuiesc în ceva, apoi desigur este prin prea multa discuţiune.

Domnilor, noi am lăsat atîtea cestiuni importante de o parte pentru ca să regulăm cu o oră mai nainte financele noastre, şi domnia-sa vine şi ne ţine în loc spre a ne spune ce? Că este bine şi de mare folos a se răspîndi instrucţiunea în popor! Ei bine, domnule Esarcu, am onoare a

vă spune că eu nu am profitat nimic din frumosul dumitale discurs şi nici ceilalţi domni deputaţi, pentru că aţi spus lucruri cari sînt bune de spus la şcoalele de adulţi, la şcoalele primare de prin suburbie, unde trebuie a arăta părinţilor avantajele ce trag din trămiterea la şcoale a copiilor şi unde trebuie propagată cît de mult ideea instrucţiunii, dară nu într-o cameră legislativă, care are să facă lucruri practice iar nu teorii, şi unde sînt deputaţi, atît tineri cît şi bătrîni, tot atît de învăţaţi, daca nu mai mult decît domnia-ta.

Domnilor, eu nu am zis că s-a adus aci obişnuinţe, şi protestez în contra cuvîntului de obişnuinţă; nici nu am adus vreun atac personal domnului Esarcu; ci am zis: nu veniţi cu asemenea discursuri, căci v-aţi înşelat de adresă şi aţi prefăcut tribuna în catedră şi Camera în Ateneu. Eu nu cred că prin aceste cuvinte am înjosorit meritele domnului Esarcu, pe care şi le-a cîştigat pe această cale demnă de toată lauda, dară care nu trebuie să se urmeze în această Cameră.

A vorbit onorabilul domn Esarcu de antreprenori şi contraccii. Ei bine, în adevăr, domnule Esarcu, nu toată lumea are fericirea să găsească moşteniri şi stări părinteşti ca să trăiască de-a gata cu mînele în sîn, ci este cunoscut că cei mai mulţi trăiesc cu munca lor, şi sînt mulţi ca mine arendaşi, contraccii, fabricanţi etc. Domnia-sa care ne vorbea ieri de instrucţiune şi ne zicea că prin instrucţiune se vor ridica artile, comerciul, industria, domnia-sa vine astăzi să-mi facă o imputare mie tocmai pentru că sînt contracciu, fabricant, industriaş! Ei, domnule, ce voieşti? V-am spus că nu toată lumea are fericirea ca dumneavoastră să trăiască cu bani gata găsiţi de la părinţi.

De aceea v-aş ruga să fiţi aşa de bun ca să respectaţi locul unde vă aflaţi şi să nu imputaţi deputaţilor principie care nu le-au susţinut şi cuvinte care nu le-au zis; căci eu nu am zis alt nimic decît că aceste teorie pot să fie foarte bune, însă nu vin la nici un rezultat; şi apoi, onorabilul domn Esarcu trebuia să ştie că în ţara aceasta deputaţii, atît tineri cît şi bătrîni, atît d r e a p t ă cît şi s t î n g ă, cît şi c e n t r u au întins întotdeauna o mînă darnică instrucţiunii publice, din care domnia-sa astăzi voieşte să-şi facă un trofeu. Dară ce lipseşte la noi nu sînt şcoalele, ci şcolarii lipsesc şcoalelor; ar trebui să ştie domnul Esarcu, care se îngrijeşte atîta de instrucţiunea publică şi de aceste şcoale, pe care alţii, nu domnia-sa, le-au înfiinţat şi le-au înzestrat, ar trebui să ştie că sînt atîtea şcoli goale, ar trebui domnia-sa să vină cu tablourile şcolare şi să vadă cîte sînt pline, cîte au şcolari şi cîte nu, şi aceasta este atît de trist, domnule Esarcu, că vedem moşii ale statului unde se află case de şcoală foarte bune, dară cari nu pot funcţiona neavînd şcolari. Domnia-sa trebuia să se ducă în judeţul domniei-sale unde a fost ales, şi pînă a numi pe alţii platonici, cari au adus servicie reale instrucţiunii prin înfiinţare de şcoale cari funcţionează cum ar fi de dorit să avem mai multe în ţară, să se fi dus, zic, în judeţul său ca să vadă în ce raport stau şcoalele cu şcolarii, să vadă cîte moşii ale statului sînt în acel judeţ, cari au case foarte bune de şcoale, dară cari nu sînt populate cu şcolari. Şi apoi eu l-aş întreba pe domnia-sa, care e membru al Societăţii pentru învăţătura poporului[5], cum funcţionează şcoalele de adulţi? Cîte s-au deschis şi cîte au şcolari şi în ce proporţiune? Cum stau şcoalele normale? Cum stau şcoalele primare etc.? Şi atunci vom vedea daca a avut loc sau nu observaţiunea mea.

Îmi pare rău că sînt nevoit să-i dau o lecţiune, însă fiindcă şi domnia-sa, mai tînăr, mi-a dat o lecţiune, apoi şi eu mai bătrîn,

îi dau alta. Să fie sigur domnul Esarcu că oricînd va veni cu o idee practică, iar nu cu teorii şi frase, voi fi alături cu domnia-sa; căci, daca este vorba să ne punem pe tărîmul teorielor, apoi am onoare să-i spun domniei-sale că şi eu, cînd va veni în discuţiune budgetul Ministeriului de Interne, aş putea să mă apuc să fac un curs de administraţiune, să spun ce este statul, ce este judeţul, ce este comuna, consiliul judeţean etc.; cînd va veni budgetul armatei asemenea voi începe cu teorii şi definiţiuni de la chivără şi mă voi scoborî pînă la pinteni, cum a făcut şi domnul Esarcu cu teoriele domniei-sale asupra instrucţiunii publice[6]. *(Aplauze, ilaritate.)*

„Monitor", 1870, nr. 38, p. 215, col. 2; p. 217, col. 3—4.

NOTE

[1] C. Esarcu dezvoltase următorul amendament: „Avînd în vedere urgenta trebuinţă de a ameliora şi întinde instrucţiunea primară şi punerea în aplicare a principiului obligativităţii, consacrat de legea instrucţiunei, propunem un adaos de 500 000 [lei] la § privitor la şcoalele primari". În adevăr, C. Esarcu făcuse poliloghie în jurul instrucţiunii publice americane, combătuse cheltuielile „neproductive", cum erau cele pentru „armarea ţărei", considerîndu-le „mistificarea ţărei, gigantescă şi îndelungată, prelungită mistificare".

[2] „Propun ca învăţătorii rurali să fie plătiţi de la minimum 50 de lei pe lună de unul [sic!] şi maximum de 100 lei. Cei de la şcoale modele 150 lei pe lună".

[3] C. Esarcu (1836—1898), medic, naturalist; profesor la Şcoala de medicină din Bucureşti (1867—1873). Fondator al Ateneului român (vicepreşedinte al lui în 1865). Membru în Consiliul general al instrucţiunii. Printre fondatorii Societăţii amicilor instrucţiunii (1866), transformată apoi în Societatea pentru învăţătura poporului român (1867). În 1868 a înfiinţat societatea Filarmonica. Director al Departamentului cultelor. Agent diplomatic la Roma (1879 — 1882), ministru plenipotenţiar la Atena. Membru corespondent al Academiei. Pentru Ateneu, vezi Virgil Cândea, Vasile Moga şi Ion Zamfirescu, *Ateneul român*, Bucureşti, 1976, 255 p. + 20 pl.

[4] C. Esarcu luase cuvîntul în chestiune personală şi se plînsese că a fost persiflat de K. Se apărase spunînd că asemenea probleme sînt abordate în toate parlamentele lumii şi că oameni ca Jules Simon, Jules Favre sau Lazare Carnot le ascultă „cu atenţiune şi iau cu seriozitate parte la dezbateri". Încercase apoi subtil să-l ironizeze pe K., spunînd că el, ca mai toţi deputaţii, aduce, desigur, ceva din ţinuta „ocupaţiunei sale cotidiene" de la Ateneu — aşa cum altul poate să aducă „obişnuinţele sale de antreprenor sau de contracciu" (K. fusese antreprenor de poşte, deci moravurile sale puteau fi ... surugieşti!).

[5] Vezi nota 3.

[6] S-a continuat discutarea bugetului Ministerului Instrucţiunii Publice.

*Intervenţie în legătură cu bugetul Epitropiei Sf. Spiridon din Iaşi**

Domnilor, voi începe prin a spune onorabilului domn M. Costache [1] că face, fără voinţa domniei-sale, o mică eroare; domnia-sa zice să venim la budgetul Epitropiei St. Spiridon şi atunci vom discuta, dară acum nu încape discuţiune generală. Discuţiunea generală începe, căci chiar domnul raportator nu vine la o concluziune de a se cerceta budgetul în special — lucrare asupra căria regret de a mă afla de deosebită părere cu principele D. Ghica[2], pentru că toate autonomiile sînt bune, dară toate sînt relative, şi nu putem primi noi ca autonomia acestor case să meargă pînă acolo ca Adunarea să nu poată zice cuvîntul său, cu atît mai mult

* Şedinţele din 19 şi 20 februarie 1870.

că legea regulamentară statorniceşte că budgetele să se supună aprobării Adunării, şi din cauza acelui control s-a primit atît de mult aceste venituri ca venituri publice, încît ştiţi că în Ţara Românească s-au şi luat aceste venituri ale spitalelor şi s-au declarat venituri ale statului, în baza unui articol din Constituţiune, căruia articol i s-a dat o întindere prea mare[3].

După ce s-au înapoiat aceste venituri, s-a zis că ceea ce se urmează la St. Spiridon să se aplice şi la Eforia spitalelor de aci şi sămile* St. Spiridon se supunea Adunării în fiecare an. Dacă în anii din urmă, 1865 şi 1866, nu s-au supus, cauza este că Adunarea nu a avut timp să se ocupe de budgetele statului, necum de budgetele eforiei şi ale epitropiei. Anul trecut, dacă acele budgete nu s-au votat de Cameră este că anul trecut Camera nu a dat decît budgetele ţării, şi, fiindcă Adunarea nu s-a rostit asupra lor, ele s-au trămis Ministerului de Interne, şi Ministerul de Interne nu a făcut decît a le cerceta în locul Camerii şi a le înapoia eforiei cu observaţiune ca să se conforme cu precedentele anului trecut.

Onorabilul principe D. Ghica să-mi permită a-i spune că face rău voind să asigure eforiei o autonomie absolută, şi iată de ce: domnia-sa nu va fi nemuritor, şi nu va fi totdeauna în capul acelei eforii un principe D. Ghica care să-şi dea tot timpul şi toată priveghearea ca să meargă această eforie cum a mers anii aceştia. Este de datoria Camerii să se ocupe de aceste budgete, şi nu cunosc nici o Cameră din lume care să lase necercetate budgete mai mari decît ale unui minister. Aşadară să-mi permită principele Ghica a-i spune că difer de opiniunea domniei-sale: autonomia este relativă, autonomia nu se poate întinde aşa de departe pînă a se sustrage şi de controlul Camerii, şi dovadă este ceea ce se obişnuieşte, pentru că, odată budgetul pus în lucrare, eforia şi epitropia nu poate cheltui 500 lei fără autorizarea ministerului. Apoi, dacă nu poate cheltui 500 lei, cum poate eforia şi epitropia să creeze un budget aşa de mare numai cu încuviinţarea ministerului?

Să nu ne facem iluziune, oamenii sînt oameni, pot să greşească; nu se cuvine dară să sustragem de la controlul Camerii nişte averi aşa de mari.

Nu sînt, domnilor, numai cheltuielile cari produc răul, dară şi necheltuielile pot încă să aducă răul.

V-a spus onorabilul domn Sturdza că spitalul de la Neamţu se află în ruină [4], pentru ce? Pentru că de la 1864 domnii efori ai acestui spital nu s-au mai ocupat de dînsul, l-au lăsat să se ruineze.

Iată dară o pagubă mare.

Prin urmare, nu trebuie să zicem că acest budget se află înaintea Camerii numai din diferinţă către dînsa.

Susţin, din contra, că Adunarea are dreptul să se ocupe de aceste averi şi mai ales de modul întrebuinţării acestor averi. Principele Dimitrie Ghica ştie foarte bine că înaintea venirii domniei-sale aci s-au comis în Eforia spitalelor civile din Bucureşti abuzuri colosale, sînt procese intentate, păduri ruinate etc. etc.; prin urmare, cum vine domnia-sa să susţină înaintea noastră că puterea legiuitoare n-are dreptul să zică întru aceasta cuvîntul său?

V-aş ruga să citiţi legea de la 1864 şi veţi vedea că, după această lege, budgetele Eforiei spitalelor civile din Bucureşti sînt supuse aprobării Adunării.

Domnul D. Ghica: Nu, nu.

* Socotelile.

Mă iertați; se zice curat că Eforia spitalelor civile din București să-și prezinte budgetele sale la aprobarea Camerii, ca și Eforia spitalelor St. Spiridon din Iași. Ei bine, Eforia spitalelor St. Spiridon totdeauna și-a supus socotelile la aprobarea Adunării, fie acea Adunare adunarea regulamentară, fie Divanul ad-hoc, fie Adunarea convențională.

Tot așa susțineau doi membri de la Eforia Sîntului Spiridon din Iași, că, pe temei de autonomie a eforiei, dînșii au dreptul să dea în arendă moșiile eforiei cu doi ani înainte de espirarea termenului pentru care deja se găsea ele arendate.

Însă, domnilor, înțelegeți dumneavoastră că o asemenea autonomie nu poate să esiste. Eforia Sîntului Spiridon din Iași cu toate acestea a arendat moșiile sale cu doi ani și jumătate înainte de termen. A făcut ceva mai mult: a publicat că le arendează în special, dară s-a văzut mai tîrziu că le-a dat în bloc. Prin urmare, din această împregiurare s-a întîmplat pagubă.

Iată dară pentru ce eu susțin că budgetele acestor eforii trebuie să se vază de Cameră.

Acum, că nu trebuie noi să intrăm în amănunte, aceasta e altceva; și eu cred că nu putem proceda altfel; dară să facem cu aceste budgete ceea ce facem cu budgetul general, al țării, să le votăm pe capitole.

Iată să vă citesc acum și articolul pozitiv din legea de la 1864, ca să vedeți dumneavoastră ce conține în această cestiune. *(Citește.)*

Așadară, cum vedeți, nu din diferință, dară de datorie, Eforia spitalelor civile de aci, precum și Eforia Sîntului Spiridon din Iași, trebuie să supună budgetele lor la aprobarea Camerii.

Despre bunurile aflate în administrarea Epitropiei Sf. Spiridon.

Domnilor, mai înainte de toate sînt dator, în deosebire de domnul colonel Sturdza, a arăta recunoștința mea domnului C. Grădișteanu[5], care, deși a putut să se înșele asupra unora sau altor împregiurări, dară a făcut foarte bine domnia-sa că a arătat Camerei ceea ce domniei-sale i s-a părut necorect în administrațiunea acelei epitropii. Eu am citit raportul domniei-sale și n-am văzut nicăieri că se impută epitropilor actuali o rea administrațiune. Și în adevăr, și eu, care ca ministru de interne am prezintat acest budget, n-am avut să mă plîng de epitropii acuali ai acestei eforii.

Însă, domnilor, este un fapt pozitiv că și Epitropia St. Spiridon s-a resimțit, după cum s-au resimțit toate la noi, de fluctuațiunele politice cari au avut loc la noi, și, prin schimbarea cea deasă a epitropilor în anii din urmă, epitropia și spitalele au păgubit foarte mult; sînt acolo abuzuri pe care epitropia actuală e silită să le îndrepteze. Bine a făcut dară domnul Grădișteanu de a cheamat luarea-aminte a Camerei asupra acestui fapt pozitiv, fiindcă abuzuri e incontestabil că s-au făcut.

Vin acum la cestiunea de 240 000 franci pe cari-i cere epitropia. Iată cum stă această cestiune. La 1860, sub ministerul domnului Iepureanu — și găsesc că prea bine a făcut domnia-sa —, s-a luat ocîrmuirea chinovielor monastirei Neamțu, Agapia, Adamul etc. Aceste monastiri aveau cele mai frumoase spitaluri, aveau spițerii deosebite, aveau bolnițe pentru nebuni. Ei bine, toate aceste stabilimente mai tîrziu s-au dat cu subvențiune Epitropiei St. Spiridon, precum aci s-a dat Azilul Elena Doamna spitalelor civile.

Cînd s-au secularizat averile monastirilor zise închinate, s-au mai luat asemenea și alte stabilimente și s-au pus sub administrațiunea Epitro-

piei Sîntului Spiridon, precum casa de nebuni de la Golia, precum Spitalul de invalizi, de bătrîni şi neputincioşi şi Institutul orfanotrofiei, aşezămînt fondat de domnul Grigore Ghica vodă. Toate aceste au trecut la Epitropia St. Spiridon, şi cu îndatorirea pentru stat ca să-i dea o subvenţiune.

Ce s-a făcut însă în urmă? Nu s-a dat nici o subvenţiune pentru întreţinerea acelor stabilimente şi astăzi se întîmplă că una din cele mai frumoase zidiri, spitalul de la monastirea Neamţului, cade în ruină, după cum cade şi cele de la Golia, de la Galata şi toate cele[l]alte.

Nu poate epitropia, domnilor, cu mijloacele ei proprii să acopere aceste cheltuieli estraordinare la care nu e îndatorată, fiindcă averile St. Spiridon sînt date pentru anume binefaceri. Daca casa Sf. Spiridon ar fi într-o stare prosperă, atunci noi am putea să-i zicem: eşti într-o stare prosperă, veniturile care le ai ţi s-au dat de către fundatori pentru binefaceri, şi fiindcă e o binefacere de a ţine pe invalizi, de a îngriji pe copiii orfani, de a căuta pe nebuni, poartă şi sarcinele acestea. Astăzi însă această casă nu este în stare ca să poarte aceste sarcine. Legea rurale, domnilor, care în partea de aici a dat rezultate foarte satisfăcătoare, dincolo, din nenorocire, n-a dat aceleaşi rezultate, căci cu punerea ei în esecutare s-au scăzut într-un mod simţitor veniturile proprietăţilor. Aceasta a adus neapărat o scădere însemnată şi în veniturile Epitropiei St. Spiridon, astfel că ea nu poate fi pusă în poziţiune de a întreţine şi alte stabilimente afară de ale sale.

Onorabilul domn Creţulescu [6], cu tot simţul domniei-sale de filantropie, a greşit cînd a zis acestei epitropii să ţină spitalele cu numărul crevatelor pe care le avusese pînă atunci. Asemenea fără îndoială a greşit şi acei cari a îndatorat pe epitropie să cumpere moşii pe cînd epitropia nu avea parale, astfel că a trebuit să se împrumute, şi apoi împrumutatul, neavînd să-i răspunză la termen banii, şi a rămas [şi] cu moşia în spinare pe un preţ îndoit de cît făcea, şi datoare de paralele cu cari se împrumutase.

Acum ce e de făcut? E de făcut ca luînd în consideraţiune observaţiunile domnului Grădişteanu, cari în mare parte sînt fundate, împreună cu domnul ministru să vedem cari sînt reducerile ce trebuie să se facă în budgetul acestei epitropii, căci, în starea în care se găseşte astăzi epitropia, asemenea reduceri sînt indispensabile. Dară cît pentru cifra de 240 000 lei, trebuie să o dăm, căci aci vine epitropia şi ne zice: nu puteţi să-mi impuneţi o sarcină care nu mă priveşte şi pe care n-am nici cu ce să o port. Astfel fiind, daca nu vom da această sumă, epitropia va lăsa toate acele zidiri în plata lui Dumnezeu, şi eu nu cred că Adunarea va voi un asemenea lucru.

Domnilor, şi Eforia spitalelor de aici primeşte asemenea subvenţiuni, însumi, ca ministru, am refuzat sporul de subvenţiune, fiindcă, precum a spus domnu[l] D. Ghica, mulţumită lui Dumnezeu, această casă se află într-o poziţiune foarte înfloritoare, ceea ce nu putem spune despre casa spitalelor Sîntului Spiridon, unde astăzi statul trebuie să vină în ajutor, căci altfel epitropia nu va fi în stare să satisfacă toate necesităţile ce se simt[7].

„Monitor", 1870, nr. 42, p. 245, col. 1—2; nr. 43, p. 249, col. 5 — p. 250, col. 1.

NOTE

[1] Discuția se purta pe marginea bugetelor. Pentru Epitropia casei Sf. Spiridon veniturile pe anul 1870 erau stabilite la 790 645,8 lei; cheltuielile înregistrau un deficit de 427 683, 39 lei și comisia Adunării, constatînd faptele, cerea ca epitropia să fie invitată a-și echilibra bugetul. Manolache Costache ceruse discutarea „în detaliu" a bugetului Epitropiei casei Sf. Spiridon.

[2] Dimitrie Ghica arătase că în 1869 K., pe cînd era ministru de interne, făcuse o „inovațiune": obligase Epitropia casei Sf. Spiridon și Eforia spitalelor civile din București, care pînă atunci fuseseră autonome, să prezinte Adunării bugetele. I se părea inutil să discute, cum sugera Manolache Costache, bugetul acestei instituții în amănunt și cerea acceptarea sau respingerea lui în bloc.

[3] Regulamentul din 8 iunie 1868 prevedea: „Averea acestor stabilimente [Eforia spitalelor civile din București și Epitropia casei Sf. Spiridon din Iași] se vor administra de către numite [le] administrațiuni spitalicești, sub privegherea Ministerului de Interne, după un buget proiectat de dînsele, care buget, cercetîndu-se și încuviințîndu-se de Ministerul de Interne, se va prezenta de dînsul Camerei spre aprobare" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 159).

[4] Vezi Paul Pruteanu, *Contribuții la istoricul spitalelor din Moldova*, București, 1957, p. 243—256.

[5] C. Grădișteanu venise cu numeroase cifre arătînd exact starea financiară a Epitropiei Sf. Spiridon: 424 000 de lei datorii către stat, 512 000 de lei dați cu împrumut, o solicitare pentru un credit spre a ridica niște construcții noi de 242 000 de lei etc.

[6] Nicolae Crețulescu fusese prim-ministru de la 6 iunie 1865 pînă la abdicarea principelui Cuza.

[7] Manolache Costache a propus votarea bugetelor celor două instituții cu exceptarea capitolului privitor la construcțiile cerute de Epitropia Sf. Spiridon (242 000 de lei), care urma să fie luat în discuție la bugetul Ministerului de Interne. În acest sens s-a pronunțat și Adunarea, cu 66 de voturi pentru și unul împotrivă.

*Asupra cheltuielilor Tipografiei statului. Răspunde lui Manolache Costache**

Domnilor, voiu să dau oarecari lămuriri onorabilului domn Manolache Costache [1].

Tipografia statului are astăzi 13 machine mari, cari sînt puse în mișcare prin vapoare; Tipografia statului astăzi este un stabiliment din cele dintîi pe care le avem în țară. Anul acesta a tipărit 14 milioane de coale, și poate să tipărească pe zi opt volume *in octavo*. Tipografia aceasta nu tipărește numai registre și hîrtiele Adunării, ea tipărește și cărți scolastice, cari astăzi sînt un capitol producător pentru casa statului, cu toate prețurile minime cu cari se vînd aceste cărți. Tipografia statului, după ce acoperă toate cheltuielele ei, după ce publică „Monitorul oficial", după ce publică hîrtiele Adunărilor, după ce publică registrele actelor stării civile, după ce publică registrele și hîrtiele tutulor ministerelor, după ce publică registrele comptabilității generale și toate registrele telegrafelor, după ce publică toate în fine, mai dă și un folos de 100 mii lei, cari intră în veniturile statului.

Iată, domnilor, situațiunea Tipografiei statului.

Dară este prea cu putință să fie abuzuri, nimeni nu tăgăduiește aceasta.

* Ședința din 20 februarie 1870.

Însă, domnilor, vă pot încredința că, dacă am desființa acest stabiliment, nu numai că l-am perde pentru totdeauna, dară nu s-ar găsi un singur particular care să fie în stare să plătească tot acel material așa de mare al tipografiei care se află adunat de mai mulți ani; și, chiar de s-ar găsi vreun particular care să-l cumpere, am perde cel puțin 50 la sută. Astfel, acest material, care costă mai bine de 450 mii lei noi, dacă s-ar vinde, de-abia am putea să luăm 225 mii lei noi, dacă nu mai puțin. Prin urmare, vedeți că statul ar păgubi din cauza desființării acestui stabiliment o sumă enormă de 225 mii lei, plus alte venituri pe care le trage dintr-însul.

În adevăr, domnilor, în anii trecuți se făcea abuzul pe care-l relevează onorabilul domn Grădișteanu, adică că cu o simplă rezoluțiune a ministrului se tipăreau cărți de ale particularilor cu niște prețuri foarte minime.

În cît privește turnătoria, aș ruga pe onorabilul domn M. Costache să consimță la cererea domnului ministru [2], căci este chiar folositoare pentru stat. Și iată pentru ce, turnătoria Tipografiei statului astăzi varsă litere și pentru stabilimentele particulare de tipografie; pentru că ea e singurul stabiliment în care se pot grava matrice și turna litere uzate ale tipografilor particulari, aci vin și se varsă din nou. Astfel turnătoria aceasta e de un folos însemnat.

Dacă credeți dumneavoastră că suprimînd doi turnători veți face o economie, trebuie să vă gîndiți că, prin această economie de două mii de lei, lipsiți întîi pe stat de un cîștig foarte mare și, al doilea, veți sili pe tipografii particolari să se adreseze la turnătoriele din străinătate.

N-am nici o obiecțiune de făcut asupra principiului de a se da tipografia în întreprindere; însă dumneavoastră știți bine că statul de multe ori are trebuință de niște hîrtii cari trebuiesc tipărite cu foarte mare celeritate; ei bine, o asemenea celeritate nu se poate găsi aci în nici o tipografie particulară, pe cînd Tipografia statului poate întîmpina mai bine aceste necesități. Doveadă este că vedeți cum a doua zi ies tipărite procesele-verbale ale Adunării.

Aș ruga dară pe onorabilul domn Iepureanu să binevoiască a merge singur să vază tipografia, care este opera predecesorilor mei, pe care am urmat-o și eu și care cred că o vor urma și succesorii mei, și astfel cred că-i va face o bună plăcere cînd va vedea starea în care se află [3].

„Monitor", 1870, nr. 43, p. 251, col. 2—3.

NOTE

[1] Comisia bugetară, foarte drastică, propusese economii și la Tipografia statului. C. Grădișteanu însă declarase că nu s-au putut reduce decît 18 820 de lei din lefurile personalului. Manolache Costache spusese că s-a „înspăimîntat" cînd a văzut că Tipografia statului are un buget de 382 000 de lei, cînd produsul ei constă din „cîteva projecte de legi, « Monitorul » și oarecari registre trebuincioase guvernului". Ceruse de aceea să se facă cercetări și să se stabilească dacă tipografia merită să fie menținută la un cost atît de exorbitant.

[2] Primul ministru, Al. G. Golescu, amintise că s-au adus două mașini noi și prin urmare turnătorul de litere este absolut necesar; suprimarea acestui post putea prejudicia producția stabilimentului.

[3] Bugetul Tipografiei statului a fost votat cu reducerile recomandate de comisie și amintite de C. Grădișteanu, raportorul ei. A fost, însă, menținut turnătorul de litere, în urma acceptării unui amendament prezentat de C. Boerescu.

*Se pronunță pentru menținerea cuantumului lefilor personalului polițienesc**

Domnilor, dacă ar fi ca poliția din București să fie numai o poliție municipală, să privească la ordinea publică de care să se intereseze numai orașul București, poate că și eu aș fi de opiniunea domnului Agarici [1]; însă nu trebuie să uite domnia-sa că la menținerea ordinei publice în București este interesată țara întreagă. Neorînduielile întîmplate în București au o înrîurire asupra țărei întregi. Prin urmare, cînd țara întreagă este interesată la ordinea publică, la liniștea din București, se cuvine ca țara întreagă să contribuie.

Alta e poliția generală, și alta e poliția municipală. Poliția generală în București este o poliție de mare importanță, căci apărînd liniștea în capitala țărei apără liniștea în țara întreagă, și țara întreagă este datoare să întreție acea poliție. Poliția municipală este alta, sînt sergenții, epistații și alți mulți funcționari mici care sînt atașați ori la municipalitate și sînt plătiți de ea, ori la poliție și sînt plătiți tot de municipalitate; și nu avem decît să cătăm bugetul comunei București ca să vă dăm ** că municipalitatea plătește sute de mii de lei pentru acesta. Iată situațiunea, domnilor: comisarii, prefectul din București fac poliția țărei, o sprijin; aceia care șed prin provincie, și chiar onorabilul domn Agarici, socotesc că, cînd este în provincie, în toată ziua așteaptă cu nerăbdare depeșe sau „Monitorul", ca să-i spună cum stă atmosfera politică în București, și domnia-sa nu poate să tăgăduiască că se resimte foarte mult de atmosfera politică din București.

Așadară, dacă este ceva aci, este nu de a scădea, dară dacă mijloacele ar permite, aș propune chiar spor din partea statului pentru lefile corpurilor de sergenți de zi și de noapte; căci aceștia nu fac numai un serviciu local; ei apără și proprietățile și autoritățile statului, și comuna din București nu se cuvine să fie lovită cu toate aceste sarcine.

Iată, domnilor, opiniunea mea; poate că voi displăcea unora, dară socotesc că sînt în adevăr cînd sprijin că noi avem interes, țara întreagă, și cei de la Dorohoi, și cei de la Craiova, și cei de la Vaslui, ca în București să avem o poliție bine organizată, care să apere ordinea publică [2].

„Monitor", 1870, nr. 43, p. 251, col. 4.

* Ședința din 20 februarie 1870.

** Citește: *vedem.*

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne. I. Agarici propusese și dezvoltase următorul amendament: „Diurnele amploiaților poliției capitalei să se suprime din bugetul statului, rămînînd în sarcina comunei".

[2] Amendamentul lui I. Agarici a fost respins.

*Pledoarie pentru menținerea cuantumului lefilor personalului din administrația județelor**

Domnilor, voi începe cu cestiunele mai mici și voi fini cu cele mai mari. Socotesc că numai așa discuțiunea [1] va fi demnă de atențiunea onorabilei Camere.

* Ședința din 20 februarie 1870.

Domnilor, voi începe întîi cu două cuvinte în privinţa luptei care se face între directorele prefecturei de Iaşi şi între acel de Bucureşti, şi le voi da fiecăruia numai importanţa pe care o merită.

Onorabilul domn Meytani [2] se înşală în privinţa atribuţiunilor directorelui prefecturii de Iaşi. Directorele prefecturei de Ilfov se ocupă numai de judeţ, pe cînd directorele prefecturei de Iaşi se ocupă de judeţ şi de oraş.

Prefectul de Iaşi are o funcţiune politică, el reprezintă autoritatea guvernului central într-un district, într-o rezidenţă unde e o societate pe care nu putem s-o ucidem.

De la directorele prefecturei de Iaşi se cer cunoştinţe cari nu se cer de la acel de aici. La Iaşi sînt consuli, sînt comercianţi străini, urmează o corespondenţă întinsă, şi această corespondenţă nu se face de prefect, ci de directore; pentru că prefectul este adeseori ocupat de cestiuni foarte importante, şi toată administraţiunea atîrnă pe umerile directorelui.

Vin acum, domnilor, la propunerea onorabilului domn Sterie [3], la subvenţiunea ce cere pentru judeţul Cahul; onorabilele domn Sterie v-a spus că acel judeţ este un stup, un stup care nu poate să hrănească pe nimini ... *(Zgomot.)* Un fapt însă pozitiv este că statul trebuie să vină în ajutor acelui judeţ, precum totdeauna i-a venit în ajutor, şi doveadă că i-a venit în ajutor este că şi Camerele trecute şi negreşit că chiar domniele-voastre i-aţi votat mai multe sume, căci acel judeţ nu poate să trăiască singur, şi ca să nu sufere serviciul aţi votat leafa veterinarului, şi chiar primarii se plătesc de stat.

Cu toate acestea, eu voi fi contra acestui amendament, fiindcă atunci cînd vom veni ca să vorbim despre echilibrarea budgetului, ceea ce nu o vom putea face prin tăierea de cîte 20 lei din leafa unui şef de diviziune sau prin suprimarea unui scriitor, căci aşa nu se poate echilibra un budget, nici că ar trebui să se facă budgetul în acest mod, şi mai ales în împrejurările actuali, şi ar trebui să ne gîndim la mijloace mai radicale; cînd vom veni, zic, la echilibrarea budgetului, vă voi propune măsuri mai radicale şi, deşi nu este timpul acum să vorbesc de aceasta, vă voi chema luarea-aminte a domniei-voastre pentru ca să vedeţi numai dacă merită propunerea mea de a fi luată în consideraţiune.

Domnilor, înţeleg principiul cel mare că se guvernă lesne de departe, dară nu se poate administra decît de aproape. Cînd avem în vedere acest principiu, trebuie negreşit să fim şi drepţi şi echitabili, fiindcă, bazaţi pe acest principiu, am şi înfiinţat primării, tribunale, judecătorii de plasă. Ei bine, toate acestea le-am înfiinţat, însă nu trebuie iară să ne gîndim că acum ar trebui să facem şi reduceri, să desfiinţăm acele autorităţi cari în timpii trecuţi erau foarte bune, atunci cînd ţara noastră era foarte puţin populată, cînd comunele erau foarte depărtate, cînd comunicaţiunile era foarte grele, cînd pentru ca să se ducă cineva la Giurgiu îi trebuia să meargă trei zile; atunci neapărat era de o foarte mare trebuinţă ca ţara noastră să aibă treizeci şi trei de prefecture, pentru că atunci prefectul era şi judecător şi casier şi tribunal, era şi autoritatea militară, fiindcă era şi căpitan de judeţ; în sfîrşit, prefectul era tot şi, prin urmare, era de neapărată trebuinţă ca să fie aşa de mulţi. Astăzi însă nu mai e aşa, fiindcă comunicaţiunile sînt mai uşoare, s-a făcut căile comunale şi cele judeţene şi chiar căile ferate, cari în curînd se vor deschide, prin urmare toate acestea sper că ne pot îndemna să împuţinăm acest număr de prefecture, şi aceasta de ce? Pentru că prefecturele noastre nu sînt nici ceea ce în alte ţări sînt subprefecturile; căci subprefecturile din Francia de esemplu sînt mai mari decît trei prefecture de ale noastre, şi, cînd onorabilul domn Aga-

rici [4] vine şi zice ca să împuţinăm leafa prefecţilor, eu zic mai bine să împuţinăm numărul prefecturelor.

Domnia-sa vine şi ne propune să reducem leafa cutărui funcţionar cu atîţia franci şi nu se gîndeşte că cu modul acesta funcţionarii în loc să se ocupe de administraţiune, ei stau, se uită să vadă ce va ieşi de pe dealul Mitropoliei [5] din Bucureşti, 5 franci mai mult sau 5 franci mai puţin.

Nu, domnilor, asemenea economii n-au să echilibreze budgetul, ci ceea ce va echilibra budgetul este ca să ne ocupăm foarte serios mai întîi să împuţinăm judeţele; căci, cum a făcut onorabilul domn L. Sterie biografia sau descrierea judeţului Cahul, mai sînt şi alte judeţe, judeţul Bolgrad, Ismail şi cîte altele, atît din Moldova, cît şi din Ţara Românească, cari n-au nici măcar subprefecture, fiindcă nu le pot susţine cu mijloace de cari dispun. Prin urmare, orice am propus acum este de prisos.

Cînd vom avea în loc de consiliele judeţene actuale, cînd vom avea nişte adevărate consilie judeţene, credeţi că numai atunci vom putea foarte bine să împuţinăm numărul prefecturelor şi al tribunalelor, căci ţara nu poate să plătească, cu 33 judeţe, 33 de prefecţi, 33 de tribunale, 33 de casierie, 33 de comande de dorobanţi etc. Vedeţi dară, domnilor, că numai cu chipul acesta putem să avem economii de milioane, iară nu de cîteva mii de lei.

Să facem dară primării bune, să facem consilie judeţene bune, şi, cînd vom avea drumuri judeţene şi vicinale bune şi numeroase, atunci putem să împuţinăm numărul prefecturilor şi subprefecturilor, făcîndu-le mai mari şi mai bune.

Sînt astăzi 187 de subprefecture, şi credeţi că, în ziua cînd vom avea primării bune, am putea face, dacă nu mai mult, dară cel puţin din trei subprefecture am putea face două bune, cum se cade. Numai a treia parte din subprefecture de s-ar reduce, am putea avea o economie de 300 şi mai bine de mii de lei.

Aşadară, închipuiţi-vă ce are să fie dacă am suprima cîte un tribunal, cîte o subprefectură: vom face o economie care s-ar sui la un milion.

Iată ideea pe care îmi permit a v-o arăta. Nu este numai a mea această idee, căci, de şeapte ani de cînd s-au înfiinţat consilii judeţene şi primării, mulţi oameni din aceia cari au fost la guvern s-au gîndit la aceasta. Dară se va zice că reforma nu se poate face deodată. Da, onorabili domni, nu se poate face, căci ar veni interesele locale speriate şi s-ar coaliza împreună şi ar zice: Nu voim!

Ei bine, domnilor, cînd vom face reforma, să imităm şi pe strămunii noştri; să procedăm treptat, şi pe tot anul să împuţinăm cîte două, trei judeţe, şi astfel după trei, patru ani vom avea nişte adevărate prefecture şi adevăraţi prefecţi.

Domnilor, ni se propune ca mai bine să tăiem din lefile prefecţilor. La aceasta am onoare a vă spune că nu se găsesc prefecţi nici cu 750 lei pe lună, întrebaţi pe fiecare fost ministru de interne ca să spună cîtă greutate are pînă cînd găseşte un prefect cum se cuvine; pentru că toţi tinerii cari au făcut studii au luat şi iau alte cariere mult mai strălucite şi mai frumoase şi nu vor să fie prefecţi. Luaţi seama la acei tineri cari au îmbrăţişat magistratura şi baroul, unde au ajuns şi unde merg, pe cînd din contra, nici unul dintr-înşii nu vor să fie prefecţi. Numai cîţiva tineri, veri sau rude ale miniştrilor, sau cîţiva tineri proprietari bogaţi primesc din complezenţă a fi prefecţi, şi toţi se supără, încît după doi, trei ani [î]şi lasă această carieră.

Nu există o biurocrație la noi; nu se găsește numărul trebuincios de prefecți, și a li se tăia leafa este a paraliza administrațiunea. Atunci ar fi mai bine să suprimăm administrațiunea.

Mulți au strigat că să desființăm administrațiunea. Înțeleg aceasta. Dară astăzi nu este scăparea în împuținarea lefilor, ci în împuținarea posturilor. Și de aceea am de gînd de a veni, cu ocaziunea echilibrării budgetului, să vă propun un project de lege în sensul acesta, și cred că de l-am adopta am putea face mari și folositoare economii.

„Monitor", 1870, nr. 43, p. 252, col. 2—4.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne, lefurile și diurnele prefecților.

[2] G. Meitani făcuse un amendament: „Salariul directorului prefecturii de Ilfov să fie același cu salariul directorului prefecturii de Iași". În dezvoltarea lui autorul spusese că directorul prefecturii de Ilfov are „îndatoriri mai mari" decît cel de Iași. Amendamentul a fost respins.

[3] L. Sterie propusese și dezvoltase un amendament pentru acordarea unei subvenți anuale de 20 000 de lei județului Cahul, „ca să-și hrănească arestanții și susține cheltuielile". Amendamentul a fost respins.

[4] I. Agarici propusese ca „apuntamentele prefecților din toată țara să se fixeze în cifra de 600 franci pe lună și cu excepțiuni pentru județele Iași, Ilfov, Dolj, Covurlui, Brăila cîte 200 franci diurnă". Amendamentul a fost respins.

[5] Sediul Adunării deputaților.

*Asupra înființării unor linii telegrafice**

Să-mi permită onorabilul domn Vernescu[1] să-i arăt cum că domnia-sa a sprijinit o teorie foarte dreaptă, însă a greșit cînd a zis că ministerul trecut n-a prevăzut prin budget și localitățile acele citate de domnia-sa. Mica eroare ce comite domnia-sa în aceasta este că localitățile despre cari domnia-sa a vorbit sînt coprinse în budgetul anexat și trămis comisiunii budgetare; însă comisiunea budgetară, ștergînd suma, n-a spus și scopul pentru care era prevăzută acea sumă în budget.

Mai întîi recunosc și eu că guvernul nu e în drept să facă linii noi fără consimțimîntul puterei legiuitoare. Și așa a și făcut guvernul. Iată cum stau lucrurile: guvernul, prin budgetul ce prezintă, cere 50 000 lei pentru reconstrucțiuni, reparațiuni și adaose de linii noi, și prin budget a numit și a clasificat anume toate aceste linii pentru ca Adunarea să le voteze, precum linia de la Zimnicea, linia de la Ruși de Vede etc. Cred că domnu[l] deputat de Teleorman și districtul Teleorman, care este unul din districtele cele mai comerciante ale țării, trebuie să fie mulțumit că eu am ținut a-i fi agreabile începînd cu liniile din acel district, de la Zimnicea și Ruși de Vede. După aceasta e iarăși o linie de la Zimnicea. Pe urmă alta de la Bacău la Moinești.

Aci mă opresc și zic toate liniile sînt bune, însă cred că e bine să mă rostesc în privința Moineștilor.

Domnilor, Moinești este o localitate a țării, este centrul industriei de petroleum, de aci petroleul se transportă pentru Rusia și pentru Austria; crez dară că este în interesul țării ca acolo să se dea toate înlesnirile pentru

* Ședința din 21 februarie 1870.

această producţiune, al cărui preţ este supus la atîtea fluctuaţiuni în Europa. Ei bine, aci proprietarii au dat tot ce li s-a cerut şi prin urmare nu cer acum decît funcţionari, nimic mai mult. În ceea ce însă priveşte cifra cerută de minister, aci poate nu este vina domnului ministru, ci este a mea, pentru că nu am dat toate esplicările comisiunei; dară este şi o altă vină, care nu mă priveşte nici pe mine, nici pe domnu[l] ministru, şi iată ce este.

Domnilor, prin convenţiunea internaţionale [2] pe care aţi votat-o dumneavoastră, se stipulează aşa prin articolul I. *(Citeşte.)*

Această lucrare s-a început nu sub ministerul trecut, ci s-a început încă în timpul ministerului onorabilului domn Bosianu, la 1865, şi s-a făcut părţi, părţi, şi anul trecut s-a otărît să se înainteze această linie, s-a pus în licitaţiune, la care a rezultat preţul de 48 333 lei. Am aci şi jurnalul relativ la aceasta, care e făcut în luna noembre, înaintea deschiderei Adunărei, adică cînd s-a ţinut licitaţiunea, şi atunci consiliul de administraţie a otărît să se deschidă un credit estraordinar în sumă de lei 128 000 din budgetul serviciului telegrafic.

Însă, fiindcă acel paragraf era epuizat şi nu s-au putut deschide creditul, atunci s-a otărît a se cere să se înscrie în budgetul estraordinar suma necesarie pentru urmărirea linielor acolo anume arătate.

S-a cerut 45 000 lei, adică cifra pe care o reclamă şi astăzi onorabilul domn ministru, precum v-a cerut şi atunci, şi cînd a venit să vă ceară acest credit, atunci v-a spus că-l cere pentru cutare lucru. Vedeţi dară, domnilor, că şi pentru liniile Măgurele şi Zimnicea s-a cerut credite şi crez că guvernul este cu totul corect.

Acum ceea ce mai rămîne este ca dumneavoastră să otărîţi care din linii voiţi să se facă; voiţi să se înfiinţeze la Rîmnicul Vîlcei, la Zimnicea, la Moineşti, unde voiţi? În ceea ce se atinge însă de linia internaţionale, aceasta trebuie s-o daţi căci aţi otărît-o odată [3].

„Monitor", 1870, nr. 43, p. 255, col. 2.

NOTE

[1] G. Vernescu imputase guvernului că vine cu „fapte împlinite", adică încheie contracte pentru construirea unor linii telegrafice şi pe urmă sileşte Adunarea a-i accepta fondurile spre a respecta contractele. E adevărat, continuase el, că multe localităţi, ca de pildă unele din judeţul Teleorman, care au imperios nevoie de linii telegrafice — Zimnicea, „port însemnat la Dunăre", sau Ruşii de Vede —, nu sînt încă legate de restul ţării prin linii telegrafice. În cazul acesta guvernul ar trebui ca în contractele ce încheie, fără acordul prealabil al Camerei, să cuprindă şi localităţile de mai sus.

[2] Vezi supra, p. 117—118.

[3] S-a adoptat amendamentul lui I. Agarici ca suma de 25 000 de lei, aflată la capitolul I extraordinar, să fie afectată construirii liniilor telegrafice la punctele: Turnu Măgurele, Zimnicea, Alexandria, Ruşii de Vede, Bacău, Moineşti.

*Din nou despre bugetul Epitropiei Sf. Spiridon din Iaşi**

Domnilor, permiteţi-mi să zic vreo două cuvinte spre a vă îndemna pe dumneavoastră să sfîrşiţi de a mai discuta această cestiune [1], care nu trebuie hotărîtă decît de fapt, căci de drept este deja hotărîtă.

* Şedinţa din 21 februarie 1870.

De la anul 1860 pînă la 1864 s-a luat mai multe stabilimente întreținute pînă aci ori de stat, ori de diferite monastiri, ale căror averi au fost în urmă secularizate de stat, și s-au pus în sarcina Epitropiei St. Spiridon, și aceasta mai ales din pricina greutăților ce erau de a se administra bine acele stabilimente tocmai din București. Pentru greutățile ce acest adaos de sarcine aducea Epitropiei St. Spiridon, statul s-a îndatorat să plătească cu mod de subvențiune toate sumele trebuitoare pentru întreținerea acestor stabilimente în destinațiunea lor și totdeodată toate cheltuielile estraordinare pentru susținerea și repararea edificiilor lor.

Acum, domnilor, înțeleg și eu că, în fața crizei financiare care-l apasă, statul în anul acesta nu are destule mijloace spre a îndestula toate cererile, oricît de drepte, ale epitropiei, și acesta a fost motivul care m-a făcut și chiar pe mine, ca ministru de interne, de-am refuzat cererea epitropiei de a înscri în budget suma de 240 000 și am înscris numai pe aceea de 82 000.

Dară fiindcă epitropia, prin domnul Sturdza, încă stăruiește în cifra pe care a cerut-o de la început, fiindcă iarăși Camera nu se poate scuti de a acorda cu orice chip o subvențiune care este îndatorată să o dea acelei epitropii, eu propun, domnilor, ca această subvențiune să se acorde în anul acesta în sumă de 120 000. Douăzeci de mii s-a acordat prin budget de către comisiune, mai dați dară 100 000. Vi se pare mult și atît, dați atunci cel puțin 82 000, dară aceștia trebuie să-i dați neapărat; și încă puind de acum principiul ca restul pînă la cifra de 240 000 să fie îndeplinită în anul al doilea ...

O voce: Nu. În trei ani.

În trei ani nu se poate, este prea lung. E indispensabil ca aceste stabilimente să se repare cît mai curînd, daca voim să nu le perdem cu totul; și a le tărăgăni mult reparațiunea lor este a le drege pe de-o parte și a se strica pe de alta.

Eu vă rog dară, domnilor, să binevoiți a primi ca pentru anul acesta să se acorde prin bugdet de către stat Epitropiei St. Spiridon subvențiunea de 82 000, punînd principiul că în anul al doilea, adică în budgetul anului viitor, suma de 240 000 să fie complectată, și încă cu condițiune ca ministerul să îndatoreze pe epitropie ca în anul acesta să se mărginească numai în repararea edificiilor.

Domnul Gr. Sturdza: Domnilor, sînt silit a vă declara că-mi pare rău că nu mă pot întîlni în privința aceasta cu opiniunea domnului Kogălniceanu. Și *aproposito* de aceasta, dați-mi voie să fac o mică digresiune la această discuțiune și totdeodată o mică indiscrețiune. Cele ce văd că se petrece acum în această Cameră în privința necontestabilei drepte cereri a Epitropiei sf. Spiridon îmi aduce aminte, domnilor, cele ce s-au întîmplat altă dată cu un pod care trebuia să se construe la Roman. La Roman lipsea un pod indispensabil peste apă. După regulă, s-a chemat un inginer care să studieze lucrarea și să facă devizul trebuitor, inginerul a făcut devizul, și prin devizul său a constatat că, pentru ca acel pod să se facă solid și astfel cum să prezinte garanții de o lungă durată, trebuia să se cheltuiască cu construcțiunea lui suma de 16 000 lei. Domnul Balș a găsit însă că acea cifră de 16 000 lei era esorbitantă și a zis că acel pod se putea face nu cu 16 000 lei, dară cu 4 000. A avut dreptate domnul Balș, podul s-a făcut cu 4 000 lei, dară, viind primăvara și viind apa mare, a luat podul și a plecat cu el cu tot. Ei bine, domnilor, dați-mi voie să vă spun că tot așa voiți să faceți și dumneavoastră acum cu aceste clădiri. Vă scumpiți ca să dați suma neapărat trebuitoare la reparațiunea acestor clădiri pentru ca în urmă să o pață și ele ca podul de la Roman. Ori dați dară suma trebuitoare pentru repararea acelor stabilimente așa după cum s-a constatat prin devize că este indispensabile, ori nu mai dați nimic; căci, dacă dați numai suma de 82 000 lei, vă voi spune că ea nu e de ajuns, și mai bine nu o mai dați.

Domnilor, să creadă domnul Sturdza că şi eu sînt interesat cît şi domnia-sa la menţinerea în bună stare a acestor stabilimente, şi sînt interesat chiar personal. Domnia-sa ştie că eu am avut fericirea de a lua parte personal la zidirea spitalului din Neamţu. Cu toate acestea, cunoscînd foarte bine toate aceste stabilimente, pot să încredinţez că suma de 82 000 lei este de ajuns anul acesta pentru reparările cele mai trebuitoare la acel stabiliment pînă la anul viitor.

Afară de aceasta, domnilor, trebuie să observaţi că, departe ca prin acest budget să se facă ceva mai mult pentru stabilimentele de aceeaşi natură de dincoa de Milcov, nu s-a făcut nimic. Dincoa de Milcov am refuzat mai mult, am refuzat cea mai mică sumă pentru ospiciul Mărcuţa, care are neapărată trebuinţă de reparaţiuni şi care se află în aceleaşi condiţiuni către stat ca şi stabilimentele ce sînt acum în discuţiune. Ei bine, la acest ospiciu, eu ca ministru n-am cerut prin budget cea mai mică cifră... *(Zgomot.)*

Fiţi buni, domnilor, şi nu mai întrerupeţi. Cunosc şi eu toate aceste stabilimente, şi fiindcă le cunosc zic că atît putem să le dăm, că dacă Adunarea le va da atît va face bine, cu atît mai mult cu cît epitropia are mijloace şi, de va mai trebui să cheltuiască vreo 20 000 lei mai mult, va avea de unde să-i dea, rămîind ca la anul, cînd se va aloca restul sumei pînă la 240 000, să şi-i reîncaseze.

Nu uitaţi, domnilor, că aci toţi sîntem chemaţi a ne îngriji de starea financiară a ţării, nu uitaţi că aci sîntem chemaţi să purtăm toţi sarcinile ţării. Gîndiţi-vă că pînă acum s-au votat mai multe cifre de acestea, că de acum înainte la celelalte budgete au să mai vie altele, şi o să mai vie nu cu zecimile şi sutimile de mii, dară cu milioanele, şi nu ştiu cum avem să sfîrşim, nu ştiu ce avem să facem cu echilibrarea budgetelor [2].

„Monitor", 1870, nr. 43, p. 256, col. 2—3.

NOTE

[1] Vezi supra, p. 405.

[2] K. ceruse cifra de 82 000 de lei, sub forma unui amendament, şi condiţionase votarea lui de angajamentul Camerei ca suma pînă la concurenţa celor 240 000 de lei reclamaţi de epitropie să fie alocată anul următor. I s-a replicat că Adunarea actuală nu poate angaja votul Adunării viitoare şi atunci şi l-a retras.

*Intervenţie în legătură cu subvenţia de un milion de lei acordată de stat oraşului Iaşi**

Domnilor, îmi pare rău că nu mă pot uni cu opiniunea domnului preşedinte al consiliului [1], şi aceasta e numai din o scăpare din vedere a domniei-sale.

Rog pe domnia-sa să binevoiască a-şi aduce aminte că este un vot al Constituantei care otărăşte ca voturile domniei-sale [sic !] să se sancţio-

* Şedinţa din 26 februarie 1870.

neze fără a trece prin Senat, căci ştiţi că Senatul atunci era suspendat. Cum poate crede domnul ministru că voturile Constituantei să fie subordonate Senatului, corp pe care Constituanta l-a înfiinţat*? Votul dat de Constituantă pentru acel milion este un fapt cîştigat pentru oraşul Iaşi, întrebuinţarea e altceva. Şi în privinţa aceasta îmi este frică ca oraşul Iaşi să nu păţească ca cămila care, voind să-şi cumpere cercei, a perdut şi urechile. Eu nu fug de amendamentul domnului Codrescu [2], dară să se treacă milionul, să se voteze, dacă voiţi, întrebuinţarea lui; însă văd că Ministerul Lucrărilor Publice a cuprins în acel milion şi cifrele ce au dat de la 1862 încoace Iaşului pentru îmbunătăţirile sale materiale, precum sînt şi la Bucureşti, Botoşani, Craiova etc. pentru şosele, pavele, cari sînt privite ca căi naţionale, căci sînt legi ce nu s-au desfiinţat, cari otărăsc ca acele patru strade principale să fie considerate ca căi naţionale; sînt căi de comerciu între Ţara de Sus şi Ţara de Jos pentru cari s-a dat pînă acum cîte 72 000 lei noi pe an şi în budgetul pe anul acesta văd că nu s-a trecut. Mai sînt alte instituţiuni domneşti, cum sînt apele de la Golia, grădina de la Copou etc. De aceea vă rog să lăsaţi mai întîi cămilei urechile şi pe urmă îi veţi da şi cerceii.

Cît pentru milion, stăruiesc a zice că trebuie să se înscrie şi să nu rămînă numai ca o promisiune. Să nu se zică că asupra acestui milion, fiind numai o promisiune a ţărei, trebuie să vină să se rostească şi Senatul, căci atunci Senatul ca corp deliberant poate să zică: nu dau milionul! Dară votul dat pentru acest milion este actul Constituantei pe cînd nu era în fiinţă Senatul, după Constituţiune, şi prin urmare nu se mai poate supune Senatului astăzi încuviinţarea milionului, ci numai legea pentru întrebuinţarea lui. În privinţa întrebuinţării, îndată ce veţi fixa în budget cifra trebuincioasă pentru întreţinerea pavelelor, apelor etc., apoi voi fi şi eu împreună cu dumneavoastră ca banii ce s-au dat de Constituantă să se întrebuinţeze mai cu deosebire pentru înfiinţarea unei case de credit destinată a rădica comerciul român, şi nimic mai mult decît comerciul român. Va să zică nu este deosebire între dumneavoastră şi noi; ceea ce vă rugăm este ca să înscriţi milionul, şi a doua zi se vor putea certa asupra întrebuinţării cine va voi; eu nu mă voi certa, destul să fie întrebuinţat în folosul cetăţenilor din Iaşi. Zic dară că nu trebuie să amestecaţi aceste două condeie.

Iată pentru ce nu sînt de opiniunea domnului Codrescu care cere a se da 60 000 lei ...

Domnul Agarici: Ajunge 60 000 lei.

Nu poţi domnia-ta, domnule Agarici, să împuţinezi sarcinile cari sînt ale statului; mai ales domnia-ta, care eşti dimpregiurul Iaşului, ştii că şoseaua Copou, Socola etc. sînt ale statului; şi nu puteţi dumneavoastră reduce cifra la 60 mii; tot asemenea nu puteţi să nu daţi nici o para pentru ape.

Insistă pentru continuarea discuţiei.

Domnilor, mulţi au vorbit şi toţi au zis că dau milionul, dară văd atîtea diferite opiniuni în privinţa întrebuinţării, încît eu mă tem să nu cadă milionul, şi căzînd milionul Iaşul are să rămînă şi fără pavele, şi fără ape etc. Iată de ce mă tem şi de aceea vă rog să lăsaţi a se urma discuţiunea. Voiesc să ştiu dacă oraşul Iaşi în anul acesta va fi pus în poziţiune, prin votarea acelei cifre în budget, să-şi îmbunătăţească starea sa, adică să-şi îmbunătăţească pavelele, cari sînt în stare rea, apa, care e de o trebuinţă zilnică, şi grădinele, cari sînt afară din bariera oraşului şi cari nu se pot pune în sarcina comunei; atîta voiesc să ştiu. Cînd voi avea această convinctiune,

* Citeşte: *desfiinţat.*

atunci voi fi pentru închiderea discuțiunii. Pînă acum văd că noi nu avem să votăm milionul, și aceasta sub deosebite motive, voim să-l amînăm din an în an; și o văd aceasta mai cu seamă din aceea că, după patru ani, mai aud aceste cuvinte puțin măgulitoare, că adică Constituanta a luat numai un angajament, a espres numai o dorință, dară n-a dat un vot pozitiv în privința aceasta, și că această cestiune trebuie să meargă și la Senat, cînd știu, știu că chiar Constituțiunea nu a mers la Senat; cînd știu că este un vot al Constituantei, prin care s-a zis curat cum că legile votate de Constituantă nu au trebuință să meargă la Senat [3].

„Monitor", 1870, nr. 47, p. 283, col. 4—5; nr. 48, p. 287, col. 5; p. 288, col. 2—3.

NOTE

[1] Primul ministru, Al. G. Golescu, spusese că, de vreme ce votul Constituantei nu a fost sancționat, proiectul trebuie să fie adus în dezbaterea Senatului. Atunci Corpurile legiuitoare se vor putea pronunța atît asupra „răspunderii", cît și a „destinației" lui.

[2] Vezi mai departe chiar în text.

[3] K. propusese păstrarea în buget a milionului pentru Iași și în acest sens s-a pronunțat și Adunarea cu 40 de voturi pentru și 39 împotrivă.

*Dezvoltă următorul amendament: „Cer a se pune 200 000 lei pentru căi naționale din județele de peste Milcov"**

În adevăr, așa ar trebui să se facă în fața atîtor amendamente [1], dară norocire că este legea căilor județene unde se zice anume că subvențiunea dată de stat pentru căile județene se va da de preferință județelor acelora cari n-au încă construite căi naționale.

Prin urmare, iată că viu cu o opoziție cu totul serioasă și o voi apăra într-un mod foarte serios.

Onorabilul domn Constantin Grădișteanu [2] a propus în sînul comisiunii budgetare suma de 400 000 franci, care s-a și adoptat de comisiune. Eu, domnilor, sînt de opiniune să se aprobe de onorabila Adunare acești 400 000 franci, însă numai cu o singură condițiune, a se șterge cuvîntul din urmă pus de domnia-sa, zicînd ca să se dea Ministerului Lucrărilor Publice ca să-i cheltuiască în conformitate cu legea căilor județene, adică să dea subvențiune la acele județe numai cari n-au pînă acum căi naționale și cari au plătit și plătesc pentru aceste căi.

Domnul M. Costache: Nici Bîrladul n-are.

Domnul Manolache Costache spune un lucru esact; așa este. Bîrladul n-are șosea; are Vaslui spre Bîrlad, pînă la marginea Bîrladului. Fălciu asemenea n-are. Însă n-am vorbit în amendamentul meu nici de Fălciu, nici de Neamțu, pentru că am aci proprietăți și pentru că n-am voit să dau a se înțelege că vorbesc *pro domo sua.*

Basarabia, de la 1856 de cînd ni s-a înapoiat, plătește toate dările; ei bine, Basarabiei de 14 ani de cînd a devenit proprietatea României,

* Ședința din 26 februarie 1870.

România pînă astăzi nu i-a dat un parmac de şosea măcar. Domnul Lahovari a sprijinit interesele judeţului Olt; eu mă voi uni cu domnia-sa ca să se dea judeţului Olt ceea ce n-are, dară reclam de la dumneavoastră să daţi şi pentru Basarabia, cu atît mai mult că avem nevoie a lipi acea ţară cu ţara noastră nu numai prin tractate, dară şi prin iubire, prin inimă. Şi chiar materialiceşte vorbind, sînt acolo interese foarte mari pentru stat. Salinele de mare în timpul guvernului Rusiei da 22 milioane venit, şi astăzi dau mai nimic. Din lipsă de şosea, 3 luni pe an comunicaţiunea cu ţara mamă este cu desăvîrşire întreruptă.

Iată, domnilor de ce am prezintat acest amendament; îl voi retrage dacă şi autorii celorlalte amendamente îşi vor retrage pe ale domniilor-lor, rămîind să se voteze acele 400 000 lei pe cari domnul ministru, în conformitate cu legea căilor judeţene, să-i destribuie la judeţele cari de 38 ani plătesc taxele pentru poduri şi şosele, parte în natură şi parte în muncă, dară cari încă pînă astăzi n-au un singur parmac de şosea. De aceea propun să votăm opiniunea domnului C. Grădişteanu, 400 000 franci, însă să se şteargă cuvintele din urmă de România occidentale, rămîind ca să se împarţă această sumă la judeţe, în conformitate cu legea căilor judeţene [3].

„Monitor", 1870, nr. 48, p. 290, col. 2—3.

NOTE

[1] Votarea bugetelor pentru căile de comunicaţii suscita totdeauna aprige discuţii. Se depuneau puzderie de amendamente, încît Manolache Costache ceruse a se trage la sorţi votarea lor. Această sugestie provoacă prima frază a intervenţiei lui K.

[2] C. Grădişteanu era raportorul comisiei bugetare.

[3] K. a renunţat la amendamentul iniţial depunînd un altul, care a fost primit: „Suma de 400 000 lei încuviinţată de comisiune se va distribui de minister conform legii căilor judeţene pe la judeţele unde nu sînt deloc căi naţionale, şi anume: Ialomiţa, Teleorman, Vîlcea, Romanaţi, Gorj, Mehedinţi, Cahul, Izmail, Bolgrad, Fălciu, Neamţ şi Muscel". Alături de el au semnat, între alţii, C. Cioflan, P. Angelescu, V. A. Urechia.

Aşa cum observam şi mai sus, K. este în mod consecvent preocupat de dezvoltarea unitară a tuturor judeţelor. Situaţia în care se aflau judeţele din sudul Basarabiei reclama acordarea grabnică a asistenţei financiare din partea autorităţii centrale. Dotarea lor cu mijloace de comunicaţie se impunea, în acest context, ca o măsură prioritară.

*Discurs pe marginea bugetului Ministerului de Război**

Domnilor, voi începe mai întîi prin a vă declara că, cu toată părerea de rău, nu mă pot uni cu teoria domnului ministru de resbel în ceea ce se atinge de chipul cum trebuie să se redige raporturile budgetare [1].

Este un drept al Camerei, cu ocaziunea discutării budgetelor, de a se întinde asupra ideelor generali şi de a esamina starea diferitelor servicii. Negreşit că, cu ocaziunea budgetului, nu putem să votăm numai cifre mai nainte de a cunoaşte situaţiunea, mai nainte de a cunoaşte necesitatea votării acelor cifre. Asemenea avem tot dreptul de a ne rosti şi în privinţa imperfecţiunilor ce credem că putem găsi şi îndrepta în sistemul de organizaţiune.

* Şedinţa din 27 februarie 1870.

Aşadară, diferind de opiniunea domnului ministru de resbel în ceea ce se atinge de dreptul Camerei şi al comisiunii budgetare, viu acum la budget.

Viu mai nainte de toate la raportul domnului general Florescu şi la reducţiunile [2] pe cari le propune comisiunea.

Domnilor, e un mare curagiu astăzi, şi nu e deloc o cestiune de popularitate, de a veni cineva să se [o]pună la scăderi, mai cu seamă în faţa grelei situaţiuni financiare în care ne aflăm.

Ei bine, domnilor, socotesc fără multă prezumţiune că în cestiunea aceasta nu numai că trebuie să am curagiu, dară şi datoria ca să mă opun la acele reducţiuni cari sînt menite de a sfărîma sau de a împuţina un edificiu la care au lucrat şi generaţiunea de faţă, şi cea trecută.

Domnilor, sînt astăzi 40 de ani de cînd pentru prima oară România, după un veac şi jumătate de umilinţă naţională, a mai avut fericirea să vadă o armată naţională. Armata care este astăzi, bine sau rău organizată, ea este rezultatul strădaniilor şi sacrificiilor ţărei întregi şi a tutulor guvernelor cari s-au succes pînă astăzi, de la 1830—1870. Şi eu, urmaş al acelor generaţiuni trecute, nu pot astăzi la bătrîneţe să viu să sfarăm un edicifiu la ridicarea căruia am lucrat toată viaţa mea şi toţi contimporanii mei.

Voci: Cer cuvîntul.

Domnilor, principele Dimitrie Ghica a zis odată, în discuţiunea care a urmat în privinţa armatei, un cuvînt foarte puternic şi adevărat : am dori să nu avem armată, a zis domnia-sa, dară sîntem datori să avem armată.

Puterile garante cari au asigurat esistenţa noastră naţională ne-au îndrituit şi obligat să avem o armată spre apărarea neutralităţii pămîntului nostru. Aşa au înţeles aceste puteri dreptul de a avea armată, precum şi Francia, mai cu seamă cînd a creat, pot zice, naţiunea noastră română ... *(Întreruperi.)*

Domnilor, cînd zic aceste cuvinte nu arunc nici o desfidere, nici în întru, nici în afară. Am avut onoare să fac parte dintr-un cabinet [3] ale cărui principii au fost mai nainte de toate de a se asigura în de afară. Pe acest tărîm cred că acel cabinet din care am avut onoare să fac parte a putut să ajungă a insufla încredere ; şi astăzi, şi adversarii, şi amicii politici ai acelui cabinet sînt datori să-i dea ceea ce i se cuvine, să recunoască că acel guvern a liniştit lucrurile în de afară.

Astăzi Europa crede în nestrămutata noastră hotărîre de a trăi în linişte şi în pace în întru, dară totdeodată de a fi forţi a ne apăra drepturile noastre, cînd acele drepturi ar fi ameninţate, vie acea ameninţare din orice parte.

Poate însă ni s-ar zice : dară, daca dumneavoastră recunoaşteţi că toate puterile europene v-au garantat neutralitatea noastră [sic!] în timp de pace ca şi în timp de resbel, ce trebuinţă avem noi ca să mai întreţinem o armată ? Aşa se pare că este, domnilor ; noi sîntem în pace şi putem sta în pace, dară cine ne garantează nouă că ceilalţi vor sta în pace şi ne vor lăsa şi pe noi în pace ? Tratatele ? Tratatele în adevăr sînt o mare fericire pentru o ţară, este o fericire pentru o ţară de a avea tratate ca acelea cari să-i garanteze neutralitatea ; dară oare alte ţări nu au asemenea tratate, nu sînt tot în aceleaşi condiţiuni în cari ne aflăm noi, şi cu toate acestea ele se ocupă serios şi întotdeauna de forţa lor armată ? Dară n-avem decît să ne uităm la statele în aceleaşi condiţiuni cu noi, n-avem decît să ne uităm, de esemplu, la Belgia. Belgia nu are aceeaşi poziţiune cu noi ? Dară Belgia a cării neutralitate este şi mai asigurată decît a noastră prin

poziţiunea ce ea are în Occidint — poziţiune care o face atît de puternică, încît garantează şi pentru pacea altora în Orient —, Belgia nu-şi are armata sa bine organizată? Nu face necontenit sacrificiile cele mai mari pentru a întreţine pe un picior înfloritor armata sa? Dară Elveţia? Elveţia care-şi are munţii săi, ce sînt o a doua mare şi puternică armată, o cetate inexpugnabilă, Elveţia nu-şi are armata sa? Dară, ca să nu mergem aşa departe, n-avem decît să ne uităm alături cu noi şi să vedem pe buna noastră vecină Serbia, care formează un principat mult mai mic decît al nostru, un principat cu o populaţiune numai de un milion, să vedem în budgetul Serbiei ce sacrificii face ea pentru armata ei? Şi încă, domnilor, trebuie să ştiţi un lucru, trebuie să ştiţi că în Serbia sacrificiele cele mai mari pe care ea le face pentru armarea ţărei nu sînt trecute în budgetul statului, ci sînt trecute în budgetul fiecărei familii; în Serbia, fiecare familie îşi are budgetul său pentru armare, şi în acel budget sînt trecute cifre cari dau fiecării familii puşca, iataganul şi pistolul pentru apărarea patriei.

Iată ce mă face pe mine, domnilor, să mă împotrivesc cu tot dinadinsul la reducţiunea a unui singur corp la noi, la liberarea unui singur oficier, la licenţiarea unui singur soldat. Şi cînd fac aceasta, o fac [nu] numai în privinţa necesităţii pe care o avem noi de a avea o armată, ci şi chiar în interesul ordinei publice. Domnul ministru a zis adineaori un mare adevăr cînd ne-a spus că nu vom putea niciodată compta pe o armată bună şi pe nişte funcţionari buni cînd pe tot anul vom face ca soarta lor să depindă de numărul bilelor albe sau negre cari se aruncă în acele urne ...

Domnul ministru de resbel: Eu nu am zis aceasta.

Daca nu aţi zis-o dumneavoastră, o zic eu, şi nu o zic numai eu, o zice chiar istoria.

Domnul general Florescu, care este un om foarte special în materie de armată, trebuie să ştie că nimic nu a făcut un rău mai mare tronului Burbonilor decît licenţiarea corpurilor de armată de la Loire; trebuie să ştie că după acea licenţiare toţi oficierii din acele corpuri, cari îşi consacraseră tinereţea lor şi cea mai mare parte din viaţă spre a servi cu arma în ţara lor, cari nu ştiau să facă altceva şi cari nu aveau altceva decît sabia şi epoletul, s-au dus şi au sporit numărul revoluţionarilor.

Şi dară iată pentru ce eu şi în interesul ordinei publice mă împotrivesc la licenţiarea a unui singur corp, a unui singur oficer din armată.

Şi, într-adevăr, domnilor, un ministru de resbel nu este şi el un om politic, nu este un om de partid? Voiţi dumneavoastră să daţi soarta oficerilor în mîna colonelului Manu sau în mîna succesorului său, care să aibă soarta a 5 sau 6 sute de oficeri la dispoziţiunea sa şi să zică: menţin pe cutare, reformez pe cutare etc.? Apoi, unde ar mai fi disciplina, forţa morală a armatei, unde mai este atunci dragostea oficerului pentru drapelul său? Dară se zice: corpurile actuale nu sînt încă bine organizate. Apoi, domnilor, eu viu să vă arăt ...

Domnul general Florescu: Cine a zis aceasta?

Iată ce se zice în raportul comisiunii:

„Comisiunea vă propune licenţiarea unor corpuri, şi aceasta nu numai pentru cuvintul de iconomie, dară încă chiar în interesul armatei, căci creaţiunea lor într-un mod precipitat, precum s-a făcut în anii trecuţi, n-a putut produce decît slăbirea celor[l]alte corpuri, cari făcea baza ar-

matei noastre permanente față cu resursele, în cadre de oficieri, ce se puteau găsi în țara noastră".

Și mai la vale asemenea mai declară comisiunea că a admis desființarea a trei batalioane de vînători pentru că s-a dat la celelalte trupe arme de preciziune etc.

Faptul în fine este acesta: pentru că și regimentul de cavalerie nu este încă bine organizat, prin aceasta se împedică organizarea celorlalte și socotesc că mai bine decît să venim a desființa aceea ce avem ...

Domnul general Florescu: Nu vă turburați, continuați cu liniște și eu vă voi răspunde; cu toate că văd că nu puteți da probe despre cele ce ziceți.

Nu știu cum dumneavoastră mă vedeți schimbat în tonul meu?

Domnul general Florescu: Pentru că nu văd în cuvintele domniei-voastre o justificare a celor ce susțineți; dară continuați, căci vă voi răspunde.

Domnule președinte, aș ruga să nu fiu întrerupt, aceasta cu atît mai mult că eu nu vin să combat pe domnul general Florescu.

Domnul președinte: Domnule Florescu, binevoiți de respectați libertatea cuvîntului, ca să poată fi asigurată și a dumneavoastră.
Continuați, domnule Kogălnicene.

Domnilor, pentru că regimentele sau corpurile noastre de armată încă nu sînt bine organizate, noi ar trebui să le desființăm? Eu din contra susțin că trebuie să le îmbunătățim, să le organizăm și să începem astfel de la regimentul de cavalerie, care se zice că încă nu este organizat cu deplinătate, și să mergem pînă a organiza totul ce s-ar mai găsi nebine organizat, pentru că neorganizarea încă a regimentului de cavalerie nu poate împedica întru nimic organizarea celor[l]alte corpuri.

Dară, domnilor, iată un singur lucru la care cred că mă voi uni cu onorabilul domn general Florescu, și acest lucru este situațiunea financiară a noastră, care în ochii domniei-sale sau poate ai comisiunii întregi a trecut ca cestiune mai mare decît a organizării armatei noastre. Ei bine, în loc ca să înjumătățim armata, pentru ca să facem economii, eu socotesc că ar trebui să căutăm economiile din alte mijloace, și iată mijlocul, ba încă mai multe mijloace.

Întîi să facem ca acele posturi, acele cadre mari de staturi-majore [4] să le facem mai mici, al doilea, la material, care nu este așa de neapărat necesariu, să fim mai scumpi.

Al treilea, să facem ce a făcut și guvernul rusesc cînd, în urma tractatului cu Francia pe timpul lui Napoleon cel mare, armata rusă era redusă la 40 mii de oameni și nu avea voie să aibă mai mult decît 40 mii oameni.

Ei bine, ce făcea? Menținea cadrele și necontenit schimba soldații, îi exersa, îi trimetea pe la casele lor și aducea alții.

Iată ce trebuie să facem și noi.

Spiritul legii organice a armatei noastre nu e de a crea batalioane de vînători, nu e de a crea batalioane de grenadiri, nu e de a crea batalioane de veterinari * cari să urmeze o politică de conchistă. Spiritul armatei noastre este numai de a pregăti țara spre a se putea apăra; prin aceasta, trebuința mai nainte de toate este ca să deprindem pe poporul nostru cu întrebuințarea armelor, și, așa fiind, să păstrăm cadrele cari să fie ca școale și să reînnoim numărul soldaților, iară nu să desființăm cadrele; căci onorabilul domn general Florescu știe mai bine decît mine că nimic nu e mai

* Veterani?

greu de format decît oficeri, şi astfel armata ţărei noastre nu se poate pregăti prin congediarea de oficeri.

Domnilor, odată ce am avut onoare a vă zice acestea ca consideraţiuni generali, voi veni acum a vorbi şi cu legea în mînă : legea organică a armatei noastre prevede şi corpurile, şi numărul lor. Şi nu socotesc acum că pentru noi, prin votare de budget, să desfiinţăm nişte corpuri ale căror unităţi sînt consînţite printr-o lege organică a ţărei.

Odată ce m-am exprimat în privinţa armatei, vin şi vă zic că mă împotrivesc cu desăvîrşire la desfiinţarea cadrelor, tocmai pentru că voiesc organizarea miliţiilor, tocmai pentru că privesc puterea noastră viitoare în organizarea miliţielor. Însă, pînă cînd miliţiile se vor organiza, nu se cuvine ca noi să desfiinţăm unităţile din armată.

Cînd sistema miliţiilor noastre va fi organizată şi le vom vedea funcţionînd, atunci va fi timp ca să transformăm sistema noastră, şi greutatea care e azi la armată să o aducem în organizarea miliţiilor. Şi tocmai aci îmi permit de a exprima părerea mea de rău că domnul ministru de resbel a arătat oarecare îndoială în posibilitatea de a organiza miliţiile mai curînd ; cel puţin unii din amicii mei mi-au spus cum că ieri domnul ministru de resbel a făcut o asemenea declarare.

Să fiţi bine încredinţaţi, domnule ministru, cum că acei cari susţin armata şi cari votează pentru dînsa votează numai în speranţa cum că domnul ministru va pune toate silinţele ca să dea armatei noastre miliţiile drept forţă principală, şi, cînd vom avea aceasta, atunci voi zice şi eu că e de prisos ca ţara să facă sacrificie aşa de mari pentru armată. Ţara să facă sacrificie pentru armată avînd împreună cu dînsa şi miliţiile ca putere principală, şi armata să fie numai ca şcoală ; cred că aceasta a fost în intenţiunea acelora cari au votat şi legea de la anul 1864, şi legea de la 1866.

Eu, cît pentru mine, declar de mai nainte că, orice domnul ministru va cere pentru miliţie, eu voi vota, şi cu părere de rău am văzut primind o reducţiune în materialul trebuitor la organizarea miliţiilor, căci, orice s-ar zice, domnul ministru nu trebuie să uite că trebuie cu stăruinţă să organizeze miliţiile, mai ales cînd spiritul public e în favoarea lor şi vine în ajutorul domnului ministru.

Domnilor, nu avem decît să ne uităm ce a făcut Serbia, care în scurt timp a avut organizate miliţiile, nu avem decît a ne uita la Ungaria, care în mai puţin timp decît noi a organizat armata honvezilor. Şi daca noi în toţi anii am votat pentru armata permanente, este că am crezut în organizarea miliţiilor. Domnul ministru trebuie să ştie că una din imputările cele mai meritate ce s-a făcut guvernului domnului Brătianu [5] este că nu şi-a îndeplinit făgăduinţa dată Camerei la 1866, cînd s-a dat budgetul Ministerului de Resbel numai cu condiţiune ca să organizeze cît se poate mai curînd miliţiile, şi atunci generalul Adrian, neputîndu-le organiza, a căutat să vină înaintea Corpurilor legiuitoare cu un project de organizare a armatei care nu era decît organizaţiunea cea veche.

Aşadară, Camera necontenit în curs de trei ani, votînd budgetul, totdeauna a rostit cuvîntul de miliţii. Rog dară pe domnul ministru că, chiar daca comisiunea ar cere reducţiuni la paragraful miliţiilor, să nu consimţă decît acolo unde s-ar dovedi că e o cheltuială netrebuitoare, şi, daca sînt bani de dat, să dăm miliţiilor chiar milionul acela care s-a redus la dobînzi ; căci nicăieri nu se poate da bani mai bine, nicăieri nu se poate reduce mai puţin decît la organizarea miliţiilor, şi nu pentru că sîntem ameninţaţi cerem aceasta, ci pentru ca să ne apărăm în contra acelora care ar voi să agite cestiuni pe cari noi nu le agităm.

Aceste zise, domnilor, eu cît pentru mine declar mai din nainte cum că voi vota în contra a orice reduceri de corp, şi cînd voi veni la miliţii, îmi voi permite să propui şi amendamente pentru înflorirea acestui element mare de apărare a ţărei [6].

„Monitor", 1870, nr. 49, p. 296, col. 5— p. 297, col. 1 — 2.

NOTE

[1] Colonelul G. Manu, ministrul de război, vorbise destul de acru despre raportul comisiei bugetare, reprezentată prin generalul I. Em. Florescu. Animozitatea dintre cei doi era notorie şi generalul Florescu în cadrul raportului depăşise stricta discuţie asupra bugetului şi se lansase doctoral în consideraţii generale asupra organizării armatei, profilaxiei în rîndul trupelor, înarmării. Făcuse imputări „dulci", după expresia lui G. Manu, asupra faptului că predecesorii acestuia nu au înfiinţat şcoala militară atît de mult aşteptată.

[2] Reducerile propuse de comisia bugetară însumau 4 495 708, 19 lei.

[3] În guvernul Dimitrie Ghica format la 16 noiembrie 1868.

[4] În şedinţa din 28 februarie K. avea să precizeze: „... Ieri cînd am vorbit de statele-majore nu am înţeles decît ceea ce a înţeles şi comisiunea, nu am înţeles a se desfiinţa acei oficeri cari reprezintă în adevăr statele-majore generale, cari sînt menite să facă ceea ce şi domnul raportatore a susţinut, ca să se ocupe cu lucrări folositoare, cu rădicarea hartei României etc., etc. Am înţeles întocmai şi eu ca comisiunea că aceşti şefi de brigade cari s-au luat din colonei şi s-au pus ca şefi de brigade, mai nainte de a se înfiinţa miliţiile, este mai bine a se desfiinţa posturile decît corpurile. Iată ce am voit să zic ieri, şi nu a intrat în mintea mea să desfiinţez din armată acei ofiţeri cari sînt inima unei armate bine organizate".

[5] De fapt guvernul condus de C. Al. Creţulescu, format la 1 martie 1867, şi în care I. C. Brătianu deţinea portofoliul internelor. În aceeaşi calitate a rămas şi în guvernul Ştefan Golescu, format la 5 august 1867; la 28 octombrie trece la finanţe; la 13 noiembrie revine la interne. La 1 mai 1868 în guvernul Nicolae Golescu are din nou portofoliul internelor şi interimatul finanţelor — pînă la 16 noiembrie 1868, cînd vine guvernul Dimitrie Ghica — M. Kogălniceanu.

[6] Vezi discursul următor.

*Discurs asupra organizării armatei**

Trebuie să am mai mult decît curagiu ca să vin să combat pe onorabilul preopinent atît de enciclopedist, onorabilul domn Brătianu [1]. Este un mare curagiu din parte-mi să viu să zic onorabilului domnului Brătianu că opiniunea ţărei mele este cu totul alta decît cea ce susţine domnia-sa, şi iată pentru ce : pentru că ţara mea este modestă şi nu cunoaşte lucrările astfel ca să se poată rosti ca domnul Brătianu asupra revistei europene, asupra păcei de la Neuville şi asupra tuturor celor cari a vorbit domnia-sa, voi lăsa dară pe altul mai special decît mine să combată cunoştinţele speciale şi militare ale onorabilului domn Brătianu.

Domnilor, nu voiu să repet discuţiunea urmată, şi recunosc, spre părerea mea de rău, că domnul ministru de resbel [2] mi-a luat foarte multe argumente, şi a venit şi cu alte argumente cari nu le aveam eu, spre a apăra amendamentul domnului Blaremberg[3] , pe care l-am susţinut şi eu; şi

* Şedinţa din 28 februarie 1870.

sînt cu atît mai mult fericit că onorabilul domn Blaremberg a venit și a făcut acest amendament, pentru că astăzi domnia-sa m-a disculpat de cutezarea ce am avut eu ieri de a avea o altă opiniune decît acea a comisiunii bugetare [4]. Declar de mai nainte, și procesele-verbale sînt față, că ieri nu am făcut nimic alta decît am rostit o opiniune alta decît acea pe care o avea comisiunea budgetară; singur domnul raportatore [5] a venit și a zis că între opiniunea ministrului și între opiniunea comisiunii era o diferință radicală. Îmi era dară și mie permis să spun opiniunea în favoarea sau în contra opiniunei sau a domnului ministru sau a comisiunii budgetare, fără ca prin aceasta să-mi atrag fulgerile personali la cari am fost espus ieri. În comisiunea budgetară sînt unele persoane cari îmi sînt amici politici, și alții chiar amici personali, și nu mi-ar fi permis mie, ca eu, care am combătut ieri acel raport, să vin a critica opiniunea domnului general Florescu, pe care îl recunosc că este un om special în arta militară, dinaintea căruia eu mă plec. Cu aceasta însă nu va să zică că trebuie să primesc orbește tot ce sprijină comisiunea budgetară, cînd mai ales am văzut astăzi în față pe ministru[l] de resbel, colonelul Manu, că a sprijinit budgetul Minist[e]rului de Resbel, astfel încît pot zice că astăzi și-a cîștigat în adevăr portofoliul Ministerului de Resbel; astăzi a arătat o știință în materia militară pentru care eu îi sînt recunoscător.

Domnilor, s-a zis ieri de onorabilul domn raportatore că viața unei țări este școala și armata; un foarte mare adevăr. Ei bine, dacă este așa, și așa este, ieri cînd m-am opus la reducerea, la desființarea unei părți a armatei, este că era una din condițiunile vieței noastre naționale. Dacă venea cineva să ceară reducțiunea unor școale, m-aș fi opus tot astfel, pentru că s-ar fi lovit instrucțiunea publică. Așa cred eu, poate că mă înșel, cum că, cerînd licențiarea de corpuri, se atacă cele[l]alte condițiuni ale vieței noastre naționale, care este armata. Școala face instrucțiunea, regimentele și batalioanele fac puterea armatei; cînd cineva dară cere licențiarea de corpuri, nu știu în ce limbă mi s-ar putea dovedi că prin aceasta nu se lovește, nu se împuținează acea condițiune a vieței noastre naționale, armata.

Domnilor. nu voiu să repet tot ce s-a zis, dară sînt dator să ridic două, trei cestiuni mici. Se cere, domnilor, licențiarea a trei batalioane de vînători, pe argumentul că astăzi vînătorii sînt de prisos, fiindcă și infanteria, ca și vînătorii are aceleași arme precise; și apoi se cere licențiarea a trei batalioane de vînători pe temei că la anul mîntuirii, 1866, a plăcut unui ministru ca, într-o bună dimineață, dintr-un batalion să facă patru; ei bine, atunci osîndiți pe acel ministru care într-o bună dimineața a făcut aceasta, dară nu veniți a suprima batalioanele, pentru că, dacă atunci au fost iluzorii, astăzi sînt o realitate, astăzi sînt batalioane de vînători cari au același număr de oameni ca și la regimente; și nu se poate zice că acele batalioane sînt numai pe hîrtie; dacă e vorba de armele de preciziune, atunci nu le mai ziceți vînători, ziceți-le infanterie și nu izgoniți din armată acel număr de oficieri. Daca aceste batalioane în organizațiunea lor mai lasă ceva de dorit, înțeleg să ni se ceară a complecta, a perfecționa organizarea lor, dară nu înțeleg a ni se propune supresiunea lor, precum nu înțeleg că, daca o casă nu este în perfectă regulă, nu este boită, să ne apucăm a o dărîma la pămînt.

Domnul ministru de resbel v-a adus foarte multe argumente în această privință și nu mai e trebuință de a adăoga și eu la cele zise de domnia-sa. Dară oare, pentru că s-a dat arme de preciziune la toată infanteria, nu trebuie să facem deosebire de corpuri grele și ușoare? Apoi națiunile de la

cari am împrumutat instituțiunea vînătorilor au reformat ele corpurile de vînători? Nu, Francia are zuavii [6], voltijorii; Italia are bersaglierii; Austria are iagării etc. Apoi, daca aceste puteri mai tari decît noi nu au desființat această armată, pentru ce să o desființăm noi? ...

Domnul M. Costache: Este diferință de trupe, nu numai de arme.

Aceasta a zis-o domnul ministru de resbel și nu am voit să o mai repet și eu, că omul greu se trămite la un corp și omul ușor se trămite la alt corp. Se vede că vînătorii sînt trebuincioși în arta de apărare, pentru că iagării se mențin, voltijorii și zuavii se mențin, bersaglierii se mențin.

Domnilor, s-au zis atîtea și atîtea. Eu nu voiu să mă întinz foarte departe, nu voiu să abuzez de răbdarea dumneavoastră, decît fac o întrebare:

Domnilor, toate Adunările, toate guvernele de la 1830 și pînă astăzi au crezut întocmai ca părinții noștri, și aci nu fac paradă, spun adevărul, chiar și Adunarea de la Balta Liman s-a ocupat a organiza armata noastră [7]. Eu fac o întrebare: poporul de afară socotiți dumneavoastră că el cînd va auzi că această Cameră, la finele sesiunii sale, a redus această armată, socotiți că opiniunea publică va fi pentru această Cameră? ...

O voce: Nu.

Daca socotiți că nu, mai fac încă o întrebare: ce impresiune va face în armată, și aci voi fi circonspect, căci și în armată sînt creieri cari judecă, simte ce efect va face cînd vom zice: trei batalioane de vînători, afară! Un batalion de geniu, afară! Opt batalioane de infanterie, afară! Atîtea baterii, afară! Atîtea escadroane, afară! Socotiți că aceasta nu va produce o senzațiune dureroasă?

Eu, ca membru al guvernului sub care s-a făcut Camera prezentă, nu aș voi ca această Cameră ...

Domnul M. Costache: Care s-a ales, nu făcut.

Mă feresc, nu voiu să alunece discuțiunea pe tărîmul de ieri.

Această Cameră, ale cărei zile sînt numărate, să se învinovățească că a lovit acel edificiu la care și părinții domnului M. Costache, ca și noi, au contribuit ca să-l rădicăm în starea actuală!

Se zice de domnul raportatore că s-a descompus cu repeziciune batalionul de vînători. Dară ce s-a făcut în această țară altmintrelea decît cu repeziciune? Și-mi permit a întreba pe toți miniștrii de resbel, și chiar pe domnul Florescu, care a lucrat atîta pentru armată și a făcut mult bine, domnia-sa a lucrat fără repeziciune, nu a fost de mai multe ori repede în fața nevoilor țărei? Apoi de ce domnia-sa face o crimă acelor de la 1866, cari, mai cu seamă în fața împregiurărilor de atunci, au consultat mai mult interesele țărei decît interesele lor, și a lucrat cu repeziciune? Astăzi nu mai este vorba de repeziciune, pentru că nu mai sîntem în împregiurările de la 1866.

Văd că se cere licențiarea unei părți din armată pe temei că acele forțe cari se scot din armată să treacă în miliții [8]. Domnilor, nimeni mai mult decît mine, să-mi fie permis să o zic, nu ține la miliții cu atîta zel, și dovadă este că trei ani de-a rîndul n-am acordat budgetul ministerului de resbel decît cu declarațiunea expresă să se înființeze milițiile ...

Domnul N. Voinov: Și cu toate acestea nu s-au făcut.

Nu s-au făcut.

Domnul Voinov: Și nici nu se vor face.

Aci trebuie să arătăm dorința noastră, că voim ca milițiile să fie forța, și armata să fie școala. Însă, înainte de a înființa milițiile, trebuie să desființăm școala? Să ne mulțumim să avem 15 pînă la 20 mii de milițiani, sau 30 de batalioane, pentru anul acesta, și la anul, și așa mai nainte, vom putea treptat desființa din armele speciale pe picior ce vom întări milițiile. Dară astăzi, cînd milițiile nu sînt organizate, a veni să deființăm o parte din armată, a licenția corpuri întregi pentru cuvîntul că oficierii să se ducă la miliții, nu este prudent.

Să-mi permiteți să vă spun că o parte din oficierii trebuincioși pentru miliții sînt astăzi; oare nu voiți dumneavoastră să vă folosiți de acel număr de ajutoare, cari sînt în retragere și cari nu cer nici cazarmă, nici servitori? De ce să lăsați neproductive acele energii, de ce să nu luați pe acei căpitani, cari din nenorociri politice au ieșit din armată, de ce să nu vă folosiți de științele lor și să-i puneți acolo unde legea-i cheamă? Iată că pentru mine există un corp puternic chiar în acei oficieri cari au ieșit din gradele corpurilor și cari își cunosc datoria și nu le lipsesc sentimentul de disciplină, ca și acelor oficieri ieșiți din școala militară. Onoare școalei militare că a scos oficieri buni; dară iarăși nu voiesc ca numai școala militară să fie pepiniera oficierilor, ci doresc ca fiecare soldat, daca are talent, să poată avea în giberna * sa nu zic bastonul de mareșal, ci epoletul de oficier și de maior. Iată dară că este un argument foarte puțin solid ca să desființăm o parte din armată pentru a înființa milițiile.

Să rămînă, domnilor, armata cum este, căci am face altfel un rău țărei noastre. Din contra, trebuie să ne punem cu toții și să cerem cu energie a avea o armată organizată, și apoi fiți siguri că se vor înființa și milițiile. Nu poate nimeni să reziste în fața unui vot al dumneavoastră. Nu aveți decît să luați măsură a nu se neglija. Dară se zice că a fost lege de milиții, pentru ce nu s-a păzit? Aceasta, domnilor, este treaba Camerei; pentru ce n-ați tras la răspundere pe cei ce au venit cu alte legi cari să înlocuiască acea lege, cum este legea din 1867 pentru organizarea armatei? Nu voiesc să cădem în greșeala în care a căzut guvernul trecut. Îmi aduc aminte că la 1867 Adunarea s-a găsit în fața unui capitol formidabil, care se numea soldă de neactivitate; și atunci Camera întreagă a cerut ca numai decît acei oficieri să se pună în activitate, pentru care Camera a cerut reînființarea unei părți de grăniceri, care se desființase. Astăzi, desființîndu-se corpurile, nu se poate face decît să se pună oficierii în neactivitate, fiindcă nu se poate trămite oficierul de cavalerie la vînători, și oficierul de artilerie la graniță; oamenii își au specialitatea lor în armată. Cei din infanterie nu pot să fie folositori decît în infanterie; și nu la mijlocul carierei sale se poate strămuta un oficier.

Așadară, cît pentru mine, cred că-mi împlinesc datoria în cunoștință mențiinînd armata; și nu mă tem că voi fi arătat ca unul ce dorește a spori greutățile financiare, ce dorește o sarcină de un milion două mai mult. Daca este vorba, domnilor, să reducem, prea bine, sînt cu dumneavoastră; aide să ne ocupăm de organizarea administrațiunii ...

Voci: A tuturor serviciilor.

Bucuros, sînt cu dumneavoastră; vor fi multe și multe milioane de economisit ... Aceasta am avut onoare să vă mai spun deunăzi; și astăzi sînt gata să votez cu bucurie orice lege care ar veni ...

Domnul G. Vernescu: De ce n-o faci domnia-ta? Ai inițiativa.

* *Raniță* (fr.).

Aș face-o bucuros, cînd aș ști că o asemenea lege ar avea onoarea de a fi priimită de dumneavoastră. Cu toate acestea, de vreme ce onorabilul domn Vernescu mă desfide, în rizicul de a rămînea singur cu legea mea, voi veni cu dînsa. *(Aplauze.)* Dară în armată nu voi vota licențiarea unui singur corp, unui singur oficier. Nu voi vota, căci cred că aș păcătui înaintea țărei mele.

Fără vorbe mari, fără frase : sînt din acea generațiune care a contribuit la facerea acestei armate și care voiește să moară cu ideea că ea este onoarea țărei. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1870, nr. 50, p. 305, col. 1—3.

NOTE

[1] Vezi și intervenția precedentă. G. Brătianu atacase intervenția lui K. din ziua precedentă. Trecuse apoi la detalii cerînd desființarea batalioanelor de vînători, a celui de geniu și a altor corpuri, căci în fața „penuriei financiare" întreținerea unei armate numeroase ar fi fost un „act de prodigalitate impardonabilă". G. B. discutase apoi sistemul de organizare al armatei franceze, considerentele strategice ale amplasării diferitelor corpuri, aprovizionarea ei după blocarea importului de salpetru din India etc.

[2] G. Manu, ministrul de război, susținuse amendamentul lui C. Blaremberg, considerînd că așa se fac economii de trei milioane de lei.

[3] Amendamentul C. Blaremberg prevedea reduceri la numărul de ofițeri în batalioane, suprimarea unui „escadron de tren", reducerea efectivului cu 500 000 de lei [sic!].

[4] Vezi supra, p. 420

[5] Generalul I. Em. Florescu.

[6] *Zouave*, soldat în corpul auxiliar de infanterie algeriană, creat în 1836 și încadrat în armata franceză. *Voltigeur*, soldat în corpul de infanterie franceză creat în 1804 și încadrat în garda imperială. *Bersaglier*, soldat în infanteria ușoară italiană; corp creat în 1836 de generalul La Marmona. *Jäger*, soldat în infanteria ușoară austriacă.

[7] Articolul 4 al Convenției de la Balta Liman prevedea: „Se va completa fără întîrziere reorganizarea miliției indigene spre a prezenta, prin disciplină și efectiv, garanție suficientă pentru menținerea ordinii legale" (vezi în suita de articole *Balta Liman sau servilismul politic*, apărute în „Adunarea națională", I, 1869, nr. 4, din 22 mai, p. 15).

[8] Despre miliția națională vezi și articolul lui K. (publicat sub inițiala *L*) *Despre miliții naționale*, în „Adunarea națională", I, 1869, nr. 16, din 3 iulie, p. 1. Vezi și infra, p. 430.

*Combate propunerea lui I. Marghiloman de a se condiționa arendarea pădurilor statului de livrarea unor cantități de lemne tăiate**

Domnilor, propunerea onorabilului domn Marghiloman[1] este foarte bună, întrucît statul ar fi un particular și dacă ar putea să fie și un bun gospodar, după cum voiește domnia-sa.

În adevăr, particularii o fac aceasta, însă veți găsi, domnilor, și mulți proprietari cari prefere să-și ia objectele ce le sînt necesarie cu bani, decît să impună arendașului asemenea condițiuni, care sînt foarte grele pentru un arendaș și pentru a cărora primire nu se prea găsesc așa lesne arendași; pentru că acestui arendaș îi trebuie să se ocupe foarte mult

* Ședința din 2 martie 1870.

şi de aceste păcate pentru transportarea unor asemeni obiecte la proprietarul moşiei. Şi să nu uite onorabilul domn Marghiloman cum că, proprietarul fiind statul, atunci arendaşul care ar priimi şi condiţiuni de a da astfel de obiecte are să fie supus la mai multe greutăţi; pentru că numai pentru că se pot preda obiectele la autoritate, la oameni ce ar fi însărcinaţi cu priimirea lor, trebuie să puie atîta stăruinţă, perdere de atîtea zile, ca să se îndeplinească formalităţile ce de ordinar se pun pentru a se evita abuzul, astfel încît au să fie arendaşii foarte dezgustaţi de a mai lua moşii cu nişte asemenea condiţiuni de a procura statului lemne, grîu, fîn, orz etc.

Iată dară pentru ce eu socotesc cum că nu ar fi practică astă idee, pentru că, deşi au fost timp cînd statul arenda moşiele cu condiţiuni ca arendaşul să aibă a-i da şi atîta cîtime de lemne, de orz etc., dară iarăşi practica a dovedit că aceasta este rău şi de aceea s-a lepădat acest sistem, pentru că s-a observat că preţul arendelor mai se înjumătăţise, din calculul ce-şi făcea arendaşul pentru sacrificiele ce făcea pînă ce putea preda objectele datorite. Şi tot astfel şi acum, domnilor, fiţi încredinţaţi că, dacă ar fi să adoptăm opiniunea onorabilului domn Marghiloman, am vedea pe de-o parte în budget la partea cheltuielilor o reducere oarecare, iară la venituri o reducţiune de îndoit chiar de ceea ce am putea da noi acum pe nişte asemenea objecte.

Domnul I. Marghiloman: Protestez.

Cu toată protestarea dumneavoastră, dară eu cred că chiar însuşi dumneavoastră, cînd ar fi să daţi lemne de foc, orz şi altele, la fine o să vorbiţi astfel.

Domnul I. Marghiloman: Domnilor, temerea ce arată domnul Kogălniceanu s-ar putea înlătura, daca guvernul va fi de bună-credinţă.

Guvernul este totdeauna de bună-credinţă, agenţii lui sînt altceva[2].

„Monitor", 1870, nr. 50, p. 306, col. 5.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Război, unde deputaţii se întreceau a depune amendamente privind reducerea unor fonduri. Lui I. Marghiloman i-a venit atunci ideea că statul ar putea realiza economii din condiţionarea arendării exploatării pădurilor statului de livrarea unor cantităţi de lemne pentru încălzitul unor clădiri publice indicate anume.

[2] Discuţia a fost închisă.

*Intervenţie asupra organizării miliţiilor**

Domnilor, onorabilul domn ministru[1] ne-a spus cum că nu doreşte mai bine decît a se organiza miliţiile.

Domnul M. Costache: Cer cuvîntul.
Domnul Sefendache: Închiderea discuţiunii.

Nu socotesc cum că onorabilul domn Sefendache să dorească închiderea discuţiunii tocmai în privinţa acestei cifre.

* Şedinţa din 2 martie 1870.

Domnilor, anul trecut, în adevăr, s-au făcut cheltuieli estraordinare, pentru că a fost concentrarea trupelor la Furceni[2] pentru întîia dată; anul acesta însă nu se vor mai face de acele cheltuieli estraordinare ca în anul trecut, dară vor fi altele pentru concentrarea miliţiilor.

Domnilor, domnul Voinov a zis un cuvînt foarte drept, că nu putem noi să cerem ca un ministru să suspende legea, şi nici nu crede că un singur corp poate să facă aceasta, ca esistînd o lege să vină a cere să se dea la o parte.

Miliţiile s-au votat la 1864, decembre. Domnul ministru de resbel mi-a făcut onoarea să mă întrebe deunăzi că de ce nu s-au organizat miliţiile atunci?

Aş putea să-i spun numai un cuvînt, cum că la 1865 ianuariu s-a schimbat ministerul şi atunci era legea rurală şi astfel era cu greu ca ambele reforme mari să se aplice deodată. Dară de atunci pînă astăzi toate Camerile cîte au fost necontenit au reclamat înfiinţarea miliţiilor; şi chiar şi o mare parte din această onorabilă Cameră, dacă a sprijinit pe domnul ministru de resbel, a făcut-o numai pe temeiul declaraţiunii domniei-sale cum că miliţiile se vor organiza. Prin urmare, dacă această Cameră a trecut cu uşurinţă asupra acelor lefi cari s-au dat de atîţi ani de zile fără să fie batalioanele în fiinţă, precum şi la atîtea companii de miliţii fără să fie companiele, nu cred cum că Adunarea în anul acesta, care a votat ceea ce a votat la capitolul 17, să vină apoi a pune în neputinţă pe domnul ministru ca să facă acele concentrări. Nu socotesc că este bine să avem în toată ţara oficieri fără nici o ocupaţiune; şi am auzit pe domnul raportator[3] spunîndu-ne indignaţiunea acelor oficieri de miliţiani cari primesc salarii fără să aibă ocupaţiune. Voiţi dumneavoastră să aveţi un corp de oficieri răspîndiţi pe toată faţa ţărei fără nici o ocupaţiune? Şi cînd? În timpul juneţii. Dacă nu socotiţi că este bine aceasta, atunci cred că trebuie să primim sumele cari s-au propus şi care cred că însăşi comisiunea budgetară va retrage părerea sa.

Este o neapărată trebuinţă pentru noi de a înfiinţa miliţiile; însă pe de altă parte, aţi auzit pe [domnul] M. Costache zicînd că aceasta va aduce o perturbaţiune foarte mare în populaţiune, şi la aceasta voi să răspund ceva. Domnilor, aşa ar fi dacă deodată am convoca sub arme 300 000 miliţiani, dară nu este aşa, căci este un lucru foarte uşor care poate să liniştească pe toţi despre aceasta, iată ce: pentru a convoca 300 000 miliţiani trebuie 300 000 puşte, şi nu le avem, trebuie muniţiuni, patrontaşe*, în fine atîtea şi atîtea cheltuieli cari nu le putem face; prin urmare, de la sine se înţelege că această lege a miliţianilor nu va putea fi aplicată decît treptat. Şi chiar domnul ministru actual de resbel, în timpul acestui an, a luat deosebite măsuri, în înţelegere cu domnul ministru de interne, ca acea începere să se facă cu oamenii acei cari au purtat armele. Şi cînd anul acesta vom ajunge acolo, mai pe urmă vom merge mai departe, destul ca anul acesta să avem nu 300 000, ci 30 000 de miliţiani. Socotesc că la o cifră aşa de moderată să dăm domnului ministru mijloacele de a face această convocare, începînd cu cîte un batalion de judeţ, după cifra populaţiunii sale.

Aşa fiind, eu rog pe domnul ministru să ţină seamă de coprinderea legei, de hotărîrile tutulor Adunărilor şi de poziţiunea neplăcută care s-ar face acelora cari au sprijinit acest budget cu toată inima şi cu toată rîvna, nefăcînd domnului ministru sau, mai bine zicînd, nefăcînd ţărei cea mai mică greutate.

* Cartuşiere.

Şi domnul raportator, şi cei[l]alţi domni deputaţi cari au vorbit în cestiunea budgetului militar, a rostit cuvîntul că forţa principală a ţărei sînt miliţiile şi că armata permanentă este numai o şcoală a acesteia. Iată pentru ce am dat armatei atît, pentru ca ea să fie în toată puterea cuvîntului şcoala miliţianilor.

A se refuza astăzi domnului ministru mijloacele de a putea organiza miliţiile ar fi un lucru neauzit, ar fi un lucru nedrept, şi care ar cădea foarte greu şi în sarcina guvernului, şi în sarcina Camerei care a primit această poziţiune.

Dezvoltă următorul amendament: „Pentru cheltuielile de concentrări şi instrucţia corpurilor armatei şi miliţiilor să se voteze cifra din bugetul anului trecut".

Domnilor, nu m-aş fi întins mult ca să dezvoltez amendamentul meu, dacă nu m-aş fi crezut dator să răspund la două aserţiuni, din cari cea dintîi este declaraţiunea domnului ministru de resbel, care a zis că pentru estimp nu crede că ar putea şi ar trebui să concentre miliţiile în toate judeţele, ci numai în vreo cinci sau şease. Eu nu împărtăşesc această opiniune a domniei-sale, căci nu înţeleg pentru ce ar fi mai bine a le concentra în cîteva localităţi numai, şi nu în toată ţara.

Eu găsesc că miliţiile trebuie să fie concentrate în toate părţile ţărei, fie şi într-un număr mai mic, dară să fie concentrate în toate judeţele ţărei. Dacă domnia-sa voieşte să le concentreze, de esemplu, la Roman şi nu şi la Bacău, la Teleorman şi nu şi la Olt, după mine aceasta nu ar fi drept, căci, dacă s-ar admite această teorie, atunci ar fi în mîna domnului ministru de resbel de a încărca unele din judeţe cu această sarcină şi de a scuti pe judeţele cele[l]alte ale ţărei, ceea ce ar fi o nedreptate din cele mai neauzite. Eu socotesc că, dacă avem şefi de batalioane în toate judeţele, ar trebui ca miliţiile, cari sînt împărţite în batalioane, să se concentreze în toate batalioanele deodată; dacă avem treizeci şi trei de judeţe cari constituie treizeci şi trei de batalioane, dreptatea cere ca toate treizeci şi trei de batalioane să se concentreze în acelaşi timp, şi, pentru ca domnul ministru să poată urma astfel, eu nu pot face altmintrelea decît să vă propun şi să vă rog a-i acorda toată suma ce ne cere. Dacă însă domnia-sa va spune că nu a înţeles aşa precum o înţeleg eu, cînd a zis că va concentra numai în o parte din judeţe, ci a înţeles că va concentra numai o parte din miliţie, însă din toate judeţele, adică va concentra un număr mai mic de fiecare judeţ, atunci, dacă domnia-sa va fi înţeles aşa, las la apreciarea domniei-sale de crede că suma de 250 000 lei îi va fi de ajuns, cu toate că i-aş putea observa că domnia-sa nu va putea să concentreze în curgerea anului 1870 miliţiile din toate judeţele ţărei, fie într-un număr cît de mic, şi să concentreze şi lagărul de la Furceni cu această atît de modestă cifră de 250 000 lei. Eu de acum vă declar că această sumă nu-i va ajunge pentru toate aceste cheltuiele; dară, dacă domnul ministru o crede suficiente, atunci vă rog, domnilor, să acordaţi această cifră de 250 000 lei.

Acum, mai am a răspunde în cîteva cuvinte în contra celor zise de domnul Epureanu[4].

Domnilor, m-am crezut dator să scot din ideele dumneavoastră o aserţiune care a fost adusă de domnul Epureanu şi care este cu totul neîntemiată. Domnia-sa a susţinut cum că Prusia a biruit armatele franceze şi le-a alungat de pe teritoriul ei pentru că a organizat *Landwehr*-ul. Nu, domnilor, această aserţiune este cu totul neesactă, pentru că Prusia la 1806 nu a avut decît armată permanentă, cînd a perdut bătălia cea

mare de la Iena, de unde regele Prusiei a trebuit să se retragă şi să caute refugiu la Königsberg, şi aci, cînd a venit întrebarea care ar fi mijlocul cel mai nemerit pentru mai bună apărare a ţărei, a venit miniştrii lui cei mari şi cei nemuritori, Klein şi Gartenberg, cari au spus regelui că nu va putea scăpa Prusia de invaziunea armatelor străine pînă ce nu va înzestra ţara cu toate instituţiunele democratice, cu *Landwehr*-ul, şi mai cu seamă pînă ce nu va împroprietări pe ţărani. Astfel, domnilor, deodată cu aplicarea legei rurale s-a aplicat şi *Landwehr*-ul, şi la 1812 regele Prusiei a adresat acel manifest neuitat de ţară şi de istorie, acel manifest : către poporul meu, către poporul sub-arme, a produs efectul acela că poporul sub-arme a respins jugul francez. Prin urmare poporul, ţăranii, burghezii, fabricanţii au scăpat Prusia de jugul francez, iară nu cum a spus domnia-sa.

Domnul preşedinte: Amendamentul fiind susţinut, invit comisiunea a se pronunţa.

Eu voi retrage amendamentul, dacă domnul ministru va face declaraţiunea ce am cerut[5].

„Monitor", 1870, nr. 51, p. 312, col. 2—3; p. 313, col. 3—4.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de război. Colonelul G. Manu, titularul acestui minister, spusese; „Împărtăşesc şi eu ideia de a da o mai mare dezvoltare miliţiilor decît armatei permanente".

[2] Lagărul de la Furceni, situat la 12 km distanţă de Focşani, a fost constituit prin decret domnesc la 26/10 februarie 1869. S-a inaugurat la 29/11 iunie acelaşi an. Avea încartiruiţi 12 000 de soldaţi (cf. D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 497, 513, 514).

[3] Generalul I. Em. Florescu.

[4] Vezi supra p. 431.

[5] Amendamentul a fost respins.

*Pledoarie pentru dotarea eficientă a armatei**

Domnilor, de mai nainte declar că voi vota cifrele propuse de comisiune[1]; însă aci sînt dator să chem luarea-aminte a domniilor-voastre asupra unei împregiurări, şi încă o dată protestez în chipul cel mai solemnel şi voi să ştiu ce voieşte Camera să înţeleagă cu acest arsenal? Aceste 200 000 de franci se dau pentru pregătirea arsenalului de la Tîrgu-Vestei sau e numai un început de cheltuieli? Cu aceştia 200 000 de franci vom termina arsenalul început de la Tîrgu-Vestei ca să se pună în mişcare machinele de acolo? Sau este că noi să intrăm într-o cheltuială pe care pînă acum nu o ştim? Căci iată ce văd că se zice în raportul comisiunii. Vedeţi că se zice că machinele de la Tîrgu-Vestei erau menite să devină un izvor de bogăţie publică. În faţa acestor cuvinte cari ne promit un viitor atît de mare de bogăţie şi de dezvoltare a industriei naţionale, sînt dator pentru mine să-mi fac oarecare rezerve.

* Şedinţa din 2 martie 1870.

Recunosc că armata trebuie să aibă toate acele stabilimente cari-i trebuie ei, spre a putea funcționa și în timp de pace și în timp de resbel, și recunosc că armata trebuie să aibă arsenal; însă totdeodată, conform cu opiniunea domnului Lahovari[2], voiesc ca Adunarea să știe că pentru întîiași dată votează această cifră, voiesc să știu ce are să fie cu acest aresenal; căci eu, cît pentru mine, vă spun că voi vota tot ce trebuie armatei, și recunosc asemenea că poziționea de la Tîrgu-Vestei este cea mai bună pentru acest scop. Însă numai în două priviri nu mă pot uni cu teoria comisiunei budgetare, care zice că acest stabiliment este destinat a servi de baze industriei naționale. Aci să-mi permită comisiunea să declar că este o mare eroare; nu prin stabilimente speciale, fie private sau publice, și mai ales publice, se întemeiază industria națională; nu avem decît să vedem ce au ajuns acei oameni cari s-au sacrificat pentru industria naționale, precum domnul Băleanu cu fabrica de la Dragomirești[3]. Industria naționale nu se va forma în țara aceasta decît cînd vom avea un sistem de economie politică și naționale; fără aceea nu se va putea face, va cădea cum au căzut fabricele de hîrtie, de sticlă, cea de la Dragomirești și altele.

Așa fiind, eu declar că voi vota cele 200 000 franci. Însă rog pe domnul ministru ca în sesiunea viitoare sau acum să ne spună ce este acel stabiliment, pentru că am auzit că Tîrgu-Vestei este destinat să serve ca azil armatei în caz de retragere. Ei bine, eu nu mă unesc cu această opiniune, pentru că ea era bună numai cînd Valahia era despărțită; astăzi însă, cum este România cu hotarele sale, nu Tîrgu-Vestei, nu Ploiești, nu Suceava vor servi ca refugiu armatei, ci munții întregi. Dacă este ca apărare, apoi sînt atîția vestiți generali români, ca Mihai Viteazul, Lupul și alții, cari nu au ales asemenea locuri ca aziluri de retragere; și daca veți întreba generalii turci, ruși, nemți, francezi, ei bine, toți recunosc că locul unde pune armata în poziționea de apărare este de-a lungul Siretului, de-a fi călare pe Siret; așa poziționea taberii de la Furceni și alte locuri pe Siret. Așadară, voi vota acești 200 000 franci, dară nu pot să iau îndatorirea de a merge cu cheltuiala nu știu pînă unde.

Se pronunță împotriva închiderii discuției.

Am luat cuvîntul în contra închiderii discuțiunei, ca să rog pe domnul ministru a-mi da o esplicare: daca stabilimentul de la Tîrgoviște, cum zice domnia-sa, nu trebue săvîrșit, și eu zic, din contra, că trebuie pregătit și voi da tot ce trebuie pentru ca să continue lucrarea nainte; însă fac o întrebare domnului ministru: nu se cuvine oare, cu mai multă dreptate, ca un alt stabiliment care s-a început la Iași[4] la anul mîntuirei 1852, cazarma aceea a căria temelie s-a pus de Grigore Ghica, nu se cuvine să se continue lucrarea și a acestuia? Întreb pe domnul ministru să binevoiască a-mi esplica, cum rămîne cu acel stabiliment?

„Monitor", 1870, nr. 51, p. 314, col. 1, 3.

NOTE

[1] Vezi și supra. Se discuta bugetul Ministerului de Război, capitolul privitor la armament. La „materialul de geniu" comisia Adunării partajase în mod egal suma afectată: 400 000 (guvernul propusese 600 000 de lei) între materialul ca atare și punerea în funcțiune a secției de la arsenalul din Tîrgoviște.

[2] Al. Lahovari spusese că în Adunare fiecare exprimă părerile proprii şi că nu e nevoie „d-a etala cu emfaze ideile şi sentimentele noastre" pentru epatarea opiniei publice. Înţepătura îl privea pe C. Bolliac.

[3] Pentru fabrica de postav de la Dragomireşti a lui N. Băleanu, vezi partea I a volumului, p. 144, nota 1.

[4] Ministrul de război i-a răspuns lui K. că pentru cazarma de la Copou încă din anul precedent fuseseră afectaţi 600 000 de lei (neîntrebuinţaţi). Legea contabilităţii însă îi îngăduia să-i reporteze pe anul în curs, încît construcţia putea începe. Numai că după un deviz estimativ lucrările aveau să coste două milioane de lei.

*Se pronunţă pentru acordarea unei recompense naţionale familiei poetului Ion Văcărescu. În replică cu G. Brătianu**

Domnilor, nu se cuvine să luăm esemple de la Francia pe tărîmul pe care ne pune domnul G. Brătianu[1].

Francia e atît de bogată în bărbaţi mari, în toate ramurele, şi de acea îi este permis să fie avară cu recompensele naţionale; cînd vom ajunge şi noi măcar la jumătatea bogăţiei de oameni iluştri pe cari-i posede Francia, atunci şi noi ne vom uita mai cu scrupulozitate dacă trebuie să dăm ca recompensă 400 franci mai mult sau mai puţin. Văcărescu a fost unul din bărbaţii cei mai mari ai României. Poetul Văcărescu, a cărui văduvă se propune astăzi a se ajuta cu această pensiune, n-a fost numai poet mare, a fost şi mare patriot în timpul acela cînd patriotismul, ca toate virtuţile strămoşeşti, erau oprimate de străini. Iată ce înţelegem să răsplătim, înţelegem să răsplătim patriotismul acelui bărbat[2] care a făcut şcoalele în România şi pe ale cărui urme a mers generaţiunile actuale.

Iată pentru ce eu trămit o salutare de recunoştinţă acelui mare bărbat acolo unde se află.

Aşadară, eu cred că Adunarea nu va refuza a face această mică sporire de pensiune, cu care să mîngîie pe văduva acestui mare bărbat, cu ajutorul căreia ea să poată a-şi purta numele, nu în bogăţie, dară în acea aureolă pe care Văcărescu a avut-o sacrificîndu-şi averea pentru ţara sa, pe care el a căutat-o, a sprijinit-o în drepturile ei atunci cînd era un mare pericol a zice un cuvînt în interesele româneşti[3].

„Monitor", 1870, nr. 52, p. 318, col. 2—3.

* Şedinţa din 3 martie 1870.

NOTE

[1] Catinca Văcărescu, văduva poetului Iancu Văcărescu, ceruse o recompensă naţională, fiind lipsită de mijloace materiale. Un amendament semnat de 47 de deputaţi recomandase a i se da 800 de lei pe lună. G. Brătianu amintise că văduva avea deja o pensie de 1 500 de lei pe lună. Apoi i se părea mai nimerit ca pentru cinstirea memoriei poetului să i se facă un bust de marmură, care să fie aşezat în incinta Camerei sau într-un muzeu; chiar el, amintise G.B., ranchiunos, făcuse în anul precedent o asemenea propunere şi, în ciuda faptului că Adunarea şi-o însuşise, nu i s-a dat nici o urmare. În încheiere amintise că Franţa e mai parcimonioasă cu pensiile. Chiar în acel moment Adunarea de la Paris refuzase cuantumul exagerat al pensiei solicitate de văduva mareşalului Adolphe Niel.

[2] Iancu Văcărescu (1791—1863). Studii la Viena alături de fiii altor boieri. Revine în țară în 1812. Ispravnic de Tîrgoviște pînă în 1817. În 1821 se refugiază la Brașov; la întoarcere este numit logofăt al Departamentului străinilor pricini pînă în 1828. Potrivnic Regulamentului organic, este surghiunit la Moțăieni. Revine în viața publică în 1831. Președinte al Divanului, demisionează în 1836; deputat în 1841; membru la Înalta curte în 1848. Vezi Paul Papadopol, *Iancu Văcărescu (1792—1863)*, în „Universul literar", 1930, XLVI, p. 274 — 275; Ion Vîrtosu, *Coespondența literară între Nicolae și Iancu Văcărescu (1814—1817)*, București, 1938, VIII + 69 p.; George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941, p. 112—113; *Istoria literaturii române*, vol. II, București, 1968, p. 192—206.

[3] Recompensa a fost votată cu 38 de voturi pentru și 27 împotrivă.

*Susține amendamentul prezentat de D. Chirculescu de a se majora impozitul funciar cu 4%**

Eu vă rog, domnilor, să nu închideți discuțiunea[1]. Acest impozit lovește o clasă mare, clasa principală, clasa proprietarilor, și proprietatea cea mare îndeosebi; și este bine ca, precum au venit unii din proprietarii cei mari ca să atace acest adaos, să vie și alți proprietari tot așa de mari ca să-l sprijine. Eu mai dinainte vă spun, domnilor, că voi vota, și cu atît mai mult vă rog să lăsați deschisă discuțiunea, pentru că pînă acum s-a vorbit și s-a atacat adaos[ul] numai de proprietari de dincoace de Milcov, lăsați să vorbească și unii de dincolo de Milcov, pentru că și ei au aceleași interese.

Cît pentru mine, precum în secțiuni așa și aici voi sprijini acest adaos și de aceea vă rog să nu-mi închideți gura.

Domnul P. Grădișteanu: Domnilor, domnul Kogălniceanu v-a rugat să nu închideți discuțiunea pe cuvînt ca să poată vorbi și deputați de dincolo de Milcov, în favoarea acestui adaos; domnul Kogălniceanu, luînd cuvîntul în contra închiderei discuțiunii, a vorbit tocmai în favoarea adaosului și a arătat opiniunea unora din proprietarii de dincolo de Milcov. Sînt sigur că manifestarea aceasta se va face și din partea celor[l]alți prin votarea amendamentului[2], de aceea cred că e bine să se închiză discuțiunea, căci asupra acestei cestiuni de impozite directe și indirecte s-ar putea zice foarte multe, și dacă va fi să ascultăm pe toți domnii deputați care au obicei de a face teorii, apoi atunci sîntem topiți.

Cere explicații la articolul 2.

Domnilor, am luat cuvîntul spre a întreba pe ce se întemeiază această cifră[3]. Este numai pentru sumele cari azi rezultă din cei 4 la sută sau este a se face noi evaluațiuni?

Domnul I. Maxim, raportorul: Ba nu, pe sumele înscrise în budget.

Profit de această ocaziune, fiindcă mai nainte n-am avut-o, închizîndu-mi-se gura, ca să rog pe onorabila Adunare, și-i declar de mai nainte că eu mă supui cu totul la hotărîrile ei, decît o rog să fie mai generoasă cînd se discută cestiuni de principiu și să nu ne închiză gura.

Domnul președinte: Dară nu este cestiunea aceasta. Cestiunea este articolul 2. Binevoiți dumneavoastră să ascultați de regulament, ce păzesc eu aci?

Prea bine, nu voi mai continua.

Susține din nou majorarea impozitului funciar. În replică cu Gr. Balș.

Domnilor, mulțumesc onorabilului domn Grădișteanu care mi-a dat rîndul domniei-sale și care cu aceasta nu a făcut decît a îndreptat

* Ședința din 12 martie 1870.

o strîmbătate făcută mai înainte de onorabilul biurou, care, dacă ne-ar fi lăsat să vorbim de la început, nu am fi fost siliţi acum să ascultăm teoriele emise de onorabilul domn Balş, care susţine că acest adaos de 2 la sută la foncieră are a se percepe pe tot anul 1870, dară care a uitat că mîne avem să discutăm şi să votăm un alt project de lege, prin care să adaoge 4 bani la ocaua de sare, şi aş întreba pe domnia-sa să-mi spună cînd se vor lua aceşti 4 bani la ocaua de sare? Negreşit se vor lua atunci cînd se vor lua şi cei[l]alţi 13 bani. Adică, despre* ce se va promulga acea lege şi va veni cineva să cumpere sare, vînzătorul sărei are să-i zică : plăteşte-mi preţul cel vechi de 13 bani şi încă 4 bani mai mult de oca.

Apoi tot aşa şi nu altfel se va face şi cu 2 la sută ce se adaugă la impozitul fonciar, căci, cînd va veni perceptorul şi-mi va cere ca să-i plătesc impozitul fonciar din venitul moşiei mele, îmi va spune : ai să-mi dai zece galbeni, conform legei celei vechi şi încă 5 galbeni mai mult conform legei celei nouă, şi dacă perceptorul va fi silit să facă altfel, atunci se va strica şi legea de percepere, care zice curat că impozitul fonciar se va preleva pe trimestru.

Eu, domnilor, nu vorbesc aci din punctul de vedere al acelora cari au cerut a se spori impozitul fonciar numai cu unul la sută, căci eu vă declar că dacă această onorabilă Adunare nu ar fi votat 2 la sută, pe care i-am votat şi eu, nu aş fi votat deloc numai unul la sută şi cred că chiar aceia cari au votat unul la sută, dacă s-au unit cu mine şi au venit să sprijine teoria mea, nu au făcut-o pentru ca indirect să revină iarăşi asupra propunerii de 1 la sută, dară atît domniile-lor, cît şi eu susţinem că nici o lege nu poate să aibă putere retroactivă.

Prin urmare, domnilor, eu crez că, perceptorul cînd va veni la mine la 1 apriliu viitor, eu voi fi dator să-i plătesc pe al doilea trimestru din anul 1870 6 la sută, impozitul fonciar, adică 4 la sută, după legea cea veche, şi 2 la sută, după cea nouă, iară nu 6 la sută, plus 2 la sută, rămăşiţă din trimestrul întîi.

Aci, domnilor, nu este cestiunea de matematică sau de aritmetică, ci este cestiunea de legalitate, şi în principiu nu se poate admite altfel decît că această lege nu se va putea pune în lucrare decît după promulgarea ei, şi atunci eu, ca proprietar, nu voi putea fi obligat să plătesc mai mult decît se cere prin legea cea veche şi legea cea nouă.

Sînt dară în contra teoriei domnului Balş şi vă rog, domnilor, să nu faceţi că cu întîia lege de impozite, întîia lege fiscală ce vom vota pentru acoperirea deficitului, răsturnăm toate cele[l]alte legi şi chiar principiul înscris în Constituţiune.

Replică lui V. Boerescu [4].

Permiteţi-mi mai întîi să resping orice imputări cari s-au adus zicîndu-se cum că în această Cameră s-ar găsi un singur deputat, şi mai cu seamă dintre proprietarii mari, cari să voiască a reveni asupra votului dat. Aceasta e chiar impozitul, şi dovadă e numărul bilelor albe cu care s-a primit articolul 1. Aci, domnilor, e o cestiune de legalitate, de echitate, de convicţiune şi de comptabilitate. Nu pentru prima oară s-a votat asemenea dări 4 la sută în folosul comunei Bucureşti [sic !], cum s-a aplicat această lege? După ce s-a sancţionat, perceptorele a mers la contribuabili cu alte roluri şi a zis : unde era 50 s-a mai pus 50. Asemenea s-a votat zeci-

* Citeşte: *după.*

male adiționale, județeane și comunale. Cum s-a aplicat legea? Tot în același mod ca și mai sus. Nu încape aci, domnilor, nici sofisme, nici matematică, nici aritmetică, încape bun simț și echitate. Elocința, știința cum o pretinde onorabilul domn Boerescu, nu cred că să fie atît de nedreaptă și de neștiutoare încît să impună minței omenești că 2 la sută face 3 la sută. *(Aplauze)*. Această știință aibă-o cine-o are, cît pentru mine, nu doresc a o avea. Voiți însă, domnilor, suma întreagă de 2 milioane? Bucuros, să dăm, să zicem, 2 milioane pentru tot anul. Nu e proprietar mare care să refuze aceasta, însă binevoiți a o spune acestelor*, nu ne puneți pe acel tărîm mic punînd în îndoială votul nostru dat cu un moment mai înainte. Sau, dacă găsiți de trebuință, veniți cu un nou project și ziceți că nu ajunge. Nu ne siliți însă prin logica dumneavoastră să votăm o lege care să aibă rezultate anapoda și pe dos. De acea, conjur pe Adunare să nu strice această lege prin un articol inechitabile și contra sau [sic !] bunului simț[5].

„Monitor", 1870, nr. 63, p. 390, col. 1, 2, 3, 5.

* Citește: *aceasta lor.*

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru un spor de un leu % la impozitul funciar pe anul 1870. Impozitul existent era de 4%.

[2] Amendamentul D. Chirculescu (vezi în titlu), care înainte de a vorbi K. fusese primit cu 46 de voturi pentru și 26 împotrivă.

[3] În „Monitor" articolul 2 figura așa: „Se va înscri în partea I-a a bugetului veniturilor pe anul 1870 suma ... [loc liber]".

[4] Vasile Boerescu spusese că retroactivitatea legii invocată de K., cît și comparația cu impozitul asupra sării erau neavenite. Pe sare exista un impozit indirect, iar proprietatea era grevată de impozite directe. Principiul retroactivității nu putea fi invocat decît în cazul în care ar fi fost inclus în mod expres în textul legii.

[5] Cititorul a observat, desigur, inadvertențele din pledoarie.

Adunarea a primit proiectul.

*Pentru cumpărarea casei Lipănescu, necesară găzduirii unor secții ale Spitalului militar din București**

Domnilor, objecțiunea făcută de domnul Mavrogheni[1] ar fi întemeiată atunci cînd noi toți nu am fi văzut în espunerea de motive că se spune anume aceea ce se cumpără. În acea espunere de motive se zice: casele cu locul lor de lîngă spitalul Ipătescului, case cari astăzi sînt ale domnului Scarlat Ghica.

Ei bine, mai toți noi știm că acele case cu locul lor valorează acei 40 000 lei cari se cer pentru cumpărarea lor.

Eu cît pentru mine, dacă aș avea astăzi trebuință să cumpăr o casă, nu m-aș îndoi un singur minut ca să dau acea sumă și să o cumpăr.

Eu dară nu pot să doresc mai bine decît ca statul să cumpere acea casă numai cu suma care se cere.

* Ședința din 12 martie 1870.

S-a mai rădicat, domnilor, şi o altă objecţiune pentru respingerea acestui credit, s-a cerut ca ministerul să vină cu un alt project de lege pe calea regulată spre a cere autorizarea Camerei să cumpere acel imobil.

Dară ce se întîmplă, domnilor ? După cum aţi văzut, domnul ministru[2] a venit şi v-a zis : „Domnilor, puneţi-mă în poziţiune de a putea licita la vînzarea acelei case, căci altfel nu o voi mai putea cumpăra în urmă, şi ea îmi este de o foarte mare trebuinţă".

Acum iarăşi vă zice : mîne se face supralicitarea acelei case, votaţi-mi creditul, căci altfel iară nu pot să o cumpăr, şi apoi mai tîrziu va trebui să plătim mult mai mult decît acum ca să putem avea acea casă.

De aceea, domnilor, eu îmi permit a vă ruga să treceţi peste acele mici incidente şi formalităţi cari s-a pus înainte pentru respingerea acestui credit şi veţi face o bună achiziţiune pentru stat[3].

„Monitor", 1870, nr. 63, p. 391, col. 4.

NOTE

[1] Ministrul de războiu ceruse un credit de 40 000 de lei pentru a supralicita la cumpărarea caselor Lipănescu necesare adăpostirii unor secţii ale Spitalului militar. Comisia Adunării respinsese creditul. Petre Mavrogheni, care făcea parte din comisia financiară a explicat că Adunarea trebuie să aibă toate lămuririle ministrului asupra preţului casei spre a-i fixa un maxim pînă la care poate licita. Era deci necesară în prealabil o evaluare a construcţiei.

[2] Colonelul George Manu.

[3] Gr. Balş şi alţii au insistat ca guvernul să vină cu un proiect de lege în care să ceară cumpărarea imobilului pe temeiul unei evaluări bănești. Deoarece termenul mezatului era foarte apropiat, Gr. Balş spusese că va recomanda secţiunilor să intre de urgenţă în dezbaterea lui. Ofensat, ministrul de războiu şi-a retras proiectul.

*Discurs asupra organizării instrucţiunii publice**

Domnilor, onorabilul domnu Esarcu[1] e mulţumit de declaraţiunea domnului ministru. Şi eu sînt mulţumit dacă e să ne manţinem pe tărîmul legei actuale, fără ca Adunarea şi guvernul să aibă dreptul a face un pas mai mult pentru îndestularea unei trebuinţe atît general cît simţită** ; însă, domnilor, opiniunea mea, pe care o esprim cu regret tocmai acuma la finele sesiunei cînd Camera este obosită, opiniunea mea, zic, este că se poate face ceva mai mult decît ceea ce s-a făcut.

Este, domnilor, un defect în lege : în ziua cînd legea a zis că pe de-o parte instrucţiunea publică e obligatorie şi pe de alta că statul e dator să plătească instrucţiunea publică, în ziua aceea s-a creat o foarte mare greutate, atît pentru fisc, cît şi pentru dezvoltarea instrucţiunii. Domnilor, vedem cu toţii că înainte de această lege rezultatele instrucţiunii erau mai satisfăcătoare. În România de dincoace, şi mai cu seamă peste Olt, în cele mai mici comune găseşte cineva că generaţiunea de 30 ani a populaţiunii de ţară mai toată ştie a citi şi a scrie. Nu ştie mult, nu ştie ortografie, dară cel puţin ştie a însemna pe hîrtie cifrele, numele

* Şedinţa din 16 martie 1870.

** Citeşte : *atît de general resimţită.*

şi trebuinţele sale. Mi s-a întîmplat la Rîmnicul Vîlcea să văd pe învăţătorii de sate luînd lecţiuni de la învăţătorii şcoalelor elementare din oraş şi apoi întorcîndu-se în sat învăţa pe săteni[2]; nu învăţa mult, dară cel puţin învaţă ceva. Miniştrii de la 1864 încoace au voit să înfiinţeze o instrucţiune primară tacticoasă, cu multe regule, cu multe forme, cu profesori plătiţi cu nu mai puţin de 3 600 lei pe an, pe cînd în timpul lui Alexandru vodă Ghica se plăteau numai cu 200 pînă la 300 lei pe an plus oarecari mici avantaje de la ţărani.

Îndată ce s-a pus sistema şcoalelor formaliste, guvernul s-a găsit în neputinţă de a răspunde tutulor trebuinţelor. Eu, domnilor, sînt de opiniune că instrucţiunea publică să se răspîndească cît se va putea de mult, însă fără formă multă: fie prin ţîrcovnici, fie prin învăţători, fie prin preoţi, dară ţiu mult ca părinţii să fie constrînşi chiar prin amende să-şi trămiţă copiii la şcoală; căci, cu ideia de a face şcoale regulate, poate să treacă două generaţiuni şi nu vom ajunge la scop. În Moldova, domnilor, vă spun cu durere că nu e cel puţin nici ceea ce e aici. Noi facem legi ca în Belgia, ca în Francia, le redactăm într-un mod savant şi le dăm să le aplice primarii ca în Belgia şi în Francia. Ei bine, cum voiţi ca aceşti nenorociţi de primari să le poată aplica? Le aplică notarii izgoniţi din subprefecturi, izgoniţi din oraşe; ei vin şi exploatează şi pe primari şi pe comune.

Domnul ministru actual[3] a făcut un pas mare invitînd pe primari, pe arendaşi, pe proprietari să înfiinţeze şcoale; dară trebuie să spunem că aceasta e o cestiune de liberă voinţă, iară nu principiul scris în lege: obligaţiunea părinţilor de a-şi trămite copiii la şcoală. Eu nu plîng soarta învăţătorilor, cum face domnul Esarcu, şi nici cred că actualmente ne trebuie mai mulţi bani, şi aceasta pentru că sînt mulţime de sate unde sînt case foarte bune, mai cu seamă în Moldova, unde nu e moşie a statului să nu aibă o casă cu patru, cinci apartamente. Ei bine, case sînt, profesori cu 300 lei pe lună sînt, dară ceea ce lipseşte sînt şcolarii.

Iată, domnilor, ceea ce ţiu şi ceea ce doresc să se facă: îndatorirea părinţilor, chiar prin amende, de a-şi trămite copiii la şcoală. Acest sistem s-a urmat în Prusia şi Germania şi se urmează încă. Prin urmare, dacă e ceva de făcut, e întîi îndatorirea părinţilor, al doilea, înfiinţarea de şcoale fără multe forme prin toate satele, unde să se îndatoreze preoţii, ţîrcovnicii a ţine cursuri măcar două sau trei ore pe săptămînă, unde să se înveţe cel puţin a scri şi a socoti cele patru operaţiuni. Să dăm o instrucţiune cît de mică, dară în mod obştesc. Iară pe cîtă vreme vom pretinde ca instrucţiunea publică să se facă treptat pe măsură ce vom avea şcoale şi învăţători cari să poată fi bine plătiţi, apoi nici domnul Esarcu, nici eu, nici toţi cîţi sîntem aci nu vom vedea instrucţiunea publică răspîndită cum era în timpul lui Alecu vodă Ghica; obligativitatea va rămînea o literă moartă, pe cîtă vreme ne vom ţine de lege ca statul să plătească. Este o sarcină foarte grea pentru stat şi de aceea eu nu m-aş împotrivi daca domnul ministru ar veni la sesiunea viitoare cu un project de lege ca instrucţiunea din sate să fie în sarcina comunelor, pentru cari nu ar fi o prea grea sarcină, şi numai instrucţiunea secundară şi superioară să rămînă în sarcina statului. Luaţi seama ceea ce este în Bucovina, în Transilvania, ca să vedeţi că, atunci cînd comunele vor fi datoare a-şi căta învăţătorii şi a-i plăti, instrucţiunea publică va face un pas mai mare decît astăzi, cînd comunele nu se ocupă deloc, ci lasă să le vie binefacerea de la cîrmuire. Nicăiri nu se plăteşte acest învăţămînt primar

de către stat decît la noi şi în Francia. Eu aş preferi mai bine să se facă invers de ceea ce cere legea actuală, care zice ca comuna să dea casa şi încălzitul, adică aş vrea ca statul să dea cărţi şi alte înlesniri şi comunele să plătească pe învăţători. Atunci veţi vedea o răspîndire mai răpede şi mai obştească a instrucţiunii publice.

Replică ministrului instrucţiunii publice[4].

Nu înţeleg deloc de ce onorabilul ministru s-a aprins aşa de tare, căci noi nu am venit nici cu propunere, nici cu o bănuială, nici cu altceva de felul acesta, ci am emis nişte opiniuni pe cari socoteam că domnia-sa le va primi, crezînd că ele vin în ajutorul principiului domniei-sale. Nu înţeleg cum zice domnia-sa că discuţiunea de astăzi este intempestivă, cînd noi sîntem în acord cu domnia-sa. Domnia-sa zice că legea este viţioasă. Ei bine, şi noi zicem tot aşa. Apoi domnul ministru ne întreabă care este rezultatul practic la care vom ajunge cu această discuţiune? Ei bine, această discuţiune, chiar dacă se va considera de noi şi chiar de onorabilul domn ministru ca o simplă conversaţiune academică, totuşi, ca o discuţiune urmată în Parlamentul român, va avea rezultatul practic de a pregăti opiniunea publică de a o face să crează că legea instrucţiunii publice este viţioasă şi că ceea ce ne-a spus onorabilul domn ministru despre viţiozitatea acelei legi a spus-o şi onorabilul domn Esarcu şi onorabilul domn Florescu, şi eu nu am adus domnului ministru nici o imputare, nici o acuzare, ci din contra, am vorbit de ministeriile de mai nainte şi de miniştrii cari au fost alături cu mine, cum că rău a făcut cînd au schimbat fondul pentru formă; căci, în loc să fi căutat să întemeieze fondul, au căutat să facă legi prin care credeau că vor avea învăţători, dară au uitat că cu asemenea forme nu se face nimic; şi, ca să vă dau un exemplu, vă voi aduce aminte că în timpii lui vodă Ghica s-a procedat cu totul altfel şi s-a văzut rezultate destul de frumoase. Astăzi chiar, cînd vă duceţi la Giurgiu, aveţi să vedeţi ţărani în vîrstă, cari acum treizeci de ani au învăţat carte şi cari astăzi vin cu producte şi stau de însemnează pe hîrtie cifrele şi suma baniţilor, nelăsînd să fie înşelaţi de samsari.

Ei bine, şi noi voim măcar atîta, şi de aceea nu am voit să acuz pentru aceasta pe domnul ministru, dară am voit ca domnia-sa, prin voinţă, prin energia dumnealui, să facă de a se da instrucţiunii publice un pas mai mult; să împingă ceva mai nainte acest principiu al obligativităţii care astăzi, cu mare părere de rău, vedem că a rămas foarte înapoiat în cea mai mare parte din cauza viţiozităţii legii.

Prin urmare, dacă cu toţii recunoaştem că legea este viţioasă, domnul ministru nu trebuie să să mînie şi să ne spuie că noi am voit să-i atragem astăzi atenţiunea cu scop ca mîne să venim şi să-i spunem că noi ţi-am atras atenţiunea şi nu ai făcut nimic. Nu, noi nu am voit, nici voim să facem aceasta, nu voim să zicem că domnul ministru s-a depărtat de lege şi că nu a aplicat legea, ci noi spunem toţi împreună cu guvernul şi cu ţara întreagă că este o necesitate să se dea poporului ceea ce îi dă legea şi ceea ce trebuie să i se dea; căci noi sîntem astăzi pe drumul să descentralizăm toate, pentru că ţara întreagă reclamă această descentralizare, şi pentru aceasta trebuie ca locuitorii ţării să ştie fie chiar carte bucheasc ă, precum a spus-o onorabilul domn Câţă Nicolescu, decît nimic[5].

„Monitor", 1870, nr. 68, p. 426, col. 1—2, 4.

[1] C. Esarcu îl interpelase pe ministrul instrucțiunii publice asupra aplicării principiului obligativității învățămîntului primar. La răspunsul ministrului, între altele, că pentru organizarea învățămîntului primar s-a adresat, în comunele urbane, primarilor, C.E. s-a declarat mulțumit.

[2] Vezi Gheorghe Iscru, *Contribuții privind învățămîntul la sate în Țara Românească pînă la jumătatea secolului al XIX-lea*, București, 1975, 244 p. + 5 pl.

[3] Gheorghe Mîrzescu.

[4] Ministrul instrucțiunii spusese că C. Esarcu, K. și ceilalți vorbitori făcuseră „resbel legii", care în adevăr era vicioasă. Degeaba cerea K. ca părinții să fie siliți a-și trimite copiii la școală cînd autoritățile școlare „sînt supuse la deosebitele disoluțiuni ale consiliilor comunale și la deosebitele fluctuațiuni și intrigi politice".

[5] Discuția s-a închis. În ceea ce-l privește pe K., vezi și discursul rostit în ședința din 7 februarie 1867, în partea I a volumului, p. 227.

*Asupra disciplinei parlamentare**

Domnilor, sînt de opiniunea domnului Cozadini[1] că deputații trebuie să-și facă datoria, dară nu sînt de opiniune ca să fim aspri către colegii noștri tocmai acum la finitul sesiunii; socotesc că trebuie să urmăm tot cu sistema ce am urmat pînă acum, cu atît mai mult cînd deputații absenți au un mijloc de dezvinovățire, care este că pînă să ajungă în București ar găsi sesiunea închisă.

Și eu sînt de opiniune să se facă cunoscut deputaților să vină și să ia parte la lucrările Adunării, dară să nu recurgem la mijloacele de izgonire, cu atît mai mult că, de ne vom uita în trecut, vom găsi multe asemenea cazuri, unde n-am uzat de asemenea măsure.

A depărta pe un deputat de la locul său este mare lucru. Dacă deputatul neglije de a-și face datoria, aceasta privește mai mult pe alegătorii săi. În adevăr, un deputat care vine la Adunare numai cînd îi convine domniei-sale, fiți sigur[i] că va găsi foarte puțin har înaintea alegătorilor săi cînd va veni ocaziunea de noi alegeri.

Sînt dară de opiniune să îndemnăm pe toți domnii deputați absenți a veni la Adunare, și pe de altă parte, cîți sîntem aci, să venim regulat, ca Adunarea să fie în complect pînă la finele sesiunii și astfel să putem vota legile de acoperire a golului budgetar.

Fac apel la dreptatea Adunării de a nu se rosti așa de ușor cînd este vorba de excluderea unui deputat.

Asupra participării generalului Duca la lucrările Camerei.

Eu numai asupra unui lucru voi să chem luarea-aminte a onorabilei Camere și totdeodată să fac apel la sentimentele dumneavoastră de dreptate.

Domnilor, ce voim noi? Voim să facem cunoscut domnului general Duca să vină la Cameră. Ei bine, trebuie să treacă o zi pînă va primi depeșa, trebuie să-i acordăm un termen de o zi ca să răspunză la depeșa noastră, fac două zile, și cu 17 martiu, în care sîntem astăzi, fac 19; trebuie să-i acordăm 5 zile pentru drum, fac 24. Apoi vedeți, domnilor, că s-ar putea zice că noi facem aceasta nu pentru că voim să vină în Cameră,

* Ședința din 17 martie 1870.

ci că voim să nu mai vină niciodată în Cameră domnul general Duca. Aceasta e tot ce s-ar putea zice şi s-ar esclude din Cameră un deputat cu patru, cinci zile numai înainte de închiderea sesiunii[2].

„Monitor", 1870, nr. 69, p. 430, col. 3—4.

NOTE

[1] Mai mulţi deputaţi ceruseră concedii, printre care şi generalul Duca; pe baza unui certificat medical, acesta absenta de trei luni. Gr. Cozadini spusese despre el: „Nu ştiu dacă ... este bolnav; ceea ce ştiu este că poate să fie cam zaif [indispus — n.n.], fiindcă l-am văzut mult preîmblîndu-se în trăsură pe uliţele Iaşului". Ceruse să i se respingă cererea de concediu, aşa cum se procedase şi în cazul altor deputaţi.

[2] Cererea a fost supusă la vot, dar „Monitorul" nu consemnează rezultatul.

*Explică împrejurările cumpărării a 10 000 de puşti Peabody în timpul ministeriatului său la interne**

Domnilor, să-mi permiteţi a da oarecari lămuriri ca ministru de interne[1] sub care s-a contractat cumpărarea a 10 000 puşti. Cînd Adunarea a împuternicit pe guvern ca banii ce va lua de la guvernul rusesc[2] să-i întrebuinţeze în cumpărătoare de arme, atunci s-a format aci un comitet de comercianţi, care s-a pus în relaţiuni cu toată ţara de a cumpăra şi ei un număr de arme tot de acel sistem. Guvernul a contractat cu domnu[l] Mehedinţeanu cumpărarea a 15 000 puşti sistem Peabody. Comisiunea a contractat şi ea cu domnu[l] Mehedinţeanu să aducă 10 000 şi s-a deschis subscripţiuni. Cînd am intrat la minister, subscrierea era în parte acoperită, însă banii nerăspunşi, şi aşa, după stăruinţele mele în conglăsuire şi cu comitetul central, din subscripţiuni s-a plătit 5 000 puşti; 5 000 însă au rămas neplătite şi s-a deschis o nouă subscripţiune cu făgăduinţă dată din început ca suma ce nu se va produce prin subscripţiunea naţională să se răspundă din capitalul afectat de Adunare pentru cumpărătoare de arme. Pe acest temei s-a luat îndatorire către domnu[l] Mehedinţeanu şi pentru cele[l]alte 5 000 puşti cari nu s-au putut acoperi din întîia subscripţiune.

Eu cred că s-ar fi putut strînge toţi banii prin subscripţiune naţională, căci domnul Mehedinţeanu a dat termine avantagioase, ca o treime din bani să se răspundă trei luni după aducerea armelor în ţară, altă treime după 6 luni şi altă treime după 9 luni. Guvernul însă a socotit că, de vreme ce subscrierea poate aduce o prelungire mai mare, să se plătească de către stat.

Domnilor, sistemul Peabody este un sistem pe care însuşi domnu[l] ministru l-a declarat de cel mai bun; astfel a fost declarat şi în Francia şi în Prusia şi este cunoscut sub nume de sistem român [sic !].

Totdeodată veţi şti că puştile acestea, atît de către guvern cît şi de comitetul comercianţilor s-a cumpărat cu destinaţiune anume pentru miliţii; ei bine, judecaţi dacă 25 000 puşti sînt de ajuns. De aceea atît

* Şedinţele din 17 şi 18 martie 1870.

guvernul, cît şi comisiunea a stăruit ca, cît se poate, să se cumpere mai multe puşti pentru trebuinţa miliţiilor.

Precizează împrejurările în care s-au cumpărat, în timpul ministeriatului său, 10 000 de puşti tip Peabody.

Domnilor, permiteţi-mi să dau oarecare lămuriri în această cestiune.

Adunarea Naţională cea de mai nainte a încuviinţat cum că cu milioanele de despăgubire pe care guvernul Rusiei ni le dă pentru cheltuielile făcute în anii '48 şi '49 să se cumpere arme. Potrivit acelei împuterniciri, guvernul din 1867 a contractat cu onorabilul domn Mehedinţeanu să aducă 15 mii de puşti Peabody, însă totodată prin acel contract l-a îndatorat să mai pună la dispoziţiunea guvernului încă 10 mii de puşti, şi pentru aceasta atunci s-a deschis în toată ţara subscripţiuni naţionale pentru cumpărarea acelor 10 mii de puşti.

În privinţa acelei subscripţiuni care s-a făcut de către un comitet de comercianţi sub preşedinţa onorifică a mitropolitului Nifon, eu, la intrarea în minister, ca ministru de interne, am fost interpelat de colegii mei că să am serioasa priveghere asupra subscripţiunii şi a manipulării banilor ce se adun pentru cumpărare de arme şi atunci, în urma acelei cereri a Consiliului de Miniştri, am luat controlul subscripţiunilor şi împărţirei banilor şi a[m] găsit că se făcuseră subscripţiuni aproape 500 000 de franci, cu cari s-au plătit 5 000 de puşti. După aceea însă, comitetul însărcinat cu facerea subscripţiunilor, poate pentru că era nemulţumit de ministeru[l] nostru, n-a mai voit a funcţiona, şi atunci s-a deschis subscripţiunea în ţară printr-un alt comitet. Tot în aceea vreme a venit domnul Mehedinţeanu la Ministerul de Interne şi a cerut ministrului să ţină compt de angajamentul luat de ministerul de mai nainte de noi.

Ei bine, domnilor, eu cred că, daca din acele subscripţiuni s-a putut strînge pînă la încetarea lor banii pentru a se plăti 5 000 de puşti, tot asemenea şi astăzi ţara mea mai poate da bani pentru acoperirea costului încă a altor 5 000 puşti, precum la 1864, în faţa ameninţărilor ce se făcea contra votului dat de Adunare, înainte de 2 mai, pentru secularizarea averilor monastireşti, ţara a dat guvernului de atunci ca o manifestare contra voinţei străinilor banii pentru cumpărarea a 48 de tunuri[3].

Eu însă, domnilor, am luat sub controlul guvernului privegherea operaţiunilor subscripţiunilor şi aducerii puştilor în ţară la arsenal, fiindcă nu este permis, conform legilor în vigoare, nici unui particular să aducă arme de resbel în ţară cum îi place. Dară atunci totdeodată a trebuit să mă angajez către domnul Mehedinţeanu că puştile se vor plăti din banii proveniţi din subscripţiuni parte după trei luni de la predarea lor, parte la 6 luni şi parte după nouă luni; şi în adevăr, domnilor, că credeam atunci, precum cred şi astăzi, că subscripţiunea ne va da acei bani, fiindcă, la moment ce s-a aruncat vorba de subscripţiuni în public, numai domnul Petrovici a subscris cu 5 000 de franci, cari trebuiesc acum să se scadă; şi apoi am asigurat pe domnul Mehedinţeanu că daca nu se va aduna banii necesari din subscripţiune, potrivit angajamentului luat de guvernul precedinte, i se va răspunde banii de către stat.

Acum, cum am luat eu acest angajament?

Nu în calitate de ministru de interne, ci în calitate de ministru de resbel[4], conform cu votul Adunării, care încuviinţase cum că să se cumpere arme, pentru miliţii; şi prin urmare am fost în dreptul meu ca ministru de interne de a cumpăra arme pentru miliţii [sic!].

Dară mi se zice acuma că de ce nu am făcut această cumpărătoare prin Ministerul de Resbel?

Nu am făcut-o pentru că eu înainte de toate nu puteam să închid subscripţiunile, şi eram în drept să cred atunci precum cred şi astăzi că subscripţiunile vor produce încă 500 000 lei, pentru acoperirea costului acestor 5 000 puşti, daca se vor lăsa să funcţioneze diferite comitete de prin provincii.

Acestea am avut de zis pentru a vă lumina; şi adaog că domnul ministru de resbel a putut prea bine să nu cunoască aceste împrejurări de mai nainte, fiindcă domnia-sa a venit mai tîrziu în minister; însă eu declar că este angajament din partea guvernului, şi daca angajamentul este rău, eu, cît pentru mine, primesc răspunderea[5].

„Monitor", 1870, nr. 71, p. 438, col. 3; nr. 72, p. 445, col. 4.

NOTE

[1] Ministrul de război ceruse un credit extraordinar de 500 000 de lei spre a plăti lui Th. Mehedinţeanu 5 000 de puşti Peabody, achiziţionate în America.

[2] Banii de la guvernul rusesc reprezentau rambursarea sumelor cheltuite de autorităţile româneşti în timpul războiului Crimeii.

[3] Vezi partea I a volumului, p. 145, nota 2.

[4] K. a asigurat interimatul Ministerului de Război de la 20 mai 1869, în absenţa din ţară a titularului, colonelul G. Manu. Amintim că K. fusese însărcinat, la 4 decembrie 1868, cu prezentarea raportului privitor la Ministerul de Război.

[5] Proiectul a fost primit cu 40 de voturi pentru şi 35 împotrivă.

*Opinează ca statisticile judeţene să fie întocmite de comitetele permanente**

Domnilor, daca noi simţim azi necesitatea de a ridica prefectului judeţului chiar prezidenţia comitetului permanent, cum să dăm noi administraţiunii pînă şi statistica[1]? Şi cum vine să o ceară aceasta tocmai domnul Brăescu[2], care este pentru principiul societăţilor moderne de descentralizare?

Eu sînt încredinţat că secretarul comitetului, cu concursul membrilor şi avînd la dispoziţiune şi pe primari, cari sînt atîrnaţi direct de comitetele judeţene, va aduna cifre mai esacte decît cînd această sarcină ar rămîne asupra prefecţilor, către cari secretarul nu are o răspundere aşa de mare.

Sîntem cu toţii în ajunul de a voi să facem din prefect numai un simplu reprezentant al administraţiunii centrale, voim să luăm de la administraţiune pînă şi percepţiunea şi să o dăm autorităţii locale, şi acum domnul Brăescu cere să facem un pas înapoi, iară nu înainte!

Socotesc, domnilor, că nu este bine ca această sarcină să o luăm de la judeţ şi să o dăm administraţiunii; poate că s-ar descărca judeţul de oarecare cheltuieli, se poate; dară voi mai bine să plătească ceva judeţul şi să avem o statistică mai exactă. Statistica consiliului permanent va fi mai exactă decît acea care s-ar face sub privigherea imediată a guvernului.

*Şedinţa din 20 martie 1870.

Nu avem decît să ne uităm că, dacă astăzi avem vreo statistică esactă, sînt tocmai acele lucrări publicate de primăria de Bucureşti, de Iaşi, de Galaţi etc., mai exacte decît acele cifre cari se trămit de prin judeţe, necontrolate de nimeni. Tocmai pentru că acel secretar are leafa de la acea comisiune de către care îi sînt cerute lucrările, de o autoritate de care atîrnă, va lucra mai bine. Socotesc că este mai ortodox projectul guvernului, pentru că el, propuind să se lase în sarcina autorităţilor locale, voieşte descentralizarea, şi nu este bine să dăm şi aceasta în sarcina prefectului. Prefectul are altă treabă, are să reprezinte pe guvern, să zică veto acolo unde va vedea că nu este bine. De aceea această operaţiune cred că este bine să se lase în sarcina consiliului permanent[3].

„Monitor", 1870, nr. 75, p. 465, col. 5.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru reorganizarea serviciului statistic. Comisia Adunării ceruse, ca şi K., să se modifice articolul propus de guvern în aşa fel încît statisticile judeţene să fie întocmite de comitetul permanent (titlul II, capitolul I, articolul 12): „Comitetele permanente rămîn însărcinate cu culegerea cifrelor primitive ce le vor fi desemnate şi la timpul şi în momentul fixat ele vor înainta tabelele lor terminate acelora din agenţii statistici centrali cari vor fi însărcinaţi, după regulament, cu luarea ştiinţilor culese într-însele".

[2] C. Brăescu spusese că de regulă comitetele permanente sînt formate din trei persoane şi nu au nici un agent special pentru întocmirea statisticilor. Apoi trebuie alocate fonduri speciale ori de cîte ori serviciul statistic central ar cere o informaţie pentru culegerea ei pe teren. C.B. considera că aceste operaţii ar trebui să cadă în sarcina prefectului, „cu concursul necesariu de la comitetul permanent".

[3] Adunarea a primit articolul 12 în redacţia comisiunii şi în sensul susţinerilor lui K.

*Cere Adunării să ia în dezbatere „cu prioritate" proiectul de lege „pentru reformarea consiliilor judeţene" şi cel pentru „maximum dărilor comunale". Construirea unui port la Corabia nu i se pare a reclama urgenţa. În replică cu C. Cioflan**

Permită-mi domnul Cioflan[1] să esprim toată mirarea mea cînd văd pe domnia-sa astăzi, în faţa preocupaţiunei în care ne aflăm cu toţii ca să îndreptăm situaţiunea generală a financelor ţărei, că vine şi ne vorbeşte de portul Corabia. Dară cine opreşte pe Corabia să se facă port?

Domnul Cioflan: Este proprietate a statului.

Este proprietate a statului? Apoi n-are decît să tragă corăbiele acolo.

Rog dară pe domnul Cioflan ca, cel puţin în aceste din urmă zile, să fim mai serioşi, căci astfel vom putea avea fiecare din noi cîte o corabie în pozunar, ca să cerem a se preferi înaintea legilor de interes general. Trebuie dară să ne ocupăm mai nainte de toate de legile pe cari le

* Şedinţa din 21 martie 1870.

propune ministerul şi de cari sîntem şi noi preocupaţi, însă, pînă se vor tipări şi distribui, ar fi bine să ne ocupăm cu legea pentru reformarea consilielor judeţene şi apoi să mai votăm şi projectul pentru maximum dărilor comunale, care nu este mai puţin important şi urgent, pentru că, în ziua cînd ministerul a înfăţişat acel project de lege la Cameră, a dat ordine la toate comunele ca să nu înfiinţeze nici un spor de dare, astfel că astăzi stau 4 000 de comune în deficit, aşteptînd cu cea mai mare nerăbdare acel project de lege. Acel project cred că-l putem vota în o oră sau două, căci nu avem decît să discutăm principiul general şi, după ce vom termina pe acesta, vom lua luni în cercetare pe acela al consilielor judeţene şi îndată după acela vom cerceta şi projectele financiare cerute de domnul ministru, căci, după declaraţiunea domnilor Sturdza şi B. Boerescu, acele projecte pînă luni abia vor fi gata de la tipar şi tocmai marţi sau mercuri se vor putea lua în cercetare.

Aşadară, aceste două zile să le destinăm la cercetarea şi votarea acestor două legi cari au să schimbe faţa judeţelor şi starea materială a comunelor[2].

„Monitor", 1870, nr. 75, p. 466, col. 4.

NOTE

[1] Pînă la închiderea sesiunii Adunarea avea de rezolvat un portofoliu încărcat de proiecte de legi. Or, C. Cioflan, fără a nega importanţa altor proiecte, venise cu o propunere privind construirea unui port la Corabia, pe proprietatea statului. De fapt era o reactualizare, căci proiectul se afla în dosarele Adunării depus de trei ani, raportul comisiei de resort era de asemeni pregătit, încît cele şapte articole ale sale ar fi trecut foarte repede. Aşa, conchisese propuitorul, „s-ar da satisfacere acelei localităţi".

[2] În aceeaşi şedinţă Adunarea a luat în dezbatere proiectul pentru „modificarea legii consiliilor judeţene".

*Interveţie vehementă împotriva neaplicării legii pensiilor. Semnalează cazul uneia din surorile sale**

Domnilor, sînt dator a vă spune că-mi pare foarte bine că s-a ridicat această discuţiune[1], căci mă dispensă pe mine de neplăcuta poziţiune de a face o interpelare în această privinţă.

Îmi permit, domnilor, a declara într-un mod solemn că degeaba votăm, degeaba hotărîm în asemenea cestiuni înainte de a ne întreba şi înainte de a şti dacă voturile noastre se pun sau nu în executare. Camera a hotărît de mai multe ori cum trebuie să se proceadă la votarea pensiunilor şi cum, odată acele pensiuni votate de Cameră, trebuie să se plătească. Ei bine, cu toate voturile sale, voinţa sa nu e ascultată şi permiteţi-mi a vă spune că cu modul acesta publicul se înşală dacă crede că Adunarea a dat o satisfacţiune legitimă dreptului său; vin individe, reclamă dreptul lor, dobîndesc votul nostru, se sancţionează ca lege, şi cu toate acestea legea rămîne o literă moartă, şi cei în drept poartă mult şi degeaba „Monitorul" în pozunariu.

* Şedinţa din 23 martie 1870.

Pînă astăzi, domnilor, nu am ridicat vocea, n-am făcut nici o interpelare, n-am căutat să fac cea mai mică neplăcere guvernului. De o lună de zile, domnilor, mă rog cu căciula în mînă să mi se facă dreptate, cu toate acestea a fost imposibil. Nu credeţi, domnilor, că mă amestec în treburi străine, nu am obiceiul să mă fac samsariul nimănui; dară am stăruit, am rugat pentru o soră a mea văduvă, al cării soţ, vechi funcţionar, a servit pînă la 1862. Ei bine, am stăruit, am rugat pe ministru, pe comitet, pe toată lumea, dară, în fine, n-am primit ca satisfacţiune decît refuzuri, şi refuzuri foarte puţin politicoase.

Prin urmare, domnilor, ce mai votăm degeaba? La ce să mai facem pe acei nenorociţi să aştepte pînă să cheltuiască cea din urmă para din pungă. Voiţi să se facă ceva? Otărîţi mai întîi dacă trebuie sau nu să se respecte voturile noastre atît pentru trecut, cît şi pentru viitor. Eu, domnilor, nu pot să înţeleg ca o lege votată de noi, întărită de domnitor, să fie călcată în picioare de o autoritate publică, căci atunci cum mai voiţi dumneavoastră ca acele legi să fie respectate de particulari? Pentru că, cum ştiţi, domnilor, aţi rînduit acea comisiune parlamentară din partea Camerei şi a Senatului care să cerceteze toate pensiunile date şi să vadă cari sînt bune şi cari sînt rele; şi măcar că acea comisiune s-a rostit în privinţa unora că sînt bine date, dară comitetul de pensiuni nici în urma acestei din nou cercetări nu voieşte să plătească acele pensiuni; în fine am ajuns acel timp cînd vodă vrea şi Hîncu ba, şi acel Hîncu este comitetul de pensiuni, urmare pe care eu o privesc cu indignaţiune. Şi-mi pare rău că am fost silit din astă cauză, tocmai la sfîrşitul sesiunii, să viu şi să fac această reclamă în contra acelui comitet, către care însă am stăruit două luni de zile şi m-am rugat cu căciula în mînă, după cum ştie şi onorabilul domn Aslan, care era de faţă cînd am primit refuzul comitetului, refuz pe care nu-l aşteptam şi nu-l meritam.

Replică preşedintelui Consiliului de Miniştri [2].

Aţi fost, domnilor, spectatori la tonul cu totul aspru părintesc cu care onorabilul preşedinte al consiliului a binevoit astăzi a mă admonesta.

Este „Monitorul" de faţă şi se va citi şi vedea daca eu am zis un cuvînt oricît de puţin nerespectuos către acea bancă a domnilor miniştri; am ocupat-o de trei ori şi ştiu a o respecta chiar cînd sînt aci pe banca de deputat, precum fiind pe acea bancă am respectat totdeauna pe acea a domnilor deputaţi. De multe ori am fost insultat, n-am răspuns nimic, pentru că ţineam prea mult a respecta locul ce ocupam; am tăcut şi aceasta a fost tot răspunsul meu la acele atacuri.

Onorabilu[l] preşedinte al consiliului vine şi face procesul şi al bătrîneţei şi al tinereţei mele, şi spune că nu ştie cum m-am rugat în tinereţe şi nu voieşte a se ocupa nici de modul cum mă rog la bătrîneţe. Oare, daca mi-aş permite a face şi eu acest proces cutărui sau cutărui ministru, ce aţi zice atunci de mine?

M-aş despreţui eu însumi. Vin însă a zice numai atît, că nu mă cred întru nimic greşit către onorabilul preşedinte al consiliului şi fac întrebarea să spună domnia-sa, cînd m-a văzut suind scările ministeriului domniei-sale, viind şi rugîndu-l pentru ceva, ca să-mi arunce imputarea astăzi că, oricît de mari vor fi rugămintele mele, domnia-sa nu le va satisface? Dară încă o dată îl rog pe domnia-sa să binevoiască a declara în ce afacere am reclamat eu favoarea domniei-sale? Nu se cuvine, onorabilu[le] preşedinte al consiliului şi fost coleg al meu, nu se cuvine ca dumneavoastră să-mi adresaţi o asemenea acuzaţiune pe care n-o merit.

De ce m-am plîns oare? M-am plîns, domnilor, de un lucru despre care se poate plînge oricine, și m-am plîns cel mai tîrziu. Da, sprijin, domnilor, și repet că de două luni m-am rugat; m-am rugat la domnul Focșa, m-am rugat la membrii comitetului de pensiuni, m-am adresat chiar la dumneavoastră, domnilor deputați, chemîndu-vă luarea-aminte asupra celor ce se petrec la comitetul pensiunilor; și astăzi am spus că geaba mai votăm, geaba recunoaștem drepturi oamenilor, căci o autoritate subalternă, comitetul pensiuni[lor], nu binevoiește a ține nici un compt de voturile noastre. Eu n-am pretins, domnule președinte al consiliului, ca dumneavoastră să vă temeți de interpelările mele; ferească Dumnezeu, n-am pretențiunea aceasta; dară am zis: interpelez, pentru că sînt gelos de timpul Camerei; nu voiesc a face să se pearză acest timp așa de prețios; voiesc din contra, să las timpul liber ministerului ca să facă o bună întrebuințare de dînsul; și aceasta, domnilor, vă esplică îndestul pentru ce de două luni eu n-am făcut ministerului nici o interpelare. Cît am putut, pe cît mijloacele mi-au permis, am sprijinit guvernul actual; cînd nu mi-a părut drept ceea ce cerea, am stat acasă, n-am venit să fac opozițiune...

Voci: Rău ai făcut; prea rău.

Domnul Ulis Crețeanu: Contra relelor se poate face totdeauna opozițiune. *(Aplauze.)*

Recunosc comitetului pensiunilor dreptul de a face observările sale de cîte ori vede că i se impune o îndatorire care nu este conformă cu legea; recunosc că pensiunile date din generozitatea Camerei, ori ca ajutor sau ca răsplată națională, nu trebuie să cadă în sarcina fondului pensionarilor; însă nu pot permite, cu tot respectul ce am pentru drepturile acelui comitet, precum nu-mi pot permite mie, de a statornici principii cari să fie contra unei legi sancționate și promulgate. Această teorie eu n-o admit. Nu pot admite ca un ministru să fie mai ușor la observarea legilor cari privesc pe indivizi în parte, și aspri, riguroși, în ceea ce privește projectele de lege de un interes mai general pentru că atunci din marele principiu al aplicării legilor facem o cestiune de apreciare.

Dacă comitetul de pensiuni ar avea dreptul de apreciare astăzi, pentru ce nu mîne să aibă și particularii acest drept, să zic: cutare lege o recunosc și cutare n-o recunosc.

Vedeți dară, domnilor, unde ne-ar putea duce o asemenea teorie.

Ei bine, ce e de făcut? Oare miniștrii la noi au ajuns a deveni infailibili? Dară astăzi, după cum știți, chiar infailibilitatea papei este contestată. Ce este dară de făcut? Eu întreb, mai înainte de a se sancționa aceste pensiuni, pentru ce nu se trămit mai întîi în cercetarea comitetului de pensiuni? Pentru ce nu se cere mai înainte de aceasta avizul comitetului de pensiuni? Și acolo unde comitetul va fi de o opiniune contrarie de a Camerei, va face oarecari objecțiuni, și cînd ministeriul va găsi că acele objecțiuni sînt drepte să nu supună legile acelea la sancționarea domnească pînă cînd nu va readuce acele legi în Cameră din nou, pînă cînd nu face ca ele odată promulgate să fie legi. Căci a se declara de nule de către comitetul pensiunilor niște legi votate și promulgate în regulă, a se pune la dosar acele legi sub cuvîntul că s-a făcut de comitet cutare și cutare objecțiuni, sub cuvînt că s-a făcut eroare cînd au trecut prin Cameră acele legi, eu unul nu voi putea primi niciodată o asemenea teorie, și nu o voi primi, fiindcă mai înainte de toate eu voiesc să fiu om de ordine și de legalitate.

Şi acum pentru ce m-am plîns eu? Pentru erorile făcute la unele din pensiuni de Camera trecută? Nicidecum. Ce am zis eu? Am zis: domnilor, sînt în Moldova o mulţime de văduve nenorocite — şi voi lăsa la o parte pe sora-mea, pentru că, deşi ea e în drepturile sale ca oricare alta, să nu mai se zică că fac cestiuni cvasipersonale —, o las* şi eu pe o altă nenorocită văduvă, pe văduva repausatului P. Negruţi. Domnul Negruţi, bărbatul văduvei care cere pensiunea ei astăzi conform cu legea, a fost un funcţionariu care a servit statului şi în urma anului 1862, şi după Unire. Ei bine, legea zice pozitiv că toţi funcţionarii foşti moldoveni cari au servit statului român şi după Unire au dreptul la pensiunea pe care o acordă legea muntenească funcţionarilor de dincoace de Milcov. Aceasta zice legea pozitiv. Ce vine acum să ceară dară această văduvă, dimpreună cu toate cele[l]alte din categoria ei? Cer oare ca ministeriul să calce vreo lege, să le facă vreo favoare? Cer ele ca casa pensiunilor să le plătească pensiunea de pomană? Nu, ele cer să li se facă dreptate, şi cer dreptul lor; şi aceasta mai ales, după cum cu atîta cuvînt a zis-o şi domnul Eliade, fiindcă şi acei funcţionari, ca acei de aici, au depus pentru casă, pentru fondul pensiunilor acele 10 la sută, şi aceasta în timp de 30 şi de 40 de ani. Cu ce drept dară acele văduve sînt lipsite de dreptul lor de către ministeriu sub cuvînt că comitetul de pensiuni ar fi găsit că s-a comis erori la votarea şi promulgarea pensiunilor lor? Se pot comite greşeli de Cameră cari pot fi găsite şi declarate de comitetul de pensiuni? Apoi atunci nu promulgaţi legile mai înainte de a vă asigura că asemenea greşeli nu sînt, mai înainte de a trămite pensiunile la comitet şi a le readuce apoi la Cameră, care să revină, de va găsi cu cale, asupra lor; nu faceţi** că oamenii, [ce] la oricari se îndoiesc de atîtea, au să [se] îndoiască, şi de ce? De majestatea care trebuie să o aibă această Adunare, de puterea semnăturii domnitorului! Şi cu toate acestea iată rezultatul la care se ajunge cu procedarea urmată de ministeriu în cestiunea aceasta.

Prin urmare, domnilor, vedeţi că eu nu apăr aci o cestiune personală, cu interes particular, ci apăr un principiu înalt, un principiu de ordine şi de legalitate. Nu voiesc eu ca o lege votată în regulă şi subscrisă de domnitoriu să nu fie pusă în lucrare, cînd mai ales guvernul are dreptul de iniţiativă, şi mai mult, dreptul său de veto, mai înainte de a da unei lucrări a Camerei putere de lege.

De un an şi mai bine se zice că Camera în materie de pensiuni face diferite concesiuni, că Camera este generoasă. Ei bine, veniţi şi arătaţi că aceasta este sau nu este. Şi aceasta cu atît mai mult că eu astăzi v-am spus un fapt, v-am spus că comisiunea Camerii, că Camera şi chiar comitetul de pensiuni a găsit că aceste pensiuni au fost votate legal şi drept şi fac apel la domnul Focşa, care este directoriul acelui comitet şi care mi-a declarat aceasta, să spună dacă nu este aşa, dacă comitetul nu a validat acele pensiuni.

În ce am meritat dară eu acele imputări cari mi s-a făcut cu atîta asprime, imputări în cari mi s-a judecat şi sigureţea*** şi bătrîneţea mea? Nu am meritat asemeni imputări şi nu mă aşteptam să mi le facă tocmai fostul şi bunul meu coleg din ministeriul trecut; nu mă aşteptam ca domnia-sa să mă trateze ca pe un gamin de 18 ani şi să-mi facă remontranţele pe cari mi le-a făcut. O repet, toate acele imputări cari mi s-a făcut, mi

* Citeşte: *iau.*
** Citeşte: *credeţi.*
*** Citeşte: *tinereţea.*

s-a făcut cu multă nedreptate, cu multă asprime, şi zic aceasta cu o adîncă durere şi sub impresiunea acestei dureri sfîrşesc [3].

„Monitor", 1870, nr. 77, p. 475, col. 5; nr. 78, p. 480, col. 1—3.

NOTE

[1] Se discuta o listă de zece persoane îndrituite la pensie, care deţineau şi mesaje domneşti de recomandare în acest sens. C. Văleanu ceruse să se facă o discuţie generală pentru „a se consacra un principiu care să serve de bază la toate cestiunile de asemenea natură pentru viitor".

[2] Al. G. Golescu fusese batjocoritor în ton spunînd că K. acuză guvernul „de rea-voinţă"; apoi insistenţa cu care acesta a amintit că s-a rugat pentru pensia surorii lui nu putea avea decît o explicaţie: „Ori că se vede că domnul Kogălniceanu nu a fost deprins a se ruga în tinereţea domniei-sale, sau că acum în bătrîneţe se vede că a simţit trebuinţa a adresa rugăminţi din ce în ce mai exigente şi mai călduroase decît a putut să le facă înainte". Oricît ar fi fost însă de călduroasă rugămintea lui K., a continuat Golescu muşcător, guvernul nu putea „să iasă din tărîmul regulat al administraţiunii". Aluzia era directă că cererea pentru care pleda K. era ilegală. Golescu luase apoi apărarea comitetului pensiilor, care, aşa cum s-a constatat şi în alte rînduri, îndreptase erori ale Adunării.

[3] Al. G. Golescu luase cuvîntul în urma lui K. şi încercase să se justifice: casa pensiilor e în deficit, propunerile guvernului cu privire la pensii cuprind adesea date eronate şi de aceea acesta a rugat Adunarea în repetate rînduri să delege o persoană care să cerceteze fiecare caz în parte alături de comisia de pensii, dar cel desemnat, cu toate invitările repetate ce i s-au făcut, n-a participat la discuţii. În încheiere Adunarea a votat lista cu cele zece cereri de pensii cu 53 de voturi pentru şi şapte împotrivă.

*Intervenţie la proiectul de lege pentru vînzarea sării**

Domnilor, să-mi permită onorabilul domn Aslan [1] a-i face complimentele mele.

În adevăr, domnia-sa astăzi a fost forte; şi cu atît mai mult forte, că domnia-sa vine şi pledează înaintea dumneavoastră practica şi acuză pe domnul P. Mavrogheni de teoretic... mă mir că nu l-a acuzat şi de saltinbanc. Domnu[l] Aslan cu toate acestea ar trebui să ştie cine e domnul P. Mavrogheni. Domnul P. Mavrogheni a fost ministru de finance în ţara noastră de trei ori. Domnul P. Mavrogheni a mai avut şi un alt avantagiu: a fost ministru de finance în Moldova cînd această cestiune, adică a transportării sării de către guvern şi a transportului sării prin libera concurenţă şi de industrie privată, a făcut objectul nu a unei şedinţe, nu a două, ci a făcut objectul unei sesiuni întregi, şi desfacerea a făcut objectul unei sesiuni iară întregi, adică legea aceasta relativă la sare s-a discutat un timp de 12 luni. Şi domnul Aslan nu le ştie toate acestea, căci domnia-sa atunci era foarte june. Dară aş ruga să întrebe pe părintele domniei-sale, şi regret că părintele domniei-sale nu e pe aceste bance ca să-i zică: tinere, lasă bătrînilor practica, ţine tu teoria.

Dacă bunăoară ar fi fost în Adunare un deputat de dincoace de Milcov care să trateze această cestiune cum a tratat-o domnia-sa, ar avea un merit, un drept, căci aşa este aci uzul; însă domnia-sa, de peste Milcov, şi încă tocmai de la Bacău, care e aproape de ocnă, ar trebui să ştie că transportul silit în Moldova şi abuzul e călcarea legilor... *(Întreruperi.)*

* Şedinţa din 24 martie 1870.

Este, domnilor, un proverb francez care zicea „qui trop embrasse' mal étreint". Voiți a ajunge prea departe; și aci vedeți că sînt oameni de aceia cari cunosc trecutul și cari vin să vi-l arate pentru ca să nu primiți niște teorii cari ar face să ne întoarcem iară la acel trecut.

Domnilor, în Moldova, totdeauna statul a fost monopolist, nu cum zice domnul Aslan că este comerciant, căci de ar fi comerciant ar avea dreptul de a vinde sarea toată lumea, ci a fost monopolist; și a zis: eu am monopolul sării, vînd sarea cui voiesc, și transportul a fost al lumei întregi.

Pe la anul 1854, pentru prima oară, un comerciant străin, domnul maior Mișa[2], a venit în Moldova cu această molemă din Țara Românească și a zis guvernului: dă-mi mie sarea la Galați ca să-ți dau un milion mai mult. Era pe vremea aceea domn în Moldova Grigorie Ghica, un om foarte bun, cu inima cea mai bună. Din nenorocire însă, el era cam slab, el a cedat la consiliele și cererile domnului Mișa și, în speranță că în lăzile vistieriei va intra un milion mai mult, a primit și a găsit pe un ministru, pe domnul Gr. Cuza, un om onorabil, un bun patriot, și nu știu cum l-a îndemnat ca să susțină transportul silit. Discuțiunea a urmat o sesiune întreagă — căci pe vremea aceea nu se vota în toate zilele cîte o lege; cînd la finele sesiunii era votate patru legi, era mult, mare bine era pentru țară —, s-a votat însă după multă împotrivire, după multă stăruință, după tot felul de făgăduințe această măsură, și s-a dat foc țărei întregi cu aceasta. Blestemul s-a suit pînă la tron, și în al doilea an domnul P. Mavrogheni, cu paguba fiscului, a venit și a cerut desființarea transportului silit din partea statului. Atunci domnul maior Mișa a cerut despăgubire; despăgubirea aceasta însă fiind prea mare, țara s-a împotrivit de a o plăti și domnul Gr. Ghica, cu lacrămile în ochi, se ruga de toți deputații să-i vină în ajutor și să-i scape numele și memoria de acel blestem. Țara a preferit să plătească despăgubirea aceea oricît de mare și a avut milă de locuitorii asupriți. Iată votul Camerei de Moldova, la care a luat parte și părintele domnului Aslan; este o lege pozitivă neabrogată de nimic pînă azi.

De la anul 1862 însă, după Unire, a venit miniștri cari nu cunoșteau cele petrecute în Moldova, nu știau arhivele de acolo, și a întins această îndatorire iarăși și în Moldova.

Acum să vedem cari au fost motivele de mai nainte, cînd acest transport era îndatoritor.

Pe la anul 1853 sau 1854, agricultura luase o dezvoltare puternică, și așa fiind, în fiecare iarnă și primăvară se sileau proprietarii ca să aibă primăvara pe toți locuitorii lipiți, prin tocmeală, prin clacă, prin boieresc, de lucrarea pămîntului moșiei pe care se aflau. Atunci fiecare sat era, pot zice, un stat unde proprietarul, unde stăpînul oprea pînă și cu pușca pe țăranii satului lui, moșiei lui, oprea pe străini de a veni să arunce bani în sat, de a veni să tocmească pe locuitori. Atunci au venit comercianții la guvern și i-au zis: vino într-ajutorul nostru, transportă tu sarea și-ți vom da atîta. Și guvernul, pe atunci cunoscînd acele împrejurări, a permis aceasta, căci pe vremea aceea erau multe permise. Dacă țăranul era dator să lucreze cu brațele stăpînului, de ce să nu lucreze cu vitele sale și statului, care este stăpîn mai mare?

Însă, domnilor, oare împrejurările actuale sînt acelea cari erau pe atunci? Oare astăzi tot locuitorul nu este liber? Oare în sat fiecare comerciant nu poate să meargă și să se tocmească cu sătenii? Cine oprește?

Dară şoselele noastre? Dară drumurile de fer? Ei bine, măcar atît folos să aibă acestea, ca să scape pe ţărani de aceste silnicii.

Dară se zice că este cu liberă tocmeală!

Apoi cu liberă tocmeală este cînd îmblă din sat în sat agentul fiscal însoţit de subprefect şi de doi dorobanţi?...

Domnul N. C. Aslan: Nu s-a plîns nimeni în contra.
Voci: Ba s-a plîns. Sînt sute şi mii de plîngeri.

Nu s-a plîns nimeni, domnule Aslan? Cînd veţi binevoi a merge cu mine la Ministerul de Interne, vă voi arăta mii de asemenea plîngeri.

Iată, onorabile domnule Aslan, că m-am mirat astăzi de dumneavoastră cînd încălecaţi bidiviul practicei şi aruncaţi onorabilului domn Petru Mavrogheni acuzaţiunea de teorician, de ideolog. Astăzi, cu tot spiritul dumneavoastră de practician, spun că dumneavoastră aţi fost teorician, că dumneavoastră aţi fost ideolog; căci noi, din contra, venim aci cu esperienţa, cu o esperienţă îndelungă şi zicem că nici principiele, nici dreptatea, nici Constituţiunea, nici practica, nici folosul guvernului nu mai este ca să se manţină această dispoziţiune strîmbă şi împilătoare, abuzivă şi neproducătoare.

Domnul N. Ceaur Aslan: Luaţi dumneavoastră răspunderea?

Toată şi întreagă, onorabile domnule Aslan.

Şi vă voi spune dumneavoastră una din două: ori este silă, ori e liberă tocmeală. Eu zic că este silă; însă priimesc, precum aţi spus dumneavoastră, că este liberă tocmeală. Dumneavoastră ziceţi că merge agentul fiscal cu subprefectul pe la casa ţăranului şi-l roagă cu căciula în mînă să binevoiască să priimească şease lei la suta de oca de sare ca să facă cu boii zece poste, cînd el cu boii lui şi cu o ticăloasă de rariţă într-o zi, de dimineaţa pînă seara, cîştigă opt sfanţi.

Apoi, mai întîi de toate, dacă ziceţi tocmeală liberă, atunci negreşit în fiecare sat trebuie să fie alt preţ; apoi fiecare ţăran trebuie să aibă o altă tocmeală, şi, dacă onorabilul domn practician ar binevoi să pună toate aceste sume la un loc, ar vedea din aceşti galbeni cîţi sfanţi rămîn în punga altora şi cîţi intră în punga statului. Aceasta este un abuz. Apoi alt abuz este că ţăranul arvunit se duce şi ia sarea de la ocnă, o încarcă şi pleacă, şi unde puneţi vita care o linge, şi soarele care o topeşte? Şi cînd ajunge cu carul la schelă şi se cîntăreşte sarea şi neajunsul, socotiţi dumneavoastră că ţăranul nu-l plăteşte? Îl plăteşte cu boul şi cu velinţa, şi rog pe domnul practician să ne arate cîţi boi, cîte velinţe s-au vîndut, şi cîte parale au intrat în punga statului? Din toate acestea nu intră în punga statului nici o para. Cu toate acestea statul zicea, socotea: am vîndut atîtea milioane ocale sare cu atîta, am plătit pentru transport atîta, prin urmare a rămas un folos de atîta; însă, cînd face statul această socoteală, nu se gîndeşte ce are a răspunde comercianţilor, cari, după ce au primit cuantumul sărei, începe a cere despăgubire, începe a cere daune spese, şi aceste daune spese nu se sfîrşesc, ci merg din an în an, şi aceste daune spese le [e] frică acelor onorabili domni să le înscrie în cheltuielile statului sau să vină cu un project de lege, să ceară asemenea despăgubiri, care ştiţi cum se plătesc? Se plătesc cu sare. *(Aplauze.)* Domnilor cei cu practică, vă rog, veniţi de descurcaţi acest lucru, căci noi, cei cu teorie, nu sîntem în stare să-l descurcăm.

Aşa fiind, domnilor, eu aci nu vorbesc de projectul de lege înfăţişat de guvern, pentru că oricare guvern are dreptul să vină şi să ne înfăţişeze

projecte de legi, dară şi Camera are dreptul să le amendeze, şi nu este bine de a zice ceea ce a zis onorabilul domn Aslan, că, înainte de a veni noi să facem o asemenea încercare, ar fi mai bine ca mai întîi să ne gîndim dacă cu această încercare nu vom împedica esportaţiunea sării; căci cunosc şi eu, şi întrebaţi şi pe comercianţii din Moldova, că esportaţiunea sării se face cu milioane ocale, în Rusia, fără ca guvernul s-o transporte, şi poate că s-ar transporta şi mai mult dacă nu ar fi acea taxă de la Prut care să plăteşte şi dacă nu ar fi şi alte mijlociri, însă cînd toate acestea vor fi înlăturate, cînd va fi şi mai mare libertate, atunci se va esporta şi mai multe milioane ocale sare, fără ca vreodată guvernul să ia sarcina de a transporta sarea.

Dară onorabilul domn Aslan ne zice: cum, dumneavoastră voiţi ca cu o trăsătură de condei să faceţi această transformare? Orînduiţi o anchetă parlamentară, chemaţi şi comercianţi şi consultaţi-i. Ei bine, onorabile domn Aslan, aţi pus prea mult zel pentru a ne convinge, însă, dacă am admite teoria domniei-voastre, atunci nu cred că vom băga un ban măcar în punga statului, pentru că, dacă am admis această teorie în privinţa transportării sării, apoi atunci eu aş fi în drept să-i spui domniei-sale că să rînduim o anchetă parlamentară care să fie datoare a consulta pe onorabilii domni tutungii, înainte de a se vota projectul de lege relativ la monopolul tutunului; să consultăm pe onorabilii domni bancheri despre legea timbrului; să se consulte toţi domnii advocaţi şi să se ceară opiniunea domniilor-lor asupra projectului de lege în privinţa înregistrămîntului şi, pînă ce toţi se vor pronunţa, nici să stăm, să aşteptăm şi să lăsăm goluri şi mai mari în visteria statului.

Vedeţi, domnilor, că această teorie este foarte greşită, deşi a ieşit din gura unui practician, pentru că nu este decît un mijloc de a combate chiar adevăratele idei practice. În această cestiune sînt cu mine toţi bătrînii Moldovei.

Moldova întreagă cunoaşte consecinţele sistemului impus şi jumătate din România ştia cum că sistemul libertăţii va aduce foloase reale pentru fisc.

Dară ziceţi că e intempestiv după dumneavoastră. Eu întreb: cînd e [in]tempestiv? Astăzi vine projectul înainte, astăzi îl modificăm. De la 1862 şi pînă astăzi Camera n-a fost în poziţiune de a se rosti, şi, dacă alte Camere anterioare nu s-au rostit, este destul aceasta ca să ne facă pe noi să păstrăm aceeaşi tăcere şi de aci înainte? Ziceţi însă că propunerea să se trămită la secţiuni. Dară oare secţiunile nu s-au rostit contra acestei măsuri? Şi mai pre sus de toate nu există oare o Constituţiune? Oare Constituţiunea mai permite sarcine obligătoare numai pentru o clasă de oameni? Oare ea mai păstrează beilicul? Oare agentul fiscal mai e în drept să ia pe ţărani de la lucrul lor şi să-i trămită la Galaţi, Giurgiu, Brăila sau Vîrciorova?

Deci, domnilor, cînd Constituţiunea, cînd legea, cînd practica, cînd interesul fiscului cere imperios modificaţiunea legii, am lipsi de la datoria noastră, am face un rău serviciu guvernului şi ţărei dacă vom da acest vot. Destule dări sînt asupra ţărei, destule sarcine, să nu mai venim şi cu una care e mai mare decît toate. Ei, domnilor, dacă aş fi un duşman nu al guvernului, dară al ţărei mele, m-aş grăbi să dau acest vot, sigur fiind că el ar fi un element de nemulţumire mai mult în ţară. Noi însă nu trebuie să uităm un singur moment că sîntem datori a contribui la menţinerea păcii şi la satisfacţiunea generală. Fiţi bine încredinţaţi că, răsunetul desfiinţării transporturilor silnice cînd va ajunge în ţară, cînd ţara va

şti că domnul a sancţionat legea desfiinţării acestui sistem, mulţumirea va fi mare, regimul actual va fi puternic şi nu se va slăbi. Votaţi dară modificaţiunea şi nu ascultaţi pe domnul Aslan, căci domnia-sa, dacă a apărat cu mult spirit projectul guvernului, a avut o lipsă complectă de practică, de constituţionalism şi chiar de sînta dreptate. *(Aplauze.)*

Depune un amendament.

Domnilor, am făcut un amendament pe care voiesc a-l dezvolta şi deodată cu dezvoltarea ce voi face voiesc a depărta de la mine şi acuzaţiunea ce a binevoit a-mi arunca domnul Boerescu.

Iată amendamentul meu :

Transportul liber al său* va fi de la începutul anului 1871.

Domnul N. C. Aslan: Domnule preşedinte, am cu cuvîntul în fond şi nu se poate interverti rîndul sub pretest că se prezint[ă] amendament.

Am dreptul totdeauna să fac un amendament şi voiesc să-l dezvolt pentru ca cu ocaziunea aceasta să pot respinge de la mine şi acuzaţiunea ce mi-a aruncat domnul C. Boerescu.

Onorabilul domn C. Boerescu a făcut astăzi un ce, a introdus în această Cameră un precedent care, de se va primi, va fi fatal, proces de tendinţe, proces de intenţiuni.

Onorabilul domn Boerescu a zis : domnilor, care să fie cauza pentru că domnul Kogălniceanu, care a fost de trei ori ministru, să fie astăzi cu un entuziasm aşa de mare ca să combată proiectul guvernului? Nu cumva este cearta ce a avut ieri cu domnul ministru preşedinte [3]?

Voi avea onoare a răspunde onorabilului domn C. Boerescu cum că această opiniune a mea nu a fost decît un anex al opiniunei domnului Mavrogheni, de trei ori ministru de finance, şi ea este rostită cu zece zile înaintea neînţelegerei momentane care a urmat ieri între domnul ministru preşedinte şi mine, una la mînă.

Onorabilul domn Boerescu a mai avut bunătatea să zică că cei cu propunerea, nu eu, ci delegaţii tutulor secţiunilor voiesc să facă în visterie un gol de 15 milioane.

Am onoare a arăta domniei-sale, cu budgetul în mînă, că în acel budget votat de dumneavoastră toate sumele cari provin din vînzarea şi esploatarea sării peste otar nu se urcă decît la 2 milioane...

Domnul Aslan: Apoi nu este 15 milioane de oca sare care se transportă? Atît a zis domnul Bocrescu.

Domnilor, procesele-verbale sînt aci şi pot dovedi că domnia-sa a zis că se face în budget un gol de 15 milioane.

În adevăr, domnul Aslan serveşte pe domnul Boerescu, precum adineaora domnul Boerescu servea pe domnu[l] Aslan, dumnealor sînt într-o bună camaraderie. Dară eu susţin că domnul Boerescu a zis că se produce 15 milioane gol în budget, iară nu că sînt 15 milioane oca sare cari se perd. Ei bine, eu îi arăt domniei-sale că golul este de 2 milioane, şi din aceste 2 milioane trebuie să se scadă şi cheltuielile agenţilor cari cutreieră ţara şi face o mulţime de pagube. Aşadară, două la mînă[4].

Onorabilul domn Boerescu a mai zis cum că mie nu mi-ar plăcea ochii ministerului actuale. Am onoare, după ce am zis două la mînă, să mai zic şi un al treilea la mînă. Declar domnului Boerescu, şi în chipul cel mai categoric, că ochii ministerului actuale îmi convin foarte mult,

* Citeşte: *sării.*

dară ochii ministerului viitor nu-mi convin deloc. *(Ilaritate.)* Mă înţelege domnu[l] Boerescu? Trei la mînă.

Domnul C. Boerescu: Esplicaţi-vă. Nu înţeleg.

Înţelegeţi bine fără să ne esplicăm, după cum te-am înţeles şi eu pe domnia-ta cînd ai zis : înţeleg care este cauza, nu vă convine ministerul actuale. De la început am făcut declaraţiune că ministerul actuale îmi convine şi ceea ce nu-mi convine este tocmai ministerul viitor. *(Ilaritate.)*

Şi viind la fapt ca să vă dovedesc în chipul cel mai categoric că nu înţeleg să fac o chestiune ministerială şi o greutate ministerului, iată că am venit cu un amendament ca această libertate a transportului să înceapă de la anul 1871, cînd, după regulile păzite în ţara noastră, nu va mai fi ministerul actuale. *(Ilaritate.)* Vedeţi că nu fac o greutate ministerului actuale.

Prin urmare, onorabilul domn Boerescu mi-a căutat o cearţă degeaba, şi rău a făcut domnia-sa cînd a făcut proces de tendinţe şi de intenţiuni, căci eu nu am făcut decît a apăra o veche convincţiune, pe care am esprimat-o totdeauna.

Dară mă întreabă domnia-sa de ce nu am făcut-o cînd eram la minister? Eu voi răspunde că la 1860, cînd eram ministru la Moldova, transportul era liber, la 1864 nu era momentul sosit să prefac legea şi apoi eu nu eram ministru de finance. Asemenea în timpul ministerului de la 1869, iară nu am putut veni cu asemenea project, fiindcă eram ministru de interne şi am găsit legea votată.

Vedeţi, domnilor, că toate acuzaţiunile cari mi le-a făcut domnul Boerescu sînt nedrepte şi neîntemeiate, şi rău a făcut domnia-sa că a căutat să cerce calul către mine, pentru că domnia-lui are tot pentru domnia-sa, are cal bun, etalagiu bogat, şăi şi tot *(Ilaritate.)*

Eu sînt un om care sînt călare pe un cal căzut, şi prin urmare domnia-sa este în poziţiune foarte favorabile. Iau aceasta ca o profesiune de credinţă guvernamentale şi să dea Dumnezeu ca această profesiune de credinţă guvernamentale să se îndeplinească totdeauna şi a pururea cu această francheţă cu care începe a se practica de acum[5].

„Monitor", 1870, nr. 81, p. 500, col. 1—3; nr. 83, p. 506, col. 2—3.

NOTE

[1] Vînzarea sării era monopol al statului. Cea de la Slănic, pentru consumul intern, se vindea cu 11 lei drobul. Sarea de mare pentru consumul intern era preţuită la 6,40 lei drobul, iar pentru export la 4 lei. Pentru Serbia sarea de la Slănic şi Telega se vindea cu 8,50 lei; din aceleaşi saline pentru Turcia era cotată la 11,25 — 11,50 lei. Preţul cel mai ridicat îl avea sarea de la Tîrgu Ocna, livrată Turciei pe la Galaţi: 12, 75 lei.

Petre Mavrogheni, membru al comisiei Adunării, venise cu unele precizări, arătînd că în fixarea preţului de vînzare sînt foarte multe greutăţi; de aceea, comisia, dînd unele cifre orientative, socotea că Adunarea ar putea dezbate cu folos fiecare caz în parte, în speţă fiecare ocnă, transportul pînă la portul cel mai apropiat, concurenţa Austriei, preferinţa dată unor parteneri în Balcani etc. El sugera Adunării ca statul că nu-şi ia răspunderea pentru transportul sării de la gura ocnei la locul de export, aşa cum prevedea proiectul guvernamental. Era o constatare plină de bun-simţ dealtfel, izvorîtă din practica anterioară. Vezi aşa pentru epoca regulamentară Vl. Diculescu, Sava Iancovici ş.a., *Relaţiile economice ale Ţării Româneşti cu Peninsula Balcanică (1829—1858)*, Bucureşti, 1970, p. 68—100. N.C. Aslan combătuse această idee considerînd că ţara va pierde partenerii fără executarea acestei clauze. Şi remarcase apoi interogativ: „Dar oare sîntem noi aci chemaţi a face discuţiuni de pură teorie în o cestiune de pură practică?"

[2] Pentru antreprenorul sîrb Misa Anastasievici vezi *op. cit.*, şi articolul nostru *Contracte în comerţul extern al Ţării Româneşti (1829—1858)*, în „Studii", XXV, 1972, nr. 4, p. 767—781.

[3] Vezi intervenţia precedentă.

[4] C. Boerescu spusese că „propunerea domnului Kogălniceanu lasă un gol în casa tezaurului public de 1 500 000 lei noi". Chiar din formularea frazei lui K. se vede că suma este aceasta, iar nu 15 milioane.

[5] Amendamentul lui K. a fost acceptat şi încorporat în articolul 2 al legii, cu rezerva următoare: pînă în ianuarie 1871 guvernul era autorizat să menţină depozitele existente la schele şi să le aprovizioneze în conformitate cu contractele în vigoare.

*Obiecţii la proiectul de lege „pentru maximum taxelor comunale urbane din ţară"**

Domnilor, mai întîi proiectul acesta[1] e prezintat ca principiu încă din timpul ministerului Ion Ghica; apoi, după cererea făcută adesea în Senat şi în Cameră şi în faţa necesităţii care este de a se respecta pe de o parte principiile Constituţiunii, iară pe de alta de a se asigura comunelor o latitudine şi mai ales o grăbire mai mare pentru a-şi crea venituri, ministerul din care am avut onoare a face parte v-a înfăţişat proiectul de faţă. Eu, domnilor, îl voi manţine numai acolo unde am convicţiunea că este bun şi o zic aceasta pentru că recunosc că lucrarea comisiunei de a despărţi acele dări cari se strîng în comunele urbane de cele cari se strîng în comunele rurale este justă şi bine nimerită.

Prin urmare, domnilor, după ce odată am zis aceasta, nu voi avea decît a mulţumi comitetului pentru această idee; însă îmi permit a-i arăta că, în practică, a comis mai multe erori prejudiţiabile acelor comune a căror bunăstare sîntem datori a apăra, şi mai nainte de toate remarc că nu a prezidat la împărţirea acestor dări acele principie de economie politică şi acele principii întemeiate pe caracterul chiar al comunelor unde asemenea dări urmează a se preleva. De mai înainte recunosc că sarcinile în oraşe trebuie să fie mai mari, fiindcă orăşenii rădicaţi în cultură simt trebuinţa de mai multe îmbunătăţiri materiale şi dară au îndatorirea de a veni cu mijloace pentru îndestularea acelor trebuinţe; aşa de esemplu, fiindcă veniturile oraşului trebuie să fie mai mari, înţeleg să se pună dări pe zachar, pe ceai, pe bomboane, dară nu înţeleg ca aceste dări să se pună şi în sate. În sate, domnilor, avem trebuinţă de a face să se dezvolte simţul pentru un trai mai bun[2]. Zacharul nu este un articol de lux, de multe ori este şi un articol de necesitate; să venim să punem dări pe ceai, zachar, stearin, cafea în comunele rurale, permiteţi-mi a zice că comisiunea a făcut aci o mică scăpare din vedere. Asemenea am văzut cu mirare că tocmai ceea ce trebuie să lovim în sate, un rău grozav, care tinde din moment în moment a lovi mai mult însuşi dezvoltarea fizică a săteanului, rachiul, şi prin urmare cîrci[u]ma, se scuteşte. Ei bine, este adevărat că prin legea rurală s-a proclamat libertatea comerciului de vin şi rachiu ca a tuturor objectelor, dară prin aceasta nu s-a rădicat legislatorului îndatorirea de a regulamenta acest ram al comerciului cum este regulamentat pretutindeni.

* Şedinţa din 25 martie 1870.

Sînt sate de 50 locuitori unde sînt 16 şi 20 de cîrci[u]me, pentru că fiecare ţăran, care mai nainte lua vinul sau rachiul şi-l ducea în tîrg de-l vindea, astăzi preface casa sa în cîrciumă şi-l pune pe tarabă.

Sînt unele judeţe unde administraţiunea pune mai multă rîvnă şi prescrie oricare formalităţi pentru acei ce voiesc să deschidă cîrci[u]me, de esemplu a avea o patentă de 80 lei, a avea oarecare probe doveditoare spre a se vedea dacă individul ce voieşte a deschide cîrci[u]mă are garanţii, dară toate acestea sînt cu totul iluzorii.

Prin urmare, opiniunea mea este să se desfiinţeze dările acelea care nu vor produce nimica, care actualmente au să lovească numai o singură persoană şi care nu au să permită ţăranilor să ştie şi ei ce este cafeaua, ceaiul şi zacharul, şi să punem la sate pe ceea ce trebuie să punem, pentru a feri pe săteni de răul ce-i bîntuie şi le împuţinează sănătatea.

Asemenea văd iară şi cred că din scăpare din vedere s-a făcut două projecte de legi. Eu socotesc că mai bine era să se facă unul singur şi să se fi zis : în comunele urbane se vor percepe taxele următoare, şi în comunele rurale dările următoare, şi cu modul acesta ne-ar fi scăpat şi de greutatea de a da două voturi, dacă ar fi fost un singur project cu amîndouă categoriele. Dară s-a făcut două projecte, şi ce este mai serios binevoiţi a citi la finitul paginei a 3-a, care priveşte la taxele comunale urbane şi veţi vedea că se zice : 2 zecimi pe dările directe la comunele rurale.

O voce: Din eroare.

Pe urmă la pagina a patra, în projectul pentru taxele comunilor rurale, după 10 bani de la vînzarea vitelor, se pune : o zecime pe dările directe.

Ei bine, unde este adevărul?

De o parte se zice 2 zecimi şi de altă parte o zecime.

Pe de altă parte văd că s-a rădicat de la sate dreptul acelei dări care în termen generic se numeşte jugăritul. Nu sînt de opiniunea ca jugăritul să se pună la toate comunele rurale în general, însă sînt sate care sînt situate pe rîuri, gîrle, prăpastii mari, unde este nevoită să se înfiinţeze poduri, şi cu modul acesta se rădică comunelor mijloacele de a strînge acele venituri pentru a înfiinţa acele poduri necesarie, pe cînd în legea comunale se zice că fiecare comună are dreptul să înfiinţeze dări pe asemenea trecători. Dacă s-a pus această dare la oraşe, socotesc că este bine să se pună în principiu şi la comunele rurale.

Se va crede, poate, că, odată aceste dări votate de către Corpurile legiuitoare, comunele, în neştiinţa lor, ar vota îndată maximul.

Socotesc că aceasta este o eroare. Legislatorul n-a înţeles că aceste dări se pot pune de comunele rurale fără îndeplinirea formelor prevăzute de legea comunală, căci este prea cu putinţă ca o dare, foarte bună într-o comună, să fie foarte vătămătoare într-alta.

Prin urmare, socotesc că este bine a se zice că aceste dări nu se pot pune fără îndeplinirea formelor prevăzute de legea comunelor, adică : afişarea, dreptul contribuabililor de a reclama, observaţiunile comitetului permanent şi în fine sancţiunea domnească.

Corpurile legiuitoare otărăsc maximul în vedere de a nu jigni interesele generali ale ţărei, iară nicidecum că acest maximum să îl preleveze comunele îndată, căci rezultatul ar putea fi foarte periculos.

Autoritatea interesată, comunele, nu sînt încă destul de cunoscătoare nu numai a intereselor lor, dară chiar a legilor. Legea aceasta a avut de scop mai cu deosebire de a nu mai lua timpul Corpurilor legiuitoare

sau de a face pe comune să aştepte cîte doi, trei ani pînă să li se aprobe de Camera deputaţilor aceste taxe; căci cu acest mod ştiţi ce se făcea? Trebuinţele fiind urgente, se lua darea prin cislă, într-un chip nelegiuit şi fără încuviinţarea guvernului sau a comitetului sau a Camerei.

Aşadară, să fie bine înţeles că prin votarea acestui maxim nu se modifică deloc dispoziţiunile legii comunale, deoarece nici o dare comunală nu se poate preleva decît după îndeplinirea formalităţilor prescrise prin legea comunală.

În ceea ce priveşte darea pentru jugărit, aceasta poate să fie necesarie pentru judeţele Vlaşca şi Dîmboviţa, unde sînt ape multe şi trebuie poduri; iară nu şi în Ialomiţa, unde nu sînt poduri şi unde prin urmare nu este necesarie darea pentru jugărit.

Odată aceste spuse, îmi rezerv dreptul de a propune amendamente la discutarea articolelor în parte.

Eu am voit să chem luarea-aminte a onorabilei Camere că nu este drept ca acele articole de lux sau de trebuinţă cari se cuvine să fie lovite în oraşe, să le lovim şi în sate, să punem dare pe stearin, pe borvis, pe zachar, pe şampanie.

Apoi, domnilor, mai este o cestiune care merită să ne preocupe, cestiunea răspîndirei celei prea mari a viţiului beţiei şi a necesităţii imperioase de a împedica, dacă nu putem precurma cu desăvîrşire, acest viţiu, adică să facem cît se poate ca spirtul, care pătrunde şi sfarimă pînă şi măduva săteanului de peste Milcov mai ales, să fie lovit cît se poate mai tare. Pe de altă parte, să scutim cît se poate mai mult vinul, aşa încît săteanul totdeauna să prefere vinul spirtului.

Replică lui I. Codrescu [3].

Onorabilul domn Codrescu ne-a calificat de autoritariu. Vă mărturisesc, domnilor, că, în mijlocul mulţimei şi marei mulţimi de oameni foarte liberali, este un merit de a fi cineva autoritariu şi nu mă socotesc deloc lovit de această imputare. Sînt dară autoritariu şi sînt totodată şi foarte espeditiv, fiindcă sînt fiu al veacului, om al veacului al 19-lea, şi în veacul al 19-lea societăţile voiesc să trăiască, voiesc să lucreze, voiesc să călătorească cu iuţeala drumului de fer. Vă mărturisesc dară că eu sînt omul acestui al 19-lea veac.

Dară acum să-mi permită onorabilul domn Codrescu să-i spun că eu sînt liberal şi domnia-sa este autoritariu; eu sînt descentralizatoriu şi domnia-sa este centralist, pentru că descentralizarea localităţilor nu constă în a pretinde ca toate afacerile comunale să se hotărască de minister, de autorităţile de la centru, ci descentralizarea constă ca afacerile, ca interesele locale să fie deosebite de centru, fie de centrul administrativ, fie de centrul legislativ.

Eu credeam că onorabilul domn Codrescu va fi cel dintîi care să aplaude acest project de lege care dă libertate la 4 000 comune ce aşteaptă de la buna-voinţă nu numai a Camerei, a Senatului şi a domnului, dară chiar şi a secretarilor lor să binevoiască a pune sub ochii preşedintelui Camerei şi Senatului projectele de dări comunale care stau cîte 3, 4 ani de zile de aşteaptă votul lor. Nu avem decît a ruga pe comisiunea comunală să ne arate teancuri de projecte de legi cari aşteaptă ani întregi soluţiunea; n-avem decît a întreba pe toţi acei primari ai oraşelor celor mai principale să ne spună în ce stare se află acele oraşe, căci dacă se votează acele dări ajung a fi pentru comună ca muştarul de pe masă. Nu avem decît să vedem în ce stare se află Craiova, care, din cauză că nu i-aţi votat budgetul, nu zic că nu are pavele sau iluminare, dară nici

chiar un serviciu de pompieri care să scape orașul de pericolul incendiului, și în această categorie intră Botoșani, Ismail, Deleşti* și alte multe orașe principale ale țării.

Ce facem noi astăzi, domnilor? Păstrăm principiul constituțional chiar în litera lui, căci care era scopul Constituantei** ? S-au văzut comune care puneau dări colosale, dări care nu numai împilau pe locuitori, dară încă loveau și interesele generale. Vă voi cita un exemplu : știți că în țările agricole, și chiar în cele industriale, cele două mari elemente de avuție este agricultura și creșterea vitelor. Daca acest adevăr există, apoi va fi un adevăr mai cu seamă pentru țara noastră.

În Moldova mai cu osebire sînt proprietari, arendași care cresc cirede însemnate de vite. Ei bine, s-au găsit primari prin sate, care uitîndu-se la proprietarul care avea 2 000 vite și-a zis : iată un mijloc să umplem casa comunală! Doi lei de vită face un capital însemnat pentru comună și astfel proprietariul se pomenea cu sarcina de a plăti deodată 4 000 lei dare comunală. Chiar astăzi, domnilor, s-au găsit primari care, văzînd că un proprietariu are moară cu vapor, i-a impus o dare de 600 galbeni ca să împlinească un gol în budgetul comunal.

Ei bine, în fața unei asemenea situațiuni, s-au găsit oameni mai cu esperiență și au zis : nu trebuie să permitem ca interesele generale să fie lovite într-un asemenea mod, și astfel au rădicat acest drept comunelor, prin Constituțiune. Acum, domnilor, tocmai cei ce susțin acest project de lege sînt în acord cu principiul descentralizării. Constituțiunea a rădicat un asemenea drept, aceasta însă a făcut-o numai pentru a apăra interesele generale, căci pentru ceea ce se zice de controlul Adunărei n-avem decît să consultăm protocoalele Adunărei de patru ani de zile de cînd s-a votat Constituțiunea și să ne convingem despre modul cu care s-au votat dările comunale.

Știți cum s-a procedat, domnilor? 20 de deputați stau în Adunare și 40 în anticameră. De ce acum Adunarea e atentă la această discuțiune? Pentru că e vorba de un interes general.

Ia să adoptăm teoria domnului Codrescu și să zicem că fiecare dare comunală să treacă prin votul Camerei, și atunci veți vedea și eu vă pot asigura cu esperiența de 4 ani de zile că votul Camerei și al Senatului, care trebuie să fie un ce sînt ca serviciul liturghiei, devine o parodie..

Domnul I. Codrescu: Astfel tratați voturile Camerii și ale Senatului?

Eu nu fac aci aprecierile mele personale, spui ceea ce s-a petrecut; dumneavoastră acuma rămîne să judecați care va fi rezultatul daca vom procede tot cu același sistem, căci eu unul sînt sigur că deputatul din Mehedinți n-are să știe ceea ce se petrece în satul Filioara de la Neamțu, nici cel de la Pitești despre ceea ce se face în Botoșani, sau cel de la Dorohoi despre ceea ce se petrece în cutare sat din Gorjiu.

Întreb dară pe domnul Codrescu cum se face votul? Se face pe încrederea reciprocă sau orbește, și dovada despre aceasta e că nici o comună pînă astăzi n-a venit să reclame. Voiește domnul Codrescu ca dreptul de reclamațiune să fie conservat spre a lăsa posibilitate pentru Cameră și Senat să cunoască cele ce se petrec? Dară cine ne oprește să conservăm acest drept propunînd un amendament prin care să zicem : totdeauna Adunările au dreptul a cerceta plîngerile și, găsindu-le întemeiate, să oprească acele dări. Camera, Senatul și guvernul, tustrele aceste

* Citește: *Ploiești.*
** Citește: *Constituțiunei.*

puteri n-au ele dreptul de inițiativă? Iată dară că temerea domniei-sale dispare în realitate.

Dumneavoastră ziceți însă: A! cu acest mod întărîtați apetitul autorităților comunale de a crea dări.

Ei bine, să presupunem că se găsesc autorități comunale care, văzînd stabilite atîtea dări, le vor lua ca evanghelie și le vor pune pe toate. Dară dumneavoastră nu aveți oare un guvern constituțional care are supravegherea cu ocaziunea sancțiunei acelor budgete? Și acel guvern cînd va vedea dări suite peste măsură care ar avea de consecință să nu lase nici cenușa în veatra unui sătean și cu toate acestea le va sancționa, oare acel guvern n-ar fi bun de trămis la balamuc?

Domnul I. Codrescu: Se face cestiune ministerială și se trece la ordinea zilei.

Apoi atunci trebuie să presupuneți că Adunarea ar fi compusă numai de sceptici ca domnul Codrescu și, fiind astfel, atunci nu ar trebui să mai avem cea mai mică încredere în viața guvernului constituțional în această țară.

Domnilor, nu este exact că acest project a fost retras de domnul Ion Ghica. Era depus în adevăr dinainte un project, însă foarte defectuos, căci conținea dările cele mai rele, pe var, pe cărbuni etc.; dară acest project s-a retras de un alt guvern, ca să-l prezinte mai complect în urma studiilor ce făcuse. În locul aceluia s-a prezintat dară cel de față, care s-a lucrat pe oarecare baze mai solide; așa, s-a luat de normă dările actuale ale comunelor, s-au făcut anchete, cercetări etc.; prin urmare, acest project nu e rezultatul imaginațiunii ministrului, ci e rezultatul unui studiu conștiincios, ce s-a făcut în toată țara. În acest project sînt dări cari există astăzi, cu deosebire numai că unele există la Dorohoi, altele la Mehedinți, altele la Ismail, și s-au luat toate acele cum sînt astăzi, și se cere un maximum.

Domnilor, tot așa au fost votate dările comunei Bucureşti, care reprezintă o numeroasă populațiune, și dările atîtor comune rurale; noi le-am zis: ai voie să-ți impui singură taxele, dară pînă la atîta. Așa de exemplu i-am dat voie să suie darea fonciarei pînă la 4 la sută și pînă la 12 lei de veadra de rachiu. Ei bine, să vedem, sînt în ființă aceste dări? Pe veadra de rachiu n-a suit decît la 7 lei, și darea foncierei s-a redus acum la 2 la sută.

Acum să vedem cum are să meargă cu acest project? Camera zice: iată dările cari se pot preleva după învoirea dată de la Cameră, care în impunerea acestor dări nu vede nici o lovire pentru interesele generale ale statului sau în vreo lege. Și apoi, ca să se poată impune o dare, trebuie să se facă în privința aceasta atîtea formalități; bunăoară, vrînd o comună de cîmp să puie niște dări cari pot să fie bune la comunele de munte, ei bine, pentru aceasta trebuie mai întîi să se facă o publicațiune, și astfel atunci nu sînt atîtea autorități la cari să se facă contestare? Nu este comitetul permanent, nu este ministerul, Consiliul de Miniștri, Camera chiar, cînd dumneavoastră puteți să opriți?

Dară refuzînd aceasta, și primind teoria onorabilului domn Codrescu, numai pentru o răstălmăcire a dreptului constituționale, ce ați face domniile-voastre? Ați face să țineți în amorțire 4 000 de comune și să întemeiați centralizarea cea mai gravă care poate fi.

Apoi, domnilor, niște dări comunale cari nu se pot socoti și apreția de bune sau de rele decît numai de oamenii localităților de la fața locului trebuie oare să depindă de la hotărîtea majorităților variabile ale Came-

rilor? Iară la cuvîntul onorabilului domn Codrescu care zice că s-ar putea face într-un sens o cestiune ministeriale, şi eu îmi permit să zic că atunci s-ar putea face o cestiune politică în alt sens, căci s-ar putea întîmpla ca interesele oamenilor locali, cu toată dreptatea lor întemeiată pe satisfacerea intereselor locale, să fie sacrificate în Cameră şi să atîrne de soarta unei bile negre sau albe, de jocul majorităţilor, cari, precum ştim, sînt atît de nestatornice. *(Aplauze.)*

Iată rezultatul la care ar ajunge onorabilul domn Codrescu cu teoria domniei-sale centralizatrice.

Domnul I. Codrescu: Constituţionale.

Constituţiunea, domnilor, este făcută spre a da ţărei o cîtăţime mai mare de bunuri în starea ei morale şi materiale, pentru ca să mergem cu progresul înainte, iară nu ca să stăvilim progresul, ca 4 mii de comune să meargă înainte, şi să stea în amorţire cum stau astăzi prin mecanismul constituţional care s-a practicat pînă acum, şi prin urmare iată deosebirea între mine şi onorabilul domn Codrescu.

Cum, domnilor, cerem libertatea comunelor şi a judeţelor şi cel dintîi drept al autonomiei unei comune, care este dreptul de a se impune, onorabilul domn Codrescu nu voieşte să-l dea? Frumoasă descentralizare! Ei bine, atunci vă mărturisesc că în faţa unei asemenea teorii eu sînt cel mai liberal, şi domniile-voastre sînteţi autoritari.

Să mergem, domnilor, prin sate, să mergem prin oraşe, în toată ţara, să întrebăm în dreapta şi în stînga pe oricine vom întîlni: măi, de ce nu ai un pod în comună cum se cade? Măi, de ce nu ai un felenar? De ce la şcoală este geamul spart? De ce? ne va răspunde el, fiindcă nu avem venituri. Dară de ce nu aţi făcut ca să aveţi? Apoi am hotărît şi noi să luăm atîta şi atîta, însă tot aşteptăm de la Bucureşti să ne vie dezlegarea. Şi ce vine de la Bucureşti? Vine oare cestiunea studiată, cu maturitate dezbătută? Nu, nicidecum; se votează în *entracte*, şi pentru aceasta nu avem decît să spunem adevărat ceea ce se petrece, şi iată care este adevărul: cînd Camera nu are să discute o lege importantă, cînd nu are vreo cestiune ministeriale, cînd în fine i s-a urît, atunci auzi cerîndu-se a se pune la ordinea zilei taxele comunale şi nimic alt; şi se votează după cum am spus.

Acum, domnilor, eu vă declar că nu ţiu ca numaidecît dumnea-voastră să primiţi acest project de lege, poate cădea prea bine, el nu mai este al meu, ci al ministerului, prin urmare nu prin nici un amor propriu, dacă va cădea prea puţin îmi pasă, cade cum a căzut şi alte multe projecte ale ministerului, şi eu tot aşa de bine voi dormi ca pînă acuma; dară zic că prin aceasta împedicăm progresul material al 4 000 de comune din ţară; ţinem 4 000 de comune în stat* ca sub simpla zicere de respect Constituţiunii! Dară cum este oare Constituţiunea? Vorbim necontenit descentralizare şi iară descentralizare, şi, cînd se atinge cestiunea de a da adevărata libertate şi adevărata descentralizare, atunci zicem că nu facem alt nimic decît dăm mijloace ministrului de interne ca să suceascâ 4 000 de comune după placul său. Mijloace?

Ei, onorabile domn Codrescu, sînt alte mijloace la dispoziţiunea ministrului de interne, cînd voieşte să tragă comunele în partea sa; acele mijloace să le ridicăm, dacă voiţi, iară nu pe acestea; căci cu aceasta nu faceţi alt nimic decît împedicaţi comunele de a ajunge şi ele în poziţiune

* Citeşte: *loc* (?).

să-şi satisfacă trebuinţele lor, chiar acelea care le reclamă şi onorabilul domn Codrescu şi eu deopotrivă.

Nu mulţimea dărilor este nenorocirea într-o ţară ca şi într-o comună, ci reaua întrebuinţare a acelor dări; cînd pentru acele dări comuna va da o cîtăţime mai mare de beneficie contribuabililor, ei nu se vor plînge, ci din contra, vor preferi a da şi mai mult; iară cînd comuna va face o rea întrebuinţare de acele dări, cînd beneficiele ce vor trage contribuabilii vor fi minime în proporţiune cu dările, negreşit că vor fi mari nemulţumiri în contra acelor impozite.

Pentru aceste cuvinte dară socot că este bine şi în folosul ţărei să primim această lege, şi vă declar că, sprijinind această lege înaintea domniilor-voastre, dacă voi avea fericirea să vă văd că o votaţi, am convicţiunea că daţi o putere şi o impulsiune din cele mai mari dezvoltării materiale şi morale la 4 000 de comune ale ţărei şi prin aceasta dezvoltaţi ţara întreagă [4].

„Monitor", 1870, nr. 87, p. 528, col. 2—4; nr. 88, p. 532, col. 2—4.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege „pentru maximum taxelor comunale urbane din ţară" şi cel similar pentru comunele rurale. Fusese prezentat de guvernul Ion Ghica în luna iulie 1866 şi reluat de guvernul Dimitrie Ghica — Mihail Kogălniceanu, format la 16 noiembrie 1868.

[2] În comunele rurale taxele erau fixate astfel (identice cu cele din comunele urbane): zahăr — 0,25 lei ocaua; ceai — un leu ocaua; stearin — 0,18 lei ocaua; cafea — 0,50 lei ocaua; bomboane — 2 lei ocaua; rachiu — 6 lei la vadra de 30° şi 5 lei la cea de 29°; borviz — 0,10 lei la un clondir; sticla de şampanie — 2 lei.

[3] I. Codrescu amintise că proiectul a fost adus în Adunare de guvernul Ion Ghica şi respins de toate secţiunile. Adunarea, „avînd în vedere principiul constituţional", l-a respins la rîndul ei, încît guvernul îl retrăsese înainte de discutarea în plen. Despre K. observase: „Domnia-sa cu deprinderile domniei-sale eminamente espeditive, cu spiritul domniei-sale eminamente autoritar, negreşit că a trebuit să fie zelos a restrînge în mîna autorităţei centrale toată acţiunea consilielor comunale şi judeţene din ţară, dînd Ministerului de Interne facultatea esclusivă de a încuviinţa sau nu resursele comunale după cum consiliul ce le va cere va binemerita graţia guvernului centrale".

[4] La 24 martie 1870 guvernul Al. G. Golescu a demisionat; Adunarea a fost dizolvată şi proiectul avea să fie reluat în sesiunea următoare.

Alte discursuri

*Discurs cu ocazia instalării noului consiliu municipal din Bucureşti**

Domnule primar, domnilor adjutori, domnilor consilieri,

În numele legii şi al Înălţimei-Sale domnul românilor, vă instalez ca magistraţi ai oraşului Bucureşti, capitala României.

Introducîndu-vă în această casă, încredinţez patriotismului şi activităţii domniilor-voastre soarta oraşului, buna stare materială şi ocrotirea locuitorilor capitalei. Dumneavoastră, domnilor, înţelegeţi [în]semnătatea misiunii consiliului comunal al capitalei. Marea misiune a sa este de a face ca Bucureştii să se scoată din starea sa actuală spre a merita să fie capitala României. Veţi ajunge la acest scop, domnilor, cînd veţi lăsa la o parte toate scopurile politice, toate luptele de partite cari-şi au cîmpul de bătaie aiurea, iară nu aci. Aci, domnilor, nu trebuie să răsune decît vocea interesului pentru binele material al cetăţenilor de toate stările. Dumneavoastră dară aveţi a împlini o misiune mai înaltă şi mai nobilă, ace[e]a de a transforma capitala prin îmbunătăţiri şi înfrumuseţări.

Cînd zic, domnilor, capitală, nu înţeleg numai cele patru strade principali ale acestui oraş; înţeleg ca îndurarea domniilor-voastre, dacă pot zice astfel, să se întindă şi la acele suburbii ale căror locuitori pînă astăzi au plătit tot aceleaşi impozite şi nu au profitat cu nimic din dările lor. *(Aprobări din partea publicului*: Aşa e.)

Dumneavoastră, domnilor, sînteţi autonomi, deplini autonomi; însă guvernul are dreptul să zică şi el un cuvînt, mai ales în capitală, fiindcă aci nu este numai un interes local, ci este un interes general. De este capitala mulţumită, ţara întreagă este mulţumită, dacă, din contra, capitala suferă, ţara se resimte de durerile capitalii.

Vă rog dară, domnilor, ocupaţi-vă mai cu osebire de sistema dărilor, pe care, în numele guvernului, o declar rea şi vitioasă. Am zis predecesorilor domniilor-voastre că este un impozit comunal care loveşte pe cei săraci şi care este supărător şi pentru cei bogaţi, impozitul de 4 la sută care s-a aşezat într-o cifră egală cu a impozitului ce se plăteşte către stat. Acest impozit e foarte nedrept, căci e contra interesului proprietăţii imobilă din ţara noastră. Voi avea ocaziune a vă mai întreţine asupra acestei cestiuni, căci astăzi se aşteaptă de toţi coborîrea acestui impozit.

Stabilitatea în funcţiuni, domnilor, este o necesitate recunoscută. Cînd un funcţionar este sigur de poziţiunea sa, acela rămîne devotat tot-

* 21 mai 1869.

deauna serviciului public. Vă rog dară ca, în numirile de posturi ce veţi face, să nu vă povăţuiţi deloc de pasiuni politice. Nu vă uitaţi la trecutul; căutaţi numai dacă funcţionarul este apt şi dacă îşi îndeplineşte cu credinţă datoriile postului său. Cînd veţi garanta funcţionarilor stabilitatea, fiţi încredinţaţi că mulţi din înşii aceia cari au servit în trecut de instrumente pasiunilor politice vor veni cu toată inima în ajutorul domniilor-voastre.

Înălţimea sa v-a zis, domnilor, că aveţi a funcţiona 4 ani. Vă urez ca acest cuvînt să fie de bun augur; vă urez mai mult, ca, după 4 ani, cînd dumneavoastră vă veţi prezinta din nou înaintea alegătorilor, programa domniei-voastre, în loc de o coală de hîrtie, să fie îmbunătăţirile materiale pe cari le veţi face şi de cari oraşul Bucureşti este astăzi lipsit: adică strade bine pavate, iluminare bună, apă bună etc., ca astfel fiecare să vă binecuvînteze.

Nu popularitatea trecătoare, domnilor, ci respectul datoriei şi interesele oraşului să vă povăţuiască totdeauna în lucrările domniilor-voastre.

Sfîrşind, mă adresez la dumneavoastră, domnilor cetăţeni, şi vă rog, în interesul domniilor-voastre, de a respecta autoritatea care este în capul oraşului. A respecta şi a iubi pe consiliul comunal este a vă respecta şi iubi pe dumneavoastră înşivă. Respectul ce se dă unei autorităţi onorează pe cei ce-l dă.

Cît despre mine, pe cît timp voi avea onoarea de a fi ministru, vă pot promite să contaţi pe tot concursul meu şi pe tot respectul ce am pentru drepturile şi imunităţile consiliului comunal.

Să trăiască România!

Să trăiască Carol I!

„Monitor", 1869, nr. 1 12 p. 565, col. 3—4.

Regeste

Sesiunea 1868 — 1869

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 * Respinge acuzele deputatului de Vaslui, P. Carp, că ar plănui o lovitură de stat. Aminteşte cu sarcasm că în fruntea ministerului e D. Ghica, „acela care a răsturnat opera lui Kogălniceanu". Şedinţa din 19 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 262, p. 1 286, col. 4—5.

2 * Explicaţii, în calitate de ministru de interne, asupra alegerilor organizate de cabinetul precedent. Replică lui D. Lupaşcu, care sesizase incidente electorale la Bacău. Şedinţa din 20 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 264, p. 1 294, col. 2—3.

3 În calitate de ministru de interne cere Camerei să urgenteze luarea în dezbatere a convenţiei poştale şi a celei telegrafice încheiate cu Austria şi cu Confederaţia Germaniei de Nord: „Sîntem, domnilor, la porţile Anului nou şi negreşit că corespundem unei legitime nerăbdări a Adunării şi a ţării întregi rugîndu-vă să ne puneţi cu o oră mai înainte în poziţiune de a putea aplica acele convenţiuni de la 1 ianuarie, adică de a desfiinţa poşta străină.

Nerăbdarea este şi din partea guvernelor care au încheiat acele convenţiuni, căci în toate zilele primim note prin care ne întreabă dacă ele s-a ratificat de Adunări. Vă rog dară, cu tot dinadinsul, să binevoiţi la cea dintîi şedinţă viitoare să hotăriţi a se discuta şi vota acele convenţiuni, pentru ca să avem timpul material a le supune şi Senatului, spre a lua şi d-acolo hotărîrea, căci altfel nu putem face nici regulamentele de aplicare, cari trebuie să fie făcute din vreme, nu putem lua nici o măsură, pe cîtă vreme nu vor fi votate, şi nici acele puteri nu pot lua asemenea măsuri pînă ce noi nu le vom spune cuvîntul că aceste convenţiuni s-au ratificat de Camere". Şedinţa din 25 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 268, p. 1 312, col. 1.

4 * Precizări pe marginea proiectului de lege privind alimentarea comitetului de lichidare a datoriilor rurale provenite din aplicarea legii rurale din 1864. Sumele provenite din vînzarea meiului şi porumbului aflat în magaziile de rezervă urmau să fie vărsate acestui comitet. Şedinţa din 25 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 268, p. 1 312, col. 2—3.

5 Revine asupra urgenţei luării în discuţie a convenţiilor poştale şi telegrafice deoarece la 11 decembrie încep la Budapesta conferinţele pentru aprobarea regulamentelor poştale şi telegrafice. Şedinţa din 27 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 271, p. 1 321, col. 3.

6 Asupra textului convenţiilor poştale cu Austria şi Confederaţia Germaniei de Nord declară că „guvernul actual va stărui ca titlul României să fie recunoscut de toate puterile". Şedinţa din 27 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 271, p. 1 371, col. 5.

7 Respinge în numele guvernului acuza lui I. Negură că „apropierea de tron a partidei care aci se numeşte a roşilor n-a fost pentru prosperitatea tronului; aş putea zice că a căutat să-l surpe şi chiar l-a surpat moralmente". Şedinţa din 28 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 273, p. 1 333, col. 1.

8 * Discurs asupra politicii externe a României. Cu ocazia răspunsului la mesaj. Şedinţa din 29 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 274, p. 1 343; se publică după broşura *Discursurile dd. Ioan Brătianu şi Michail Kogălniceanu în discutarea proiectului de adresă spre răspuns la mesajul tronului*, Bucureşti, 1868, p. 65—75 (şi versiune franceză).

9 La o întrebare a deputatului A. Gheorghiu arată că e de opinia acestuia în privinţa amplasării gării din Iaşi în dreptul caselor lui Mihail Sturdza. Rămîne însă ca tehnicienii companiei constructoare a căii ferate să mai studieze problema, deoarece locul este adesea inundat prin revărsările Bahluiului. Şedinţa din 30 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 275, p. 1 344, col. 2.

10 Răspunde unei interpelări făcute de deputatul Bîrladului, G. Gâlcă, în legătură cu incorecta administrare a spitalului din localitate de către Epitropia Sf. Spiridon. Explică împreju-

rarea că guvernul are numai un drept „de priveghere" atît asupra Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, cît și asupra Eforiei spitalelor din București; apoi „casa Sfîntului Spiridon are prea multe sarcine și veniturile nu corespund cu cerințele ce i se fac". E nemulțumit că Gâlcă „descuviințează" toată opera Epitropiei: „Domnilor, permiteți-mi, vă rog, ca pe lîngă datoria de ministru să vorbească aici și românul de peste Milcov. Peste Milcov, domnilor, această instituție, pretutindeni, obștește se personifică în însăși sf. Spiridon și nu se poate zice că această instituțiune nu face bine și nu face întru cît poate; se crede încă că face mai mult decît poate, pentru că toți cred că sfîntul Spiridon face minuni ... Dară fie sigur domnia-sa că și eu, tocmai pentru că mă interesez foarte mult la prosperitatea așezămintelor în genere din toată România și apoi că originea mea este de peste Milcov, mai cu deosebire pentru acele așezăminte pe care din copilăria mea m-am deprins a le iubi și a le venera, fie sigur, zic, domnia-sa că se va face tot ce va fi cu putință din partea mea". Ședința din 30 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 275, p. 1 344, col. 3.

11 Răspunde unei interpelări a deputatului A. Gheorghiu, care semnala „atrocități" ale jandarmilor împotriva populației la Băiceni (Roman) cu ocazia strîngerii impozitelor. Își exprimă îndoiala că s-a folosit „asprimea" în această operație, căci din cele 70 de milioane ce trebuiau adunate abia au intrat în casa statului pînă la 1 noiembrie 40 de milioane. Cît priveste „purtarea cea adevărat brutală a comandantului de la Vaslui", se dăduseră ordine de urmărire a acestuia încă de predecesorul său, prin instituirea unei comisii mixte „care să cerceteze și să descopere toate împrejurările". Ședința din 30 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 275, p. 1 345, col. 3.

12 * Precizează, la o interpelare a lui C. Cantacuzino, spiritul legii de secularizare a averilor mănăstirești. Ședința din 30 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 275, p. 1 345, col. 3.

13 Răspunde tăios la o încercare de interpelare făcută de I. Florescu în legătură cu vina pe care I.C. Brătianu încercase s-o treacă asupra domnitorului pentru deficiențele administrației trecute. Îi reproșează nerăbdarea, deoarece răspunsul la mesaj nu s-a tipărit. I. Florescu intervenise doar după ce auzise „comunicarea făcută de la tribună". Ședința din 2 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 353, col. 2.

14 Cere Camerei „să binevoiască a stărui la comisiunea financiară" pentru urgentarea prezentării raportului asupra tarifelor și tuturor proiectelor de legi referitoare la poște. Ședința din 2 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 353, col. 2.

15 * Replică unei interpelări a deputatului D. Lupașcu, care semnala niște abuzuri în sfera de acțiune a Ministerului de Interne. Ședința din 2 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 353, col. 5.

16 Precizează înțelesul unei circulare a ministrului lucrărilor publice care invita comisiile județene a folosi cele șase zile de lucru la șosele, datorate de locuitori, pentru construcția cu prioritate a drumurilor județene: „Vă mai spun că acolo unde consiliile au fost compuse de oameni inteligenți nu s-a călcat legea și permiteți-mi a pune în joc persoana domnului Castroianu și a mea. Noi, ca membri ai consiliului județean de Fălciu, primind circulara domnului ministru, nu am privit-o decît ca o invitațiune și am rămas cu legea; să fie bine încredințat domnul Voinov că dacă s-a făcut undeva toate acele șase zile pentru căile județene, iară nu și comunali, aceasta a fost din cauza oamenilor cari compuneau consiliile". Ședința din 2 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 354, col. 1.

17 Asigură că s-au luat toate măsurile ca Imprimeria statului să tipărească la vreme bugetele. Invită dar stăruitor Adunarea a intra în dezbaterea lor: „Vă rog foarte mult să cercetați projectele pentru taxele telegrafo-postale, pentru care v-am mai făcut cerere, căci ne trebuie neapărat ca să le trămitem la conferința de la Pesta, fiindcă altminterea am avea o mare greutate ca să le punem peste 15 zile în aplicare". Primul ministru i-a precizat că articolele convenției erau defectuoase și trebuiau discutate din nou de Cameră. Bugetele în schimb puteau fi discutate, la care K. a replicat: „Onorabilul nostru președinte a spus cea mai mare parte din ceea ce era să spun eu, că toamna tipografiele sînt foarte ocupate. Cît pentru Imprimeria statului, pe lîngă aceasta, trebuie să mai țineți seama și de împrejurarea mutării. Cu toate acestea, s-au luat, domnilor, toate măsurile și vă asigur că nu veți sfîrși cu votarea bugetului veniturilor și veți avea și pe cele[l]alte. Vă rog, dară, să binevoiți a începe mîine cu bugetul veniturilor. Afară de aceasta bugetele au fost supuse cercetării unei comisiuni care, împreună cu guvernul, a făcut toate reducțiunile cuviincioase; și apoi și Camera și ministerul în cursul discuțiunii au facultatea de a propune modificări în plus sau în minus". Ședința din 3 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 354, col. 2, 3.

18 Precizări pe marginea proiectului de lege prezentat de guvern pentru modificarea articolului 24 din legea „erarhiei militare" (votată la 24 martie 1862). Se preconiza ca românii care au funcționat în armate străine — italiană, greacă, saxonă, prusiană, austriacă — să beneficieze

în țară de gradele dobîndite. P. Carp considera că se barează așa calea promovării ofițerilor din armata română. K. a replicat că e vorba de o îmbunătățire a armatei prin utilizarea ofițerilor care au dobîndit cunoștințe militare solide în străinătate. De prevederile acestei legi beneficiază doar ofițerii care au intrat în armate străine cu autorizația guvernului român. Amintește de maiorul Cuciureanu din armata austriacă și de un Sturdza din Bîrlad înrolat în armata Saxoniei. Ședința din 3 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 276, p. 1 354, col. 5; p. 1 355, col. 3.

19 Răspunde generalului Ch. Tell, care interpelase guvernul asupra ignorării prevederilor constituționale în împrejurarea cînd s-a votat o pensie unei persoane numai de către Adunare, fără a trece prin Senat. K. arată că a fost vorba de „o scăpare din vedere" Cu referire la pensia viageră a părinților lui Dionisie Pop Marțian. Ședința din 9 decembrie 1868, „Monitor", 1868, nr. 285, p. 1 406, col. 4.

20 * Asupra modalităților de întocmire a listelor electorale. Pe marginea unei interpelări a lui G. Costaforu. Ședința din 9 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1868, nr. 286, p. 1 411, col. 4—5; p. 1 412, col. 1.

21 * La proiectul de lege privind poliția rurală. Ședința din 9 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1868, nr. 286, p. 1 412, col. 5; nr. 287, p. 1 417, col. 5; p. 1 418, col. 1—5.

22 Pe marginea proiectului de lege pentru poliția rurală cere ca pentru vitele de pripas să se plătească o amendă de 50 de bani, ceea ce reprezintă jumătate din ziua de muncă a unui țăran. Ședința din 9 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1868, nr. 288, p. 1 424, col. 3, 4, 5.

23 Precizează că în înțelesul legilor în vigoare comuna are personalitate juridică; nu e vorba de fostul sat de clăcași pendinte de boier. În replică cu C. Vlădoianu. Ședința din 10 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1868, nr. 289, p. 1 428, col. 4.

24 * Intervenții pe marginea proiectului de lege al poliției rurale. Asupra sistemului de alarmă și a măsurilor punitive în caz de epizootie. Ședința din 10 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 1, p. 1, col. 5 — p. 2, col. 2; nr. 2, p. 8, col. 3 — 4; nr. 3, p. 14, col. 1.

25 * Discurs asupra organizării și administrării armatei. În replică cu generalul I. Em. Florescu. Ședința din 14 decembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 292, p. 1 448, col. 2—5.

26 * Răspunde unei interpelări a lui I. Manu în legătură cu scoaterea la licitație a pădurii Morunglavu (Romanați) a Eforiei spitalelor. Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 80, col. 1—2.

27 * Replică la interpelarea lui N. Rosetti privind contractul dintre municipalitatea Bucureștilor și un oarecare Amărăscu pentru închirierea unor prăvălii. Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 80, col. 3.

28 * Sprijină călduros proiectul de lege pentru acordarea unei recompense naționale de 2 000 de lei pe lună lui Vasile Sturdza. Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 81, col. 1.

29 Își exprimă via mulțumire pentru votarea de către Senat a proiectului de lege privind acordarea unei recompense anuale de 7 200 de lei actorului Matei Millo: „Vă mulțumesc, domnilor, pentru votul care l-ați dat în numele românilor tutulor, vă mulțumesc îndeosebi în numele moldovenilor și în momentul acesta firul electric este însărcinat a transmite votul dumneavoastră în toate părțile Moldovei. Fiți siguri, domnilor, că niciodată numele dumneavoastră și importanța Senatului nu va fi ricată [sic!] și mai binecuvîntată în Moldova decît astăzi". G. Costaforu a exprimat, în numele Senatului, mulțumiri lui K., care, bolnav, a ținut totuși să fie prezent la votarea acestei legi. K. a replicat: „Vă mulțumesc, domnilor; n-am făcut alta nimic decît să-mi fac datoria către dumneavoastră mai întîi, pe care nu aș fi voit să vă văd induși în eroare, și apoi către un bărbat pe care din juneță m-am deprins a-l iubi". Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 81, col. 3.

30 * Scurtă intervenție la proiectul de lege pentru acordarea indigenatului doctorului Teofil Glück. Ședința din 20 decembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 81, col.4.

31 * Răspunde unei interpelări a lui G. Brătianu în legătură cu o circulară ce a trimis prefecților și în care recomandă ca aceștia „să se arate cît se va putea mai dezinteresați la luptele de partide". Ședința din 24 decembrie 1868. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 83, col. 1—3.

32 Explicații date lui C. Cantacuzino, care făcuse o interpelare în legătură cu funcționarea defectuoasă a consiliului județean Prahova. Consiliul s-a constituit și după șapte zile și-a dat un vot de blam, considerînd că a funcționat ilegal. K. arată: „Recunosc și eu întocmai ca onorabilul domn Cantacuzino că lucrările consiliului județean din Prahova nu sînt prea ortodoxe. Se vede că vîntul de peste Carpați a înrîurit asupra lucrărilor acelui consiliu, căci în adevăr consiliul nu era competent ca însuși el să se declare legal constituit și apoi iară el să se declare ca ilegal întrunit". Făgăduiește a se ocupa de acest caz și, la nevoie, să uzeze de dreptul ce are ca ministru de interne — drept de care înțelege să uzeze cît mai rar cu putință — și să dizolve acel consiliu. Ședința din 24 decembrie 1868. „Monitor", 1869, nr. 13, p. 83, col. 4.

33 * Se pronunță pentru întreținerea grădinilor publice din București și Iași din fondurile statului. Ședința din 30 decembrie 1868. „Monitor", 1869, Supliment, p. IX, col. 2—3.

34* Sprijină propunerea făcută de mai mulți deputați de a se aloca din bugetul anului 1869 suma de 1 milion lei vechi pentru înființarea unei case de credit la Iași. Ședința din 30 decembrie 1868. „Monitor", 1869, Supliment, p. X, col. 3—4.

35 Răspunde la observările lui N. Fleva că procesele-verbale ale ședințelor Adunării se tipăresc defectuos în „Monitor". Arată că Tipografia statului s-a mutat parțial la Șerban Vodă, unde însă clădirile nu sînt gata. De aceea jumătate din mașini lucrează acolo și jumătate pe podul Mogoșoaii, în vechiul local. Ședința din 31 decembrie 1868. „Monitor", 1869, Supliment, p. XII, col. 3.

36 * Explicații la o interpelare a deputatului G. Caruzi. Acesta semnalase malversațiunile unui subprefect în plasa Milet (Botoșani) și nereguli în administrația consiliului județean. Ședința din 31 decembrie 1868. „Monitor", 1869, Supliment, p. XII, col. 4—5.

37 Răspunde „rugăciunii" lui D. Brăescu în legătură cu slaba dotare a gărzii civice din Galați, în ciuda subvențiilor mari ce i s-au acordat. Precizează că armamentul urmează să fie modernizat și cel dezafectat de la armată va fi dat gărzii civice. Cifra acordată pentru gardiștii gălățeni — 5 000 de galbeni — i se pare exagerată și promite „a-i pune o margine". Ședința din 31 decembrie 1868. „Monitor", 1869, Supliment, p. XII, col. 5.

38 * Invită Adunarea să fie moderată în ceea ce privește suplimentarea cheltuielilor Ministerului Lucrărilor Publice. Ședința din 2 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XV, col. 3—4; p. XVI, col. 1—2.

39 * Pledează pentru acordarea unui credit suplimentar de 358 878 de franci spre a se achita concesionarilor drumului de fier din Moldova anuitățile pe trei luni la cei 174 km de linii aflate în construcție. Ședința din 2 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XVI, col. 3 — 4.

40 * Se pronunță pentru desființarea celor „două umbre de județe" care sînt Bolgrad și Cahul. În replică cu A. Zeuceanu, L. Eraclide, G. Brătianu și N. Voinov. Ședința din 3 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XVII, col. 5; p. XVIII, col. 1—5.

41 În legătură cu interpelarea ce i-a adresat G. Brătianu asupra înțelesului „ce comitetele permanente și consiliele de districte au dat legii prestațiunii în natură cînd ele oblig pe contribuabili[i] care au optat pentru lucrul în natură a plăti zilele în bani", precizează că nu este de competența sa, ci a ministrului lucrărilor publice. Ședința din 3 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XVIII, col. 5.

42 * Răspuns la interpelarea lui D. Lupașcu privind exceptarea evreilor de la serviciul militar. Ședința din 3 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XIX, col. 1—3.

43 Protestează împotriva practicii introduse în Adunare de a se discuta simbăta petițiile pentru pensii și naturalizări, „cînd au fost cestiuni mari la ordinea zilei". Ședința din 4 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XIX, col. 4.

44 Își exprimă satisfacția pentru promptitudinea cu care secțiunile Adunării au luat în dezbatere propunerea lui A. Zeuceanu privind unificarea unor județe din Basarabia. Ședința din 4 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XIX, col. 5.

45 * Intervenții la discutarea bugetului Ministerului de Interne, al cărui titular era. Ședința din 4 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XX, col. 1,2—3,5; p. XXI, col. 2—5; p. XXII, col. 1—5; p. XXIII, col. 1—3.

46 * Scurtă intervenție în favoarea soluționării unei petiții prezentate de I. Heliade Rădulescu prin care cerea acordarea unei despăgubiri pentru pagubele suferite în 1848. Ședința din 8 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXIV, col. 3—5.

47 Protestează la insinuarea lui G. Brătianu că ar fi recomandat că „primarii trebuie să fie aleși de prefecți": „Protestez, domnule președinte, și vă rog să faceți ca să nu mi se atribuie cuvinte pe care nu le-am zis". Ședința din 8 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXV, col. 1.

48 * Cuvînt în apărarea prefecților, pentru o descentralizare administrativă eficientă. Ședința din 8 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXV, col. 2—3; p. XXVI, col. 1—3, 4; p. XXVII, col. 1, 2—3.

49 * Replică mușcătoare lui A.I. Gheorghiu, care îi reproșase că se erijează în „acuzatore de comploturi". Ședința din 8 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXVII, col. 1.

50 Declară că nu vede oportunitatea tipăririi raportului comisiei parlamentare cu privire la proiectul de lege pentru desființarea județelor Bolgrad și Cahul. Ședința din 9 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXVII, col. 4; p. XXVIII, col. 1.

51 * Răspunde lui G. Brătianu asupra cauzelor întîrzierii răspunsului la unele interpelări. Ședința din 9 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXVIII, col. 1—2.

52 * Asupra alegerii consiliilor județene. Răspuns la interpelarea lui P. Carp. Ședința din 9 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXVIII, col. 3—4, 5.

53 Răspunde generalului I. M. Florescu, care îl interpelase în legătură cu Cechinscki, comandantul gărzii orășenești din Craiova, presupus a fi cetățean străin. Arată că a fost austriac, a obținut naturalizarea mică (a făcut cerere Adunării și pentru cea mare), e căsătorit cu o pămînteancă și n-a comandat garda din Craiova decît atunci cînd titularul era în vacanță. Precizează apoi că în conformitate cu legea gărzii orășenești pot face parte din ea și străini. Ședința din 9 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXVIII, col. 5—p. XXIX, col. 1.

54 * Discurs în apărarea salarizării personalului telegrafo-poștal la nivelul anului 1866. Ședința din 9 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXIX, col. 3—5.

55 Avertizează Adunarea că, dacă deptuatul Al. Gheorghiu nu-și dezvoltă interpelarea pe care o anunțase în legătură cu subscrierea pentru arme, el nu va fi în măsură a răspunde trei patru zile deoarece „aceeași interpelațiune stereotipată" îi adresase în Senat și Nicolae Ionescu. Ședința din 13 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXXVIII, col. 2.

56 * Cuvînt pe marginea bugetului Ministerului Instrucțiunii Publice. Subvenția de 6 000 de lei pentru școlile catolice și luterane. Ședința din 13 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXXIX, col. 1—2.

57 Sprijină opinia lui C.A. Rosetti de a se acorda ajutoare bănești unor societăți culturale române din Transilvania: „Noi sîntem pentru încuragiarea instrucțiunii pretutindeni, în tot și oriunde; prin urmare, vom fi mai ales pentru a se da acești bani". Ședința din 13 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXXIX, col. 3.

58 * Ridică obiecții în legătură cu propunerea pentru acordarea unor stipendii de cîte 5 000 de lei anual școlilor române din Făgăraș și Hațeg. Ședința din 13 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, Supliment, p. XXXIX, col. 4.

59 * Dialog cu Nicolae Ionescu, care îl interpelase asupra contribuției sale la ameliorarea situației Iașilor. Ședința din 14 ianuarie 1869. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 27, p. 182, col. 4—5; p. 183, col. 1; nr. 28, p. 185, col. 3—4; p. 186, col. 1—2, 3; nr. 29, p. 190, col. 2.

60 * Răspuns la interpelările lui Nicolae Ionescu privind subscripțiile pentru procurarea de arme și incidentele electorale de la Huși. Ședința din 14 ianuarie 1869. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 30, p. 197, col. 5 — p. 198, col. 1—5.

61 * Cuvînt asupra programului ministerului din care face parte. Țelul final este ca „România să fie cît se poate o țară de un interes european". Ședința din 18 ianuarie 1869. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 34, p. 223, col. 3—5; p. 224, col. 1—2.

62 * Intervenții la proiectul de lege care modifica articolul 24 din legea pentru înaintarea în rangurile militare din 28 martie 1862. Ședința din 18 ianuarie 1869. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 35, p. 232, col. 4—5; p. 233, col. 1.

63 * Pledoarie pentru incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcția de profesor universitar. Ședința din 22 ianuarie 1868. „Monitor", 1869, nr. 21, p. 146, col. 3—5; p. 147, col. 1—2; ședința din 23 ianuarie 1869, nr. 22, p. 151, col. 2—4; ședința din 24 ianuarie 1869, p. 153, col. 3—4; p. 154, col. 1—2.

64 Prezintă în Adunare bugetele Eforiei civile din București și Iași: „Domnilor, pentru întîia dată acum ni se înfățișează aceste bugete, pentru întîia dată acum aveți să fiți puși în pozițiune de a cunoaște resursele, mijloacele și cheltuielile acestor case. Vă rog dară să binevoiți a face ca comisiunea bugetară să se ocupe cît mai curînd de aceste bugete, fiindcă, mai întîrziindu-se cu votarea acestor bugete, nici eforia din București, nici epitropia din Iași nu ar putea merge înainte, mai ales în privința îmbunătățirilor materiale care se proiectează prin acele bugete". Ședința din 22 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 22, p. 151, col. 5.

65 * Asupra împrejurărilor alegerii lui Petre Grădișteanu la colegiul IV Suceava și a lui C. Bosianu la colegiul I Huși. Răspuns lui A. I. Gheorghiu. Ședința din 23 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 21, p. 147, col. 5 — p. 148, col. 1.

66 * Discurs privitor la misiunea guvernului din care face parte—guvern care se străduiește „a stinge discordia din întru". Despre șicanarea la care este supus. Ședința din 24 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 23, p. 159, col. 1—3.

67 Scurtă intervenție despre rolul primarilor în administrația rurală: „Funcțiunea aceasta trebuie să fie încredințată în mîini inteligente, pentru că primarii sînt cîrmuitorii intereselor locali și ale sătenilor și ale proprietarilor ... primarii sînt și agenții puterii executive ... Apoi mai este încă ceva, [că] a mai venit o lege care a mai modificat condițiunea primarilor rurali, căci i-a făcut și perceptori, strîngători ai contribuțiunilor ... Prefecții să facă să înțeleagă, să vorbească cu populațiunea și cînd va fi la alegere să vie să zică: oameni buni, căutați să alegeți oameni cărora le-ați putea încredința cheia casei, femeia, copiii și averea voastră". Ședința din 25 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 26, p. 177, col. 4.

68 * Răspunde interpelărilor lui Pană Buescu și ale altora în legătură cu reprimirea în armată a generalului Macedonski, deși demisionase. Ședința din 27 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 30, p. 199, col. 3—4, 5; p. 200, col. 1, 3—5; nr. 34, p. 226, col. 1.

69 * Discurs despre opoziția dintre „maiști" și „februariști". Prilejuit de reintegrarea generalului Macedonski în armată. Ședința din 28 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 35, p. 233, col. 5 — p. 234, col. 1—5; nr. 36, p. 239, col. 5—p. 240, col. 1—2.

70 La refuzul Camerei de a numi o comisie care să lucreze pe lîngă cea existentă pentru vînzarea bunurilor statului insistă: „Pentru păstrarea prerogativelor regimului constituțional, pentru ca țara să aibă socotele, trebuie să împuterniciți pe delegații dumneavoastră a lua socotele ... Voiți să se vîndă domeniile statului, fără participarea delegaților Adunării? Noi vă dăm o întindere de drepturi, sînteți liberi s-o primiți sau nu". Ședința din 29 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 38, p. 252, col. 3.

71 Cere Camerei ca în sesiunea următoare să pună la vot bugetul Eforiei spitalelor civile din București și Iași. Ședința din 29 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 40, p. 264, col. 1.

După dizolvarea Adunării și efectuarea de noi alegeri

72 Sprijină alegerea lui Iorgu Livezeanu ca deputat al colegiului II Bacău. Fusese contestat sub pretext că era șeful biroului statistic județean, prin urmare agent al puterii executive. K. precizează că nu toți funcționarii județeni pot fi asimilați reprezentanților puterii executive: „Eu, domnilor, pe primar nu l-aș primi deputat, cel puțin în jurisdicțiunea în care își exercită funcțiunea; dară secretarul, ce putere are el? Se zice că acesta are și sarcina de șef al biroului statistic. Domnilor, această sarcină s-a trecut biroului județean, cum s-a trecut și altele, precum s-au trecut închisorile, cazărmile, și școalele; și dacă mergem așa departe, apoi avem agenți plătiți pe judecători ... vin numai să apăr o cestiune de principiu. Să nu confundăm pe acești funcționari județeni cu acei ai puterii executive. Mai înainte de toate, domnilor, în afaceri de alegeri Adunarea este suverană și poate hotărî cum va voi; eu, pentru mine, nu cred că pe secretarul consiliului județean putem să-l privim ca funcționar administrativ; căci atunci ar trebui să începem mai întîi cu domnii primari, cari joacă un rol foarte mare și puternic în alegeri și cari de multe ori profită de poziținea lor de a-și pune candidatura și întrebuințează mijloacele cari le dă legea spre a izbuti în alegeri". Ședința din 5 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 11.

73 Pe marginea unei petiții care conținea expresii injurioase și care relata nereguli făcute cu ocazia alegerilor dih județul Muscel. Arată că „nu poate fi cenzură în petițiuni ... guvernul stăruiește să se citească toată petițiunea". Ședința din 5 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 16, col. 2.

74 Răspunde lui A. C. Golescu asupra felului cum s-au desfășurat alegerile în Muscel și la București. Susține că după toate recomandările prefectul de Muscel, Iancu Rudeanu, e un om onorabil. Cît privește prezența jandarmilor la alegeri, ea s-a vădit totdeauna utilă spre a evita încăierările. Amintește că și sub guvernele trecute s-au produs reprobabile incidente în timpul alegerilor și încheie cu sarcasm: „Nu eu am introdus seria bătăilor în alegerile din București. La aceste vorbe de sistem etc. voi răspunde că, dacă este sistem, dumneavoastră l-ați împatronat și acest sistem trebuie să-l părăsim, să-l lepădăm și să-l condamnăm cu toții. Eu îns[u]mi am fost victima acelui sistem și prin urmare nu-l voi patrona". Ședința din 5 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 18, col. 1.

75 * Intervenție asupra desfășurării alegerilor la București. Pe marginea unui protest, depus de A.C. Golescu. Ședința din 5 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 23, col. 2 — p. 26, col. 1.

76 Respinge acuzele formulate de Simion Mihalescu de a fi telegrafiat prefecților, în calitate de ministru de interne, că sînt „candidați ... toți aceia care nu sînt opozanții guvernului". „Am păstrat pentru istorie toată corespondența și oficială și oficioasă, și publică și secretă, care corespondență are să se dea în mîna domnului ca folositoare pentru istoria contemporană. Vă declar, domnilor, că n-am zis așa și depeșa aceea este circulara adresată la toate 33 de prefecturi și în [sic!] funcțiunile telegrafiste n-am destituit doi telegrafiști. Eu păstrez originalul și mă îndatorez mîine să-l aduc și să vi-l citesc și cred că domnul Mihalescu singur va vedea că s-a înșelat". Ședința din 6 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 36, col. 2.

77 * Din nou despre desfășurarea alegerilor. Pe marginea interpelării deputatului S. Mihalescu. Ședința din 6 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 38.

78 Pe marginea validării mandatului de deputat al lui Petrache Manu, membru al Curții de casație. În opoziție cu Manolache Costache Iepureanu, cere rezolvarea operativă a cazului; prin participarea la lucrările Adunării Petrache Manu a încetat din oficiu de a mai face parte din Curtea de casație: „Domnia-sa a fost bun, a primit mandatul, a mulțumit alegătorilor săi și a venit cu cheltuiala țării în calitate de deputat; domnia-sa a luat parte aici, domnia-sa se privește dară ca deputat și de aceea onorabilul domn Petrache Manu nu mai poate revendica beneficiul de a se privi ca membru al Curții de casațiune. Cunosc lealitatea caracterului său și, oricare ar fi drepturile sale, domnia-sa nu mai poate fi membru al Curții de casațiune, domnia-sa a făcut act de deputat". Ședința din 6 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 41, col. 2 — p. 42, col. 1.

79 * Intervenții pe marginea desfășurării alegerilor din Mehedinți. Replică lui G. Sefendache. Ședințele din 6 și 7 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 44, col. 1 — p. 45, col. 1; p. 49, col. 1 — p. 50, col. 2.

80 * Asupra alegerilor din Tutova. Ședința din 7 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 53, col. 2 — p. 54, col. 2; p. 58, col. 2 — p. 59, col. 1.

81 Cere Adunării să prezinte adresa de răspuns la mesaj domnitorului în ziua de 10 mai. Ședința din 7 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 60.

82 * Intervenție asupra desfășurării alegerilor în județul Prahova. Ședința din 7 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 63, col. 1 — p. 64, col. 1.

83 Se alătură celor care i-au cerut lui Costache Negri să revină asupra hotărîrii de a-și depune mandatul de deputat. Ședința din 12 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 72, col. 1.

84 Comunică Adunării proiectul de lege pentru deschiderea unui credit extraordinar în vederea reparării mănăstirilor și bisericilor întreținute de stat. Arată că „monastirile vechi, acele sacre monumente istorice și religioase, s-au ruinat și ne temem ca nu cumva și în anul acesta în lipsă de reparațiune să se ruineze mai rău". Ședința din 12 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 72, col. 2.

85 Comunică Adunării proiectul de lege pentru executarea în regie a restaurării mănăstirii Neamț. Arată că această formă are avantajul, spre deosebire de licitație, de a-i interesa pe monahi și a utiliza materialele existente în cuprinsul moșiilor mănăstirii. Ședința din 12 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 72, col. 2.

86 Cere Adunării să ia în dezbatere de urgență proiectul de lege privind votarea unui credit suplimentar de 17 205 lei pentru terminarea lucrărilor de la penitenciarul Văcărești. Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 1.

87 Comunică Adunării proiectul de lege referitor la modificarea unor articole din legea comunală. Cere luarea în discuție grabnică, deoarece, dacă primarii comunelor rurale vor fi lăsați și pe viitor în aceeași situație, nu vor mai putea fi socotiți „o autoritate" în comunele lor. Ședința din 13 mai 1869. .„Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 1—2.

88 * Prezintă Adunării expunerea de motive la proiectul de lege privind modificarea unor articole din legea consiliilor județene. Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei". 1868/1869, p. 75, col. 2 — p. 76, col. 2.

89 Cere Adunării să ia de urgență în dezbatere proiectele de legi privind dările comunale. Arată că „de doi ani de zile comunele stau în imobilitate, fiindcă nu pot percepe dările care le-au votat, nu pot pînă cînd nu vor fi încuviințate aceste dări de către puterile legiuitoare". Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 81.

90 În legătură cu divagațiile lui G. Sefendache, care invocînd „o cestiune personală" începuse să peroreze încîlcit asupra unor principii politice, îi cere să lase Adunarea să-și desfășoare lucrările. Sefendache declarase ritos că nu face parte dintre persoanele care se află în relații cu K. Acesta i-a replicat tăios: „Rog pe domnul Sefendache să creadă că eu sînt în relațiuni cu persoane foarte onorabile și dacă nu sînt în relațiuni cu unele persoane este tocmai din contra, fiindcă nu sînt astfel". Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 82, 83.

91 * Discurs pe marginea proiectului de lege pentru deschiderea unor credite extraordinare ministrului de interne necesare serviciului telegrafic și achiziționării de diligențe. Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 85, col. 1 — p. 86, col. 1; p. 87, col. 1—2.

92 * Precizări în legătură cu desfășurarea alegerilor municipale la București. Răspunde unei interpelări a lui S. Mihalescu. Ședința din 17 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869 p. 93, col. 2 — p. 95, col. 1; p. 96, col. 2 — p. 97, col. 2.

93 * Intervenție pe marginea proiectului de răspuns la mesajul tronului. Ședința din 19 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 121, col. 2 — p. 122, col. 2.

94 * Asupra demisiei maiorului N.C. Dabija, directorul stabilimentului de artilerie. Ședința din 20 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 131, col. 1; p. 134—135, 136.

95 * Amintește Adunării ordinea urgenței în luarea în dezbatere a unor proiecte de lege Ședința din 20 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 136, col. 2 — p. 137, col. 1

96 * Discurs în problema izraeliților. Ședința din 22 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 139—140, col. 2; p. 141, 142.

97 * Discurs în problema concesiunii căii ferate din Moldova. Ședința din 22 mai 1869 „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 155, col. 1— p. 157, col. 1.

98 Răspunde unei interpelări a generalului Chr. Tell privind cărăturile de lemne la care au fost obligați locuitorii satului Ionășești (Botoșani) în mod abuziv pentru administrație. Arată că faptele au fost reclamate sub ministerul precedent, iar comisia senatorială care a anchetat a constatat netemeinicia sesizării. Ședința din 22 mai 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 116, col. 2 — p. 117, col. 1.

99 * Răspunde unei interpelări a lui I. Manu privind amenajările portuare dunărene. Ședința din 22 mai 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 118, col. 1 — p. 119, col. 2.

100 * Răspunde unei interpelări a lui N. Ionescu asupra atitudinii prefectului de Fălciu, I. Mârza. Ședința din 22 mai 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 121, col. 2—p. 123, col. 1.

101 * Discurs asupra relațiilor dintre biserica română și patriarhatul din Constantinopol. Pe marginea discuției la legea organică a bisericii. Ședința din 23 mai 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 137, col. 2 — p. 139, col. 1.

102 Cere Adunării să discute „ca urgente cu precădere" proiectele de lege privind căile ferate și navigația Prutului. Ședința din 24 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 177, col. 2.

103 * Intervenţie asupra bugetelor comunale. Şedinţa din 24 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 183, col. 2 — p. 184, col. 2.

104 Roagă Adunarea să ia în discuţie operativ propunerea deputaţilor N. Hagi Nicola, I. Agarici, An. Fătu ş.a. privind construirea liniei ferate Barboşi — Galaţi după planurile tehnice prezentate de guvern. Şedinţa din 26 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 220, col. 2.

105 Invită pe deputaţii care au făcut cereri de concediu să şi le retragă pentru ca Adunarea să poată discuta în plen importantele proiecte ce are pe agendă, cum ar fi cel privind calea ferată Brăila — Galaţi. Cu referire la cererea deputatului Dimitrie Berea. Şedinţa din 27 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 222, col. 1.

106 Cere Adunării să desemneze alţi doi membri (în locul celor aflaţi în concendiu) pentru a face ancheta parlamentară asupra modului cum s-au desfăşurat alegerile la colegiul III Prahova. Şedinţa din 27 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 222, col. 2.

107 * Asupra alegerii mitropoliţilor; cere ca aceştia să fie români, nu naturalizaţi, şi să poată ocupa scaunul indiferent dacă au fost sau nu anterior episcopi. Pe marginea unui amendament propus de Ch. Tell. Şedinţa din 28 mai 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 204, col. 2 — p. 205, col. 1.

108 Cere cu insistenţă Adunării a lucra operativ şi a dezbate toate proiectele ce i-au fost prezentate pînă la sfîrşitul sesiunii. Şedinţa din 29 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 224, col. 2 — p. 225, col. 1.

109 * Precizări asupra chemării sub drapel a noului contingent. Şedinţa din 29 mai 1869 „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 226.

110 * Intervenţii asupra problemei navigabilităţii Prutului şi convenţiilor internaţionale derivate. Şedinţa din 29 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 228—229; col. 2, p. 230; p. 233; p. 235 — 236, col. 1.

111 * Sprijină acordarea unui credit de 10 000 de lei mănăstirii Neamţ pentru a se redresa de pe urma unui incendiu. Şedinţa din 29 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 236, col. 2 — p. 237, col. 1.

112 * Intervenţie în favoarea conservării monumentelor istorice. Şedinţa din 29 mai 1869 „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 239.

113 * Ia apărarea lui Dimitrie Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru al lucrărilor publice, care fusese acuzat că a aprobat, în cadrul concesiunii Strousberg, un tronson de şase km în plus pe proiectata linie Brăila — Galaţi. Şedinţa din 30 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 244, col. 2.

114 * În apărarea proiectului de lege al guvernului care preconiza prelungirea liniei ferate de la Giurgiu la Smîrda. În replică cu A. Lăzărescu, deputat de Vlaşca. Şedinţa din 31 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 279.

115 * Cere insistent Adunării să rămînă în sesiune pînă va lua în dezbatere şi soluţiona problema datoriei flotante. Şedinţa din 1 iunie 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 289, col. 1 — p. 290, col. 1.

116 Cere deputaţilor să rămînă în continuare la şedinţe pînă la prezentarea raportului comisiei financiare. Îşi exprimă teama că mulţi vor pleca la casele lor: „Ca ministru de interne... eu aş cere de la dumneavoastră un bil de indemnitate ca să operesc diligenţele". Şedinţa din 1 iunie 1869. „Dezbaterile Camerei". 1868/1869, p. 291, col. 2.

117 * Intervenţii asupra latitudinii instituirii unor dări comunale. Şedinţa din 2 iunie 1869 „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 301—304.

118 Aminteşte Adunării că în sesiunea trecută s-a pus problema desfiinţării judeţului Cahul şi comasării judeţelor Bolgrad şi Ismail. Cum ea a rămas în suspensie, dar lefurile personalului administrativ din Cahul şi Bolgrad au fost suspendate, cere un credit pentru achitarea lor. Şedinţa din 2 iunie 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 304, col. 2.

119 Cere Adunării acordarea unor credite suplimentare pentru Ministerul de Război. Bugetul acestuia nu a putut fi discutat, iar înarmarea preconizată nu se poate realiza cu fondurile existente. Suma cerută se ridica la 359 289 de lei. Şedinţa din 4 iunie 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 341, col. 1.

120 Se pronunță pentru amînarea discutării tabloului de pensiuni pînă în sesiunea următoare spre a putea fi discutate proiecte mai urgente. Ședința din 4 iunie 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 357, col. 1.

121 * Discurs pe marginea proiectului de lege privind navigabilitatea Prutului. Ședința din 6 iunie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1869, p. 374—375, col. 1.

Citește în Adunare sau Senat:

122 Decret princiar de formare a cabinetului Dimitrie Ghica, în care el ocupă portofoliul internelor. Ședința din 19 noiembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1868, nr. 263, p. 1 289, col. 5.

123 Programa noului minister condus de Dimitrie Ghica. Ședința din 19 noiembrie 1868. Senatul României. „Monitor", 1869, nr. 263, p. 1 289, col. 5 — p. 1 290, col. 1.

124 Mesajul princiar și proiectul de lege pentru votarea unui credit de 35 000 de lei în sprijinul orașului Neamț, distrus parțial în urma unui incendiu. Ședința din 23 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 266, p. 1 301, col. 4.

125 Trei proiecte de legi pentru „întrunirea" unor comune și șase proiecte de instituire a unor taxe comunale. Ședința din 27 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 271, p. 1 321, col. 2.

126 Un regulament pentru simplificarea și reducerea tarifelor poștale, ca și pentru convertirea leilor vechi în lei noi. Ședința din 27 noiembrie 1868. „Monitor", 1868, nr. 271, p. 1 322, col.1.

127 Proiectul de lege, amendat de Senat, pentru fixarea căilor mari naționale și județene Ședința din 22 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 20, p. 141, col. 5.

128 Proiectul de lege pentru deschiderea unui credit extraordinar de 3 000 de lei privind cheltuielile făcute la Viena cu ocazia încheierii convenției poștale. Ședința din 22 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 20, p. 141, col. 5.

129 Proiectul de lege pentru un credit extraordinar de 7 111 lei spre îndemnizarea unor funcționari trimiși la Iași pentru facerea unor socoteli. Ședința din 22 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 20, p. 141, col. 5.

130 Proiectul de lege pentru acordarea unui credit extraordinar de 22 000 de lei necesar subvenționării județului Cahul. Ședința din 22 ianuarie 1869. „Monitor", 1869, nr. 20, p. 141, col. 5.

131 Mesajul domnesc prin care se înaintează spre aprobare Adunării „statul telegrafului și al poștelor". Ședința din 9 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 70, col. 1.

132 Proiectul de lege pentru „plata personalului didactic al școalei de medicină și farmacie". Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 72, col. 2.

133 Proiectul de lege pentru oferirea sumei de 700 de galbeni comunității protestante din Iași spre a-și clădi o biserică. Ședința din 12 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 72, col. 2—p. 73, col. 1.

134 Proiectul de lege pentru deschiderea unui credit suplimentar pentru „plata institutorilor și institutricelor primari". Ședința din 12 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 73, col. 1.

135 Proiectul de lege pentru deschiderea unui „credit de 10 000 lei noi spre a veni în ajutorul cetățenilor din tîrgul Lespezile, în urma incendiului din 26 februariu". Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 1.

136 Proiectul de lege „relativ la modificațiunile propuse de consiliile județene de la Dolj și Neamț la circonscripțiunea unor[a] din plășile acelor județe". Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 1.

137 Proiectul de lege relativ la chemarea sub drapel a unui contingent de 7 200 de tineri. Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 75, col. 1.

138 Proiectul de lege pentru „întrunirea" comunelor Crețești și Civiteni (Fălciu)s ub numele de Budești. Ședința din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 81, col. 2.

139 Şapte proiecte de lege pentru perceperea taxelor în comunele Fălticeni, Voroneşti, Horleşti-Cîmpulung, Turnu Măgurele, Alexandria, Nicoreşti şi Ploieşti. Şedinţa din 13 mai 1869. „Dezbaterile Camerei", 1868/1869, p. 81, col. 2.

Sesiunea extraordinară a Senatului 1868—1869

140 Pe marginea alegerii lui Ion Deşliu ca deputat de Bolgrad. Fusese contestat pentru că nu avea censul corespunzător şi nu ocupase decît funcţia de procuror la Curtea criminală. Acum se punea problema dacă această funcţie poate fi asimilată celor care dau drept la scutire de cens. Şedinţa din 1 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 11, col. 2.

141 * Discurs asupra desfăşurării alegerilor în judeţul Bolgrad. Şedinţa din 1 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 15, col. 2 — p. 17, col. 1.

142 Respinge „invitaţiunea" şi „somaţiunea" făcute de N. Ionescu, care îi cerea explicaţii pentru convocarea electoratului în sesiune extraordinară într-un mod nelegal; în felul acesta, profesorii Universităţii din Iaşi, aflaţi în vacanţă, nu s-au putut întruni spre a-şi desemna senatorul. K. se explică: „Întru cîtă vreme ... alegerile s-au făcut în temeiul prescris de Constituţiune, nu recunosc nimănui dreptul ca să-mi facă somaţiuni sau invitaţiuni. N-am putut să convoc colegiul Universităţei din Iaşi decît odată cu celelalte, conform cu Constituţiunea, fiindcă era o alegere generale". Şedinţa din 2 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 18, col. 1.

143 Comunică Senatului 22 de proiecte de lege „relative la înfiinţarea de noi taxe în comunele urbane şi rurale". Şedinţa din 2 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 19, col. 2 — p. 20, col. 1.

144 * Din nou asupra desfăşurării alegerilor în judeţul Bolgrad. Prilej pentru a discuta opoziţia dintre „maişti" şi „februarişti". Şedinţa din 2 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 26, col. 2 — p. 28, col. 1.

145 * Discurs privind chemarea sub drapel a contingentului 1869, format din 7 200 de oameni. Şedinţa din 5 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 40, col. 2 — p. 42, col. 2; p. 44, col. 1 — p. 45, col. 2.

146 * Precizări pe marginea celor 22 de proiecte de lege privind introducerea de noi taxe comunale. Şedinţa din 5 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 47, col. 2.

147 * Intervenţii la proiectele de lege privind introducerea de noi taxe comunale în comunele Dorohoi şi Herţa. Şedinţa din 5 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 53, col. 2— p. 55, col. 1; p. 56, col. 1; p. 57, col. 1.

148 În sprijinul impunerii negustorilor ambulanţi din oraşul Slatina: „Să punem aceste dări cu plăcere pe tolpabaşi, cari toţi ştim că aceştia sînt vătămători comerciului şi prin urmare nu ar suferi nimeni întru nimic impunîndu-se aceştia". Şedinţa din 5 septembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului". Sesiunea extraordinară 1868/1869, p. 57, col. 2 — p. 58, col. 1.

Sesiunea 1869—1870

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 * Asupra răspunsului la mesajul tronului. Replică lui Chr. Tell. Şedinţa din 22 noiembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 17, 19.

2 * În legătură cu constituirea comisiei bugetare a Adunării. Şedinţa din 24 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 178, col. 1, 2; p. 1 179, col. 1.

3 * Explicații în legătură cu latitudinea guvernului de a nu da publicității anumite acte, din oportunitate politică. Ședințele din 25 și 26 noiembrie 1869. „Monitor". 1869, nr. 265, p.1 180, col. 1, 2.

4 * Explicații asupra incidentelor de la Cuca Măcăi (Argeș), unde moșnenii s-au opus reprezentanților puterii executive. Ședința din 26 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 180, col. 5 — p. 1 181, col. 1, 5; p. 1 182, col. 1.

5 * Răspunde interpelării lui I. Maxim în legătură cu prelevarea ilegală a unor contribuții bănești în județul Vlașca. Ședința din 26 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 265, p. 1 182, col. 4, 5.

6 * Pe marginea proiectului de lege pentru acordarea unei „recompense viagere" părinților lui D. Pop Martian. Ședința din 27 noiembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 34, 35, 37, col. 1; p. 38, col. 2 — p. 39.

7 * Răspunde unei interpelări a lui L. Eraclide în legătură cu întîrzierea tipăririi proceselor-verbale ale ședințelor Adunării în „Monitor". Ședința din 28 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 266, p. 1 191, col. 3—5.

8 La discuțiile proiectului de adresă la mesajul tronului, amintește că în timpul călătoriei în Occident principele Carol a fost primit deopotrivă ca domn al românilor și reprezentant al familiei Hohenzollern. Ședința din 28 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 267, p. 1 195, col. 5— p. 1 196, col. 1.

9 Prezintă proiectul de lege relativ la „stingerea proceselor dintre stat și primăria urbei Iași pentru... imașul acelei urbe". Roagă Adunarea — fără a cere „urgența în această afacere serioasă" — să fie discutat „cu preferință" în secțiuni. Ședința din 28 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 267, p. 1 196, col. 3.

10 * Scurtă replică lui Manolache Costache Iepureanu, care într-o chestiune personală adresată generalului Florescu făcuse aluzie la evenimente politice care îl priveau și pe Kogălniceanu. Ședința din 29 noiembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 267, p. 1 196, col. 5.

11 Privitor la demisia din Senat a lui Ch. Tell provocată de votarea unui proiect de lege la care acesta refuzase să subscrie. K. replică lui Rahtivanu, care cerea să se reia discuția asupra proiectului, că „în urma votului dat" nu se poate reveni „într-un fel sau într-altul" asupra lui. Ședința din 1 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 40.

12 * Scurtă intervenție despre motivele care l-au făcut, ca ministru de interne, să publice dezbaterile Senatului în volum separat. Ședința din 3 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1868/1870, p. 49.

13 * Respinge unele petiții care reclamau ilegalități comise în județul Argeș cu prilejul alegerilor. Ședința din 3 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 57, col. 1—2.

14 * Discurs privind construirea de drumuri. Ședința din 4 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 66, col. 2 — p. 68, col. 1.

15 Își exprimă acordul cu G. Costaforu în legătură cu înaintarea petițiilor către Senat. Acesta le poate trimite mai departe ministrului de resort numai după ce, printr-o prealabilă cercetare, s-a constatat că petiția este îndreptățită. Cu referire la reclamația locuitorilor din Adjudul Nou (Putna) împotriva proprietarului moșiei, care îi impune abuziv la dări pentru vin, rachiu și păcură. Ședința din 4 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 69, col. 2.

16 Răspunde unei interpelări a lui N. Blaremberg, ce fusese făcută ministrului lucrărilor publice pe marginea mesajului tronului, în care se vorbea de joncțiunea căilor ferate române cu cele austriace. Blaremberg voia să știe dacă legătura se va face prin pasul Vulcan. K. arată că în mesaj e vorba de aranjamente privind vămile, poștele, telegraful, poliția. Traseele căilor ferate nu pot fi schimbate, deoarece concesiunea Strousberg a fost deja votată. Ședința din 8 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 271, p. 1 226, col. 4.

17 La o interpelare a lui N. Ceaur Aslan dă explicații asupra atitudinii domnitorului Carol în problema izraelită. Arată că atît în interior — la Iași, la București — , cît și în afară, la Viena sau Paris, atunci cînd a fost ridicată chestiunea aceasta Carol a susținut că „în România n-a

existat, nu există şi nici va exista persecuţiune religioasă". Şedinţa din 8 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 271, p. 1 229, col. 5 — p. 1 230, col. 1, 4.

18 * Precizări în legătură cu arenda moşiilor statului din Moldova. Şedinţa din 9 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 84, col. 1 — p. 86, col. 2; p. 88, col. 2.

19 * Asupra ingerinţelor guvernului în desfăşurarea alegerilor. Răspuns la o interpelare a lui N. Ionescu. Şedinţa din 10 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 93, col. 2 — p. 95, col. 1; p. 96-97, col. 1; p. 102, col. 2 — p. 104, col. 1.

20 * Asupra maltratării unei persoane de către prefectul de Fălciu. Pe marginea interpelării adresate de N. Ionescu ministrului de justiţie. Şedinţa din 11 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 106; p. 108, col. 2 — p. 109, col. 2.

21 * Discurs la proiectul de lege privind interpretarea articolului 50 din legea rurală asupra destinaţiei fondurilor provenite din vînzarea cerealelor aflate în magaziile de rezervă. Şedinţa din 11 decembrie 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 112, col. 2 — p. 114, col. 1.

22 * Pe marginea propunerii lui Al. Orăscu relative la „admisiunea în funcţiunile administrative". Şedinţa din 11 decembrie, 1869. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 116, col. 1.

23 Cere Adunării să ia în discuţie cît mai grabnic proiectul de lege pentru organizarea serviciului statistic depus încă sub guvernul Ion Ghica, „căci altfel ne este peste putinţă, atît nouă guvernului, precum şi chiar domniilor-voastre, a discuta şi a otărî mai multe cestiuni şi mai ales cestiunea impozitelor". Şedinţa din 12 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 277, p. 1 270, col. 1.

24 Asupra regulamentului Camerei observă că după depunerea unei moţiuni se poate trece la ordinea zilei, prin trimiterea prealabilă a acesteia în dezbaterea secţiunilor. Şedinţa din 12 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 277, p. 1 272, col. 3—4.

25 Sprijină opinia lui N. Voinov ca pensionarilor moldoveni să li se calculeze cuantumul pensiei după legea munteană. Asupra cazului doctorului Teodori. Combate opiniile exprimate de unii deputaţi ca să se amîne soluţionarea cazurilor particulare pînă la votarea unei noi legi. „Pînă atunci ei se vor săvîrşi cu toţii şi legea dumneavoastră în loc să le dea pensiune le va cînta vecinica pomenire". Şedinţa din 13 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 279, p. 1 284, col. 3.

26 * Explică motivele pentru care ministrul de finanţe n-a fost în măsură să respecte votul Camerei, sancţionat de domn, privind achitarea unor pensii. Şedinţa din 13 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 279, p. 1 285, col. 1—2.

27 * Explicaţii asupra activităţii Imprimeriei statului. Şedinţa din 13 decembrie 1869. „Monitor" 1869, nr. 279, p. 1 285, col. 5.

28 * Răspunde la interpelarea lui Th. Văcărescu în legătură cu un împrumut contractat de municipalitatea Bucureşti. Şedinţa din 15 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 279, p. 1 286, col. 4.

29 * Îşi expune poziţia asupra problemei evreieşti în România. Şedinţele din 16 şi 17 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 281, p. 1 300, col. 4—5; p. 1 301, col. 1, 5; p. 1 302, col. 1—2; nr. 282, p. 1 306, col. 3—5; p. 1 307, col. 1—5; p. 1 308, col. 1.

30 Răspunde interpelării lui I. Heliade Rădulescu în legătură cu situaţia fondului Zappa şi a subvenţiei pentru teatru. Mai importantă i se pare discutarea, fără întîrziere, a bugetului statului. Şedinţa din 18 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 283, p. 1 318, col. 5.

31 * Explicaţii, în calitate de interimar la Ministerul de Externe, asupra „aranjamentelor" ce s-ar fi făcut cu cabinetul englez privind problema evreiască din România. Şedinţa din 18 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 283, p. 1 319, col. 3—4.

32 Precizări pe marginea proiectului de lege pentru răscumpărarea embaticurilor casei Eforiei spitalelor civile din Bucureşti. Capitalul astfel dobîndit recomandă a se folosi la „un ce pozitiv". Şedinţa din 18 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 283, p. 1 320, col. 1.

33 * Intervenţii la proiectul de lege pentru „întrunirea mai multor comune rurale". Şedinţele din 18 şi 19 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 283, p. 1 320, col. 2—3, 4; p. 1 321, col. 2, 3.

34 Sprijină proiectul de lege pentru acordarea unei pensii lui P. Botez: „Este un vechi funcționar; a fost subprefect, a fost casier de județ; este un om liberal, a scris prin jurnale în favoarea Unirii, în fine este român". Ședința din 20 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 285, p. 1 332, col. 4.

35 * Cuvînt în favoarea proiectului de lege „pentru instituirea perceptorilor comunali". Ședința din 2 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 3, p. 12, col. 1—2.

36 * Lămuriri date lui Chr. Tell în legătură cu modalitățile de încasare a cotizației pentru pensii de la miniștrii în funcție. Ședința din 3 ianuarie 1870. Senatul României. „Dezbaterile Senatului", 1869/1870, p. 232, col. 2 — p. 233, col. 2.

37 Pe marginea proiectului de lege privind instituirea perceptorilor comunali. Susține intervenția lui G. Brătianu ca poziția primarilor să fie independentă de perceptori: „Primarul este dator să dea tot concursul său perceptorului ... însă ... independența și poziținea sa nu este destul de asigurată cînd i s-ar impune penalități numai în virtutea unui proces-verbal al subperceptorului. De aceea, și guvernul primește ca poziținea primarilor rurali să fie mai bine asigurată". Ședința din 8 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 7, p. 32, col. 1.

38 * Replică lui Petre Grădișteanu în legătură cu raporturile primari—perceptori pe temeiul proiectului de lege privind instituirea perceptorilor comunali, aflat în discuție. Ședința din 8 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 7, p. 32, col. 2.

39 * În apărarea prefectului de Ialomița, I. Ritoridi. Răspunde la o interpelare a lui P. Grădișteanu. Ședința din 8 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 7, p. 33, col. 1—4.

40 Cere Adunării ca în ședința următoare, din 10 ianuarie, să se ocupe de proiectul de lege pentru reorganizarea serviciului statistic și să se pronunțe asupra procesului ce are statul cu comuna Iași pentru izlazul comunal. Ședința din 8 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 7, p. 34, col. 2—3.

41 * Asupra regulamentului Camerei. Pe marginea atitudinii neparlamentare a deputaților Câță Niculescu și G. Sefendache. Ședința din 10 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 9, p. 43, col. 4.

42 Anunță Camerei decesul lui Vasile Sturdza, fost prim-președinte al Curții de casație: „Cred, domnilor, că onorabila Adunare se va asocia cu țara întreagă spre a-și esprima sentimentele sale de durere pentru moartea unui bărbat care a onorat țara și care a lăsat un nume ilustru în istoria României". Ședința din 12 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 10, p. 49, col. 5.

43 Susține proiectul de lege pentru acordarea unui credit extraordinar de 87 976 de lei ministrului de interne spre a achita o datorie antreprenorului Elias Löbel. Arată că plata s-a și făcut, în urma sentinței judecătorești a Curții de apel din București, „deoarece s-a văzut cu deligențele poștale sechestrate". Ședința din 12 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 10, p. 50, col.2.

44 Anunță, în numele guvernului, retragerea proiectului de lege privind împroprietărirea însurăților pe moșiile statului. Ședința din 14 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 12, p. 58, col. 3.

45 * Sprijină proiectul de lege pentru impunerea viilor la darea funciară. Ședința din 14 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 12, p. 60, col. 3—5.

46 * Susține proiectul de lege pentru acordarea unui credit extraordinar de 7 111 lei ministrului de interne, necesar îndemnizării funcționarilor care au lichidat socotelile administrației din timpul războiului Crimeii. Ședința din 16 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 14, p. 69, col. 5 — p. 70, col. 1.

47 Cere Adunării să ia în dezbatere bugetele Eforiei spitalelor din București și Iași, întărite pînă acum doar de Ministerul de Interne: „Gîndiți-vă, domnilor, că aici sînt atîtea averi care au un venit de 3 900 000 lei noi și prin urmare se cuvine ca și țara odată să vadă acele bugete, iară nu numai guvernul". Ședința din 16 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 14, p. 69, col. 3—4.

48 Retrage proiectul de lege privind ajutorarea locuitorilor din Suceava afectați de pe urma unui incendiu: „Proiectul acesta este dat în Cameră de mai mult timp, încît în intervalul de atunci și pînă acum mulți din acei orășeni cu mijloacele lor și-au reedificat casele arse, astfel că acum nu prea au așa mare nevoie de caritatea privată sau a statului și pe de altă parte și noi din punctul de vedere al stării financelor noastre trebuind a fi ceva mai economi, de aceea eu retrag proiectul". Ședința din 16 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 14, p. 69, col. 4.

49 Se pronunță în favoarea proiectului de lege pentru un credit de 700 de galbeni acordat comunității evanghelice din Iași necesar ridicării bisericii: „Acea biserică a fost cea dintîi care a recunoscut că atîrnă numai de țară, a recunoscut dreptul țării de a o ocroti ... acea comunitate numără o mulțime de cetățeni români care țin de religiunea protestantă. Prin urmare, guvernul a socotit de cuviință a acorda această sumă bisericii protestante, precum de mai multe ori a venit în ajutorul chiar a bisericilor de rit ortodox". Ședința din 16 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 14, p. 69, col. 4.

50 Cere amînarea discutării proiectului privind acordarea unui credit de 17 205 lei ministrului de interne pentru reparații la penitenciarul Văcărești, pînă se vor obține deslușiri în legătură cu cheltuirea sumelor deja afectate acestui scop. Ședința din 16 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 14, p. 70, col. 3, 4; ședința din 19 ianuarie 1870, „Monitor", nr. 16, p. 82, col. 3—4.

51 Sprijină proiectul de lege pentru acordarea unei recompense naționale viagere de 260 de lei lunar lui C. Carp, fost judecător și membru în comisia de lichidare a cheltuielilor Moldovei în timpul războiului Crimeii: „... A sacrificat timpul său pentru a face să se limpezească drepturile concetățenilor săi spre a fi despăgubiți de bucatele ce au dat". Ședința din 17 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 15, p. 75, col. 5.

52 * Asupra sistemului de acordare a pensiilor în Moldova. Cu referire la cazul văduvei Elena Plitos. Ședința din 17 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 15, p. 76, col. 1—3.

53 * Pledează pentru obținerea creditului necesar achitării cheltuielilor făcute pentru repararea penitenciarului Văcărești. Ședința din 19 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 17, p. 87, col. 3—5.

54 * Argumentează pentru suprimarea articolului 150 din Codul civil, care dădea drept domnitorului să acorde dispense de căsătorie între rude. Ședința din 20 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 18, p. 94, col. 4.

55 * Scurtă intervenție în legătură cu construcția drumurilor județene. Susține opiniile lui Manolache Costache. Ședința din 5 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 29, p. 102, col. 2—3.

56 Observă că ofensa adusă Camerei de regulă se întoarce împotriva celui ce a proferat-o: „Domnilor deputați, un om, oricît de mare să se socotească, nu poate niciodată prin injuriele sale să atingă Adunarea țării. Injuriele domnului C. Rosetti [deputat de Galați — n.n.] n-au scăzut întru nimic demnitatea reprezentațiunii naționale, n-au făcut decît a lovi în propria sa demnitate. Prin actul de astăzi domnul Rosetti a rostit propria sa decadență". Ședința din 6 februarie 1870. „Monitor", 1870 , nr. 30, p. 162, col. 4.

57 * Pledează pentru votarea de urgență a bugetelor. Incursiune în istoricul bugetelor precedente. Replică lui G. Sefendache. Ședința din 7 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 31, p. 169, col. 3—5; p. 170, col. 3—4.

58 Consideră reducerile preconizate la bugetul Ministerului de Externe ca „necompatibile cu interesul serviciului și demnitatea națională". Pe marginea discuțiilor la buget. Ședința din 9 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 33, p. 178, col. 5; p. 179, col. 2.

59 * Își dezvoltă amendamentul în legătură cu menținerea lipcanilor în serviciul Ministerului de Externe. Comentează spusele lui C. Cioflan. Ședința din 10 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 33, p. 182, col. 2—3, 4.

60 Propune următorul amendament, împreună cu I. Bălăceanu, G. Balș, P. Ciucă, ș.a.: „Cerem restabilirea cifrei propusă de guvern pentru îndemnizări de drum și depeși telegrafice" [40 000 lei — n.n.]. Ședința din 10 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 33, p. 183, col. 1.

61 * Se pronunță asupra unor § din bugetul Ministerului de Externe. Ședința din 10 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 35, p. 190, col. 2, 3—4, 5; p. 191, col. 2—3; p. 192, col. 1.

62 * Asupra creditelor necesare instrucțiunii publice. Pe marginea unui lung expozeu al lui C. Esarcu. Ședința din 14 februarie. 1870. „Monitor", 1870, nr. 38, p. 215, col. 2; ședința din 16 februarie, nr. p. 217, col. 3—4.

63 Se pronunță pentru acordarea de concedii deputaților domiciliați în provincie. Cu referire la cazul lui I. Codrescu. Ședința din 17 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 39, p. 225, col. 1.

64 * Intervenție în legătură cu bugetul Epitropiei Sf. Spiridon din Iași. Ședința din 19 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 42, p. 245, col. 1—2; ședința din 20 februarie 1870, nr. 43, p. 249, col. 5 — p. 250, col. 1.

65 * Asupra cheltuielilor Tipografiei statului. Răspunde lui Manolache Costache. Ședința din 20 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 251, col. 2—3.

66 * Se pronunță pentru menținerea cuantumului lefilor personalului polițienesc. Ședința din 20 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 251, col. 4.

67 Intervine ironic în disputa dintre președintele Consiliului de Miniștri și președintele Adunării pentru luarea în discuție a chiriei unui local revendicat de poliție și de Ministerul de Război: „Eu nu înțeleg cum poate să existe aceste certe între miniștri pentru palate, fiindcă palatele sînt ale statului și nu urmează decît ca Ministerul de Resbel să vină să ceară o chirie pentru localul său". Ședința din 20 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 251, col. 5.

68 * Pledoarie pentru menținerea cuantumului lefilor personalului din administrația județelor. Ședința din 20 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 252, col. 2—4.

69 Cuvinte laudative la adresa corpului de telegrafiști:„... Totdeauna în acest corp am văzut o adunare de funcționari, nu numai onești, dară și inteligenți și care plătesc cu munca lor salariul ce li se dă". Pe marginea petiției acestora de a li se majora retribuțiile. Ședința din 21 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 254, col. 3.

70 * Asupra înființării unor linii telegrafice. Ședința din 21 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 255, col. 2.

71 * Din nou despre bugetul Epitropiei Sf. Spiridon din Iași. Ședința din 21 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 43, p. 256, col. 2—3.

72 Ridică o problemă de regulament: Adunarea are latitudinea ca la discutarea bugetelor să înființeze sau să desființeze posturi? Pe marginea amendamentului lui D. Chirculescu la bugetul Ministerului Lucrărilor Publice de a se suprima funcția de inspector agricol. Ședința din 25 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 47, p. 281, col. 4.

73 * Intervenție în legătură cu subvenția de un milion de lei acordată de stat orașului Iași. Ședința din 26 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 47, p. 283, col. 4—5; nr. 48, p. 287, col. 5; p. 288, col. 2—3.

74 Subscrie, cu C.N. Racotă, V.A. Urechia ș.a., următorul amendament: „La capitolul 1 din bugetul extraordinar să se menție cifra de 60 000 lei pentru terminarea școalei de la Herăstrău". Ședința din 26 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 48, p. 288, col. 5.

75 Cere menținerea bugetului propus de guvern pentru municipalitatea București: „Orașului Iași s-a votat, mulțumită unei bile, 126 mii lei pentru întreținerea căii naționale, cișmelelor și grădinilor și pe urmă s-a mai dat 370 mii lei, adică milionul făgăduit, peste tot 407 mii lei. Orașului București i se dă 188 mii lei pentru întreținere de șosele, se mai dă vreo 50 mii lei pentru apă, 10 mii pentru stăvilare și acum se cere 573 mii îndoit decît se dă Iașului. Așadară, găsesc că rău a făcut comisiunea de a scăzut o parte din cheltuielile cerute de guvern pentru întreținerea și completarea grădinilor publice ale capitalei ... Eu dară voi vota cifra cum a cerut-o guvernul și totodată voi ruga pe amicii mei să nu se împotrivească deloc la această cifră". Depune un amendament, respins, în acest sens. Ședința din 26 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 48, p. 289, col.1.

76 * Dezvoltă următorul amendament: „Cer a se pune 200 000 lei pentru căi naționale din județele de peste Milcov". Ședința din 26 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 48, p. 290, col. 2 — 3.

77 * Discurs pe marginea bugetului Ministerului de Război. Ședința din 27 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 49, p. 296, col. 5 — p. 297, col. 1—2.

78 Insistă pentru discutarea separată și pe capitole a bugetului fiecărui minister. Ședința din 28 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 49, p. 298, col. 5.

79 Subscrie, alături de A. Lahovari, I. Bălăceanu, G. Gr. Cantacuzino și G. Sturdza, următorul amendament: „La bugetul Ministerului de Resbel să se restabilească îndemnitatea de locuință pentru oficerii gradurilor inferioare ale armatei permanente (locotenenți și sublocotenenți) la cifra uniformă de 40 de lei pe lună pentru fiecare". Ședința din 28 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 49, p. 299, col. 1.

80 * Discurs asupra organizării armatei. Ședința din 28 februarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 50, p. 305, col. 1—3.

81 Cere închiderea discuției la bugetul Ministerului de Război. În replică cu Manolache Costache Iepureanu: „Acum nu sîntem la discuțiunea generală și nu putem a trata despre organizarea armatei în privința socială, precum nu mai putem trata despre organizarea armatei în privința politică". Ședința din 2 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 50, p. 306, col. 2—3.

82 * Combate propunerea lui I. Marghiloman de a se condiționa arendarea pădurilor statului de livrarea unor cantități de lemne tăiate. Ședința din 2 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 50, p. 306, col. 5.

83 * Intervenție asupra organizării miliților. Ședința din 2 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 51, p. 312, col. 2—3; p. 313, col. 3—4.

84 * Pledoarie pentru dotarea eficientă a armatei. Ședința din 2 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 51, p. 314, col. 1, 3.

85 * Se pronunță pentru acordarea unei recompense naționale familiei poetului Ion Văcărescu. În replică cu G. Brătianu. Ședința din 3 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 52, p. 318, col. 2—3.

86 Subscrie, cu N. R. Bălănescu, Gr. Sturdza, Ulis Crețeanu ș.a., un proiect de lege prin care să se acorde preotului Radu Șapcă din Celei o pensie de 2 400 de lei pe an. Ședința din 7 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 57, p. 351, col. 5.

87 * Susține amendamentul prezentat de D. Chirculescu de a se majora impozitul funciar cu 4 %. Ședința din 12 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 63, p. 390, col. 1, 2, 3, 5.

88 * Pentru cumpărarea casei Lipănescu, necesară găzduirii unor secții ale Spitalului militar din București. Ședința din 12 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 63, p. 391, col. 4.

89 * Discurs asupra organizării instrucțiunii publice. Ședința din 16 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 68, p. 426, col. 1—2, 4.

90 * Asupra disciplinei parlamentare. Ședința din 17 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 69, p. 430, col. 3—4.

91 * Explică împrejurările cumpărării a 10 000 de puști Peabody în timpul ministeriatului său la interne. Ședințele din 17 și 18 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 71, p. 438, col. 3; nr. 72, p. 445, col. 4.

92 Observă că este necesară o lege specială pentru a reglementa întrebuințarea fondului de un milion de lei acordat de către stat Iașilor. Ședința din 19 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 74, p. 459, col. 4.

93 * Opinează ca statisticile județene să fie întocmite de comitetele permanente. Ședința din 20 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 75, p. 465, col. 5.

94 Susține opinia primului ministru de a se vota un salariu mai mare pentru șeful oficiului statistic: „Negreșit că nu putem să-l asimilăm cu ceilalți șefi de serviciu, cari sînt niște șefi de portofoliu". Ședința din 20 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 75, p. 466, col. 2.

95 * Cere Adunării să ia în dezbatere „cu prioritate" proiectul de lege „pentru reformarea consiliilor județene" și cel pentru „maximum dărilor comunale". Construirea unui port la Corabia nu i se pare a reclama urgența. În replică cu C. Cioflan. Ședința din 21 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 75, p. 466, col. 4.

96 * Intervenție vehementă împotriva neaplicării legii pensiilor. Semnalează cazul uneia din surorile sale. Ședința din 23 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 77, p. 475, col. 5; nr. 78, p. 480, col. 1—3.

97 Anunță depunerea unui proiect de lege pentru „modificarea armelor țării", subscris împreună cu G. Sturdza, V. A. Urechia, N. C. Catargiu, N.C. Aslan, V. Boerescu. Ședința din 23 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 78, p. 481, col. 3; p. 482, col. 1.

98 * Intervenție la proiectul de lege pentru vînzarea sării. Ședința din 24 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 81, p. 500, col. 1—3; nr. 83, p. 506, col. 2—3.

99* Obiecții la proiectul de lege „pentru maximum taxelor comunale urbane din țară". Ședința din 25 martie 1870. „Monitor", 1870, nr. 87, p. 528, col. 2—4; nr. 88, p. 532, col. 2—4.

Citește în Adunare:

100 Mesajul domnesc prin care s-a înaintat spre deliberare Camerei convenția româno-rusă „bazată pe principiele în genere admise de dreptul ginților". Ședința din 1 decembrie 1869. „Monitor", 1869, nr. 267, p. 1 197, col. 5.

101 Proiectul de lege relativ la „adaos de releuri și sporire de cai pe unele releuri poștale". Ședința din 10 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 9, p. 44, col. 3.

102 Mesajul domnesc și proiectul de lege „pentru maximum taxelor comunale rurale și urbane din țară". Ședința din 19 ianuarie 1870. „Monitor", 1870, nr. 16, p. 82, col. 4.

Alte discursuri:

1 * Discurs cu ocazia instalării noului consiliu municipal din București. 21 mai 1869. „Monitor", 1869, nr. 112, p. 565, col. 3—4.

Biblioteca Fac. de lb. și lit. Române
SECȚIA
LITERATURĂ
București

Sumar

Introducere 5
Discursuri, intervenţii,
amendamente, propuneri 25
Regeste 467